

STUDIM

PËR RIVLERËSIMIN E SISTEMIT

TË RRJETIT TË ZONAVE

TË MBROJTURA MJEDISORE

NË SHQIPËRI (1990 – 2019)

Dhjetor, 2019

GRUPI I PUNËS:

.....

TABELA E PËRMBAJTJES

STUDIM	1
PËR RIVLERËSIMIN E SISTEMIT	1
TË RRJETIT TË ZONAVE.....	1
TË MBROJTURA MJEDISORE.....	1
NË SHQIPËRI (1990 – 2019).....	1
TABELA E PËRMBAJTJES.....	3
LISTA E SHKURTIMEVE	13
A – GJËNDJA E RRJETIT TË ZMM NË SHQIPËRI.....	15
HYRJE.....	15
<i>Tabela 1: Rrjeti i ZMM, sipas Kategorive IUCN.....</i>	<i>15</i>
<i>Tabela 2. Sipërfaqja e Rrjetit të ZMM, sipas Qarqeve.</i>	<i>18</i>
<i>Harta e ZMM të Shqipërisë.....</i>	<i>19</i>
<i>Tabela 3: RRJETI I ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE NË SHQIPËRI</i>	<i>20</i>
<i>Tabela 4. LISTA E ZONAVE RAMSAR.....</i>	<i>23</i>
METODOLOGJIA	24
<i>Tabela 5. Krahasimi i përkufizimeve të kategorive të menaxhimit të zonave të mbrojtura.</i>	<i>25</i>
STUDIME TË MËPARSHME NË LIDHJE ME RRJETIN E ZONAVE TË MBROJTURA 29	
LISTA E ZONAVE TË MBROJTURA, SIPAS STUDIMIT “VËZHGIMI EKOLOGJIK I PYJEVE TË PAFUTURA NË SHFRYTËZIM”	29
<i>Tabela 6. Zonat EMERALD të Shqipërisë.</i>	<i>30</i>
<i>Tabela 7. Përmbledhëse e Rrjetit të Zonave të Mbrojtura Bregdetare-Detare</i>	<i>38</i>
<i>Harta. Rrjeti i Zonave EMERALD</i>	<i>40</i>
<i>Harta. Rrjeti i Zonave RAMSAR.....</i>	<i>41</i>
<i>Harta. Rrjeti i Zonave IBA.....</i>	<i>41</i>
ANALIZË E SISTEMIT TË RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA TË SHQIPËRISË (1990-2019).....	42
I. “Rezervë strikte natyrore/rezervat shkencor (kategoria I)”	42
<i>1. LUMI I GASHIT.....</i>	<i>42</i>
<i>Tabela 8. Përdorimi i sipërfaqes së RSN “Lumi i Gashit”</i>	<i>43</i>
<i>Tabela 9: Tipet e habitateve në zonën e Alpeve Shqiptare, sipas klasifikimit të Natura 2000.</i>	<i>43</i>
<i>2. KARDHIQI.....</i>	<i>44</i>
II. “Park kombëtar (kategoria II)”	45

1. THETHI.....	45
<i>Tabela 10. Përdorimi i sipërfaqes së PK “Theth”.....</i>	<i>46</i>
2. LUGINA E VALBONËS.....	46
<i>Tabela 11. Përdorimi i sipërfaqes së PK “Lugina e Valbonës”.....</i>	<i>47</i>
3. LURË-MALI I DEJES.....	48
<i>Tabela 12. Përdorimi i sipërfaqes së PK, sipas VKM.....</i>	<i>49</i>
<i>Tabela 13. Zonimi i sipërfaqes së PK, sipas VKM.....</i>	<i>49</i>
4. ZALL GJOCAJ.....	50
5. LLOGORA.....	50
<i>Tabela 14. Përdorimi i territorit për kompleksin natyror “Lloraga-Karaburun-Orikum-Tragjas-Dukat-Radhimë-Karaburun”.....</i>	<i>51</i>
6. BREDHI I DRENOVËS.....	52
7. QAFË SHTAMA.....	52
<i>Tabela 15. Tipet e habitateve kryesore të PK “Qafë Shtamë”, sipas Natura 2000.....</i>	<i>53</i>
8. PRESPA.....	54
<i>Tabela 16. Tipet e habitatet e kullotave të mbrojtura nga Direktiva e Habitaveve e BE, por nuk pasqyrohen tipet e tjera të habitateve, sipas Natura 2000.....</i>	<i>54</i>
9. BUTRINTI.....	55
<i>Tabela 17. Habitatet e PK “Butrint”, sipas Direktivës së Habitaveve (NATURA 2000).....</i>	<i>56</i>
10. MALI I DAJTIT.....	57
<i>Tabela 18. Sipërfaqja sipas nënzonave të PKMD.....</i>	<i>58</i>
<i>Tabela 19. Përdorimi i sipërfaqes së PKMD.....</i>	<i>59</i>
<i>Tabela 20. Tipet e habitateve të PKMD.....</i>	<i>59</i>
11. DIVJAKË-KARAVASTA.....	60
<i>Tabela 21. Përdorimi i sipërfaqes së PKDK.....</i>	<i>60</i>
<i>Tabela 22. Zonimi i sipërfaqes së PKDK.....</i>	<i>60</i>
12. SHEBENIKË-JABLLANICË.....	61
<i>Tabela 23. Përdorimi i sipërfaqes së PK “Shebenik-Jabllanicë”, sipas VKM.....</i>	<i>62</i>
<i>Tabela 24. Zonimi i sipërfaqes së PK “Shebenik-Jabllanicë”.....</i>	<i>62</i>
13. BREDHI I HOTOVËS-DANGËLLI.....	63
<i>Tabela 25. Sipërfaqja e përdorimit të PK, sipas VKM.....</i>	<i>64</i>
<i>Tabela 26. Zonimi i sipërfaqes së PK “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”.....</i>	<i>64</i>
<i>Tabela 27. Sipërfaqja e përdorimit të PK, sipas VKM dhe PIM.....</i>	<i>65</i>
14. KARABURUN-SAZAN.....	65
<i>Tabela 28. Zonimi i sipërfaqes së PKD “Karaburun-Sazan”.....</i>	<i>66</i>

15. MALI I TOMORRIT	67
Tabela 29. Sipërfaqja e përdorimit të PK “Mali i Tomorrit”, sipas VKM.	67
Tabela 30. Zonimi i sipërfaqes së PK “Mali i Tomorrit”	68
Tabela 31. Sipërfaqja e përdorimit të PK “Mali i Tomorrit”, sipas PLM.....	69
III. “Monument natyror (kategoria III)”	70
1. BREDHI I SOTIRËS.....	70
2. ZHEJ	71
3. SYRI I KALTËR.....	71
4. VLASHAJ	72
IV. “Rezervat natyror i menaxhuar/Park natyror (kategoria IV)”	73
1. KARABURUN	73
2. CANGONJI	73
3. BOGOVË.....	74
4. KRSTAFILLAK	74
5. KUTURMAN	75
Tabela 32. Përdorimi i territorit RNM “Kuturman”.....	76
Tabela 33. Tipet e Habitave kryesore sipas klasifikimit të Natura 2000.	76
6. PISHË PORO	77
7. BËRZANË	77
8. LEVAN	78
9. BALLOLL.....	78
10. QAFË BUSHI.....	79
11. RRUSHKULL.....	79
12. RRËZOMË	80
13. TEJ DRINI I BARDHË.....	81
14. GËMENJ-SHELEGUR.....	81
15. POLIS.....	82
16. STRAVAJ.....	82
17. SOPOT	83
18. DARDHË-XHYRË.....	83
19. LIQENI I SHKODRËS	84
Tabela 34. Përdorimi i territorit të RNM “Liqeni i Shkodrës”.	86
Tabela 35. Sipërfaqja sipas nënzoneve të RNM “Liqeni i Shkodrës”	86
20. KUNE-VAJN-TALE	86

<i>Tabela 36. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas vendimit.</i>	87
<i>Tabela 37. Zonimi i sipërfaqes së RNM “Kune-Vain-Tale”</i>	88
<i>Tabela 38. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas PIM.</i>	88
21. PATOK-FUSHËKUQE-ISHËM	88
<i>Tabela 39. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas VKM.</i>	89
<i>Tabela 40. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas VKM.</i>	89
22. KORAB-KORITNIK	90
<i>Tabela 41. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM “Korab-Koritnik”, sipas VKM.</i>	91
<i>Tabela 42. Zonimi i sipërfaqes së territorit të RNM “Korab-Koritnik”, sipas VKM.</i>	91
<i>Tabela 43. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM “Korab-Koritnik”, sipas PIM.</i>	92
<i>Tabela 44. Tipet e habitateve të RNM “Korab-Koritnik”, sipas PIM.</i>	92
<i>Tabela 45. Zonimi i sipërfaqes së RNM “Korab-Koritnik”, sipas VKM dhe PIM.</i>	93
23. ZAGORI	94
<i>Tabela 46. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM “Zagori”, sipas VKM.</i>	94
<i>Tabela 47. Zonimi i sipërfaqes së territorit të RNM “Zagori”, sipas VKM.</i>	94
V. “Peizazh i mbrojtur (kategoria V)”	95
1. NIKOLICË	95
2. LIQENI I POGRADECIT	95
<i>Tabela 48. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas PIM.</i>	96
<i>Tabela 49. Tipet e habitateve, sipas klasifikimit të Natura 2000.</i>	96
<i>Tabela 50. Zonimi i sipërfaqes së territorit të PM, sipas PIM.</i>	96
3. VJOSË-NARTË	97
<i>Tabela 51. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas VKM.</i>	97
<i>Tabela 52. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM “Vjosë-Nartë”, sipas PIM.</i>	97
4. LUMI I BUNËS-VELIPOJË	98
<i>Tabela 53. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas VKM.</i>	99
5. MALI ME GROPA-BIZË-MARTANESH	99
<i>Tabela 54. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas VKM.</i>	100
<i>Tabela 55. Zonimi i sipërfaqes së të territorit të PM, sipas VKM.</i>	100
<i>Tabela 56. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas PIM.</i>	100
<i>Tabela 57. Tipet e habitateve të territorit të PM, sipas PIM.</i>	101
<i>Tabela 58. Zonimi i sipërfaqes së territorit të PM.</i>	101
6. KRASTË-VERJON	102
<i>Tabela 59. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas VKM.</i>	102

VI. “Zonë e mbrojtur e burimeve të menaxhuara (kategoria VI)”	102
1. <i>LUZNI-BULAÇ</i>	102
2. <i>PISKAL-SHQERI</i>	103
3. <i>BJESHKA E OROSHIT</i>	104
4. <i>GURI I NIKËS</i>	104
PLANET E MENAXHIMIT TË RrZMM	105
<i>Tabela 60. Lista e ZMM të pajisur me plane menaxhimi</i>	106
B – RIVLERËSIMI I RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE	107
ANALIZA E VLERAVE TË BIODIVERSITETIT	109
Tipet e Habitatit	109
<i>Grafiku 1. Numri i habitateve të identifikuar, në ZMM</i>	110
<i>Grafiku 2. Shpërndarja e habitateve, në ZMM</i>	111
Llojet më kryesore floristike	111
<i>Grafiku 3. Llojet bimore më kryesore, për secilën ZMM</i>	112
<i>Grafiku 4. Numri i llojeve me rëndësi ndërkombëtare, për secilën ZMM</i>	113
<i>Grafiku 5. Shpërndarja e llojeve bimore, në ZMM</i>	114
<i>Grafiku 6. Shpërndarja e llojeve bimore, në ZMM</i>	114
Llojet më kryesore faunistike.....	114
<i>Tabela 61. Numri i llojeve të kafshëve, sipas grupeve kryesore</i>	115
<i>Grafiku 7. Numri i llojeve të kafshëve, për çdo ZMM</i>	116
<i>Grafiku 8. Numri i llojeve të listuara në Aneksin II të Direktivës së Habitave dhe Aneksin I të Direktivës së Shpendëve, për çdo ZMM</i>	117
<i>Grafiku 9. Numri i llojeve të listuara në Aneksin IV të Direktivës së Habitave dhe lloje të rëndësishme kombëtare, për çdo ZMM</i>	118
RIVLERËSIMI I KUFIJVE DHE I SIPËRFAQES SË RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE	122
<i>Tabela 62. Gjendja e Rrjetit të ZMM, sipas Kategorive, Nëntor 2019</i>	124
<i>Tabela 63. RRJETI I ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE NË SHQIPËRI RIVLERËSIMI I KUFIJVE DHE SIPËRFAQES</i>	125
VLERËSIMI I PROPOZIMEVE PËR ZGJERIMIN E RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE	128
<i>Tabela 64. Rrjeti i ZMM (Propozuar, sipas kategorive), Dhjetor 2019</i>	128
<i>Tabela 65. Rrjeti i ZMM (Propozuar, sipas ZMM), Dhjetor 2019</i>	129
<i>Tabela 65. Rrjeti i ZMM Bregdetare-Detare (Propozuar, sipas ZMM), Dhjetor 2019</i>	132
<i>Tabela 66. Rrjeti ZMM, Ri-Vlerësimi i propozimeve, Dhjetor 2019</i>	132

<i>Tabela 67. Propozimet për Rrjetin e ZMM të rivlerësuar, sipas kategorive, Nëntor 2019</i>	133
SHTESAT DHE PAKSIMET E RRJETIT TË ZMM TË RIVLERËSUAR	138
Përdorimi i sipërfaqes së ZMM të rivlerësuar	142
<i>Tabela 68. Përdorimi i sipërfaqes së PK “Alpet e Shqipërisë”</i>	142
<i>Tabela 69: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Lurë-Mali i Dejes”</i>	142
<i>Tabela 70: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Llogora”</i>	142
<i>Tabela 71: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Prespa”</i>	142
<i>Tabela 72: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Butrinti”</i>	142
<i>Tabela 73: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Mali i Dajtit”</i>	142
<i>Tabela 74: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Divjakë-Karavasta”</i>	142
<i>Tabela 75: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Shebenik-Jabllanicë”</i>	142
<i>Tabela 76: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”</i>	142
<i>Tabela 77: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Karaburun-Sazan”</i>	142
<i>Tabela 78: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Mali i Tomorrit”</i>	142
*****	142
<i>Tabela 79: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Kardhiqit”</i>	142
<i>Tabela 80: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Qafë Shtamë-Mali i Krujës”</i>	142
<i>Tabela 81: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Sotirës”</i>	142
<i>Tabela 82: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Syri i Kaltër”</i>	142
<i>Tabela 83: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Karaburun-Ishulli i Sazanit”</i>	142
<i>Tabela 84: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Rrëzoma”</i>	143
<i>Tabela 85: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Kardhiqit”</i>	143
<i>Tabela 86: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Gërmenj”</i>	143
<i>Tabela 87: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Stravaj-Sopot”</i>	143
<i>Tabela 88: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Liqeni i Shkodrës”</i>	143
<i>Tabela 89: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Kune-Vain-Patok-Fushëkuqe”</i>	143
<i>Tabela 90: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Korab-Koritnik”</i>	143
<i>Tabela 91: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Zagori”</i>	143
<i>Tabela 92: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh”</i>	143
<i>Tabela 93: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Zhulatit”</i>	143
<i>Tabela 94: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Porto Palermo”</i>	143
<i>Tabela 95: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Liqeni i Ulzës”</i>	143
<i>Tabela 96: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Bredhi i Drenovës”</i>	143
<i>Tabela 97: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Kuturman-Qafë Bushi”</i>	143

<i>Tabela 98: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Liqeni i Pogradecit”</i>	143
<i>Tabela 99: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Vjosë-Nartë-Pishë Poro”</i>	143
<i>Tabela 100: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Lumi i Bunës-Velipojë”</i>	143
<i>Tabela 101: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Krastë-Verjon”</i>	143
<i>Tabela 102: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Bjeshka e Oroshit”</i>	143
<i>Tabela 103: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Guri i Nikës-Lenie-Valamarë”</i>	143
C - PROCESI I ZONIMIT TË SIPËRFAQES SË RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE	144
HYRJE	144
METODOLOGJIA DHE PËRCAKTIMI I NËNZONAVE TË MENAXHIMIT	147
ANALIZA E NËNZONAVE, TË RRZMM TË RIVLERËSUAR	152
<i>Tabela 104. Zonimi i sipërfaqes së PK “Alpet e Shqipërisë”</i>	152
<i>Tabela 105. Zonimi i sipërfaqes së PK “Lurë-Mali i Dejes”</i>	152
<i>Tabela 106. Zonimi i sipërfaqes së PK “Llogora”</i>	152
<i>Tabela 107: Zonimi i sipërfaqes së PK “Prespa”</i>	152
<i>Tabela 108: Zonimi i sipërfaqes së PK “Butrinti”</i>	152
<i>Tabela 109: Zonimi i sipërfaqes së PK “Mali i Dajtit”</i>	152
<i>Tabela 110: Zonimi i sipërfaqes së PK “Divjakë-Karavasta”</i>	152
<i>Tabela 111: Zonimi i i sipërfaqes së PK “Shebenik-Jabllanicë”</i>	152
<i>Tabela 112: Zonimi i sipërfaqes së PK “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”</i>	152
<i>Tabela 113: Zonimi i sipërfaqes së PK “Karaburun-Sazan”</i>	152
<i>Tabela 114: Zonimi i sipërfaqes së PK “Mali i Tomorrit”</i>	152
<i>Tabela 115: Zonimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Kardhiqit”</i>	152
<i>Tabela 116: Zonimi i sipërfaqes së PN “Qafë Shtamë-Mali i Krujës”</i>	152
<i>Tabela 117: Zonimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Sotirës”</i>	152
<i>Tabela 118: Zonimi i sipërfaqes së PN “Syri i Kaltër”</i>	152
<i>Tabela 119: Zonimi i sipërfaqes së PN “Karaburun-Ishulli i Sazanit”</i>	153
<i>Tabela 120: Zonimi i sipërfaqes së PN “Rrëzoma”</i>	153
<i>Tabela 121: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Kardhiqit”</i>	153
<i>Tabela 122: Zonimi i sipërfaqes së PN “Gërmenj”</i>	153
<i>Tabela 123: Zonimi i sipërfaqes së PN “Stravaj-Sopot”</i>	153
<i>Tabela 124: Zonimi i sipërfaqes së PN “Liqeni i Shkodrës”</i>	153
<i>Tabela 125: Zonimi i sipërfaqes së PN “Kune-Vain-Patok-Fushëkuqe”</i>	153
<i>Tabela 126: Zonimi i sipërfaqes së PN “Korab-Koritnik”</i>	153

<i>Tabela 127: Zonimi i sipërfaqes së PN “Zagori”</i>	153
<i>Tabela 128: Zonimi i sipërfaqes së PN “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh”</i>	153
<i>Tabela 129: Zonimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Zhulatit”</i>	153
<i>Tabela 130: Zonimi i sipërfaqes së PN “Porto Palermo”</i>	153
<i>Tabela 131: Zonimi i sipërfaqes së PN “Liqeni i Ulzës”</i>	153
<i>Tabela 132: Zonimi i sipërfaqes së PM “Bredhi i Drenovës”</i>	153
<i>Tabela 133: Zonimi i sipërfaqes së PM “Kuturman-Qafë Bushi”</i>	153
<i>Tabela 134: Zonimi i sipërfaqes së PM “Liqeni i Pogradecit”</i>	153
<i>Tabela 135: Zonimi i sipërfaqes së PM “Vjosë-Nartë-Pishë Poro”</i>	153
<i>Tabela 136: Zonimi i sipërfaqes së PM “Lumi i Bunës-Velipojë”</i>	153
<i>Tabela 137: Zonimi i sipërfaqes së PM “Krastë-Verjon”</i>	153
<i>Tabela 138: Zonimi i sipërfaqes së PM “Bjeshka e Oroshit”</i>	153
<i>Tabela 139: Zonimi i sipërfaqes së PM “Guri i Nikës-Lenie-Valamarë”</i>	153
Ç - PËRSHKRIMI I RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE, TË PËRZGJEDHUR	154
1. PARKU KOMBËTAR “ALPET E SHQIPËRISË”	154
2. PARKU KOMBËTAR “LURË-MALI I DEJES”	157
3. PARKU KOMBËTAR “LLOGORA”	160
4. PARKU KOMBËTAR “PRESPA”	162
5. PARKU KOMBËTAR “BUTRINTI”	169
6. PARKU KOMBËTAR “MALI I DAJTIT”	173
7. PARKU KOMBËTAR “DIVJAKË-KARAVASTA”	177
8. PARKU KOMBËTAR “SHEBENIK-JABLLANICË”	183
9. PARKU KOMBËTAR “BREDHI I HOTOVËS-DANGËLLI”	187
10. PARKU KOMBËTAR “KARABURUN-SAZAN”	191
11. PARKU KOMBËTAR “MALI I TOMORRIT”	195
1. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “BREDHI I KARDHIQIT”	199
2. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “QAFË SHTAMË-MALI I KRUIJËS”	200
3. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “BREDHI I SOTIRËS” ...	203
4. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “SYRI I KALTËR”	204
5. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “KARABURUN-ISHULLI I SAZANIT”	206
6. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “RRËZOMA”	207

7. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “GËRMENJ”	209
8. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “STRAVAJ-SOPOT”	210
9. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “LIQENI I SHKODRËS”	211
10. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “KUNE-VAIN-PATOK- FUSHËKUQE”	213
11. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “KORAB-KORITNIK” .	217
12. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “ZAGORI”	222
13. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “MALI ME GROPA-BIZË- MARTANESH”	225
14. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “BREDHI I ZHULATIT”	229
15. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “PORTO PALERMO” ..	230
16. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “LIQENI I ULZËS”	233
17. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “LUGINA E GJERGJEVICËS“	235
1. PEIZAZH I MBROJTUR “BREDHI I DRENOVËS”	238
2. PEIZAZH I MBROJTUR “KUTURMAN-QAFË BUSHI”	240
3. PEIZAZH I MBROJTUR “LIQENI I POGRADECIT”	242
4. PEIZAZH I MBROJTUR “VJOSË-NARTË-PISHË PORO”	247
5. PEIZAZH I MBROJTUR “LUMI I BUNËS-VELIPOJË”	251
6. PEIZAZH I MBROJTUR “KRASTË-VERJON”.....	254
7. PEIZAZH I MBROJTUR “BJESHKA E OROSHIT”	255
8. PEIZAZH I MBROJTUR “GURI I NIKËS-LENIE-VALAMARË”	257
1. PEIZAZH I MBROJTUR “RRUSHKULL-BISHTKAMËZ”	260
2. PARK NATYROR BASHKIAK “CANGONJ”	262
3. PARK NATYROR BASHKIAK “BALLOLL”	263
4. PARK NATYROR BASHKIAK “BOGOVË”	265
5. PARK NATYROR BASHKIAK “BËZANË”	265
6. PARK NATYROR BASHKIAK “LEVAN”.....	266
7. PARK NATYROR BASHKIAK “POLIS”	267
8. PARK NATYROR BASHKIAK “DARDHË-XHYRË”	268
9. PARK NATYROR BASHKIAK “NIKOLICA”	269
10. PARK NATYROR BASHKIAK “KRASTAFILLK”	270
11. PARK NATYROR BASHKIAK “LUZNI-BULAÇ”	271
12. PARK NATYROR BASHKIAK “PISKAL-SHQERI”	272

13. PARK NATYROR BASHKIAK “TEJ DRINI I BARDHË”	273
14. PARK NATYROR BASHKIAK “NIKAJ-MËRTUR”	275
15. PARK NATYROR BASHKIAK “SHKREL”	276
16. PARK NATYROR BASHKIAK “KTHELLË”	277
17. PARK NATYROR BASHKIAK “LIQENI I THANËS-BELSH”	278
18: PEIZAZH I MBROJTUR “MUNELLA”	280
19. PARK KOMBËTAR “LUGINA E SHALËS”	280
20. PEIZAZH I MBROJTUR “LUGINA E VJOSËS”	280
21. PEIZAZH I MBROJTUR “KEPI I RODONIT”	280
D – PASAPORTA E ZONËS SË MBROJTUR MJEDISORE	281
ANEKSET	282
Aneksi 1: Lista e plotë e habitateve të identifikuara dhe numri i zonave të mbrojtura ku ato janë hasur.....	283
Aneksi 2: Lista e zonave të mbrojtura me numrin e habitateve të identifikuara në secilën prej tyre.	286
Aneksi 3: Lista e llojeve bimore të identifikuara si dhe përkatësia e tyre në listat e ndryshme ndërkombëtare.....	288
Aneksi 4: Pasuria floristike e secilës zonë të mbrojtur	293
Aneksi 5: Lista e plotë të llojeve të përfshira në analizë bashkë me përkatësinë e tyre në anekset e direktivave evropiane të mbrojtjes së natyrës dhe përcaktimet në listën e kuqe të IUCN.	295
Aneksi 6: Shpërndarja e detajuar e llojeve të listuar në Aneksin I të Direktivës së Shpendëve dhe Aneksin II të Direktivës së Habitave për secilën zonë të mbrojtur.	303
Aneksi 7: Shpërndarja e detajuar e llojeve të listuar në Aneksin IV të Direktivës së Habitave për secilën zonë të mbrojtur.	303
Aneksi 8: Shpërndarja e llojeve sipas kategorive të Listës së Kuqe të IUCN	304
Aneksi 9: Numri i llojeve të kafshëve, sipas Kategorive të Listës së Kuqe të IUCNs, për secilën ZMM.....	311

LISTA E SHKURTIMEVE

AdZM	Administratë e Zonës së Mbrojtur
AFD	Agjencia Franceze e Zhvillimit
AICS	Agjencia Italiane për Bashkëpunim dhe Zhvillim
AKZM	Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura
BB	Banka Botërore
BE	Bashkimi Evropian
BEI	Banka Evropiane e Investimeve
CABRA	Conservation of Agrobiodiversity in Rural Areas in Albania
CEPF	Critical Ecosystem Partnership Fund
DPSMB	Dokumenti i Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit
DShP	Drejtoria e Shërbimit Pyjor
ECRAN	Environment Climate Regional Accession Network
EMERALD	Rrjet i Zonave me Interes të Veçantë Konservimit për Evropën
GEF	Fondi Global Mjedisor
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
IBA	Zonë e Rëndësishme për Zogjtë
IBRD	Banka Ndërkombëtare për Rindërtim dhe Zhvillim
INCA	Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri
IPA	Instrument i BE për Ndihmën e Para-Anëtarësimit
IUCN	Unionin Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës
JICA	Agjencia Japoneze e Bashkëpunimit Ndërkombëtar
KE	Këshilli i Evropës
KfW	The German Development Bank
KKT	Këshilli Kombëtar i Territorit
KM	Këshilli i Ministrave
KoB	Konventa e Biodiversitetit
KoM	Komiteti Menaxhimi
KRGJSH2010	Kornizë Referuese Gjeodezike Shqiptare
MIELSH	Menaxhimi i Integruar i Ekosistemit të Liqenit të Shkodrës
MM	Ministria e Mjedisit
MMPAU	Ministria e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave
MN	Monument Natyre
MTM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit
OJF	Organizatë jofitimprurëse
OShC	Organizatë e Shoqërisë Civile
PK	Park Kombëtar
PKD	Park Kombëtar Detar
PKN	Park Kombëtar Ndërkufitar
PKZM	Plani Kombëtar i Zonës së Mbrojtur
PIKZM	Plani Kombëtar i Zonave të Mbrojtura
PIKSZM	Plani Kombëtar Specifik i Zonave të Mbrojtura
PIM	Plan Menaxhimi
PM	Peizazh i Mbrojtur
PNB	Park Natyror Bashkiak
PSZMDB	Plani Strategjik për Zonat e Mbrojtura Detare e Bregdetare
RAC/SPA	Regional Activity Centre for Specially Protected Areas
RB	Rezervë e Biosferës
RNM/PN	Rezervat Natyror i Menaxhuara/Park Natyror

RrZM	Rrjeti i Zonave të Mbrojtura
RSN	Rezervë Strikt Natyrore
SELEA	Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor
SPVB	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitetin
SZMM	Sistem i Zonave të Mbrojtura Mjedisore
UNDP	Program për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
WWF	World Wildlife Fund
ZB	Zonë Buferike
ZM	Zonë e Mbrojtura
ZMBD	Zonë e Mbrojtur Bregdetare e Detare
ZMBNM	Zonë e Mbrojtur e Burimeve Natyrore të Menaxhuara
ZMD	Zonë e Mbrojtura Detare
ZME	Zonë e Menaxhimit Efektiv
ZMM	Zonë e Mbrojtur Mjedisore
ZMNd	Zonë e mbrojtur ndërkufitare
ZPQ	Zonë e Përdorimit të Qëndrueshëm
ZPT	Zonë e Përdorimit Tradicional
ZPTQ	Zonë e Përdorimit Tradicional dhe të Qëndrueshëm
ZPTZhQ	Zonë e Përdorimit Tradicional dhe e Zhvillimit të Qëndrueshëm
ZPU	Zonë e Përdorimit Ushtarak
ZQ	Zonë Qendrore
ZR	Zonë Rekreative
ZZhQ	Zonë e Zhvillimit të Qëndrueshëm
ZZhTu	Zonë e Zhvillimit turistik

A – GJËNDJA E RRJETIT TË ZMM NË SHQIPËRI

HYRJE

Qeveria e Shqipërisë ka miratuar një Sistem të Zonave të Mbrojtura Mjedisore (SZMM). Aktualisht sipërfaqja e Rrjetit të Zonave të Mbrojtura (RrZM) të Shqipërisë arrinë në **504,826.3ha**, mbi 17.56% të sipërfaqes së përgjithshme të vendit. Nga sipërfaqja e përgjithshme Zonat e Mbrojtura Bregdetare e Detare (ZMBD) përbëjnë **119,224.7ha**, ose 23.6% të sipërfaqes së përgjithshme të RrZM të vendit, nga e cila 13,261.2ha është vetëm sipërfaqe detare. Po kështu, **98,180.6ha**, janë me statusin e zonave Ramsar, të cilat kapin 3.42% të sipërfaqes së përgjithshme të vendit.

Baza e këtij sistemi konsiston kryesisht në: 2, Rezervat Strikt Natyrore/RSN (4,800ha); 14, Park Kombëtar/PK (230,707.20ha); 721 njësi me statusin e Monument Natyre/MN (1,970.0ha); 24, Rezervat Natyror i Menaxhuara/Park Natyror/RNM/PN (151,770.40ha); 6, Peizazh i Mbrojtur/PM (97,333.60ha) dhe 4, Zonë e Mbrojtur e Burimeve të Menaxhuara/ZMBM (18,245.00ha).

Përveç kategorive kryesore, që përcaktohen nga Unionin Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës (IUCN), janë studiuar edhe 4 Parqe Natyror Bashkiak (PNB), që lidhen me iniciativat dhe vendimet e njëjësive vendore, me një sipërfaqe të përgjithshme prej 52,427.4ha, prej të cilëve është miratuar PNB “Liqeni i Ulzës dhe zona përreth tij”, me sipërfaqe 4,206.0ha.

Tabela 1: Rrjeti i ZMM, sipas Kategorive IUCN.

Nr.	KATEGORIA/IUCN	Nr.	Sip. Ha	%
1.	Rezervat Strikt Natyror (I)	2	4,800.0	0.95%
2.	Park Kombëtar (II)	14	230,707.2	45.75%
3.	Monument Natyre (III)	718	1,970.0	0.39%
4.	Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror (IV)	24	151,770.4	30.06%
5.	Peizazh i Mbrojtur (V)	6	97,333.6	19.28%
6.	Zonë e Mbrojtur e Burimeve të Menaxhuara (VI)	4	18,245.0	3.61%
	TOTALI	768	504,826.3	100.00%

Burimi: AKZM, 2019

Deri në fillim të vitit 2015 menaxhimi i RrZM ishte përgjegjësi e Ministrisë së Mjedisit (MM), dhe përfshihej në strukturën dhe detyrat e Drejtorive të Shërbimit Pyjor (DShP) në rrethe. Me krijimin e Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM), më 4 Shkurt 2015, menaxhimi i RrZM morri një qasje krejt të re.

AKZM dhe strukturat në nivel vendor, kanë përgjegjësi dhe sfidë të madhe për të përballuar situatën aktuale dhe atë të perspektivës, se ku duhet t'i çojë zonat e mbrojtura dhe menaxhimin e tyre. Kjo edhe për faktin se zonat e mbrojtura, në vendin tonë, evidentohen në forma dhe madhësi të larmishme (tokësore, ujore, detare, vendore dhe ndërkufitare); në pronësi publike, bashkiake e private; në 6 kategori administrimi; zona ligatinore Ramsar me rëndësi ndërkombëtare; Rezerva të Biosferës (RB) dhe si vende të Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), pra një kompleksitet dhe trashëgimi natyrore që duhet të pasqyrohet qartazi në programin e AKZM.

Prioritetet e programit të AKZM-s, mbetet analiza e mangësive në Sistemin e Zonave të Mbrojtura (SZM) në nivel kombëtar, bazuar edhe në kërkesat për sisteme përfaqësues të zonave të mbrojtura. Theksi është vënë, jo vetëm në fuqizimin e SZM, por në përmirësimin

dhe konsolidimin e menaxhimit të tyre, për të arritur objektivat e ruajtjes së biodiversitetit si dhe rishikimin e plotë të sistemit aktual të zonave të mbrojtura në Shqipëri.

Problematika

Megjithë punën dhe progresin e shënuar në ruajtjen dhe promovimin e ZM, të lidhura kryesisht e me krijimin e AKZM, një seri çështjesh dhe mangësish mbeten për t'u adresuar, në kuadër të një sistemi që përmbush plotësisht kriteret ndërkombëtare dhe gjen zbatim lehtësisht në legjislacionin vendas. Kësisoj mund të përmendim disa elementë si:

- Ka paqartësi në vlerën dhe efektshmërinë e zonave që janë shpallur të mbrojtura (arsyet, territoret, vlerat dhe objektivat) dhe efektivitetin në menaxhimin e tyre.
- Disa vendime për ZM janë marrë para viteve 90 dhe janë tepër të pa qartë në territorin e përcaktuar si të mbrojtur.
- Disa zona të tjera kanë humbur objektivin për të cilën janë shpallur si rezultat i ndërhyrjeve që janë bërë në to.
- Zonimi i brëndshëm, i cili harmonizon zhvillimin e territorit dhe ruajtjen e natyrës, nuk është i pranishëm në disa ZM, është bërë apriori në shumë sipërfaqe të ZM dhe me nivele të ndryshëm zonimi, pa patur një udhëzues të standartizuar.
- Planet e menaxhimit (PIM), si dokumenti i cili përcakton vlerat, mënyrën dhe kriteret e zonimit, nuk kanë arritur të japin zgjidhje si duhet analizës së problemeve dhe shërbimeve mjedisore në ZM.
- Hartëzimi i tipeve të habitateve nuk është kryer për të gjitha ZM dhe në rastet kur është bërë nuk janë konformë standarteve të Natura 2000 apo dhe të VKM nr. 866, datë 10.12.2014 “Miratimi i listës së tipeve të habitateve natyrore, bimëve, kafshëve dhe shpendëve, me interes për Bashkimin Evropian”(BE).
- Po kështu studimi dhe hartëzimi i mbulesës vegjetative dhe i përdorimit të territorit të një ZM nuk është kryer për të gjitha ZM dhe nuk është i unifikuar për rrjedhojë ka sjell konfuzione në përdorim, në mbajtjen, përditësimin dhe hedhjen e të dhënave në databaset përkatëse.

a. Zona bregdetare dhe detare.

Më specifikisht në këtë zonë vërejmë:

- Dinamika e brigjeve detare i ka dhënë jetë:
 - ✓ Mbushjes së brezave ranore si në rastin e PK “Divjakë-Karavasta”, ku janë shtuar rreth 300ha, në zonën e plazhit të Divjakës;
 - ✓ humbjes në sipërfaqe të brezit ranor ekzistues si në Kune-Vain-Tale, Patok-Fushëkuqe-Ishëm, Velipojë, Rrushkull etj.
- Në disa zona kemi zhvillime turistike ose plane zhvillimor vendor që nuk përkojnë me karakteristikat e ZM, duke humbur kjo e fundit arsyen e krijimit;
- Kërkesa për shfrytëzimin e plazheve apo/dhe të territoreve të tjerë nga bashkitë apo/dhe subjekte të ndryshëm, brënda ZM, ka krijuar konflikte institucionale.

b. Zona malore e kodrinore.

- Ka disa zona që kanë paqartësi ndërmjet vendimit të shpalljes dhe sipërfaqes në hartë si tek Parku Kombëtar "Lugina e Valbonës", PK “Theth”, Rezervën Strikte Natyrore “Lumi i Gashit” etj.
- Zonat e mbrojtura që janë miratuar para vitit 1990 ende nuk janë në përputhje me kërkesat e legjislacionit si në rastet e ZM: Theth, Llogora, Dredhi i Drenovës, Karaburun, Cangonj, Bogovë, Krastafillak, Kuturman, Pishë Poro, Bërzane, Levan, Balloll, Qafë Bushi, Rrushkull, etj.

- Në disa ZM ende mungon zonimi i sipërfaqes si në rastet: Dredhi i Drenovës, Bredhi i Sotirës, Zhej, Syri i Kaltër, Karaburun, Cangonj, Bogovë, Krastafillak, Kuturman, Pishë Poro, Bërzane, Levan, Balloll, Qafë Bushi, Rrushkull, Gërmenj-Shelegur, Dardhë-Xhyrë, Nikolicë, Krastë-Verjon, Luzni-Bulaç, Piskal-Shqeri, Bjeshka e Oroshit, Guri i Nikës, bazuar në kërkesat e ligjit për zonat e mbrojtura (2002).
- Shpesh kufijtë e zonave të mbrojtura kalojnë në mes të parcelave pyjore ose territoreve të tjera, duke e bërë të vështirë identifikimin e tyre.
- Dhënia e lejeve të HEC-eve, zona urbane e turistike, ndërtimi i infrastrukturës si autostradat e linjat e tensionit të lartë, etj ose/dhe për përdorim intensiv të burimeve natyrore kërkon heqjen në disa raste nga harta e ZM.

Përpos kësaj, RrZM ka pësuar dhe ndryshime në përdorimin e territorit dhe të zonimit, për cilat kërkohet një rivlerësim të tyre, përcaktimin e masave për përmirësimin e gjendjes, deri në përgatitjen e ndryshimeve të nevojshme për forcimin e kontrollit mbi territorin, zbatimin e ligjshmërisë dhe mirëadministrimit të tyre, nëpërmjet PIM dhe të një strafi të mirë trajtuar si dhe të mbështetur me logjistikën e nevojshme për kryerjen e detyrës.

Gjithashtu, ligji nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura” dhe aktet nënligjore në zbatim të tij, veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” kërkon një studim për përcaktimin e një shtrese (layer) me sistemin e ri dhe karakteristikat e ZM-ve në rang vendi, i cili duhet të miratohet në Këshillin Kombëtar të Territorit (KKT), përpara shpalljes së tyre me vendim qeverie. Kjo do të lejojë integrimin më të mirë të zonave të mbrojtura në mekanizmat e ekonomisë së tregut, por edhe në politikat kombëtare dhe vendore, për tu bërë pjesë e pasurisë natyrore dhe zhvillimit ekonomik të vendit.

Gjeoreferencimi i SZM, të cilat janë shpallur me vendime të ndryshme të Qeverisë deri në vitin 2015, kanë patur si referencë sistemin koordinativ Gauss Kruger. Transformimi i këtij sistemi në “Kornizën Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), është i detyrueshëm në kompozimin e hartës së zonave të mbrojtura dhe duhet mbajtur në konsideratë gjatë procesit të rivlerësimit të ZMM.

Bazuar në Dokumentin e Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit (DPSMB)¹, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit (MTM) dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura (AKZM) po punojnë që, deri në fund të vitit 2020, sipërfaqja e RrZMM të arrijë mbi 20% të territorit të vendit, për përmirësimin e menaxhimit të tyre dhe pajisjen me Plane Menaxhimi (PIM).

Në disa prej ZM tashmë janë hartuar 16 Plane Menaxhimi (PIM), me një sipërfaqe prej 398,465.7ha, ose 78.7% të sipërfaqes së përgjithshme të RrZM të vendit. Por, është konstatuar se pak prej aktiviteteve të programuara në këto plane janë zbatuar ose nuk ka pasur mundësi të zbatohet, si për arsye financiare si dhe numrit të kufizuar të stafit të angazhuar.

RrZM, në këto 30 vite, nuk arriti të integrohet si duhet në politikat kombëtare dhe vendore, për t’u bërë pjesë e zhvillimit ekonomik të rajoneve dhe të vendit. Megjithëse në këtë drejtim kanë patur një mbështetje të konsiderueshme nga donatorët, nëpërmjet agjencive të tyre zbatuese, të cilat kanë zbatuar projekte të ndryshme në ZM të vendit.

¹ Miratuar me VKM nr. 31, datë 20.01.2016

Tabela 2. Sipërfaqja e Rrjetit të ZMM, sipas Qarqeve.

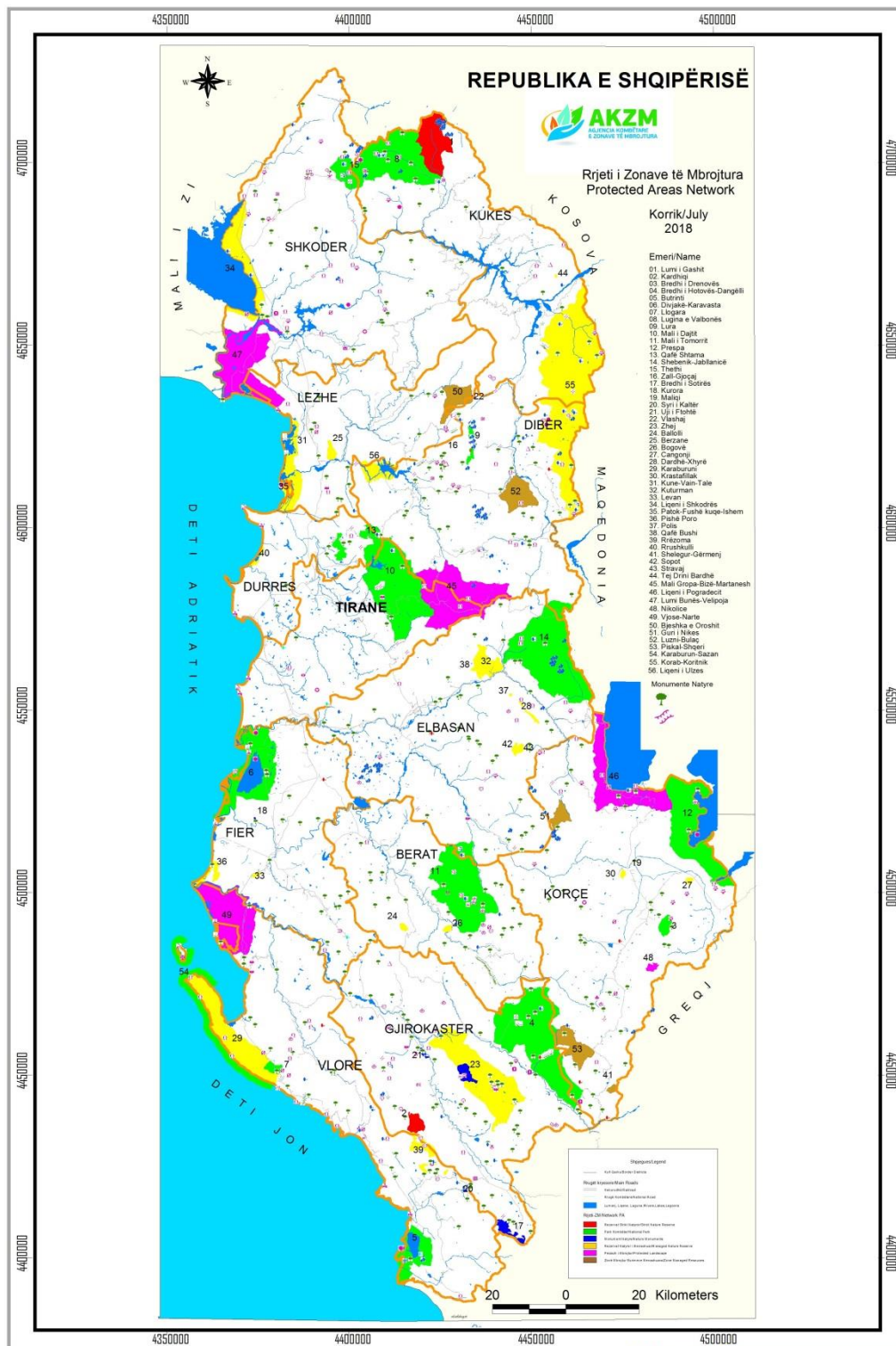
Nr.	QARKU	Sip.Ha/ ZMM	%/Tot ZM	Sip.Ha/ Qarkut	%ZM/në Qark
1	BERAT	25,487.3	5.05%	179,793	14.18%
2	DIBËR	63,282.6	12.55%	248,503	25.47%
3	DURRËS	6,563.4	1.30%	76,442	8.59%
4	ELBASAN	40,284.0	7.99%	329,994	12.21%
5	FIER	23,185.6	4.60%	189,069	12.26%
6	GJIROKASTËR	61,295.6	12.14%	288,426	21.25%
7	KORÇË	66,688.8	13.22%	371,032	17.97%
8	KUKËS	45,916.8	9.10%	237,348	19.35%
9	LEZHË	15,018.9	2.98%	161,910	9.28%
10	TIRANË	40,730.9	8.08%	165,463	24.62%
11	SHKODËR	52,192.0	10.35%	356,199	14.65%
12	VLORË	64,180.4	12.73%	270,621	23.72%
	TOTALI	504,826.3	100.00%	2,874,800	

Burimi: AKZM, Maj 2019.

Deri në fillim të vitit 2015 menaxhimi i RrZM ishte përgjegjësi e Ministrisë së Mjedisit (MM), dhe përfshihej në strukturën dhe detyrat e Drejtorive të Shërbimit Pyjor (DShP) në rrethe. Me krijimin e Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM), më 4 Shkurt 2015, menaxhimi i RrZM morri një qasje krejt të re. AKZM dhe strukturat në nivel vendor, kanë përgjegjësi dhe sfidë të madhe për të përballuar situatën aktuale dhe atë të perspektivës, se ku duhet t'i çojë zonat e mbrojtura dhe menaxhimin e tyre. Kjo edhe për faktin se zonat e mbrojtura, në vendin tonë, evidentohen në forma dhe madhësi të larmishme (tokësore, ujore, detare, vendore dhe ndërkufitare); në pronësi publike, bashkiake e private; në 6 kategori administrimi; zona ligatinore Ramsar me rëndësi ndërkombëtare; Rezervë e Biosferës (RB) dhe si vende të Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), pra një kompleksitet dhe trashëgimi natyrore që duhet të pasqyrohet qartazi në programin e AKZM.

Prioritet i programit të AKZM-s, mbetet analiza e mangësive në SZM në nivel kombëtar, bazuar edhe në kërkesat për sisteme përfaqësues të zonave të mbrojtura. Theksi është vënë, jo vetëm në fuqizimin e SZM, por në përmirësimin dhe konsolidimin e menaxhimit të tyre, për të arritur objektivat e ruajtjes së biodiversitetit si dhe rishikimin e plotë të sistemit aktual të zonave të mbrojtura në Shqipëri.

Harta e ZMM të Shqipërisë

Burimi: AKZM, 2018

Tabela 3: RRJETI I ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE NË SHQIPËRI								% / ZM
Nr.R	Qarku	Emëri i ZM	Kategoria IUCN		Miratimi	Nr. ZM	Sipërf. Ha	
I	REZERVAT STRIKT NATYROR/REZERVAT SHKENCOR (RSN) – KATEGORIA I, IUCN							
1	Kukës	Lumi i Gashit	I	RSN	VKM nr.102, datë 15.01.1996	1	3,000.0	
2	Gjirokastër	Kardhiqi	I	RSN	VKM nr.102, datë 15.01.1996	1	1,800.0	
					SHUMA-RSN	2	4,800.0	0.95
II	PARK KOMBETAR (PK) – KATEGORIA II, IUCN							
1	Shkodër	Thethi	II	PK	VKM nr. 96, datë 21.11.1966	1	2,630.0	
2	Dibër	Lurë-Mali i Dejes	II	PK	VKM nr. 661, datë 31.10.2018	1	20,242.8	
3	Vlorë	Llogora	II	PK	VKM nr. 96, datë 21.11.1966	1	1,010.0	
4	Korçë	Bredhi i Drenovës	II	PK	VKM nr. 96, datë 21.11.1966	1	1,380.0	
5	Kukës	Lugina e Valbonës	II	PK	VKM nr.102, datë 15.01.1996	1	8,000.0	
6	Durrës	Qafë Shtamë	II	PK	VKM nr.102, datë 15.01.1996	1	2,000.0	
7	Korçë	Prespa	II	PK	VKM nr. 80, datë 18.02.1999	1	27,750.0	
8	Vlorë	Butrinti	II	PK	VKM nr.134, datë 20.02.2013	1	9,424.4	
9	Tiranë, Durrës	Mali i Dajtit	II	PK	VKM nr.402, datë 21.06.2006	1	29,216.9	
10	Fier, Tiranë	Divjakë-Karavasta	II	PK	VKM nr.687, datë 19.10.2007	1	22,230.2	
11	Elbasan, Dibër	Shebenik-Jabllanice	II	PK	VKM nr.640, datë 21.05.2008	1	33,927.7	
12	Gjirokastër, Korçë, Berat	Bredhi i Hotovës-Dangëlli	II	PK	VKM nr.1631, datë 17.12.2008	1	34,361.1	
13	Vlorë	Karaburun-Sazan	II	PK	VKM nr.289, datë 28.04.2010	1	12,428.0	
14	Berat, Elbasan	Mali i Tomorrit	II	PK	VKM nr.467, datë 26.07.2018	1	26,106.2	
					SHUMA PK	14	230,707.2	45.70
III	MONUMENT NATYRE (MN) – KATEGORIA III, IUCN							
	Shqipëri	BioMonumente Nr.	III	MN	VKM nr.303, datë 10.05.2019	295	0.0	
		GjeoMonumente Nr.	III	MN	VKM nr.303, datë 10.05.2019	423	0.0	
					Shuma Bio&Gjeo Nr.	718	0.0	

1	Gjirokastrë	Bredhi i Sotirës	III	MN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	1,740.0	
2	Vlorë	Syri i Kaltër	III	MN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	180.0	
3	Dibër	Vlashaj	III	MN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	50.0	
5			III	<i>MN</i>	<i>Shuma MonNatyre</i>	<i>3</i>	<i>1,970.0</i>	
	TOTALI-MONUMENT NATYRE					721	1,970.0	0.39
IV	REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR (RNM/PN) – KATEGORIA IV, IUCN							
1	Vlorë	Karaburun	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	20,000.0	
2	Korçë	Cangonj	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	250.0	
3	Berat	Bogovë	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	330.0	
4	Korçë	Krastafillak	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	250.0	
5	Elbasan	Kuturman	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	3,600.0	
6	Fier	Pishë Poro	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	1,500.0	
7	Lezhë	Berzanë	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	880.0	
8	Fier	Levan	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	200.0	
9	Berat	Balloll	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	330.0	
10	Elbasan	Qafë Bushi	IV	RNM/PN	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1	500.0	
11	Durrës	Rrushkull	IV	RNM/PN	Urdhër MB nr.2,datë 26.12.1995	1	650.0	
12	Vlorë	Rrëzomë	IV	RNM/PN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	1,400.0	
13	Kukës	Tej Drini Bardhë	IV	RNM/PN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	30.0	
14	Korçë	Gërmenj-Shelegur	IV	RNM/PN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	430.0	
15	Elbasan	Polis	IV	RNM/PN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	45.0	
16	Elbasan	Stravaj	IV	RNM/PN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	400.0	
17	Elbasan	Sopot	IV	RNM/PN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	300.0	
18	Elbasan	Dardhë-Xhyrë	IV	RNM/PN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	400.0	
19	Shkodër	Liqeni i Shkodrës	IV	RNM/PN	VKM nr. 684,datë 02.11.2005	1	26,535.0	
20	Lezhë	Kune-Vain-Tale	IV	RNM/PN	VKM nr.432, datë 28.04.2010	1	4,393.2	
21	Lezhë	Patok-Fushëkuqe-Ishëm	IV	RNM/PN	VKM nr.995, datë 03.11.2010	1	5,000.7	
22	Dibër, Kukës	Korab-Koritnik	IV	RNM/PN	VKM nr.898, datë 21.12.2011	1	55,550.2	
23	Gjirokastrë	Zagori	IV	RNM/PN	VKM nr.354, datë 02.05.2018	1	24,590.3	
	SHUMA-RNM/PN					23	147,564.4	29.23

IV								PARK NATYROR BASHKIAK (PNB)		
1	Dibër	Liçeni i Ulzës dhe zona përreth tij	IV	PNB	VKQ nr. 16, datë 03.04.2013	1	4,206.0			
2	Kukës	Nikaj-Mërtur	IV	PNB	VKQ nr. 32, datë 13.10.2014	1	17,505.0			
3	Shkodër	Shkrel ?	IV	PNB	VKQ nr.	1	20,282.0			
4	Lezhë	Kthellë	IV	PNB	VKQ nr. 16, datë 30.01.2015	1	9,395.8			
SHUMA-PNB						4	52,427.4			
IV	TOTALI RNM/PN - PNB					24	151,770.4	30.06		
PEIZAZH I MBROJTUR (PM) – KATEGORIA V, IUCN										
1	Korçë	Nikolicë	V	PM	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	510.0			
2	Korçë	Pogradec	V	PM	VKM nr. 80,datë 18.02.1999	1	27,323.0			
3	Vlorë	Vjosë-Nartë	V	PM	VKM nr.680,datë 22.10.2004	1	19,738.0			
4	Shkodër	Lumi Buna-Velipojë	V	PM	VKM nr.682,datë 02.11.2005	1	23,027.0			
5	Tiranë, Dibër	M.Gropa-Bizë-Martanesh	V	PM	VKM nr.49, datë 31.01.2007	1	25,266.4			
6	Durrës	Krastë-Verjon	V	PM	VKM nr.468, date 26.07.2018	1	1,469.2			
SHUMA PM						5	97,333.6	19.28		
ZONË E MBROJTUR E BURIMEVE TË MENAXHUARA (ZMBM) –KATEGORIA VI, IUCN										
53	Dibër	Luzni-Bulaç	VI	ZMBN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	5,900.0			
54	Korçë	Piskal-Shqeri	VI	ZMBN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	5,400.0			
55	Lezhë	Bjeshka e Oroshit	VI	ZMBN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	4,745.0			
56	Korçë	Guri i Nikës	VI	ZMBN	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1	2,200.0			
SHUMA-ZMBNM						4	18,245.0	3.61		
SIPËRFAQJA E PËRGJITHSHME E RRJETIT TË ZMM						771	504,826.3	17.56		
Sipërfaqja e Shqipërisë (ha)		2,874,800.0								
SIPËRFAQJA E RRJETIT TË ZMM - TOKËSORE								491,565.1	17.10	
SIPËRFAQJA E RRJETIT TË ZMM - DETARE								13,261.2	0.5	
Karaburun-Sazan								12,428.0		
Butrint								833.2		
Sip. Bregdetare dhe Detare						%/Totalit ZM	24.48%	119,224.7	4.15	

Tabela 4. LISTA E ZONAVE RAMSAR

Nr.	EMËRTIMI	MIRATIMI	Nr. SITES RAMSAR	Sipërf, ha	%
1	Laguna Karavastasë-Pisha e Divjakës	VKM nr.413,datë 22.08.1994	Nr. Site 781, datë 29.11.1995	20,000.0	20.73
2	Kanali i Çukës-Butrin-Kepi i Stillos	VKM nr.531, datë 31.10.2002	Nr. Site 1290, datë 28.3.2003	13,500.0	13.75
3	Liçeni Shkodrës-Lumi i Bunës	VKM nr.683, datë 02.11.2005	Nr. Site 1598, datë 02.02.2006	49,562.0	50.48
4	Prespa	VKM nr. 489, datë 13.06.2013	Nr. Site 2151, datë 03.07.2013	15,118.6	15.40
	SHUMA			98,180.6	100.00
				%/Sip.Rep.	3.42

METODOLOGJIA

Krijimi i Sistemit të Zonave të Mbrojtura në Shqipëri ka përshkruar disa etapa. Qëllimet dhe objektivat për shpalljen e ZM, ashtu si edhe konceptet lidhur me madhësinë dhe shtrirjen e tyre hapësinore kanë qënë të ndryshëm në kohë të ndryshme. Aktualisht, nuk kemi një panoramë të qartë të shtrirjes hapësinore të ZM, për shkak të ndryshimeve të mëdha dhe komplekse të ndodhura si rrjedhojë e pronësisë mbi territorin apo të kthimit e kompensimit të pronave, zaptimet dhe ndërtime me dhe paleje, të zhvillimit intensiv ekonomik, social dhe turistik, duke mos marrë në konsideratë statusin e ZM të vendit.

Një pjesë e ZM kanë ndryshuar kufijtë e tyre dhe të zonimit të sipërfaqes, si rrjedhojë e vendimeve për planifikimin e zhvillimit të territorit, të infrastrukturës dhe zgjerimit të zonave turistike apo të qendrave të banuara. Nga vërtetimet e monitorimit vrehet se një pjesë e ZM, të shpallura, kanë tashmë të cënuar statusin e tyre të mbrojtjes, në përshtatje me kategorinë e menaxhimit, sipas përcaktimeve të ligjit për zonat e mbrojtura, ç'ka, në disa raste, është shoqëruar edhe me ndryshim të kufijve.

Gjithashtu, një pjesë e ZM, kryesisht të shpallura para viteve 1990, janë shënuar në harta shumë të vjetra, kryesisht të ekonomive pyjore-kullosore, në shkallën 1:25000, të cilat në disa raste nuk ekzistojnë, por edhe kur ekzistojnë, përdorimi i tyre për qëllime të ndryshme të menaxhimit, studimit dhe monitorimit të vlerave natyrore të këtyre zonave, është shumë i vështirë. Më pas krijimi i RrZM thuhet të jetë bazuar në hartat topografike në shkallën 1:25000, të gjeoreferencuara dhe sistemin koordinativ Gauss-Kruger, Sferoid: Krasosky 1940.

Teknologjia e informacionit, veçanërisht mbi grumbullimin dhe menaxhimin e informacionit gjeografik, ka arritur zhvillime të rëndësishme dhe përdorimi i kësaj teknologjie, si mbështetëse në menaxhimin dhe monitorimin e burimeve natyrore, është tashmë një domosdoshmëri.

Njëkohësisht, edhe bashkëpunimi në nivel ndërkufitar, rajonal e ndërkombëtar, apo detyrimet që ka vendi ynë për të raportuar rregullisht në institucionet e ndryshme ndërkombëtare, bëjnë të nevojshme shkëmbimin e vazhdueshëm të informacionit midis vendeve dhe për këtë qëllim është e nevojshme që edhe informacioni mbi zonat e mbrojtura në Shqipëri t'i përshtatet standardeve ndërkombëtare dhe të shfrytëzohet të njëjtat përparësi teknologjike që përdorin vendet e tjera.

Gjatë procesit të analizës dhe rivlerësimit të sistemit aktual të RrZM të Shqipërisë është e domosdoshme që të njihet dhe të merren në konsideratë dispozitat ligjore në fuqi për ZM dhe Kategoritë e IUCN-s. Menaxhimi i ZM është bazuar në Ligjin nr. 81, datë 04.05.2017 "Për zonat e mbrojtura". Ky ligj rregullon mbrojtjen e zonave të mbrojtura, nëpërmjet 6 kategorive të menaxhimit, të cilat zbatohen në territorin e Republikës së Shqipërisë.

Kategorizimi i zonave, statusi, niveli i mbrojtjes për secilën zonë mbështetet në kriteret IUCN-së. Zonat e mbrojtura konsiderohen mjete të rëndësishme për menaxhimin e ekosistemit, të habitateve e llojeve. Kur menaxhohen mirë: mbrojnë strukturën, funksionin, paprekshmërinë e një segmenti të ekosistemit apo të habitateve; rrisin njohjen, kuptimin e ekosistemeve dhe të habitateve; funksionojnë si zbutës kundër shfrytëzimit nga njeriu, keqmenaxhimit, ndotjes dhe dëmtimeve të integritetit ekologjik.

Tabela 5. Krahasimi i përkufizimeve të kategorive të menaxhimit të zonave të mbrojtura.

Kategoritë e Menaxhimit	IUCN/CNPPA	Ligji 81/2017
Rezerva Strikte Natyrore (Kategoria I)	Për të mbrojtur natyrën dhe ruajtur proceset natyrore në gjendje të pashqetësuar, me qëllim që të kemi shëmbuj ekologjikisht përfaqësues të mjedisit natyror për studime shkencore, monitorim mjedisor, edukim, për ruajtjen e resurseve gjenetike në gjendje dinamike dhe evolucion.	Shpallen territore ose zona, që zotërojnë disa ekosisteme të veçanta, karakteristike ose përfaqësuese, dhe/ose lloje të florës dhe/ose të faunës me rëndësi shkencore, të përshtatshme për kërkime shkencore dhe/ose monitorim dhe që janë pak ose aspak të shqetësuara nga njeriu. Kjo kategori përbëhet nga dy nënkategori kryesore: a) nënkategoria A, që është “zona e mbrojtur”, e menaxhuar kryesisht për qëllime shkencore ose “rezervat shkencor”, që ruhet dhe menaxhohet për qëllime shkencore dhe mbrojtjen tërësore të botës së gjallë; b) nënkategoria B, që është “zonë e mbrojtur”, e menaxhuar kryesisht për mbrojtjen e natyrës së egër ose “rezervë strikte natyrore”, që ruhet e menaxhohet në mënyrë të atillë që të ruajnë gjendjen e tyre natyrore.
Park Kombëtar. (Katëgoria II)	Për të mbrojtur zona natyrore, të një bukurie të veçantë skenike, të një rëndësie kombëtare dhe ndërkombëtare, për qëllime shkencore, edukimi rekreative (shlodhje dhe argëtim). Parqet kombëtare janë zona të gjera natyrore të pandryshuara materialisht nga veprimtaritë njerëzore, ku nuk lejohet ekstraktimi i resurseve.	Shpallen territoret e gjera, zakonisht jo më të vogla se 1,000ha, unike për nga vlerat kombëtare dhe ndërkombëtare, që ruhen dhe menaxhohen për mbrojtjen e ekosistemeve, llojeve, për edukim dhe rekreacion (çlodhje e argëtim), që rregullojnë përdorimin e qëndrueshëm nga ana e njeriut të burimeve natyrore.
Monument Natyre. (Kategoria III)	Për të mbrojtur dhe ruajtur tipare natyrore të një rëndësie kombëtare, për shkak të interesit të veçantë karakteristikave të tyre unike (të papërsëritshme). Ato janë zona relativisht të vogla të fokusuar për mbrojtjen e tipareve të veçanta.	Shpallet formacioni natyror (përfshirë edhe elemente të veçanta biologjike) formacioni i veçantë gjeologjik dhe gjeomorfologjik, një depozitë mineralese ose një habitat i një lloji të rrallë e të kërcënuar ose me rëndësi e vlerë të veçantë shkencore dhe estetike.
Rezervat natyror i menaxhuar/park natyror (Kategoria IV)	Për të siguruar kushte natyrore të nevojshme për të mbrojtur lloje, grup llojesh dhe komunitete biotike me rëndësi kombëtare ose veçori fizike të mjedisit, për të cilat kërkohet një manipulim i veçantë nga ana e njeriut. Një shfrytëzim i kontrolluar i disa resurseve mund të lejohet.	Shpallen territoret, që përfaqësojnë zona me ndërhyrje aktive të njeriut për qëllime menaxhimi të llojeve dhe habitateve, në mënyrë që të garantohet ruajtja e habitateve dhe të plotësohen kërkesat specifike të llojeve me rëndësi rajonale e vendore, si dhe zonat që përdoren për qëllime studimore, edukative dhe kulturore.

Peizazh i mbrojtur (Kategoria V)	Për të ruajtur peizazhe natyrore më rëndësi kombëtare të cilat janë karakteristike e një ndërveprimi harmonik të njeriut me tokën dhe mjedisin gjatë përdorimit të tyre për turizëm, çlodhje, argëtim brënda një stili jetese dhe veprimtarie normale ekonomike në këto zona. Zonat që bëjnë pjesë në këtë kategori janë peizazhe të përziera kulturore dhe natyrore të një vlere të lartë skenike, ku ruhen përdorimet tradicionale të tokës.	Shpallen territore të mëdha, me peizazh harmonik e të formuar mirë, me relief të zhvilluar karakteristik, me larmi ekosistemesh, detare ose tokësore, sipërfaqet brenda të cilave mund të ketë edhe qendra banimi që zhvillojnë aktivitete, si bujqësia, pemëtaria, pylltaria e peshkimi.
Zonë e mbrojtur e burimeve të menaxhuar (Kategoria VI)	Për të mbrojtur resurset natyrore të zonës për përdorim në të ardhmen par aluar veprimtarinë e zhvillimit që mund të dëmtojnë resurset. Kjo është një kategori e përkohëshme e përdorur derisa të arrihet në një klasifikim të përherëshëm.	Shpallen territore të gjera, relativisht të izoluara dhe të pabanuara ose pak të populluara. Këto zona përmbajnë kryesisht sisteme natyrore, që përcaktohen si të tilla që mbarështimi të sigurojë mbrojtje afatgjatë dhe ruajtje të diversitetit biologjik, në të njëjtën kohë.
Në Ligjin nr. 81, datë 4.5.2017 shtohet edhe përkufizimet e reja si më poshtë:		
Zona të mbrojtura detare	Shpallet çdo sipërfaqe detare, bregdetare e nënujore, shtrati i detit dhe ishujt, së bashku me florën, faunën, habitatet e peizazhin dhe karakteristikat historike, kulturore e arkeologjike, e destinuar për: a) mbrojtjen e biodiversitetit, të ekosistemeve, habitateve dhe llojeve të rrezikuara dhe veçanërisht të kërcënuara në mënyrë kritike, të llojeve autoktone dhe atyre migratore të faunës detare apo të shumëllojshmërisë gjenetike; b) mbrojtjen e cilësisë së ujit, parandalimin dhe shkatërrimin e ndotësve; c) mbrojtjen e peizazhit dhe të pasurive nënujore, bregdetare e funddetit; ç) ruajtjen e shumëllojshmërisë biologjike të gjallesave; d) mbrojtjen e natyrës dhe mbijetesën e llojeve gjatë zhvillimit të turizmit detar, bregdetar e nënujor, duke ruajtur habitatet e llojet; dh) restaurimin dhe rivendosjen e llojeve të kërcënuara e të ekosistemeve të degraduara, veçanërisht për peshkimin, dhe të gjallesave të tjera si rrjedhojë e veprimtarive me ndikim negativ dhe ndaj ndryshimeve klimatike; e) përdorimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore, detare e bregdetare, ruajtjen afatgjatë dhe praktikën e peshkimit të qëndrueshëm tradicional; ë) zhvillimin e veprimtarive, me qëllim ruajtjen dhe menaxhimin e integruar të zonës; f) kërkimin dhe monitorimin për qëllime shkencore.	
Kurora e gjelbër	Shpallet me vendim të Këshillit Kombëtar të Territorit, në kuptim të zonës së mbrojtur pyjore, një sipërfaqe brenda territorit administrativ të bashkisë me qëllim mbrojtjen e kurorave të gjelbra të çdo bashkie në Republikën e Shqipërisë dhe është detyrim për çdo bashki. “Kurora e gjelbër” siguron përdorim të qëndrueshëm të territorit dhe zhvillim të veprimtarive, që i përshtaten karakterit të zonës dhe që lidhen ekskluzivisht me nevojat e komunitetit.	
Parqet natyrore bashkiake	Shpallet me vendim të këshillit bashkiak, në kuptim të zonës së mbrojtur mjedisore, e njësuar me kategorinë IV të ligjit, brenda territorit administrativ të një ose më shumë bashkive, pas dhënies së miratimit	

	paraparak që bëhet nga ministri përgjegjës për zonat e mbrojtura. Parqet natyrore bashkiake sigurojnë përdorim të qëndrueshëm të territorit dhe zhvillimin e veprimtarive, që i përshtaten karakterit të zonës dhe që lidhen ekskluzivisht me nevojat e komunitetit.
Zonë e mbrojtur ndërkufitare	Është pjesa e tokës dhe/apo ujore, e shtrirë në më shumë se një shtet, që integrohet në menaxhimin e përbashkët sipas dispozitave ligjore në fuqi të secilit vend dhe në bazë të konventave e të udhëzimeve ndërkombëtare, të pranuar nga të dyja palët, për krijimin e rrjetit të zonave të mbrojtura dhe për të gjitha veprimtaritë ekonomike, shoqërore, kulturore, historike e argëtuese njerëzore, që ndikojnë në përmirësimin e marrëdhënieve e të jetesës së komuniteteve ndërkufitare.
Zonë veçanërisht e mbrojtur si habitat i llojeve të shpendëve ujorë (zonat “Ramsar”) dhe “Zonat e rëndësishme për zogjtë” (IBA)	Ligatinat, kënetat, moçalishtet, sipërfaqet ujore natyrore me ujë të ëmbël, të njelmët ose të kripur, të përhershme apo të përkohshme, që përfaqësojnë bioqendra e biokorridore me rëndësi rajonale e kombëtare për vlerat e tyre biologjike, ekonomike, sociale dhe si pasuri të trashëgimisë natyrore shpallen “Zonë veçanërisht e mbrojtur si habitat i llojeve të shpendëve ujorë” dhe përfshihen në listën e ligatave me rëndësi ndërkombëtare.
Rezervat e biosferës	Shpallen zonat relativisht të mëdha me ekosisteme tokësore, ujore, bregdetare dhe detare, në të cilat, nëpërmjet menaxhimit të duhur të tokës, ruajtjes së ekosistemit dhe të biodiversitetit, ndërthuret shfrytëzimi i qëndrueshëm i burimeve natyrore për përfitim të komuniteteve vendore. Këto zona bazohen në rregullat dhe principet e programit “Njeriu dhe biosfera” të konventës së UNESCO.
Zonat e veçanta të ruajtjes së rrjetit ekologjik të zonave me interes për komunitetin europian	Shpallen zonat ku strehohen tipat e habitateve natyrore me interes për komunitetin europian dhe të habitateve të llojeve me interes për këtë komunitet. Këto zona janë pjesë e rrjetit ekologjik kombëtar dhe mund të përfshijnë edhe zona të mbrojtura brenda rrjetit të zonave të mbrojtura, si dhe ekosisteme, habitate e peizazhe jashtë këtij.

Për realizimin e objektivave të projektit fillimisht u bë studimi i listës së ZM të Shqipërisë (1990-2018), grumbullimi i bazës ligjore (Strategji, ligje, vendime, urdhëra, studimet, monitorime, etj, të cilat i bashkëlidhën referencave) që përcaktojnë shpalljen, kategorinë e ZM dhe kufijtë e tyre, si dhe grumbullimi i materialeve bazë kartografike, ku janë shënuar kufijtë ekzistues të ZM. Mbështetur në këto materiale u krye evidencimi dhe kontrolli në terren i mospërputhjeve apo gabimeve të mundshme, në përcaktimin e kufijëve, përdorimin e territorit dhe të zonimit të sipërfaqes për secilën ZM.

Gjithashtu, u analizuan rastet e konstatuara të mospërputhjeve dhe të mosmiratimit kur në vendimin e shpalljes së ZM nuk bëhen rregullimet dhe plotësimet e duhura, sipas PIM që është hartuar dhe miratuar më pas nga vendimi i qeverisë. Njëherazi do të merren në konsideratë edhe rastet e hartimit të një PIM në mungesën e një udhëzuesi unik të strukturës së PIM.

Këto mospërputhje ka sjellë keqkuptime dhe keqpërdorim të menaxhimit të RrZM. Dokumentacioni është në përputhje të plotë me ligjin nr. 81, datë 2017 ”Për zonat e mbrojtura”, me aktet nënligjore në zbatim të tij, duke përfshirë terminologjinë teknike dhe juridike në mënyrë që procesi të jetë në harmoni të plotë me legjislacionin aktual.

PROÇESI I VLERËSIMIT PËR ZONAT E MBROJTURA

Përbënë pjesën kryesore të punës studimi bazë i përgatitur në formatin e një katalogu, i cili do të botohet në fund. Pjesët kryesore të këtij studimi janë:

- Analiza e çdo zone të mbrojtur ekzistuese, të propozuar apo për tu hequr nga sistemi i zonave të mbrojtura, duke përshkruar arsyet e qënies në sistem dhe ato për të cilat do të hiqet.
- Propozimi i sistemit të ri të zonave të mbrojtura (hartat bazë).
- Propozimi me specifikimet teknike të unifikuara për përdorimin e territorit.
- Propozimet specifike me zonimet dhe rizonimet e brëndshme për çdo ZM, sipas VKM përkatëse.
- Hartat tematike për çdo ZM (në formatin GIS dhe të printuar. Kufiri topografik dhe i zonimit për secilën ZM rivlerësohen mbi bazën e imazheve të vitit 2018, në shkallën 1:2000.

Mbi bazën e këtyre të dhënave u krijuan edhe pasaportat e çdo ZMM. Hartimi i pasaportës u bazua mbi modelin e “Skedës biologjike” që është hartuar nga AKZM-ja dhe që u pasuruan me elementët e pjesës social-ekonomike, kulturore, turistike, etj.

Hartat e SZM, u pasuruan me rrjetin e shtigjeve turistike të studjuara si nga AKZM edhe nga projekte të tjera. Kjo do të bëjë më të arrirë hartën e zonave të mbrojtura si edhe mënyrat e eksplorimit të tyre.

Gjatë rivlerësimit u morrën në konsideratë rastet e mos pajshjes së një sistemi zonimi në përputhje me legjislacionin për zonat e mbrojtur dhe për të unifikuar e zonimin e kryer më parë. Procesi i zonimit apo dhe i rizonimit të territorit të ZMM-së, u bazua në VKM nr. 57, datë 6.2.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore”.

Përcaktimi apo rivlerësimi i kufirit dhe i nënzonave të territorit të ZMM-së u përgatit në mënyrë të digjitalizuar, duke përdorur ortofotot e Republikës së Shqipërisë, burime të tjera zyrtare apo edhe studime pjesore në terren, si:

a) Përshkrimi i qartë i kufirit topografik të ZMM-së (maja, kurrize, lugina, rrugët dhe shenja të tjera topografike, duke përdorur koordinatat UTM-GPS) dhe harta fizike;

b) Harta e përditësuar e kufijve administrativo-territorial të 61 njësisve të vetëqeverisjes vendore (VKM nr.360, datë 29.05.2019; Fletore Zyrtare nr. 80, 3 Qershor 2019);

c) Tabela dhe harta e shpërndarjes së sipërfaqes të ZMM-së, sipas pjerrësisë dhe lartësisë;

ç) Tabela dhe harta e përdorimit të territorit dhe e mbulesës vegjetative;

d) Tabela dhe harta e tipeve të habitateve të ZMM-së sipas rëndësisë së zonave me interes për komunitetin, duke identifikuar dukuritë e tipave të habitateve, llojet dhe habitatet parësore sipas kodit (VKM nr.866, datë 10.12.2014, “Për miratimin e listave të tipeve të habitateve natyrore, bimëve, kafshëve dhe shpendëve, me interes për Bashkimin Evropian”), të shoqëruar me listën e florës e të faunës së egër në përbërje të tyre, vëzhgimin e listës së kuqe dhe të statusit të kërcënimit.

dh) Harta e pasurive të trashëgimisë kulturore (qendrave historike, ansambleve historike, zonave dhe parqeve arkeologjike, monumenteve të kulturës dhe zonave të mbrojtura të tyre), të shpallura si të tilla, duke marrë parasysh në përcaktimin e nënzonave të territorit të ZMM-së kufijtë e zonifikimit të këtyre qendrave;

ë) Harta e pasurisë dhe objekteve të UNESCO-s, arkeologjike, 100 fshatrave, shpirtërore e ekoturistike;

f) Harta e rrugicave, shtigjet për kalimin e banorëve, të vizitorëve, turistëve, rrugët detare, të lejuara për kalimin e mjeteve lundruese dhe ato sportive e argëtuese; rrugët për shtegtimin e bagëtive, burimet ujore etj.

Përdorimi i imazheve satelitore që do të përdoren të jenë të vitit 2018 shumë të përshtatshme për të kapur ndryshimet në territorin e vendit e veçanërisht të zonave natyrore ku shtrihet edhe rrjeti i ZM. Kështu, ndryshime që janë evidentuar në lëvizjen e vijës bregdetare, të brigjeve ranore të detit Adriatik, ku shtrihen ZM, apo ato në pjesën e brëndëshme të territorit. Gjithashtu, ndryshime konstatohen dhe në mbulesën bimore të territorit dhe për rrjedhojë edhe në sistemin e zonimit të sipërfaqes. Ndryshime janë konstatuar dhe në infrastrukturën rrugore, rrjetin hidrik kryesht në rrjedhjet e përrrenjve dhe të lumenjve (përfshi ndërtimin e HEC-ve), në zonat urbane dhe turistike, etj.

STUDIME TË MËPARSHME NË LIDHJE ME RRJETIN E ZONAVE TË MBROJTURA

Rrjeti i Zonave të Mbrojtura konsiderohet mjet i rëndësishëm për menaxhimin e ekosistemit dhe të shërbimeve të tij. Gjatë viteve të fundit RrZM, në mënyrë të vazhdueshme, ka humbur shumë nga vlerat e biodiversitetit dhe të tipeve të habitateve natyrore, për shkak të zhvillimit të pakontrolluar urban dhe turistik, rritjes së ndotjes, shpyllëzimit, erozionit, mungesës apo zbatimit të dobët të legjislacionit përkatës mjedisor etj, por, kur menaxhohet mirë: mbronë strukturën, funksionin, dhe paprekshmërinë e një segmenti të ekosistemit; rritë njohjen dhe kuptimin e ekosistemeve tokësore, ujore e bregdetare-detare; dhe funksionojnë si zbutës kundër shfrytëzimit nga njeriu, keqmenaxhimit, ndotjes dhe dëmtimeve të integritetit ekologjike.

Në Shqipëri janë bërë një sërë studimesh dhe zbatuar disa projekte lidhur me përmirësimin e administrimit të zonave të mbrojtura, si element thelbësor në ruajtjen e vlerave natyrore e të biodiversitetit të vendit. Studimet bazë në nivel kombëtar që i referohen përmirësimit të sistemit të zonave të mbrojtura janë “Vëzhgimi Ekologjik i Pyjeve të Lartë të Shqipërisë”, “Strategjia dhe Plani i Veprimtimit për Biodiversitetin (SPVB)”, studime të kryera nga OJF-t mjedisore dhe ato të financuara nga donatorët e huaj dhe të zbatuar nga agjencitë e tyre.

Në Vëzhgimin Ekologjik të Pyjeve të Lartë të Shqipërisë, një numër i konsiderueshëm zonash pyjore u propozuan për mbrojtje, sipas statusit të mbrojtjes që ato do të meritonin. Këto rekomandime u bazuan mbi kategoritë menaxhuese të IUCN-së, në përputhje me nevojat e sotme dhe të perspektivës së ruajtjes e manaxhimit të biodiversitetit. Si rrjedhojë pati një zgjerim të konsiderueshëm të RrZM si në sipërfaqe, por dhe në përdorimin për herë të parë të sistemit prej 6 kategorish të administrimit. Por edhe në këtë rast zgjerimi i RrZM u bazuar në hartat topografike në shkallën 1:25000 të ekonomive pyjore e kullimore.

LISTA E ZONAVE TË MBROJTURA, SIPAS STUDIMIT “VËZHGIMI EKOLOGJIK I PYJEVE TË PAFUTURA NË SHFRYTËZIM”

VKM Nr. 102, datë 15.1.1996

Nr.	Emërtimi i Zonës së Mbrojtur	Sip. Ha
KATEGORIA I: Rezervat Shkencor/Rezervat Strikt Natyror		
1	Lumi i Gashit	3,000.0
2	Rrajca	4,700.0
3	Kardhiqi	1,800.0
	Shuma	9,500.0
KATEGORIA II: Park Kombëtar		
1	Mali i Tomorrit	4,000.0
2	Lugina e Valbonës	8,000.0

3	Bredhi i Hotovës	1,200.0
4	Qafë Shtama	2,000.0
5	Zall Gjoçaj	140.0
	Shuma	15,340.0
KATEGOTIA III: Monument Natyre		
1	Bredhi i Sotirës	1,740.0
2	Dhrovjani (Syri i Kaltër)	180.0
3	Zhej	1,500.0
4	Vlashaj	50.0
	Shuma	3,470.0
KATEGORIA IV: Rezervat Natyror të Menaxhuar		
1	Rrezoma	1,400.0
2	Tej Drini Bardhë	30.0
3	Shelegura	430.0
4	Polisi	45.0
5	Stravaj	400.0
6	Sopoti	300.0
7	Qarrishta	318.0
8	Dardhë-Xhyrë	400.0
	Shuma	3,323.0
KATEGORIA V: Peizazh i Mbrojtur		
1	Biza	1,370.0
2	Berdheti	670.0
3	Nikolica	510.0
	Shuma	2,550.0
KATEGORIA VI: Rezervat të Resurseve		
1	Luzni-Bulac	5,900.0
2	Piskal-Shqeri	5,400.0
3	Guri i Nikës	2,200.0
4	Bjeshka e Oroshit	4,745.0
	Shuma	18,245.0
	TOTALI I RRJETIT TË ZM	52,428.0

Po ashtu, edhe në SPVB (1999), krahas rekomandimeve të tjera për përmirësimin dhe ruajtjen e biodiversitetit, në Shqipëri, u dhanë një sërë sugjerimesh për rishikimin, zgjerimin dhe përmirësimin e RrZM. Pasqyra e këtyre rekomandimeve ka qënë puna dhe programet e Ministrisë së Mjedisit (MM), të cilat sollën krijimin e RrZM-ve të Shqipërisë.

Në periudhën 2001-2008 u krye studimi për krijimin e Rrjetit EMERALD (Rrjet i Zonave me Interes të Veçantë Konservimit për Evropën), duke i paraprirë Rrjetit Natura 2000. Me zbatimin e këtij propekti (i ndarë në tre faza) u identifikuan 25 zona të Rrjetit EMERALD, dhe u krijua një database i plotë për vendndodhen, rëndësinë dhe përshkrimin e zonave, pronësinë, bazën ligjore të shpalljes, për aktivitetet njerëzore dhe ndikimet e tyre, mbi mënyrën e menaxhimit, të dhëna për vegetacionin sipas biotopeve CORINE për llojet (flora e fauna e egër), për tipet e habitateve përkatëse si dhe hartat e digjitalizuara, ndonëse u përdorë sistemi koordinativ Gauss Kruger.

Tabela 6. Zonat EMERALD të Shqipërisë.

1. PK "Pisha e Divjakës"	2. PK "Llogara"
3. PK "Prespa"	4. PK "Butrinti"
5. RSN "Allamani"	6. PK "Mali i Tomorrit"
7. PK "Mali i Dajtit"	8. PM "Vjosë -Nartë"
9. RNM "Liçeni i Shkodrës"	10. PK "Kurora e Lurës-Kunore-Valmurë-Zall Gjoçaj"
11. PK "Bredhi i Hotovës-Dangëlli"	12. PM "Morava"

13. PK “Karaburun-Orikum Dukat”	14. PM “Bizë-Broz-Bardhet”
15. PK “Karavasta”	16. RNM “Shëngjin-Ishëm”
17. RNM “Kuturman-Qafë Bushi”	18. PM “Pogradec”
19. RNM “Gërmenj-Shegur”	20. PK “Alpet Shqiptare”
21. PM “Lumi i Bunës dhe zona përreth”	22. PK “Rrajcë-Shebenik”
23. PM “Korabi”	24. RNM “Rrushkulli-Ishëm”
25. RNM “Bërzanë”	

Po ashtu, rëndësia dhe vlerat e ZM janë theksuar edhe në një sërë projektsh lokale apo rajonale (Administrimi i zonës bregdetare, Programet lokale për mjedisin, etj).

Në periudhën 2006-2007, në kuadër të studimit për Biodiversitetin, Aktiviteti II (mbështetur nga qeveria shqiptare, BB dhe GEF), ndër të tjera u përgatit një Program Kombëtar Pune për Zonat e Mbrojtura, duke ndërmarë disa veprime për të krijuar apo zgjeruar ZM në zona të gjera, të paprekura apo shumë pak të fragmentuara, me vlera të papërsëritshme natyrore apo në zona që janë të kërcënuara apo që sigurojnë mbrojtjen maksimale të llojeve të kërcënuara në kuadrin e prioriteteve kombëtare dhe duke marrë parasysh nevojat për ruajtjen e llojeve shtegëtarë.

Gjithashtu, u krye një analizë e mangësive në SZM në nivel kombëtar, bazuar në kërkesat për sisteme përfaqësues të ZM, që ruajnë në mënyrë adekuate ekosistemet dhe biodiversitetin tokësor, detar dhe të ujrave të brendshme. Këto përpjekje kanë nxitur krijimin e ZM me pjesëmarrjen e komuniteteve lokale, duke respektuar, ruajtur dhe zhvilluar njohuritë tradicionale të tyre. Njëherazi theksi u vu, jo vetëm në identifikimin dhe përcaktimin e zonave për zgjerimin dhe fuqizimin e SZM, por edhe në përmirësimin e menaxhimit të tyre, për të arritur objektivat e ruajtjes së biodiversitetit. Zgjerimi dhe forcimi i RrZM, si bazë për krijimin e Rrjetit Ekologjik (RrE) të vendit, vlerësohet si një nga objektivat më të rëndësishme të Programeve dhe Planeve të Veprimit të ministrisë përgjegjëse.

Zgjerimi dhe fuqizimi i RrZM u bazua kryesisht në propozimet e SPVB, në përvojën disa vjeçare të fituar në menaxhimin e RrZM dhe në një proces të vazhdueshëm diskutimi dhe konsultimi me pjesëmarrjen e ekspertëve dhe aktorëve të interesuar.

Në studimin për Biodiversitetin u identifikuan dhe u përshkruan ZM për zgjerim, të cilat u plotësuan me informacionin e duhur për vendndodhjen, vlerat social-ekonomike, kulturore e natyrore, për përdorimin e tradicional, mbi biodiversitetin dhe tipet e habitateve, duke kryer njëherazi edhe digjitalizimin e tyre, si:

1. Parku Kombëtar “Mali i Dajtit”;
2. Parku Kombëtar i Alpeve;
3. Parku Kombëtar “Kurora e Lurës-Kunorë Valmorë”;
4. Parku Kombëtar “Divjakë-Karavasta”;
5. Parku Kombëtar “Llogara-Karaburun”;
6. Parku Kombëtar “Mali i Tomorrit-Kulmak”;
7. Parku Kombëtar “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”;
8. Parku Kombëtar “Butrinti”;
9. Parku Kombëtar “Rrajcë-Shebenik”;
10. Rezerva Natyrore e Menaxhuar “Kune-Vain-Tale-Patok”;
11. Peizazhi i Mbrojtur “Lumi i Bunës-Velipojë”;
12. Rezerva Natyrore e Menaxhuar “Liqeni i Shkodrës”.

Në menaxhimin e RrZM dhe të zonave të destinuara për mbrojtje, mbi bazën e përvojës ndërkombëtare, por dhe të disa rasteve të praktikuara në vendin tonë, për zonat e identifikuara për zgjerim ishte e nevojshme që të merreshin në konsideratë: - mbrojtja nga shqetësimet të elementëve më të ndjeshëm të ZM, ekosistemet e ndryshme; - ndarja e përdorimeve të papajtuësme, dhe - t’u jepet prioritet përdorimeve të ndryshme ose qëllimeve të zonave të

ndryshme. Përgjithsisht dhe në mënyrë të efekshme u arrit duke përshtatur modele të menaxhimit zonues të sipërfaqes së ZM si “metoda më e mirë për zona të gjera të mbrojtura në pjesët e banuara të Europës”.

Kështu që për ZM e identifikuar për zgjerim u zbatua modeli me katër nëndarje, duke u bazuar në Kategoritë e Zonës së Menaxhimit:

- 1) **Zona Qendrore/kyçe (ZQ)**, ku qëllimi i saj është të sigurojë një territor të pashqetësuar, thuhet natyrore, të pa shqetësuar nga veprimtaritë njerëzore. Ajo përfshin tipet e habitateve natyrore më të rëndësishme për komunitetin;
- 2) **Zona Rekreative (ZR)**, që mund përmbajë në vetevete një rang të gjerë mundësish për edukim, mundësi rekreative në natyrë të hapur, dhe lehtësi që lidhen në një mënyrë që respekton funksionet e ZM, vlerat ekologjike dhe peisazhin natyror/kulturor;
- 3) **Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT)**, bën të mundur që njerzit që banojnë në ZM përkohësisht dhe përgjithmonë, të vazhdojnë për të mirëmbajtur kushtet e jetesës së tyre përmes mjeteve tradicionale. Lejon mundësi hyrëse për publikun të prirur për të respektuar kufijtë e zonës dhe aktivitete ekonomike. Vizitorët mund të shjojnë aktivitete të njëjta dhe vlerat si në Zona Rekreative, por gjithashtu mësojnë rreth metodave të kultivimit tradicional dhe mënyrat e jetesës;
- 4) **Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ)**, i nënshtrohet lejeve përkatëse, bën të mundur aktivitetet ekzistuese të reja ekonomike që zhvillohen në ZM dhe që janë të një natyre të qëndrueshme. Garanton një funksion buferik të brendshëm, kur janë afër qyteteve, dhe aktiviteteve më intensive ekonomike.

Gjithashtu, për një numër zonash të mbrojtura janë realizuar dhe vazhdojnë të realizohen me projekte specifike zhvillimi, të cilët kanë si qëllim përmirësimin e menaxhimit të ZM, që të plotësojnë sa më mirë qëllimet e tyre për ruajtjen e mjedisit dhe zhvillimin lokal.

Krahas kësaj janë bërë edhe përpjekje për verifikimin dhe digjitalizimin e kufijve të ZM dhe përgatitjen e hartës kombëtare të zonave të mbrojtura. U bë rregull (detyrim ligjor) që të gjithë projektet që ndërmerreshin për shpalljen apo hartimin e PIM për secilën ZM, detyrimisht duhet të pasqyrojnë harta fizike, e përdorimit/mbulesës vegetative dhe të zonimit të territorit në mënyrë të digjitalizuar, për të cilat është përdorur sistemi Gauss Kruger dhe më pas UTM.

“Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitetin në Shqipëri (1999)” propozoi zgjerimin e kufijve ekzistues të ZM dhe shpalljen e disa zonave të reja të mbrojtura, duke rritur ndjeshëm sipërfaqen e vënë në mbrojtje për ruajtjen e vlerave natyrore dhe të biodiversitetit. Por, i një rëndësie të veçantë, në menaxhimin e RrZM, ishte miratimi i ligjit “Për zonat e mbrojtura” (2002), i ndryshuar, i cili sanksionojë klasifikimin e zonave të mbrojtura në bazë të Udhëzuesit për Kategoritë e Menaxhimit të ZM, përgatitur nga IUCN (Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës).

Ky klasifikim ka si parim kryesor që "Kategoritë përcaktohen në përputhje me objektivat e menaxhimit të zonës së mbrojtur". Njëkohësisht, ky klasifikim lejon edhe përcaktimin e niveleve të ndryshme të mbrojtjes brënda ZM, duke bërë të mundur kombinimin e ruajtjes së natyrës me përdorimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore.

Edhe në Ligjin nr.81, datë 4.5.2017 “Për zonat e mbrojtura”, ky klasifikim është marrë në konsideratë për kategorizimin e SZM të vendit.

Menaxhimi i zonave të mbrojtura bregdetare e detare në Shqipëri ka pak eksperiencë. Në kuadër të iniciative Rajonale, mes shtetet Shqipëria, Egjipti, Libia, Maroku, Autortiteti i Palestines dhe Tunizia, u zhvillua projektit MedWetCoast “Ruajtja e ekosistemeve ligatinore

dhe bregdetare në Rajonin e Mesdheut”. Ky projekt synonte të zhvillonte strukturat menaxhuese ndërsektoriale, nëpërmjet nxitjes së koordinimit ndërministror e të politikave në nivel kombëtar dhe lokal, në mënyrë që të trajtojnë shkaqet themelore që kërcënojnë humbjen e biodiversitetit; zbatimin e aktiviteteve të qëndrueshme në zonat që përmbajnë biodiversitet globalisht të rrezikuar; sensibilizimit e trajnimit, bashkëpunimit me palët si dhe zgjerimit të lidhjeve në rajon.

Në këtë projekt u përfshin ekosistemet ligatinore Grykëderdhja e Vjosë-Nartë dhe Karaburun-Llogara-Orikum-Radhimë. Si rrjedhojë e rekomandimit u miratua ZM me statusin “Peizazhi i Mbrojtur Tokësor/Ujor “Vjosë-Nartë” (VKM nr. 680, datë 22.10.2004) si dhe PIM, ku për herë të parë në PIM u përcaktua dhe u digjitalizua përdorimi i territorit dhe zonimi i sipërfaqes së ZM. Theksojmë se për këto raste nuk ka patur njohuri dhe përvojë si dhe një udhëzues të standartizuar për hartimin e PIM dhe të zonimit të territorit.

Në rajonin J të Bregdetit u zhvillua dhe projekti ”Menaxhimi i Integruar dhe Pastrimi i Zonës Bregdetare-ICZMP”, mbështetur nga BB dhe GEF. Nënkomponent i këtij projekti ishte dhe hartimi i PIM për Parkun Kombëtar të Butrintit, me synimin mbrojtja e vlerave dhe prodhimtarisë së resurseve natyrore detare dhe bregdetare të Shqipërisë dhe promovimi i një zhvillimi ekonomik të qëndrueshëm. Në PIM u përcaktua dhe u digjitalizua përdorimi i territorit dhe zonimi i sipërfaqes së parkut.

Projekti “Menaxhimi i Integruar të Ujërave dhe Ekosistemeve”, mbështetur nga BB, BEI (Banka Evropiane e Investimeve) dhe GEF. Ndër të tjera Ministria e Mjedisit drejtonte nënkomponentin 2, i cili rrealizojë përgatitjen e PIM të ZM “Kune-Vaini-Tale” (Rezervë Natyrore e Menaxhuar-IUCN kategoria IV). Në PIM u përcaktua dhe u digjitalizua përdorimi i territorit dhe zonimi i sipërfaqes për këtë RNM.

Gjithashtu, në kuadër të projektit “Identifikimi e zbatimi i masave për adaptim në derdhjet e lumenjëve Drin e Mat” të mbështetur nga UNDP, është evidentuar që ndryshimet klimatike do të ndikojnë negativisht në karakteristikat e bregdetit, modifikimin e strukturës së tij dhe funksionimin e ekosistemeve. Në këtë projekt u përfshin Z M “Kune-Vain-Tale” dhe “Patok-Fushëkuqe-Ishëm”.

Për rritjen e menaxhimit të rajonit bregdetare dhe detar dhe shtimin e ZM, në vitin 1995-1996 u zhvillua projekti “Administrimi i Ligatinave-Laguna e Karavastasë”, financuar nga programi Phare i BE, por që nuk u zbatua plotësisht. Kësisoj, me mbështetje të BB dhe GEF (1996-2005), në këtë rajon u zhvillua projekti “Për menaxhimin e integruar të zonës së Parkut Kombëtar të Divjakë-Karavastasë”. Zgjerimi i territorit të Parkut Kombëtar “Divjakë-Karavasta” u studiuua dhe u propozua në kuadrin e projektit “Laguna e Karavastasë-Ruajtja dhe menaxhimi i Qëndrueshëm”, i cili u realizua në vitin 2006.

Me miratimin e zgjerimit të sipërfaqes u krye përcaktimi dhe digjitalizimi i kufirit, i përdorimit të territorit dhe zonimi i parkut. Mbi bazën e këtyre rekomandimeve MM, me mbështetje të Agjencia Japoneze e Bashkëpunimit Ndërkombëtar (JICA), realizoj dhe hartimin e PIM për Parkun Kombëtar “Divjakë-Karavasta”, me projektin “Ruajtja dhe zhvillimi i Qëndrueshëm i Parkut Kombëtar “Divjakë-Karavasta” me pjesëmarrjen e qeverisjes lokale dhe paleve të interesuara”.

PIM për parkun u miratua me urdhër nr.782, datë 31.12.2015 të ministrit përgjegjës për ZM, por edhe në këtë rast nuk u krye miratimi i rekomandimeve të PIM me vendimin “Për shpalljen, me sipërfaqe të zgjeruar, të ekosistemit natyror Divjakë-Karavasta "Park kombëtar". Theksojmë se me ndryshimet e bërë në ligjin për zonat e mbrojtura (2002) në vitin 2008, hartimi i PIM u mbështet në “Strukturën e Standartizuar të Planit të Menaxhimit të Zonës së Mbrojtur”, miratuar me urdhër nr.148, datë 21.2.2013, të ministrit përgjegjës.

Në studimet e kryera, u përfshin pjesët shqiptare të Liqenit të Shkodrës deri në bregdetin verior të gjirit të Drinit dhe të zonës së Lumit të Bunës së bashku me Deltën dhe Ishullin e Franc Jozefit, Rezervatin e Velipojës, Lagunën e Vilunit, Plazhin e Baks-Rrjollit, Kënetën e Domit dhe territoret përreth tyre, një ndër ekosistemet më të pasura të Shqipërisë si nga pikëpamja e vlerave natyrore dhe ekonomike, ashtu dhe nga vlerat tradicionale njerëzore, ku spikasin ato social-kulturore dhe ato të trashëgimisë. Mbështetur në rerekomandimet e studimeve në vitin 2005 u miratua shpallja e RNM “Liqeni i Shkodrës” dhe PM “Lumi i Bunës-Velipojë”.

Për të dy këto ZM, në VKM përkatës, caktohet përdorimi dhe zonimi i territorit si dhe harta digjitale e tyre. Projekti “Menaxhimi i integruar i ekosistemit të basenit të Liqenit të Shkodrës”, me objektiv kryesor krijimin dhe forcimin e mekanizmave institucionale për bashkëpunim ndërkufitar me Malin e Zi, përmes përpjekjeve të përbashkëta për të përmirësuar menaxhimin e qëndrueshëm të Liqenit të Shkodrës, solli edhe hartimin e miratimit të PIM për RNM “Liqeni i Shkodrës” (urdhri nr. 815, datë 21.11.2012) dhe për PM “Lumi i Bunës-Velipojë” (urdhri nr. 131, datë 24.04.2018).

Në të njëjtën kohë Liqeni i Shkodrës dhe zonat rreth Lumit Buna u identifikuan si një ndër habitatet më të rëndësishme për shpendët e ujit, duke u përfshirë në listën e zonave që vlerësohen si mjaft të rëndësishme nga pikëpamja ndërkombëtare të Konventës së Ramsarit (Konventa e ligatinave me rëndësi ndërkombëtare, veçanërisht si habitat i shpendëve ujorë).

MM, gjatë vitit 2006, mbështeti studimin “Digjitalizimi i kufijve të zonave të mbrojtura dhe përgatitja e hartës digjitale bazë të RrZM në Shqipëri”, që u realizua nga Shoqata e Mbrojtjes së Gjallesave Ujore të Shqipërisë. Për herë të parë, me këtë studim, u krye digjitalizimi i rrjetit të zonave të mbrojtura (bazuar në sistemin Gauss Kruger), sipas secilës ZM të shpalluar për periudhën 1990-2006.

Për periudhën Qershor 2013 - Shtator 2016, në kuadër të projektit “Mbështetja afatgjatë për një menaxhim të qëndrueshëm ndërkufitar të Liqenit të Shkodrës”.u krye studimi “Plani i zonimit për Rezervën Natyrore të Menaxhuar të Liqenit të Shkodrës”, i mbështetur nga IUCN dhe MM, me financim nga Fondi i Partneritetit për Ekosistemet Kritike (Critical Ecosystem Partnership Fund (CEPF), një iniciative e përbashkët e “Conservation International (CI), Bankës Ndërkombëtare për Rindërtim dhe Zhvillim (IBRD), GEF, Qeverisë Japoneze dhe fonacionit John D. dhe Catherine T. MacArthur (MacArthur Foundation), dhe Agjencisë Franceze të Zhvillimit (AFD). Rekomandimet e këtij studimi në lidhje me rizonimin e territorit të RNM “Liqeni i Shkodrës” nuk janë marrë në konsideratë nga strukturat përgjegjëse për ZM, dhe nuk u krye miratimi i rizonimit.

Projekti “Mbështetje institucionale për Ministrinë e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave (MMPAU) për ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të biodiversitetit në zonat e mbrojtura dhe menaxhimin e mbetjeve”, mbështetur nga Cooperazione Italiana dhe IUCN, synoj fuqizimin e kapaciteteve institucionale dhe rritjen e kapaciteteve të stafit në nivel kombëtar dhe atë lokal për procesin e planifikimit dhe menaxhimit të zonave të mbrojtura. Në zbatim të këtij projekti u siguruan PIM për:

- (1) Peizazhi i Mbrotjur Tokësor dhe Ujor i Lumit Buna dhe zonave ligatinore përreth tij,
- (2) Parkun Kombëtar të Shebenik-Jabllanicës.

Për të dy këto ZM, sipas përkatësisë së statusit, në VKM të miratimit të tyre, përcaktohet përdorimi dhe zonimi i territorit si dhe harta digjitale, të cilat janë riparë edhe në kuadër të PIM.

PIM për këto zonat të mbrojtura janë miratuar në Prill 2018, por nuk është marrë asnjë masë dhe veprim për të rakorduar dhe miratuar rekomandimet në lidhje me zonimin e territorit me zonimin e miratuar me VKM përkatëse.

Projekti “Ruajtja dhe Përdorimi i Qëndrueshëm i Biodiversitetit në Liqenet e Prespës, Ohrit dhe Shkodrës (Plan Rajonal për Shqipërinë, Maqedoninë dhe Malin e Zi)”, mbështetur nga GIZ, kishte objektiv të përgjithshëm:

- (i) Studimi shkencor i diversitetit biologjik në zonat e tre liqeneve kryesore të Ballkanit Perëndimor.
- (ii) Planifikimi i masave për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të këtyre liqeneve.
- (iii) Informimi i banorëve vendas dhe ngritja e kapaciteteve të nevojshme për menaxhimin kombëtar dhe ndërkufitar.

Marrëveshja me KfW, e cila kontribuojë në ruajtjen e qëndrueshme të biodiversitetit në parkun ndërkufitar të Prespës dhe në forcimin e kapaciteteve për të ruajtur ekosistemet e tij dhe vlerat e biodiversitetit, nëpërmjet forcimit të efektivitetit të menaxhimit të parkut dhe integrimi i ruajtjes së biodiversitetit në brendësi të pyjeve, bujqësi dhe në praktikat e peshkimi si dhe zhvillimin urban brenda parkut.

Në këtë kuadër projekti “Rezerva Ndërkufitare e Biosferës Prespa: Mbështetja e Parkut Kombëtar të Prespës në Shqipëri”, financuar nga KfW, synonte ngritjen e kapaciteteve menaxhuese të parkut kombëtar si një administratë e pavarur, hartimin e planit të menaxhimit për parkun kombëtar dhe rregjistrimin e këtij parku kombëtar në listën e Trashëgimisë Botërore Natyrore, UNESCO-s. Plani i menaxhimit i PK përcakton qartë përdorimin dhe zonimin e sipërfaqes së parkut si dhe ka siguruar një hartë digjitale.

Gjithashtu, një pjesë e territorit të PK “Prespa”, 15,118.60ha ka marrë statusin e zonës Ramsar (Nr. Site 2151, datë 03.07.2013), me VKM nr.489, datë 13.06.2013.

Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor, i mbështetur nga KE dhe MMPAU, me synim rritjen e kapaciteteve të saj për të bërë të mundur zbatimin dhe forcimin e legjislacionit mjedisor, dhe sigurimi i kushteve më të mira përmes përmirësimit të menaxhimit mjedisor, duke bërë të mundur që institucionet shtetërore të zbatojnë legjislacionin mjedisor në përputhje me standartet e BE-së.

Sipas aktivitetit A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura) u mundësua hartimi i 10 PIM për ZM: Liqeni i Pogradecit, Mali i Tomorrit, Bredhi i Hotovës-Dangëlli, Mali me Gropa-Bizë-Martanesh, Korab-Korinik, Lumi i Gashit, Lugina e Valbonës, Thethi si dhe studimet për vlerësim të RNM “Kuturman” dhe PK “Qafë Shtamë”, për përgatitjen e planit të menaxhimit.

Në këtë kuadër u miratuan vetëm 5 PIM për: PK “Bredhi i Hotovës-Dangëlli” (urdhër nr.2025, datë 31.12.2014); PM “Liqeni i Pogradecit” (nr.2026, datë 31.12.2014); PK “Mali i Tomorrit” (nr.2027, datë 31.12.2014); PM “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh” (nr.2028, datë 31.12.2014); PN “Korab-Korintik” (nr.2029, datë 31.12.2014), për të cilët nuk është bërë asnjë veprim për ti rakorduar me vendimet e qeverisë për shpalljen e tyre.

Në kuadër të shpalljes ZM të rajonit të Bjeshkëve të Namuna/Prokletije (Shqipëri/Mali i Zi/Kosovë), që përfshin hapësirën midis Shqipërisë, Malit të Zi dhe Kosovës, është nënshkruar Memorandumi i Mirëkuptimit midis MMPAU dhe SNV-së (Organizata Hollandeze për Zhvillim), me qëllim “Forcimi i Bashkëpunimit Ndërkufitar dhe Zhvillimi Ekonomik e Rural i Qëndrueshëm në krahinën e Bjeshkëve të Namuna/Prokletije (Shqipëri/ Mal i Zi)” si dhe propozimi dhe shpallja e “Parkut Kombëtar Ndërkufitar të Alpeve të

Shqipërisë”. Mali i Zi dhe Kosova kanë miratur territoret e tyre Park Kombëtar Ndërkufitar (PKN).

MM, në kuadër të programeve IPA 2013, iu drejtua Këshillit të Evropës për t’u ndihmuar dhe mbështetur studimin dhe hartimin e PIM për gjithë territorin e PK të Alpeve të Shqipërisë. Territor i Alpeve u përzgjedh si më i përshtatshëm për zhvillimin e projektit ECRAN (Environment Climate Regional Accession Network) të propozuar për përgatitjen e PIM me pjesëmarrje në shkallë të gjerë, sepse ky territor ka premisa që në të ardhmen të shpallet e zonë e Natyra 2000.

Njëherazi MM, për shpejtimin e procesit të shpalljes së PKN, kërkojë kryerjen e zonimit të territorit, si detyrim i dispozitave ligjore në fuqi, që shoqëron miratimin e PKN. Procesi i zonimit të territorit u mbështet nga projekti CABRA (Conservation of Agrobiodiversity in Rural Areas in Albania), financuar nga Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) dhe zbatuar nga GOPA, duke siguruar hartat digjitale për përdorimin e territorit, të habitateve kryesore dhe të zonimit të sipërfaqes së PKN.

Po kështu, në kuadër të nismës për zonat e mbrojtura të Harkut Dinarik, Qeveria Shqiptare (QSH), IUCN, SNV dhe WWF-Zyra e Mesdheut (2006-2011) kanë bashkëpunuar për të zbatuar programin “Mbështetja e komuniteteve rurale dhe peizazheve tradicionale, nëpërmjet forcimit të qeverisjes mjedisore në zonat e mbrojtura ndërkufitare të Harkut Dinarik, pjesë e së cilës është dhe rajoni i Alpeve të Shqipërisë. Programi synon të nxisë zhvillimin e qëndrueshëm të komuniteteve rurale mbi bazën e ruajtjes së larmisë biologjike dhe peizazheve tradicionale, në zonat e mbrojtura ndërkufitare, duke përmirësuar bashkëpunimin rajonal, forcimin e qeverisjes mjedisore, pjesëmarrjen dhe fuqizimin e shoqërisë civile dhe të komuniteteve. Ky program u financua nga Ministria e Punëve të Jashtme të Finlandës.

Ekosistemi malor i Alpeve të Shqipërisë, gjithashtu, është studiuar dhe në kuadër të projektit “Brezi i Gjellbër për Evropën”, me anë të të cilit synohet forcimi i bashkëpunimit për ruajtjen e natyrës ndërkufitare në Evropën J-L, përfshirë zonat ndërkufitare ndërmjet Kosovës, Shqipërisë dhe Malit të Zi.

PIM për PKN “Alpet Shqiptare”, është mbështetur tek Struktura e Standartizuar e PIM të ZM, dhe ka përfunduar më Dhjetor 2015, por ende nuk është shqyrtuar.

Me mbështetje të UNDP dhe GEF, në kuadër të Konventës së Biodiversitet (KoB) dhe të Programit të Punës për Zonat e Mbrojtura të Shqipërisë, u zhvillua projekti “Vlerësimi i mangësive në zonat e mbrojtura dhe zhvillimi i Zonave Mbrojtura Detare (ZMD)”. Përmendim rezultatet kryesore të projektit si:

- a) Vlerësimi i mangësive në sistemin e ZM-ve në Shqipëri,
- b) Vlerësimi i biodiversitetit detare dhe potencialet si ZMD,
- c) Propozimi për një zonë të mbrojtur Detare në Shqipëri, dhe
- ç) Korniza e legjislacionit për ZM dhe ruajtjen e detit.

Rezultat konkret ishte dhe propozimi për shpalljen të ekosistemeve natyrore detare rreth Gadishullit të Karaburuni dhe Ishullit të Sazanit, me statusin e Park Kombëtar Detar, me sipërfaqe 12,428ha, i pari në vendit tonë, miratuar me VKM nr.289, datë 28.04.2010. Tashmë për PKD, në bazë të Marrëveshjes së Grantit, ndërmjet zyrës së UNDP-së në Shqipëri dhe Programit për Mesdheun të World Wildlife Fund (WWF), ka përfunduar dhe është miratuar PIM (urdhri nr.750, datë 24.11.2015), në të cilin përcaktohet edhe zonimi i digjitalizuar i sipërfaqes së parkut.

Kësisoj, mbështetur nga GEF dhe UNDP, u zhvilluar dhe projekti “Përmirësimi i mbulimit gjeografik dhe menaxhimit efektiv të zonave të mbrojtura detare dhe bregdetare”, me objektiv kryesor të sigurohet një mbrojtje afatgjatë të biodiversitetit unik bregdetar dhe detar

të Shqipërisë. Ndërsa objektivi imediat të përmirësojë mbulimin dhe efektivitetin e menaxhimit të zonave të mbrojtura detare dhe bregdetare, në kuadrin e përmirësuar të menaxhimit, forcimin e strukturave institucionale dhe ngritjen e kapaciteteve.

Planit Strategjik për Zonat e Mbrojtura Detare e Bregdetare (PSZMDB), i përgatitur me mbështetjen e UNDP, në kuadër të projektit “Shtimim i sipërfaqes dhe përmirësimi i menaxhimit të zonave të mbrojtura detare e bregdetare”, ka evidentuar dhe propozon që zonat e mëposhtme të vlerësohen, sipas kriterëve të përzgjedhjes, dhe të miratohen konform dispozitave ligjore në fuqi:

- Zona bregdetare nga Gryka e Lumit Buna deri në lagunën e Vilunit.
- Zona bregdetare përpara lagunës së Kune-Vainit-Tale.
- Zona nga Kepi i Rodonit deri në lagunën e Patokut.
- Gjiri i Drinit dhe Matit (kjo zonë përfshin të tri zonat e mëparshme).
- Zona në veri të Durrësit (Currila) deri në Bishtpallë.
- Zona nga Kalaja e Turrës deri në Spille.
- Zona nga gryka e lumit Vjosës deri në Sazan dhe Karaburun (i gjithë Gjiri i Vlorës).
- Zona përpara Himarës-PortoPalermo-Borsh.
- Gjiri i Porto-Palermos.
- Gjiri Verior i Sarandës.
- Gjiri Jugor Sarandë-Butrint.

Në kuadër të projektit “Mbështetje e palnifikimit, zonimit dhe zhvillimit të zonës së mbrojtur detare të Gjirit të Porto Palermos, bazuar në njohuritë shkencore dhe socio-ekonomike”, mbështetur nga **Regional Activity Centre for Specially Protected Areas (RAC/SPA)** në bashkëpunim me INCA dhe UNDP, kanë përfunduar dy studime për shpalljen e Gjirit të Porto Palermos ZM bregdetare e detare, sipas kategorive të pranuar në dispozitat e ligjit “Për zonat e mbrojtura”, të ndryshuar si dhe PIM, në të cilin përcaktohet dhe zonimi i territorit.

Vlerësimi i rrjetit të zonave të mbrojtura detare dhe bregdetare në Shqipëri, rishikimi i kufijve dhe përgatitja e hartave të përdorimit të territorit” u përgatit me mbështetjen e UNDP dhe AKZM (Dhjetor 2015), në kuadër të projektit “Përmirësimi i mbulesës dhe menaxhimi efektiv i zonave të mbrojtura detare e bregdetare”.

Nga sipërfaqja e përgjithshme ZBD arrijnë në 119,401.5ha, ose 23.65% të sipërfaqes së përgjithshme të RrZM të vendit, nga e cila 13,261.2ha është vetëm sipërfaqe detare. Në kuadër të këtij projekti u kryen verifikime dhe rikontroll në terren i mospërputhjeve apo gabimeve të mundshme në përcaktimin e kufijve, përdorimit të territorit dhe të zonimit të territorit të zonave të mbrojtura detare dhe bregdetare, në hartat përkatëse.

Në studim u përfshinë ZM:

LUMI I BUNËS-VELIPOJË, Peizazh i Mbrojtur (PM), Kategoria V-t (IUCN), sipërfaqja 23,027.00ha, miratuar me VKM nr.682, datë 02.11.2005;

KUNE-VAIN-TALE, Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 5,000.70ha, miratuar me VKM nr.995, datë 03.11.2010;

RRUSHKULL, Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 650.00ha, miratuar me Urdhër MB nr. 2, datë 26.12.1995;

DIVJAKË-KARAVASTA, Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 22,230.20ha, miratuar me VKM nr. 687, datë 19.10.2007;

PISHË PORO, Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 1,500.00ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977;

VJOSË-NARTË, Peizazh i Mbrojtur (PM), Kategoria V-t (IUCN), sipërfaqja 19,738.00ha, miratuar me VKM nr.680, datë 22.10.2004;

KARABURUN-SAZAN, Park Kombëtar Detar (PKD), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 12,428.00ha, miratuar me VKM nr. 289, datë 28.04.2010;

BUTRINTI, Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 9,424.40ha, miratuar me VKM nr. 134, datë 20.02.2013;

PORTOPALERMO, Park natyror detar me sipërfaqe 2,067.75ha (propozim).

Tabela 7. Përmbledhëse e Rrjetit të Zonave të Mbrojtura Bregdetare-Detare							
Nr.	QARKU	BASHKIA	EMËRI ZONËS SË MBROJTUR	SIP.Totalë HA - BD	Nga e cila:		%/ ZMBD
					Tokësore	Detare	
1	SHKODËR	Shkodër	PM "Lumi i Bunës-Velipojë"	26,015.20	23,027.15	2,988.05	21.65%
Totali Qarkut				26,015.20	23,027.15	2,988.05	21.65%
2	LEZHE	Lezhë	RNM "Kune-Vain-Tale"	8,212.44	4,632.34	3,580.10	6.83%
		Kurbin	RNM "Patok-Fushëkuqe-Ishëm"	6,047.45	4,696.12	1,351.33	5.03%
Totali Qarkut				14,259.89	9,328.46	4,931.43	11.87%
3	DURRËS	Durrës	RNM "Rrushkull"	1,842.61	648.52	1,194.09	1.53%
Totali Qarkut				1,842.61	648.52	1,194.09	1.53%
4	FIER TIRANË	Divjakë, Fier, Rrogozhinë	PK "Divjakë-Karavasta"	27,173.92	21,608.98	5,564.94	22.62%
		Totali Qarqeve				27,173.92	21,608.98
5	FIER	Fier	RNM "Pishë Poro"	3,720.67	1,875.63	1,845.04	3.10%
Totali Qarkut				3,720.67	1,875.63	1,845.04	3.10%
6	VLOREË	Vlorë	PM "Nartë-Vjosë"	23,220.49	19,177.66	4,042.83	19.33%
		Vlorë	PKD "Karaburun-Sazan"	12,428.00	0.00	12,428.00	10.34%
		Vlorë, Himarë	PN "Porto Palermo"	2,067.75	315.37	1,752.38	1.72%
		Sarandë, Konispol	PK "Butrint"	9,425.51	8,612.37	813.14	7.84%
Totali Qarkut				47,141.75	28,105.40	19,036.35	39.23%
TOTALI I ZM BREGDETARE-DETARE				120,154.04	84,594.14	35,559.90	100.00%

Në pajtim me objektivat globalë Aichi të biodiversitetit, deri në vitin 2020, dhe në kuadrin më të gjerë të Dekadës së Kombeve të Bashkuara mbi Biodiversitetin (2011-2020), në Dokumentin e Politikave Strategjike të Mbrojtjes së Biodiversitetit (2016) janë identifikuar prioritetet, qëllimet, dhe objektivat specifikë kombëtarë të biodiversitetit si më poshtë:

1. **Deri në vitin 2020**, të sigurohet përafrimi dhe zbatimi i acquis të BE-së në fushën e mbrojtjes natyrore.
2. **Deri në fund të vitit 2015**, të ketë një dokument strategjik për biodiversitetin (DPSMB) të rishikuar dhe të miratuar - në përputhje me objektivin e Aichi 17;
3. **Deri në vitin 2020**, të krijohet një objektiv i ruajtjes prej 17 % të zonave ujoretokësore në brendësi dhe 5% e zonave detare, bregdetare.
Krijimi i Rrjetit Kombëtar ekologjik i Shqipërisë, si një pjesë integrale e Rrjetit Ekologjik PanEvropian (PEEN) - në përputhje me objektivin e Aichi 11;
4. **Të rehabilitohen** të paktën 15 % e zonave të degraduara përmes aktiviteteve konservuese dhe restauruese - në përputhje me objektivat e biodiversitetit Aichi - ky

veprim do të arrihet përmes zbatimit të planeve të menaxhimit për zonat e mbrojtura dhe përmes zbatimit të planeve të veprimit për llojet në veçanti dhe habitatet;

5. **Bujqësi dhe pylltari më të qëndrueshme**, në përputhje me objektivat e biodiversitetit;
6. **Zbatimi i protokollit Nagoya**, për aksesin dhe ndarjen e përfitimit të resurseve gjenetike dhe përfitimet që lindin nga përdorimi i tyre – në përputhje me objektivin e Aichi 16;
7. **Ndërgjegjësimi mbi biodiversitetin**, – në përputhje me objektivin Aichi 1.

Në këtë sens konstatohet se objektivi i ruajtjes së zonave detare, nëpërmjet shpalljes së tyre ZM, është shumë prapa në realizim, pavarësisht disa studimeve të kryera. Këtij qëllimi i shërben edhe PIM për shpalljen e “Gjirit të Porto Palermos-Llamani” zonë e mbrojtur bregdetare e detare.

Disa ZM kanë statusin e zonës natyrore, veçanërisht të mbrojtur dhe përfshirjen në listën e Konventës Ramsar “Për ligatinat me rëndësi ndërkombëtare, veçanërisht si habitate të shpendëve ujore”:

- “Laguna e Karavastasë-Pisha e Divjakës”, sipërfaqe 20,000.0ha, Nr. Site 781, datë 29.11.1995 (VKM nr.413, datë 22.08.1994).
- “Kanali i Çukës-Butrint-Kepi i Stillos”, sipërfaqe 13,500.0ha, Nr. Site 1290, datë 28.30.2003 (VKM nr. 531, datë 31.10.2002).
- “Liqeni i Shkodrës-Lumi i Bunës”, sipërfaqe 49,562.0ha, Nr. Site 1598, datë 02.02.2006 (VKM nr. 683, datë 02.11.2005).
- “Prespa”, sipërfaqe 15,118.6ha, Nr. Site 2151, datë 03.07.2013 (VKM nr.489, datë 13.06.2013).

Gjatë periudhës 2015-2019 u zhvillua projekti “Forcimi i kapaciteteve kombëtare për ruajtjen e natyrës - përgatitja për rrjetin Natura 2000”, një projekt i financuar nga BE dhe Agjencisë Italiane për Bashkëpunim dhe Zhvillim (AICS). Projekti NaturAL ka si qëllim të ndalojë dëmtimin e biodiversitetit në Shqipëri nëpërmjet përmirësimit të menaxhimit të ZM dhe krijimit të kushteve për zbatimin në të ardhmen të Rrjetit Evropian Natura 2000.

Me forcimin e kapaciteteve kombëtare për mbrojtjen e mjedisit, projekti NaturAL përmirësoj njohuritë dhe eksperiencën në planifikimin dhe menaxhimin e ZM, duke promovuar partneritetin mes organizatave kombëtare, rajonale dhe ndërkombëtare, duke krijuar lidhje midis institucioneve kërkimore, ndarë eksperiencat dhe promovuar edukimin dhe rritjen e ndërgjegjësimin tek publiku, duke zhvilluar eko-turizmin dhe brandimin e prodhimeve vendore.

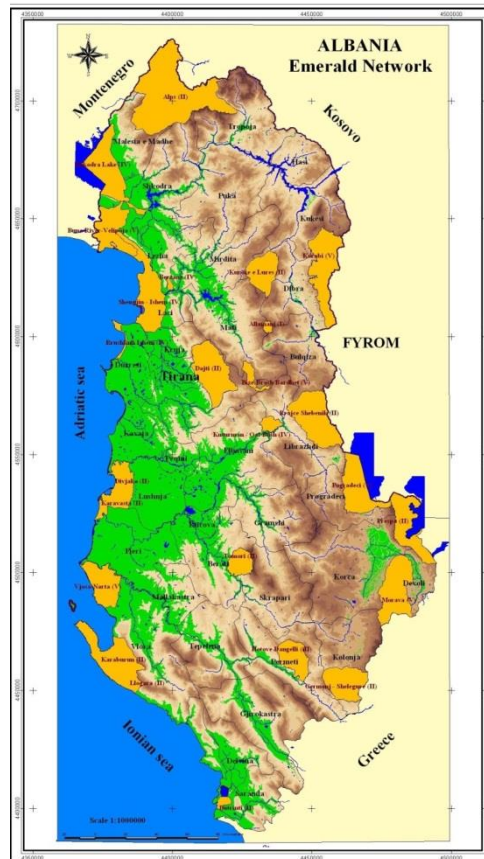
Projekti NaturAl u fokusuar:

- ✓ Tek procesi i rishikimit të PIM;
- ✓ ristrukturimin dhe rigjallërimin e Komiteteve të Menaxhimit (KoM);
- ✓ identifikimin dhe zbatimin e masave për ruajtjen e biodiversitetit; krijimin e hartave të habitateve për 5 ZM:
 - 1. Parku Natyror “Liqeni i Shkodrës”;
 - 2. Parku Natyror “Korab-Koritnik”;
 - 3. Parku Kombëtar “Divjakë-Karavasta”;
 - 4. Parku Kombëtar “Mali i Tomorit”;
 - 5. Parku Kombëtar “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”;
- ✓ protokollet dhe procedurat e monitorimit për lloje të rëndësishme (flora dhe fauna);
- ✓ plotësimi i bazës së të dhënave (BioNNA);
- ✓ përgatitjen e një listë paraprake të zonave NATURA 2000 dhe plotësimin e skedave përkatëse,

- ✓ identifikimi i mundësive për zhvillimin e aktiviteteve turistike, edukative-rekreative, ndërtimi dhe vendosja e tabelave informative për zonat e mbrojtura, identifikimi, rregullimi dhe kartografimi i shtigjeve në ZM;
- ✓ identifikimi dhe realizimi i strukturave edukative për vizitorët;
- ✓ trajnimi i mediave për promovimin e natyrës;
- ✓ programe edukimi me shkollat, forcimi i marrëdhënieve me komunitetin në afërsi të ZM dhe publikun e gjerë;
- ✓ identifikimi i aktiviteteve/projekteve të zhvillimit të qëndrueshëm për tu promovuar në bashkëpunim me aktoret vendor (Projekt propozime për fonde evropiane).

Përfundimet dhe rekomandimet e projekti NaturAl janë mbështetje e plotë për të dhënat që kërkohen në lidhje me planifikimin dhe menaxhimin e ZM; për identifikimi dhe zbatimin e masave për ruajtjen e biodiversitetit; hartat e tipeve të habitateve dhe të llojeve përkatëse për 5 zonat e mbrojtura; për protokollet dhe procedurat e monitorimit për lloje të rëndësishme (flora dhe fauna) dhe plotësimin e bazës së të dhënave (BioNNA); në përgatitjen e një liste paraprake të zonave NATURA 2000 si dhe plotësimin e skedave përkatëse, të cilat do të shërbejnë për krijimin e Pasaportës për secilën ZMM, sipas modelit të “Skedës Biologjike” në përfundim të këtij studimi.

Harta. Rrjeti i Zonave EMERALD

ANALIZË E SISTEMIT TË RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA TË SHQIPËRISË (1990-2019)

Për realizimin e këtij projekti është e nevojshme të bëhet studimi i listës së Rrjetit të Zonave të Mbrojtura të Shqipërisë, grumbullimi i bazës ligjore që përcaktojnë shpalljen, kategorinë e zonës së mbrojtur dhe kufijtë e tyre, si dhe grumbullimi i materialeve bazë kartografike ku janë shënuar kufijtë ekzistues, përdorimi i territorit dhe zonimi i sipërfaqeve të ZM dhe çdo informacion tjetër të mundshme që do t'i shërbejë këtij procesi.

Bazuar në këto materiale bëhet evidentimi i SRrZM të Shqipërisë, sipas kategorive të menaxhimit të pranuar dhe si referencë kryesore studimet dhe projektet e kryera për periudhën 1990-2018.

LISTA DHE GJENDJA AKTUALE E ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE

I. “Rezervë strikte natyrore/rezervat shkencor (kategoria I)”

1. LUMI I GASHIT

Rezervat Strikt Natyror (RSN), Kategoria I-r (IUCN), sipërfaqja 3,000.0ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996, dhe përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore. Ndodhet në Qarkun e Kukësit.

Fillimisht për RSN është kryer digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000, të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kufiri shtetëror, kuota 2044.1m (4418177.73L-4708794.25V), kuota 1918.0m, maja Karafilit (2075.8m, qafa Koshuticës, kuota 2153.9m, qafa Bellazës (1972.0m), kuota 2273.0m, maja Shpatit (2199.5m)-(4422630.57L-4714321.23V);

Në Lindje: Maja Shpatit (2199.5m) me koordinatat (4422630.57L-4714321.23V), kuota 2354.0m, maja Bogicit (2405.0m, qafa Ali Celës (2283.7m), kuota 2426.0m, qafa Doberdollit, kuotat 2333.0m, 2425.0m, 2415.0m, qafa Koritave, maja Koritave (2384.3m), maja Tingëllimës (2336.1m), maja Preshit (2167.0m)-(4427346.47L-4704791.17V);

Në Jug: Maja Preshit (2167.0m)-(4427346.47L-4704791.17V), kuota 2061.0m, qafa Kurbolisë, maja Konës (2135.0m), kuotat 2205.0m, 1873.0m, 2182.0m, maja Radeshës (2312.9m, kuotat 1815.0m, 1641.0m, ndërprerja me Lumin e Gashit (në Begaj) (4425715.73L-4695842.74V);

Në Perëndim: Ndërprerja me Lumin e Gashit (në Begaj)-(4425715.73L-4695842.74V), maja Qypit Grocit (1343.6 m), kuota 1554.0m, maja Bajrakut (1762.2m), qafa Pejës, qafa Petishit, kuota 1751.0m, kuota 1941.0m, maja Pllanës (2038.0m), qafa Policës, kuota 2016.0m, maja e Rupës (2266.7m), qafa Kunji i Armëve, kuota 2030.0m, maja Valit (2118.4m), Kuota 2041.1m (4418177.73L-4708794.25V).

Njëherasi për RSN konstatohet se, në bazë të kufirit dhe hartës së digjitalizuar, sipërfaqja është më e madhe se ajo e VKM (1996).

Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është hartuar “Plani i Menaxhimit për Parqet Kombëtare të Thethit & Luginës së Valbonës dhe Rezervën Strikte Natyrore të Lumit të Gashit” (2014), mbështetur në Strukturën e Standartizuar të PIM të ZM (urdhri nr. 148, datë 21.2.2013).

Sipas draft PIM, të përgatitur në kuadër të projektit SELEA, rezulton: Pyjet zënë një sipërfaqe 2,693ha dhe Kullotat e Livadhet 257ha. Karakteristika kryesore e rezervatit është numri i madh i pyjeve përgjatë Luginës së lumit të Gashit dhe i habitatave të mbuluar me shkurre dhe me bar nëpër pyje. Habitatet e bujqësisë dhe ato shkëmbore janë shumë të pakta dhe të përqendruara në sipërfaqe të kufizuara brenda zonës së mbrojtur. Toka bujqësore zë një sipërfaqe rreth 50ha dhe ndodhet në afërsi të fshatit Bradoshnica, të cilat shfrytëzohen për nevojat individuale të banorëve.

Tabela 8. Përdorimi i sipërfaqes së RSN “Lumi i Gashit”.

Nr.	Emërtimi	Sip.ha
1	Tokë Pyll, pyll i përzier (gjethegjerë dhe halor), shkurre dhe toka të bimësisë pyjore.	2,693.0
2	Kullota dhe livadhe	257.0
3	Tokë bujqësore, tokë arë, pemishte, dhe tokë e pyllëzuar.	50.0
	Shuma	3,000.0

Është krijuar harta e përdorimit të territorit për Paqet Kombëtar “Theth” dhe “Lugina e Valbonës” dhe për RSN “Lumi i Gashit”, ku përfshihen: Sipërfaqe pyjore, shkurre dhe toka pyjore; Kullota e Livadhe; Sipërfaqe joproduktive; Toka bujqësore dhe pemtore dhe Sipërfaqe ujore. Po kështu jepen të dhëna për tipet e habitateve dhe është hartuar harta e përkatëse për Paqet Kombëtar “Theth” dhe “Lugina e Valbonës” dhe për RSN “Lumi i Gashit”.

Tabela 9: Tipet e habitateve në zonën e Alpeve Shqiptare, sipas klasifikimit të Natura 2000.

Kodi	Tipi i habitatit	Emri shqip
4070	* Bushes with <i>Pinus mugo</i> and <i>Rhododendron hirsutum</i> (<i>Mugo-Rhododendretum hirsuti</i>)	* Shkorretë me <i>Pinus mugo</i> dhe <i>Rhododendron hirsutum</i> (<i>Mugo-Rhododendretum hirsuti</i>)
5110	Stable xerothermophilous formations with <i>Buxus sempervirens</i> on rock slopes (<i>Berberidion p.p.</i>)	Formacione të qëndrueshme kserotermofile me bush (<i>Buxus sempervirens</i>) në shpate shkëmbore
6170	Alpine and subalpine calcareous grasslands	Kullota alpine dhe subalpine në vende shkëmbore gëlqeoze.
8210	Calcareous rocky slopes with chasmophytic vegetation	Shpate shkëmbore gëlqerore me vegjetacion
9130	<i>Asperulo-Fagetum</i> beech forests	Pyje ahu të karakterizuara nga asoc. <i>Asperulo-Fagetum</i>
91BA	Moesian silver fir forests	Pyje bredhi moesianë
91E0	*Alluvial forests with <i>Alnus glutinosa</i> and <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae</i>)	* Pyje aluvionalë me <i>Alnus glutinosa</i> dhe <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae</i>)
91L0	Illyrian oak-hornbeam forests (<i>Erythronio-Carpinion</i>)	Pyje ilirike dushku dhe shkoze (<i>Erythronio-Carpinion</i>)
91M0	Pannonian-Balkan turkey oak –sessile oak forests	Pyje të përzier dushqesh {kryesisht qarri (<i>Quercus cerris</i>), shparthi (<i>Q. frainetto</i>) dhe bunge (<i>Q. petraea</i>)} të Panonisë dhe Ballkanit.
9410	Acidophilous <i>Picea</i> forests of the montane to alpine levels (<i>Vaccinio-Piceetea</i>)	Pyje acidofilë me <i>Picea</i> të zonave malore deri alpine (<i>Vaccinio-Piceetea</i>)

95A0	High oro-Mediterranean pine forests	Pyje mesdhetarë pishash të zonave të larta malore të dominuara nga arneni (<i>Pinus peuce</i>) dhe rrobulli (<i>Pinus</i>
------	-------------------------------------	--

Në draft PIM jepet dhe harta e zonimit të propozuar për Paqet Kombëtar “Theth” dhe “Lugina e Valbonës” dhe për RSN Lumi i Gashit”, ku territorti ndahet në:

- a) Zonë Qendrore;
- b) Zona Rekreative;
- c) Zona e Përdorimit Tradicional;
- d) Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm.

Për RSN “Lumi i Gashit”, megjithse është një zonë strikte e mbrojtur, zonimi që propozohet përfshin:

a) Zonën Qendrore (2,942ha). Kjo zonë mbulon dy habitate kryesore: habitate alpine dhe habitatin e pyllit. Zona paraqet një natyrë të pashqetësuar, pyjet nuk janë shumë të ndikuara dhe në disa pjesë madje kanë mbijetuar blloqe pyje të virgjëra. Pjesa e mbetur nga pyjet e virgjëra janë unike në Shqipëri dhe gjithashtu janë të rëndësishme në kontekstin evropian. Mbrojtja e këtyre zonave duhet të ketë prioritet shumë të lartë.

b) Zona e Përdorimit Tradicional (58ha). Kjo zone përbëhet kryesisht nga pyje dhe livadhe alpine.

Në vitin 2015 është kryer një studim për krijimin e Parkut Kombëtar Ndërkufitar “Alpet e Shqipërisë” me mbështetjen e MM dhe AKZM, ku parashikohet që RSN “Lumi i Gashit” të përfshihet në sipërfaqen e këtij parkut, për të cilin ka përfunduar edhe draft PIM.

Gjithashtu, pyjet e vjetër të Ahut (*Fagus sylvatica, L.*) të RSN “Lumi i Gashit” janë përfshirë në listën e trashëgimisë natyrore të UNESCO-s (Korrik 2017).

Të dhënat që adresohen në PIM, për faktin që ende nuk janë miratuar, si dhe të VKM të shpalljes duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit, sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave si dhe të merren në konsideratë në projektin e rivlerësimit të zonave të mbrojtura të Shqipërisë të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Kukës, strukturë në varësi të AKZM.

2. KARDHIQI

Rezervat Strikt Natyror (RSN), Kategoria I-r (IUCN), sipërfaqja 1,800.0ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996, ku përfshihen: Pyje, Shkurre, Tokë me bimësi pyjore (1,600.0ha) dhe Sipërfaqe joproduhuese, Shkëmbore, e Zhveshur e Ranore (200.0ha). Ndodhet në Qarkun e Gjirokastrës.

Për RSN është kryer digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000, të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Përroi i Piksit (4415838.61L-44421229.87V), kuotat 572.0m, 492.0m, 416.0m, 582.0m, 776.0m, Përroi i Qafë Mollës (4418376.85L-4441829.74V);

Në Lindje: Përroi i Qafë Mollës (4418376.85L-4441829.74V), vijon përgjatë rrjedhjes së Përroit, kuotat 1754.0m, 1701.0m, qafa Nënës, maja Kërshajt (1782.8m), (4420254.80L-44487696.53V);

Në Jug: Maja Kërshajt (1782.8m)-(4420254.80L-4487696.53V), kuota 1526.0m, ndjek rrugën këmbësore, kuotat 1611.0m,1457.0m, qafa Sherticës (812.0m) (4415392.70L-4437319.22V);

Në Perëndim: Qafa Sherticës (812.0m)-(4415392.70L-4437319.22V), ndjek rrugën këmbësore, kuotën 686.0m, përgjatë Përroit të Piksit deri te pika me koordinata (4415838.61L-44421229.87V).

Nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës së territorit dhe i tipeve të habitateve. ZM nuk ka PIM.

Gjatë procesit të rivlerësohen të dhënat e VKM të shpalljes, duke mbajtur parasysh dispozitat e Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” si dhe sistemi i gjeoreferencimit, sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Gjirokastrë, strukturë në varësi të AKZM.

II. “Park kombëtar (kategoria II)”

1. THETHI

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 2,630.0ha, miratuar me VKM nr. 96, datë 21.11.1966, dhe përbëhet nga: 2,333.0ha (Pyje, Shkurre, Tokë me bimësi pyjore); 260.0ha (Kullota e Livadhe), 30.0ha (Bujqësore) dhe Troje (7ha). Ndodhet në Qarkun e Shkodrës.

Fillimisht për parkun është kryer digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000, të gjeoreferencuara, duke patur si referencë sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 2035.0m (4396670.31L-4701978.22V), vijon me majën e Arapit (2217.2m), qafa e Pejës, kuotat 1974.0m, 2045.0m, maja e Alisë (2471.0 m), kuota 2247.0m, maja e Valbonës (1965.0m)-(4402229.91L-4697825.22V);

Në Lindje: Maja e Valbonës (1965.0m)-(4402229.91L-4697825.22V), qafa e Valbonës, kuotat 1909.0m, 2111.0m, maja e Boshit (2414.5m), kuota 2220.0m, maja e Kuj Zhariellovës (1713.0m), përgjatë Përroit Shehu i Dedulës, kuota 575m (4400193.92L-4692875.65V);

Në Jug: Kuota 575m (4400193.92L-4692875.65V), maja e Zorzit (1663.0m), kuotat 1463.0m, 1498.0m, maja e Shtegut (1675.0 m)-(4396736.10L-4695709.71V);

Në Perëndim: Maja e Shtegut (1675.0m)-(4396736.10L-4695709.71V), qafa e Shtegut të Dhënëve, kuotat 2104.0m, 2284.0m, gropat e Radohimës, kuota 2454.0m, maja e Radohimës (2568.3m), kuota 2035.0m (4396670.31L-4701978.22V).

Njëherasi për këtë park konstatohet se, në bazë të kufirit dhe hartës së digjitalizuar, sipërfaqja është më e madhe se ajo e VKM (1966).

Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është hartuar “Plani i Menaxhimit për Parqet Kombëtare të Thethit & Luginës së Valbonës dhe Rezervën Strikte Natyrore të Lumit të Gashit” (2014).

Sipas draft PIM, të përgatitur në kuadër të projektit SELEA, rezulton: Habitatet kryesore me sipërfaqe më të lartë, brenda ZM, janë tokë pyjore, pyje të përziera (gjethegjere dhe halorë), toka me shkurre dhe bimësi pyjore, të cilat zënë një sipërfaqe 1,617ha. Zona bujqësore është

e vendosur në afërsi të fshatrave të banuar. Toka bujqësore (tokë arë dhe pemishte dhe tokë pemëtarie) mbulon 112ha të totalit të sipërfaqes së parkut. Kullotat dhe livadhet zënë rreth 200ha.

Tabela 10. Përdorimi i sipërfaqes së PK “Theth”.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
1	Tokë Pyll, pyll i përzier (gjethegjjerë dhe halor), shkurre dhe toka të bimësisë pyjore.	1,617.0
2	Kullota dhe Livadhe.	200.0
3	Tokë jo produktive.	698.0
4	Tokë bujqësore, tokë arë, pemishte, dhe tokë e pyllëzuar.	112.0
5	Trupa ujore (Lumenj, përrenj dhe rezervuar).	3.0
	Shuma	2630.0

Është krijuar edhe harta e përdorimit të territorit për Paqet Kombëtar “Theth”. Ndërsa tabela e llojve të habitateve në zonën e Alpeve Shqiptare, sipas klasifikimit të Natura 2000, është e njëjtë me atë të RSN “Lumi i Gashit”.

Në draft PIM jepet dhe harta e zonimit të propozuar për Paqet Kombëtar “Theth” dhe “Lugina e Valbonës” dhe për RSN “Lumi i Gashit”, ku territori ndahet në:

- Zonë Qendrore;
- Zona Rekreative;
- Zona e Përdorimit Tradicional;
- Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm.

Ndërsa për PK “Theth” rezulton:

- a) Zona Qendrore (1,980.0ha), paraqet pjesën e sipërme të luginës së lumit të Shalës, përfshirë burimet e Okolit. Pjesa më e madhe e zonës dominohet nga pyje, të cilat strehojnë pishën e Ballkanit/Maqedonisë (*Pinus peuce*), endemike dhe relikte, pishën Boshnjake (*Pinus heldreichii ssp. Leucodermis*), endemike. Sipërfaqja e zonës qendrore në linjë me udhëzimet e IUCN, i korrespondon 75% të sipërfaqes të të gjithë parkut (2630 ha).
- b) Zona e Përdorimit Tradicional (548ha), përpëhet kryesisht nga pyje dhe livadhe;
- c) Zona Rekreative (102ha) shtrihet përgjatë shtratit të lumit Shalë.

Në vitin 2015 është kryer një studim për krijimin e Parkut Kombëtar Ndërkufitar “Alpet e Shqipërisë” me mbështetjen e MM dhe AKZM, ku parashikohet që parku “Theth” të përfshihet në sipërfaqen e këtij parkut, për të cilin ka përfunduar edhe draft PIM.

Të dhënat që adresohen në PIM, për faktin që ende nuk janë miratuar, si dhe të dhënat e VKM të shpalljes duhen të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit, sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Shkodër, strukturë në varësi të AKZM.

2. LUGINA E VALBONËS

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 8,000.0ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996, kryesisht me Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore. Ndodhet në Qarkun e Kukësit.

Fillimisht për parkun është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Qafa e Lugut Valit (4401060.09L-4699648.28V), maja e Popluqes (2569.0m), maja e Jezercës (2692.0m), maja e Kokërhanës (2495.0m, kuotat 2285.0m, 2125.0m, përgjatë kufirit shtetëror, qafa e Shelegëve, kodra e Dashit (2522.5m), maja e Kolës (2204.0m), maja e Fasllisë (2148.4m), maja e Zabelit (2009.0m), qafa Varri i Hanës, maja Vranicës (1720.0m), kuota 2041.1m (4418177.73L-4708794.25V);

Në Lindje: Kuota 2041.1m (4418177.73L-4708794.25V), maja Valit (2118.4m), kuota 2030.0m, qafa Kunji i Armëve, maja e Rupës (2266.7m), kuota 2016.0m, qafa Policës, maja Pllanës (2038.0m), kuota 1941.0m, qafa Petishit, kuota 1751.0m, qafa Pejës, maja Bajrakut (1762.2m), kuota 1554.0m, maja Qypit Grocit (1343.6m), ndërprerja me lumin e Gashit (në Begaj) (4425715.73L-4695842.74V);

Në Jug: Ndërprerja me lumin e Gashit (në Begaj)-(4425715.73L-4695842.74V), kuota 244.0m, ndjek rrjedhjen e lumit të Valbonës deri te maja e Potkuqit (849.0m), maja e Tallobucit, kuota 1868.0m, maja Lugu i Thiut (2108.8m), kuotat 2424.0m, 2317.0m, 2391.0m, maja Hekurave (2559.5m), qafa Drockes, kuotat 2157.0m, 2400.0m, maja Grykave të Hapta (2625.0m), maja Brijasit, kuota 2529.4m, maja Zhaporës (2561.0m), kuotat 2445.0m, 2278.0m, maja Suka e Zhaporës (2337.0m)-(4404999.63L-4695808.63V);

Në Perëndim: Maja Suka e Zhaporës (2337.0m)-(4404999.63L-4695808.63V), qafa Zhaporës, kuota 2111.0m, qafa Valbonës, maja Valbonës (1965.9m), kuota 2247.0m, maja Alijes (2471.0), Qafa Lugut Valit (4401060.09L-4699648.28V).

Njëherasi për këtë park konstatohet se, në bazë të kufirit dhe hartës së digjitalizuar, sipërfaqja është më e madhe se ajo e VKM (1996).

Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është hartuar “Plani i Menaxhimit për Parqet Kombëtare të Thethit & Luginës së Valbonës dhe Rezervën Strikte Natyrore të Lumit të Gashit” (2014), por i pa miratuar.

Sipas draft PIM të përgatitur në kuadër të projektit SELEA rezulton: Parku mbulohet kryesisht nga pyjet e përzier me kullota natyrore dhe shqopishte. Pyjet janë habitati më i përhapur duke mbuluar një sipërfaqe prej 7,141ha. Këto habitate janë vendosur përgjatë luginës dhe ofrojnë një peizazh të larmishëm dhe një kombinim të veçantë të ekosistemeve. Kullotat dhe livadhet zënë rreth 415ha të sipërfaqes totale të të gjithë zones së mbrojtur. Zona e bujqësisë është e kufizuar, e vendosur afër fshatrave të banuara të luginës. Toka bujqësore mbulon 343ha. Zona shkëmbore mbulon pjesën e mbetur të parkut. Hapësirat e hapura pa ose me pak bimësi janë të kufizuara, ky habitat zë një sipërfaqe prej 60ha.

Tabela 11. Përdorimi i sipërfaqes së PK “Lugina e Valbonës”.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
1	Tokë Pyll, pyll i përzier (gjethegjerë dhe halor), shkurre dhe toka të bimësisë pyjore.	7,141.0
2	Kullota dhe Livadhe.	415.0
3	Tokë jo produktive.	60.0
4	Tokë bujqësore, tokë arë, pemishte, dhe tokë e pyllëzuar.	343.0
5	Trupa ujore (Lumenj, përrenj dhe rezervuar).	42.0
	Shuma	8,000.0

Është krijuar edhe harta e përdorimit të territorit për parkun “Lugina e Valbonës”. Ndërsa tabela e llojve të habitateve në zonën e Alpeve Shqiptare, sipas klasifikimit të Natura 2000, është e njëjtë me atë të RSN “Lumi i Gashit”.

Në draft PIM jepet dhe harta e zonimit të propozuar për Paqet Kombëtar “Theth” dhe “Lugina e Valbonës” dhe për RSN Lumi i Gashit”, ku territori ndahet në:

- Zonë Qendrore;
- Zona Rekreative;
- Zona e Përdorimit Tradicional;
- Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm.

Territori i PK “Lugina e Valbonës” ndahet:

- a) Zona Qëndrore (5,722.0ha), përmban dy lloj habitatesh Alpin dhe Pyjor. Zona përfaqëson një natyrë të pashqetësuar, pyjet nuk janë të dëmtuar dhe në disa pjesë edhe ndodhen komunitete të pyjeve të virgjër. Sipërfaqja e zonës qendrore, në linjë me udhëzimet e IUCN, i korrespondon 71% të sipërfaqes të të gjithë parkut (8,000.0ha).
- b) Zona e Përdorimit Tradicional (513ha), përpëhet kryesisht nga pyje dhe livadhe dhe zonën rrethuese të fshatit Çerem.
- c) Zona Rekreative (204ha) shtrihet përgjatë shtratit të lumit Valbonë, ku janë vendosur dhe shumica e faciliteteve turistike.
- d) Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (1,591.0ha), ku përfshihen pjesa e poshtme të luginës dhe zona rrethuese të fshatit Çerem.

Në vitin 2015 është kryer një studim për krijimin e Parkut Kombëtar Ndërkufitar “Alpet e Shqipërisë”, me mbështetjen e MM dhe AKZM, ku parashikohet që “Lugina e Valbonës” të përfshihet në sipërfaqen e këtij parkut, për të cilin ka përfunduar edhe draft plani i menaxhimit.

Të dhënat që adresohen në PIM, për faktin që ende nuk janë miratuar, si dhe të dhënat e VKM të shpalljes, duhen të përditësohen dhe të rivlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Kukës, strukturë në varësi të AKZM.

3. LURË-MALI I DEJES

Me VKM nr. 661, datë 31.10.2018 është kryer zgjerimi i sipërfaqes së Parkut Kombëtar “Lurë” (sipërfaqe 1,280ha, miratuar me VKM nr. 96, datë 21.11.1966) dhe bashkimi me Parkun Kombëtar “Zall Gjoçaj” (sipërfaqe 140ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996), duke krijuar Parkun Kombëtar “Lurë-Mali i Dejës”, me një sipërfaqe 20,242.8ha. Ndodhet në Qarkun e Dibrës dhe të Lezhës.

Sipas vendimit është kryer digjitalizimi i kufirit, i mbulesës vegjetative dhe i zonimit të territorit për parkun. Koordinatat e kufirit për PK “Lurë-Mali i Dejës” jepen në tabelën përkatëse të Shtojcës 2, bashkëlidhur vendimit të qeverisë.

Në sipërfaqen e parkut përfshihen:

Tabela 12. Përdorimi i sipërfaqes së PK, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
1.	Bujqësi	467.87
2.	Kullota	2,106.81
3.	Vegjetacion sclerofil	339.06
4.	Shkurre	5,281.33
5.	Sipërfaqe me pak bimësi	1,062.76
6.	Pyje	10,984.94
	TOTALI	20,242.78

Parku Kombëtar “Lurë-Mali i Dejës” është ndarë në tri nënzona ruajtjeje dhe administrimi:

Tabela 13. Zonimi i sipërfaqes së PK, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a.	Nënzona Qendrore (ZQ)	2,861.62
b.	Nënzona e Përdorimit Tradicional dhe e Zhvillimit të Qëndrueshëm (ZPTZhQ)	16,898.40
c.	Nënzona e Rekreacionit (ZR)	482.76
	TOTAL	20,242.78

a) Nënzona Qendrore, përfshin habitatet kryesore me pyje e shkurre dhe përcaktohet si zonë me vlera të larta për trashëgiminë natyrore e biodiversitetin në të cilën zbatohet shkalla e parë e mbrojtjes, që siguron një territor të pasqetësuar. Në këtë nënzona lejohen kërkimi shkencor dhe zhvillimi i veprimtarive ekoturistike të lira në natyrë;

b) Nënzona e Përdorimit Tradicional dhe e Zhvillimit të Qëndrueshëm, përfshin tokat bujqësore e kullotat, si dhe territoret ujore, në të cilat mundësohet vazhdimi i veprimtarive tradicionale, si: bujqësi, kullotje, grumbullimi i bimëve mjekësore e aromatike, me përdorim të balancuar të tyre. Në këtë zonë nuk lejohen ndërtime dhe veprimtaritë që shkaktojnë ndryshimin e gjendjes natyrore të ekosistemit. Në nënzona e përdorimit tradicional zbatohet shkalla e dytë e mbrojtjes, që siguron një territor me ndikim të ulët dhe kontroll të veprimtarive ekonomike, sociale, të agrobiznesit, argëtuese, sportive e ekoturistike. Ndërtimi i infrastrukturës në nënzona ZPTQ realizohet sipas përcaktimeve të planit të menaxhimit dhe dokumenteve të planifikimit, planeve të zhvillimit urban e turistik, të miratuara nga Këshilli Kombëtar i Territorit (KKT), të cilat nuk cenojnë integritetin ekologjik të ekosistemit dhe respektojnë funksionet e zonës së mbrojtur, vlerat ekologjike dhe ato të peizazhit natyror e kulturor;

c) Nënzona e Rekreacionit, përfshihen pjesët e habitateve pyjore dhe ujore, që krijohen nga diga e rezervuarit. Në të zbatohet shkalla e tretë e mbrojtjes, që siguron një territor me ndikim të ulët dhe kontroll të veprimtarive turistike si mundësi shëtitjeje në natyrë, shërbime turistike të tilla, që respektojnë funksionet e zonës së mbrojtur, vlerat e saj ekologjike dhe ato të peizazhit natyror, në përputhje me planin e menaxhimit të zonës së mbrojtur dhe dokumenteve të planifikimit, të miratuar nga KKT-ja.

Për këtë park mungon PIM.

Gjithsesi, në kuadrin e përgjithshëm, kërkohet një rivlerësim, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij për përgatitjen e hartave të tipeve të habitave, etj, të cilat nuk janë realizuar më parë, sipas kërkesave të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore”.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Dibër dhe Lezhë, struktura në varësi të AKZM.

4. ZALL GJOCAJ

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 140.0ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996, kryesisht Pyje.

Ndodhet në Qarkun e Dibrës dhe në rrethin e Matit. Park i vogël, por së bashku me zonën rreth tij dhe parkun e Lurës ka vlera shumë të larta të biodiversitetit dhe një mori habitatesh, llojesh bimore e shtazore. Takohen pyje me pishë, armen, rrobull, ah dhe lloje endemike e subendemike, livadhe alpine, liqene akullnajore, përrrenjë të shumtë dhe një faunë karakteristike të veçantë. Nga gjitarët e mëdhenj takohen ariu (*Ursus arctos*), ujku (*Canis lupus*), rrëqebulli (*Felis lynx*), kaprolli (*Capreolus capreolus*), dhe nga shpendët shqiponja e malit (*Aquila chrysaetos*), etj.. Parku është tepër i rëndësishëm dhe një bërthamë për gjitarët e mëdhenj. Përveç vlerave shkencore dhe natyrore, parku dhe zona rreth tij njëherazi ka vlera të mëdha estetike, peizazhore, turistike mjaft tërheqëse për vizitorët vendas dhe të huaj. Pasuritë natyrore dhe biologjike, bukuritë e peizazhit afrojnë potenciale të mëdha për zhvillimin e turizmit, si burim shumë i rëndësishëm të ardhurash për parkun dhe banorët vendas.

Fillimisht për parkun është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

- a) **Në Veri:** Pika me koordinata (4432694.22L/4620575.42V);
- b) **Në Lindje:** Kufiri i parkut kombëtar “Lura” dhe pika me koordinata (4432559.64L/4619399.78V);
- c) **Në Jug:** Pika me koordinata (4431570.05L/4618940.61V);
- d) **Në Perëndim:** Pika me koordinata (4431752.13L/4619977.71V).

Tashmë ky park është përfshirë në sipërfaqen e parkut kombëtar “Lurë - Mali i Dejes”.

5. LLOGORA

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 1,010.0ha, miratuar me VKM nr. 96, datë 21.11.1966, dhe përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (858.4ha) dhe Kullota e Livadhe (1516ha). Ndodhet në Qarkun e Vlorës.

Për parkun është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

- Në Veri:** Kuota 487.0m (43788304.59L-4455899.28V), ndjek Përroin e Bucelave, kuotën 1942.7m, majën e Qores (2018.2m)-(4381428.53L-4454556.69V);
- Në Lindje:** Majën e Qores (2018.2m)-(4381428.53L-4454556.69V), ndjek rrugën këmbësore, qafën e Llogorasë (1025m)-(4380181.59L-4452708.39V);
- Në Jug:** Qafën e Llogorasë (1025m)-(4380181.59L-4452708.39V), kuotën 1218.0m, majën e Thanasit (1352.8m), rrugën këmbësore, kuotën 1415.0m, majën e Gjipalit (1446.0m)-(4477219.04L-4453829.80V);
- Në Perëndim:** Majën e Gjipalit (1446.0m)-(4477219.04L-4453829.80V), ndjek kurrizin, kuotën 487.0m (43788304.59L-4455899.28V).

Për parkun nuk është kryer digjitalizimi i zonimit të sipërfaqes dhe i mbulesës së territorit. Por, në kuadër të projektit MEDWED për kompleksin natyror “Lloraga-Karaburun-Orikum-Tragjas-Dukat-Radhimë-Karaburun”, me sipërfaqe të përgjithshme rreth 31,763.0ha, është hartuar PIM, të miratuar me urdhrin nr. 147, datë 14.10.2005, të ministrit përgjegjës për ZM,

ku përfshihet edhe PK “Llogora”. Për këtë PIM ka përfunduar afati i përdorimit. Vërehet se për hartimin e PIM nuk ka patur një strukturë standarte.

Në PIM jepen të dhëna për kompleksin natyror “Lloraga-Karaburun-Orikum-Tragjas-Dukat-Radhimë-Karaburun”, me sipërfaqe të përgjithshme 31,383.0ha.

Tabela 14. Përdorimi i territorit për kompleksin natyror “Lloraga-Karaburun-Orikum-Tragjas-Dukat-Radhimë-Karaburun”.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
1	Sipërfaqe pyjore	10,589.0
2	Zonë e zhveshur	4,126.0
3	Zonë shkëmbore	966.0
4	Tokë bujqësore	2,932.0
5	Kullota	12,514.0
6	Laguna	119.0
7	Zona të tjera (urbane, ushtarake, gurrore)	517.0

Në PIM jepen të dhëna të plota mbi tipet kryesore të habitateve natyrore, vegjetacionin dhe komunitetet bimore, faunën, biodiversitetin në terësinë e tij, etj.

Në PIM rekomandohet një model me 4 nënzona menaxhimi:

1. Zona Qendrore (**ZQ**), që siguronë referencën e një zone natyrore të pashqetësuar. Përfshin habitate natyrore dhe zona fito-klimatike, pyje natyrore dhe të vjetër, tipare gjeologjike dhe gjeomorfologjike, habitate ligatinore dhe riparinë. Kjo nënzona ndahet në: CZ1- NënZona e Ruajtjes së Veçantë; CZ2- NënZona e Mjedisit Natyror dhe CZ3- Monumentet e Natyrës.

2. Zona Rekreative (**ZR**), që mund të akomodojë një aktivitet të gjerë edukativ, mundësi rekreacioni dhe lehtësira të tjera të lidhura me to, në mënyrë që të respektojnë funksionet e parkut, vlerat ekologjike dhe peizazhin natyror/kultural. Ndahet në: ZR1- Zona e Rekreacionit Aktiv dhe ZR2- Zona e Rekreacionit Natyror.

3. Zona e Përdorimit Tradicional (**ZPT**), u bën të mundur banorëve të përhershëm apo sezonale, të vazhdojnë mënyrën e tyre të jetesës me mjete tradicionale. Zona lejon subjektin publik të respektojë kufijtë e fushës rezidente dhe aktivitetet ekonomike. Vizitorët mund të shijojnë të njëjtat aktivitete dhe vlera si në Zonën Rekreative (RZ2), por gjithashtu duhet të njohin metodat e kultivimit tradicional dhe mënyrën e jetesës.

4. Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (**ZPQ**), subjekt i një lejeje, zone që siguron ekzistencën dhe kryerjen e veprimtarive të reja ekonomike brenda parkut, gjithnjë vetëm nëse ato përputhen me startegjinë e zhvillimit të Qëndrueshëm. Kur gjenden pranë një qendre të banuar, ajo siguron një funksion të brendshëm buferik dhe një aktivitet intesiv ekonomik.

5. Zona e Përdorimit Ushtarak (**ZPU**), Zona të rezervuara për përdorim ushtarak apo shtetëror (baza ushtarake e Pashalimanit).

Të dhënat që adresohen në PIM duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Vlorë, strukturë në varësi të AKZM.

6. BREDHI I DRENOVËS

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 1,380.0ha, miratuar me VKM nr. 96, datë 21.11.1966, përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (925ha); Kullota e Livadhe (250ha), Sipërfaqe ujore, kanale, rezervuarë (30ha) dhe Sipërfaqe joproduhuese, shkëmbore e zhveshur (175ha). Ndodhet në Qarkun e Korçës.

Për parkun është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Përroi i Bozdovecit (4484986.32L-4494692.29V), kuota 1285.0m (Çezma e Gjerkos), ndjek kurrizin, sh. Guri i Capit (1532.0m)-(487470.55L-4494793.62V);

Në Lindje: Sh. Guri i Capit (1532.0m)-(4487470.55L-4494793.62V), kuotat 1683.0m, 1745.0m, maja e Elbit (1736.0m), 1691.0m, maja e Rrumbullakët (1798.6m), maja e Biglla e Drenovës (1762.0m), maja Guri i Mprehtë (1405.0m)-(4486329.05L-4490462.73V);

Në Jug: Maja Guri i Mprehtë (1405.0m)-(4486329.05L-4490462.73V), kuotat 1553.0m, maja Biglla e Mesme (1599.0m), 1452.0m, maja Kocinit (1509.0m)-(4484214.72L-4491233.81V);

Në Perëndim: Maja Kocinit (1509.0m)-(4484214.72L-4491233.81V), maja Kopkës (1461.6m), maja Kosherës (142380.0m), Përroi i Bozdovecit (4484986.32L-4494692.29V).

Për këtë park nuk është kryer digjitalizimi i zonimit të sipërfaqes, i mbulesës së territorit, i tipeve të habitateve dhe nuk ka PIM. Gjithsesi, në kuadrin e përgjithshëm, kërkohet një rivlerësim i të dhënave dhe të VKM të shpalljes, duke mbajtur parasysh dispozitat e Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij për digjitalizimin e kufirit, përgatitjen e hartave të tipeve të habitave, etj, sipas kërkesave të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore”.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Korçë, strukturë në varësi të AKZM.

7. QAFË SHTAMA

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 2,000.0ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996, dhe përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (1265.7ha), Kullota e Livadhe (9.8ha), Tokë bujqësore (523ha), Sipërfaqe joproduhuese (195ha) dhe troje (6.5ha). Ndodhet në Qarkun e Durrësit.

Për parkun është kryer digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 101.0m (440360.61L-4601656.95V), ndjek kurrizin ujëndarës deri te maja e Rjepës së Qetkos (1686.0m)-(4405648.52L-4601700.80V), maja e Liqenit (1724.0m)-(4406729.58L-4601369.05V);

Në Lindje: Maja e Liqenit (1724.0m)-(4406729.58L-4601369.05V), ndjek kurrizin që zbret në Qafë Shtamë, kolon qafën e Shtamës deri te kuota 1479.0m (4409183.42L-4598160.18V);

Në Jug: Kuota 1479.0m (4409183.42L-4598160.18V), qafa Ljarit, kuota 1228.3m, maja Zethit (1112.0m)-(4406414.99L-4596640.59V);

Në Perëndim: Maja Zethit (1112.0m)-(4406414.99L-4596640.59V), ndjek Përroin dhe kuotat 650.0m, 709.0m, 525.0m, në krah të rrugës Nuojë-Cudhin-Qafë Shtamë, qafën e Cudhinit, kuota 761.0m, në krah të rrugës Cudhin-Shkretë, kuotat 749.0m, 800.0m, 990.0m deri te kuota 101.0m (440360.61L-4601656.95V).

Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është hartuar një studim vlerësimi për këtë park (2014).

Sipas draft studimit rezulton se parku mbulohet kryesisht nga Pyjet e përzier, shkurret, ripyllëzimet dhe toka me bimësi pyjore (1497.2ha); Kullotat dhe Livadhet (48.9ha); Sipërfaqet joproduuese, të eroduara, shkëmbore (346.7ha); Bujqësore (95.ha); Urbane dhe troje të përziera me bimë bujqësore e pyjore (7.5ha) dhe Sipërfaqe ujore (4.7ha).

Në studim jepen të dhëna për tipet e habitateve dhe harta përkatëse.

Tabela 15. Tipet e habitateve kryesore të PK “Qafë Shtamë”, sipas Natura 2000.

Kodi	Habitat Type Natura 2000	Habitatet Natura 2000
9130	Asperulo-Fagetum beech forests (<i>F. sylvatica</i>)	Pyje ahu të karakterizuara nga asoc. <i>Asperulo-Fagetum</i>
91G0*	Pannonic woods with <i>Quercus petraea</i> and <i>Carpinus betulus</i>	Pyje panonik me <i>Quercus petraea</i> dhe <i>Carpinusbetulus</i>
91L0	Illyrian oak-hornbeam forests (<i>Erythronio-Carpinion</i>)	Pyje ilirike të përzier dushku dhe shkoze (<i>Erythronio-Carpinion</i>)
91M0	Pannonian-Balkanic turkey oak –sessile oak forests	Pyje të përzier dushqesh {kryesisht qarri (<i>Quercuscerris</i>), shparthi (<i>Q. frainetto</i>) dhe bunge (<i>Q.petraea</i>)} të Panonisë dhe Ballkanit.
9530*	(Sub-) Mediterranean pine forests with endemic black pines (<i>Pinus nigra</i>)	Pyje halorësh Mesdhetarë dhe Sub-Mesdhetarë tëdominuar nga pisha e zezë endemike (<i>Pinus nigra</i>)
8220	Siliceous rocky slopes with chasmophytic vegetation	Shpate shkëmbore silicore me vegjetacion hasmofitik
7130	Blanket bogs	Mocalishte
6520	Mountain hay meadows	Livadhe malore deri subalpine që shfrytëzohen përkositjen e barit
5110	Stable xerothermophilous formations with <i>Buxus sempervirens</i> on rock slopes (<i>Berberidion p.p.</i>)	Formacione të qëndrueshme kserotermofile me bush <i>Buxus sempervirens</i> në shpate shkëmbore (<i>Berberidion p.p.</i>)
J1.6	Urban and suburban construction sites	Zona konstruksioni urban dhe suburban
J1.5	Bare tilled, fallow or recently abandoned arable	Toka djerre, pa punuara ose toka pjellore te abandonuara kohet e fundit.

Gjithashtu, në vitin 2018, me mbështetje të MTM dhe AKZM është përgatitur një draft PIM, por që nuk është miratuar ende.

Të dhënat që adresohen në PIM duhet të përditësohen dhe të vlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Durrës, strukturë në varësi të AKZM.

8. PRESPA

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 27,750.0ha, miratuar me VKM nr. 80, datë 18.02.1999, dhe përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (13,500ha); Kullota e Livadhe (1,828ha); Tokë bujqësore, pemëtore, vreshta (2,100ha); Sipërfaqe ujore, liqene (4,950ha) dhe Sipërfaqe joproduhuese, qendra të banuara (5,372ha). Ndodhet në Qarkun e Korçës.

Për parkun është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Kufiri shtetëror me Greqinë, kuotat 2187.0m (4485571.39L-4530395.61V), 2154.0m, maja Pllaja e Pusit (2288.0m), 2188.0m, 2209.0m, 2241.0m, 2057.0m, 2270.0m, 2128.6m, 2131.0m, 2086.0m, 1886.7m, 1506.5m, 1085.0m, 1024.0m, Dogana e Gorricës së Vogël, maja Osoit (1132.0m), 1238.0m, 1275.0m, 1295.0m, 1225.0m, piramida 20- (4498232.02L-4528507.80V);

Në Lindje: Piramida 20 (4498232.02L-4528507.80V), ndjek kufirin shtetëror liqenor, kuotat 889.5m, kufirin tokësor me Greqinë, kuotat 12376.7m, 1341.5m, 1427.1m, 1335.3m, 1154.6m, 1129.9m, maja Vrioles (1321.6m), maja Vervos (1415.9m), qafa Merizit të Madh (1312.0m), maja Golinës (1401.4m), kuotat 1317.0m, 13311.4m, maja Gagazit (1326.4m), 861.0m, 858.0m, 1386.9m, maja Boskos (1385.0m), 1547.7m (4504973.08L/4503809.05V);

Në Jug: Kuota 1547.7m (4504973.08L/4503809.05V), ndjek rrugën këmbësore, maja Skerkaj (1238.0m), qafa Pazarishtës (1073.0m), maja Kalasë Trajanit (1188.0m), maja Osojës (1335.9m), qafa Kolamit (1318.8m), maja Vrimës Ariut (1409.8m), qafa Leshës (1318.8m), kuota 1448.0m, maja Golinës (1456.7m), maja Qifarishtës (1494.0m), 1495.0m, maja Ivanit të Vogël (1472.4m), qafa Pusit (1348.7m), maja Ivanit (1768.1m), qafa Zvezdës (1084.8m), maja Zvezdës (1833.0m)-(4487695.33L-4513981.06V);

Në Perëndim: Maja Zvezdës (1833.0m)-(4487695.33L-4513981.06V), kuotat 1901.0m, maja Shëngjergjit 91921.0m), 1912.0m, 2027.0m, maja Buzës së Koritës (2028.0m), 1985.0m, maja Mezit (1869.0m), 1902.0m, 1890.0m, 2057.0m, ndjek rrugën këmbësore, 2241.0m, 2209.0m, 2188.0m, maja Pllaja e Pusit (2288.0m), 2154.0m, 2187.0m (4485571.39L-4530395.61V).

PIM është hartuar në vitin 2013, me mbështetje të KfW dhe qeverisë shqiptare, për një afat kohor 2013-2023 dhe u miratua me urdhrin e ministrit përgjegjës nr.1792, datë 09.05.2014.

Sipas PIM sipërfaqja e parkut ndahet:

- Zona Qendrore/Zona I (6,098.59ha);
- Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm/Zona II (9,856.4ha);
- Zona e Përdorimit Tradicional/ Zona Urbane/Zona III (11,795.5ha).

Gjithashtu, në përshkrimin e karakteristikave kryesore të zonimit të sipërfaqes së PK “Prespa”, jepen të dhënat për: Zona Qendrore; Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm; Zona e Përdorimit Tradicional; Zona e ndaluar për peshkim dhe Zona Rekreative, të cilat njëherazi pasqyrohen edhe në hartën e zonimit. Por, rezulton një mospërputhje në këtë drejtim.

Kësisoj ka të dhëna të plota për përdorimin e tokës, peshkimit, për biodiversitetin, hartat e mbulesë së tokës dhe për tipet e habitateve të parkut, këto të fundit nuk janë të plota.

Tabela 16. Tipet e habitatet e kullotave të mbrojtura nga Direktiva e Habiteteve e BE, por nuk pasqyrohen tipet e tjera të habitateve, sipas Natura 2000.

Kodi	Emërtimi
4060	Shkurreta Alpine dhe Boreal
4090	Shkurreta me xane endemike oro-mediterrane
6170	Kullota alpine dhe subalpine karbonatike

6520	Livadhe malore për sanë
6210	Kullota dhe facie shkurre gjysem-natyrore të thata mbi substrakte karbonatike (Festuco-Brometalia)
6220	Pseudo-stepa me bar dhe bimë njëvjeçare (Thero-Brachypodietea Br.-Bl. 1947)

Të dhënat që adresohen në PIM duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Gjithashtu, një pjesë e territorit të parkut ka dhe statusin e zonës Ramsar, me sipërfaqe 15,180.60ha, miratuar me VKM nr. 489, datë 13.06.2013.

Zona e mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Korçë, strukturë në varësi të AKZM.

9. BUTRINTI

Park Kombëtar, Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 9,424.4ha, miratuar me VKM nr. 134, datë 20.02.2013, në të cilin përfshihet edhe zona arkeologjike dhe zonë e UNESCO. Ndodhet në Qarkun e Vlorës.

Për parkun është kryer digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Pika 1, kuota 4.2m, me koordinata 4415346.78L-4409374.88V, ngjitet kurrizit, ndërpret rrugën në pikën 2, me koordinata 4415518.83L-4409172.67V, vijon përgjatë krahut të djathtë të saj në drejtim të Kanalit të Çukës deri te pika 3, kuota 6.2m, me koordinata 4416456.89L-4411471.68V, më pas ndjek kanalin kullues në drejtim të L, kuotat 1.6m e 2.3m, pika 4, me koordinata 4418974.30L-4409740.09V, vijon në krahun e djathtë të kanalit kullues në drejtim të liqenit, ndjek kanalin në drejtim të fshatit Blerimas, pika 5, me koordinata 4419378.64L-4409122.06V, pika 6, me koordinata 4419652.14L-4408842.93V, pika 7, me koordinata 4419658.03L-4408669.42V, pika 8, me koordinata 4420396.35L-4408329.83V, kalon pranë fshatit Blerimas, pika 9, me koordinata 4420764.45L-4407893.39V, deri te kuota 48.0m, pika 10, me koordinata 4421843.13L-4406745.96V;

Në Lindje: Kuota 48.0m, pika 10, me koordinata 4421843.13L-4406745.96V, ndjek kuotat 71.0m, 78.0m, 90.2m, kalon nëpër kurrizin e malit të Miles, kuotat 685.0m, 824.4m (m.Miletit), 695.0m (m.Miles), pika 11, me koordinata 4421790.24L-4400314.54V, zbrit kurrizin në drejtim të fshatit Xarë, kalon në pjesën veriore të fshatit Xarë, pika 12, me koordinata 4419164.19L-4400788.23V, pika 13, me koordinata 4418638.49L-4400039.03V, vijon përgjatë kanalit kullues në drejtim të fshatit Shëndëlli, kalon në anën veriore të fshatit Shëndëlli, pika 14, me koordinata 4417119.14L-4401297.94V, kalon në anën veriore të fshatit Vrinë, pika 15, me koordinata 4416457.02L-4400343.50V, pika 16, me koordinata 4415893.11L-4400417.82V, pika 17, me koordinata 4416393.70L-4399772.23V, ndjek krahun e majtë të kanalit kullues në drejtim të Lumit Pavllo, deri te pika 18, me koordinata 4415937.82L-4399772.92V, ndjek argjinaturën e lumit në drejtim të L, pika 19, me koordinata 4416969.89L-4398226.28V, ndërpret lumin Pavllo, ngjitet kurrizit, kuotat 240.8m e 213.1m, deri te pika 20, me koordinata 4415940.90L-4396459.64V, në kufirin shtetëror tokësor me Greqinë;

Në Jug: Pika 20, me koordinata 4415940.90L-4396459.64V, në kufirin shtetëror tokësor me Greqinë, vijon përgjatë kufirit shtetëror, kuota 28.7m, më pas ndjek vijën detare në një largësi prej 300m nga vija bregdetare shkëmbore deri te pika 21 (përballë Kepit të Stillos), me koordinata 4413113.37L-4395207.46V;

Në Perëndim: Pika 21 (përballë Kepit të Stillos), me koordinata 4413113.37L-4395207.46V, ndjek vijën detare në një largësi prej 300m nga vija bregdetare shkëmbore, ndërsa përballë grykëderdhjes së lumit Pavlo dhe kanalit të Vivarit në një largësi afro 1500m, përfshihen ishujt e Ksamilit, deri te pika 1, kuota 4.2m, me koordinata 4415346.78L-4409374.88V.

Po kështu janë korrektuar të dhënat dhe hartat për tipet e habitateve, mbulesën vegetative dhe zonimin e territorit, duke patur parasysh rritjen e sipërfaqes së parkut.

Sipas VKM (2013) sipërfaqja e parkut ndahet në pesë kategori, si:

- Nënzona qendrore (A) me nëndarjet A1,A2,A3, me sipërfaqe 3,838.75 ha.
- Nënzona e rikrijimit (B), me me sipërfaqe 844.36ha;
- Nënzona e përdorimit tradicional (C), me nëndarjet (C1,C2), me 3,958.29h;
- Nënzona e zhvillimit të qëndrueshëm (D), me sipërfaqe 782.99ha.

Parku ka PIM të miratuar me urdhrin nr. 404, datë 09.06.2011, të ministrit përgjegjës, realizuar kuadrin e projektit të Menaxhimit të Integruar dhe Pastrimit të Zonës Bregdetare (ICZMCP) të Qeverisë Shqiptare me ndihmën e Bankës Botërore (BB). Sipas PIM parku kombëtar është ndarë në katër zona/nënzona, secila e karakterizuar nga një nivel i ndryshëm i nevojave për ruajtje dhe ka këtë përbërje, sipas katër zonave kryesore të menaxhimit:

A-Zona Qendrore e Ruajtjes së Biodiversitetit: 3838.75ha ose 40.70%. Ndahet në A1- Nënzona e Ruajtjes së Veçantë (603.5ha), A2- Nënzona Mjedisore Natyrore (2768.85ha), A3- Nënzona e Trashëgimisë Natyrore dhe Kulturore (466.4ha).

B-Zona e rekreacionit: 844.36ha ose 9.00%.

C-Zona e Përdorimeve Tradicionale: 3958.29ha ose 42.00%. Ndahet në C1-Peshkimi Tradicional (1437.4ha), C2-Kullotje dhe Bujqësi Tradicionale (2520.89ha).

D-Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm: 782.99ha ose 8.30%.

Por, këto të dhëna nuk përputhen me ndryshmet e bëra në vendimet e meparshme dhe PIM.

Po kështu jepen të dhëna dhe përshkrimi i habitateve kryesore të parkut.

Tabela 17. Habitatet e PK "Butrint", sipas Direktivës së Habitaveve (NATURA 2000).

Nr.	Kodi	Emërtimi	Sip. ha
1	1120*	Livadhe me Posidonia (<i>Posidonium oceanicae</i>)	374.8
2	1130	Estuaret	167.4
3	1140	Shtretër baltore dhe ranor të pambuluar me ujë gjatë zbatës	9.9
4	1150*	Laguna bregdetare	1837.9
5	1160	Gjire dhe shtigje ujore të gjera	61.4
6	1210	Bimësi njëvjeçare e vijës bregdetarereanore	
7	1240	Shkëmbinj detare të bregdetit Mesdhetar me bimësi endemike <i>Limonium spp</i>	83.6
8	1310	<i>SaliMiseria</i> dhe njëvjeçare të tjera kolonizuese të baltovinave dhe ranishtave	
9	1410	Livadhe të kripura Mesdhetare (<i>Juncetalia maritimi</i>)	74.5
10	1420	Shkurreta halofile Mesdhetare dhe termo-Atlantike <i>SarcoMiseretea fruticosi</i>	56
11	1430	Shkurreta halo-nitrofile (<i>Pegano- Salsoletea</i>)	
12	1510*	Stepa të kripura mesdhetare (<i>Limonietalia</i>)	
13	3140	Ujëra të forte oligo-mezotrofike me vegetacion bentik me <i>Chara spp.</i>	94.5
14	3150	Liqene natyrore eutrofik me vegetacion të tipit <i>Magnopotamion</i> ose <i>Hydrocharition</i>	162.7
15	3170	Pelgje të perkoheshem Mesdhetare	117.2
16	3280	Lumenj Mesdhetare vazhdimisht të rrjedhshëm me lloje të	47.9

		aleancës <i>Paspalo-Agrostidion</i> dhe shelgje degëvarur e plep te bardhe (<i>Salix</i> dhe <i>Populus alba</i>)	
17	5310	Grumbuj me dafine <i>Laurus nobilis</i>	379.9
18	5330	Shkurreta termo-Mesdhetare dhe parashkretinore	46.8
19	5430	Frigane endemike e aleancës <i>Euphorbio-Verbascion</i>	43.6
20	6220*	Pseudostepe me graminore dhe njëvjeçare te klasës <i>Thero-Brachypodietea</i> .	654.2
21	6310	Dushkaja perhereblera te kullotura <i>Quercus</i> spp	
22	8330	Shpella detare te zhytura plotësisht ose pjesërisht	
23	92D0	Grumbuj dhe breza riparian jugor (<i>Nerio-Tamaricetea</i>)	62.2
24	9320	Pyje me Ullastër (<i>Olea</i>) dhe Xhixhibanoz (<i>Ceratonia</i>)	
25	9340	Pyjet me ilqe (<i>Quercus ilex</i>)	22.5
26	9350	Pyjet me Valanidh (<i>Quercus macrolepis</i>)	3341.4
27		Toka bujqësore	752.8
28		Ullishte, agrume dhe vreshta	498.3
29	J2	Ndërtime me densitet te ulet (zona rurale)	144.5
30		Ndërtime me densitet te ulet (zona rurale)	390.39
		SHUMA	9424.0

Të dhënat që adresohen në PIM dhe të VKM të shpalljes duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Një pjesë e territorit të parkut ka statusin e zonës Ramsar, me sipërfaqe 13,500.0ha, miratuar me VKM nr. 531, datë 31.10.2002.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Vlorë, strukturë në varësi të AKZM, por edhe nga zyra e administrimit dhe koordinimit të parkut arkeologjik, në varësi të Ministrisë së Kulturës.

10. MALI I DAJTIT

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 29,384.18ha, miratuar me VKM nr. 402, datë 21.06.2006. Ndodhet në Qarkun e Tiranës dhe Durrësit.

Fillimisht për parkun është kryer i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Kufiri ndërmjet rrethit të Krujës dhe të Tiranës, Maja e Fraveshit (794m)-(4403610.75L-4595619.92V), vijon me kuotat 1090.0m, 1227.0m (Maja e Zithit), 1627.0m deri te maja Henzit (1807.0m)-(4411214.23L-4598279.97V);

Në Lindje: Maja Henzit (1807.0m)-(4411214.23L-4598279.97V), ndjek kurrizin e vargmalit Xibër-Malin me Gropa, me kuotat 1473.0m (Maja e Rjebes), 1388.0m, 1290.5m, 1610.3m (Maja e Popatit), 1455.0m (Maja e Strevecit), 1594.0m, 1700.0m, 1827.0m (Maja e M.Shëmërisë), 1712.0m, 1498.0m, deri te ndërprerja me rrugën automobilistike Tiranë-Bizë, në afërsi të fshatit Burimas dhe rrjedhjen e lumit Erzen, kuota 542.0m (4421481.54L-4576965.76V);

Në Jug: Kuota 542.0m (4421481.54L-4576965.76V), ndjek rrjedhën e lumit Erzen, kalon nëpër ujëmbledhësin e Skoranës, Grykën e Skoranës deri te kuota 444.0m (4412192.02L-4569269.69V);

Në Perëndim: Grykën e Skoranës deri te kuota 444.0m (4412192.02L-4569269.69V), vijon me kuotat 890.0m (Maja e Kuorës), pranë fshatit Përcëllesh, në Priskën e Madhe, vazhdon

me rrugën automobilistike Priskë-Surrel, ndjek rrugën automobilistike Surrel-Tiranë deri në afërsi të komunës së Dajtit, në kuotat 573.0m (Maja e Qytezës), 445.0m (Maja e Shpatës), në afërsi të fshatit Brar dhe Priskë e Vogël, ndërpret lumin e Tërkuzës, kuotat 1268.0m (Maja e Gamtitit) deri te Maja e Fraveshit (794.0m)-(4403610.75L-4595619.92V).

Sipas vendimit, me sipërfaqe të zgjeruar, rezulton:

- a. Sipërfaqe pyjore e shkurre, ripyllëzime, tokë me bimësi pyjore: 20,410.75ha;
- b. Sipërfaqe kullimore, livadhe dhe bimësi barishtore: 1,891.63ha;
- c. Sipërfaqe bujqësore, pemëtore, ullishta e vreshta: 4,169.03ha;
- d. Sipërfaqe ujore dhe rezervuarë: 381.35ha;
- e. Sipërfaqe joproduuese, shkëmbore, gurore, e zhveshur, miniera: 2,470.30ha;
- f. Sipërfaqe urbane, troje të përziera me tokë bujqësore: 61.12ha.

Parku ndahet në zona ruajtjeje e administrimi, si më poshtë:

a) Zonë Qëndrore, (ZQ), me sipërfaqe 9,101.23ha, dhe përfshin nëndarjet: a/1. Zonë në ruajtje të veçantë, (ZQ1); a/2. Zonë mjedisore natyrore, (ZQ2); a/3. Zonë me monumente natyrore, (ZQ3);

b) Zonë Rekreative, (ZR), me sipërfaqe 2,365.13ha, dhe përfshin nëndarjet: b/1. Zonë rekreative aktive, (ZR1); b/2. Zonë rekreative natyrore, (ZR2);

c) Zonë e Përdorimit Tradicional, (ZPT), me sipërfaqe 16,602.22ha), e cila mundëson vazhdimin e veprimtarive tradicionale.

ç) Zonë e Përdorimit të Qëndrueshëm, (ZPQ), me sipërfaqe 1,184.27ha, në të cilën lejohen veprimtaritë ekonomike ekzistuese si dhe mund të hapen veprimtari të reja, vetëm pas pajisjes me lejen përkatëse

d) Zonë e Përdorimit ushtarak, (ZPU), me sipërfaqe 131,33ha, e cila përdoret për qëllime ushtarake ose për rezidenca qeveritare.

Me VKM nr. 715, datë 23.06.2009 është bërë pakësimi i sipërfaqes së parkut me 167.29ha, por që është reflektuar vetëm në sipërfaqe të përgjithshme, e cila arrinë në 29,216.9ha.

Në Maj 2004 ka përfunduar hartimi i PIM për PK “Mali i Dajtit”, miratuar me urdhër të ministrit përgjegjës nr. 144, datë 24.10.2005, që i ka përfunduar afati i përdorimit dhe është përgatitur një plan i ri, bazuar në Strukturën e Standartizuar të PIM të ZM, të mbështetur nga MTM dhe AKZM (2018), i cili ende nuk është miratuar.

Në PIM jepet të dhëna të plota dhe të digjitalizuara për parkun si: Vendndodhjen, përshkrimin e kufirit dhe sipërfaqen e përgjithshme; përdorimin e territorit; përshkrimin e sistemit natyror dhe social-ekonomik; infrastruktura dhe shërbimet; vlerat ekologjike dhe biodiversitetit; llojet dhe tipet e habitateve kryesore dhe me rëndësi për komunitetin evropian si dhe përshkrimin e tyre, etj.

Hartimi i PIM është mbështetur në dispozitat e ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”. PKMD, ka sipërfaqe të përgjithshme 29,299.11ha, administrohet nga AdZM, qarku Tiranë dhe AdZM, qarku Durrës. AdZM, Tiranë administron një sipërfaqe prej 40,730.9ha, ose 8.04% dhe AdZM, Durrës, administron një sipërfaqe prej 6,563.4ha, ose 1.30% të sipërfaqes së përgjithshme të RrZMM të vendit.

Tabela 18. Sipërfaqja sipas nënzonave të PKMD.

Nr.	Emërtimi i Nënzonave	Sip.Ha
1.	Nënzona Qendrore (ZQ)	9,806.8
2.	Nënzona e Përdorimit Tradicional dhe të Qëndrueshëm (ZPTQ)	17,758.6
3.	Nënzona e Rekreacionit (ZR)	1,694.5
4.	Nënzona Ushtarake	39.2

TOTALI	29,299.1
---------------	-----------------

Tabela 19. Përdorimi i sipërfaqes së PKMD.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
1	Sipërfaqe pyjore e shkurre, ripyllëzime, tokë me bimësi pyjore	19,395.33
2	Sipërfaqe kullosore, livadhe dhe bimësi barishtore	2,982.35
3	Sipërfaqe bujqësore, pemëtore, ullishta e vreshta	4,815.18
4	Sipërfaqe ujore dhe rezervuarë	440.62
5	Sipërfaqe joproduhuese, shkëmbore, gurore, e zhveshur	1,645.62
	TOTALI	29,299.11

Tabela 20. Tipet e habitateve të PKMD.

KODI	TIPI I HABITATEVE	Sip.ha
6310	Dehesas me lloje dushqesh <i>Quercus</i> spp. përherëblerta.	876.10
6170	Kullotat alpine dhe subalpine në vende shkëmbore gëlqerore.	1,297.42
6520	Livadhe malore të lartësive.	30.59
6510	Livadhe të zonave të ulëta për kositje (me <i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>).	1,654.34
3280	Lumenj Mesdhetarë me rrjedhje të vazhdueshme të karakterizuar nga lloje të aleancës Paspalo-Agrostidion dhe brezave pyjore me dominancë të <i>Salix</i> dhe <i>Populus alba</i> .	832.05
9110	Pyje ahu të karakterizuara nga asoc. <i>Luzulo-Fagetum</i> .	206.51
91M0	Pyje gjetherënës Ballkano-Panonikë me dushqe.	659.37
91L0_91M0	Pyje Ilirikë me dushk dhe shkozë (<i>Erythronio-Carpinion</i>) dhe Pyje gjetherënës Ballkano-Panonikë me dushqe.	11,511.62
91K0_9150	Pyje Ilirike me <i>Fagus sylvatica</i> (Aremonio-Fagion) dhe Pyje ahu Medio-Europiane mbi gëlqeror të aleancës <i>Cephalanthero-Fagion</i> .	3,972.60
9260	Pyje me gështenjë (<i>Castanea sativa</i>).	177.98
9540	Pyje me pishë mesdhetare të karakterizuar nga Pishat endemike Mesogeane.	605.21
92C0	Pyje me rrap (<i>Platanus orientalis</i>) dhe Liquidambar orientalis (<i>Platanion orientalis</i>).	11.51
9180*	Pyje të aleancës Tilio-Acerion të shpateve shkëmbore, çakëllishteve dhe luginave të thata.	163.14
5210	Shkorretë me <i>Juniperus</i> spp.	14.46
8210	Shpate shkëmbore gëlqerore me vegjetacion hasmofitik.	365.57
	Sipërfaqe artificiale.	6,920.64
	GJITHSEJT	29,299.11

Të dhënat që adresohen në PIM duhen të përditësohen dhe të rivlerësohen po ashtu edhe të dhënat e VKM të shpalljes, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Tiranë e Durrës, strukturë në varësi të AKZM.

11. DIVJAKË-KARAVASTA

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 22,230.20ha, miratuar me VKM nr. 687, datë 19.10.2007. Ndodhet në Qarkun e Fierit dhe Tiranës.

Për parkun është kryer digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Grykëderdhja e Lumit Shkumbin (4398754.42L-4571385.23V) deri te pika e ndërprerjes së Lumit Shkumbin me rrugën automobilistike, pranë fshatit Sulzotaj (4398754.42L-4571385.23V).

Në Lindje: Nga pika e ndërprerjes së rrugës automobilistike me lumin Shkumbin, pranë fshatit Sulzotaj (4398754.42L-4571385.23V), ndrejt rrugës për në fshatin Shënepremte, më pas në kuotat 75,5m, 83,0m, 91,5m, 90,4m, 104,0m; 107,0m, 78,0m, 132,0m (maja e Fikut), 154,0m (Gropa e Malukut), 168,0m, 156,0m (Maja e Gjatë), 175,0m (Maja e Çerit, 192,3m (Guri i Gomares), 136,0m dhe kalon përmes fshatit Babunjë deri ku ndërpritet me ujëmbledhësin e Myzeqesë, vijon në krahun e majtë të rrjedhjes së këtij ujëmbledhësi deri te ura pranë hidrovorit të Ndërnenasit, vazhdon përgjatë rrugës automobilistike, deri ku ndërpritet me lumin Seman (4386723.94L-4520674.33V).

Në Jug: Lumi i Semanit (4386723.94L-4520674.33V) deri te grykëderdhja e tij, në Detin Adriatik (4363408.97L-4522464.10V).

Në Perëndim: Grykëderdhja e Lumit Seman (4363408.97L-4522464.10V), vijon përgjatë vijës bregdetare deri te grykëderdhja e Lumit Shkumbin (4398754.42L-4571385.23V).

Sipas VKM nr.687, datë 19.10.2007, rezulton se është kryer digjitalizimi i kufirit, i përdorimit të territorit dhe i zonimit. Parku ka një sipërfaqe prej 22,230.24ha, të përbërë:

Tabela 21. Përdorimi i sipërfaqes së PKDK.

Nr.	Emërtimi	Sip. Ha
1.	Sipërfaqe pyjore (Pyje, pyje të rrallë, pyje aluvionale e shkurre, rryllëzirme, tokë me bimësi pyjore e ujore	5,310.00
2.	Sipërfaqe bujqësore (Tokë bujqësore, pemëtore, ullishta dhe vreshta)	9,078.42
3.	Sipërfaqe ujore (Laguna, godulla, lumenj dhe ujëmbledhës)	6,408.90
4.	Sipërfaqe joprodhuese (Ranore dhe e zhveshur)	1,120.71
5.	Sipërfaqe urbane, e përzier me tokë bujqësore, pemëtore dhe pyjore	312.21
	TOTALI	22,230.24

Parku ndahet në nënzona, ruajtjeje e administrimi, si më poshtë vijon:

Tabela 22. Zonimi i sipërfaqes së PKDK.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a.	Zona Qëndrore (ZQ)	4,189.70
b.	Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ)	7,788.44
c.	Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	9,261.87
d.	Zona Rekreative (ZR)	990.23
	TOTALI	22,230.24

a) Zona Qëndrore (ZQ), përcaktohet si zonë me vlera të larta, për natyrën dhe biodiversitetin, dhe që siguron një territor të pashqetësuar;

b) Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ), ku lejohen të ushtrohen veprimtaritë ekonomike, si dhe veprimtari të reja, vetëm pasi të pajisen me leje mjedisi;

c) Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT), e cila mundëson vazhdimin e veprimtarive, tradicionale dhe ekonornike, si dhe lejon të ushtrohen veprimtari te reja, vetëm pasi te pajisen me leje mjedisi;

c) Zona Rekreative (ZR, përbën zonën me mundësi rekreative, në natyrë të hapur, në përputhje me funksionet e zonës së mbrojtur, vlerat ekologjike, të peizazhit natyror dhe vlerat turistike e kulturore.

Për këtë PK është hartuar PIM, në kuadër të projektit “Ruajtja dhe zhvillimi i Qëndrueshëm i Parkut Kombëtar “Divjakë-Karavasta” me pjesëmarrjen e qeverisjes vendore dhe palëve të interesuara”. Hartat që shoqërojnë planin e menaxhimit janë të vjetra dhe nuk pasqyrojnë sa duhet realitetin e ri të këtij parku kombëtar, megjithëse plani është miratur nga ministri me urdhrin nr. 782, datë 30.12.2015.

Në përgjithësi plani ndjek linjën e vendimit përkatës të shpalljes së tij, por nuk ka të dhëna të plota dhe të digjitalizuar për përdorimin e territorit, për mbulesën vegetative dhe tipet e habitateve sipas Natura 2000. Në rivlerësimin e tipeve të habitateve dhe për biodiversitetin në tërësi duhet të përdoren dhe të dhënat e disponueshme në kuadër të projektit NaturAl.

Gjithashtu, një pjesë e territorit të PK ka dhe statusin e zonës Ramsar, me sipërfaqe 20,000.00ha, miratuar me VKM nr. 413, datë 22.08.1995.

Të dhënat që adresohen në PIM dhe të VKM të shpalljes duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Fier dhe Tiranë, strukturë në varësi të AKZM.

12. SHEBENIKË-JABLLANICË

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 33,927.66ha, miratuar me VKM nr. 640, datë 21.05.2008. Ndodhet në Qarkun e Elbasanit dhe Dibrës.

Fillimisht për parkun është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Pika e takimit të rrugës automobilistike Librazhd-Steblevë me rrugën Librazhd-Dorëzi, me koordinata 4441509.41L-4564276.59V, ura e Lumit Rapun, pranë fshatit Zagost, shkalla e Lunikut, fshati Llanga, Fushë Studa. Kufiri verior ndjek rrugën e fshatit Borovë, në kuotën 887m, përroin e Zallit të Klenjës, ndërpret rrugën automobilistike Steblevë-Klenjë, në kuotat 1328m, 1462m, 1484m, 1654m, 1778m, pika kufitare me kuota 1980m (Shkëmbi Shqipes)-(4460524.30L-4580064.18V);

Në Lindje: Kuota 1 980.0 m (Shkëmbi Shqipes), me koordinata 4460524.30L-4580064.18V, vijon përgjatë kufirit shtetëror, në kuotat 2071m, Maja e Radacit (2081m), 2069m, Qafa Kruqit, 2132m, Shpella Ariut, 2030m, Qafa Kokelit (1883m), 1922m, 1948m (Maja Reti Kurorës), 2020m, (Maja Varri Marikës), 2133m (Maja e Kallkanit), 2189m, 1709m, 1611m, 1594m, Qafa Rinas 1404m, me koordinata 4465215.85L-4553644.62V;

Në Jug: Kuota 1404m, me koordinata 4465215.85L-4553644.62V, ndjek kurrizin dhe rrugën këmbësore, në drejtim të Qafa Policës, në kuotën 1366m (Maja Kyqi Mjet), kalon te Qafa e

Gjashtë Lisave, ndjek rrugën për këmbësorë dhe kuotat 1379m, 1376m (Maja Skurës), me koordinata 449513.84L-4553516.22V;

Në Perëndim: Kuota 1376.3m (maja Skurës), me koordinata 449513.84L-4553516.22V), zbret kurrizin, ndërpret lumin e Bushtricës, vijon në kuotat 1147m, 1054m (Maja Trestenikut), 1143m (Maja Varri i Plakës), 1063m, ndjek rrugën për këmbësorë për në fshatin Bozgarë-Kokrevë, në kuotën 783m, ndërpret përroin e Hotolishtit, ngjitet kurrizit, në kuotat 767m, 744m, 1100m, 505m, 916m, kalon përgjatë rrugës Dorëzi-Librazhd, deri te pika e takimit me rrugën automobilistike Librazhd-Steblevë, me koordinata 4441509.41L-4564276.59V.

Tabela 23. Përdorimi i sipërfaqes së PK “Shebenik-Jabllanicë”, sipas VKM

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
1.	Sipërfaqe pyjore, pyje të përzier (ah, pishë, dushk), shkurre, ripyllëzime, tokë me bimësi pyjore.	24,044.89
2.	Sipërfaqe kullosore e livadhe.	6,759.50
3.	Sipërfaqe bujqësore, (arë, pemëtore, vreshta).	2,323.00
4.	Sipërfaqe ujore (lumenj, përrenj, rezervuarë, liqene natyrore).	44.15
5.	Sipërfaqe joprodhuese (shkëmbore, e zhveshur).	617.48
6.	Sipërfaqe urbane dhe troje të përzier me tokë bujqësore dhe pyjore.	1,38.64
	TOTALI	33,927.66

Parku ndahet në ndahet në katër nënzona ruajtjeje e administrimi:

Tabela 24. Zonimi i sipërfaqes së PK “Shebenik-Jabllanicë”

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a.	Zona Qëndrore (ZQ),	14,046
b.	Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ)	5,253
c.	Zona Rekreative (ZR),	2,209
ç.	Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	12,420
	TOTALI	33,927.66

a) Zona Qëndrore (ZQ), përfshin habitatet kryesore natyrore, përcaktohet si zonë me vlera të larta për natyrën dhe biodiversitetin dhe që siguron një territor të pashqetësuar;

b) Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ), përfshihen habitate, pyjore e kullosore, pothuajse natyrore, përreth zonës qëndrore, për të cilën ajo shërben si zone buferike. Në këtë nënzonë lejohen veprimtari ekonomike sezonale (si kullotja, grumbullimi i bimëve mjekësore, prodhimeve të dyta të pyllit), të cilat nuk çenojnë integritetin ekologjik të ekosistemit dhe ushtrohen vetem me leje mjedisore;

c) Zona Rekreative (ZR), përbën zonën me mundësi rekreative, në natyrë të hapur, në përputhje me funksionet e zonës së mbrojtur, vlerat ekologjike, të peizazhit dhe vlerat turistike e kulturore;

ç) Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT), është zonë ku mundësohet vazhdimi i veprimtarive, tradicionale dhe ekonomike, e ku mund të ushtrohen veprimtari të reja, vetëm me leje mjedisore dhe, për rastet e trashëgimisë kulturore, me leje të ministrit përgjegjës.

Në kuadër të projekti “Mbështetje institucionale për Ministrinë e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave për ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të biodiversitetit në zonat e mbrojtura dhe menaxhimin e mbetjeve”, mbështetur nga Cooperazione Italiana dhe

IUCN, u sigurua plani i menaxhimit për parkun kombëtar të Shebenik-Jabllanicës, i cili u miratua me urdhër të ministrit përgjegjës nr. 134, datë 25.04.2018.

Në PIM ka të dhëna të plota dhe të digjitalizuara në lidhje me kufijtë natyror, përdorimin e territorit, për mbulesën vegetative dhe për tipet kryesore të habitateve, por jo sipas Natura 2000. Procesi i zonimit të territorit ka ruajtur linjën e vendimit të shpalljes, megjithëse ka patur komente nga grupet e interesit, të cilat nuk janë marrë në konsideratë.

Të dhënat që adresohen në PIM dhe të VKM të shpalljes duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Elbasan, strukturë në varësi të AKZM.

13. BREDHI I HOTOVËS-DANGËLLI

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 34,361.10ha, miratuar me VKM nr. 1631, datë 17.12.2008. Ndodhet në Qarkun e Gjirokastrës dhe Korçës.

Fillimisht për parkun është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Kuota 1291,3m (Maja e Qarrishtës), me koordinata 4439461V-4469277L, vijon përgjatë kurrizit dhe ndjek rrugën vendore, në krah të fshatit Sevrani i Madh, me kuotën 758m, kalon pranë burimit Gurra e Kafshit, ndjek rrugën vendore dhe kurrizin ujëndarës, me kuotën 1246,8m (Maja Sheshi i Mukalisë), vijon me rrugën dhe kuotën 1254m, ndjek rrugën dhe zbret kurrizin në drejtim të Përroit të Kreshovës, pasi ndërpret përroin i ngjitet kurrizit, kalon në digën e rezervuarit, vijon në drejtim të kuotave 1571m, 1232m, 1074m, 835m, 845m, ndërpret Përroin e Miçanit, kuota 1078m, ndjek rrugën vendore dhe kuotat 1404m, 1503m, 1588m, 1585m, 1827,6m, 1663,2m (Maja e Qelqit), ndjek rrugën vendore dhe kuotat 1492m deri te Qafa e Dëllinjës (1356m), me koordinatat 4455559V-4471253L;

Në Lindje: Kuota 1356m (Qafa e Dëllinjës), me koordinatat 4455559V-4471253L, ndjek rrugën vendore dhe kuotat 1396m, 1345,5m, 1343m, 1431m, zbret kurrizin në drejtim të kuotës 1286m (Maja e Golemasit), ndjek kurrizin Faqja e Gremës, kuotat 1003m, 913m, në pikën e takimit të përroit të Selenicës me Përroin e Zavalanit, kuotat 1061m, 882m (Maja e Praspqopit), kuota 778m, kalon te pika e takimit të Përroit të Zavalanit me Përroin Guri i Pelpel, kuota 881m, ndjek rrugën vendore deri te pika e takimit të përroit Burimi i Krimbur me Përroin e Virit, më pas vijon përgjatë Lumit të Anit, kuota 575m, me Lumin e Gostivishtit, me kuotat 479m, 433m deri te pika e takimit të lumit të Gostivishtit me lumin e Lengaricës, vijon përgjatë lumit të Lengaricës, në drejtim të kundër të rrjedhjes, deri te pika e takimit me përroin e Gradishtës, ngjitet kurrizit, kuota 1110m, ndjek rrugën vendore, kuota 1106m, vijon përgjatë kurrizit Faqja e Lajthisë, me kuotat 1357m, 1382m, 1321,5m, 1336m, 1441m, 1477m, 1553,4m (Maja e Postenanit), 1507m, 1523m, 1481,9m, Qafa e Postenanit, 1488m, 1472,7m, 1371m, zbret kurrizin Gryka e Pagmentit deri te pika e takimit të lumit të Çarçovës me Përroin e Postenanit, me koordinata 4463360V-4447984 L;

Në Jug: Pika e ndërprerjes së lumit të Çarçovës me Përroin e Postenanit, me koordinata 4463360V-4447984L, ndjek rrjedhjen e lumit të Çarçovës në drejtim të lumit Vjosë deri te Ura e Çarçovës, me koordinata 4460893V-4442781L;

Në Perëndim: Ura e Çarçovës, me koordinata 4460893V dhe 4442781L, ndjek krahun e djathtë të rrugës automobilistike Çarçovë-Përmet, deri te kryqëzimi i rrugës për në fshatin

Benjë, kuota 292m, më pas ngjitet kurrizit të pyllit të Pomecit, kuota 451,1m (Maja e Malit të Bardhë), ndjek rrugën vendore dhe kuotat 471m, 558m, përsëri me rrugën vendore dhe kurrizin Bregu i Madh, Maja e Qytezës, kurrizin mbi fshatin Qilarisht e Vogël, kuotat 636m, 771m, 1028m, 1128m (Hija e Plepit), zbret kurrizin dhe kalon në Qafën e Ajdinit, ndjek rrugën vendore dhe kuotat 928,7m, 928m (Guri i Thanëve), zbret kurrizin dhe ndjek rrugën për këmbësorë, kuotat 404.0m, 451.0m (Maja e Sukës), ndërpret Përroin e Muzhdinës, vijon në krahun e majtë të rrjedhës së kanalit ujitës, kuota 276.0m (Maja Guri i Kosinës), ngjitet kurrizit në krah të fshatit Kosinjë, kuota 296.0m, 342.0m, ndjek rrugën për këmbësorë mbi Kosinë, Ura e Përroit të Hotovës, kuota 231m, ndërpret lumin e Lumnicës dhe Përroin e Kalenjave, ngjitet kurrizit në kuotat 292m e 332m, ndjek rrugën vendore për në fshatin Pacomit (Kalenjë), vijon me rrugën në drejtim të kuotës 988,7m (Maja e Kokoresit), përsëri me rrugën dhe kuotat 1025,6m (Maja e Sençanit), 1035m, 1038m, 1264m, kalon në kufi të Pyllit të Hijes së Sharrës dhe kuota 1291,3m (Maja e Qarrishtës), me koordinata 4439461 V dhe 4469277 L.

Tabela 25. Sipërfaqja e përdorimit të PK, sipas VKM.

Përdorimi i territorit	Sip.ha.
1. Sipërfaqe pyjore, pyje të përzier (bredh, ah, pishë, dushk), shkurre, ripyllëzime, tokë me bimësi pyjore.	24,612.02
2. Sipërfaqe kullosore e livadhe.	714.14
3. Sipërfaqe bujqësore (arë, pemëtore, vreshta).	5,292.83
4. Sipërfaqe ujore (lumenj, përrenj, rezervuarë).	25.48
5. Sipërfaqe joproduhese (shkëmbore, e zhveshur).	3,307.84
6. Sipërfaqe urbane dhe troje të përzier me tokë bujqësore dhe pyjore.	408.74
Sipërfaqe e përgjithshme	34,361.05

Parku kombëtar “Bredhi i Hotovës-Dangëlli” ndahet në katër nënzona ruajtjeje e administrimi, si më poshtë vijon:

Tabela 26. Zonimi i sipërfaqes së PK “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a.	Zona Qëndrore (ZQ)	2,888.69
b.	Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ)	18,922.50
c.	Zona Rekreative (ZR)	80.28
ç	Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	12,469.58
	TOTALI	34,361.05

a) Zona Qëndrore (ZQ), përfshin habitatet kryesore natyrore të Bredhit të Hotovës. Përcaktohet si zonë me vlera të larta, për natyrën dhe biodiversitetin dhe siguron një territor të pashqetësuar;

b) Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ), përfshihen habitate, pyjore e kullosore, pothuajse përreth zonës qendrore, për të cilën shërben si zonë buferike. Në këtë zonë lejohen veprimtaritë ekonomike sezonale (si kullotja, grumbullimi i bimëve mjekësore, prodhimeve të dyta të pyllit), të cilat nuk cenojnë integritetin ekologjik të ekosistemit dhe ushtrohen vetëm me leje mjedisi;

c) Zona Rekreative (ZR), përbën zonën me mundësi rekreative, në natyrë të hapur, në përputhje me funksionet e zonës së mbrojtur, vlerat ekologjike, të peizazhit dhe vlerat,

turistike e kulturore. Në këtë zonë përfshihen pjesët pyjore, livadhet dhe toka bujqësore në masivin pyjor të Bredhit të Hotovës dhe banjat termale;

ç) Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT), mundëson vazhdimin e veprimtarive, tradicionale dhe ekonomike, dhe në këtë zonë mund të ushtrohen veprimtari të reja, vetëm pasi të pajisen me leje mjedisi, dhe, për rastet e trashëgimisë kulturore, me leje nga ministria përgjegjëse.

Në kuadër të programit të BE IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është hartuar “Plani i Menaxhimit për Parkun Kombëtar “Bredhi i Hotovës-Dangëlli” (nr.2025, datë 31.12.2014).

Në PLM jepen të dhëna të plota dhe të digjitalizuara; është kryer vlerësimi i zonimit të zonës dhe situata në terren nuk ka treguar nevojën për rishikim/apo ndryshim të urdhërit nr 1631, datë 17.12.2008 mbi zonimin e parkut kombëtar.

Kësisoj, në PIM, si rezultat i verifikimeve aktuale/vëzhgimeve në terren, ndryshojnë në mënyrë mjaft të konsiderueshme të dhënat e përdorimit të territorit nga ato të paraqitura në VKM që shpall parkun, të cilat nuk janë reflektuar me ndryshimet përkatëse të VKM.

Tabela 27. Sipërfaqja e përdorimit të PK, sipas VKM dhe PIM.

Karakteristika kryesore	Sip.sipas verifikimeve aktuale (ha)	Sip.sipas VKM (ha)	Ndryshimi (+/-ha)
Tokë pyjore, pyjet e përziera (gjethegjerë dhe halore), toka shkurre, te ripyllezuara, me bimësi pyjore	24,037.43	24,612.02	-574.59
Toka kullosore dhe livadhe	5,311.54	714.14	4,597.40
Tokë bujqësore (tokë e punueshme, vreshta dhe pemishte)	2,230.98	5,292.83	-3,061.85
Trupat ujore (Lumenjtë, perrenjte dhe rezervuaret)	204.16	25.48	178.68
Zona jo produktive (shkëmbore, hapësira të hapura)	2,396.95	3,307.84	-910.89
Zone urbane dhe terrene te perzier bujqesore e pyjore	179.99	408.74	-574.59
Total	34,361.05	34,361.0	

Të dhënat që adresohen në PIM dhe të VKM të shpalljes, duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore, si dhe të dhënat e disponueshme në kuadër të projektit Natura1.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Gjirokastrë, strukturë në varësi të AKZM.

14. KARABURUN-SAZAN

Park Kombëtar Detar (PKD), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 12,570.82ha, miratuar me VKM nr. 289, datë 28.04.2010. Ndodhet në Qarkun e Vlorës.

Sipërfaqja e përgjithshme e parkut është e ndarë:

1. Pjesa detare pranë gadishullit të Karaburunit ka sipërfaqe 9,848.95ha, me kufijtë e mëposhtëm:

Në Veri: Pika 1 (në det), me largësi 1 milje detare (1852m) nga kepi i Gjuhëzës, me koordinata 4353018.48V-4478005.72L, deri te pika 2 (në det), me largësi 1 milje detare (1852m) nga kepi i Shën Vasilit, me koordinata 4363780.19V-4477378.71L;

Në Lindje: Pika 2 (në det), me largësi 1 milje detare (1852m) nga kepi i Shën Vasilit, me koordinata 4363780.19V-4477378.71L dhe më pas vijon përgjatë vijës bregdetare nga kepi i Shën Vasilit, kepi i Dhim Kushtës, kepi dhe gjiri i Shën Janit, kepi i Gjuhëzës, ndjek vijën bregdetare P të malit të Karaburunit, bregun e Gjinarës, faqen e Bishtit të Malit, Rrëzën e Kanalit, faqen e Langadhës deri te pika 3, me koordinata 4379221.15V-4449696.28L;

Në Jug: Pika 3, me koordinata 4379221.15V-4449696.28L, deri te pika 4 (në det), me largësi 1 milje detare (1852m) nga faqja e Langadhës, me koordinata 4378104.94V-4448193.75L;

Në Perëndim: Pika 4 (në det), me largësi 1 milje detare (1852m) nga faqja e Langadhës, me koordinata 4378104.94V-4448193.75L dhe ndjek izobatin deri te pika 1 (në det), me largësi 1 milje detare (1852m) nga kepi i Gjuhëzës, me koordinata 4353018.48V-4478005.72L.

2. Pjesa detare pranë ishullit të Sazanit ka sipërfaqe 2,721.87ha me kufijtë e mëposhtëm:

Pika 1, me koordinata 4354004.14V-4487718.40L;

Pika 2, me koordinata 4355536.33V-4486707.03L;

Pika 3, me koordinata 4351587.21V-4485140.06L;

Pika 4, me koordinata 4357134.42V-4486668.09L;

Pika 5, me koordinata 4355142.57V-4486658.75L.

Me VKM nr. 444, datë 9.6.2010, sipërfaqja e përgjithshme e parkut prej 12,570.82ha u zvogëluar në 12,428.00ha.

Për këtë PK është kryer digjitalizimi i zonimit të sipërfaqes dhe i mbulesës së territorit, në kuadër të projektit me UNDP dhe PIM miratuar me urdher të ministrit përgjegjes nr. 750, datë 24.11.2015.

Sipas PIM jepen të dhëna për sistemin ekologjik dhe përshkrimin e sistemit natyror, habitatet bregdetare e detare, për llojet e llojeve të habitateve detare të identifikuar, social-ekonomik, infrastrukturën e shërbimit, për peizazhin dhe trashëgiminë kulturore. Gjithashtu, është bërë një vlerësim i plotë i zonës së mbrojtur, për vlerat, kërcënimet, për zonat e menaxhimit dhe monitorimin.

Në PIM propozohet dhe sistemi i zonimit të territorit detar, i cili mungon në VKM e shpalljes, si më poshtë:

1. Zona Qendrore (ZQ) ku zbatohet niveli i parë i mbrojtjes.
2. Zona e Menaxhimit Efektiv (ZME), ku zbatohet niveli i dytë i mbrojtjes.
3. Zona e Rekreacionit (ZR), ku zbatohet niveli i tretë i mbrojtjes.
4. Zona e Zhvillimit të Qëndrueshëm (ZZHQ), ku zbatohet niveli i tretë i mbrojtjes.

Tabela 28. Zonimi i sipërfaqes së PKD "Karaburun-Sazan"

Nr.	Emri i zonës	Sip.ha	(%)	Kodi-KGJB
1	Zona Qendrore (ZQ)	781,2	6,29	I kuq 0 I gjelbër 200 Blu 0
2	Zona e Menaxhimit Efektiv (ZME)	8579,1	69,03	I kuq 135 I gjelbër 225 Blu 135
3	Zona e Rekreacionit (ZR)	1926,8	15,50	I kuq 255 I gjelbër 255

				Blu 100
4	Zona e Zhvillimit të Qëndrueshëm (ZZhQ)	1140,9	9,18	I kuq 200 I gjelbër 200 Blu 200

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Vlorë, strukturë në varësi të AKZM.

15. MALI I TOMORRIT

Park Kombëtar (PK), Kategoria II-t (IUCN), sipërfaqja 24,723.10ha, miratuar me VKM nr. 432, datë 18.07.2012. Ndodhet në Qarkun e Beratit dhe Elbasanit.

Për parkun është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Pika 1, kuota 804.0m, me koordinata 44255630.30L-4514853.20V, vijon me kurrizin sipër ujëmbledhësit të Dardhës, kuotat 828.0m, 781.0m, 766.0m e 645.0m, zbret kurrizin, kuota 320.0m, ndjek rrjedhën e përroit të Leshnicës, në drejtim të L, deri te pika 2, kuota 262.8m, me koordinata 4433012.69L-4516042.90V;

Në Lindje: Pika 2, kuota 262.8m, me koordinata 4433012.69L-4516042.90V, vijon në krahun e majtë të rrjedhjes së lumit të Tomorricës, në drejtim të J, kuota 377.0m, vijon përsëri me krahun e majtë të rrjedhjes së lumit të Tomorricës deri te pika 3, me koordinata 4440357.62L-4496629.90V;

Në Jug: Pika 3, me koordinata 4440357.62L-4496629.90V, ndjek përroin dhe kurrizin në drejtim të P, kuotën 11543.0m, ndërpret rrugën auto dhe i ngjitet kurrizit, kalon në kuotat 2115.0m (m.Zaloshnjës) e 1855.0m, zbret kurrizin, kalon në krahun lindor të faqes së Murgovës dhe ndjek kuotat 1533.0m, 1331.0m, 1252.0m (pranë livadheve të Mollasit), 1217.0m (m.Varri i Janit) e 1138.0m, kalon në qafën e Lajthisë, kuotat 885.0m (bregu i Tegurit), 887.0m e 796.0m, pranë fshatit Selani, deri te pika 4, kuota 722.0m, me koordinata 4429078.51L-4492547.29V;

Në Perëndim: Pika 4, kuota 722.0m, me koordinata 4429078.51L-4492547.29V, zbret kurrizin dhe ndërpretë përroin e Bogovës në kuotën 233.0m dhe i ngjitet kurrizi, duke ndjekur vijën ndarëse të zonës së mbrojtur të burimeve ujore të Bogovës me veprimtaritë e nxjerrjes së pllakave të gurit dekorativ, kuotën 1832.0m, vijon përgjatë kurrizit (pranë shtegut të Jaupit), më pas ndjek rrugën auto, vijon në drejtim të kuotës 721.0m (fusha e Çeços), kuota 605.0m, ndërpret përroin, i ngjitet kurrizit dhe vijon me kuotat 543.0m e 656.0m, zbret kurrizin dhe ndërpretë rrugën auto dhe përroin e Kapinovës në kuotën 280.0m, i ngjitet kurrizit dhe vijon me kuotat 856.0m, 682.4m e 625.0m, ndërpretë përroin e Lybeshës në kuotën 293.0m, i ngjitet kurrizit poshtë fshatit Lybeshë, kuota 717.0m, ndërpretë lumin e Tomorrit, vijon përgjatë kurrizit me kuotën 818.0m, ndërpretë përroin e Gropës, në kuotën 325.0m, ndjek degën e përroit të Gropës, në drejtim të Veriut, kuota 648.0m, zbret kurrizin dhe vijon përgjatë përroit të Bejasit, kuota 476.0m, më pas me kuotën 1018.0m, ndjek rrugën auto dhe kuotat 1021.0m, 868.0m e 780.0m, ndjek rrugën pranë fshatit Perisnakë, kalon në pikën e takimit të përroit të Indraxhit me përroin Qendere dhe ndjek përroin e Kanatikut në fshatin Dardhë, i ngjitet kurrizit, kuota 811.0m, vijon përgjatë kurrizit sipër ujëmbledhësit, kuota 835.0m deri te pika 1, kuota 804.0m, me koordinata 44255630.30L-4514853.20V.

Pjesën kryesore të territorit e zënë sipërfaqet me pyje dhe kullotat, të ndjekura nga sipërfaqet bujqësore, joprodhuese dhe ato urbane e troje të përziera me tokë bujqësore e pyjore:

Tabela 29. Sipërfaqja e përdorimit të PK "Mali i Tomorrit", sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.ha
1	Sipërfaqe pyjore, shkurre, ripyllëzime, tokë me bimësi	10,758.9

2	Sipërfaqe kullosore e livadhe.	7,478.6
3	Sipërfaqe bujqësore, (arë, pemëtoje, vreshta).	4,678.5
4	Sipërfaqe joproduuese (shkëmbore, zhavorishte e	1,379.8
5	Sipërfaqe ujore (ujëmbledhësa)	20.1
6	Sipërfaqe urbane dhe troje të përziera me tokë bujqësore, pyjore e kullosore.	407.2
	SIPËRFAQE E PËRGJITHSHME	24,723.1

Parku Kombëtar “Mali i Tomorrit” ndahet në 4 nënzona ruajtjeje e administrimi, si më poshtë:

Tabela 30. Zonimi i sipërfaqes së PK “Mali i Tomorrit”

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a.	Nënzona Qendrore (ZQ)	7,484.4
b.	Nënzona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	15,640.9
c.	Nënzona e Zhvillimit të Qëndrueshëm (ZZhQ)	1,365.5
ç.	Nënzona e Rekreacionit (ZR)	232.3
	TOTALI	24,723.1

a) Nënzona Qendrore (ZQ), përfshin habitatet kryesore pyjore dhe basenin ujëmbledhës të burimeve të ujit të pijshëm të Bogovës. Përcaktohet si zonë me vlera të larta për trashëgiminë natyrore e biodiversitetin dhe mbrojtjen e burimeve ujore, që siguron një territor të pashqetësuar;

b) Nënzona e Përdorimit Tradicional (ZPT), përfshin tërësisht tokat bujqësore, pjesë të pyjeve e kullotave, ku mundësohet vazhdimi i veprimtarive tradicionale: bujqësi, pemtari, pyje, kullotje, grumbullimi i bimëve mjekësore e aromatike dhe të agrobiznesit të qëndrueshëm me përdorim të balancuar të tyre e të peizazhit, njëherazi siguron një territor me ndikim të ulët dhe kontroll të veprimtarive ekonomike, sociale, të agrobiznesit, ato argëtuese, sportive e ekoturistike dhe ndërtimi i infrastructures bëhet sipas planeve të zhvillimit, urban e turistik, të miratuar nga Këshilli Kombëtar i Territorit (KKT), të cilat nuk cenojnë integritetin ekologjik të ekosistemit dhe respektojnë funksionet e zonës së mbrojtur, vlerat ekologjike dhe ato të peizazhit natyror e kulturor;

c) Nënzona e Zhvillimit të Qëndrueshëm (ZZhQ), përfshin territoret urbane, trojet e përziera me tokë bujqësore, pyjore e kullosore, pranë qendrave të banuara, sipërfaqet e erodura dhe shtretërit përgjatë lumenjve e përrenjëve. Nënzona mundëson vazhdimin e veprimtarive ekonomike, sociale, të ekoturizmit, të agrobiznesit të qëndrueshëm dhe përdorim të balancuar të peizazhit e të burimeve natyrore, shtimin e drurëve të arrorëve, lajthive, vreshtave, pjergullave e të bimëve mjekësore e aromatike si dhe rehabilitimi i habitateve të dëmtuara si dhe lejohen veprimtari, të cilat ushtrohen vetëm me leje mjedisore, dhe ndërtimi i infrastrukturës, të cilat nuk cenojnë integritetin ekologjik të ekosistemit dhe që nuk bien ndesh me programet e zhvillimit të turizmit e mjedisit për qarkun, me planet vendore dhe të integruar të zonave, të miratuar nga KKT;

ç) Nënzona e Rekreacionit (ZR), në këtë nënzona lejohen veprimtari sociale, të ekoturizmit, të peligrinazhit dhe ndërtimi i infrastrukturës, të cilat nuk cenojnë integritetin ekologjik të ekosistemit.

Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është hartuar “Plani i Menaxhimit për Parkun Kombëtar “Mali i Tomorrit” (nr.2027, datë 31.12.2014).

Sipas PIM të miratuar me urdhër të ministrit përgjegjës nr.2027, datë 31.12.2014, dhe pas verifikimit në terren, rezulton se sipërfaqja aktuale e parkut përbëhet nga:

Tabela 31. Sipërfaqja e përdorimit të PK “Mali i Tomorrit”, sipas PIM

Emërtimi	Sip.Ha e verifikuar	Sip.Ha (VKM)
Tokë pyjore, pyje të përziera (gjethegjera dhe halorë), shkurre, ripyllëzime, barishtore).	12,301.06	10,758.9
Kullota e Livadhe/Toka të kullotshme.	6,709.01	7,478.6
Toka bujqësore (toka arë, vreshta dhe pemishte).	3,695.72	4,678.5
Trupa ujqor (Lumenj, përrenj dhe rezervuarë).	28.61	20.1
Sipërfaqe joprodhuese (Shkëmbinj, të eroduar, etj).	1,844.02	1,379.8
Sipërfaqe urbane dhe dhe të përziera me toka bujqësore e pyjore.	142.87	407.2
Total	24,721.30	24,723.1

Këto të dhëna nuk janë reflektuar në VKM e shpalljes. Në PIM jepen të dhëna edhe për habitatet dhe përshkrimin e tyre, por nuk janë sipas standarteve të Natura 2000.

Në të dhënat që jepen për zonimin e sipërfaqes së parkut rezulton se nuk pasqyrohen ndryshimet e sipërfaqeve që kanë rezultuar nga verifikimi në terren sipas zonave të menaxhimit, por ruhet linja e vendimit përkatës, si:

- ZQ (7,484.4ha);
- ZZhQ (1,365.5ha);
- ZPT (15,640.9ha);
- ZR (232.3ha).

Gjithsejt sipërfaqja 24,723.1ha. Ndërsa në tabelën e zonimit, sipas habitateve rezulton (mospërputhje) dhe jepet një sipërfaqe prej 23,155.8ha.

Me VKM nr. 467, datë 26.7.2018 është bërë zgjerimi i sipërfaqes së parkut kombëtar “Mali i Tomorrit, me 1,383.08ha. Zona e zgjeruar përfshin zona bujqësore (203.81ha) dhe pyjore, shkurre, vegjetacion dhe kullota (1,179.27. Nga ky zgjerim, sipërfaqja e përgjithshme e parkut arrinë në 26,106.18ha.

Në këtë VKM jepen të dhëna për hartën e kufijve të paraqitur në tabelën e koordinatave, mbulesën e tokës brenda shtesës së sipërfaqes së parkut kombëtar dhe sipas zonimit, zona shtesë bën pjesë në zonën e Përdorimit Tradicional (ZPT). Këto ndryshime nuk janë reflektuar dhe në PIM, i cili duhet të përfundoj brenda 1 vit nga hyrja në fuqi e vendimit.

Theksojmë se ky vendim, pas ankesës së subjekteve të guroveve në malin e Tomorrit, është shfuqizuar nga Gjyka Administrative e shkallës së parë. Për këtë vendim ka bërë kundërshtim MM dhe më pas qeveria ka miratuar një vendim të ri, sipas propozimit të MM dhe AKZM.

VKM nr. 611, datë 11.9.2019 “Për zgjerimin e sipërfaqes së “Parkut Kombëtar “Mali i Tomorrit”, rithekson zgjerimin e sipërfaqes së parkut me 1,383ha (Zonë bujqësore 203,81ha; Pyje, Shkurre dhe Vegjetacion bimor 1179.19ha), sipas hartës dhe kufijve të digjitalizuar dhe të paraqitur në tabelën e koordinatave, përkatësisht në shtojcat 1 e 2, që i bashkëlidhen këtij vendimi. Zona shtesë bën pjesë në zonën e përdorimit tradicional (ZPT), ku zbatohet shkalla e dytë e mbrojtjes. Sipërfaqja e PK “Mali i Tomorrit” bëhet 26,106.27ha.

Të dhënat që adresohen në PIM dhe në VKM të shpalljes, duhet të përditësohen dhe të vlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe

mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore, si dhe të dhënat e disponueshme në kuadër të projektit NaturAl.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Berat e Elbasan, strukturë në varësi të AKZM.

III. “Monument natyror (kategoria III)”

“Monument natyror”, bazuar në dispozitat e ligjit “Për zonat e mbrojtura”, shpallet formacioni natyror (përfshirë edhe elemente të veçanta biologjike) formacioni i veçantë gjeologjik dhe gjeomorfologjik, një depozitë minerale ose një habitat i një lloji të rrallë e të kërcënuar ose me rëndësi e vlerë të veçantë shkencore dhe estetike. Sipas gjenezës dhe të specifikës, MN klasifikohen: Gjeomonumente dhe Biomonumente.

Në kategorinë e Biomonumenteve, hyjnë dukuri të rralla nga bota e gjallë, si: drurë, grupe drurësh me kurorë interesante apo moshë të hershme; drurë që shënojnë rekorde për nga përmasat gjigante të trungut dhe të kurorës; drurë me vlera historike (sipas zakonisht të lashtë, mbillej një pemë për të përkujtuar një ngjarje të madhe, tepër të rëndësishme, duke e përjetësuar këtë ngjarje në brezat pasardhës); drurë me vlera shpirtërore (pema ka qenë gjithmonë thelbësore për njeriun, sepse ajo i ka siguruar ushqim, strehim, mbrojtje, material ndërtimi, lëndë djegëse, ndaj ka marrë edhe vlera shpirtërore); habitate të shoqërimeve karakteristike bimore të virgjra ose të bimëve endemike, gjallesa të rralla, të rrezikuara, relikte.

Në kategorinë e Gjeomonumenteve, përfshihen objekte gjeologjike: zhveshje apo fosile unike, struktura e formacione gjeologjike të rralla; objekte gjeomorfologjike: mikroforma, forma dhe peizazhe të relievit të modeluara nga era, akujt, dëborat, ngricat, lumenjtë, karsti, valët detare apo liqenore, erozioni për shkaqe natyrore dhe i intensifikuar nga njeriu etj. Format erozive ose “bokërimat” kanë përhapje të madhe në vendin tonë. Në këtë kategori bëjnë pjesë edhe hidromonumentet e veçanta, si: liqene akullnajore dhe karstike, burime të mëdha dhe interesante karstike, minerare dhe termominerare, shpërthime avulli të nxehtë apo gazi të djegshëm, ujëvara, ligatina etj.

Me VKM nr. 676, datë 20.12.2002 “Për shpalljen zonë e mbrojtur të monumenteve të natyrës shqiptare” i’u dha statusin “Monument Natyre”, sipas qarqeve, 516 objekteve natyrore, të cilët iu shtuan 227 MN ekzistuese. Sipas listës së miratuar rezultoi: BioMonumente 347 dhe GjeoMonumente 399, gjithsej 746 MN.

Kjo listë ka ndryshuar me VKM nr. 303, datë 10.05.2019, sipas së cilës: BioMonumentet janë 295 dhe GjeoMonumete 423, pra gjithsej 718 MN, të ndara sipas Qarqeve.

Veç kësaj, sipas VKM nr, 102, datë 15.1.1996, janë shtuar dhe 4 MN si më poshtë:

1. BREDHI I SOTIRËS

Monument Natyre (MN), Kategoria III-t (IUCN), sipërfaqja 1,740.0ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996 dhe përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (1,600ha) dhe Sipërfaqe joproduhese, Shkëmbore(140ha). Ndodhet në Qarkun e Gjirokastrës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Maja Amblikos (1333.0m)-(4441247.93L-4412892.19V), ndjek kurrizin në drejtim të kuotës 653.0m, përgjatë Përroit të Afixhanit e rrugës këmbësore dhe automobilistike, Përroit e Selos deri te pika me koordinata (4447193.44L-4412740.14V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4447193.44L-4412740.14V), ndjek rrugën automobilistike, kuotat 550.6m, 845.0m, kufirin shtetëror me Greqinë, maja Musovunit (1497.3m), maja Murganës (1806.4m)-(4447390.40L-4406172.80V);

Në Jug: Maja Murganës (1806.4m)-(4447390.40L-4406172.80V), ndjek kurifin shtetëror me Greqinë, kuotat 1474.7m, 1422.8m, 1431.1m, 1435.9m, 1538.4m, 1675.3m, 1759.1m, 1735.7m (4440171.44L-4410136.31V);

Në Perëndim: Kuota 1735.7m (4440171.44L-4410136.31V), ndjek kurrizin dhe rrugën këmbësore, kuotat 1231.0m, maja Amblikos (1333.0m) (4441247.93L-4412892.19V).

Për këtë MN nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i përdorimit të territorit, i tipeve të habitateve dhe mungon PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Gjirokastrë, strukturë në varësi të AKZM.

2. ZHEJ

Monument Natyre (MN), Kategoria III-t (IUCN), sipërfaqja 1,500.0ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996, dhe përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (787ha); Kullota e Livadhe (620ha) dhe Sipërfaqe joprodhuese, Shkëmbore (93ha). Ndodhet në Qarkun e Gjirokastrës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 1776.0m (4429063.75L-4454120.29V), ndjek rrugën këmbësore dhe kuotat 637.0m, 835.0m, 760.0m, 587.0m (4432372.92L-4454491.61V);

Në Lindje: Kuota 587.0m (4432372.92L-4454491.61V), rruga këmbësore, kuotat 892.0m, 1020.0m, 1080.0m, 1636.0m (4434162.09L-4449892.00V);

Në Jug: Kuota 1636.0m (4434162.09L-4449892.00V), ndjek kufirin e pyllit, kuotat 1252.0m, 1487.0m (4430005.20L-4450879.31V);

Në Perëndim: Kuota 1487.0 m (4430005.20L-4450879.31V), ndjek kurrizin dhe kuotat 1310.0m, 1726.0m, 1776.0m (4429063.75L-4454120.29V).

Për këtë MN nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, të përdorimit të territorit, i tipeve të habitateve dhe mungon PIM.

Njëherazi kjo MN është përfshirë në PN “Zagori”, miratuar me VKM nr.354, datë 2.5.2018.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Gjirokastrë, strukturë në varësi të AKZM.

3. SYRI I KALTËR

Monument Natyre (MN), Kategoria III-t (IUCN), sipërfaqja 180.0ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996. Ndodhet në Qarkun e Vlorës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 282.0m (4430594.95L-4421788.00V), ndjek rrugën këmbësore deri te rruga automobilistike Qafa Muzinës-Delvinë (4432297.12L-4422645.80V);

Në Lindje: Rruga automobilistike Qafa Muzinës-Sarandë (4432297.12L/4422645.80V), vijon përgjatë rrugës Qafa Muzinës-Dhrovjan (4431808.27L-4420804.11V);

Në Jug: Rruga automobilistike Dhrovjan-Sarandë (4431808.27L-4420804.11V) deri te kuota 175.0m (44308117.15L-4420510.60V);

Në Perëndim: Kuota 175.0m (44308117.15L-4420510.60V), vijon përgjatë argjinaturës së liqenit, rrugës këmbësore deri te kuota 282.0m (4430594.95L-4421788.00V).

Për këtë MN nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i përdorimit të territorit, i tipeve të habitateve dhe mungon PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Vlorë, strukturë në varësi të AKZM.

4. VLASHAJ

Monument Natyre (MN), Kategoria III-t (IUCN), sipërfaqja 50.0ha, miratuar me VKM nr. 102, datë 15.01.1996. Ndodhet në Qarkun e Dibrës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika e takimit me Bjeshka e Oroshit (4432999.48L-4637167.73V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4433995.99L-4636837.43V);

Në Jug: Pika me koordinata (4433878.43L-4636439.94V);

Në Perëndim: Pika e takimit me Bjeshka e Oroshit (4433111.45L-4636577.10V).

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Dibër, strukturë në varësi të AKZM.

IV. “Rezervat natyror i menaxhuar/Park natyror (kategoria IV)”

1. KARABURUN

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 20,000.0ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977. Sipërfaqja e RNM përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (5,404.68ha); Kullota e Livadhe (1,1144ha); Bujqësore e pemëtore (2,842.43ha); Ujore (130ha); Sipërfaqe joproduhuese (463.77ha) dhe Troje (15.12ha) Ndodhet në Qarkun e Vlorës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kepi i Gjuhëzës (43.0m)-(4355080.46L-4477923.30V), vijon përgjatë vijës bregdetare të detit Adriatik deri në afërsi të Orikumit, kuota 64.0m, përroi i Gjimarës, ndjek rrugën këmbësore të Brinajt e fushës së Karaburunit, përgjatë rrugës automobilistike Orikum-Llogara, ndjek përroin e Dukatit dhe të Shatait, kuotën 487.0m (4378403.59L-4607097.40V);

Në Lindje: Kuotën 487.0m (4378403.59L-4607097.40V), ndjek kurrizin dhe rrugën këmbësore, maja Gjipalit (1446.0m) deri te qafa e Llogarasë (1025.0m)-(4380181.59L-4452708.39V);

Në Jug: Qafa e Llogarasë (1025.0m)-(4380181.59L-4452708.39V), zbret përroin e Qerashës, vijon me kuotën 465.0m, deri te pika e takimit me detin Jon (4379200.75L-4449719.59V);

Në Perëndim: Deti Jon (4379200.75L-4449719.59V), vijon përgjatë vijës bregdetare deri te Kepi i Gjuhëzës (43.0m)-(4355080.46L-4477923.30V).

Për RNM është kryer digjitalizimi i zonimit të sipërfaqes dhe i mbulesës së territorit në kuadër të projektit MEDWED për kompleksin natyror Lloraga-Karaburun-Orikum-Tragjas-Dukat-Radhimë-Karaburun”, me sipërfaqe të përgjithshme rreth 31,763.0ha, i cili përfshihet në PIM të miratuar me urdhrin nr. 147, datë 14.10.2005, të ministrit përgjegjës për ZMM, por që i ka përfunduar afati i përdorimit.

Të dhënat që adresohen në PIM dhe të VKM të shpalljes, duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Vlorë, strukturë në varësi të AKZM.

2. CANGONJI

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 250.0ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977, e cila përbëhet nga Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (250ha). Ndodhet në Qarkun e Korçës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Përroi i Vranishtit (4492852.82L-4506436.65V), ndjek rrugën Cangonj-Bilisht, vazhdon përgjatë përroit të Vranishtit deri te pika me koordinata (4493452.03L-4505228.22V);

Në Lindje: Përgjatë përroit të Vranishtit deri te pika me koordinata (4493452.03L-4505228.22V), ndjek kurrizin, rrugën këmbësore deri te pika me koordinata (4492514.06L-4504621.69V);

Në Jug: Pika me koordinata (4492514.06L-4504621.69V) deri te kuota 1163.0m (4491251.52L-4505063.60V);

Në Perëndim: Kuota 1163.0m (4491251.52L-4505063.60V) deri te përroi i Vranishtit (4492852.82L-4506436.65V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Korçë, strukturë në varësi të AKZM.

3. BOGOVË

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 330.00ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977, e cila përbëhet nga Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (325.5ha) dhe Kullota e Livadhe (2,5ha). Ndodhet në Qarkun e Berat.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika e takimit tek përroi i Plashnikut me atë të Ballollit (4413322.24L-4493314.25V), vijon përgjatë përroit të Ballollit, kuotën 399.0m, përroin e Dyrmishit deri te pika me koordinata (4415598.10L-4492125.39V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4415598.10L-4492125.39V), ndjek kurrizin deri te pika me koordinata (4415191.14L-4491277.07V);

Në Jug: Pika me koordinata (4415191.14L-4491277.07V), ndjek rrugën këmbësore deri te kuota 404.0 m (4413830.77L-4491787.89V);

Në Perëndim: Kuota 404.0 m (4413830.77L-4491787.89V), ndjek përroin e Plashnikut deri te pika e takimit me përroin e Ballollit (4413322.24L-4493314.25V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Berat, strukturë në varësi të AKZM.

4. KRASTAFILLAK

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 250.00ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977, e cila përbëhet nga Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (248ha) dhe Bujësore (2ha). Ndodhet në Qarkun e Korçës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Përroi Livës (4473928.70L-4508114.64V), kuotat 954.0m, 931.3m (4474938.09L-4507481.17V);

Në Lindje: Kuota 931.3m (4474938.09L-4507481.17V) deri te pika me koordinata (4474992.32L-4506735.53V);

Në Jug: Pika me koordinata (4474992.32L-4506735.53V), vijon kurrizin deri te maja Hija e Korbit (1251.9m) (4474276.25L-4505766.80V);

Në Perëndim: Maja Hija e Korbit (1251.9m)-(4474276.25L-4505766.80V) deri te përroi i Livës (4473928.70L-4508114.64V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Korçë, strukturë në varësi të AKZM.

5. KUTURMAN

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 3,600.00ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977, e cila përbëhet nga Pyje, Shkurre dhe Tokë me bimësi pyjore (3,600ha). Ndodhet në Qarkun e Elbasanit.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika e trakimin me lumin e Shmilit (4434208.66L-4569364.16V), ndjek kanali ujitës të Kuturmanit deri te pika me koordinata (4437165.93L-4568448.81V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4437165.93L-4568448.81V), vazhdon përsëri përgjatë kanalit ujitës të Kuturmanit, në përroin e Burgjes, kuota 502.0m, qafa Gurës, kuota 532.0m, në krah të lumit të Rapunit deri në afërsi të pikës së takimit të lumit Shkumbin me atë të Rapunit (4441189.94L-4562185.72V);

Në Jug: Pika e takimit të lumit Shkumbin me atë të Rapunit (4441189.94L-4562185.72V), vijon në krahun e djathët të rrjedhës së lumit Shkumbin dhe përgjatë rrugës automobilistike Elbasan-Librazhd, deri në afërsi të pikës (Mirakë) me koordinata (4435650.33L-4559485.44V);

Në Perëndim: Pika (Mirakë) me koordinata (4435650.33L/4559485.44V), ngjitet kurrizit mbi fshatin Mirakë, ndjek rrugën automobilistike të fshatit, qafa Barit, kuota 1083.0m, përgjatë përroit të Gjzhës, kuota 1098.2m deri te pika e takimit me lumin e Shmilit (4434208.66L-4569364.16V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i zonimit të sipërfaqes dhe i mbulesës së territorit. Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është kryer një studim vlerësimi (2014).

Sipas draft studimit rezulton:

Tabela 32. Përdorimi i territorit RNM “Kuturman”.

Nr.	Emërtimi	Sip.ha
1	Pyje, Shkurre, ripyllëzime dhe tokë me bimësi pyjore	3296.78
2	Kullota dhe Livadhe	66.69
3	Sipërfaqe joprodhuese (Shkëmbinj, eroduar)	131.76
4	Tokë bujqësore	102.87
5	Urbane e përzier me bujqësi dhe pyje	9.59
6	Zone ushtarake	0.95
Totali		3608.62

Tabela 33. Tipet e Habitave kryesore sipas klasifikimit të Natura 2000.

Kodi	Habitat Type Natura 2000 (English)	Tipet e Habitave Natura 2000 (Albanian)	Total
6520	Mountain hay meadows	Livadhe malore deri subalpine që shfrytëzohen për kositjen e barit	66.69
8210	Calcareous rocky slopes with hasmophytic vegetation	Shpate shkëmbore gëlqerore me vegetacion hazmofitik	71.51
8220	Siliceous rocky slopes with chasmophytic vegetation	Shpate shkëmbore silicore me vegetacion hasmofitik	3.91
9130	Asperulo-Fagetum beech forests (<i>F. sylvatica</i>)	Pyje ahu të karakterizuara nga asoc. <i>Asperulo-Fagetum</i>	87.70
91L0	Illyrian oak-hornbeam forests (<i>Erythronio-Carpinion</i>)	Pyje ilirike të përzier dushku dhe shkoze (<i>Erythronio-Carpinion</i>)	556.60
91M0	Pannonian-Balkan turkey oak –sessile oak forests	Pyje të përzier dushqesh {kryesisht qarri (<i>Quercus cerris</i>), shparthi (<i>Q. frainetto</i>) dhe bunge (<i>Q. petraea</i>)} të Panonisë dhe Ballkanit.	2409.01
92C0	Platanus orientalis and Liquidambar orientalis woods (<i>Platanion orientalis</i>)	Rrapishte me <i>Platanus orientalis</i> (<i>Platanion orientalis</i>)	3.56
9540	Mediterranean pine forests with endemic Mesogean pines	Pyje Mesdhetarë me pishë endemike Mesogeane	239.91
J1.5	Bare tilled, fallow or recently abandoned arable land	Toka djerre, pa punuara ose toka pjellore të abandonuara kohet efundit	159.20
J1.6	Urban and suburban construction and demolition sites	Ndertime urbane e suburbane dhe zona demolicioni	10.53
TOTAL			3608.62

Të dhënat e adresuar në këtë studim, në lidhje me RNM, duhet të përditësohen dhe të merren në konsideratë në projektin e rivlerësimit të zonave të mbrojtura të Shqipërisë, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Elbasan, strukturë në varësi të AKZM.

6. PISHË PORO

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 1,500.0ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977, e cila përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe tokë me bimësi pyjore (925ha); Bujqësore (156ha); Ujore (63.2ha) dhe Sipërfaqe joproduuese, ranore (355ha). Ndodhet në Qarkun e Fierit.

Në dokumentacionin që disponohet konstatojmë mungesën e të dhënave për zonat e mbrojtura RNM “Pishë Poro” (Fier), dhe rezultoi se është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, duke patur si referencë sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Grykëderdhja e kanalit të hidrovorit të Povelçës (4361958.13L/4510395.11V), vazhdon me kanal in ujëmbledhës deri te pika e takimit me kanal in kullues të tokave bujqësore të Povelçës (4363608.52L/4510358.17V);

Në Lindje: Pika e takimit me kanal in ujëmbledhës të tokave bujqësore të Povelçës (4363608.52L-4510358.17V), vijon me kanal in që ndan tokat bujqësore me pyll in e pishës deri te ndërprerja me lumin e Vjosës (4360338.53L-4504766.55V);

Në Jug: Pika e ndërprerjes me lumin e Vjosës (4360338.53L-4504766.55V), vijon përgjatë rrjedhjes së lumit deri te grykëderdhja e lumit të Vjosës (4357230.70L-4503383.01V);

Në Perëndim: Grykëderdhja e lumit të Vjosës (4357230.70L-4503383.01V), vijon përgjatë vijës bregdetare të detit Adriatik deri te grykëderdhja e kanalit të hidrovorit të Povelçës (4361958.13L-4510395.11V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Në lidhje me RNM, duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen te dhenat e kërkuara sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Fier, strukturë në varësi të AKZM.

7. BËRZANË

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 880.0ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977, e cila është Pyje dhe Shkurre. Ndodhet në Qarkun e Lezhës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 479.6m (43933734.93L-4624852.94V) deri te kuota 386.0m (4394493.79L-4624808.19V);

Në Lindje: Kuota 386.0m (4394493.79L-4624808.19V), vijon me kuotat 323.0m, 295.0m deri te maja Qesanakut (341.0m)-(4395738.89L-4620781.96V);

Në Jug: Maja Qesanakut (341.0m)-(4395738.89L-4620781.96V) vijon përgjatë rrugës automobilistike Rrëshen-Milot deri në afërsi të Urës së Matit (4394237.45L-4619386.31V);

Në Perëndim: Me pikën e ndërprerjes në afërsi të Urës së Matit (4394237.45L-4619386.31V), vijon me majën e Kunorës (372.0m), majën e Ferës (355.0m), kuotat 384.0m, 395.0m deri te kuota 479.6m (43933734.93L-4624852.94V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Lezhë, strukturë në varësi të AKZM.

8. LEVAN

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 200.0ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977, e cila përbëhet nga: Pyje dhe Shkurre (186.6ha) dhe Bujqesore (13.4ha). Ndodhet në Qarkun e Fierit.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika me koordinata (4373470.35L-4506836.97V), ndjek rrugën këmbësore përgjatë përroit të Samarës deri te pika me koordinata (4375035.91L-4507554.33V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4375035.91L-4507554.33V), ndjek përroin e Peshtanit, kuotat 73.0m, 241.0m, deri te pika me koordinata (4374976.13L-4506020.35V);

Në Jug: Pika me koordinata (4374976.13L-4506020.35V), ndjek rrugën këmbësore, arrat e Shullerit deri te pika me koordinata (4373378.99L-4505954.93V);

Në Perëndim: Pika me koordinata (4373378.99L-4505954.93V), ndjek kurrizin deri te pika me koordinata (4373470.35L-4506836.97V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Fier, strukturë në varësi të AKZM.

9. BALLOLL

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 330.0ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977, kryesisht Pyje dhe Shkurre. Ndodhet në Qarkun e Berat.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika e takimit të përroit të Plashnikut me atë të Ballollit (4413322.24L-4493314.25V), vijon përgjatë përroit të Ballollit, kuotën 399.0m, përroin e Dyrmishit deri te pika me koordinata (4415598.10L-4492125.39V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4415598.10L-4492125.39V), ndjek kurrizin deri te pika me koordinata (4415191.14L-4491277.07V);

Në Jug: Pika me koordinata (4415191.14L-4491277.07V), ndjek rrugën këmbësore deri te kuota 404.0m (4413830.77L-4491787.89V);

Në Perëndim: Kuota 404.0m (4413830.77L-4491787.89V), ndjek përroin e Plashnikut deri te pika e takimit me përroin e Ballollit (4413322.24L-4493314.25V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Berat, strukturë në varësi të AKZM.

10. QAFË BUSHI

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 250.00ha, miratuar me Rreg MB nr. 1, datë 27.07.1977, Pyje e Shkurre (425ha), Kullota e Livadhe (65ha) dhe Urbane (10ha). Ndodhet në Qarkun e Elbasanit.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika në Qerret (Cekallinj) me koordinata (4433153.05L-4563854.01V), ndjek rrugën këmbësore deri te kuota 1093.0m (4435272.94L-45400.75V);

Në Lindje: Kuota 1093.0m (4435272.94L-45400.75V), ndjek rrugën këmbësore përroin, qafën e Barit deri te pika në afërsi të Mirakës me koordinata (4434780.11L-4559515.17V);

Në Jug: Pika në afërsi të Mirakës me koordinata (4434780.11L-4559515.17V), vazhdon në krah të rrugës automobilistike Elbasan-Librazhd (4432999.51L-45594.26V);

Në Perëndim: Rruga automobilistike Elbasan-Librazhd (4432999.51L-45594.26V), ndjek rrugën automobilstike në drejtim të fshatit Qerret, përroin e Paharrit, kuotën 637.0m deri te pika në afërsi të Qerretit (Cekallinj) me koordinata (4433153.05L-4563854.01V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Elbasan, strukturë në varësi të AKZM.

11. RRUSHKULL

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 650.0ha, miratuar me Urdhër të ministrit të Bujqësisë nr. 2, datë 26.12.1995. Sipërfaqja përbëhet nga: Pyje dhe Shkurre (262.8ha), Ujore (323.8ha) dhe Sipërfaqe joprodhuese, ranore (63.4ha). Ndodhet në Qarkun e Durrësit.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Grykëderdhja e kanalit të hidrovorit të Hamallës (4375698.64L-4596238.93V) deri te pika e ndërprerjes me kanal in sipër hidrovorit (4376418.85L-4595736.86V);

Në Lindje: Pika e ndërprerjes me kanal in sipër hidrovorit (4376418.85L-4595736.86V), vijon përgjatë kanalit kullues dhe tokave bujqësore deri te pika e ndërprerjes me lumin Erzen (4373025.54L-4590141.36V);

Në Jug: Pika e ndërprerjes së kanalit kullues me lumin Erzen (4373025.54L-4590141.36V), vijon përgjatë rrjedhjes së lumit Erzen deri te grykëderdhja në detin Adriatik (4371121.13L-4590259.09V);

Në Perëndim: Grykëderdhja e lumit Erzen në detin Adriatik (4371121.13L-4590259.09V), vijon me vijën bregdetare të detit Adriatik deri te grykëderdhja e kanalit të hidrovorit të Hamallës (4375698.64L-4596238.93V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe ka një plan menaxhimi, i cili nuk është në përputhje me dispozitat e Ligjit 81/2017.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Durrës, strukturë në varësi të AKZM.

12. RRËZOMË

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 1,400.0ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, kryesisht Pyje dhe Shkurre. Ndodhet në Qarkun e Vlorës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika e takimit me Rezervatin Natyror Strikt të Mbrojtur “Kardhiqi” (4416263.79L-4436792.63V), ndjek rrugën këmbësore, kuotën 1457.8m, kurrizin anës pyllit, kuotat 640.0m, 1026.0m, 1286.0m, rruga këmbësore deri te pika me koordinata (4419802.23L-4435482.74V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4419802.23L-4435482.74V), ndjek rrugën këmbësore, kuotat 1287.0m, 1518.0m, 1492.0m, 1554.0m, maja Makrigimit (1601.3m), maja Kamenikut (1037.0m)-(4422595.60L-4429967.20V);

Në Jug: Maja Kamenikut (1037.0m)-(4422595.60L-4429967.20V), kalon pranë fshatit Varfaj, maja Palohorit (1380.0m),m maja Buresit (1450.0m), maja Juvistës (1302.0m), qafa Vergojit (4416086.73L-4431505.70V);

Në Perëndim: Qafa Vergojit (4416086.73L-4431505.70V), kuotat 266.0m, 553.0m, 786.0m, 1117.0m, 1561.1m deri te pika e takimit me Rezervatin Natyror Strikt të Mbrojtur “Kardhiqi” (4416263.79L-4436792.63V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Vlorë, strukturë në varësi të AKZM.

13. TEJ DRINI I BARDHË

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 30.0ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, vetëm me Pyje. Ndodhet në Qarkun e Kukësit.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 1235.0m (4455619.07L-4669704.42V) dhe pika me koordinatat (4456031.11L-4670187.32V);

Në Lindje: Pika me koordinatat (4456031.11L-4670187.32V), kuota 1275.0m dhe pika me koordinatat (4456246.32L-4669260.88V);

Në Jug: Pika me koordinatat (4456246.32L-4669260.88V) dhe kuota 1341.0m (4455962.88L-4669069.30V);

Në Perëndim: Kuota 1341.0m (4455962.88L-4669069.30V) dhe kuota 1235.0m (4455619.07L-4669704.42V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Kukës, strukturë në varësi të AKZM.

14. GËMENJ-SHELEGUR

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 430.0ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, kryesisht Pyje dhe Shkurre. Ndodhet në Qarkun e Korçës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 1337.0m (4471795.28L-4449740.49V) deri te kuota 1503.0m (4472675.96L-4449514.98V);

Në Lindje: Kuota 1503.0m (4472675.96L-4449514.98V), përgjatë kufirit tokësor me Greqinë, kuotat 1448.9m, 1521.5m, pika me koordinata (4471818.13L-444760.80V);

Në Jug: Pika me koordinata (4471818.13L-444760.80V) deri te pika me koordinata (4469803.22L-4448105.79V);

Në Perëndim: Pika me koordinata (4469803.22L-4448105.79V), kuota 1104.0m, ndjek përroin Burimit të Derrave deri te kuota 1337.0m (4471795.28L-4449740.49V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Korçë, strukturë në varësi të AKZM.

15. POLIS

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 45.0ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, kryesisht Pyje. Ndodhet në Qarkun e Elbasanit.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika me koordinata (4443740.16L-4556060.68V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4443936.09L-455436.38V);

Në Jug: Pika me koordinata (4443394.80L-4555276.98V);

Në Perëndim: Pika me koordinata (4443172.31L-4555721.96V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Elbasan, strukturë në varësi të AKZM.

16. STRAVAJ

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 400.0ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, kryesisht Pyje. Ndodhet në Qarkun e Elbasanit.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 1543.0m (4448464.99L-4539940.41V), kuota 1270.0m, ndjek përroin Frongovishtit (4449939.53L-4534371.15V);

Në Lindje: Përroi Frongovishtit (4449939.53L-4534371.15V), kuota 1481.0m, maja Cukeripit (1768.0m)-(4448893.81L-4532891.59V);

Në Jug: Maja Cukeripit (1768.0m)-(4448893.81L-4532891.59V), kuota 2023.0m, qafa Klemitit, kuota 2055.0m (4447470.68L-4532347.452V);

Në Perëndim: Kuota 2055.0m (4447470.68L-4532347.452V), kuota 1772.0m deri te kuota 1543.0m (4448464.99L-4539940.41V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Elbasan, strukturë në varësi të AKZM.

17. SOPOT

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 300.0ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, kryesisht Pyje. Ndodhet në Qarkun e Elbasanit.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 1045.0m (4444935.38L-4543165.15V), ndjek përroin e Nënës deri te ura (4445902.16L-4542894.55V);

Në Lindje: Përroi i Nënës deri te ura (4445902.16L-4542894.55V), kuota 1152.0m, ndjek rrugën këmbësore, kuotat 1452.0m, 1537.0m (4450944.41L-4547320.26V);

Në Jug: Kuota 1537.0m (4450944.41L-4547320.26V), ndjek përroin e Nënës deri te pika me koordinata (4444416.32L-4541598.12V);

Në Perëndim: Pika me koordinata (4444416.32L-4541598.12V), ndjek përroin e Nënës deri te pika e takimit me përroin e Liqenit, kuota 1045.0m (4444935.38L-4543165.15V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Elbasan, strukturë në varësi të AKZM.

18. DARDHË-XHYRË

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 400.0ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, kryesisht Pyje. Ndodhet në Qarkun e Elbasanit.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika me koordinata (4448617.51L-4550743.60V) deri te kuota 1207.0m (4449997.95L-4550008.17V);

Në Lindje: Kuota 1207.0m (4449997.95L-4550008.17V), kuota 1152.0m, ndjek rrugën këmbësore, kuotat 1452.0m e 1537.0m (4450944.41L-4547320.26V);

Në Jug: Kuota 1537.0m (4450944.41L-4547320.26V), qafa Kumbullës deri te maja Guri i Varrit të Lenës (1773.5m) (4449133.47L-4548777.71V);

Në Perëndim: Maja Guri i Varrit të Lenës (1773.5m)-(4449133.47L-4548777.71V), kuota 1734.0m, përgjatë pyllit të Bërzeshtës deri te pika me koordinata (4448617.51L-4550743.60V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës vegetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit të territorit, i zonimit të sipërfaqes dhe nuk ka PIM.

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Elbasan, strukturë në varësi të AKZM.

19. LIQENI I SHKODRËS

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 26,535.0ha, miratuar me VKM nr.684, datë 02.11.2005. Ndodhet në Qarkun e Shkodrës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Kufiri shtetëror pika me koordinata (4365915.57L-4661069.80V), vazhdon përgjatë kufiri shtetëror të vijës së liqenit deri te rruga e Hanit të Hotit, kodra e Kalasë 204.0m (4370055.25L-4690437.81V);

Në Lindje: Kodra e Kalasë 204.0m (4370055.25L-4690437.81V), vijion përgjatë rrugës automobilistike Hani i Hotit-Shkodër deri në ndërprejen e rrugës në afërsi të Dobracit (4376407.12L-4662535.07V);

Në Jug: Me ndërprejen e rrugës në afërsi të Dobracit (4376407.12L-4662535.07V), poshtë vijës së verdhë të qytetit të Shkodrës deri te bashkimi i Bunës me lumin e Drinit (4374518.80L-4657264.38V);

Në Perëndim: Pika e bashkimit të Bunës me lumin e Drinit (4374518.80L-4657264.38V), kuota 212.0m, maja Taraboshit (594.2m), maja Golishit (651.8m), maja Sukës (491.1m), kufiri shtetëror pika me koordinatat (4365915.57L-4661069.80V).

Sipas VKM sipërfaqja e RNM të Liqenit të Shkodrës përbëhet nga: 1. Sipërfaqe ujore (15,719ha); 2. Sipërfaqe pyjore e shkurore (1,965ha); dhe 3. Të tjera (8,851ha).

Gjithashtu, ndahet ndahet në zona menaxhimi:

a) Zonë Qendrore (1/a), ku përfshihen: Bregu i liqenit nga ekstremi P i fshatit Zogaj deri në kufirin e RSh me Malin e Zi, dhe shpati i malit të Taraboshit nga kuota 494m, në J, deri 200m, në brendësi të ujrave të liqenit, në Veri, brenda segmentit Zogaj-kufiri Shqiptaro-Malazez;

b) Zonë e Menaxhimit të Habitave (2/a), e përbërë nga sipërfaqja ujore e liqenit, me përjashtim të asaj të përfshirë në zonën “1/a”, përmendur në shkronjën “a”; bregu P i pjesës shqiptare nga Ura e Bunës, në L, deri në Fshatin Zogaj, në P (në kufirin me zonën “1/a”, të përmendur në shkronjën “a” të kësaj pike), duke përfshirë të gjithë gjerësinë e këtij segmenti deri në lartësinë 300m në faqen e malit të Taraboshit, në J;

c) Zona e Zhvillimit Tradicional (3) e përbërë nga e gjithë sipërfaqja në pjesën Lindore të liqenit, e kufizuar, në P, me zonën “2/a” të përmendur në shkronje “b”, të kësaj pike, deri në rrugën automobilistike Shkodër-Hani i Hotit, në L, dhe qytetin e Shkodrës, në skajin J-L.

Në kuadër të projektit “Menaxhimi i Integruar i Ekosistemit të Liqenit të Shkodrës (MIELSH)” u hartua Plani i Menaxhimit për Rezervatin Natyror të Menaxhuar të Liqenit të Shkodrës, si një mjet për udhëheqjen e menaxhimit dhe përdorimit të burimeve, krijimin e

stafit, фондеве, амбјентеве, пажисјеве, dhe programeve të nevojshme për të mbështetur këtë menaxhim.

Në PIM jepen të dhëna të plota për karakteristikat fizike të mjedisit, ato biologjike, një analizë socio-ekonomike, përmbledhje e rreziqeve kryesore që rrjedhin nga veprimtaria njerëzore si dhe rekomandimet përkatëse për menaxhimin e tyre. Përgatitja e PIM merr parasysh faktin se Liqeni i Shkodrës është një ekosistem i madh ndërkufitar ndërmjet Shqipërisë dhe Malit të Zi, pra, ruajtja e tij dhe parimet e menaxhimit duhet t'i drejtohen të gjithë liqenit si një njësi ekologjike.

Sipas PIM në zonën e mbrojtur të liqenit të Shkodrës është zhvilluar një koncept i ri zonimi, i cili synon të trajtojë me status të veçantë habitatet më të rëndësishme dhe interesante, sipas disa kategorive të mbrojtjes. Ky koncept zonimi ndjek kryesisht konceptin e Rezervave të Biosferës të UNESCO-s, duke synuar integrimin e ruajtjes dhe menaxhimit të qëndrueshëm në zonë për një përdorim të mençur të resurseve natyrore. Dhe sipërfaqja e propozuar ishte më e madhe se sa ajo e përcaktuar në VKM përkatës të shpalljes së Liqenit të Shkodrës Rezervat Natyror të Menaxhuar, po kështu edhe mënyra e zonimit.

Propozimi përfshinte:

- a. Zona Qëndrore (ZQ) – zona të mbrojtura rreptësisht (nevojitet mbrojtje ligjore), e ndarë në dy nënzona të tjera: ZQa – nuk lejohet aksesimi dhe përdorimi nga njeriu (454.81 ha) ZQb - zonë me ndikim të pakët nga përdorimi tradicional (lundrim, peshkim, bujqësi, turizëm, etj.) (3,066.04 ha);
- b. Zona Buferike (ZB) – mund të kryhen aktivitete që nuk bien ndesh me objektivat e ruajtjes: ZBa – habitate seminaturale, zona kulturore dhe peizazh (14,907.15 ha), ZBb - zona të mbrojtura të menaxhuara (6,346.51 ha);
- c. Zona Transitore (TA) – promovohen praktika menaxhimi të burimeve të qëndrueshme (82,762.09 ha). Në këtë drejtim janë identifikuar dhe digjitalizuar tipet e habitateve për një sipërfaqe më të madhe.

Ky propozim nuk ishte plotësisht i qartë, i vështirë për tu identifikuar në terren dhe jo në përputhje me VKM dhe dispozitat e ligjit nr. 8906, datë 06.06.2002 “Për zonat e mbrojtura”, të ndryshuar, kryesisht të neneve 4, 4/1, 4/2, 9, 13, 14, 15 dhe 16, lidhur me praktiken dhe terminologjinë e miratur për zonimin e territorit të zonave të mbrojtura dhe shkallën e mbrojtjes së nënzonave.

Megjithatë PIM u miratua me urdhër të ministrit përgjegjës nr. 815, datë 21.11.2012, nuk u bënë ndryshimet e nevojshme në vendimin e qeverisë, kështu që krijohet një mospërputhje në menxhimin e këtij ekosistemi.

Në periudhën Qershor 2013 - Shtator 2016, në kuadër të projektit “Mbështetja afatgjatë për një menaxhim të qëndrueshëm ndërkufitar të Liqenit të Shkodrës”.u krye studimi “Plani i zonimit për Rezervën Natyrore të Menaxhuar të Liqenit të Shkodrës”. Rekomandimet e këtij studimi në lidhje me rizonimin e territorit të RNM “Liqeni i Shkodrës” nuk janë marrë në konsiderat nga strukturat përgjegjëse për zonat e mbrojtura.

Është kryer një analizë e plotë për identifikimin dhe hartëzimin e tipeve të habitateve sipas Natura 2000, analiza e zonimit ekzistues dhe përmirësimin e tij konform dispozitave ligjore për zonat e mbrojtura në fuqi. Njëherazi u krye dhe përditësimi i përdorimit të territorit të RNM, i cili mundësoj një rindarje të drejtë të nënzonave të administrimit, duke caktuar saktë dhe veprimtaritë e lejuara, të ndaluara dhe ato që kërkojnë leje, në përputhje edhe me interesat e komunitetit dhe të zhvillimit të qëndrueshëm.

Sipërfaqen më të madhe e zënë ekosistemet ujore me 62.52%, të sipërfaqes së përgjithshme, të ndjekur nga ato bujqësore të përziera me 18.53% dhe kullimore e livadhe me 8.65% të sipërfaqes së përgjithshme.

Tabela 34. Përdorimi i territorit të RNM “Liqeni i Shkodrës”.

Nr.	PËRDORIMI I TERRITORIT	SIP. HA
1.	Sip. Pyje, ripyllëzime, pyje të rrallë, vegjetacion ujor.	1,227.00
2.	Tokë bujqësore, vreshtari, pemëtore dhe e përzierë me troje.	4,917.20
3.	Sip. Kullimore natyrore dhe livadhe.	2,295.00
4.	Tokë djerrë, zavorishte, shkëmbore dhe shtretër përrenjësh.	1,408.90
5.	Sip. Ujore, moçalore, lagunore.	16,588.70
6.	Urbane.	98.50
	SIPËRFAQJA E PËRGJITHSHME	26,535.30

Ndarja e territorit në nënzona menaxhimi, është konsideruar një proces tepër i rëndësishëm kompromisi, i mbështetur tek këto interesa, si dhe duke siguruar një mirëkuptim sa më të mundshëm midis: Ruajtjes së biodiversitetit me përmirësimin e zhvillimit social-ekonomik, nëpërmjet balancimit të tyre në respekt të komunitetit dhe natyrës. Bazuar në studimet, informacionin e grumbulluar e të analizuar dhe tek takimet e organizuara, rezultoi se 70% e pjesëmarrësve janë dakorduar që të përdoret sistemi i ri-zonimit me tre nënzona menaxhimi, si më i përshtatshëm për sipërfaqen e RNM “Liqeni i Shkodrës”:

- 1.Nën-Zona Qëndrore (ZQ);
- 2.Nën-Zona e Rekreacionit (ZR);
- 3.Nën-Zona e Zhvillimit të Qëndrueshëm (ZZhQ).

Tabela 35. Sipërfaqja sipas nënzonave të RNM “Liqeni i Shkodrës”

Nr.	EMËRTIMI I NËNZONAVE	SIP. HA
1.	Nënzona Qendrore (ZQ)	845.09
2.	Nënzona e Rekreacionit (ZR)	3,943.47
3.	Nënzona e Zhvillimit të Qëndrueshëm (ZZhQ)	21,746.74
	SHUMA	26,535.30

Përpos kësaj Liqeni i Shkodrës dhe zonat rreth Lumit Buna janë identifikuar si një ndër habitatet më të rëndësishme për shpendët e ujit, duke u përfshirë në listën e zonave që vlerësohen si mjaft të rëndësishme nga pikpamja ndërkombëtare të Konventës së Ramsarit (Konventa e ligatinave me rëndësi ndërkombëtare, veçanërisht si habitat i shpendëve ujorë).

Gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat e planeve të menaxhimit dhe të VKM të shpalljes, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore, si dhe të dhënat e disponueshme në kuadër të projektit NaturAl.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Shkodër, strukturë në varësi të AKZM.

20. KUNE-VAIN-TALE

Me VKM nr.432, datë 28.04.2010 është kryer zgjerimi i kufijve të Rezervatit Natyror të Menaxhuar (RNM) “Kune-Vain-Tale”, Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 4,393.21ha, ku

pjesën kryesore të territorit e zënë sipërfaqet ligatinore, të ndjekura nga sipërfaqet bujqësore, pyjore dhe sipërfaqet me troje. Ndodhet në Qarkun e Lezhës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Pika 1, pranë bregut të detit, me koordinata 4383845.55V e 4630012.54L, vijon me rrugën automobilistike në drejtim të kënetës së Kënallës deri te pika 2, me koordinata 4385220.72V-4630436.40L;

Në Lindje: Pika 2, me koordinata 4385220.72V-4630436.40L, më pas ndjek krahun e djathtë të rrugës Shëngjin-Lezhë deri te pika 3, me koordinata 4385879.67V-4629324.62, vijon përgjatë kanalit kullues deri te pika 4, me koordinata 4385699.07V-4629040.37L, ndjek kanalën në drejtim të hidrovorit deri te pika 5, me koordinata 4385939.31V-4628779.49L, vijon me kanalën kullues deri te pika 6, me koordinata 4385514.65V-4628343.99L, ndërpret rrugën që të çon te Stomi i Madh, vijon te pika 7, me koordinata 4385798.97V-4627337.86L, vijon përgjatë kanalit kullues deri te pika 8, me koordinata 4385289.62V-4627024.11L, dhe pika 9, me koordinata 4385657.92V-4626310.00L, ndërpret lumin Drin, vijon me pikat: 10, me koordinata 4385550.50V-4625947.52L, 11, me koordinata 4385644.16V-4625692.46L dhe 12, me koordinata 4385187.59V-4625643.98L, ndjek kanalën kullues në drejtim të J deri te pika 13, me koordinata 4385378.39V-4623411.62L, dhe me pikën 14, me koordinata 4385440.83V-4623428.55L, përsëri ndjek kanalën kullues deri te pika 15, me koordinata 4385720.35V-4620888.01L, vijon përgjatë kanalit kullues në drejtim të J-P deri te pika 16, me koordinata 4384493.60V-4620398.30L, më pas në drejtim të pikave: 17, me koordinata 4384640.73V-4619439.95L, 18, me koordinata 4384325.88V-4619383.86L, 19, me koordinata 4384482.24V-4618768.96L, 20, me koordinata 4384282.75V-4618729L, dhe 21, me koordinata 4384430.12V-4618172.86L, ndjek pjesërisht rrugën automobilistike Zejmen-Tale e Re, kalon te pika 22, me koordinata 4384742.49V-4618226.38L, ndjek rrugën automobilistike nga Tale e Re në drejtim të Lumit Mat deri te pika 23, me koordinata 4385012.32V-4616775.39L;

Në Jug: Pika 23, me koordinata 4385012.32V-4616775.39L dhe vijon përgjatë krahut të djathtë, në drejtim të rrjedhës së Lumit Mat, deri te pika 24, me koordinata 4381044.13V-4615097.81L, në grykëderdhjen e Lumit Mat;

Në Perëndim: Pika 24, me koordinata 4381044.13V-4615097.81L, në grykëderdhjen e Lumit Mat, dhe vijon përgjatë bregdetit Adriatik deri te pika 1, me koordinata 4383845.55V-4630012.54L.

Tabela 36. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas vendimit.

Nr.	Përdorimi i territorit	Sip. ha.
1.	Sipërfaqe pyjore, shkurre, ripyllëzime, tokë me bimësi pyjore dhe	1341.66
2.	Sipërfaqe kullësore e livadhe.	9.00
3.	Sipërfaqe bujqësore, (arë, pemëtore, vreshta).	1320.23
4.	Sipërfaqe ujore (lumenj, ligatina, kanale kullues e ujitës).	1252.69
5.	Sipërfaqe joproduhese (ranore, rrugë, e zhveshur).	79.78
6.	Sipërfaqe urbane, zona ekonomike dhe troje të përzier me tokë bujqësore dhe pyjore.	389.65
	SIPËRFAQE E PËRGJITHSHME	4,393.21

Sipas VKM, RNM “Kune-Vain-Tale” ndahet në nënzona ruajtjeje e administrimi:

Tabela 37. Zonimi i sipërfaqes së RNM “Kune-Vain-Tale”

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a.	Zona Qendrore (1a,1b)	163.07
b.	Zonë Rekreative (2)	501.04
c.	Zona e Përdorimit Tradicional (3)	1,773.96
ç.	Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (4)	4.54
d.	Zona Bufërike (5)	1,950.60
	TOTALI	4,393.21

Për këtë RMN është hartuar dhe miratuar PIM, me urdhër të ministrit përgjegjës nr. 405, datë 09.06.2011. Në PIM jepen të dhënat për përdorimin e territorit (mbulesa vegetative), tipet e habitateve, sistemin e zonimit dhe hartat përkatëse të digjitalizuara.

Tabela 38. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas PIM.

Nr.	Përdorimi i territorit	Sip. ha.
1.	Sipërfaqe pyjesh, shkurresh, të ripyllëzuara, zabeleve dhe bimësisë	1,341.66
2.	Kullota e lëndina.	9.00
3.	Tokë bujqësore (tokë arë, pemishte, vreshta).	1,320.23
4.	Sipërfaqe ujore (lumenj, laguna, kanale, etj).	1,252.53
5.	Toka te ndermjetme (ranishte, rrugë, tokë joproductive, etj).	79.98
6.	Truall, tokë e përdorur për aktivitet ekonomik, shtëpi dhe kopshte (të përzier me zabele dhe tokë bujqësore).	389.65
	SIPËRFAQE E PËRGJITHSHME	4,393.05

Ndërsa zonat e manaxhimit përfaqësojnë:

1. Bërthama Core), zonë me menaxhim mbrojtës të integruar, e ndarë nën-zona: 1/a) Zona e Mbrojtur Strikte; 1/b) Zona me prezencë të ulët të njeriut/prezencë e ndërhyrjeve mbrojtëse; 1/c) Zona e kontrolluar për aktivitete shlodhëse/prezencë e ulët e njeriut.

2. Zona e zhvillimit/përdorimit tradicional – me aktivitete si më poshtë: 2/a) Zonë e zhvillimit/përdorimit tradicional; 2/b) Zonë e zhvillimit/përdorimit të qëndrueshëm.

3. Zonat bufer – zonë e përdorimit të qëndrueshëm.

Në përgjithësi vrehet se nuk ka përputhje midis VKM dhe rekomandimeve të PIM, për të cilat nuk është marrë ndonjë vendim. Mbi të gjitha konstatohet se propozohet dhe është miratuar (si në VKM dhe PIM) një zonë buferike, e cila nuk përputhet me dispozitat e ligjit për zonat e mbrojtura (2002).

Gjithsesi, gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat e VKM të shpalljes dhe të planit të menaxhimit, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Lezhë, strukturë në varësi të AKZM.

21. PATOK-FUSHËKUQE-ISHËM

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 5,000.7ha, miratuar me VKM nr.995, datë 03.11.2010, ku pjesën kryesore të territorit e zënë sipërfaqet ligatinore e lumenjët, të ndjekura nga sipërfaqet bujqësore, pyjore, kullosore e me bimësi ujore si dhe sipërfaqet urbane e troje të përziara me tokë bujqësore e pyjore. Ndodhet në Qarkun e Lezhës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Pika 1, me koordinata 4381044.06L-4615097.92V, ndjek kufirin J të rezervatit natyror të menaxhuar Kune-Vain-Tale dhe krahun e djathtë të rrjedhës së lumit Mat deri te pika 2, me koordinata 4385013.69L-4616775.65V, ndërpret lumin Mat, vijon përgjatë argjinaturës deri te pika 3, me koordinata 4386492.35L-4616059.14V;

Në Lindje: Pika 3, me koordinata 4386492.35L-4616059.14V, vijon me rrugën automobilistike të Gurëzit, me rrugën rurale dhe në krahun e djathtë të kanalit kullues në fshatin Gurrëzi, ndërpret kanalën e uzinës pranë fshatit Fushë Kuqja (Kosovar), vijon përgjatë kanalit drejt L, më pas ndjek rrugën rurale e kanalit kullues pranë stacionit të pompimit të ujit, ndërpret rrugën kryesore për në Fushë Kuqe, vijon në krah të kanalit kullues në drejtim të J, ndërpret rrugën automobilistike të Gjo Vatës te ura e ngushtë, vijon me kanalën kullues, ndërpret kanalën kryesor të Shëllinzës sipër Hidrovorit, vijon me kanalën kullues, ndërpret rrugën kryesore për në qendrën e Adriatikut, ndjek kanalën kullues në drejtim të lumit Drojë, vijon në krahun e djathtë të rrjedhës së lumit Drojë deri te ura e Drojes, pika 4, me koordinata 4382857.27L-4605112.75V;

Në Jug: Ura e Drojes, pika 4, me koordinata 4382857.27L-4605112.75V, ndërpret lumin Ishëm dhe vijon në krahun e majtë të rrjedhës së tij deri në grykëderdhje të pika 5, me koordinata 4379760.63L-46055854.16V;

Në Perëndim: Pika 5, me koordinata 4379760.63L-46055854.16V, vijon përgjatë bregdetit të Detit Adriatik deri te pika 1, me koordinata 4381044.06L-4615097.92V.

Tabela 39. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas VKM.

Nr.	Përdorimi i territorit	Sip. ha.
1.	Sipërfaqe pyjore, shkurre, ripyllëzime, tokë me bimësi pyjore dhe	1,520.5
2.	Sipërfaqe kullimore e livadhe.	296.0
3.	Sipërfaqe bujqësore, (arë, pemëtore, vreshta).	1,764.7
4.	Sipërfaqe ujore (detare, lumenj, ligatina, kanale kullues e ujitës).	913.7
5.	Sipërfaqe joprodhuese (ranore, zhavorishte e zhveshur).	81.8
6.	Sipërfaqe urbane dhe troje të përzier me tokë bujqësore dhe pyjore.	424.0
SIPËRFAQE E PËRGJITHSHME		5,000.7

Rezervati natyror i menaxhuar “Patok-Fushëkuqe-Ishëm” ndahet në nënzona ruajtjeje e administrimi:

Tabela 40. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a.	Zona Qendrore (ZQ)	634.8
b.	Zonë Rekreative (ZR)	448.9
c.	Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	2,420.0
ç.	Zona e Zhvillimit të Qëndrueshëm (ZZhQ)	284.0
d.	Zona Buferike (ZB)	1,213.0
TOTALI		5,000.7

Në analizën e draft PIM të Lagunës së Patokut (2008) jepen të dhëna për vendndodhjen, përshkrimin e kufirit, sipërfaqen dhe përdorimin e territorit, të cilat kanë ndryshime me ato të vendimit të shpalljes, krakteristikat socio-ekonomike, për biodiversitetin dhe përshkrim të tipeve të habitateve kryesore, etj.

Nr.	Kategorite e Përdorimit	Sip.Ha
1	Sipërfaqe pyjore, shkurre, pyje aluvional,	457.74

	ripyllëzime, tokë me bimësi pyjore.	
2	Sipërfaqe bujqësore, pemëtore, vreshta, shtëpi.	1274.66
3	Sipërfaqe ujore, lagunore, lumenjë, kanale.	908.81
4	Sipërfaqe joproduuese, ranore.	159.82
5	Sipërfaqe ligatina me vegjetacion ujor.	1199.69
	TOTALI	4000.72

Në draft PIM rekomandohen 4 nënzona menaxhimi:

1. Zona Qendrore (ZQ), me 2 nënzona: CZ1 Nënzona e Ruajtjes së Veçantë dhe CZ2 Nënzona e Mjedisit Natyror;
2. Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT);
3. Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (C);
4. Zona Rekreative (ZR) me: ZR1 Zona e Rekreacionit Aktiv dhe ZR2 Zona e Rekreacionit Natyror.

Megjithse PIM nuk është miratuar vrehet se nuk ka përputhje midis VKM dhe rekomandimeve të PIM, për të cilat nuk është marrë ndonjë vendim. Në VKM përcaktohet dhe zona buferike, që nuk përputhet me dispozitat e ligjit për zonat e mbrojtuar dhe me statusin e këtij RNM.

Gjithsesi, gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat e VKM të shpalljes, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht të VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Lezhë, strukturë në varësi të AKZM.

22. KORAB-KORITNIK

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM)/Park Natyror (PN), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 55,550.2ha, miratuar me VKM nr.898, datë 21.12.2011. Pjesën kryesore të territorit e zënë sipërfaqet me kullota e livadhe, të ndjekura nga sipërfaqet pyjore e me bimësi pyjore, sipërfaqet joproduuese, sipërfaqet bujqësore, si dhe sipërfaqet urbane e troje të përziara me tokë bujqësore e pyjore. Ndodhet në Qarkun e Kukësit dhe Dibrës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Pika 1, me koordinata 4455778.15L-4659256.82V, pranë Urës së lumit Luma, ndjek kanalin e Lumës, ndërpret lumin e Lumës, i ngjitet kurrizit ndërmjet fshatit Përbreg dhe qafës së Zbinecit, vijon me kuotat 462.6m, 1549.0m, 1361.0m, 1293.0m, 1223.0m, 1150.1m, 1021.0m, zbret kurrizin deri te pika 2, me koordinata 4463004.61L-4668805.51V, pranë Morinës;

Në Lindje: Pika 2, me koordinata 4463004.61L-4668805.51V, pranë Morinës, vijon përgjatë kufirit shtetëror me Kosovën dhe Maqedoninë deri te pika 3, kuota 2174.7m, me koordinata 4463238.36L-4605429.25V;

Në Jug: Pika 3, kuota 2174.7m, me koordinata 4463238.36L-4605429.25V, vijon përgjatë kufirit shtetëror me Maqedoninë deri te pika 4, me koordinata 4459468.97L-4603467.39V;

Në Perëndim: Pika 4, me koordinata 4459468.97L-4603467.39V, vijon përgjatë rrugës në drejtim të fshatit Kllobçisht, kalon në anën e poshtëme të fshatit Kërçishti i Epërm, sipër

fshatit Kërçishti i Poshtëm dhe fshatit Pocesti, ndjek përroin e Hollobukut, vijon në drejtim të fshatit Popinare, në drejtim të kuotës 1026.0m (k. Tuma Punjos), kalon poshtë kuotës 1474.9m, ndërpret përroin e Melanit, ngjitet kurrizit në drejtim të fshatit Ilnica, vijon me kuotat 1500.0m, 1504.0m (m.Buravajkut), 1474.6m (m.Grevës), ndjek rrugën në drejtim të kuotës 837.0m, ndërpret përroin e Banjave (pranë Llixhave), i ngjitet kurrizit të malit të Staravecit, kalon qafën e Malit, kuotën 1635.0m, ndjek kurrizin e malit të Vakufit dhe të Gramës, ndjek rrugën në livadhet e Vrenjtit, kuotën 1626.0m, kurrizin e faqes së Gradishtës, kuotat 1345.0m (k.Mëllezës) e 1034.0m, ndërpret përroin e Gramës, kalon sipër fshatit Dipjakë, në kodrën e Frizmajt, ndjek rrugën për në fshatin Venisht, ndërpret përroin e Shëngjergjit, kuota 1250.0m, ndjek rrugën sipër fshatit Sllatinë, kuota 1016.8m (m. Guri i Zi), vijon me rrugën, ngjitet kurrizit mbi fshatin Vleshë, kuota 1135.0m, 1241m, ndjek rrugën e zbritjes kurrizin, kalon mbi urën e lumit të Radomirës, vijon me lumin e Veleshicës, më pas i ngjitet kurrizit, kuota 1017.3m, kalon poshtë fshatit Cereni, ndërpret përroin e Rasës, ndjek rrugën, kuotat 1161.0m, 1159.0m, 1167.0m, 1187.0m, ndjek rrugën poshtë majës së Sukës (1289.0m), ndërpret përroin e Bushtricës, ndjek përroin e Vasijas, kalon nëpër degën e djathtë të rrjedhës së tij, ndërpret përroin e Ahut dhe ndjek degën e djathtë të tij (kufiri midis Dibrës e Kukësit), pranë fshatit Bushtrica (Gjanaj), kuota 1442.8m (m.Baklit), vijon përgjatë kurrizit, ndërpret përroin e Çajës, ndjek degën e krahut të djathtë të tij, kuota 1413.8m (m.Mollës), ndjek rrugën, kuota 1452.0m (m.Bakisë), vijon përgjatë rrugës, kuota 1582.0m, vijon me rrugën, kuota 1522.0m, kalon në qafën e Dardhës, kuota 1515.0m (m.Kumashit), vijon përgjatë kurrizit dhe rrugës, ndërpret përroin e Tërshanës, në grykën e kanionit të Bicajt, vijon përgjatë rrugës sipër fshatit Nanga, Nanga (Krezë) dhe Shtiqen, më pas ndjek kanalën e Lumës deri te pika 1, me koordinata 4455778.15L-4659256.82V, pranë Urës së lumit Luma.

Tabela 41. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM “Korab-Koritnik”, sipas VKM.

Nr.	Përdorimi i territorit	Sipërfaqja Ha		
		Qarku Kukës	Qarku Dibër	TOTALI
1	Sipërfaqe pyjore, shkurre, ripyllëzime, tokë me bimësi pyjore dhe ujore.	10,981.9	7,430.7	18,412.6
2	Sipërfaqe kullosore e livadhe.	13,026.2	9,104.0	22,130.2
3	Sipërfaqe bujqësore, (arë, pemëtore).	3,716.2	1,309.3	5,025.5
4	Sipërfaqe ujore (lumenj, përrrenj, liqene, ujëmbledhës).	33.3	9.4	42.7
5	Sipërfaqe joproduhese (shkëmbore, zhavorishte e zhveshur).	6,857.8	2,759.3	9,617.1
6	Sipërfaqe urbane dhe troje të përzier me tokë bujqësore, pyjore e kullosore.	271.4	50.7	322.1
	SIPËRFAQE E PËRGJITHSHME	34,886.8	20,663.4	55,550.2

Parku Natyror “Korab-Koritnik” ndahet në 3 nënzona ruajtjeje e administrimi:

Tabela 42. Zonimi i sipërfaqes së territorit të RNM “Korab-Koritnik”, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a)	Nënzona Qendrore (ZQ)	4,374.3
b)	Nënzona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	49,603.9
c)	Nënzona e Zhvillimit të Qëndrueshëm (ZZhQ)	1,572.0
	TOTALI	55,550.2

Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit

kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është hartuar “Plani i Menaxhimit për Parkun Natyror “Korab-Korritnik” (nr.2029, datë 31.12.2014).

Sipas PIM rezulton se kufiri dhe përshkrimi i tij është si dhe i VKM. Ka mospërputhje për përdorimin e territorit dhe të zonimit, sipas të dhënave të më poshtme:

Tabela 43. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM “Korab-Korritnik”, sipas PIM.

Emërtimi	Sip.ha
Tokë bujqësore (arë, vreshtari dhe pemishte)	8,670.9
Pyje. Pyje të përzier (fletorë dhe halorë), Shkurre, ripyllëzime, tokë me bimësi	19,264.0
Kullota dhe Livadhe	22,578.4
Trupa ujqor (Lumenj, Përrenj dhe rezervuarë)	120.6
Sipërfaqe joproductive (eroduar, shkëmbore, etj)	4,530.8
Sipërfaqe urbane dhe troje të përzier me tokë bujqësore, pyjore e kullosore.	385.6
Total	55,550.2

Është kryer një analizë dhe përshkrim të tipeve kryesore të habitateve (të digjitalizuara) përfshi dhe llojet e biodiversiteti, ky rezulton:

Tabela 44. Tipet e habitateve të RNM “Korab-Korritnik”, sipas PIM.

KODI	Tipi i Habitatit (English)	Tipi i Habitatit (Shqip)
40	Temperate heath and scrub	Shqopishte dhe kaçubishte të zonave me klimë të moderuar
4060	Alpine and Boreal heaths with <i>Juniperus communis</i> subsp. <i>Nana</i>	Shqopishte të zonave alpine dhe boreale me <i>Juniperus communis</i> subsp. <i>Nan</i>
51	Sub-Mediterranean and temperate scrub	Kaçubishte sub-mesdhetare dhe të zonave me klimë të moderuar
5110	Stable xerothermophilous formations with <i>Buxus sempervirens</i> on 37ur slopes	Formacione të eurasion ^{37s37} kserotermofile me bush (<i>Buxus sempervirens</i>) në shpate shkëmbore
61	Natural grasslands	Kullota natyrore
6170	*Alpine calcareous grasslands	*Kullota alpine të rajoneve me natyrë gëlqerore
65	Mesophile grasslands	Kullota mesofile
6510	Lowland hay meadows (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)	Livadhe të zonave të ulëta (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)
6520	Mountain hay meadows	Livadhe të zonave malore
82	Rocky slopes with chasmophytic vegetation	Shpate shkëmbore me vegjetacion hazmofitik
8210	Vegetated calcareous inland cliffs with casmophytic vegetation	Shkëmbinj gëlqerorë të brendshëm të populluar nga vegjetacion hazmofitik
8215	Alpine and sub-mediterranean calcareous cliffs	Shkëmbinj të thepisur gëlqerorë të zonave alpine dhe submesdhetare
90	Forests of Boreal Europe	Pyje të Europës Boreale
9010	*Western Taiga	*Tajga Perendimore
91	Forests of Temperate Europe	Pyje të Europës me klimë të moderuar
9130	Neutrophilous (<i>Asperulo-Fagetum</i>) beech forests	Pyje ahu neutrofile (<i>Asperulo-Fagetum</i>)
91L0	Illyrian oak – hornbeam forests (<i>Erythronio-Carpinion</i>)	Pyje ilirike të përzier dushku dhe shkoze (<i>Erythronio-Carpinion</i>)
91M0	Pannonian-Balkan turkey oak- sessile oak	Pyje të përzier dushqesh {kryesisht qarri

	forests	(<i>Quercus cerris</i>), shparthi (<i>Q. Frainetto</i>) dhe bunge (<i>Q. Petraea</i>) të Panonisë dhe Ballkanit
92	Mediterranean deciduous forests	Pyje gjetherënës Mesdhetarë
9220	*Apennine beech forests with <i>Abies alba</i>	*Pyje ahu të Apenineve me bredh të bardhë <i>Abies alba</i>
925A	Hop-hornbeam, oriental hornbeam and mixed thermophilous forest	Pyje me mëllezë, shkozë dhe pyje të përzier termofilë
95	Mediterranean and Macaronesian mountainous coniferous forests	Pyje malorë halorësh Mesdhetarë dhe të Makaronezisë
9530	* (Sub-) Mediterranean pine forests with endemic black pines (<i>Pinus 38uras</i>)	* Pyje halorësh (Sub-) Mesdhetarë të dominuar nga pisha e zezë endemike (<i>Pinus 38uras</i>)
9540	*Mediterranean pine forests with endemic Mesogean pines, including <i>Pinus mugo</i> and <i>Pinus leucodermis</i>	*Pyje mesdhetarë pishash endemike Mesogeane të zonave të larta malore, ku përfshihen <i>Pinus mugo</i> dhe <i>Pinus leucodermis</i>
J1.6	Urban and suburban 38 urasian 38s 38n and demolition sites	Zona të banuara (qytete dhe fshatra) dhe zona industriale të braktisura
II.3	Arable land with unmixed crops grown by low-intensity agricultural methods	Toka me kultura bujqësore jo të përziera me intensitet të ulët përdorimi të teknologjive bujqësore

Edhe të dhënat e zonimit kanë ndryshime me ato të vendimit dhe nuk janë reflektuar në ndryshimet përkatëse.

Tabela 45. Zonimi i sipërfaqes së RNM “Korab-Koritnik”, sipas VKM dhe PIM.

Nr.	Emërtimi	VKM (ha)	PIM (ha)
1	Zona Qendore (ZQ)	4,374.3	4,263.4
2	Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ)	1,572.0	10,429.5
3	Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	49,603.9	40,857.4
	SHUMA	55,550.2	55,550.2

Të dhënat që adresohen në PIM dhe të VKM të shpalljes, duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore, si dhe të dhënat e disponueshme në kuadër të projektit NaturAl.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Kukës dhe Dibër, strukturë në varësi të AKZM.

23. ZAGORI

Rezervat Natyror i Menaxhuar (RNM)/Park Natyror (PN), Kategoria IV-t (IUCN), sipërfaqja 24,590.3ha, miratuar me VKM nr.354, datë 2.5.2018. sipas hartës dhe kufijve të paraqitur në tabelën e koordinatave, që i bashkëlidhen këtij vendimi. Ndodhet në Qarkun e Gjirokastrës.

Kjo zonë përfshin territore urbane, troje të përziera me tokë bujqësore e pyjore, shkurre dhe sipërfaqe ujore. Mbulesa e tokës, brenda sipërfaqes së parkut natyror “Zagori”, përbëhet:

Tabela 46. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM “Zagori”, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
1.	Hapësira të hapura me bimësi të pakët	2,498.7
2.	Kullota	73.8;
3.	Kultura të përhershme	186.0
4.	Pyje	7,032.1
5.	Shkurre dhe vegjetacion bimor	1,1901.5
6.	Toka të punueshme bujqësore	150.3
7.	Trupa ujqorë	139.3
8.	Zona urbane	30.0
9.	Zonat bujqësore heterogjene	1,917.6.
	TOTALI	24,590.3

Parku natyror “Zagori” ndahet në dy nënzona ruajtjeje e administrimi, si më poshtë vijon:

Tabela 47. Zonimi i sipërfaqes së territorit të RNM “Zagori”, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a)	Nënzona Qendrore (ZQ)	9,358.39
b)	Nënzona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	15,231.93
	TOTALI	24,590.3

a) Nënzona Qendrore (ZQ), ku përfshihen habitatet kryesore pyjore, shkurre dhe përcaktohet si zonë me vlera të larta për trashëgiminë natyrore e biodiversitetin dhe në të zbatohet shkalla më e lartë e mbrojtjes;

b) Nënzona e Përdorimit Tradicional (ZPT), ku përfshin tokat bujqësore e kullotat dhe territore ujore, ku mundësohet vazhdimi i veprimtarive tradicionale, si: bujqësi, kullotje, grumbullim i bimëve mjekësore e aromatike, me përdorim të balancuar të tyre, dhe nuk lejohen ndërtime të veprimtaritë që shkaktojnë ndryshimin e gjendjes natyrore të ekosistemit. Në këtë zonë lejohet ndërtimi i infrastrukturës, sipas planeve të zhvillimit urban e turistik, të miratuara nga Këshilli Kombëtar i Territorit (KKT), të cilat nuk cenojnë integritetin ekologjik të ekosistemit dhe respektojnë funksionet e zonës së mbrojtur, vlerat ekologjike dhe ato të peizazhit natyror e kulturor.

Në territorin e këtij parku përfshihet dhe sipërfaqja e MN “Zhej”.

Për këtë park natyror mungon harta e tipeve të habitateve dhe PIM. Të dhënat VKM të shpalljes, duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Gjirokastrës, strukturë në varësi të AKZM.

V. “Peizazh i mbrojtur (kategoria V)”

1. NIKOLICË

Peizazh i Mbrojtur (PM), Kategoria V-t (IUCN), sipërfaqja 510.0ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, të përbërë nga: Pyje dhe Shkurre (328ha); Kullota e Livadhe (144ha); Bujqësore (3ha) dhe sipërfaqe joprodhuese (35ha). Ndodhet në Qarkun e Korçës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika e takimit të përroit të Madh me rrugën këmbësore (4484467.25L-4481743.62V), kuotat 1290.8m, 1256.0m, kufiri shtetëror me Greqinë deri te pika me koordinata (4486046.21L-4481670.56V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4486046.21L-4481670.56V), ndjek kufirin shtetëror me Greqinë deri te pika me koordinata (4484966.86L-4479196.08V);

Në Jug: Pika me koordinata (4484966.86L-4479196.08V), kuota 1813.9m, ndjek përroin e Nikolicës deri te pika me koordinata (4482619.64L-4480694.91V);

Në Perëndim: Pika me koordinata (4482619.64L-4480694.91V), vijon përgjatë përroit të Madh deri te pika e takimit me rrugën këmbësore (4484467.25L-4481743.62V).

Për këtë RNM nuk është kryer digjitalizimi i mbulesës së territorit, të tipeve të habitateve, izonimit dhe nuk është hartuar PIM.

Gjithsesi, gjatë studimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen të dhënat e VKM të shpalljes, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Korçë, strukturë në varësi të AKZM.

2. LIQENI I POGRADECIT

Peizazh i Mbrojtur (PM), Kategoria V-t (IUCN), sipërfaqja 27,323.0ha, miratuar me VKM nr.80, datë 18.02.1999, e cila përbëhet nga: Pyje, Shkurre dhe tokë me bimësi pyjore (9,120ha): Kullota e Livadhe (2,180ha); Bujqësore (3,975ha), Ujore (11,000ha): Sipërfaqe joprodhuese (180ha) dhe Urbane/Troje (880ha). Ndodhet në Qarkun e Korçës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 1231.3m (4466159.04L-4551015.99V), ndjek kufirin tokësor dhe liqenor shtetëror me Maqedoninë, kuotat 694.0m, 840.0m, kodra Pricaj (927.0m), 1339.6m, 1575.6m deri te kuota 2187.0m (4485571.39L-4530395.61V);

Në Lindje: Kuota 2187.0m (4485571.39L-4530395.61V), kuota 2154.0m, maja Pllaja e Pusit (2288.0m), kuotat 2180.0m, 2209.0m, 2241.0m, 2057.0m, (4487711.22L-4524658.59V);

Në Jug: Kuota 2057.0m, (4487711.22L-4524658.59V), kuota 1946.0m, kodra Guri i Dhisë (1705.0m), kuotat 1735.0m, 984.5m, 935.7m, maja Balit, ndjek rrugën automobilistike e më pas atë këmbësore Grabovicës, kuotat 1053.0m, 1062.0m, maja Mucalit (1108.0m), maja Beshirit (1216.7m), 1226.0m, 1250.0m, 1261.0m, maja Dardushit (1427.6m), 1436.0m, maja Guri Kamjes (1451.0m), maja Bari Qukës (1538.0m)-(4466846.10L-4523207.21V);

Në Perëndim: Maja Bari Qukës (1538.0m)-(4466846.10L-4523207.21V), maja Rzhanit

(1589.0m), qafa Lipovës (1353.0m), maja lipoves (1415.0m), rruga këmbësore, qafa Vashës (1302.0m), kuotat 1315.0m, 1288.7m, 1326.0m, 1389.5m, 1365.2m, 1382.5m, 1218.7m, 1343.2m, 1385.1m, 1429.2m, shkëmbi Përgjegjur (1413.6m), maja Fushës së Madhe (1429.8m), maja Shulleri Kaprit (1343.3m), maja Ahishtës Gegës (1513.5m), maja Muçalit (1520.0m), kuota 1481.0m, 1306.0m, qafa Kotodeshit (1077.0m), maja Guri i Nikës (1125.0m), qafa Thanës (936.6m), ndjek rrugën automobilistike Qafë Thanë-Strugë deri te kuota 1231.3m (4466159.04L-4551015.99V).

Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është hartuar “Plani i Menaxhimit për Peizahin e Mbrojtur “Liqeni i Pogradecit” (nr.2026, datë 31.12.2014).

Tabela 48. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të RNM, sipas PIM.

Përdorimi i Territorit	Sip.ha
Tokë bujqësore (arrë, vreshta,	4,529.9
Tokë pyjore e Shkurre	8,997.9
Kullota e Livadhe	1,922.0
Sipërfaqe joprodhuese	218.9
Sipërfaqe industriale/ekonomike	817.4
Trupa ujore	10,837.2
TOTAL	27,323.2

Tabela 49. Tipet e habitateve, sipas klasifikimit të Natura 2000.

Kodi	Emërtimi
4060	Alpine and Boreal heaths
4090	Endemic oro-Mediterranean heaths with gorse
6170	Alpine and subalpine calcareous grasslands
6180	Macaronesian mesophile grasslands
6210	Semi-natural dry grasslands and scrubland facies on calcareous substrates (Festuco-Brometalia)
6220	Pseudo-steppe with grasses and annuals (Thero-Brachypodietea Br.-Bl. 1947)

Propozohet dhe zonim i sipërfaqes së PM “Liqeni i Pogradecit”, i cili mungon tek vendimi i shpalljes, konkretisht:

Tabela 50. Zonimi i sipërfaqes së territorit të PM, sipas PIM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a.	Zona Qendrore (ZQ)	1,211.47
b.	Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ)	20,763.33
c.	Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	4,722,39
ç	Zona e Rekreacionit (ZR)	33.54
d.	Sipërfaqja jashtë zonimit (?)	592.43

Megjithëse PIM është i miratuar nuk është bërë reflektimi në vendimin përkatës të shpalljes si Peizazhi Mbrojtur.

Të dhënat që adresohen në planin e menaxhimit dhe të VKM të shpalljes, duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të

sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Korçë, strukturë në varësi të AKZM.

3. VJOSË-NARTË

Peizazh i Mbrojtur (PM), Kategoria V-t (IUCN), sipërfaqja 19,738.0ha, miratuar me VKM nr.680, datë 22.10.2004, e përbërë nga: Pyje dhe Shkurre (1,167ha); Bujqësore, pemëtores, vreshta, ullishte (7,798ha); Ujore (10,210ha) dhe Urbane e përzier (563ha). Ndodhet në Qarkun e Vlorës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Grykëderdhja e Lumit Vjosë (4357230.70L-4503383.01V), ndjek rrjedhjen e lumit të Vjosës deri te pika me koordinata (4374598.35L-4497984.40V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4374598.35L-4497984.40V), ndjek kurrizin e kodrave të Tre Vllazër, kuota 105.0m, rrugën këmbësore, maja Cipllakuit (235.1m), kuotat 246.0m, 221.0m, 227.6m, kalon pranë fshatit Kërkovë, maja Mutrevës (222.6m), kuota 196.0m, fshati Bestrove, kuotat 204.0m, 202.0m, 164.0m, 160.8m, kryqëzimi i rrugës automobilistike Pusi i Mezinit (4371353.76L-4484988.27V);

Në Jug: Kryqzimi i rrugës automobilistike Pusi i Mezinit (4371353.76L-4484988.27V), kalon pranë kripores, pusi i Kavallonës deri te pika e takimit me Detin Adriatik (4367602.48L/4484771.87V);

Në Perëndim: Pika e takimit me Detin Adriatik (4367602.48L-4484771.87V) dhe vijon përgjatë vijës bregdetare deri te Grykëderdhja e Lumit të Vjosës (4357230.70L-4503383.01V).

Tabela 51. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
1	Sipërfaqe ligatinore	7,225
2	Sipërfaqe pyjore	1,167
3	Sipërfaqe bujqësore	7,798
4	Sipërfaqe urbane	277
5	Sipërfaqe ujore	2,985
6	Aerporti	286

Në VKM Peizazhi ujqor/tokësor i Mbrojtur ka këto ndarje në nëzona:

- Zona Qendrore e Ruajtjes së Biodiversitetit (A), me dy nëndarje (A1 dhe A2);
- Zonat e Përdorimit Tradicional (B), me nëndarje (B1 dhe B2);
- Zona e Zhvillimit të Qëndrueshëm (C);
- Zona e zhvillimit turistik (D).

Në PIM është kryer digjitalizimi i zonimit të sipërfaqes dhe i mbulesës së territorit në kuadër të projektit MEDWED, i cili përfshihet në planin e menaxhimit të miratuar me urdhrin nr. 143, datë 24.10.2005 të ministrit përgjegjës për ZMM, por që i ka përfunduar afati i përdorimit.

Tabela 52. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM “Vjosë-Nartë”, sipas PIM.

Përdorimi i territorit	Sip. ha
Ligatina	10,210
Pyje	1,167
Toka bujqësore	7,798

Zona urbane	277
Aeroport	286
Total	19,738

Në PIM jepen të dhëna për bimësinë, llojet e florës e të faunës së egër si dhe për habitatet, të cilët nuk janë sipas klasifikimit të Natura 2000. Sipas PIM ka të dhëna për përdorimin e territorit dhe mbi sistemi i zonimit të ndarë me 4 nënzona menaxhimi:

- a) Zona Qendrore (A) e ndarë në A1(Nënzona me Ruajtje të veçantë) e A2 (Nënzona në Ruajtje);
- b) Zonat e Përdorimit Tradicional (B) e ndarë në B1.(Zonë e Përdorimit Bujqësor) e B2. (Zonë e Përdorimit Industrial);
- c) Zonë e Përdorimit të Qëndrueshëm (C);
- ç) Zonë e Zhvillimit (D).

Megjithse koha e PIM ka përfunduar gjatë kësaj periudhe rekomandimet e PIM nuk u reflektuar në vendimin e shpalljes Peizazh i Mbrojtur.

Të dhënat që adresohen në planin e menaxhimit dhe të VKM të shpalljes, duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Vlorë, strukturë në varësi të AKZM.

4. LUMI I BUNËS-VELIPOJË

Peizazh i Mbrojtur (PM), Kategoria V-t (IUCN), sipërfaqja 23,027.0ha, miratuar me VKM nr.682, datë 02.11.2005, e ndarë në: Pyje e Shkurre (7,799ha); Kullota e Livadhe (1,999ha); Bujqësore (10,843ha); Ujore (369ha); Sipërfaqe joproduhuese (1,892ha) dhe Troje/Urbane të përzierë (125ha). Ndodhet në Qarkun e Shkodrës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Grykëderdhja e lumit Buna (4362252.56L-4638096.04V), përgjatë rrjedhjes së lumit Buna deri te pika e bashkimit me lumin Drin, kalon pranë Kosmacit, Kuçit, argjinaturës, kodra e Vukatanës (48.0m), në argjinaturë, pranë urës së Drinit deri te maja Kalaja Xhedatit (217.0m)-(4385264.41L-4654249.70V);

Në Lindje: Maja Kalaja Xhedatit (217.0m)-(4385264.41L-4654249.70V), vazhdon në krah të rrugës automobilistike Bushat-Barbullush, në kanalën kullues (Pekesenës), pranë fshatit Ranxë, përgjatë rrugës së Fshatit të Ri, anës kodrës, përgjatë argjinaturës, me vijën ndarëse të kodrave me fushën e Torrovicës deri te kuota 107.0 m (4381470.11L-4636550.15V);

Në Jug: Kuota 107.0m (4381470.11L-4636550.15V), kuotat 339.0 m, 386.0m, 384.0m, 332.0m deri te pika me koordinata (4379344.18L-4633806.87V);

Në Perëndim: Pika me koordinata (4379344.18L-4633806.87V), gjatë vijës bregdetare të detit Adriatik deri te Grykëderdhja e lumit Buna (4362252.56L-4638096.04V).

Sipas VKM Peizazhi ujor/tokësor i mbrojtur i Lumit Buna ka një sipërfaqe të përgjithshme 23,027ha, të përbërë nga:

Tabela 53. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a)	Sipërfaqe pyjore dhe shkurre	7,799
b)	Sipërfaqe lagunore	346
c)	Duna ranore, bregdetare	496
ç)	Toka të kripura	252
d)	Sipërfaqe të tjera: (toka bujqësore, zona të banuara	14,134
	TOTALI	23,027

Sipërfaqja e Peizazhi ujqor/tokësor i mbrojtur i Lumit Buna ka këtë zonim: a. Zonë Qendrore (1a, 1b, 1c); b. Zonë e Zhvillimit Tradicional (2a,2b); c. Zonë e Tranzicionit (3).

Në kuadër të projekti “Mbështetje institucionale për Ministrinë e Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave për ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të biodiversitetit në zonat e mbrojtura dhe menaxhimin e mbetjeve”, mbështetur nga Cooperazione Italiana dhe IUCN, u sigurua plani i menaxhimit për peizazhin e mbrojtur të Lumi Bunës-Velipojë, i cili u miratua në Maj 2018.

Të dhënat që adresohen në VKM e shpalljes dhe në planin e menaxhimit duhet të përditësohen dhe të rivlerësohen, sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Gjithashtu, PM “Lumi Bunës-Velipojë” (së bashku me RNM Liqeni i Shkodrës) ka dhe statusin e zonës Ramsar, me sipërfaqe 49,562.00ha, me VKM nr.683, datë 02.11.2005.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarku Shkodër, strukturë në varësi të AKZM.

5. MALI ME GROPA-BIZË-MARTANESH

Peizazh i Mbrojtur (PM), Kategoria V-t (IUCN), sipërfaqja 25,266.4ha, miratuar me VKM nr.49, datë 31.01.2007, e përbërv nga: Pyje, Shkurre e Tokë me bimësi pyjore (18,290.4ha); Kullota e Livadhe (5,485.6ha); Bujqësore (1,452.9ha) dhe Urbane (37.5ha). Ndodhet në Qarkun e Tiranës dhe Dibërës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger, si më poshtë:

Në Veri: Qafa e Murrizës (4417506,12L-4588637V), vijon me rrugën automobilistike për te Guri i Bardhë, Kroi i Ftohtë (1198,0m), Qafa e Qershisë, maja e Zabelit të Madh, te Ura e Thanës, ndjek rrugën automobilistike Guri i Bardhë-Tiranë, përroin dhe grykën e Shehut, vazhdon përgjatë lumit të Matit, deri te bashkimi me përroin e Lenës, vazhdon përgjatë përroit të Lenës e të Lajthisë deri te kryqëzimi i rrugëve për këmbësorë, kuota 1870.6m (4441735L-4583160,58V);

Në Lindje: Kryqzimi i rrugëve për këmbësorë, kuota 1870.6m (4441735L-4583160,58V), kalon Qafën e Drerit, livadhet e Kolgrekut, vijon drejt qafës së Prevallit, te Ujëvara e Zallit të Vardarit, fushat e Palemit, Rrahi i Hasramës, Maja e Sadokut, shpati i Skorës, ndjek Rrugën e Rinisë deri te Guri i Muzhaqit (1661,7m)-(4436149,74L-4576092,62V);

Në Jug: Guri i Muzhaqit (1661,7m)-(4436149,74L-4576092,62V), ndjek rrugën për këmbësorë, poshtë kuotave 1588,0m, 1562,0m, 1412,0m, 1408,0m, 1435,0m, 1348,0m,

1358,0m, kurrizin ujëndarës deri në majën e Sukës (1542m), kalon në Qafën e Rinasit (1538,0m), në majën e Kësulës (1622m), ndjek rrugën automobilistike për në Kollogjesh, në kuotën 1422m, në qafën e Shpellzës, kuotën 1213,0m, Malin e Kol Gjergjit, qafën e Shëngjinit (1187m), kuotën 1207m, deri te Maja e Fagut 1443,8m)-(4420258,08L-4574326,63V);

Në Perëndim: Maja e Fagut (1443,8m)-(4420258,08L-4574326,63V), ndjek Përroin e Vavilëz, pranë Shëngjinit të Madh deri te ndërprerja me lumin e Erzenit, në afërsi të fshatit Burimas, dhe më pas ndjek kufirin e parkut kombëtar “Mali i Dajtit” deri në Qafën e Murrizës (4417506,12L-4588637V).

Në VKM jepen këto të dhëna: Sipërfaqja e përgjithshme 25,266,42ha, ku përfshihen:

Tabela 54. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a)	Sipërfaqe pyjore, ripyllëzime, pyje të rralla, tokë me bimësi pyjore	18,290.37
b)	Sipërfaqe bujqësore dhe pemëtoje	1,452.92
c)	Sipërfaqe kullosore, livadhe e me bimësi të rrallë	5,485.60
ç)	Sipërfaqe urbane, e përzier me tokë bujqësore, pemëtoje e pyjore	37.53
	TOTALI	25,266.42

Gjithashtu, Peizazhi i mbrojtur ndahet në nënzona, ruajtjeje e administrimi si:

Tabela 55. Zonimi i sipërfaqes së të territorit të PM, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sip.Ha
a)	Zona Qendrore (ZQ)	13,752,51
b)	Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm (ZPQ)	3,001,11
c)	Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	7,687,82
d)	Zona Rekreative (ZR)	824,98
	TOTALI	25,266.42

Në kuadër të programit të BE, IPA 2010 për Shqipërinë, projekti SELEA (Asistencë teknike për forcimin e kapaciteteve të MM në Shqipëri për hartimin dhe zbatimin e legjislacionit kombëtar mjedisor – Aktiviteti A.3: Përgatitja e strategjisë dhe planeve-Planet e menaxhimit për zonat e mbrojtura), është hartuar “Plani i Menaxhimit për Peizazhin e Mbrojtur “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh” (nr.2028, datë 31.12.2014).

Tabela 56. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas PIM.

Emërtimi	Sip. (ha)	Sip.VKM
Sipërfaqe pyjore, ripyllëzime, pyje të rralla, tokë me bimësi	17,235.89	18,290.37
Sipërfaqe kullosore, livadhe e me bimësi të rrallë.	5,673.54	5,485.6
Sipërfaqe bujqësore dhe pemëtoje.	1,387.09	1,452.92
Sipërfaqe joprodhuese.	904.49	0.0
Sipërfaqe urbane, e përzier me tokë bujqësore, pemëtoje e	50.08	37.53
Trupat ujor.	15.34	0.0
Total	25,266.42	25,266.42

Gjithashtu jepen të dhëna për tipet e habitateve (digjitalizuara) dhe përshkrimin e tyre, të cilat nuk janë në vendimin e shpalljes.

Tabela 57. Tipet e habitateve të territorit të PM, sipas PIM.

Kodi	Habitat Type Natura 2000	Habitatet Natura 2000	Sip. ha
9530	(Sub-) Mediterranean pine forests with endemic black pines	*Pyje halorësh (Sub-) Mesdhetarë të dominuar nga pisha e zezë endemike (<i>Pinus nigra</i>)	1,203.7
4060	Alpine and Boreal heaths	Shqopishte alpine dhe të Borealit	415.76
9130	Asperulo-Fagetum beech forests (<i>F. sylvatica</i>)	Pyje ahu të karakterizuara nga asoc. <i>Asperulo-Fagetum</i>	13,504.3 2
9260	Castanea sativa Woods	Pyje me gështenjë (<i>Castanea</i>)	190.64
9170	Galio-Carpinetum oak-hornbeam forests	Pyje dushku dhe shkoze të karakterizuara nga asoc. <i>Galio-</i>	487.01
91M0	Pannonian-Balkan turkey oak –sessile oak forests	Pyje të përzier dushqesh {kryesisht qarri (<i>Quercus cerris</i>), shparthi (<i>Q. frainetto</i>) dhe bunge (<i>Q.</i>	825.71
5110	Stable xerothermophilous formations with <i>buxus sempervirens</i> on rock slopes (<i>Berberidion</i> p.p)	Formacione të qendrueshme kserotermofile me bush (<i>Buxus sempervirens</i>) në shpate shkëmbore (<i>Berberidion</i> p.p.)	569.75
6170	Galio-Carpinetum oak-hornbeam forests	Kullota alpine dhe subalpine në vende shkëmbore gëlqeoze	2,062.92
6520	Mountain hay meadows	Livadhe malore deri subalpine që shfrytëzohen për kositjen e barit	3,610.62
8210	Calcareous rocky slopes with hasmophytic vegetation	Shpate shkëmbore gëlqerore me vegjetacion hazmofitik	904.59
	Habitats not included in Annex I of Habitat Directive	Habitate jo të përfshira në Aneksin I të Direktivës së	
	Agriculture area	Zone bujqesore	1387.09
	Water Reservoir	Rezervuar ujor	15.34
	Urban area	Zona urbane	50.08
	Forest formation cultivated with Acacia	Formacione pyjore te kultivuar me Akacie (<i>Robinia pseudacacia</i>)	38.99
	TOTALI		25,266.4

Vrehet se vlerësimi i zonimit nuk është i plotë dhe realisht, kryesisht për zonën qendrore, e cila ka patur dëmtime nga zjarret, por edhe nga ndërtimet e HEC-ve.

Tabela 58. Zonimi i sipërfaqja së territorit të PM.

Emërtimi	Sip. (ha)
Zona Qendrore (ZQ)	13,768.05
Zona e Përdorimit të Qëndrueshëm	3,001.03
Zona e Përdorimit Tradicional (ZPT)	7,667.89
Zona e Rekreacionit (ZR)	825.26
Zonë e Përdorimit Ushtarak (ZPU)	4.19
Total	25,266.42

Megjithese PIM është miratuar nuk janë bërë ndryshimet në vendimin përkatës të shpalljes së Peizazhit të Mbrojtur. Të dhënat që adresohen në PIM dhe në VKM e shpalljes duhen të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të

sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarkun e Tiranës dhe Dibrës, strukturë në varësi të AKZM.

6. KRASTË-VERJON

Peizazh i Mbrojtur (PM), Kategoria V-t (IUCN), sipërfaqja 1,469.2ha, miratuar me VKM nr.468, datë 27.07.2018. Ndodhet në Qarkun e Durrësit.

Kufijt e digjitalizuar paraqiten në tabelen e koordinatave që i bashkëlidhet VKM. Kjo zonë përfshin territoret urbane, trojet e përziera me tokë bujqësore dhe pyjore, shkurre dhe sipërfaqe ujore. Mbulesa e tokës brenda sipërfaqes së peizazhit të mbrojtur Krastë-Verjon përbëhet:

Tabela 59. Sipërfaqja e përdorimit të territorit të PM, sipas VKM.

Nr.	Emërtimi	Sipi.Ha
1.	Zona urbane	138.1
2.	Zona bujqësore	155.9
3.	Pyje, shkurre dhe vegetacion	1,100.1
4.	Trupa ujorë	75.1
	TOTALI	1,469.2

Për këtë peizazh të mbrojtur nuk është kryer zonimi i territorit dhe mungon plani i menaxhimit.

Të dhënat që adresohen në VKM e shpalljes duhen të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarkun e Durrës, strukturë në varësi të AKZM.

VI. “Zonë e mbrojtur e burimeve të menaxhuara (kategoria VI)”

1. LUZNI-BULAÇ

Zonë e Mbrojtur e Burimeve Natyrore të Menaxhuara (ZMBNM), Kategoria VI-t (IUCN), sipërfaqja 5,900.00ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, e përbërë nga:Pyje e Shkurre (3,100ha); Kullota e Livadhe (60ha): Bujqësore (2,620ha) dhe Sipërfaqe joproduhuese (120ha). Ndodhet në Qarkun e Dibrës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kodra Skremës (1287.0m)-(4440834.08L-4609120.46V), vazhdon përgjatë rrugës automobilistike Selishtë-Muhur, kuota 770.0m, ndjek rrugën këmbësore të Arapajt të Epërm, ndërpret përroin e Takeshit, kodra Mollës (707.0m), kuota 447.0m (4444867.80L-4615430.57V);

Në Lindje: Kuota 447.0m (4444867.80L-4615430.57V), vijon në ane të Lumit Drini Zi., kuotata 460.0m, rruga këmbësore, zbrit në drejtim të Përroit të Lishanit, kuotata 651.0m,

662.0m (kodra Qenzes), kuota 681.0m, Përroi Karnes, kuota 718.0m, kodra Kishës (867.0m), kodra Lepurit, kodra Shullanit (898.0m)-(4450859.04L-4607097.40V);

Në Jug: Kodra Shullanit (898.0m)-(4450859.04L-4607097.40V), ndjek rrugën këmbësore, qafa Stushajt, kuota 964.0m, kodra Majës, qafa Mollës, maja Zogaj (1251.0m), kuota 1327.0m, maja Shullanit të Ri (1756.0m), qafa Komavecit (4443632.81L-4604901.96V);

Në Perëndim: Qafa Komavecit (4443632.81L-4604901.96V), ndjek përroin e Gjurasit, kuotat 1426.0m, 1380.0m, kodra Skremës (1278.0m)-(4440834.08L-4609120.46V).

Për këtë ZM nuk është kryer digjitalizimi i sipërfaqes së mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit dhe i zonimit të territorit si dhe nuk ka plan menaxhimi.

Gjithsesi të dhënat duhen të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarkun e Dibër, strukturë në varësi të AKZM.

2. PISKAL-SHQERI

Zonë e Mbrojtur e Burimeve Natyrore të Menaxhuara, Kategoria VI-t (IUCN), sipërfaqja 5,400.00ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, e perbere nga kyesisht nga Pyjet e Shkurret. Ndodhet në Qarkun e Korçës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 575.0 m (4456025.24L-4463957.53V), ndjek L.Arnit, L. Piskalit, përroin e Boshnjakut, përroin e Cfralit, kuota 1488.0m m.Piskalit (4460589.97L-4463005.32V);

Në Lindje: Kuota 1488.0m m.Piskalit (4460589.97L-4463005.32V), ndjek kurrizin e Malit të Rodomit, kuotat 1282.0m, përroi Cekave, kuota 771.0m, ndjek rrugën këmbësore, kuota 930.0m, përroin e Vreshtave, kuota 620.0m, ndjek L. Barkushit, kuota 685.0m, vijon me L.Podës, kuota 733.0m (4466141.13L-4457801.65V);

Në Jug: Kuota 733.0m (4466141.13L-4457801.65V), ndjek përroin e Madh, ngjitet kurrizit, kuotat 1272.0m, 1814.0m, 1316.0m, 1471.8m Maja Lipecit, kalon në qafen e Murrizit, zbret në drejtim të përroit të Vidhit, ndjek përroin e Zgeratecit, kuota 782.0m, lumin e Peshtanicës, kuota 596.0m, përroi Bnapes, kuota 863.0m, ngjitet kurrizit, kuota 1106.0m dhe 1110.0m (4457799.52L-4457401.42V);

Në Perëndim: Kuota 1110.0m (4457799.52L-4457401.42V), zbret kurrizin, ndjek degën e L. Peshtanicës, L. Lengaricës, kuota 433.0m, ndjek L.Gostivishtit deri te kuota 575.0m (4456025.24L-4463957.53V).

Për këtë ZM nuk është kryer digjitalizimi i sipërfaqes së mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit dhe i zonimit të territorit si dhe nuk ka plan menaxhimi.

Gjithsesi të dhënat duhen të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarkun e Korçë, strukturë në varësi të AKZM.

3. BJESHKA E OROSHIT

Zonë e Mbrojtur e Burimeve Natyrore të Menaxhuara (ZMBNM), Kategoria VI-t (IUCN), sipërfaqja 4,745.00ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, e përbër nga: Pyje e Shkurre (3,407.7ha); Kullota e Livadhe (1,095.3ha); Ujore (0.5ha); Sipërfaqe joproduhese (96.5ha) dhe Urbane të përzier (145ha). Ndodhet në Qarkun e Lezhës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Pika e takimit Lumi Fani Vogël (4424857.04L-4639589.28V) dhe (4432702.19L-4640071.57V);

Në Lindje: Pika me koordinata (4432702.19L-4640071.57V) dhe (4433124.95L-4635401.72V);

Në Jug: Pika me koordinata (4433124.95L/4635401.72V) dhe (4424325.03L/4629761.27V);

Në Perëndim: Pika me koordinata (4424325.03L-4629761.27V) dhe (4424857.04L-4639589.28V).

Për këtë ZM nuk është kryer digjitalizimi i sipërfaqes së mbulesës vegetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit dhe i zonimit të territorit si dhe nuk ka plan menaxhimi.

Gjithsesi të dhënat duhen të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeoreferencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarkun e Lezhë, strukturë në varësi të AKZM.

4. GURI I NIKËS

Zonë e Mbrojtur e Burimeve Natyrore të Menaxhuara (ZMBNM), Kategoria VI-t (IUCN), sipërfaqja 2,200.00ha, miratuar me VKM nr.102, datë 15.01.1996, e ndarë në: Pyje dhe Shkurre (1,594ha); Kullota e Livadhe (479ha); Bujqësore (11ha) dhe Sipërfaqe joproduhese (116ha). Ndodhet në Qarkun e e Korçës.

Për zonën e mbrojtur është kryer vetëm digjitalizimi i kufirit, duke përdorur hartat topografike në shkallë 1:25000 të gjeoreferencuara me sistemin koordinativ Gauss Kruger. Kufijtë e dixhitalizuar përfshijnë:

Në Veri: Kuota 1375.0m (4456823.66L-4527864.12V), kuotat 1141.0m, ndjek Lumin e Shkumbinit deri te burimi (1050.0m) (4457842.08L-4527790.88V);

Në Lindje: Burimi (1050.0m) (4457842.08L-4527790.88V), kuota 1263.0m, ndjek rrugën këmbësore, përgjatë lumit Shkumbin dhe përroin e Sharrës, kuotat 1375.0m, 1544.0m (4460291.26L-4521398.72V);

Në Jug: kuota 1544.0m (4460291.26L-4521398.72V), 1666.0m, 1752.0m, 2011.0m, 2171.0m, maja Grenda e Zezë (2142.0m), kuota 2078.0m, maja Vallamarës (2373.3m)-(4454991.03L-4517990.29V);

Në Perëndim: Maja Vallamarës (2373.3m)-(4454991.03L-4517990.29V), kuotat 2308.0m, 2242.0m, qafa Gryka e Bojës (2108.0m), 2305.0m, 2043.0m, 2056.0m, 1983.0m, 1877.0m, qafa e Gurit (1603.0m), 1716.0m, shkëmbi Llengës (1789.3m), kuotat 1741.0m, 1696.0m, 1571.0m, 1375.0m (4456823.66L-4527864.12V).

Për këtë ZM nuk është kryer digjitalizimi i sipërfaqes së mbulesës vegjetative, i tipeve të habitateve, i përdorimit dhe i zonimit të territorit si dhe nuk ka plan menaxhimi.

Gjithsesi të dhënat duhen të përditësohen dhe të rivlerësohen sipas dispozitave të Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 “Për zonat e mbrojtura”, akteve nënligjore në zbatim të tij dhe veçanërisht VKM nr.57, datë 06.02.2019 “Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore” dhe të sistemit të gjeorefencimit sipas “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Zona e Mbrojtur administrohet nga AdZM, qarkun e Korçër, strukturë në varësi të AKZM.

PLANET E MENAXHIMIT TË RrZMM

Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, sipas nenit 42, të Ligjit nr. 81/2017 “Për zonat e mbrojtura”, në bashkëpunim me ministrinë e linjës, me bashkitë, me publikun e interesuar, shoqërinë civile dhe me pronarët privatë, pronat e të cilëve shtrihen brenda territorit të zonës së mbrojtur, miraton për secilën zonë të mbrojtur planin e menaxhimit të saj, të hartuar nga AKZM-ja.

Planet e menaxhimit të zonës së mbrojtur mjedisore janë 10 vjeçare dhe hartohet në mbështetje të Struktues së planit të menaxhimit, përmbajtja dhe kriteret e rishikimit të tij miratohen me udhëzim të ministrit

Plani i menaxhimit është dokumenti bazë për ruajtjen e zhvillimin e zonës dhe zbatohet nga administrata e zonës së mbrojtur. Ai është i detyrueshëm për pronarët privatë, pronat e të cilëve janë përfshirë në zonën e mbrojtur, për subjektet që ushtrojnë veprimtari të miratuar në zonë, për komunitetin lokal, si dhe për çdo person fizik a juridik, vendas apo të huaj, veprimtaria e të cilit mund të ushtrojë ndikim në zonë. Procesi i zbatimit të planit të menaxhimit synon harmonizimin maksimal të kërkesave ligjore për ruajtjen e zonave të mbrojtura me interesat e bashkësive dhe të popullatave vendore për të përfituar në vijimësi prej tyre.

Ndjekja e zbatimit të planeve të menaxhimit në zonat e mbrojtura kryhet nga komitetet e menaxhimit.

Gjatë rivlerësimit të sistemit të ZMM të Shqipërisë janë marrë në konsideratë dhe PIM të miratuar për ZMM, deri më Nëntor 2019. Konstatohet se ky proces nuk ka zhvillim të plotë dhe uniformë në përputhje me zgjerimin e RrZMM, pasi jo të gjitha zonat e mbrojtura janë të mbuluara me PIM, kjo edhe për mungesë të fondeve. Siç është pranuar, një nga praktikatat më efektive për mirëmenaxhimin e zonave të mbrojtura, krahas rregullimeve ligjore, si pjesë e sistemit të menaxhimit, mbetet hartimi dhe zbatimi praktikë i PIM. Plani ndihmonë dhe drejtonë autoritetet shtetërore qendrore e lokale, AdZM, shoqërinë civile e OJF, komunitetin e banorët lokal si dhe palët e tjera të interesit, për një menaxhim të dëshiruar dhe afatgjatë të përdorimit dhe realizimit të objektivave të caktuara, në kuadër të veprimeve shumë qëllimëshme dhe të përbashkëta, brenda kufijve të zonës së mbrojtur, por dhe rreth saj, në përputhje e mbështetje të statusit dhe objektivave të ruajtjes. Plani gjykon mirëpërdorimin e territorit jo vetëm bazuar në aspektet ekologjike, por dhe tek potencialet ekonomike që ka për të kompensuar sakrificat e bëra në drejtim të kushtëzimit të përdorimit të territorit.

PIM është dokumenti i vetëm më i rëndësishëm për zonën e mbrojtur dhe për të gjithë ata që do t’u përdorinë atë. Ai udhëzon përdoruesit për të mbrojtur, ruajtur dhe menaxhuar në mënyrë të qëndrueshme dhe ekologjike zonat me vlera të veçanta natyrore dhe kulturore, nëpërmjet krijimit të ZM. Nuk mund të merret asnjë vendim që ndikon të ardhmen e zonës së mbrojtur pa iu referuar PIM apo që bien ndesh me objektivat, veprimet e parashikuara për

konservimin e natyrës, të biodiversitetit, të përdorimit të mençur të të gjitha burimeve natyrore, të peizazhit nga komuniteti dhe bizneset.

Plani përcakton vizionin, specifikon programet, objektivat, veprimet dhe rezultatet për dhjetë vitet e ardhshme. Ndërkohë nxit përmirësimin e kushteve sociale, nëpërmjet veprimtarive të përdorimit të qëndrueshëm të tokës, ujërave dhe veprimtarive të treta të lidhura me to, si turizmi. Përcaktohen veprimet menaxhuese për të mbrojtur, ruajtur dhe menaxhuar speciet e kërcënuara ose të rrezikuara të florës dhe faunës së egër, nga pikëpamja shkencore. Nëpërmjet këtyre veprimeve identifikohen dhe inventarët e komponentëve të shumëllojshmërisë biologjike, që konsiderohen të rëndësishëm për konservimin, përdorimin e qëndrueshëm, integrimin e tyre në sektorët përkatës dhe në politikat ndërsektoriale.

Plani promovon zbatimin e koordinuar, monitorimin dhe vlerësimin e këtyre veprimtarive së bashku përmes rrjetit të gjerë të partnerëve dhe grupeve të interesit, duke krijuar në thelb, një qasje për menaxhimin e ZM, të komponenteve të shumëllojshmërisë biologjike, identifikimin e proceseve dhe kategoritë e veprimtarive, të cilët kanë apo kanë të ngjarë të kenë ndikime negative të rëndësishme në konservimin dhe përdorimin e qëndrueshëm të shumëllojshmërisë biologjike dhe si të vlerësohen efektet e tyre.

Tabela 60. Lista e ZMM të pajisur me plane menaxhimi

Nr.	Emërtimim i ZMM	Statusi	Sip.ha	Miratimi – Urdhër i ministrit
1.	Llogara-Karaburun	PK/RNM	35,000.00	Nr. 147, datë 14.10.2005
2	Vjosë-Nartë	PM	19,738.00	Nr. 143, datë 24.10.2005
3	Mali i Dajtit	PK	29,216.90	Nr. 144, datë 24.10.2005
4	Kune-Vain-Tale	RNM/PN	4,393.20	Nr. 405, datë 09.06.2011
5	Butrint	PK	9,424.40	Nr. 404, datë 09.06.2011
6	Liqeni i Shkodrës	RNM/PN	26,535.00	Nr. 815, datë 21.11.2012
7	Prespa	PK	27,750.00	Nr.1792, datë 09.05.2014
8	Bredhi i Hotovës-Dangelli	PK	34,361.10	Nr.2025, date 31.12.2014
9	Liqeni i Pogradecit	PM	27,323.00	Nr.2026, datë 31.12.2014
10	Mali i Tomorrit	PK	24,723.10	Nr.2027, date 31.12.2014
11	Mali me Gropa-Bizë-Martanesh	PM	25,266.40	Nr.2028, date 31.12.2014
12	Korab-Korintik	RNM/PN	55,550.20	Nr.2029, date 31.12.2014
13	Karaburun-Sazan	PK	12,428.00	Nr. 750, datë 24.11.2015
14	Divjakë-Karavasta	PK	22,230.20	Nr. 782, datë 31.12.2015
15	Lumi i Bunës-Velipojë	PM	23,027.00	Nr. 131, datë 25.4.2018
16	Shebenik-Jabllanicë	PK	33,927.70	Nr. 134, date 25.4.2018
	TOTALI		388,664.00	
1	Lumi i Gashit	RSN	3,000.00	Pa i miratuar
2	Lugina e Valbonës	PK	8,000.00	Pa i miratuar
3	Porto Palermo	PN	2,067.80	Pa i miratuar
4	Alpet e Shqipërisë	PK	86,086.34	Pa i miratuar
5	Liqeni I Ulzes	PNB	4,206.00	I pa konfirmuar nga MTM
6	Nikaj-Mërtur	PNB	17,505.00	I pa konfirmuar nga MTM
7	Shkrel	PNB	20,282.00	I pa konfirmuar nga MTM
8	Kthellë	PNB	9,395.80	I pa konfirmuar nga MTM
	SHUMA		142,542.94	

B – RIVLERËSIMI I RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE

Nga studimet e kryera, një numër i konsiderueshëm zonash pyjore u propozuan për mbrojtje, sipas statusit të mbrojtjes që ato do të meritonin. Këto rekomandime u bazuan mbi kategoritë menaxhuese të IUCN-së, në përputhje me nevojat e sotme dhe të perspektivës së ruajtjes e manaxhimit të biodiversitetit. Si rrjedhojë pati një zgjerim të konsiderueshëm të RrZM si në sipërfaqe, por dhe në përdorimin për herë të parë të sistemit prej 6 kategorish të administrimit. Por edhe në këtë rast zgjerimi i RrZM u bazuar në hartat topografike në shkallën 1:25000 të ekonomive pyjore e kullimore.

Por, kanë kaluar mbi 25 vjet dhe në këto zona nuk u kryen studime të mirëfillta, siç kërkojnë standarete vendase dhe ndërkombëtare për menaxhimin e ZMM. Në të gjitha zonat e miratuar dhe të trashëguar, para vitit 1990 deri 1996, ka mungesë të theksuar të të dhënave. Në këto kushte nuk justifikojnë statusin e tyre, për rrjedhojë nuk janë në përputhje me objektivat e menaxhimit të ZM.

Për realizimin e objektivave të këtij studimi u kryhen disa verifikimet në terren, mbi 42 takime, në 12 qarqe, nga të cilat 3 ishin rajonale; një numër të konsiderueshëm diskutime me Administratat e Zonave të Mbrojtura (AdZM), Organizatat e Shoqërisë Civile (OShC), Botën akademike dhe universitetet; përfaqësues të institucionit të prefektit, të qarkut, të bashkisë, komuniteti i biznesit dhe aktorët e tjerë të interesuar, ku u evidencuan rastet e ndryshimeve të kufijve, të përdorimit të territorit dhe për rrjedhojë edhe të zonimit të sipërfaqes të ZMM, me qëllim që ato të përmbushin më mirë qëllimin e tyre, duke përfshirë habitate të rëndësishme dhe me vlera për t'u ruajtur. Për të gjitha këto raste u përgatiten propozimet përkatëse të shoqëruara edhe me argumentet e nevojshme që justifikojnë këto ndryshime.

Rregjistrimi i RrZM, krijimi i një sistemi gjeografik informacioni, i cili do të shërbejë për mbajtjen dhe azhurnimin e këtij rrjeti, në kohë reale, dhe krijimin e një bazë të dhënash, do të mundësojë në hartimin e politikave për menaxhimin sa më të mirë dhe të burimeve natyrore të përtëritshme dhe të papërtëritshme të ZM të vendit.

Shqipëria kontribuon në Database-in Botëror të Zonave të Mbrojtura, që mbahet nga UNEP-WCMC, si dhe në Listën e Kombeve të Bashkuara për Zonat e Mbrojtura dhe procesin e vlerësimit të Gjendjes së Zonave të Mbrojtura në Botë.

Ky rrjet i ridigjitalizuar i ZMM, i cili do përfshihet në hartën rajonale Evropiane e më gjërë, mundësonë që shumë organizma ndërkombëtare, qeveritare e joqeveritare, që merren me mjedisin dhe natyrën, të kenë një pamje shumë më të qartë për shpërndarjen e RrZMM në vëndin tonë, sipërfaqen që ato zënë, pozicionin gjeografik të tyre, etj. Njëherazi rrjeti i digjitalizuar u mundësonë studiuesve dhe specialistëve, që merren me problemet e mjedisit, më shumë informacion fillestar në lidhje me ZMM.

Gjithashtu, publikimi i rrjetit të ridigjitalizuar i ZMM, në web server-at e ndryshëm, bënë të mundur që të jenë të aksesueshme nga mjaft përdorues kompiuteri dhe interneti, të cilët mund të jenë ose amatorë dhe dashamirë të natyrës e të ZMM. Kësisoj, bëhet e mundur dhe tërheqja e vëmendjes dhe e interesit për institucionet kombëtare e ndërkombëtare, të turistëve vendas dhe të huaj, për rritjen e mundësisë për mbështetje më të gjërë për administrimin dhe ruajtjen e ZMM dhe të burimeve natyrore që ato mbartin.

Për MTM dhe AKZM si dhe për të gjithë aktorët e interesuar, për ruajtjen dhe mirëmenaxhimin e vlerave natyrore dhe të biodiversitetit, krijimi i rrjetit digjital përbën një element të fuqishëm për punën e tyre. Përcaktimi i kufijve dhe i zonimit, në nivel shumë të detajuar, me shumë elemente orientues, bën që specialistët e këtij sektori të kenë nën kontroll

të gjithë ZM, dhe të evidentojë dhe parandalojë çdo ndërhyrje të jashtligjëshme në to si dhe një monitorim të vazhdueshëm.

Po ashtu, institucionet mund të planifikojnë më saktë të gjithë veprimtaritë e tjera menaxhuese në ZM dhe evidentimin e rreziqeve të mundëshme: zjarret, furtunat, ndërhyrja humane, projektet infrastrukturore, apo të zhvillimit urban, të planifikimit të territorit, pa çenuar këto zona, etj.

Përditësimi dhe rivlerësimi i SZMM të Shqipërisë realizohet në pajtim me objektivat globale Aichi të biodiversitetit, deri në vitin 2020, dhe në kuadrin më të gjerë të Dekadës së Kombeve të Bashkuara mbi Biodiversitetin (2011-2020), si dhe në Dokumentin e Politikave Strategjike të Mbrojtjes së Biodiversitetit (miratuar me VKM, Janar 2016), ku janë identifikuar prioritetet, qëllimet dhe objektivat specifike kombëtare të biodiversitetit si:

1. **Deri në vitin 2020**, të sigurohet përafrimi dhe zbatimi i *acquis* të BE-së në fushën e mbrojtjes natyrore.
2. **Deri në fund të vitit 2015**, të ketë një dokument strategjik për biodiversitetin (DPSMB) të rishikuar dhe të miratuar - në përputhje me objektivin e Aichi 17;
3. **Deri në vitin 2020**, të krijohet një objektiv i ruajtjes prej 17% të zonave ujoretokësore në brendësi dhe 5% e zonave detare, bregdetare.
Krijimi i Rrjetit Kombëtar ekologjik i Shqipërisë, si një pjesë integrale e Rrjetit Ekologjik PanEvropian (PEEN) - në përputhje me objektivin e Aichi 11;
4. **Të rehabilitohen** të paktën 15 % e zonave të degraduara përmes aktiviteteve konservuese dhe restauruese - në përputhje me objektivat e biodiversitetit Aichi - ky veprim do të arrihet përmes zbatimit të planeve të menaxhimit për zonat e mbrojtura dhe përmes zbatimit të planeve të veprimit për llojet në veçanti dhe habitatet;
5. **Bujqësi dhe pylltari më të qëndrueshme** në përputhje me objektivat e biodiversitetit;
6. **Zbatimi i protokollit Nagoya** për aksesin dhe ndarjen e përfitimit të resurseve gjenetike dhe përfitimet që lindin nga përdorimi i tyre - në përputhje me objektivin e Aichi 16;
7. **Ndërgjegjësimi mbi biodiversitetin** - në përputhje me objektivin Aichi 1.

Kësisoj, rivlerësimi i RrZMM mbështetet dhe në rekomandimet e projektit “Forcimi i kapaciteteve kombëtare për ruajtjen e natyrës - përgatitja për rrjetin Natura 2000”, zhvilluar gjatë periudhës 2015-2019, projekt i financuar nga Bashkimi Evropian (BE) dhe Agjencisë Italiane për Bashkëpunim dhe Zhvillim (AICS).

Projekti NaturAL kishte si qëllim të ndalojë dëmtimin e biodiversitetit në Shqipëri, nëpërmjet përmirësimit të menaxhimit të ZM dhe krijimit të kushteve për zbatimin në të ardhmen të Rrjetit Evropian Natura 2000. Me forcimin e kapaciteteve kombëtare për mbrojtjen e mjedisit, projekti NaturAL përmirësojë njohuritë dhe eksperiencën në planifikimin dhe menaxhimin e ZM, duke promovuar partneritetin mes organizatave kombëtare, rajonale dhe ndërkombëtare, duke krijuar lidhje midis institucioneve kërkimore, ndarë eksperiencat dhe promovuar edukimin dhe rritjen e ndërgjegjësimit tek publiku, duke zhvilluar eko-turizmin dhe brandimin e prodhimeve vendore.

Pra, përfundimet dhe rekomandimet e projekti NaturAl qenë një mbështetje e plotë për të dhënat që u kërkuan në lidhje me planifikimin dhe menaxhimin e ZMM; për identifikimi dhe zbatimi i masave për ruajtjen e biodiversitetit; harta e tipeve të habitateve dhe të llojeve përkatëse për 5 zonat e mbrojtura; për protokollet dhe procedurat e monitorimit për lloje të rëndësishme (flora dhe fauna) dhe plotësimin e bazës së të dhënave (BioNNA); në përgatitjen e një listë paraprake të zonave NATURA 2000 si dhe plotësimin e skedave përkatëse, të cilat

do të shërbejnë për krijimin e Pasaportës për secilën ZMM, sipas modelit të “Skedës biologjike” edhe në kuadër të “Studimi i zonave të mbrojtura në Shqipëri”.

ANALIZA E VLERAVE TË BIODIVERSITETIT

Në kuadër të studimit për vlerësimin e zonave të mbrojtura ekspertët e grupit të punës i kanë kushtuar një rëndësi të vecantë analizimit të të dhënave dhe njohurive ekzistuese mbi vlerat specifike të biodiversitetit për secilën nga zonat e mbrojtura ekzistuese. Analiza është bazuar në identifikimin e habitateve dhe llojeve të rëndësishme të bimëve dhe kafshëve që hasen në zonat e mbrojtura.

Tipet e Habitatit dhe llojet e rëndësishme janë identifikuar në bazë të listës së habitateve dhe llojeve me rëndësi komunitare, të cilat kanë nevojë për ruajtje strikte, siç përcaktohen në anekset e Direktivave të Habitave dhe Shpendëve. Veç këtyre, janë konsideruar edhe lloje të tjera me rëndësi kombëtare, si lloje endemike apo të listuar në Konventat e tjera për mbrojtjen e natyrës, ku Shqipëria është palë. Bazuar në të dhënat e hulumtuara nga ekspertët, për secilën zonë janë hartuar listat e plota të tipeve të habitateve dhe llojeve më të rëndësishme që hasen në ZMM.

Tipet e Habitatit

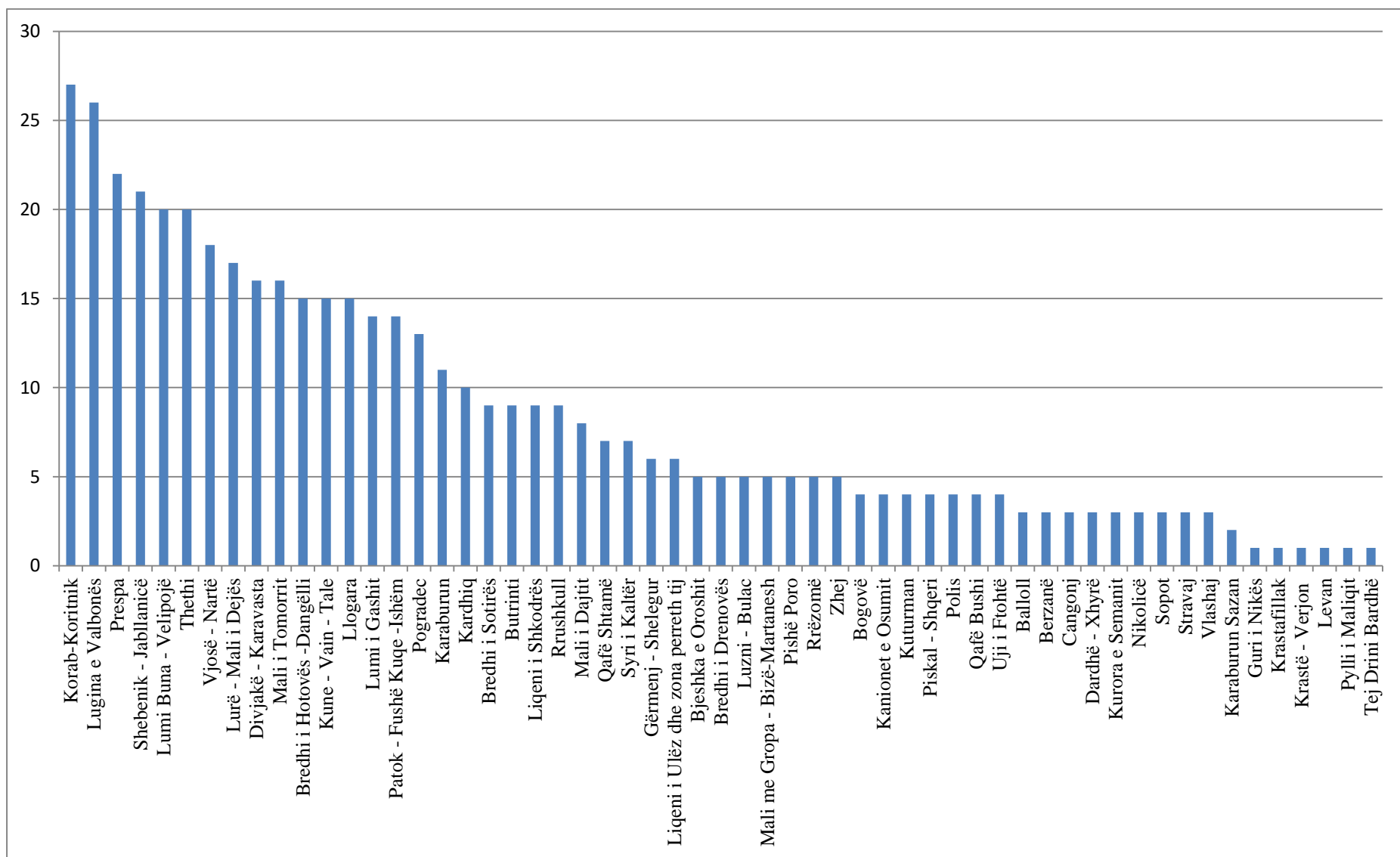
Shqyrtimi dhe analizimi i habitateve të rëndësishme për zonat e mbrojtura është bërë bazuar në listën e habitateve të Aneksit I, të Direktivës së Habitave. Për pjesën më të madhe të zonave, vlerësimi është bërë bazuar mbi të dhëna ekzistuese dhe gjykimin e ekspertëve pasi mungojnë të dhënat e detajuara për shtirjen dhe vendodhjen e habitateve në vend. Një ndihmesë të madhe ka dhënë edhe puna e bërë dhe të dhënat e grumbulluara gjatë përgatitjes së listës paraprake të zonave që duhen përfshirë në rrejtin Natura 2000 në Shqipëri, zhvilluar në kuadër të projektit NaturAL, financuar nga Komisioni Evropian dhe zbatuar nga Agjencia Italiane e Bashkëpunimit për Zhvillim në partneritet me Shoqatën Botanike Italiane dhe IUCN (Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës).

Në aneksin 1, jepet lista e plotë e habitateve të identifikuara në ZMM të marra në shqyrtim gjatë këtij studimi dhe numri i zonave të mbrojtura ku ato janë hasur. Në aneksin 2, paraqitet lista e ZMM me numrin e habitateve të identifikuara, në secilën prej tyre.

Jo të gjitha ZMM janë njësoj të pasura me një larmi tipe habitatesh të rëndësishme. Siç shihet edhe në grafikun më poshtë: PN “Korab-Koritnik” dhe PK “Lugina e Valbonës” dallohen për numrin më të lartë të tipeve të habitateve të pranishëm në to (përkatësisht 27 dhe 26), ndjekur nga PK “Prespa” dhe PK “Shebenik-Jabllanicë” me 22 dhe si tipe të ndryshme habitatesh në territorin e tyre. 17 nga ZMM të marra në shqyrtim (30%) kanë më shumë se 10 tipe të ndryshme habitatesh.

Nga ana tjetër, pothuajse gjysma e ZMM përmbajnë më pak se 5 tipe habitate të rëndësishme, sipas listës së habitateve të rëndësishme për Komunitetin Evropian (8 ZM kanë vetëm 1 habitat). Kjo varfëri habitatesh mund të jetë jo vetëm nga madhësia apo përshtatshmëria e zonave të mbrojtura, por kryesisht nga mungesa e studimeve të mirëfillta në këto ZM për identifikimin e habitateve të rëndësishme. Është me interes që studimet e ardhshme të përqëndrohen fillimisht në këto ZM ekzistuese për të parë nëse ato strehojnë habitate të rëndësishme. Padyshim që një numër habitatesh të rëndësishme ndodhen edhe jashtë zonave të mbrojtura ekzistuese ndaj është e nevojshme që sistemi të plotësohet vazdimisht me zona të reja të mbrojtura.

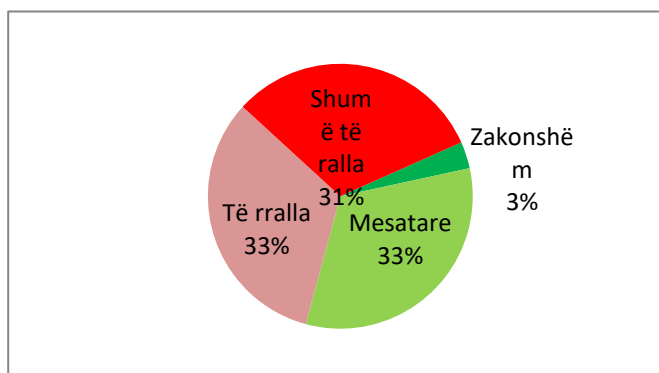
Grafiku 1. Numri i habitateve të identifikuara, në ZMM

Shpërndarja e tipit të habitateve nëpër ZMM varet nga një sërë faktorësh, të cilët, përgjithësisht, kufizojnë përhapjen e habitateve specifike në zona të gjera. Kjo vërehet edhe në modelin e shpërndarjes së tipit të habitateve në ZMM të Shqipërisë. Vetëm një e treta e habitateve gjenden në më shumë se 5 ZMM (3 habitate kanë përhapje më të gjerë >15), ndërsa pjesa tjetër (64%) janë të kufizuara në një deri pesë zona të mbrojtura. Ky është një tregues i rëndësishëm për vlerat e këtyre zonave, pasi prania e habitateve të rëndësishëm për komunitetin është ndër kriteret kryesore për përfshirjen e zonave të caktuara në rrjetin Natura 2000.

Grafiku 2. Shpërndarja e habitateve, në ZMM

Kategoritë	Numri i habitateve
Të Zakonshëm (>15 zona)	3
Mesatare (6-15 zona)	30
Të rralla (3-5 zona)	30
Shumë të ralla (1-2 zona)	24
Gjithsej	87

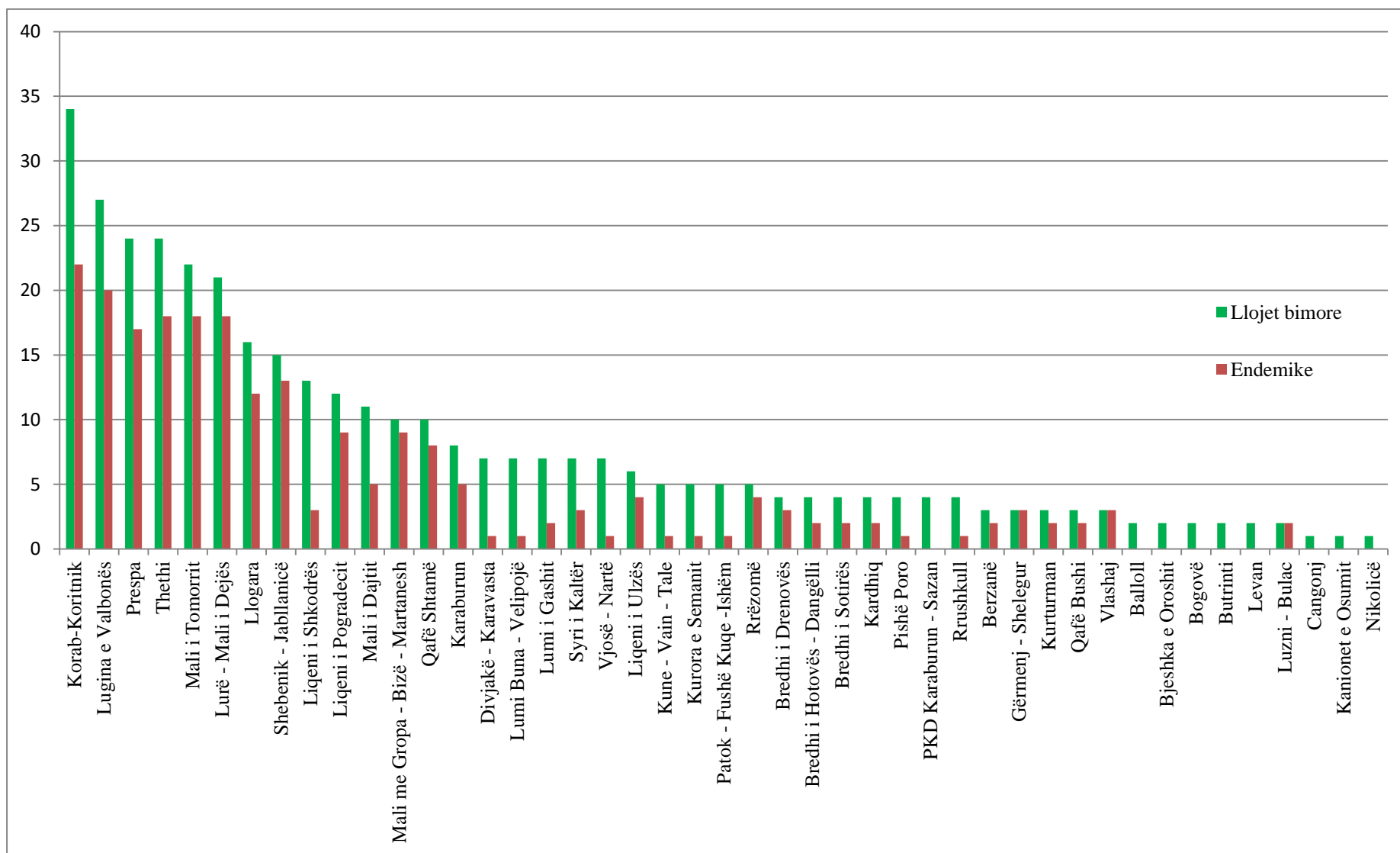
Llojet më kryesore floristike

Analiza e llojeve më kryesore floristike të ZMM të Shqipërisë, është bazuar kryesisht në praninë e llojeve endemike (subendemike) të lidhura ngushtë me tipin e habitateve kryesore të zonave të mbrojtura. Analiza ka identifikuar **180 lloje bimësh të rëndësishme, nga të cilat 145 janë lloje endemike apo subendemike** në Shqipëri apo në Ballkan. Veç këtyre në analizë janë përfshirë edhe **13 lloje, të listuara në Aneksin IV, të Direktivës së Habitaveve** (8 prej tyre janë listuar në Aneksin II). Po ashtu janë edhe **24 lloje, të përfshira në anekset e Konventës së Bernës**, për ruajtjen e llojeve me rëndësi për Evropën, si **dhe 4 lloje, të përmendura në Listën e Kuqe të IUCN**.

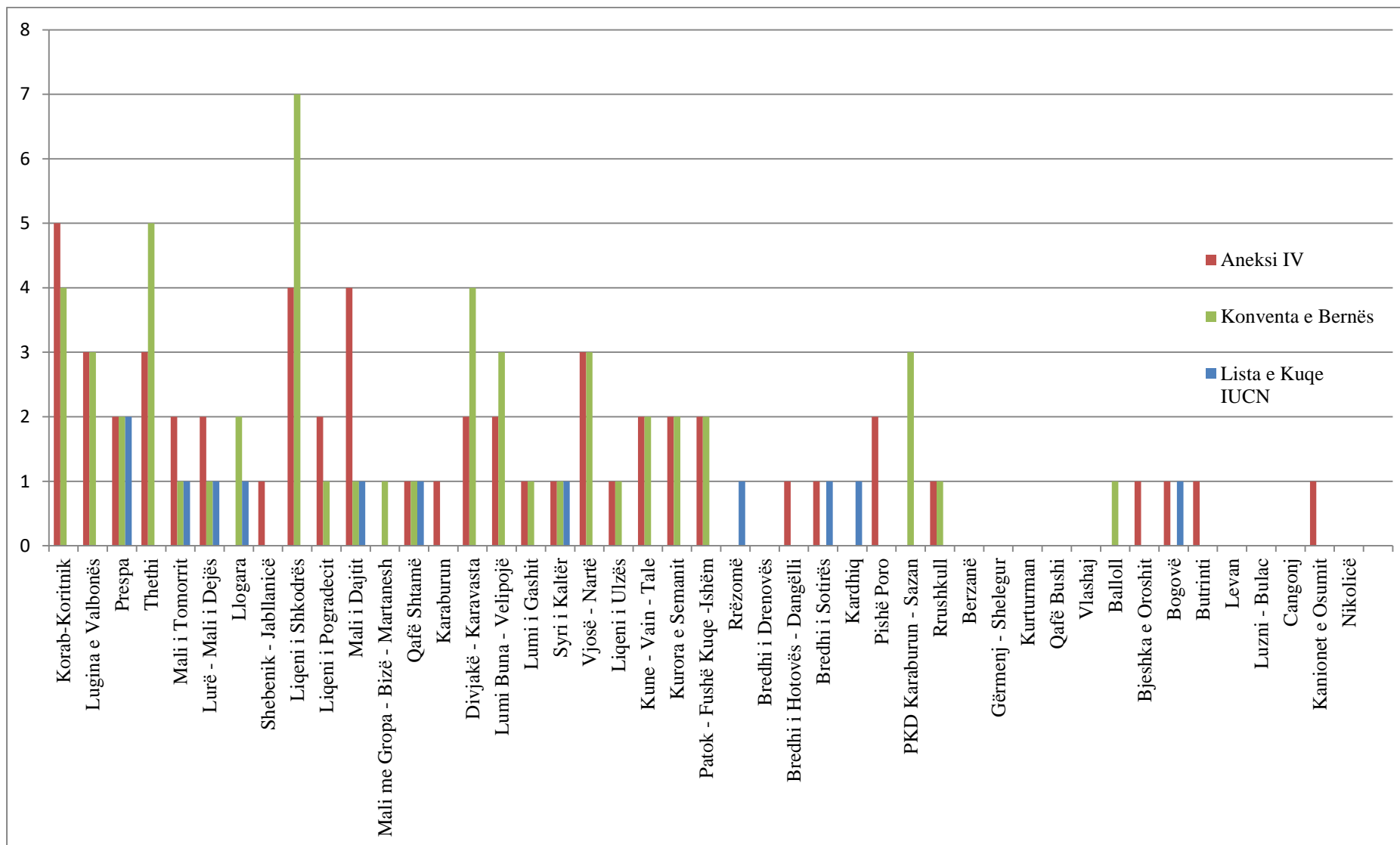
Grafikët e mëposhtëm paraqesin pasurinë llojore për secilën zonë të mbrojtur të sistemit aktual të zonave të mbrojtura në Shqipëri. Përveç numrit total të llojeve për secilën zonë, grafikët paraqesin edhe numrin e llojeve endemike si dhe numrin e llojeve me rëndësi ndërkombëtare që gjenden në secilën zonë të mbrojtur. Sic shihet nga grafiku, parqet kombëtare janë më të pasura nga pikëpamja floristike në krahasim me kategoritë e tjera të zonave të mbrojtura. Megjithatë, zona me numër më të madh llojesh (**34 lloje**) bimore të rëndësishme është **Parku Natyror Korab – Koritnik**. Gjithashtu spikasin edhe parqet **Kombëtare Lugina e Valbonës, Prespa, Thethi, Mali i Tomorit dhe Lurë Mali i Dejës të cilat kanë mbi 20 lloje bimore të rëndësishme**.

Përsa i përket llojeve me rëndësi ndërkombëtare, spikat **Parku Natyror Liqeni i Shkodrës me 7 lloje** të Konventës së Bernës dhe **4 lloje të Direktivës së Habitaveve**. Zona të tjera me numër të spikatur llojesh të Konventës së Bernës janë: **PK “Thethi” dhe PK “Divjakë-Karavasta”**, përkatësisht 5 dhe 5 lloje. **PN “Korab-Koritnik”**, dallohet për praninë e 5 llojeve, të listuara në anekset e direktivës së Habitaveve, ndërkohë që në **PK “Mali i Dajtit”**, numëron 4 lloje të tilla. Theksojmë, se për **12 ZMM** ekspertët nuk kanë identifikuar asnjë lloj bimor të rëndësishëm, çka e bën mëse imediat studimin e mëtejshëm të këtyre zonave.

Grafiku 3. Llojet bimore më kryesore, për secilën ZMM

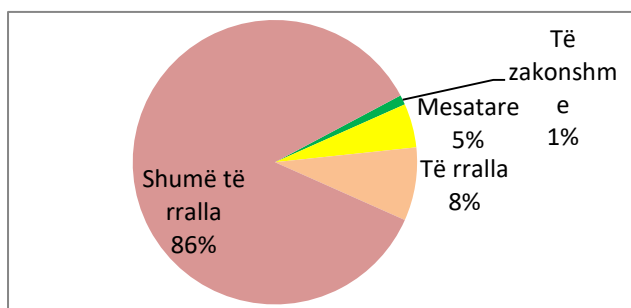
Grafiku 4. Numri i llojeve me rëndësi ndërkombëtare, për secilën ZMM

Analiza tregon se **shpërndarja e llojeve kryesore bimore** nëpër ZMM është shumë e kufizuar. Vetëm **2 nga 180** lloje bimësh hasen në më shumë se **15 ZMM** (përkatësisht 24 dhe 16 zona) dhe mund të konsiderohen si më të zakonshme. Ndërkohë, që **154** lloje bimësh (86%) hasen vetëm në një apo **2** zona dhe mund të konsiderohen shumë të rralla. Ky tregues e rrit shumë rëndësinë e rrjetit të zonave të mbrojtura, për ruajtjen e pasurisë floristike me rëndësi kombëtare e ndërkombëtare.

Grafiku 5. Shpërndarja e llojeve bimore, në ZMM

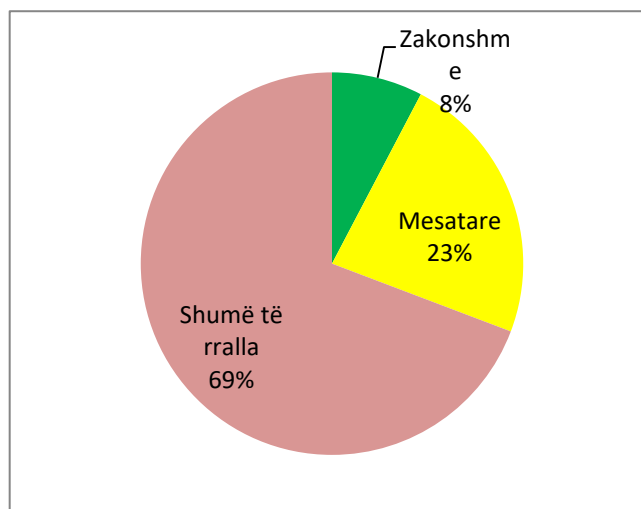
Kategoritë	Numri i ZM
Të zakonshme (>15 zona)	2
Mesatare (6-15 zona)	9
Të rralla (3-5 zona)	15
Shumë të rralla (1-2 zona)	154
Gjithsej	180

Situata paraqitet e ngjashme edhe me llojet e bimëve të listuara në Aneksin (II dhe IV) e Direktivës së Habitaveve. Tetë prej këtyre llojeve (sic tregon edhe tabela e mëposhtme) takohen vetëm në një zonë të mbrojtur, çka i bën këto zona kandidatë të padiskutueshme për tu konsideruar si pjesë e rrjetit Natura 2000 në Shqipëri.

Grafiku 6. Shpërndarja e llojeve bimore, në ZMM

Lloje të Direktivës së Habitaveve	Numri i ZM
Anacamptis pyramidalis	16
Gladiolus palustris	9
Minuartia verna ssp. Verna	8
Ramonda serbica	7
Cerastium dinaricum	2
Arabis scopoliana	1
Buxbaumia viridis	1
Caldesia parnassiifolia	1
Echium russicum	1
Fritillaria gussichiae	1
Lindernia procumbens	1
Marsilea quadrifolia	1
Riella helicophylla	1

Për më shumë detaje mbi pasurinë kryesore floristike, vështroni Aneksin 3, që paraqet listën e plotë të llojeve bimore të identifikuara si dhe përkatësinë e tyre në listat e ndryshme ndërkombëtare, si dhe Aneksin 4, që jep detaje mbi pasurinë kryesore floristike të secilës ZMM, pjesë e sistemit aktual të zonave të mbrojtura mjedisore.

Llojet më kryesore faunistike

Për sa i takon llojeve të faunës, bazuar në të dhënat dhe studimet e deritanishme, rezulton se rrjeti aktual i ZMM strehon **230 lloje kafshësh rruazore**, të listuara në ankeset e Direktivave evropiane për mbrojtjen e natyrës (**Direktivat e Habitaveve dhe Shpendëve**). Veç këtyre,

janë identifikuar edhe **7 lloje** të tjera me **rëndësi kombëtare si lloje endemike** apo me vlera të veçanta për Shqipërinë. Në shumë raste lloje të caktuara janë listuar si në Aneksin II dhe në Aneksin IV, të Direktivës së Habitaveve.

Tabela 61. Numri i llojeve të kafshëve, sipas grupeve kryesore

Grupet kryesore	Lloje të listuara në Aneksin I DSH & Aneksin II DH	Lloje të listuara në Aneksin IV DH	Lloje të rëndësishme kombëtare
AMFIBË	2	7	2
SHPENDË	133		
PESHQ	14	2	4
GJITARË	19	42	1
ZVARRANIKË	10	33	
GJITHSEJ	178	84	7

Aneksi 5, paraqet **listën e plotë të llojeve** të përfshira në analyze, bashkë me përkatësinë e tyre në anekset e direktivave evropiane të mbrojtjes së natyrës (Direktiva e Shpendëve dhe Direktiva e Habitaveve) dhe përcaktimet në listën e kuqe të IUCN (Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës).

Aneksi 6 dhe 7, paraqet **shpërndarjen e detajuar të llojeve** (të listuar, sipas anekseve përkatëse) për secilën ZMM.

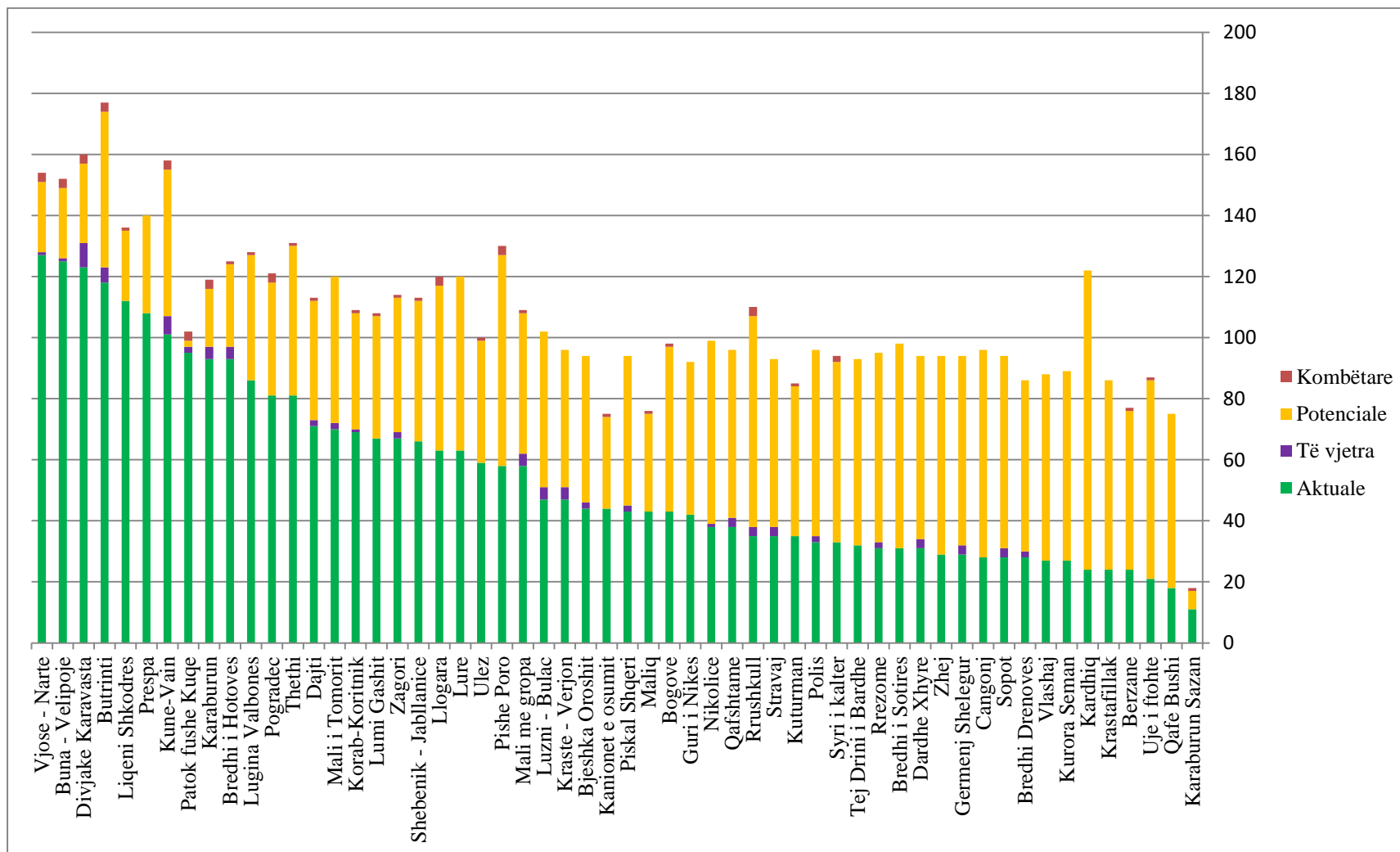
Vlerësimi ka marrë në konsideratë vetëm llojet rruazore, pasi njohuritë dhe eksperiencat për jo rruazorët është e pamjaftueshme për të lejuar një vlerësim të saktë të përhapjes së tyre brenda ZMM ekzistuese. Në të ardhmen, puna kërkimore shkencore duhet të përqëndrohet plotësimin e njohurive dhe të dhënave për këtë grup mjaft të rëndësishëm për ruajtjen e biodiversitetit.

Gjatë analizës së të dhënave mbi llojet e kafshëve të hasura në ZMM, janë identifikuar **3 tipe** të dhënash:

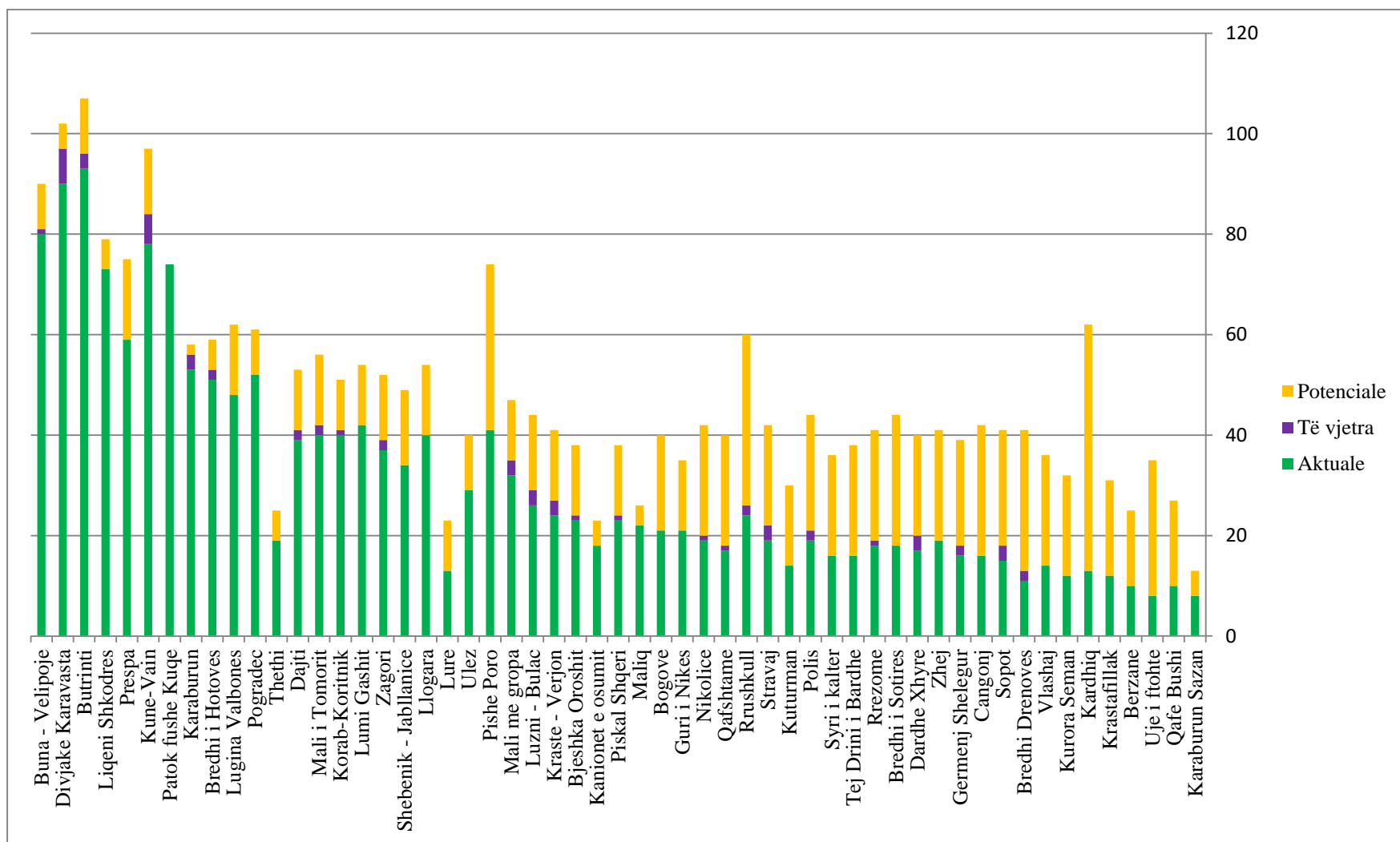
- i. të dhëna të vjetra, të marra kryesisht nga literature dhe që i referohen studimeve apo vërtetimeve të kryera më shumë se 20 vjet më parë;
- ii. të dhëna aktuale, të grumbuluara kryesisht në terren gjatë 20 viteve të fundit; dhe
- iii. të dhëna potenciale, të cilat tregojnë mundësinë e hasjes së një lloji në një zonë të caktuar bazuar mbi përshtatshmërinë e habitatit dhe të dhëna të tjera mbështetëse. Këtyre të dhënave u janë shtuar edhe disa lloje me rëndësi kombëtare.

Grafiku 7, më poshtë paraqet **pasurinë kryesore faunistike të ZMM** në Shqipëri, ndërsa **grafiku 8 dhe 9**, paraqesin numrin e llojeve të listuara në anekset e direktivave të Shpendëve dhe Habitaveve. Pesë zonat me të pasura në lloje kafshësh (**mbi 140 lloje**) janë **PM “Vjosë-Nartë”, PM “Lumi i Bunës-Velipojë”, PK “Divjakë-Karavasta”, PK “Butrint” dhe PN “Kune-Vain-Tale”**. Supozohet se kjo ndodh për arsye se këto zona ndodhen përgjatë vijës bregdetare dhe janë zona të rëndësishme për shpendët, të cilët përbëjnë grupin më të madh të kafshëve të përfshirë në aneksin e Direktivës së Shpendëve.

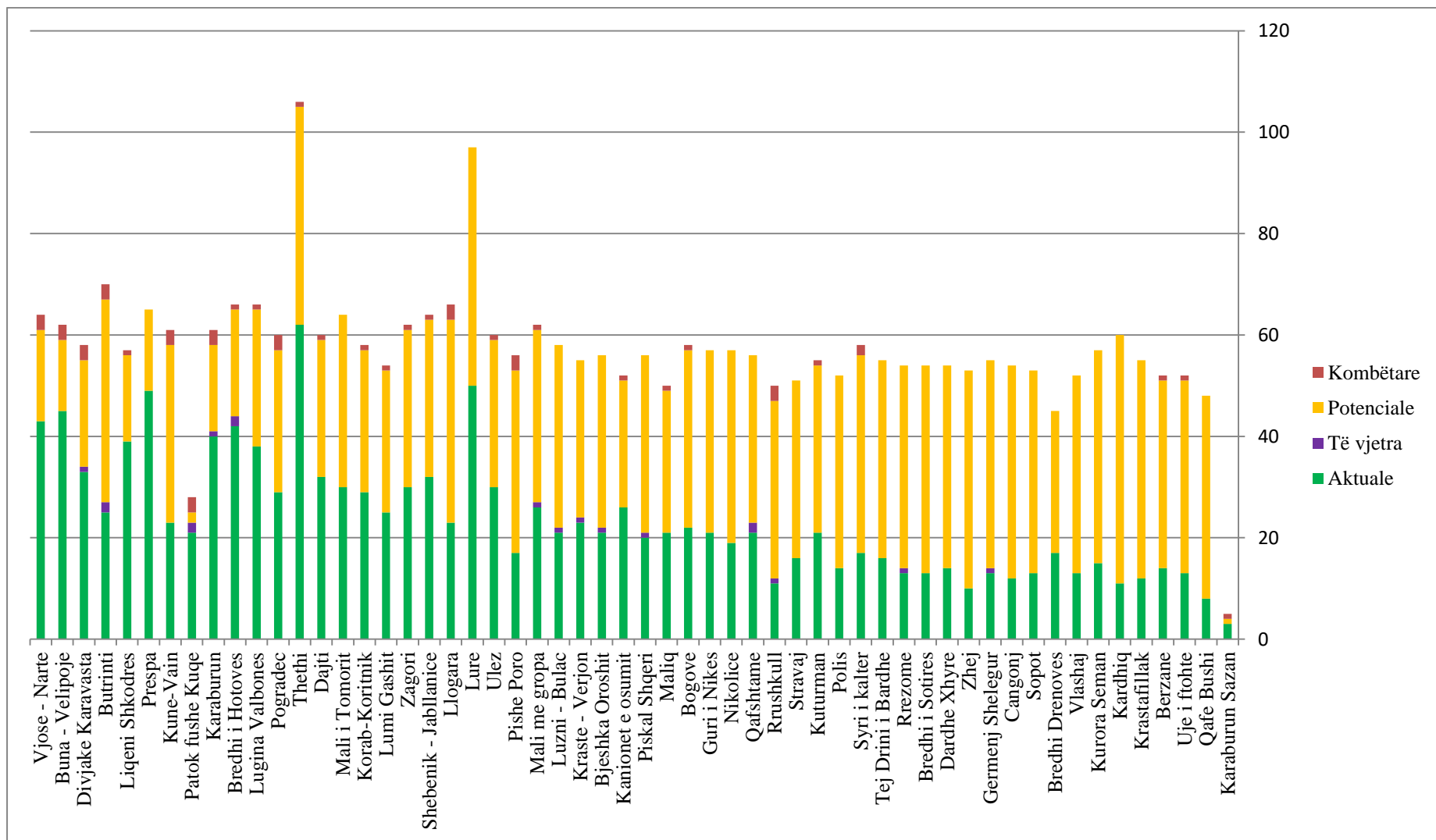
Grafiku 7. Numri i llojeve të kafshëve, për çdo ZMM

Grafiku 8. Numri i illojeve të listuara në Aneksin II të Direktivës së Habitave dhe Aneksin I të Direktivës së Shpendëve, për çdo ZMM

Grafiku 9. Numri i llojeve të listuara në Aneksin IV të Direktivës së Habitaveve dhe lloje të rëndësishme kombëtare, për çdo ZMM

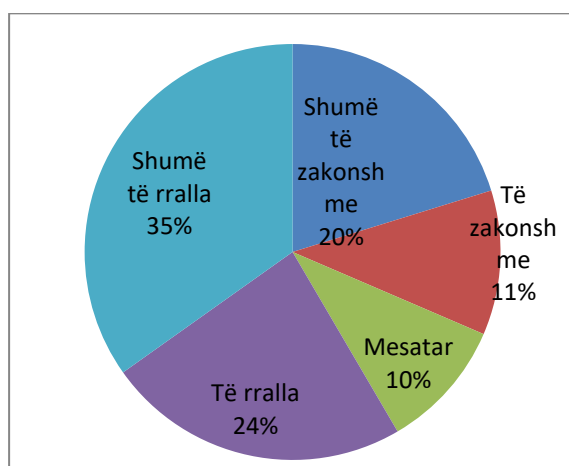

Ajo çka vlen të theksohet nga grafikët e mësipërm është niveli i lartë i të dhënave potenciale, çka tregon se duhet ende një punë e madhe kërkimore shkencore, për të vërtetuar praninë e këtyre llojeve në ZMM. Vihet re që zonat e mbrojtura të rëndësishme (Parqe Kombëtare, zona me sipërfaqe të konsiderueshme), shfaqin një pasuri të lartë llojore. Por, duhet theksuar se numri i ulët i llojeve, në disa zona, nuk është domosdoshmërisht tregues i një pasurie të vogël llojore, pasi kjo mund të jetë edhe për arsye të mungesës së njohurive dhe të të dhënave specifike për zonat në fjalë.

Shpërndarja e llojeve të kafshëve nuk është e njëjtë në të gjitha ZMM. Ka lloje që janë më të zakonshme e lloje që janë më të rrallë. Tabela dhe grafiku i mëposhtëm paraqet shpërndarjen e llojeve sipas disa kategorive të rrallësisë. Ajo çka vërehet nga grafiku dhe është me rëndësi për tu theksuar se më shumë se gjysma e llojeve të Aneksit I, të Direktivës së Shpendëve dhe Aneksit II, të Direktivës së Habitaveve, që hasen në Shqipëri, janë mjaft të rrallë dhe gjenden në më pak se 10 ZMM. Për më tepër, më shumë se një e treta e këtyre llojeve hasen në më pak se 5 ZMM. Ky është një tregues i rëndësishëm së madhe të disa zonave të caktuara për ruajtjen e llojeve me rëndësi për komunitetin evropian. Këto zona janë kandidatë parësorë për tu përfshirë në rrjetin Natura 2000 në Shqipëri.

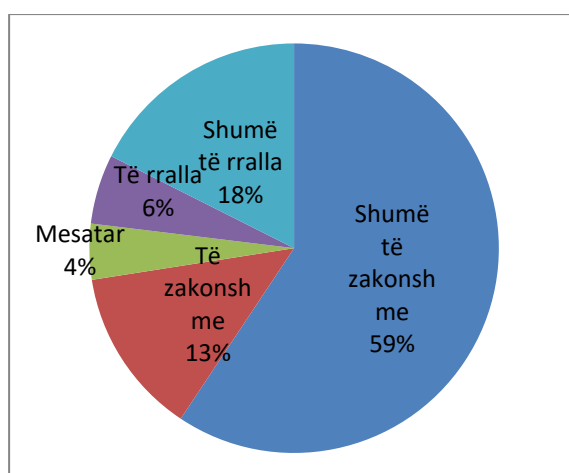
Grafiku 10. Shpërndarja e llojeve të listuara në Aneksin I, të Direktivës së Shpendëve dhe Aneksin II, të Direktivës së Habitaveve,

Kategoritë e rrallësisë	Numri i llojeve të listuara në Aneksin I/II
Shumë të zakonshme (>30 zona)	36
Të zakonshme (16-30 zona)	20
Mesatare (11-15 zona)	18
Të rralla (6-10 zona)	42
Shumë të rralla (1-5 zona)	62
Gjithsej	178

Grafiku 11. Shpërndarja e llojeve të listuara në Aneksin IV, të Direktivës së Habitaveve

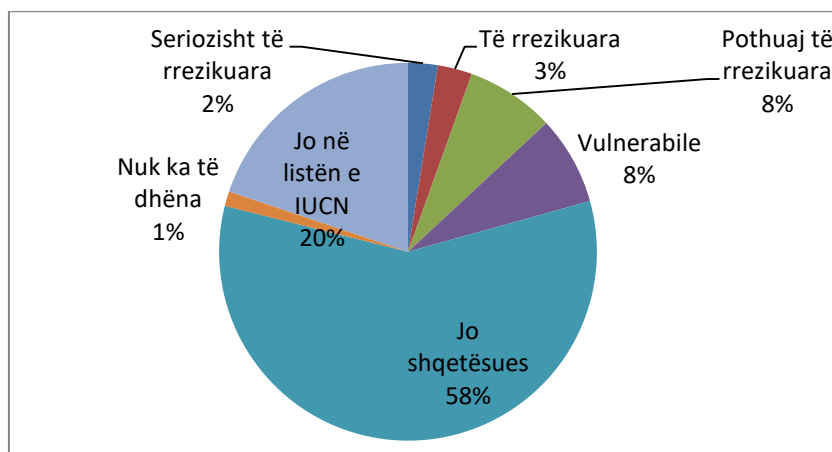
Kategoritë e rrallësisë	Numri i llojeve të listuara në Aneksin IV
Shumë të zakonshme (>30 zona)	54
Të zakonshme (16-30 zona)	12
Mesatare (11-15 zona)	4
Të rralla (6-10 zona)	5
Shumë të rralla (1-5 zona)	16
Gjithsej	91

Situata është më ndryshe me llojet e listuara në Aneksin IV, të Direktivës së Habitaveve. Gati 60% e këtyre llojeve hasen në më shumë se 30 ZMM të Shqipërisë dhe mund të konsiderohen si shumë të zakonshëm. Vetëm rreth një e katërta e këtyre llojeve klasifikohen si të rralla (6%) apo shumë të rralla (18%).

Një pjesë e mirë e llojeve të identifikuar (80%) janë të përfshirë në Listën e Kuqe të IUCNs, duke qenë të kërcënuar në nivel global, evropian apo edhe mesdhetar. Sidoqoftë, pjesa më e madhe e llojeve të kafshëve është vlerësuar nën kategorinë “Jo shqetësues”. Rreth një e pesta e llojeve të indentifikuar (21%) janë vlerësuar si të kërcënuara në kategori të ndryshme, por vetëm 5% e tyre janë vlerësuar si të rrezikuara.

Grafiku 12. Shpërndarja e llojeve të kafshëve, sipas kategorive të Listës së Kuqe të IUCNs

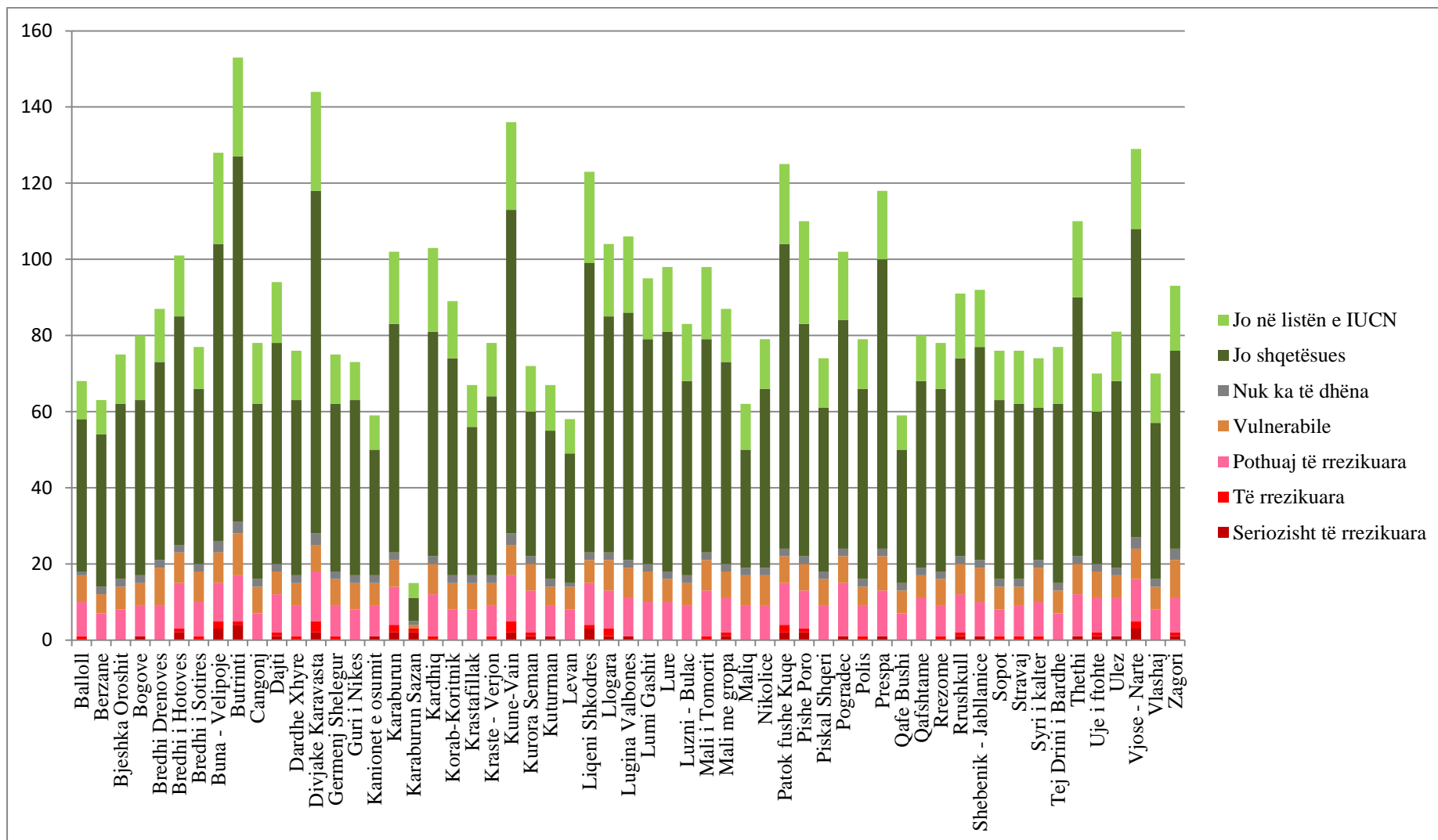

Numri i llojeve të kërcënuara, është pak a shumë në përpjestim të drejtë me numrin e përgjithshëm të llojeve në pothuajse të gjitha ZMM të marra në shqyrtim, ndërkohë që disa zona të mbrojtura spikasin për numrin e llojeve të rrezikuara. Këto zona duhet të kenë përparësi në zbatimin e masave mbrojtëse për ruajtjen e këtyre llojeve, të cilët për shkak të nivelit të lartë të rrezikimit kanë nevojë për ndërhyrje specifike e të mirëmenduara që të garantojnë një status të favorshëm ruajtjeje.

Tabela 62. Zonat e mbrojtura me numër më të madh llojesh të rrezikuara

Zona e mbrojtur	Lloje seriozisht të rrezikuar	Lloje të rrezikuara
PK “Butrint”	4	1
PM “Lumi Buna- Velipojë”	3	2
PM “Vjosë-Nartë”	3	2
PK “Divjakë-Karavasta”	2	3
PN “Kune-Vain-Tale”	2	3
PN “Liçeni i Shkodrës”	3	1
PN “Karaburun”	2	2
PN “Patok-Fushëkuqe-Ishëm”	2	2

Grafiku 13. Numri i llojeve të rrezikuara sipas listës së kuqe të IUCN, për çdo ZMM

RIVLERËSIMI I KUFIJVE DHE I SIPËRFAQES SË RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE

Nga diskutimet e kryera, për rivlerësimin e kufijve të RrZMM, përgjithësisht rezultojnë ndyshime (shitesa dhe paksime) si rrjedhojë e përcaktimit më të qartë të kufijve topografik, duke përdorur imazhet ortofoto të Republikës së Shqipërisë, të përditësimit të projeksionit dhe të përdorimit të sistemit të gjeorefencimit të “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010), që është i detyrueshëm në kompozimin e hartave të zonave të mbrojtura mjedisore.

Sipas dispozitave ligjore në fuqi të **Ligjit nr.81/2017** “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij, theksohet qartësisht se: **Sistemi kombëtar i territorit të zonave të mbrojtura** është tërësia e të dhënave për administrimin dhe menaxhimin e zonave të mbrojtura mjedisore, nën administrim të ministrisë përgjegjëse për zonat e mbrojtura mjedisore.

Me “**Zonë e mbrojtur**” duhet kuptuar një hapësirë tokësore, ujore, detare e bregdetare, e përcaktuar qartë gjeografikisht, e njohur, me kufij të qartë fizikë, dhe e menaxhuar përmes mjeteve ligjore apo mjeteve të tjera të efektshme, për të arritur ruajtjen/mbrojtjen afatgjatë të natyrës, e lidhur me shërbimet e ekosistemit dhe të vlerave kulturore. Shpallen zona të mbrojtura mjedisore, me qëllim të mbrojtjes dhe ruajtjes së shumëllojshmërisë biologjike, të peizazhit, të trashëgimisë natyrore e kulturore, të cilat menaxhohen me rrugë ligjore, sipas “Llojeve të zonave të mbrojtura” (neni 6), kritereve për shpalljen e tyre, përcaktuar në nenin 11, dhe njëres prej kategorive të caktuara në nenin 14.

Në këtë proces, krahas kritereve dhe rregullave të shpalljes dhe menaxhimit, territorret e ZMM duhet të përmbushin detyrimisht objektivat, sipas përcaktimeve të nenit 9. Njëherazi këto detyrime janë pazgjidhshmërisht të lidhura me sistemin e zonimit të sipërfaqes së ZMM, ku me rëndësi mbetet shkalla e mbrojtjes, sipas kategorive, të përcaktuara në nenin 3:

“**Shkallë e parë mbrojtjeje (strikte)**”, është shkalla e mbrojtjes që ka si funksion ruajtjen tërësore të biodiversitetit dhe sigurimin e një zone natyrore të pashqetësuar;

“**Shkallë e dytë mbrojtjeje**”, është shkalla e mbrojtjes që ka si funksion ruajtjen parësore të biodiversitetit dhe sigurimin e një zone natyrore pak të shqetësuar nga veprimtaritë tradicionale dhe ekoturistike;

“**Shkallë e tretë mbrojtjeje**”, është shkalla e mbrojtjes që ka si funksion ruajtjen e natyrës dhe të biodiversitetit në harmoni me zhvillimin e veprimtarive social-ekonomike e turistike, të infrastrukturës për banorët e zonës dhe komunitetin e biznesit.

Në rivlerësimin e RrZM ekzistues dhe të propozimeve, si bazë mbështetëse, janë marrë në konsideratë kriteret që duhet të plotësojë një zonë e mbrojtur mjedisore, sipas përcaktimeve të nenit 11, të ligjit nr.81/2017. Njëherazi do të jetë një bazë e nevojshme dhe solide për planifikimin, bashkërendimin dhe drejtimin për ngritjen e sistemit kombëtar të ZMM, që do të materializohet në hartimin e “Planit Kombëtar Specifik të Zonave të Mbrojtura” (PIKSZM), dokument 5 vjeçar, në të cilin do të përfshihen:

- Objektivat e tërësisë së zonave të mbrojtura mjedisore;
- Kontributi i secilës zonë të mbrojtur mjedisore në arritjen e objektivave të tërësisë dhe atyre të rrjetit ekologjik;
- Mangësitë në mbulimin e të gjitha zonave me vlerë në këtë sistem;
- Planin e veprimit për të zbatuar dhe zhvilluar më këtë sistem.

Në këtë kontekst, gjatë rivlerësimit, është marrë në konsideratë që menaxhimi i sistemit të ri të ZMM duhet të:

a) mbrojtje drejtimet e zhvillimit të tanishëm dhe të ardhshëm të pasurive kombëtare nëpërmjet ruajtjes dhe menaxhimit të ekosistemeve, habitateve e peizazheve përfaqësuese, si dhe integrimin e administrimit të tyre në politikat, planet, programet dhe veprimtaritë shtetërore, në nivel kombëtar e bashkiak;

b) sigurojë përdorimin e qëndrueshëm të elementeve të diversitetit biologjik, nëpërmjet përfshirjes së bashkive në vendimmarrje dhe veprimtari të tjera që lidhen me zonat e mbrojtura, që përfshijnë caktimin dhe përvijëzimin e zonave, hartimin e planeve të administrimit të integruar dhe drejtimin e zonave të mbrojtura;

c) përcaktojë qartë objektivat e ruajtjes/ mbrojtjes për zonën e mbrojtur, duke përcaktuar shkaktarët e moslejimit të aktiviteteve në të;

ç) përjashtojë nga shfrytëzimi ose zënia me aktivitete intensive nga ana e njeriut;

d) mos lejojë shfrytëzimin e tokës me teknologji intensive, me mjete dhe mënyra që shkaktojnë ndryshime rrënjësore në biodiversitetin, në strukturën dhe funksionet e ekosistemeve ose që dëmtojnë në mënyrë të pandreqshme sipërfaqen e tokës;

dh) ndalojë rritjen dhe shpërndarjen e kafshëve dhe bimëve jovendase, kur ato sjellin ndryshime në biodiversitetin e zonës;

e) ndalojë ndërtimin e zonave urbane, si autostradave, hekurudhave, linjave të tensionit të lartë, veprave të mëdha hidrike dhe sistemeve të naftës e të gazit me shtrirje të gjatë;

ë) ndalojë ndryshimin e gjendjes natyrore të rezervave ujore, burimeve, liqeneve dhe sistemeve të zonave të lagura;

f) ndalojë çdo aktivitet që bie ndesh me objektivat e mbrojtjes së zonës.

Po ashtu, rëndësi në këtë rivlerësim është treguar edhe për faktin që sistemi i ZMM përfshin pronësi dhe pasuri të paluajtshme shtetërore dhe private, të cilat janë tepër të nevojshme për menaxhimin e tyre, dhe kërkohet një harmonizim të interesave të këtyre palëve.

Gjithashtu, në rivlerësimin e kategorive të sistemit të ZMM, krahas qëllimit të mbrojtjes dhe ruajtjes së shumëllojshmërisë biologjike, të peizazhit, të trashëgimisë natyrore e kulturore, të cilat menaxhohen me rrugë ligjore, janë marrë në konsideratë dhe përbërësit/elementët përfshirës, sipas kategorive të ZMM, si:

- Pjesë tokësore, bujqësore, pyjore e kullimore;
- Sipërfaqe ujore, liqene, laguna, lumenj, ujëmbledhës, bregdetare, detare e nëndetare, të cilat përmbajnë disa ekosisteme apo habitate karakteristike ose përfaqësuese;
- Vlerat unike të trashëgimisë natyrore biologjike dhe/ose lloje të florës e të faunës së egër të kërcënuar;
- Trashëgimi të veçanta gjeologjike e gjeomorfologjike;
- Qendra rurale, turistike e sportive, me karakter të rëndësishëm tradicional, ekologjik, estetik, me vlerë kulturore, arkeologjike, shpirtërore, edukative, rekreative dhe me mundësi hyrjeje për vizitorët, si dhe për kërkime shkencore.

Ky rivlerësim dhe hartimi i pasaportës për secilën ZMM, në kuadër të studimit të zonave të mbrojtura, përbën ndërkohë një bazë të plotë, por të domosdoshme për argumentimin e krijimit apo të heqjes së një zone të mbrojtur, e cila mbështet objektivat e planit kombëtar të rritjes përfaqësues të këtyre zonave, epërsitë dhe mangësitë e krijimit të zonës, zonimin e saj, si dhe shkallët e mbrojtjes, të propozuara për secilën zonë; rezultatet e procesit të këshillimit me komunitetin lokal e shoqërinë civile, veçanërisht miratimin me shkrim nga bashkia, brenda dhe rreth zonës së propozuar; një hartë e formatit GIS të vendit të propozuar; një vlerësim duke përfshirë identifikimin e proceseve dhe të kategorive të veprimtarive, të cilat mund ta kërcënojnë diversitetin biologjik dhe attribute të tjera të vendit të propozuar, përfshirë zonat përreth; një vëzhgim i ndikimit social dhe ekonomik të popullatës vendore, që përfshin

situatën e përdorimit të territorit të propozuar dhe ndikimin e mundshëm të zonës së mbrojtur në këto përdorime; si dhe një përshkrim i masave kompensuese, që mund të nevojiten të merren për të adresuar transferimin e pronësisë dhe të të drejtave për përdorimin e elementeve të diversitetit biologjik.

Rivlerësimi i sistemit të ZMM ndihmonë strukturat përkatëse të MTM dhe të AKZM, gjatë procesit të shpalljes apo dhe rishpalljes së një zone të mbrojtur mjedisore, në përputhje me procedurat e përcaktuara në nenin 12, të ligjit “Për zonat e mbrojtura” si dhe gjatë procesit të diskutimeve me palët e interesit, institucionet qendrore e lokale, universitetet, OJF, komunitetin e biznesit, pronarët, dhe me përdoruesit e burimeve natyrore, etj.

Rrjeti aktual i ZMM përbëhet nga 6 Kategorit, sipas Ligjit 81/2017, të përshtatur me sistemin e IUCN-s: Rezervat Strikt Natyror (Kategoria I), Park Kombëtar (Kategoria II), Monument Natyre (Kategoria III), Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror (Kategoria IV), Peizazh i Mbrojtur (Kategoria V) dhe Zonë e Burimeve Natyrore të Menaxhuara (Kategoria VI).

Siç shpjeguar më sipër, deri në vitin 2005, për shpalljen e ZM janë përdorur harta topografike të shkallës 1:25000, të ekonomive pyjore e kullosore. Në vitin 2006 u krye një studim për digjitalizimin e rrjetit të ZM, duke përdorur po hartat topografike, por të gjeoreferuara, dhe si rrjedhojë e këtij procesi, u krijua dhe harta e digjitalizuar e RrZM, ku u saktësuar kufijt topografike dhe sipërfaqja për secilën ZM.

Theksojmë se ky studim nuk u miratua, por është fakt, se harta e digjitalizuar u përdor në të gjitha aspektet e menaxhimit dhe të vendimmarrjes për RrZM, pavarësisht se nuk përputhej kufiri dhe sipërfaqja me vendimin e Këshillit të Ministrave që kishte miratuar ZM. Njëherazi ky rrjeti i digjitalizuar (veçanërisht harta) shërbeu si bazë për miratimin e zonave të reja si dhe për çdo veprimtari tjetër që lidhej me mirëqeverisjen e RrZM. Krahas kësaj, pas vitit 2015, në vend të hartave të gjeoreferuara po përdoren imazhet satelitore dhe sistemi UTM.

Sipas të dhënave që disponohen për RrZM (aktual të digjitalizuar) rezultojnë se sipërfaqja e miratur, sipas VKM, është **504,826.20ha**, ose **17.56%** e sipërfaqes së përgjithshme të vendit; ndërsa, sipas hartës së digjitalizuar sipërfaqja është **524,322.70ha**, ose **18.24%** e sipërfaqes së përgjithshme të vendit, pra me një sipërfaqe më tepër prej **19,496.40ha**. Kjo mospërputhje ka krijuar një situatë konfliktuese në menaxhimin e RrZM, por dhe në vendimmarrjen për veprimtari të ndryshme që lidhen me ZM.

Tabela 62. Gjendja e Rrjetit të ZMM, sipas Kategorive, Nëntor 2019

Nr.	Kategoria ZMM	Sip.ha, VKM	Sip.ha, Harta	Diferenca +/-	Nr. Kateg
1.	Rezervë Strikt Natyrore (I)	4,800.00	12,062.22	7,622.22	2
2.	Park Kombëtar (II)	230,707.30	245,801.58	15,094.28	14
3.	Monument Natyre (III)	1,970.00	1,968.84	-1.16	3
4.	Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror (IV)	151,770.40	149,002.54	-2,767.86	24
5.	Peizazh i Mbrojtur (V)	97,333.60	97,256.78	-76.82	6
6.	Zonë e Mbrojtur e Burimeve të Menaxhuara (VI)	18,245.00	18,230.74	-14.26	4
	TOTALI	504,826.30	524,322.70	19,496.40	53
	%/Sip.Republikës	17.56%	18.24%		

Nga sipërfaqja e përgjithshme e Rrjetit të ZMM, **491,065.10ha** janë sipërfaqe tokësore/ujore dhe **13,261.20ha**, sipërfaqe detare.

Tabela 63. RRJETI I ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE NË SHQIPËRI RIVLERËSIMI I KUFIJVE DHE SIPËRFAQES					SIPËRFAQJA, HA		
Nr.R	Qarku	Emëri i ZM	Kategori a IUCN	Miratimi	Aktuale VKM	VKM-Harta digjitalizuar	Diferenca
I	REZERVAT STRIKT NATYROR						
1.	Kukës	Lumi i Gashit	I	VKM nr.102, datë 15.01.1996	3,000.0	10,263.33	7,263.33
2.	Gjirokastrë	Kardhiqi	I	VKM nr.102, datë 15.01.1996	1,800.0	1,798.89	-1,11
	SHUMA-RSN				4,800.00	12,062.22	7,622.22
II	PARK KOMBËTAR						
1.	Shkodër	Thethi	II	VKM nr. 96, datë 21.11.1966	2,630.0	4,741.20	2,111.20
2.	Dibër	Lurë-Mali i Dejes	II	VKM nr. 661, datë 31.10.2018	20,242.8	20,242.42	-0.38
3.	Vlorë	Llogora	II	VKM nr. 96, datë 21.11.1966	1,010.0	1,009.27	-0.73
4.	Korçë	Bredhi i Drenovës	II	VKM nr. 96, datë 21.11.1966	1,380.0	1,379.00	-1.00
5.	Kukës	Lugina e Valbonës	II	VKM nr.102, datë 15.01.1996	8,000.0	21,390.16	13,390.16
6.	Durrës	Qafë Shtamë	II	VKM nr.102, datë 15.01.1996	2,000.0	1,998.65	-1.35
7.	Korçë	Prespa	II	VKM nr. 80, datë 18.02.1999	27,750.0	27,727.61	-22.39
8.	Vlorë	Butrinti	II	VKM nr.134, datë 20.02.2013	9,424.4	9,416.82	-7.58
9.	Tiranë, Durrës	Mali i Dajtit	II	VKM nr.402, datë 21.06.2006	29,216.9	29,193.27	123.63
10.	Fier, Tiranë	Divjakë-Karavasta	II	VKM nr.687, datë 19.10.2007	22,230.2	21,972.10	-258.10
11.	Elbasan, Dibër	Shebenik-Jabllanice	II	VKM nr.640, datë 21.05.2008	33,927.7	33,894.25	-33.45
12.	Gjirokastrë, Korçë, Berat	Bredhi i Hotovës-Dangëlli	II	VKM nr.1631, datë 17.12.2008	34,361.1	34,333.32	-27.78
13.	Vlorë	Karaburun-Sazan	II	VKM nr.289, datë 28.04.2010	12,428.0	12,417.89	-10.11
14.	Berat, Elbasan	Mali i Tomorrit	II	VKM nr.467, datë 26.07.2018	26,106.2	26,085.62	-20.58
	SHUMA PK				230,707.30	245,801.58	15,094.28
III	MONUMENT NATYRE						
	Shqipëri	BioMonumente Nr.	III	VKM nr.303, datë 10.05.2019	0.0	0.0	0.0
		GjeoMonumente Nr.	III	VKM nr.303, datë 10.05.2019	0.0	0.0	0.0
1.	Gjirokastrë	Bredhi i Sotirës		VKM nr.102, datë 15.01.1996	1,740.0	1,738.64	-1.36
2.	Gjirokastrë	Zhej	III	VKM nr.102, datë 15.01.1996	0.0	0.00	0.00

3.	Vlorë	Syri i Kaltër	III	VKM nr.102,datë 15.01.1996	180.0	180.00	0.00
4.	Dibër	Vlashaj	III	VKM nr.102,datë 15.01.1996	50.0	50.20	0.20
	SHUMA MN				1,970.00	1,968.84	-1.16
IV	REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR						
1.	Vlorë	Karaburun	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	20,000.0	17,102.70	-2,897.30
2.	Korçë	Cangonj	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	250.0	250.02	0.02
3.	Berat	Bogovë	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	330.0	330.32	0.32
4.	Korçë	Krastafillak	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	250.0	249.93	-0.07
5.	Elbasan	Kuturman	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	3,600.0	3,597.52	-2.48
6.	Fier	Pishë Poro	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	1,500.0	1,499.11	-0.89
7.	Lezhë	Berzanë	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	880.0	879.31	-0.69
8.	Fier	Levan	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	200.0	198.24	-1.76
9.	Berat	Balloll	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	330.0	329.92	-0.08
10.	Elbasan	Qafë Bushi	IV	Rreg.MB nr.1, datë 27.7.1977	500.0	499.73	-0.27
11.	Durrës	Rrushkull	IV	Urdhër MB nr.2,datë 26.12.1995	650.0	649.76	-0.24
12.	Vlorë	Rrëzomë	IV	VKM nr.102,datë 15.01.1996	1,400.0	1,612.41	212.41
13.	Kukës	Tej Drini Bardhë	IV	VKM nr.102,datë 15.01.1996	30.0	29.98	-0.02
14.	Korçë	Gërmenj-Shelegur	IV	VKM nr.102,datë 15.01.1996	430.0	429.82	-0.18
15.	Elbasan	Polis	IV	VKM nr.102,datë 15.01.1996	45.0	45.10	0.10
16.	Elbasan	Stravaj	IV	VKM nr.102,datë 15.01.1996	400.0	399.86	-0.14
17.	Elbasan	Sopot	IV	VKM nr.102,datë 15.01.1996	300.0	300.27	0.27
18.	Elbasan	Dardhë-Xhyrë	IV	VKM nr.102,datë 15.01.1996	400.0	400.01	0.01
19.	Shkodër	Liqeni i Shkodrës	IV	VKM nr. 684,datë 02.11.2005	26,535.0	26,513.81	-21.19
20.	Lezhë	Kune-Vain-Tale	IV	VKM nr.432, datë 28.04.2010	4,393.2	4,389.65	-3.55
21.	Lezhë	Patok-Fushëkuqe-Ishëm	IV	VKM nr.995, datë 03.11.2010	5,000.7	4,996.70	-4.00
22.	Dibër, Kukës	Korab-Koritnik	IV	VKM nr.898, datë 21.12.2011	55,550.2	55,505.39	-44.81
23.	Gjirokastrë	Zagori	IV	VKM nr.354, datë 02.05.2018	24,590.3	24,590.32	0.02
	SHUMA-RNM/PN				147,564.4	144,799.88	-2,764.52
IV	PARK NATYROR BASHKIAK/PNB						

1.	Dibër	Liqeni i Ulzëz dhe zona përreth tij	IV	VKQ nr. 16, datë 03.04.2013	4,206.0	4,202.66	-3.34
2.	Kukës	Nikaj-Mërtur	IV	VKQ nr. 32, datë 13.10.2014	17,505.0	<i>Nuk janë miratuar</i>	0.00
3.	Shkodër	Shkrel	IV	VKQ nr.	20,282.0	<i>Nuk janë miratuar</i>	0.00
4.	Lezhë	Kthellë	IV	VKQ nr. 16, datë 30.01.2015	9,395.8	<i>Nuk janë miratuar</i>	0.00
				SHUMA-PNB	52,427.4	4,202.66	-3.34
				TOTALI RNM/PN - PNB	151,770.40	149,002.54	-2,767.86
IV	PEIZAZH I MBROJTUR						
1.	Korçë	Nikolicë	V	VKM nr.102,datë 15.01.1996	510.0	509.63	-0.37
2.	Korçë	Pogradec	V	VKM nr. 80,datë 18.02.1999	27,323.0	27,301.05	-21.95
3.	Vlorë	Vjosë-Nartë	V	VKM nr.680,datë 22.10.2004	19,738.0	19,722.42	-15.58
4.	Shkodër	Lumi Buna-Velipojë	V	VKM nr.682,datë 02.11.2005e p	23,027.0	23,008.53	-18.47
5.	Tiranë, Dibër	M.Gropa-Bizë-Martanesh	V	VKM nr.49, datë 31.01.2007	25,266.4	25,245.91	-20.49
6.	Durrës	Krastë-Verjon	V	VKM nr.468, datë 26.07.2018	1,469.2	1,469.24	0.04
				SHUMA PM	97,333.60	97,256.78	-76.82
VI	ZONË E MBROJTUR E BURIMEVE NATYRORE TË MENAXHUARA						
1.	Dibër	Luzni-Bulaç	VI	VKM nr.102,datë 15.01.1996	5,900.0	5,895.51	-4.49
2.	Korçë	Piskal-Shqeri	VI	VKM nr.102,datë 15.01.1996	5,400.0	5,395.75	-4.25
3.	Lezhë	Bjeshka e Oroshit	VI	VKM nr.102,datë 15.01.1996	4,745.0	4,741.20	-3.80
4.	Korçë	Guri i Nikës	VI	VKM nr.102,datë 15.01.1996	2,200.0	2,198.28	-1.72
				SHUMA-ZMBNM	18,245.0	18,230.74	-14.26
53	SIPËRFAQJA E PËRGJITHSHME E RRJETIT TË ZMM				504,826.2	524,322.70	19,496.40
					17.56%	18.24%	
				Sipërfaqja e Shqipërisë (ha)	2,874,800.0		
				SIPËRFAQJA E RRJETIT TË ZMM - TOKËSORE	491,065.0		
				SIPËRFAQJA E RRJETIT TË ZMM - DETARE	13,261.2		
				Karaburun-Sazan	12,428.0		
				Butrint	833.2		
				Sip. Bregdetare dhe Detare	119,224.7		

VLERËSIMI I PROPOZIMEVE PËR ZGJERIMIN E RRJETIT TË ZONA VE TË MBROJTURA MJEDISORE

Në diskutimet dhe konsultat e organizuara për rivlerësimin e RrZMM aktual dhe të propozimeve, rezulton:

- ZMM ekzistuese, sipas kategorive, që janë miratuar gjatë periudhës 1977-2000, ka mungesë të theksuar informacioni për tipet e habitateve dhe të llojeve, sipas klasifikimeve të IUCNs e të Natura 2000,
- Nuk janë përcaktuar qartasi kufijtë natyror, ka mos përputhje të kufijve të ZMM me gjendjen faktike, si rrjedhojë e përdorimit të hartave të vjetra në shkallën 1:25000, për të cilat është përdorur sistemi koordinativ Gauss Kryger,
- Në përcaktimin e kufijve topografik, nuk janë përdorur imazhet ortofoto të Republikës së Shqipërisë, të përditësimit të projeksionit dhe të përdorimit të sistemit të gjeorefencimit të “Kornizës Referuese Gjeodezike Shqiptare” (KRGJSH2010),
- Pasaktësi në përdorimin e territorit, të mbulesës vegjetative dhe i sistemit të zonimit,
- Diferenca të sipërfaqes ndërmjet ZMM të miratuara me VKM dhe të atyre që pasyrohen në hartën e digjitalizuar, pra nuk ka një rakordim dhe nuk janë reflektuar ndryshimet përkatëse në VKM dhe PIM,
- Mos përputhje të VKM së shpalljes me planin e menaxhimit, dhe nuk janë bërë ndryshimet përkatëse, gjë e cila ka sjellë konfuzion në vendimmarje.

Për përmirësimin e gjendjes së këtyre ZMM janë dhënë mendime nga ekspertët dhe kërkohet që të thellohen studimet për një periudhë 5 vjeçare dhe më pas të vendoset të jenë apo jo pjesë e rrjetit të ZMM të Shqipërisë, të ndyshojnë statusin apo përfshirjen e tyre në kategorinë park natyror bashkiak.

Njëherazi, gjatë këtij procesi janë bërë edhe mjaft propozime, të cilat synojnë mos ndryshimin e tyre, por shtimin e sipërfaqes dhe të kategorive me zona të reja, ndryshim të statusit për disa si dhe bashkime të ZM, me vlera të përbashketa të biodiversitetit dhe peizazhit.

Sipas propozimeve, sipërfaqja e përgjithshme arrinë në **807,775,31ha** (tokësore e detare) ose 28.10% të sipërfaqes tokësore të vendit. Nga kjo sipërfaqe **773,707,46ha** janë tokësore ose 95.78% e sipërfaqes së përgjithshme të RrZMM dhe **34,067.85ha** janë detare ose 4.22% e sipërfaqes së përgjithshme të RrZMM. Në sistemin e ZMM të propozuar përfshihen tre kategori të IUCNs: **Park kombëtar (II), Rezervat natyror i menaxhuar/Park natyror (IV), Peizazh i mbrojtur (V) dhe Park natyror bashkiak (IV).**

Sipërfaqja e rrjetit të propozuar ka një rritje prej **60.01%**, ose **302,949.01ha**, në krahasim me sipërfaqen e përgjithshme të rrjetit aktual të ZMM, prej **504,826.30ha**.

Tabela 64. Rrjeti i ZMM (Propozuar, sipas kategorive), Dhjetor 2019

Nr.	Kategoria ZMM	Sipërfaqja, ha	Nr.ZM	%/ZM	%/Rep
1.	<i>Park Kombëtar (II)</i>	318,780.69	12	39.46	11.09
2.	<i>Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror (IV)</i>	201,884.59	17	24.99	7.02
3.	<i>Peizazh i Mbrojtur (V)</i>	204,850.03	11	25.36	7.13
4.	<i>Park Natyror Bashkiak (IV)</i>	82,260.00	15	10.18	2.86
	TOTALI	807,775.31	55	100.00	28.10

Tabela 65. Rrjeti i ZMM (Propozuar, sipas ZMM), Dhjetor 2019

Nr.	EMËRTIMI I ZMM	Sip.ha (Tokësore- Detare)	Statusi IUCN	Komente
1	Bredhi i Kardhiqit	1,702.51	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes dhe ndryshim të statusit
2.	Lurë-Mali i Dejes	20,256.89	PK	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
3.	Llogora	1,771.05	PK	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
4.	Bredhi i Drenovës	1,400.08	PM	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes dhe ndryshim të statusit
5.	Qafë Shtamë-Mali Krujës	6,866.27	RNM/PN	Korrigjim të kufiri, të sipërfaqes, bashkim dhe ndryshim të statusit
6.	Prespa	27,613.06	PK	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
7.	Butrinti	8,614.66	PK	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes dhe heqje të zonës urbane
8.	Mali i Dajtit	28,723.39	PK	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
9.	Divjakë-Karavasta	27,866.95	PK	Korrigjim të kufiri, shtim të sipërfaqes në të dy anët e lumenjëve dhe heqje të sipërfaqes urbane, industriale dhe bujqësore intensive
10.	Shebenik-Jabllanicë	34,509.19	PK	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
11.	Bredhi i Hotovës-Dangëlli	34,051.94	PK	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
12.	Karaburun-Sazan	12,445.88	PKD	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
13.	Mali i Tomorrit	27,176.67	PK	Korrigjim të kufiri dhe shtim të sipërfaqes
14.	Bredhi i Sotirës	4,927.67	RNM/PN	Korrigjim të kufiri, shtim të sipërfaqes dhe ndryshim të statusit
15.	Syri i Kaltër	293.30	RNM/PN	Korrigjim të kufiri, shtim të sipërfaqes dhe ndryshim të statusit
16.	Karaburun-Ishulli Sazanit	17,858.67	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e të sipërfaqes si dhe shtim të sipërfaqes së Ishullit
17.	Cangonj	250.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
18.	Balloll	323.30	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
19.	Krastafillak	250.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
20.	Bogovë	342.13	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
21.	Kuturman-Qafë Bushi	4,165.50	PM	Korrigjim të kufiri, të sipërfaqes, bashkim dhe ndryshim të statusit
22.	Bërzane	898.17	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit

23.	Levan	200.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
24.	Rrushkull-Bishtkamëz	3,763.62	PM	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
25.	Rrëzoma	2,601.12	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
26.	Dardhë-Xhyrë	400.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
27.	Polis	45.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
28.	Luzni-Bulac	5,900.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
29.	Piskal-Shqeri	5,400.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
30.	Tej Drini Bardhë	30.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
31.	Gërmenj	1,410.06	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
32.	Stravaj-Sopot	1,548.91	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes dhe bashkim
33.	Liqeni i Shkodres	24,895.06	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
34.	Kune-Vain-Patok-Fushëkuqe	23,849.12	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes dhe bashkim
35.	Korab-Korintik	55,417.70	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
36.	Zagori	24,607.64	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
37.	Liqeni i Pogradecit	31,410.64	PM	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
38.	Vjosë-Nartë-Pishë Poro	39,342.46	PM	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes dhe bashkim
39.	Lumi i Bunës-Velipojë	26,420.78	PM	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
40.	Mali me Gropa-Bizë-Martanesh	26,046.16	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes dhe ndryshim statusi
41.	Krastë-Verjon	1,470.05	PM	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
42.	Bjeshka e Oroshit	4,680.19	PM	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes dhe ndryshim statusi
43.	Guri i Nikës-Lenie-Valamarë	5,136.87	PM	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes dhe bashkim
44.	Lugina e Shalës	12,222.89	PK	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
45.	Bredhi i Zhulatit	936.22	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
46.	Munella	51,559.84	PM	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit

47.	Porto Palermo	1,751.90	RNM/PN	Korrigjim të kufiri e sipërfaqes
48.	Alpet e Shqipërisë	83,528.12	PK	Bashkim i zonave të Alpeve dhe të ZM: Theth, Lugina e Valbonës dhe Lumi i Gashit
49.	Liqeni i Thanës-Belsh	20,000.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
50.	Lugina e Lumit Vjosa	34,000.00	PM	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
51.	Lugina e Gjergjevicës	2,966.28	RNM/PN	Shtim
52.	Liqeni i Ulzës	4,206.00	RNM/PN	Ndryshim statusi
53.	Shkrel	20,282.00	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
54.	Nikaj-Mërtur	18,544.60	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
55.	Kthella	9,394.80	PNB	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
56.	Kepi i Rodonit	1,500.00	PMD	Thellim të studimeve për 5 vjet, ndryshim statusi dhe diskutime me institucionin e bashkisë, studiuesit, OJF dhe palët e interesit
	TOTALI	807,775.31	28.10%	

Tabela 65. Rrjeti i ZMM Bregdetare-Detare (Propozuar, sipas ZMM), Dhjetor 2019

Nr.	EMËRTIMI I ZMM	Sip.ha Gjithsej (B-D)	Nga kjo: Detare	Statusi IUCN
1	Lumi i Bunës-Velipojë	26,420.78	2,988.05	PM
2	Kune-Vain-Patok-Fushëkuqe	23,849.12	4,931.43	RNM/PN
3	Rrushkull-Bishtkamëz	3,763.62	1,194.09	PM
4	Divjakë-Karavasta	27,866.95	5,564.94	PK
5	Vjosë-Nartë-Pishë Poro	39,342.46	5,887.87	PM
6	Karaburun-Sazan	12,445.88	12,445.88	PKD
7	Porto Palermo	1,751.90	1,436.54	RNM/PN
8	Butrinti	8,614.66	813.14	PK
9	Kepi i Rodonit	1,500.00	1,500.00	PMD
	TOTALI	145,555.37	36,833.94	

Duke marrë në konsideratë ZMM, që kërkojnë thellim të studimeve dhe diskutime të mëtejshme me të gjithë palët e interesuara, prej **230,174.87ha**, rezulton që nga sipërfaqja e përgjithshme e Rrjetit të ZMM të propozuar **807,775.31ha**, të mbetet **577,600.44ha** sipërfaqe potenciale, ose **71.51%**, nga e cila **562,904.88ha** sipërfaqe tokësore dhe **14,695.56ha** sipërfaqe detare.

Sipërfaqja potenciale e RrZMM prej **577,600.44ha**, përfaqëson **20.09%** të sipërfaqes së përgjithshme tokësore të vendit, nga **17.56%** që është aktualisht, me një rritje prej **2.53%**.

Tabela 66. Rrjeti ZMM, Ri-Vlerësimi i propozimeve, Dhjetor 2019

Nr.	EMRI ZMM	Sip.ha	Statusi
1	Alpet e Shqipërisë	83,528.12	PK
2	Llogora	1,771.05	PK
3	Prespa	27,613.06	PK
4	Butrinti	8,614.66	PK
5	Mali i Dajtit	28,723.39	PK
6	Divjakë-Karavasta	22,302.01	PK
7	Shebenik-Jabllanicë	34,509.19	PK
8	Lurë-Mali i Dejes	19,385.58	PK
9	Bredhi i Hotovës-Dangëlli	34,051.94	PK
10	Karaburun-Sazan	12,445.88	PKD
11	Mali i Tomorrit	27,176.67	PK
12	Bredhi i Kardhiqit	1,702.51	RNM/PN
13	Qafë Shtamë-Mali Krujës	6,866.27	RNM/PN
14	Bredhi i Sotirës	4,927.67	RNM/PN
15	Syri i Kaltër	293.30	RNM/PN
16	Karaburun-Ishulli Sazanit	17,858.67	RNM/PN
17	Rrëzoma	2,601.12	RNM/PN
18	Gërmenj	1,410.06	RNM/PN
19	Stravaj-Sopot	1,548.91	RNM/PN
20	Liçeni i Shkodrës	24,895.06	RNM/PN
21	Kune-Vain-Patok-Fushëkuqe	9,054.82	RNM/PN
22	Korab-Korintik	55,417.70	RNM/PN
24	Zagori	24,607.64	RNM/PN
24	Mali me Gropa-Bizë-Martanesh	26,046.16	RNM/PN

25	Bredhi i Zhulatit	936.22	RNM/PN
26	Porto Palermo	1,751.90	RNM/PN
27	Lugina e Gjergjevicës	2,966.28	RNM/PN
28	Liqeni i Ulzës	4,206.00	RNM/PN
20	Bredhi i Drenovës	1,400.08	PM
30	Kuturman-Qafë Bushi	4,165.50	PM
31	Vjosë-Nartë-Pishë Poro	21,678.85	PM
32	Lumi i Bunës-Velipojë	20,444.68	PM
33	Liqeni i Pogradecit	31,410.64	PM
34	Krastë-Verjon	1,470.05	PM
35	Bjeshka e Oroshit	4,683.36	PM
36	Guri i Nikës-Lenie-Valamarë	5,136.87	PM
	SHUMA	577,600.44	20.09%

Tabela 67. Propozimet për Rrjetin e ZMM të rivlerësuar, sipas kategorive, Nëntor 2019

Nr.	Kategoria ZMM	Sipërfaqja ha	Nr.ZM	%/ZM	%/Rep
1.	Park Kombëtar (II)	300,121.33	11	51.96	10.44
2.	Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror (IV)	187,089.08	17	32.39	6.51
3.	Peizazh i Mbrojtur (V)	90,390.03	8	15.65	3.14
	TOTALI	577,600.44	36	100.00	20.09

Nga analiza e kryer rezulton se nga sipërfaqja e propozuar për RrZMM prej **807,775.31ha** është rivlerësuar sipërfaqja prej **577,600.44ha**, pra me një paksim prej **230,174.87ha**, e cila mbetet për tu marrë në konsideratë, në vitet e ardhshme, dhe për hartimin e Planit Kombëtar të Zonave të Mbrojtura (PIKZM).

Në krahasim me sipërfaqen e rrjetit ekzistues prej **504,826.30ha**, sipërfaqja e rivlerësuar prej **577,600.44ha**, rezulton me një rritje prej **72,774.14ha**, ose **12.60%**.

Në rivlerësimin e rrjetit ekzistues të ZMM, por edhe të propozimeve të reja, bazuar në dispozitat e ligjit “Për zonat e mbrojtura” (nr.81/2017) rezulton se zonat e mbrojtura të Lumit të Gashit dhe Kardhiqit, të miratuara më 1996, kanë kategorinë e IUCN “Rezervat Strikt Natyror”, por bazuar në kushtet specifike të tyre, të mangësive dhe të mënyrës së menaxhimit, nuk e justifikojnë këtë status.

Kjo për faktin se në ligj kategoria “Rezervë strikte natyrore” (I) përkufizohet: ...territore ose zona, që zotërojnë disa ekosisteme të veçanta, karakteristike ose përfaqësuese, dhe/ose lloje të florës dhe/ose të faunës me rëndësi shkencore, të përshtatshme për kërkime shkencore dhe/ose monitorim dhe që janë pak ose aspak të shqetësuara nga njeriu, për të cilën zbatohet **shkalla e parë e mbrojtjes**, pasi në të janë të ndaluara të gjitha aktivitetet njerëzore që mund ta dëmtojnë atë dhe objektivat kryesorë.

Është propozuar që Kardhiqi, pasi rivlerësimin të kufijve dhe gjenjdes natyrore e të biodiversitetit, të marrë statusin e Rezervatit natyror të menaxhuar/Park natyror. Ndërsa Lumi i Gashit të jetë pjesë e parkut kombëtar të Alpeve të Shqipërisë, si nënzonë Qendrore dhe zonë e rëndësishme natyrore e UNESCO-s.

Propozime për disa ndryshime ka edhe rastet e statusit të ZMM, heqjes së tokës bujqësore dhe të zonave urbane, veçanërisht në ZMM e kategorisë “Park Kombëtar”, të rajonit bregdetar, ku të tilla veprimtari nuk janë në përputhje me kriteret e shpalljes së parkut dhe të menaxhimit të përcaktuara nga standartet e IUCN, të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” (81/2017). Po kështu edhe si

përgjegjësi, që ngarkon pa të drejtë, prania e tyre, mbi administratën e parkut, ku kjo e drejtë, për këto kategori, është e institucioneve vendore përkatëse.

Këto ndryshime kërkohen të reflektohen kryesisht në Parqet Kombëtar “Butrint” dhe “Divjakë-Karavasta”. Madje në sipërfaqen e parkut kombëtar të Divjakë-Karavasta propozohen të shtohet sipërfaqja në të dy Grykëderdhjet e lumenjve Shkumbin dhe Seman. Kundërshtit janë nga një grup të OJF-ve dhe pjesë e botës akademike, ndërsa drejtuesit e bashkive i mbështetin këto ndryshime.

Në rastin e PK të zonës bregdetare “Divjakë-Karavasta” dhe “Butrint”, sipas dispozitave të ligjit (neni 16) theksohet që: Këta territore duhet të jenë unik nga vlerat kombëtare dhe ndërkombëtare, që ruhen dhe menaxhohen për mbrojtjen e ekosistemeve, llojeve, për edukim dhe rekreacion (çlodhje e argëtim), që rregullojnë përdorimin e qëndrueshëm nga ana e njeriut të burimeve natyrore, duke zbatuar shkallën e mbrojtjes mjedisore të zonës që ka si objektiv të **mbajë territorin në gjendje natyrore**, ku të ruhen komunitetet biotike, të resurseve gjenetike dhe llojeve për të siguruar stabilitetin ekologjik dhe diversitetin.

Në mënyrë më specifike nga këta territore (pavarësisht nga zonimi) **duhet të përjashtohet njeriu nga shfrytëzimi ose zënia me aktivitete intensive**; nuk lejohet shfrytëzimi i tokës me teknologji intensive, me mjete dhe mënyra që shkaktojnë ndryshime rrënjësore në biodiversitet, në strukturën dhe funksionet e ekosistemeve ose që dëmtojnë në mënyrë të pandreqshme sipërfaqen e tokës; janë të ndaluara ndërtimi i zonave urbane, i autostradave, hekurudhave, linjave të prodhimit të energjisë, si hidrocentrale, linjave të tensionit të lartë dhe sistemeve të naftës e të gazit me shtrirje të gjatë; nuk lejohet ndryshimi i gjendjes natyrore të rezervave ujore, burimeve, liqeneve dhe sistemeve të zonave të lagura si dhe çdo aktivitet që bie ndesh me objektivat e mbrojtjes së zonës dhe që përcaktohen në planin e menaxhimit.

Pra, në këtë kontekst përjashtimi nga sipërfaqja e parkut kombëtar të zonave urbane e industriale tepër intensive apo dhe i një pjese të sipërfaqes bujqësore, nuk është në kundërshtim me objektivat dhe kërkesat e parashtuar nga ligji, pasi nuk kanë asnjë karakteristikë tradicionale, mbi të gjitha nuk përfshinjë apo nuk kanë asnjë diversitet dhe natyralitet të tipeve të habitateve, sipas listës së Natura 2000 apo dhe të listës së tipeve të habitateve të paracaktuara në vendimin e qeverisë nr. 866, datë 10.12.2014 “Miratimi i listës së tipeve të habitateve natyrore, bimëve, kafshëve dhe shpendëve, me interes për Bashkimin Evropian”(BE), por janë në presion të madh zhvillimi intensiv, të rrezikuara dhe të kërcënohen vazhdimisht nga veprimtaria njerëzore, etj.

Fakti që në tokat bujqësore gjenden, strehohen, ushqehen dhe shumohen mjaft lloje të faunës së egër, nuk mund të jetë përcaktues në shpalljen dhe menaxhimin e një territori park kombëtar.

Zona Ramsar “Laguna e Karavastasë-Pisha e Divjakës (Nr.site 781, datë 29.11.1995) ka një sipërfaqe prej 20,000.0ha dhe përfshihet brenda sipërfaqes e PK “Divjakë-Karavasta”, por konstatohet se nuk ka një hartë me kufi të qartë natyror, ku brenda territorit përfshihen dhe zonat urbane e turistike.

Zona Ramsar “Kanali i Çukës-Butrin-Kepi i Stillos” (Nr.site 1290, datë 28.3.2003) ka sipërfaqe 13,500.0ha dhe përfshin PK “Butrint”, por edhe në këtë rast konstatohet se nuk ka një hartë me kufi të qartë natyror, ku brenda territorit përfshihen dhe zonat urbane, turistike dhe arkeologjike.

Zona Ramsar “Liqeni i Prespave” (Nr.site 2151, datë 13.6.2013) ka sipërfaqe 15,118.6ha dhe përfshihet në PK “Prespa”, për të cilën ka një hartë dhe kufi të qartë natyror, ku brenda territorit përfshihen dhe zonat urbane.

Kësisoj, këta territoret, me statusin e zonës Ramsar, përbëjnë një kompleks menaxhimi, në disa raste kontraktitor, por më parësor mbetet statusi “Park Kombëtar”. Gjithsesi, sipas dispozitave të ligjit

(neni 26) theksohet se këto zona janë ekosisteme të trashëgimisë natyrore **janë të patjetërsueshme** dhe në to ushtrohen vetëm veprimtaritë tradicionale të bujqësisë, peshkimit, pyjeve dhe turizmi mjedisor, me miratim edhe të AKZM-së; çdo lloj **ndërhyrjeje me karakter ndërtimor** ose veprimtari të tjera të çfarëdolloji në një largësi 1500 m nga vija e ujit, duke përjashtuar ndërtimet me konstruksion të lehtë druri apo materiali tjetër miqësor ndaj mjedisit, duhet miratuar me vendim të Këshillit Kombëtar të Territorit (KKT) si dhe janë të ndaluara veprimtaritë që sjellin dëmtime apo shqetësime për llojet e kafshëve e të shpendëve të egra dhe të peshqve me banim të përhershëm, të përkohshëm dhe në rrugëkalimet e shpendëve shtegtarë e të emigrimit të peshqve.

Në rivlerësimin e ZMM me status **“Park Kombëtar”**, kategoria e II, rezulton se nga 14 ZM të miratuar propozohen të mbeten 12, kjo si rrjedhojë e krijimit të PK “Alpet e Shqipërisë”, ku përfshihen rajonet e Vermoshit, Bjeshkët e Namuna-Jezerca, PK i Thethit (1966), PK Lugina e Valbonës (1996), RSN Lumi i Gashit (1996), Shkëlzeni, Dobërdolli dhe pjesa Veriore e Luginës së Tropojës, i cili është në harmoni, si ekosistem malor, edhe me PK “Prokletije” (Mal i Zi) dhe “Bjeshkët e Namuna” (Kosovë) dhe të Luginës së Shalës.

Si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe rivlerësimit të gjendjes mjedisore ka paksime jo të konsiderueshme, kryesisht heqjen e zonave urbane dhe industriale të përziera me tokë bujqësore, në PK: Prespa, Butrint, Mali i Dajtit dhe Bredhi i Hotovës-Dangëlli.

Në PK të Divjakë-Karavasta, megjithse propozohet të hiqet pjesa e urbanizuar dhe e përzier me tokë bujqësore e qytetit të Divjakës dhe e Sulzotaj, rezulton shtesë të sipërfaqes. Njëherasi shtesë të sipërfaqes propozohen edhe në PK: Llogora (1966), Shebenik-Jabllanicë dhe Mali i Tomorrit. Ndërsa PK “Qafë Shtamë” propozohet të bashkohet me territoret e Shkretës, Ndojës dhe Malin e Krujës dhe të marrë statusin e Parkut Natyror.

Në rrejtin ekzistues të ZMM janë miratuar 3 **Monumente Natyre**: Bredhi i Sotirës, Syri i Kaltër dhe Vlashaj, miratuar qysh nga viti 1996. Në rivlerësimin e kryer rezulton se gjendja e Bredhit të Sotirës dhe e Syrit të Kaltër është mjaft e mirë, ndërsa Vlashaj ka pësuar dëmtime të rënda dhe nuk ekziston. Duke u bazuar në kriteret për një zonë të mbrojtur monument natyre, sipas ligjit, neni 17, ku zbatohet shkalla e parë e mbrojtjes, zona duhet të mbrohet e menaxhohet për ruajtjen e karakteristikave dhe dukurive të veçanta natyrore, formacion i veçantë gjeologjik dhe gjeomorfologjik, një depozitë mineralesh ose një habitat i një lloji të rrallë e të kërcënuar ose me rëndësi e vlerë të veçantë shkencore, estetike, kulturore, historike e arkeologjike, është propozuar që Bredhi i Sotirës dhe Syri i Kaltër (me sipërfaqe të zgjeruar) të kenë statusin e Rezervatit natyror të menaxhuar/Park natyror, ndërsa burimet e Syrit të Kaltër të mbeten Monument natyre.

Mbështetur tek objektivat e shpalljes dhe menaxhimit të **Rezervatit natyror të menaxhuar/Park natyror**, për rivlerësimin e kësaj kategorie, janë marrë në konsideratë përcaktimet ligjore që synojnë: sigurimin dhe ruajtjen e kushteve të habitatit, të domosdoshme për mbrojtjen e llojeve të rëndësishme, grup-llojeve, komuniteteve biotike ose karakteristikave fizike të mjedisit, që kërkojnë ndërhyrje të veçantë për një menaxhim optimal; lehtësimin e kërkimit shkencor dhe monitorimit mjedisor si aktivitete parësore të lidhura me menaxhimin e qëndrueshëm të resurseve natyrore; dhënia e mundësisë popullsisë lokale të përfshirë brenda zonës të sigurojë përfitime ekonomike si një nga objektivat e menaxhimit si dhe ngritje e zonave të kufizuara për edukimin mjedisor të publikut, vlerësimin e karakteristikave të habitateve dhe të punës për menaxhimin e llojeve në natyrë.

Ndërkohë, sipas dëpозitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” (neni 19), nuk lejohen të zhvillohen aktivitete që sjellin ndryshimet e gjendjes natyrore të rezervave ujore, burimeve, liqeneve dhe

sistemeve ligatinore dhe shfrytëzimi dhe zënia e zonës me aktivitete që bien ndesh me qëllimet për të cilat ajo është marrë në mbrojtje.

Pra edhe në këto zona është e papranueshme qenia e sipërfaqeve të urbanizuara dhe sidomos e qendrave të banuara dhe me zhvillim intensivë e me përparësi të turizmit.

E njëjta dukuri vrehet edhe në zonën Ramsar “Liqeni i Shkodrës-Lumi Bunës” (Nr, site 683, datë 2.11.2005) me sipërfaqe 49,562.0ha, në të cilën përfshihen tërësisht RNM/PN “Liqeni i Shkodrës” dhe PM “Lumi i Bunës-Velipojë”.

Gjatë rivlerësimi të rrjetit dhe propozimeve kemi marrë në konsideratë që kjo kategori duhet të përfaqësojë zona me ndërhyrje aktive të njeriut për **qëllime menaxhimi të llojeve dhe habitateve, në mënyrë që të garantohet ruajtja e habitateve dhe të plotësohen kërkesat specifike të llojeve me rëndësi rajonale e vendore**, si dhe zonat që përdoren për qëllime studimore, edukative dhe kulturore, duke repektuar objektivat e shpalljes dhe të menaxhimit të tyre. Ndërkohë është theksuar që kjo kategori nuk duhet të lejojë aktivitete që ndryshojnë gjendjen natyrore të rezervave ujore, burimeve, liqeneve dhe të sistemeve ligatinore si dhe shfrytëzimin dhe zënien e zonës me aktivitete që bien ndesh me qëllimet për të cilat ajo është marrë në mbrojtje.

Pjesë e kësaj kategorie janë dhe Parqet natyrore bashkiake (PNB), të cilët duhet të sigurojnë përdorim të qëndrueshëm të territorit dhe zhvillimin e veprimtarive, që i përshtaten karakterit të zonës dhe që lidhen ekskluzivisht me nevojat e komunitetit.

Në këtë kategori janë rivlerësuar Bredhi i Kardhiqit, Bredhi i Sotirës, Syri i Kaltër, Qafë Shtamë, Mali i Krujës, janë bashkuar zonat e mbrojtura “Kune-Vain-Tale” me “Patok-Fushëkuqe-Ishëm”, Karaburuni me Ishullin e Sazanit si janë shtuar Porto Palermo dhe Lugina e Gjergjevicës. Ndërkohë janë propozuar që RNM/PN të Cangonjit, Ballolli, Bogovës, Krastafillakut, Bërzanës, Levanit, Tej Drini i Bardhë, Polis, Dardhë-Xhyrë, të miratuar më vitin 1996, të thellohen studimet dhe të kryhen diskutime me institucionet e bashkisë për të marr statusin e PNB.

Gjithashtu, zona e mbrojtur Mali me Gropa-Bizë-Martanesh, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe duke marrë në konsideratë gjendjen e mirë mjedisore e natyrore dhe të biodiversitetit, të ketë statusin e Rezervatit natyror të menaxhuar/Park natyror.

Njëherazi propozohet të rivlerësohen dhe të përputhen me kërkesat e ligjit PNB të Shkrelit (2014), Nikaj-Mërturit (2014), Kthellës (2015) dhe propozimi i ri “Liqeni i Thanës-Belsh”.

Në rrjetin ekzistues të ZMM janë miratuar 6 zona me statusin **Peisazh i Mbrojtur**: Nikolica, Liqeni i Pogradecit, Vjosë-Narta, Lumi i Bunës-Velipojë, Mali me Gropa-Bizë-Martanesh dhe Krastë-Verjon.

Kategoria e PM është më fleksible dhe menaxhohet për mbrojtjen e vlerave peizazhistike të zonës, diversiteti biologjik, si dhe për çlodhje e argëtim. Kjo kategori përfshin tokë/det/ujë në pronësi publike ose private.

Objektivat kryesor të kësaj kategorie synojnë: fuqizimin e ndërveprimit harmonik të natyrës me kulturën për mbrojtjen e cilësisë të peizazhit, përdorimit tradicional të tokës, praktikave ndërtimore dhe manifestimeve sociale e kulturore, karakteristike të zonës; mbështetjen e atyre mënyrave të jetesës dhe aktiviteteve ekonomike që janë në harmoni me natyrën dhe ruajtjen e konstitucionit shpirtëror dhe kulturor të popullsisë lokale; parandalimin e përdorimit të tokës dhe kryerjen e aktiviteteve që janë të papërshtatshme në përmasa dhe/ose përmbajtje; krijimin e mundësive për kënaqësi të publikut përmes çlodhjes dhe turizmit dhe nxitjen e aktiviteteve shkencore dhe edukative si dhe sjelljen e përfitimeve ekonomike dhe dhënien e kontributit në rritjen e mirëqenies së popullsisë lokale përmes shfrytëzimit të produkteve natyrore.

Ndërsa veprimtaritë, që ndryshojnë përdorimin e territorit si ndërtimet, trajtimi i ujërave të zeza në ferma, ndërtimi i autostradave, i kanaleve lundruese dhe i zonave urbane, si dhe veprimtari të ngjashme me këto, lejohen të ushtrohen vetëm nëse subjekti që kërkon të kryejë veprimtarinë është pajisur me leje nga Këshilli Kombëtar i Territorit.

Nga rivlerësimi i kryer në këto zona të mbrojtura rezulton se Nikolica (1996) kërkon të thellohen studimet dhe propozohet të ketë statusin e PNB.

Liqeni i Pogradecit, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit ka një shtesë të sipërfaqes. Duke patur në konsideratë statusin natyror të zonës së mbrojtur dhe atë të UNESCO-s propozohet që të hiqen zonat tepër të urbanizuara si qyteti i Pogredcit, venddepozitimi i mineraleve dhe territori i stacionit të treni dhe të ruhet statusi PM.

Për zonën e mbrojtur Vjosë-Nartë, ka rregullim të kufirit natyror, përgjithsisht ruhet kufiri i mëparshëm me pak ndryshime në zonën Nartë-Pusi i Mezit. Propozohet që të kufizohen zonat tepër të urbanizuara dhe bashkimi me zonën e mbrojtur të Pishë Poros (1977), duke shtuar dhe sipërfaqen J të Lumit Seman, nga ana e Pishë Poros dhe të ruhet statusi PM.

Për Lumin e Bunës-Velipojë, krahas përditësimit të kufirit, propozohet që të mos përfshihen zonat e banuar të Bahçallëkut, Bërdicës dhe plazhi i Velipojës dhe të ruhet statusi PM.

Zona e Mbrojtur Mali me Gropa-Bizë-Martanesh, duke marrë në konsideratë gjendjen e mirë mjedisore e natyrore të marrë statusin e RNM/PN.

Në këtë kategori propozohet të përfshihet dhe të ndryshojnë statusin: Bredhi i Drenovës (1966), Bjeshka e Oroshit (1996), Guri i Nikës-Lenie-Valamarë dhe Kuturman-Qafë Bushi (1977).

Gjithashtu janë propozuar për tu shtuar zonat Rrushkull-Bishtkamëz, Munella, Lugina e Vjosës, dhe zona detare e Kepit të Rodonit, për të cilat kërkohet të thellohen studimet dhe të plotësohen kriteret sipas kërkesave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” e të akteve nënligjore në zbatim të tij.

Kategoria e Zonës së mbrojtur e burimeve natyrore të menaxhuara (kategoria VI), përbëhet nga zonat: Luzni-Bulac, Piskal-Shqeri, Bjeshka e Oroshit dhe Guri i Nikës.

Për zonat Luzni-Bulac dhe Piskal-Shqeri, të cilat janë miratur qysh më 1996, pas rivlerësimit, propozohet të thellohen studimet dhe në përputhje me kriteret e ligjit, të marrin statusin e PNB.

Bjeshka e Oroshit (1996), pas përditësimit të kufirit, ka një paksim të vogël të sipërfaqes, por si rrjedhojë e gjendjes mjaft të mirë të mjedisit e biodiversitetit, propozohet të marri statusin e PM.

Pas rivlerësimit të zonës së Gurit të Nikës (1996), propozohet bashkimi me zonën e Lenies dhe të Valamarës, ka shtesë të sipërfaqes dhe të marri statusin e PM.

SHTESAT DHE PAKSIMET E RRJETIT TË ZMM TË RIVLERËSUAR

1. **Lumi i Gashit**, sipërfaqe 3,000.00ha, me status Rezervë Strik Natyrore, përfshihet në sipërfaqen e Parkut Kombëtar “**Alpet e Shqipërisë**”.
2. **Thethi**, sipërfaqe 2,630.00ha, me status Park Kombëtar, përfshihet në sipërfaqen e Parkut Kombëtar “**Alpet e Shqipërisë**”.
3. **Lugina e Valbonës**, sipërfaqe 8,000.00ha, me status Park Kombëtar, përfshihet në sipërfaqen e Parkut Kombëtar “**Alpet e Shqipërisë**”.
4. **Alpet e Shqipërisë**, sipërfaqe **83,528.12ha**, me status *Park Kombëtar*, ku përfshihen territoret e Lumit të Gashit, Thethit, Vermoshit, Bjeshkët e Namura-Jezercë, Nikaj-Mërtur-Maja e Hekurave, Bjeshkët e Dobërdollit e të Sybicës, Lugina e sipërme e Tropojës, etj.
5. **Bredhi i Kardhiqit**, sipërfaqe **1,702.51ha**, me status *Park Natyror*, propozim i ri në kuadër të rishikimit të RNS “Kardhiqi”, me sipërfaqe 1,800.00ha, me një paksim prej **97.49ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit.
6. **Bredhi i Zhulatit**, me sipërfaqe **936.22ha**, me status *Park Natyror*, propozim i ri si rrjedhojë e ndarjes në dy pjesë të RSN “Kardhiqi”.
7. **Lurë-Mali i Dejes**, sipërfaqe **19,385.58ha**, me status *Park Kombëtar*, paksohet me **857.22ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit.
8. **Llogora**, sipërfaqe **1,771.05ha**, me status *Park Kombëtar*, shtohet me **761.05ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe shtim të sipërfaqes në pjesën J-L.
9. **Bredhi i Drenovës**, sipërfaqe **1,400.08ha**, me status *Peizazh i Mbrojtur*, shtohet me **20.08ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit.
10. **Qafë Shtamë-Mali i Krujës**, sipërfaqe **6,866.27ha**, me status *Park Natyror*, shtohet me **4,866.27ha**, përfshihet sipërfaqja e PK “Qafë Shtamë” 2,000.00ha dhe pjesa e Malit të Krujës, kanionet e Grykës së Vajës dhe të Zezës, dhe pjesët Nojë-Shkretë-Mafsheq, me status Park Natyror.
11. **Prespa**, sipërfaqe **27,613.06ha**, me status *Park Kombëtar*, me një paksim **136.94ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit.
12. **Butrinti**, sipërfaqe **8,614.66ha**, me status *Park Kombëtar*, me një paksim **809.74ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të mos përfshirjes në territorin e parkut të pjesë së urbanizuar të Ksamilit.
13. **Mali i Dajtit**, sipërfaqe **28,723.39ha**, me status *Park Kombëtar*, me një paksim **493.51ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të sipërfaqes me “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh”.
14. **Divjakë-Karavasta**, sipërfaqe **22,302.01ha**, me status *Park Kombëtar*, shtohet me **71.81ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit, dhe me përfshirjen e territoreve në Grykëderdhjet e Lumenjeve Shkumbin e Seman si dhe hiqen sipërfaqet e urbanizuara të qytetit të Divjakë-Sulzotaj dhe ato bujqësore të përfshira në këta territorre.
15. **Shebenik-Jabllanicë**, sipërfaqe **34,509.19ha**, me status *Park Kombëtar*, shtohet me **581.49ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të shtimit të sipërfaqes në pjesën Veriore të parkut (Klenjë).
16. **Bredhi i Hotovës-Dangëlli**, sipërfaqe **34,051.94ha**, me status *Park Kombëtar*, paksohet me **309.16ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit.
17. **Karaburun-Sazan**, sipërfaqe **12,445.88ha**, *Park Kombëtar Detar*, shtohet me **17.88ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit.
18. **Mali i Tomorrit**, sipërfaqe **27,176.67ha**, me status *Park Kombëtar*, shtohet me **1,070.47ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të shtimit të sipërfaqeve në Bogovë- Novaj.
19. **Bredhi i Sotirës**, sipërfaqe **4,927.67ha**, me status *Park Natyror*, shtohet me **3,187.67ha** si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të rivlerësimit të Monumentit të Natyrës.

20. **Syri i Kaltër**, sipërfaqe **293.30ha**, me status *Park Natyror*, shtohet me **113.30ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të rivlerësimit të Monumentit të Natyrës, ku MN mbeten vetëm burimet ujore.
21. **Karaburun-Ishulli i Sazanit**, sipërfaqe **17,858.67ha**, me status *Park Natyror*, megjithse shtohet Ishulli i Sazanit paksohet me **2,141.33ha** si rrjedhojë e përditësimit të kufirit.
22. **Cangonj**, sipërfaqe **250.00ha**, me status *Park Natyror*, propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
23. **Balloll**, sipërfaqe **323.30ha**, me status *Park Natyror*, paksohet me **6.70ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit si dhe propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
24. **Krastafillak**, sipërfaqe **250.00ha**, me status *Park Natyror*, propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
25. **Bogovë**, sipërfaqe **342.13ha**, me status *Park Natyror*, paksohet me **12.13ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit si dhe propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
26. **Kuturman-Qafë Bushi**, sipërfaqe **4,165.50ha**, me status *Park Natyror*, shtohet me **65.50ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit, të rivlerësimit e bashkimit të zonave të mbrojtura “Kuturman” e “Qafe Bushi”.
27. **Bërzanë**, sipërfaqe **898.17ha**, me status *Park Natyror*, shtohet me **18.17ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit si dhe propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
28. **Levan**, sipërfaqe **200.00ha**, me status *Park Natyror*, propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
29. **Rrushkull-Bishtkamëz**, sipërfaqe **1,375.44ha**, me status *Peizazh i Mbrojtur*, shtohet me **725.44ha**, propozohet bashkimi me Rrushkullin dhe thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
30. **Rrëzoma**, sipërfaqe **2,601.12ha**, me status *Park Natyror*, shtohet me **1,201.12ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të rivlerësimit.
31. **Tej Drini i Bardhë**, sipërfaqe **30.00ha**, me status *Park Natyror*, propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave, bashkimi me Pashtrikun dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
32. **Gërmenj**, sipërfaqe **1,410.06ha**, me status *Park Natyror*, shtohet me **980.06ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të rivlerësimit të zonës së mbrojtur Gërmenj-Shelegur, ku hiqet pjesa e Shelegurës.

33. **Polis**, sipërfaqe **45.00ha**, me status *Park Natyror*, propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
34. **Dardhë-Xhyrë**, sipërfaqe **400.00ha**, me status *Park Natyror*, propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
35. **Stravaj-Sopot**, sipërfaqe **1,548.91ha**, me status *Park Natyror*, propozohet bashkimi me zonat e mbrojtura Stravaj e Sopot, ka shtese **848.91ha**, si rrjedhoje e bashkimit dhe përditësimit të kufirit.
36. **Liqeni i Shkodrës**, sipërfaqe **24,893.85ha**, me status *Park Natyror*, paksohet me **1,641.15ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të sipërfaqes së urbanizuar kryesisht në pjesën Veriore dhe pranë kufirit dhe të Kalasë së Rozafës.
37. **Kune-Vain-Patok-Fushëkuqe**, sipërfaqe **9,054.83ha**, me status *Park Natyror*, propozohet bashkimi me zonat e mbrojtura “Kune-Vain-Tale”, “Patok-Fushëkuqe-Ishëm” dhe Kënallë, si rrjedhoje e bashkimit, përditësimit të kufirit, heqjes së një pjesë të tokave bujqësore dhe të urbanizuara dhe të dhëna për zhvillim ekonomik. Nga ky rivlerësim i të dy zonave të mbrojtura rezulton një paksim të sipërfaqes prej **339.08ha**.
38. **Korab-Koritnik**, sipërfaqe **55,417.70ha**, me status *Park Natyror*, paksohet me **132.50ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit, kryesisht në pjesën e Peshkopisë.
39. **Zagori**, sipërfaqe **24,607.64ha**, me status *Park Natyror*, shtohet me **17.34ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe përfshin pjesën e Lumit Vjosë, nga Ura (afër Këlcyrës) deri tek bashkimi me Lumin Drino.
40. **Nikolicë**, sipërfaqe **510.00ha**, propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
41. **Liqeni i Pogradecit**, sipërfaqe **31,410.64ha**, me status *Piezazh i Mbrojtur*, megjithse propozohet të hiqen disa pjesë të urbanizuara, veçanërisht qyteti i Pogradecit dhe depozitat e mineraleve, shtohet me **4,087.64ha**, si rrjedhojë e përditësimit të kufirit kryesisht në pjesën J të zonës së mbrojtur.
42. **Vjosë-Nartë-Pishë Poro**, sipërfaqe **21,678.85ha**, me status *Piezazh i Mbrojtur*, propozohet bashkimi i zonave të mbrojtura “Vjosë-Nartë” dhe “Pishë Poro”, ku rrjedhojë e bashkimit, përditësimit të kufirit, të shtimit të sipërfaqes në të dy anët e Lumit Vjosë deri në Grykëderdhje dhe të rivlerësimit të dy zonave të mbrojtura rezulton një shtim të sipërfaqes prej **440.85ha**.
43. **Lumi i Bunës-Velipojë**, sipërfaqe **20,444.68ha**, me status *Piezazh i Mbrojtur*, paksohet me **2,582.32ha** si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe heqjes së një pjesë të tokave bujqësore e të urbanizuara, kryesisht në zonën e Bahçallëkut, Bërdicës, Velipojës dhe Plazhit të Velipojës.
44. **Mali me Gropa-Bizë-Martanesh**, sipërfaqe **26,046.16ha**, me status *Piezazh i Mbrojtur*, shtohet me **779.76ha** si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të pjesës së rivlerësuar të parkut të Malit të Dajtit.
45. **Krastë-Verjon**, sipërfaqe **1,470.05ha**, me status *Piezazh i Mbrojtur*, shtohet me **0.85ha** si rrjedhojë e përditësimit të kufirit.
46. **Luzni-Bulaç**, sipërfaqe **5,900.00ha**, propozohet thellim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e

- Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
47. **Piskal-Shqeri**, sipërfaqe **5,400.00ha**, propozohet thëllim të studimeve (rreth 5 vjet) për mungesë të të dhënave dhe ndryshim statusit në PNB, në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
 48. **Bjeshka e Oroshit**, sipërfaqe **4,680.19ha**, me status *Piezazh i Mbrojtur*, paksohet me **64.81ha** si rrjedhojë e përditësimit të kufirit dhe të rivlerësimit të zonës së mbrojtur.
 49. **Guri i Nikës-Lenie-Valamarë**, sipërfaqe **5,136.87ha**, me status *Piezazh i Mbrojtur*, propozohet bashkimi i zonës së mbrojtura “Guri i Nikës” me pjesë të Lenies e Valamarës, ndryshim të statusit, dhe si rrjedhojë e bashkimit, përditësimit të kufirit e të rivlerësimit të dy zonave të mbrojtura rezulton një shtim të sipërfaqes prej **2,936.87ha**.
 50. **Lugina e Shalës**, sipërfaqe **12,222.89ha**, propozohet i ri me status *Park Kombëtar*, ose të përfshihet në PK “Alpet e Shqipërisë”. Nga rivlerësimi rezultone se ka nevojë për thëllim të studimeve dhe më tepër diskutime me të gjithë palët e interesit, veçanërisht me përdoruesit dhe ndërtuesit e HEC-ve.
 51. **Munella**, sipërfaqe **51,559.84ha**, propozim i ri, por rezulton se ka nevojë për thëllim të studimeve dhe më tepër diskutime me të gjithë palët e interesit, veçanërisht me përdoruesit e burimeve natyrore, të minierave dhe ndërtuesit e HEC-ve.
 52. **Porto Palermo**, sipërfaqe **1,751.90ha**, propozim i ri, me status *Park Natyror*, sipas rivlerësimit të territorit dhe propozimit të mëparshëm.
 53. **Lugina e Gjergjevicë**, sipërfaqe **2,996.28ha**, propozim i ri, me status *Park Natyror*, sipas rivlerësimit të territorit.
 54. **Liçeni i Ulzës**, sipërfaqe **4,206.00ha**, propozim ndryshim statusi nga PNB në *Park Natyror*, sipas rivlerësimit të territorit.
 55. **Liçeni i Thanës-Belsh**, sipërfaqe **20,000.00ha**, propozim i ri, por rezulton se ka nevojë për thëllim të studimeve, për caktimin e tipeve të habitateve natyrore, caktimin e sipërfaqes dhe të qartësohet kufirit topografik si dhe më tepër diskutime me të gjithë palët e interesit, veçanërisht me institucionin e bashkisë, e cila ka dhe një vendim për ta kthyer në zonë të mbrojtur.
 56. **Shkrel**, sipërfaqe **20,282.00ha**, me status *Park Natyror Bashkiak*, nga rivlerësimi propozohet thëllim të studimeve dhe diskutime në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
 57. **Nikaj-Mërtur**, sipërfaqe **18,544.60ha**, me status *Park Natyror Bashkiak*, nga rivlerësimi propozohet thëllim të studimeve dhe diskutime në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
 58. **Kthella**, sipërfaqe **9,394.80ha**, me status *Park Natyror Bashkiak*, nga rivlerësimi propozohet thëllim të studimeve dhe diskutime në bashkëpunim me institucionin e Bashkisë, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.
 59. **Keçi i Rodonit**, sipërfaqe **1,500.00ha**, propozim i ri me status *Peizazh i Mbrojtur Detar*, nga rivlerësimi propozohet thëllim të studimeve dhe diskutime me palet e interesit, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit “Për zonat e mbrojtura” dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.

Përdorimi i sipërfaqes së ZMM të rivlerësuar

Përdorimi i territorit apo mbulesa vegetative u organizuan në formën e mbulesave (shtresa të tipit polygon), duke u mbështetur në nivelin 3 të klasifikimin Corine, me një përjashtim të kategorisë “Agricultural” që u identifikuan vetëm zonat që janë ullishte dhe pemtore, pa specifikime të hollësishme.

Gjithashtu, u bënë sondazhe në terren dhe krahasime me ortofotot e imazhet satelitore, për të pasqyruar sa më mirë mbulesën vegetative, e për secilën ZMM.

Në digjitalizimin e hartave, sipas të tre nivelet, u përdoren ngjyrat standard të legjendës Corine.

Tabela 68. Përdorimi i sipërfaqes së PK “Alpet e Shqipërisë”

Nr.	Emërtimim i përdorimit të sipërfaqes	Gjithsejt ha	%
1	Sipërfaqja me pyje dhe shkurre	00,000.00	
2	Sipërfaqja me kullota dhe livadhe	00,000.00	
3	Sipërfaqja bujqësore (arë, pemtore, etj)	00,000.00	
4	Sipërfaqja ujore dhe zallishte (liqene, lumë, etj)	00,000.00	
5	Sipërfaqja jo prodhuese (shkëmbore)	00,000.00	
6	Shto...korrigjo		
	SHUMA	83,528.12	100.00
a.	Ekosisteme natyrore dhe ½ natyrore	00,000.00	
b.	Sipërfaqe bujqësore, urbane, industriale, etj	00,000.00	

Tabela 69: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Lurë-Mali i Dejes”

Tabela 70: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Llogora”

Tabela 71: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Prespa”

Tabela 72: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Butrinti”

Tabela 73: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Mali i Dajtit”

Tabela 74: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Divjakë-Karavasta”

Tabela 75: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Shebenik-Jabllanicë”

Tabela 76: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”

Tabela 77: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Karaburun-Sazan”

Tabela 78: Përdorimi i sipërfaqes së PK “Mali i Tomorrit”

Tabela 79: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Kardhiqit”

Tabela 80: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Qafë Shtamë-Mali i Krujës”

Tabela 81: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Sotirës”

Tabela 82: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Syri i Kaltër”

Tabela 83: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Karaburun-Ishulli i Sazanit”

Tabela 84: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Rrëzoma”

Tabela 85: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Kardhiqit”

Tabela 86: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Gërmenj”

Tabela 87: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Stravaj-Sopot”

Tabela 88: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Liqeni i Shkodrës”

Tabela 89: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Kune-Vain-Patok-Fushëkuqe”

Tabela 90: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Korab-Koritnik”

Tabela 91: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Zagori”

Tabela 92: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh”

Tabela 93: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Zhulatit”

Tabela 94: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Porto Palermo”

Tabela 95: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Liqeni i Ulzës”

Tabela 96: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Bredhi i Drenovës”

Tabela 97: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Kuturman-Qafë Bushi”

Tabela 98: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Liqeni i Pogradecit”

Tabela 99: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Vjosë-Nartë-Pishë Poro”

Tabela 100: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Lumi i Bunës-Velipojë”

Tabela 101: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Krastë-Verjon”

Tabela 102: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Bjeshka e Oroshit”

Tabela 103: Përdorimi i sipërfaqes së PM “Guri i Nikës-Lenie-Valamarë”

C - PROCESI I ZONIMIT TË SIPËRFAQES SË RRJETIT TË ZONAVE TË MBROJTURA MJEDISORE

HYRJE

Qëllimi praktik i strategjisë së zonimit është të ndihmojë administratorët, përdoruesit, vendimmarrësit që të bëjnë zgjedhjen e tyre, sipas ndikimeve pozitive apo negative, për çdo ndërhyrje që kërkohet të bëhet në park. Ndarja e sipërfaqes së ZMM në nënzona menaxhimi konsiderohet si një mjet i nevojshëm për përmirësimin e menaxhimit, ku përparësia kryesore mbetet ruajtja e natyrës dhe e biodiversitetit.

Për të rritur efektshmërinë e menaxhimit dhe mbrojtjes, sipërfaqja e ZM ndahet në nënzona, sipas rëndësisë së habitateve dhe të ekosistemeve që bëjnë pjesë në të (**neni 13 dhe 47**, ligji “Për zonat e mbrojtura”).

Strategjia e zonimit të sipërfaqes është hapi më i nevojshëm në procesin e hartimit të planit të menaxhimit. Vizioni, programet, objektivat e caktuar për mbrojtjen e biodiversitetit e të peizazhit, përdorimin burimeve natyrore, tokës, pyjeve, kullotave, ujërave, peshkimit, të shërbimeve të ekosistemit, etj, duhet të shtjellohen më tej dhe të shndërrohen në instrumenta hapësinor rajonale të veprimtarive të parashikuar për t’u zhvilluar dhe ato që përjashtohen për t’u kryer brenda territorit të ZMM.

Zonimi është pjesa më kryesore, më e ndjeshme e planit të menaxhimit, pasi me të qartësohet saktësohen më mirë disa rregulla dhe kufizime, të lidhura me mënyrat, ndikimet dhe intensitetin e veprimtarive njerëzore. Me anën të zonimit arrihet shmangja e konflikteve, midis administratorëve dhe përdoruesve të burimeve natyrore. Me zonimin e sipërfaqes duhet siguruar një kompromis ndërmjet masave për ruajtjen dhe nevojën për përdorim ekonomik, edukativ, argëtues, sportiv, kulturor dhe shpirtëror.

Atributet e zonimit të sipërfaqes së një ZMM konsistojnë në:

Biofizike: Burimet natyrore përshkruhen në termat e ndjeshmërisë dhe rëndësisë ekologjike. Sasia dëndësia e llojeve unike, të rrezikuara, endemike, etj, vihen më në dukje. Natyraliteti i rajonit, faktet e impaktit njerëzor, distanca nga vendbanimet, objektete e shërbimeve ekoturistike, vështirësia e arritjes dhe karakteri i mobilitetit njerëzor që do të lejohet.

Sociale: Me kufizimet e dhëna biofizike çfarë përvoja duhet t’u ofrohet vizitorëve. Densitetin, madhësin, normat e udhëheqjes së grupit, frekuenca e vizitave, pajisjet e lejuara, niveli i aftësive dhe risqet e hyrjes. Në zonat ku jetojnë banorët caktohen rregullat specifike për vizitorët, psh vizita ose jo në banesa, fotografi, cilat janë veprimet e lejuara, etj.

Administrative: Kanë të bëjnë me përvojën e ofruar, shkallën e përdorimit të lirisë, sipas zonimit të territorit, të kufizimeve nga niveli i mbrojtjes dhe i menaxhimit, i lloji infrastrukturës, sinjalistika, të mundësive të pritjes dhe informimit. Procesi i zonimit të sipërfaqes së ZMM është i nevojshëm edhe për vizitorët, të cilët duhet t’a njohin dhe të respektojnë rregullat e caktuara.

Krahas attributeve, në zonimin e sipërfaqes së ZMM, janë marrë në konsideratë dhe funksionet që përfshin zona e mbrojtur, si:

a. Mbrojtja e Natyrës

Ky funksion përfshin ruajtjen e ekosistemeve, të habitateve dhe të llojeve të kërcënuara e të rrezikuara dhe territorin që përmban vise të begatshme me shumë vlera. Mbrojtja e tyre nuk nënkupton ndalimin e shfrytëzimit të vlerave natyrore, por përdorimi të bëhet në pajtim me konceptet e zhvillimit të qëndrueshem të ZMM.

Pra, në procesin e zonimit, si bazë për përcaktimin e nënzona, sipas shkallës mbrojtëse, janë marrë në konsideratë: vlerat ekologjike, gjeomorfologjike, biodiversitetin, peizazheve natyrore, kulturore, ndërtimore dhe karakteristikat hapësinore dhe funksionale.

b. Funksioni shkencor

Sipërfaqja e ZMM ka tipare të shumta burimore të ruajtura që paraqesin objekte mjaftë interesante për hulumtime shkencore dhe për njohjen e ligjshmërive të zhvillimit të natyrës. Këtu para së gjithash vlen për tipet e habitateve, për llojet endemike dhe relikte të florës dhe të faunës, dhe të njohurive jo të plota në këtë fushë.

c. Funksioni edukativ-vetëdijesues

Sipërfaqja e ZMM paraqet një vend mjaftë të përshtatshëm për aktivitetet konkretizuese edukative, ndërgjyegjesuese dhe informuese. Pasuria me tipet e habitateve, të llojeve të florës dhe të faunës, format e relievit e gjeomorfologjike, vendbanimet, popullsia, pëdorimi tradicional si dhe historia, kultura, shpirtërore dhe mirkpritja e bujshme, janë kontribut i rëndësishëm në procesin edukativ të rinisë shkollë, të popullatës, por dhe për vizitorët.

ç. Funksioni ekoturistik

Sipërfaqja e ZMM përmban kushte të jashtëzakonshme të zhvillimit të veprimtarive turistike-rekreative dhe agroturistike për komunitetin, qytetarët, pushuesit, vizitorët dhe biznesin. Motivet kryesore të zhvillimit, janë para së gjithash, mundësia e zhvillimit të turizmit stacionar veror dhe dimëror. Kushtet e përshtatshme klimatike, lartësia, deti, lugina, zona malore, koha e mbajtjes së mbulesës së borës, etj, bëjnë të mundur zhvillimin e periudhës mjaft të gjatë të shfrytëzimit të terreneve për turizëm gjatë tërë vitit, nëpërmjet skijim, kanoe, alpinizëm, fluturim me delta plan, eksplorim, peshkim sportiv, ecje në natyrë etj.

d. Funksioni kulturor

Bukuritë natyrore dhe larmia e peizazhit, veshja karakteristike, doket dhe zakonët, eposi, këngët, vallja e afirmuar dhe të njohura të zonës; ndërtime dhe kullat karakteristike; gatimet dhe artizanati tradicional, etj, paraqesin përjetim të jashtëzakonshëm kulturor, historik dhe shpirtëror, për çdo vizitor e pushues. Ka një numër të madh të objekteve të vjetra të kultit dhe monumente me rëndësi historike të popullatës vendase, zonat arkeologjike apo dhe të UNESCO-s.

dh. Funksioni i zhvillimit të qëndrueshëm

Përdorimi i tradicional i tokës, pemtarisë, belgtorisë, peshkimit, pyjeve, kullotave, bimëve mjekësore, ujërave; vendbanimet dhe popullsia kanë rol të madh në zhvillimin e ZMM. Është e rëndësishme që në sipërfaqen e ZM të zhvillohen veprimtari sociale, ekonomike e turistike dhe të rregullohen vendbanimet për të përmirësuar kushtet e jetesës së popullsisë, në bazë të zhvillimit sipas parimit të qëndrueshëm.

Sipas ligjit, ndarja në nënzona e sipërfaqes së ZMM kryhet vetëm për kategoritë “Park kombëtar”, “Rezervë natyrore e menaxhuar” dhe “Peizazh i mbrojtur”, sipas rëndësisë së habitateve dhe të ekosistemeve që bëjnë pjesë në to, ndërsa për ZM të kategorive “Rezervë strikte e mbrojtur” dhe “Monumentet e natyrës” nuk ka nënzona, por zonë buferike (ZB).

Si rregull, zonimi i brendshëm i ZMM duhet të përmbajë:

- a. nënzonën qendrore;
- b. nënzonën e përdorimit tradicional dhe të qëndrueshëm;
- c. nënzonën e rekreacionit;
- d. nënzonën buferike;
- e. nënzonën e trashëgimisë dhe peizazhit kulturor.

Gjatë këtij procesi janë marrë në konsideratë që zonimi/rizonimi të përputh shkallën e mbrojtjes me veçoritë e nënzonës, duke mbajtur parasysh natyrën e zonës, llojet e veprimtarive njerëzore që zhvillohen në të dhe ndikimin e tyre në mjedis, si edhe faktin që:

- a. **Nënzona qendrore (ZQ)**, ka si funksion ruajtjen tërësore të biodiversitetit dhe siguron një zonë natyrore të pashqetësuar) përdoret **shkalla e parë e mbrojtjes** (strikte). Po kështu dhe nivelet A e B, të kësaj nënzone me përcaktimet e bëra, sipas nenit 48, për veprimtaritë e ndaluara;
- b. **Nënzona e përdorimit tradicional dhe të qëndrueshëm (ZPTQ)**, ka funksion ruajtjen parësore të biodiversitetit dhe siguron një zonë natyrore pak të shqetësuar nga veprimtaritë tradicionale dhe ekoturistike) përdoret **shkalla e dytë e mbrojtjes**, ku janë të ndaluara veprimtaritë e caktuar në nenin 49;
- c. **Nënzona e rekreacionit (ZR)**, ka funksion ruajtjen e natyrës dhe të biodiversitetit në harmoni me zhvillimin e veprimtarive social-ekonomike e turistike, të infrastrukturës për banorët e zonës dhe komunitetin e biznesit) përdoret **shkalla e tretë e mbrojtjes**, ku janë të ndaluara veprimtaritë e caktuar në nenin 50.

Menaxhimi i ZMM në mënyrë të efektshme arrihet, duke përshtatur modele të administrimit nënzonues si metoda më e mirë për ZMM-të në vendin tonë, të cilat janë edhe të banuara, me shumëllojshmëri veprimtarish sociale, ekonomike e turistike etj., dhe si një mënyrë e sigurimit të mbrojtjes së zonave vitale natyrore dhe arritjes së standardeve të dëshiruara dhe merren në konsideratë:

- a. Sigurimi i mbrojtjes për habitatet dhe llojet kritike apo tipike e simbolike të ekosistemeve, proceset ekologjike, si dhe për rastet unike gjeomorfologjike nga shqetësimi e keqpërdorimi për interesa publike e private;
- b. Realizimi i ndarjes së përdorimeve të papajtueshme me njëri-tjetrin dhe të aktiviteteve konfliktuale të njerëzve;
- c. Dhënia prioriteteve përdorimeve apo qëllimeve specifike në nënzona të ndryshme dhe ruajtja e zonave të përshtatshme për përdorime të veçanta nga njeriu, duke minimizuar dukuritë e këtyre përdorimeve në zonën e mbrojtur;
- d. Ruajtja e cilësisë peizazhore dhe/ose kulturore/arkeologjike e ZMM-së, duke lejuar një spektër përdorues të qëndrueshëm nga njeriu;
- e. Ruajtja e disa pjesëve të ZMM-së në gjendjen e tyre natyrore apo gjysmënatyrore, të pashqetësuar nga njeriu, vetëm për qëllime të hulumtimit shkencor apo edukimit.

METODOLOGJIA DHE PËRCAKTIMI I NËNZONAVE TË MENAXHIMIT

Kuadri rregullator për ZMM të Shqipërisë mbështetet, kryesisht, në dispozitat e Ligjit nr. 81, datë 04.05.2017 "Për zonat e mbrojtura", dhe në aktet nënligjore në zbatim të tij, kryesisht të VKM nr. 57, datë 6.2.2019 "Për kriteret dhe mënyrën e zonimit të territorit të një zone të mbrojtur mjedisore".

Qëllimi i përgjithshëm i sistemit të zonave të mbrojtura mjedisore është rritja e efektivitetit të ruajtjes in-situ të biodiversitetit, nëpërmjet qasjes dhe të kuptuarit të rolit të ZMM në përmbushjen e angazhimeve kombëtare të konservimit të biodiversitetit, në përputhje me objektivat e menaxhimit, të caktuar në dokumentet strategjike të mjedisit dhe biodiversitetit.

Kemi synuar që procesi i zonimit/rizonimit të jetë një formë e rregullimit të përdorimit të sipërfaqes së ZMM (bujqësore, pyjore, kullimore, ujore, lagunore, liqenore, bregdetare, detare, malore, joprodhuese, urbane/troje etj.), që përfshin ndarjen në nënzona me status mbrojtjeje të ndryshëm (sipas kategorive të përcaktuara në ligj, neni 13 e 47), duke marrë parasysh edhe kriteret e Unionit Botëror për Ruajtjen e Natyrës (IUCN), përcaktimin e objektivave të menaxhimit të ZMM-së, rregullimin publik e privat të karakterit dhe intensitetit të përdorimit të tyre, në përputhje me ruajtjen e vlerave ekologjike, të biodiversitetit, peizazhit dhe zhvillimin e qëndrueshëm e të balancuar të territorit e të burimeve natyrore.

Në sistemin e nënzonimit të sipërfaqes së ZMM të pasqyruar është synuar për të bërë sa më të qarta e të sakta rregullat dhe kufizimet për secilën kategori të ZMM, për të rregulluar dhe harmonizuar menaxhimin e vlerave të zonës me intensitetin e ndryshëm të aktiviteteve njerëzore, në kuadrin e një standardi të pranuar për nënzonimin "Metodologjia dhe zhvillimi i planit për nënzonimin e zonave të mbrojtura mjedisore" (*shtojca 1, e vendimit*), duke marrë në konsideratë vendndodhjen, karakteristikat tipike të rajoneve biogeografike, si dhe statusin e mbrojtjes së territorit.

Njëherazi është synuar që procesi të mbështesë: Vizionin, programet, objektivat, masat e veprimit, aktivitetet e caktuar për përdorimin dhe mbrojtjen e biodiversitetit, tokës, pyjeve, kullotave, ujërave, të vlerave të peizazhit dhe ato të trashëgimisë kulturore, të cilët shtjellohen më tej dhe shndërrohen në instrumenta hapësinore rajonale të veprimtarive të parashikuar për t'u ndaluar, për t'u zhvilluar mbi bazën e dispozitave ligjore dhe të standarteve të planit të menaxhimit si dhe ato që përjashtohen për t'u kryer brenda territorit të ZMM.

Për ndarjen në nënzona të sipërfaqes së ZMM-së kemi bërë kujdes që procesi të konsiderohet si zgjidhje e pranueshme nga komuniteti, privatët, OJF-të mjedisore dhe institucionet shtetërore e kërkimore-shkencore, subjektet ekonomike për ruajtjen e natyrës, të biodiversitetit dhe zhvillimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore, të prodhimeve e veprimtarive tradicionale e të turizmit. Po kështu të ndihmojë administratorët, përdoruesit dhe vendimmarrësit që të bëjnë zgjedhjen e tyre, sipas ndikimeve, pozitive apo negative, për çdo ndërhyrje që kërkohet të bëhet në ZMM.

Ndarja e sipërfaqes së ZMM në nënzona menaxhimi konsiderohet si një mjet i nevojshëm për përmirësimin e menaxhimit, ku përparësia kryesore mbetet ruajtja e natyrës, e biodiversitetit dhe peizazhit, të rekomanduara këto nga standartet ndërkombëtare që duhet të plotësojë një ZMM, njëherazi dhe sipas objektivave të caktuara në udhëzimet e IUCN-s.

Procesi i zonimit të një sipërfaqeje të ZMM-së është kompleks, delikat dhe kërkon mirëcaktimin e veprimeve, mbështetje shkencore, teknike, materiale dhe integrimin e përvojave më të mira në kushte konkrete të zhvillimeve social-ekonomike, planit të përgjithshëm të planifikimit të territorit, politikave, programeve për ruajtjen e natyrës e të përparësive përkatëse rajonale.

Në procesin e zonimit/rizonimit të sipërfaqes së ZMM janë evidentuar tre grupe të mëdha interesash:

- i) Grupi i studiuesve dhe disa OJF, të cilët kërkojnë ruajtjen strikte të natyrës dhe biodiversitetit;
- ii) Grupi i banorëve, disa OJF dhe biznese, të cilët kërkojnë zhvillim të qëndrueshëm në harrmoni me natyrën;
- iii) Grupi i disa prej banorëve dhe kryesisht të biznesit, që kërkojnë zhvillimin social-ekonomik dhe veçanërisht të turizmit, pa i kushtur vëmendjen e duhur ruajtjes së natyrës dhe shërbimeve të ekosistemit.

Kësisoj, ndarja e sipërfaqes në nënzona menaxhimi, është konsideruar një proces tepër i rëndësishëm kompromisi, i mbështetur tek këto interesa, si dhe duke siguruar një mirëkuptim sa më të mundshëm midis: Ruajtjes së biodiversitetit me përmirësimin e zhvillimit social-ekonomik, nëpërmjet balancimit të tyre në respekt të komunitetit dhe natyrës.

Në përzgjedhjen e nënzonave të menaxhimit dhe të kufijve të tyre u gjykua duke patur parasysh:

- Ndjeshmërinë ekologjike, gjendjen e zhvillimit dhe të natyralitetit;
- vlerat biologjike, tipet e habitateve, llojet parësore e të kërcënuara dhe peizazhin;
- faktorët e brendshëm dhe të jashtëm që ndikojnë në menaxhim;
- ruajtja dhe përdorimi i qëndrueshëm i llojeve dhe habitateve të tyre si detyrim i pjesë së politikave, planeve, programeve dhe vendimmarrjes shtetërore, në nivel kombëtar dhe vendor;
- ruajtja dhe përdorimi i qëndrueshëm i llojeve dhe habitateve të tyre, të cilat kushtëzohet nga mbajtja apo rivendosja e statusit të favorshëm të ruajtjes për llojin në habitatin e vet dhe ato parësore;
- menaxhimin ekzistues dhe infrastrukturën e lidhur më mbrojtjen dhe përdorimin e territorit;
- identifikimi i përdorimeve dhe përputhja e tyre me objektivat e ruajtjes së biodiversitetit dhe qëllimet e menaxhimit;
- identifikimi dhe ndarja e përdorimeve të papajtuësme nga njeri-tjetëri;
- mënyrën ekzistuese të jetesës së komunitetit dhe të biznesit;
- kapacitetin e shfrytëzimit të territorit, nivelin e përdorimit të zonës nga vizitorët dhe përdoruesit e tjerë, pa patur dëmtime të përhershme në burimet natyrore;
- infrastrukturën turistike ekzistuese dhe përmirësimin e shërbimit;
- konceptin e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore dhe përdorimin tradicional të tokës, blegtorisë, pyjeve, kullotave, peshkimit, ujërave, bimëve mjekësore, prodhime tradicionale etj.;
- kërkesat për veprimtari të reja sociale-ekonomike dhe të shërbimeve ndihmëse;
- përmirësimin apo zgjerimin e infrastrukturës ndërtimore, rrugore, telekomunikacionit, të menaxhimit të mbetjeve apo dhe të trajtimit të ujërave të zeza e të përdoruara;
- zgjerimin e qëndrave të banuara, të pritjes apo të informimit të vizitorëve e turistëve;
- nevojën për studime, kërkime shkencore dhe monitorim.

Krahas kësaj, caktimi i nënzonave të menaxhimit, është mbështetur edhe në instrumentet themelore të planifikimit (përfshirë politikën, planet e rregulloret, etj) të territorit të Shqipërisë dhe konkretisht, duke marrë në konsideratë sipas nënzonave, rregullat e më poshtëm:

- Mbështetjen për zhvillimin e përshtatshëm dhe të qëndrueshëm të ZMM-së së ardhshme në përputhje me politikën e zhvillimit rajonal, kombëtar e lokal, me projektet e mundshme strategjike kombëtare, si dhe me standardet ndërkombëtare;
- mbështetjen për rritjen ekonomike në mënyrë të atillë që të arrihen përfitimet ekonomike, ndërkohë që plotëson aspiratat e komuniteteve vendore, për të ruajtur vlerën afatgjatë të burimeve natyrore;

- respektin për mjediset natyrore, pyjore-kullosore, bujqësore, lagunore, liqenore, detare, bregdetare e nëndetare dhe kodrinore-malore, duke synuar zhvillimin në një mënyrë të padëmshme e të qëndrueshme të tyre, si dhe të vlerave ekologjike, të trashëgimisë historike, kulturore materiale dhe shpirtërore me rëndësi kombëtare dhe të trashëgimisë kulturore nënujore, si dhe vlerat e jashtëzakonshme universale të pasurive të trashëgimisë botërore të UNESCO-s;
- shmangien e zhvillimeve sporadike që ndikojnë mbi mjedisin natyror, minimizimin e dëmit mjedisor dhe riskun publik me anë të ndalimit apo të kufizimit dhe konsolidimin e zhvillimeve, në përputhje me politikat e qeverisë, me strategjitë, planet e veprimit dhe me skemat e planifikimit të territorit;
- ekosistemet dhe habitatet natyrore me vlerë të pazëvendësueshme, që mbrohen me anë të zonimit të hapësirës me një ndalim të përgjithshëm zhvillimi pa lejuar cenimin e tyre, por duke lejuar vetëm proceset natyrore;
- mbrojtjen në luginat, grykat dhe malet me shpate tepër të pjerrëta, me një ndalim të përgjithshëm zhvillimi në një zonë që shtrihet, si rregull, jo më afër se 100m nga buza e çdo karakteristike gjeomorfologjike aktive, duke u bazuar në tërësinë e karakteristikat gjeomorfologjike që ajo përmban;
- mbrojtjen e deltave aktive me një ndalim të përgjithshëm zhvillimi dhe sipas rregulloreve të veçanta për lumenjtë, si rregull, rreth 50m nga buza e karakteristikës së depozitës aluviale aktive, dhe në raste të veçanta jo më afër se 100m për deltat kryesore të prirura drejt erozionit dhe që përbëjnë vlera të rëndësishme të peizazhit;
- ndalim të përgjithshëm të çdo lloj ndërtimi në shpatet në një distancë nga bregu, si rregull, jo më afër se 300m, sikurse dhe moscenim apo dhe tjetërsim i kepave dhe gjireve;
- në mbrojtjen e rrjedhave të lumenjve dhe të përrenjve kryesorë, me një ndalim të përgjithshëm zhvillimi e ndërtimi, si rregull, jo më afër se 200m nga brigjet e tyre;
- përdorimin e ujërave sipërfaqësore, nëntokësore dhe të burimeve për nevoja urbane, bujqësore, akuakulturë, peshkim, industriale, tregtare, ekoturizëm dhe për qëllime të tjera, sipas miratimit nga organet shtetërore kompetente, dhe që janë në mbështetje të përcaktimeve të planit të menaxhimit dhe statusit të ZMM;
- mbrojtjen e zonave pyjore dhe pyjet mbrojtës, me anë të një ndalimi të përgjithshëm shfrytëzimi;
- rregullin që ndërhyrjet në zonat pyjore e kullosore bashkiake dhe private, të lejohen në nënzonat e përdorimit tradicional e të qëndrueshëm vetëm për plotësimin e nevojave për gatim e ngrohje të komunitetit, mbështetur vetëm në planet e menaxhimit të hartuar dhe projektet teknike të shëndetësimit;
- mbrojtjen nga veprimtaritë që shkaktojnë tjetërsim të ekosistemeve tokësore e ujore, dëmtim të peizazhit e të monumenteve natyrore, degradim të habitateve të florës e faunës së egër dhe që krijojnë shqetësime në territoret e qëndrimit e të shumimit apo dhe në rrugët e migrimit të kafshëve e shpendëve të egra, si dhe të peshqve, veprimtari këto që realizohen si brenda sipërfaqes së ZMM, por edhe në një largësi, si rregull, jo më të vogël se 1000m nga kufiri natyror i ZMM-së;
- mbrojtjen nga veprimtaritë me ndikim në mjedis dhe, në nënzonat ku këto do të lejohen pas marrjes së lejes mjedisore, të kenë një rreze me largësi, si rregull, jo më afër se 2km nga nënzona qendrore dhe jo më afër se 1km nga zonat e banuara dhe turistike;
- mbrojtjen e fshatrave duke pasur parasysh një rezervë minimale, si rregull, prej 500m nga kufiri i caktuar i fshatit apo zonës në të cilin nuk lejohet asnjë zhvillim i ri, si dhe synon të ruajë ndarjen fizike, cilësinë e peizazhit, karakterin tradicional dhe pamjet panoramike, pasi t'i nënshtrohen një vlerësimi teknik specialistësh, sipas dispozitave të kuadrit ligjor në fuqi;

- mbrojtjen e shtresës nëndetare dhe shtratit të detit;
- mbrojtjen e zonave të trashëgimisë kulturore (qendrave historike, ansambleve historike, zonave dhe parqeve arkeologjike, monumenteve të kulturës dhe zonave të mbrojtura të tyre) dhe peizazhit, me rëndësi kombëtare dhe të trashëgimisë kulturore nënujore, si dhe të vlerave të jashtëzakonshme universale të pasurive të trashëgimisë botërore të UNESCO-s;
- mbrojtjen e korridoreve të veçanta pamjeje të peizazhit dhe zonave të konservimit;
- mirëfunksionim e rrugëve të dyta, shtigjeve apo dhe në rrugët e shtegimit të bagëtive etj.;
- planifikimin racional të koeficientit të shfrytëzimit të territorit, që përfaqëson nivelin e ndërtimeve dhe të vizitorëve që përdorin sipërfaqen e ZMM-së. Llogaritja e koeficientit të shfrytëzimit të territorit është e përjashtuar për nënzonën qendrore (si zonë strikte), ndërsa për nënzonën e zhvillimit të qëndrueshëm dhe tradicional nuk duhet të jetë, si rregull, më tepër se 10-15% të territorit dhe për nënzonën e zhvillimit turistike, si rregull, jo më tepër se 10% të territorit;
- zhvillimin e infrastrukturës fizike;
- faktin që zhvillimi i turizmit natyror, rural dhe kulturor duhet të mbështetet në destinacione të përzgjedhura me potenciale natyrore e tërheqëse, në përputhje me objektivat e menaxhimit të nënzonave të ZMM-së.

Përcaktimi i nënzonave të territorit të ZMM duhet të përgatitet në mënyrë të digjitalizuar, duke përdorur ortofotot e Republikës së Shqipërisë, burime të tjera zyrtare apo edhe studime pjesore në terren.

Sistemi i planifikimit të nënzonimit të kuptohet si një qasje e organizuar për të planifikuar në nivelin lokal apo dhe kombëtar përdorimin e ideve racionale të ruajtjes së natyrës, biodiversitetit dhe përdorimit të mençur të prodhimeve tradicionale, zhvillimit të qëndrueshëm urban, të infrastrukturës, të vlerave historike, kulturore, arkeologjike dhe të turizmit të gjelbër, të integruara këto me zhvillimin social dhe ekonomik të rajonit.

Bazuar në rivlerësimin e ZMM, të studimeve, informacionin e grumbulluar e të analizuar si dhe të takimeve të organizuara, rezulton se rreth 80% e pjesëmarrësve në këtë proces janë dakorduar që të përdoret sistemi i zonimit me tre nënzona menaxhimi, si më i përshtatshëm për sipërfaqen e ZMM, dhe i bazuar në dispozitat e ligjit “Për zonat e mbrojtura”.

- a. **Nën-Zona Qëndrore (ZQ).**
- b. **Nën-Zona e Rekreacionit (ZR).**
- c. **Nën-Zona e Përdorimit Tradicional dhe të Qëndrueshëm (ZPTQ).**
- d. **Nën-Zona e Trashëgimisë dhe e Peizazhit Kulturor (ZTPK).**

Veprimet Menaxhuese.

Masat menaxhuese dhe planifikuese të zbatueshme për çdo nënzona duhet të jenë të mjaftueshme për arritjen e objektivave të konservimit afatshkurtër e afatgjatë dhe të marrin në veçanti parasysh kërcënimet që i bëhen territorit të ZMM. Gjithashtu, përbëjnë bazën për vlerësimin e mjaftueshmërisë së masave të marra, efikasitetin e zbatimit dhe më pas të rishikimit të PIM. Veprimet menaxhuese bazohen në njohuritë e duhura të elementëve të mjedisit natyror tokësor e ujor dhe të faktorëve social, ekonomikë dhe kulturorë që karakterizojnë çdo nënzona.

Në përputhje me rregullat dhe dispozitat ligjore në fuqi, planifikimi, mbikqyrja dhe monitorimi duhet të përfshijnë çdo nënzona. Në lidhje me specifikën që karakterizon ZMM, masat vepruese duhet të kenë parasysh aspektet kryesore të mëposhtme:

1. Zhvillimin e planit të menaxhimit që specifikon kuadrin ligjor, institucional, masat menaxhuese dhe mbrojtëse të zbatueshme.

2. Përfshirjen njëkohësisht të territorreve tokësore e ujore, për të cilët duhet të sigurohet koordinimi, administrimi dhe menaxhimi si një proces i pandarë.
3. Hartimin e programit të monitorimit, i cili duhet të përfshijë identifikimin, vlerësimin e një numri parametrash të rëndësishëm për ZMM, të gjendjes, mbledhjen e të dhënave, të informacionit që mungonë, efektivitetin e masave mbrojtëse dhe menaxhuese që zbatohen.
4. Monitorimin e futjes ose ri-futjes së llojeve invazive në territorin e ZMM.
5. Monitorimin e rregullave për lëshimin ose hedhjen e mbetjeve dhe substancave të tjera që direkt ose indirekt prishin integritetin e zonës së mbrojtur.
6. Rregullimin e çdo veprimtarie ose veprimi që dëmton ose shqetëson llojet, ose mund të rrezikojnë statusin e konservimit të ekosistemeve, habitateve, llojeve që mund të prishin karakteristikat natyrore, kulturore dhe estetike të ZMM.
7. Rregullimin e veprimtarive sociale, ekonomike, turistike, tradicionale dhe kulturore në përputhje me objektivat për të cilat menaxhohet ZMM dhe kushteve të lejeve përkatëse.
8. Pjesëmarrjen aktive të popullsisë lokale, veçanërisht të banorëve që preken nga shpallja e ZMM dhe masat menaxhues të caktuara.
9. Caktimin e mekanizmave për të financuar nxitjen e menaxhimit të ZMM, për zhvillimin e veprimtarive që sigurojnë se menaxhimi përkon me objektivat e këtyre nënzoneve.
10. Krijimin dhe funksionimi i administratës menaxhues të veshur me fuqi të mjaftueshme, me mjetet e burimet njerëzore për të ndaluar dhe kontrolluar veprimtaritë që mund të jenë të kundërta me qëllimet e parkut.
11. Trainimin e menaxherëve, të personelit të kualifikuar teknik, dhe mbështetje e zhvillimit të një infrastrukture të përshtatshme për kryerjen e punës dhe të pritjes e informimit të vizitorëve.

Ndarja e veprimeve menaxhuese, sipas nënzoneve të menaxhimit, dhe çdo mundësi për zhvillim në të ardhmen, duhet të merren në konsideratë një sërë problemesh që kufizojnë praninë e burimeve natyrore. Këto tregohen qartë në veprimet e menaxhimit për çdo komponent të sistemit të zonimit se çfarë nuk lejohet a lejohet brenda ZMM. Pra, duhet të formulojmë e zbatojmë plane veprimi për mbrojtjen dhe ripërtëritjen e tyre e të burimeve natyrore.

Integrimi i veprimtarive ekonomike, e veçanërisht tradicionale, për formulimin e masave mbrojtëse merrë parasysh jetesën tradicionale dhe veprimtaritë kulturore të popullsisë lokale. Ato bëjnë përjashtime nëse është e nevojshme për të përballuar nevoja e tyre si në rastet e përdorimit të tokës, kullotjes së bagëtive, peshkimin tradicional, sigurimin e nevojave për lëndë ndërtimi e dru zjrrri, grumbullimin dhe përpunimin e bimëve mjekësore a të prodhimeve të dyta pyjore, të ujërave për pirje dhe ujëtjen e kulturave bujqësore apo krijimin e rezervuarëve të vegjël, për disa punime artizanale me bazë burimet natyrore, zgjerimin e vendeve të banimit, të staneve apo të krijimit të bizneseve të reja, si dhe përmirësimin apo shtimin e infrastrukturës, etj.

Pronësia mbi tokën, pyjet, kullotat dhe burimet natyrore integrohet në menaxhimin e ZMM, merr në konsideratë interesat e pronarëve dhe të trashëgimtarëve të tyre të ligjshëm. Në asnjë rast zonimi nuk i merr në konsiderat nëse pronësitë nuk janë të dokumentuara dhe të regjistruara, konform dispozitave ligjore në fuqi. Por, për këto veprimtari nuk do të ketë asnjë përjashtim për këto arsye:

- Nuk rrezikojnë ruajtjen, shkatërrimin apo dëmtimin e ekosistemeve, tipet e habitateve të mbrojtura dhe proceset biologjike që kontribuojnë në ruajtjen e tyre;
- nuk shkaktojnë zhdukjen, ose pakësimin e ndjeshëm të numrit të individëve që përbëjnë popullatën ose llojet e florës e faunës, në veçanti llojet shtegtare ose endemike, të rrezikuara ose të kërcënuara.

Disa veprimtari sociale, ekonomike e turistike, që në përgjithësi nuk përshtaten me zonën e mbrojtur, për shkak të statusit të saj, nuk janë të këshillueshme të zbatohen si: tjetërsim e degradim të tokës, shtim të numrit të blegtorisë mbi kapacitetin mbajtës të kullotës, pyjeve, kullotës, ujërave, peshkimit, burimeve natyrore; zaptim të territorit; shërbime e lehtësira të një shkalle të lartë; një turizëm i organizuar masiv, hotele të mëdha, komplekse për tregti; qendra të mëdha pushimesh; infrastrukturë jo miqësore me mjedisin; struktura dhe shërbime argëtimi e sportive të nivelit të lartë; veprimtari të zhurmshme që lidhen me një numër të konsiderueshëm njerëzish e mjetesh në të njëjtin vend e kohë, ose që në mënyrë të përsëritur shqetësojnë botën e egër apo dëmtojnë e ndotin rëndë mjedisin e ZMM, etj.

ANALIZA E NËNZONAVE, TË RRZMM TË RIVLERËSUAR

Tabela 104. Zonimi i sipërfaqes së PK “Alpet e Shqipërisë”

Nr.	EMËRTIMI I NËNZONAVE	Sip, ha	%
1.	Nënzona Qendrore (ZQ)	00,000.00	00.00
2.	Nënzona e Rekreacionit (ZR)		
3.	Nënzona e Përdorimit Tradicional dhe të Qëndrueshëm (ZPTQ)		
4.	Nënzona e Trashëgimisë dhe e Peizazhit Kulturor (ZTPK)	00,000.00	
	SHUMA	83,528.12	100.00

Tabela 105. Zonimi i sipërfaqes së PK “Lurë-Mali i Dejes”

Tabela 106. Zonimi i sipërfaqes së PK “Llogora”

Tabela 107: Zonimi i sipërfaqes së PK “Prespa”

Tabela 108: Zonimi i sipërfaqes së PK “Butrinti”

Tabela 109: Zonimi i sipërfaqes së PK “Mali i Dajtit”

Tabela 110: Zonimi i sipërfaqes së PK “Divjakë-Karavasta”

Tabela 111: Zonimi i sipërfaqes së PK “Shebenik-Jabllanicë”

Tabela 112: Zonimi i sipërfaqes së PK “Bredhi i Hotovës-Dangëlli”

Tabela 113: Zonimi i sipërfaqes së PK “Karaburun-Sazan”

Tabela 114: Zonimi i sipërfaqes së PK “Mali i Tomorrit”

Tabela 115: Zonimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Kardhiqit”

Tabela 116: Zonimi i sipërfaqes së PN “Qafë Shtamë-Mali i Krujës”

Tabela 117: Zonimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Sotirës”

Tabela 118: Zonimi i sipërfaqes së PN “Syri i Kaltër”

Tabela 119: Zonimi i sipërfaqes së PN “Karaburun-Ishulli i Sazanit”

Tabela 120: Zonimi i sipërfaqes së PN “Rrëzoma”

Tabela 121: Përdorimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Kardhiqit”

Tabela 122: Zonimi i sipërfaqes së PN “Gërmenj”

Tabela 123: Zonimi i sipërfaqes së PN “Stravaj-Sopot”

Tabela 124: Zonimi i sipërfaqes së PN “Liqeni i Shkodrës”

Tabela 125: Zonimi i sipërfaqes së PN “Kune-Vain-Patok-Fushëkuqe”

Tabela 126: Zonimi i sipërfaqes së PN “Korab-Koritnik”

Tabela 127: Zonimi i sipërfaqes së PN “Zagori”

Tabela 128: Zonimi i sipërfaqes së PN “Mali me Gropa-Bizë-Martanesh”

Tabela 129: Zonimi i sipërfaqes së PN “Bredhi i Zhulatit”

Tabela 130: Zonimi i sipërfaqes së PN “Porto Palermo”

Tabela 131: Zonimi i sipërfaqes së PN “Liqeni i Ulzës”

Tabela 132: Zonimi i sipërfaqes së PM “Bredhi i Drenovës”

Tabela 133: Zonimi i sipërfaqes së PM “Kuturman-Qafë Bushi”

Tabela 134: Zonimi i sipërfaqes së PM “Liqeni i Pogradecit”

Tabela 135: Zonimi i sipërfaqes së PM “Vjosë-Nartë-Pishë Poro”

Tabela 136: Zonimi i sipërfaqes së PM “Lumi i Bunës-Velipojë”

Tabela 137: Zonimi i sipërfaqes së PM “Krastë-Verjon”

Tabela 138: Zonimi i sipërfaqes së PM “Bjeshka e Oroshit”

Tabela 139: Zonimi i sipërfaqes së PM “Guri i Nikës-Lenie-Valamarë”

Tabela 140: Përmbledhëse e Zonimit të sipërfaqeve të RrZMM

Ç - PËRSHKRIMI I RRJETIT TË ZONA VE TË MBROJTURA MJEDISORE, TË PËRZGJEDHUR

1. PARKU KOMBËTAR “ALPET E SHQIPËRISË”

Njësia administrative

Qarku: Shkodër dhe Kukës

Bashkia: Malësia e Madhe, Shkodër (Qarku Shkodër) dhe Tropojë (Qarku Kukës).

Sipërfaqja e përgjithshme: 83,528.12 ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës) dhe Zonë e Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarqet Shkodër dhe Kukës.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Alpet Shqiptare, me gjatësi 64 km, gjerësi 60km dhe sipërfaqe 2,020km², përbëjnë krahinën më malore dhe më interesante të vendit tonë. Ato na radhitin në vendet e pakta të Evropës me Alpe. Kjo është vlerë e jashtëzakonshme e natyrës sonë në aspektin shkencor, ekologjik, kulturor, ekonomik dhe sidomos turistik.

Në ndërtimin i tyre gjeologjik mbizotërojnë gëlqerorët, por takohen terrigjenë dhe magmatikë; kanë strukturë gjeologjike të ndërlikuar, për shkak të shkëputjeve të shumta tektonike gjatë evolucionit tepër të vrullshëm neotektonik, gjatë të cilit trualli i tyre u përfshi nga lëvizje diferencuese me prirje ngritje të vazhdueshme dhe regjim kryesisht në tërheqje, por edhe në ngjeshje. Njëherazi, u modelua nga proceset glaciare, periglaciare, karstike dhe erozive në kushtet e klimës alpine. Të gjitha këto kushtëzuan relievin karakteristik alpin, që dallohet për larminë e theksuar, ashpërsinë, pjerrësinë dhe shkallën e madhe të copëtimit, kontrastet e jashtëzakonshme hipsometrike midis luginave të thella, me gryka e kanione, dhe majave e kreshtave të thepisura e të zhveshura, me plot hone, gremina marramendëse. Këto tipare takohen sidomos në territoret gëlqerore me shkallë të lartë të dolomitizimit. Këtu ndodhen dhe shumica e majave të Shqipërisë me lartësi mbi 2,000m, majën më të lartë e Alpeve, Jezerca (2,694m), e dyta pas majës së Korabit (2,751m).

Relievi ka formën e një kupole të madhe, ndërsa kurrizet malore e luginat kanë shpërndarje rrezore. Me vlera të veçanta janë format e relievit karstik dhe akullnajor. Relievi karstik, tepër i përhapur, lidhet me shtrirjen dhe trashësinë e madhe të gëlqerorëve, të copëtuar tektonikisht; me lëvizjet neotektonike ngritëse; me sasinë e madhe të reshjeve, sidomos të borës. Të shumta janë shpellat e mëdha karstike, që arrijnë deri 5 km gjatësi (shpella e Pucit) etj. Relievi reliktor akullnajor, me përhapje më të madhe se kudo në Shqipëri, lidhet me lartësinë e madhe, me pozitën më V dhe me relievin më të zhvilluar paraakullnajor. Akullimi u shfaq në lartësitë mbi 1,000-1,200m. Në disa cirqe ka liqene dhe borë të përjetshme. Luginat dallohen për ndërthurjen e zgjerimeve (sektorët që ndërpresin tërthor antiklinikalet me bërthamë rreshpore) me ngushtime (sektorët që ndërpresin tërthor sinklinalet me bërthamë gëlqerore). Në peizazhin e relievit alpin takohen edhe shumë procese gërryese-zhveshëse: konet koluviale, rrëshqitjet, bedlendet, përrenjtë gurorë e gjuhëzat e solifluksionit.

Klima alpine shprehet me verën e shkurtër e të freskët; sasia shumë të madhe të reshjeve (deri në mbi 3,200 mm/vit), që e bëjnë vendin më të lagësht në Shqipëri. Hidrografia e pasur alpine dallohet

për një rrjet të dendur të rrjedhjeve ujore, liqeneve e burimeve. Rrjedhjet ushqehen nga rreshjet e shiut, të borës dhe nga ujërat nëntokësore. Midis lumenjve kryesorë të Alpeve janë: Shala, Valbona, Cemi, Curraj-Nikaj, Kiri, Gashi, Përroi i Thatë etj. Janë rreth 30 liqene akullnajore, të vendosura në grupe, si në: malësinë e Gashit (Dobërdol e Sylbicë), në Runicë dhe bllokun e Jezercës. Tokat janë të kafenjta malore, të murrme pyjore dhe livadhore-malore. Shtrirjen më të madhe e kanë tokat e murrme pyjore, të zhvilluara nën pyjet e ahut dhe të halorëve.

Territori i Alpeve shquhet për shumëllojshmëri biologjike e peizazhore, falë pozicionit gjeografik, kushteve gjeologjike, pedologjike, hidrologjike karakteristikave të relievit e të klimës. Relievi i thyer vertikalisht i theksuar ofron kushte për ekzistencën ruajtjen e një numri të madh llojesh bimore dhe shtazore. Bimësia dallohet për pasuri (pyjet zënë rreth 36% të sipërfaqes) dhe për larmi të madhe. Për shkak të formës së përgjithshme të Alpeve brezat bimorë ngushtohen shkallë-shkallë nga rrethinat drejt qendrës së tyre, duke marrë formën e rrathëve bashkëqendrorë përreth kupolës. Ngritja e menjëhershme e lartësisë së relievit kushtëzon kalimin nga brezi i shkurreve në atë të Ahut, etj. Në Theth, Valbonë etj., vihet re përmbysja e kateve bimore, pasojë e liqeneve të ajrit të ftohtë. Në lartësitë mesatare dhe në kufirin e sipërm të tij (900-1,000m deri 1,800m), brezi i Ahut shpesh është i përzier me drurë të Bredhit të bardhë (*Abies alba*) dhe Hormoqit (*Picea abies*), nga Rrobulli (*Pinus heldreichii*) dhe Arnenit (*Pinus peuce*). Karakteri tepër i izoluar i Alpeve, shkalla shumë e madhe e copëtimit dhe kontrastet e mëdha të relievit të tyre kanë krijuar kushte të veçanta dhe tepër të larmishme ekologjike dhe edafike, me të cilat lidhet numri i madh i bimëve endemike dhe subendemike, si: *Wulfenia baldacci*, *Viola dukagjinica*, *Lilium albanicum*, *Alchemilla albanica Rothm.*, *Ligusticum albanicum Jav.*, *Gentianella albanica (Jav.) Holub*, dhe relikte, si hendufitet, shelgu, tisi (*Taxus baccata*) etj. Janë të shumta bimët e rrezikuara të zhduken. Lloje endemike bimore si: *Wulfenia baldaccii*.

Alpet, në përgjithësi karakterizohet me një faunë mjaftë të pasur, heterogjene, endemike dhe interesante. Kjo pasuri faunistike është si rrjedhojë e ndikimeve të shumta të rajonit mesdhetar, eurosiberian dhe atij nordiko-alpin, si dhe ndryshimeve të shpeshta të kushteve ekologjike në të kaluarën. Në territorin e Alpeve gjenden lloje të insekteve, fluturave, peshqëve, zvaranikëve, amfibëve, gjitarëve dhe shpendëve, etj, që janë mjaft të rralla për rajonin e Ballkanit e më gjërë. Disa prej tyre janë relikte, endemike, të rralla, të kërcënuara nga zhdukja dhe me status të pafavorshëm ruajtjeje në Ballkan e Evropë, për këtë arsye gjenden në listat në librat e kuq ndërkombëtar.

Bota shtazore është e pasur dhe e larmishme. Përbëhet nga shumë lloje gjitarësh, shpendësh, zvarranikësh dhe amfibësh. Takohen gjitarë të mëdhenj, të mbrojtur dhe të rrallë, si: Rrëqebulli (*Lynx lynx balcanicus*), Dhia e egër (*Rupicapra rupicapra*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Ariu (*Ursus arctos*), etj. Në ujërat e freskëta të lumenjve alpinë takohet vidra (*Lutra lutra*,) globalisht e kërcënuar.

Ndërsa nga shpendët takohen: Shkaba mjekërroshe (*Gypaetus barbatus*), Shkaba (*Gyps fulvus*), Pula me çafkë (*Bonasa bonasia*), Gjeli i egër (*Tetrao urogallus*), Gjeraqina e shkurtër (*Accipiter nisus*), *Bobo bubo*, *Strix aluco*, Shqiponja perandore (*Aquila heliaca*), Shqiponja e maleve (*Aquila chrysaetos*), Shqiponja e vogël (*Hieraaetus pennatus*), Shqiponja bishtvizuar (*Hieraaetus fasciatus*), Kali i qyqes (*Neophron percnopterus*), Shqiponja gjarpërngrënëse (*Circaetus gallicus*), Gjeraqina (*Accipiter gentilis*), Skifteri kthetra-verdhë (*Falco naumanni*), Skifteri kthetrazi (*Falco tinnunculus*), Skifteri i drurëve (*Falco subbuteo*), Skifteri i Mesdheut (*Falco biarmicus*), Krahëthati (*Falco peregrinus*), Qukapiku i përhimë (*Picus canus*) dhe Thëllëza e fushës (*Perdix perdix*), etj. Në ujërat e freskëta të lumenjve alpinë takohet troftat e famshme etj.

Lloje të zakonshme të amfibeve dhe reptileve janë: E bukura e dheut (*Salamandra salamandra*), Salamandra e zezë (*Salamandra atra*), Tritoni alpin (*Triturus alpestris*), Tritoni i zakonshëm

(*Lissotriton vulgaris*), Thithlopa (*Bufo bufo*), Thithlopa e gjelbër (*Bufo viridis*), Bretkoca barkverdhë (*Bombina variagata*), Bretkoca e drurrëve (*Hyla arborea*), Bretkosa e pellgjishteve (*Pelophyllax kurtmuelleri*), Bretkoca e kuqërremtë (*Rana temporaria*), Bretkosa kërcimtare (*Rana dalmatina*), Bretkoca e përrenjve (*Rana graeca*), Zhapiku i shpejtë (*Lacerta agilis*), Hardhuca e mureve (*Podarcis muralis*), Bolla e shtëpisë (*Zamenis longissimus*), Gjarpri i butë (*Coronella austriaca*), Gjarpri i madh i ujit (*Natrix natrix*), Gjarpri i vogël i shiut (*Natrix tessellata*), Nepërka me bri (*Vipera ammodytes*), Nepërka e vogël e malit (*Vipera ursinii*), dhe Nepërka e malit (*Vipera berus*).

Territori i Alpeve karakterizohet nga një larmi të tipeve të habitateve dhe të llojeve floristike e faunistike me rëndësi kombëtare, rajonale dhe ndërkombëtare.

Në luginën e Vermoshit dhe të Lëpushë-Budaçit, janë evidentuar rreth **25 tipe habitatesh**, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **4 tipe habitatesh**, janë listuar prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje. Flora e Vermoshit është mjaft e pasur, rriten **11 lloje**, shumë të rralla, si *Campanula albanica* Witasek, *C. montenegrina* I.Jankovic & D.Lakusic, *Ligusticum albanicum* Jáv., *Verbascum nicolai* Rohlena etj.; **2 lloje**, janë sublloje-endemike (*Pilosella lauii* dhe *Pedicularis brachyodonta* subsp. *brachyodonta*); dhe **3 lloje**, janë të përfshira në Aneksin IIb, IVb të Direktivës së Habitave ose në Konventën e Bernës.

Në territorin e Thethit dhe zonat përreth, janë evidentuar rreth **20 tipe habitatesh**, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **4 tipe habitatesh**, janë listuar si prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje.

Bazuar në rivlerësimet e fundit janë evidencuar **24 lloje**, floristike të rëndësishme, **18 lloje**, endemike (rriten **20 lloje**, të rralla (kryesisht subendemike), **4 lloje**, sublloje-endemike, ku si tipike përmendim *Wulfenia baldaccii*, **3 lloje**, të Aneksit IVb të Direktivës së Habitave dhe **5 lloje**, të Konventës së Bernës. Gjithashtu, janë evidencuar **24 lloje**, faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht i rrezikur, **11 lloje**, Thuajse të rrezikur, **8 lloje**, Vulnerabile, **68 lloje**, Jo shqetësuar, për **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **20 lloje**, Jo në listën e IUCN-s.

Në territorin e Valbonës, janë evidentuar rreth **26 tipe habitatesh**, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **4 tipe habitatesh**, janë listuar si prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje.

Bazuar në rivlerësimet e fundit janë evidencuar; **27 lloje**, floristike të rëndësishme, (rriten **21 lloje**, të rralla (kryesisht subendemike), **2 lloje**, si tipike përmendim *Alchemilla albanica*, **1 lloj**, të Aneksit IVb, të Direktivës së Habitave dhe **1 lloj**, të Konventës së Bernës. Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht i rrezikur, **10 lloje**, Thuajse të rrezikur, **8 lloje**, Vulnerabile, **65 lloje**, Jo shqetësuar, për **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **20 lloje**, Jo në listën e IUCN-s.

Bazuar në rivlerësimet e fundit rezultojnë **27 lloje**, floristike, **20 lloje**, endemike, **3 lloje**, të aneksit IV dhe **3 lloje**, të Konventës së Bernës.

Në luginën e Lumit të Gashit-Dobërdoll, janë evidentuar gjithashtu rreth **14 tipe habitatesh**, sipas NATURA 2000, prej të cilëve **2 tipe habitatesh** janë listuar si prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje; është streha e **1 lloje**, endemike (*Cerastium hekuravense* Jáv.), 2 lloje, subendemike dhe mbi **5 lloje**, të mbrojtura nga Direktiva e Habitave, është shpallur edhe zonë e Trashëgimisë Botërore, të UNESCO-s.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (Nëntor 2019), rezultojnë: **7 lloje**, floristike të rëndësishme, **2 lloje**, endemike, **1 lloj**, të Aneksit IV dhe **1 lloj**, të Konventës së Bernës. Gjithashtu, janë evidencuar llojet

faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **10 lloje**, Thuajse të rrezikur, **8 lloje**, Vulnerabile, **59 lloje**, Jo shqetësuar, për **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **16 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Edhe gjeotrashëgimia është e laramishme dhe e begatshme. Vlerat e shumta bio-natyrore dhe historike e kulturore, paraqesin një rajon që duhet mbrojtur përdorur për qëllime sociale, ekonomike, turistike, shkencore dhe edukative, sipas standarteve dhe kushteve ndërkombëtare, si elemente koplementare të parkut kombëtar të ardhshëm.

Alpet janë rajoni unik natyror me bukuri të rrallë në Shqipëri, pasi përbëjnë një mjedis kryesor ekologjik, ekonomik, kulturor, argëtues dhe dinamik. Alpet janë një rezervuar i rëndësishëm për biodiversitetin, tipet e habitateve, llojet floristike e faunistike, streha e burimeve të lumenjëve kryesore. Një numër zona të mbrojtura dhe monumente natyrore e kulturore janë të vendosura në këtë rajon.

Bujqësia, pemtaria, blegtoria, pyjet, kullotat, peshkimi, kositja e barit, grumbullimi i bimët mjekësore, prodhimet e dyta pyjore, burimet gjenetike autoktone; përdorimi i ujërave për ujësjellsa, bujqësi, energjitikë dhe sportet ujore; punimet tradicionale dhe artizanale në dru e gurë; prodhimet bujqësore blegtorale, etj, janë të rëndësishme për të ardhurat ekonomike të banorëve. Përdorimi tradicional i burimeve natyrore dhe i peizazhit, në rajonin e Alpeve, ofron një mundësi për përmirësimin e vazhdueshëm të nivelit social-ekonomik në fshatrat, brenda sipërfaqes së parkut dhe në zonat përreth.

Për shkak të peizazhit malor e të shumëllojshmërisë Alpet ofrojnë potencial për zhvillimin e një game të gjërë veprimtarish ekoturistike, të cilat mund të organizohen gjatë stinës së ftohtë të dimrit dhe gjatë stinës së ngrohtë. Aktualisht rajoni përbën një atraksion të rëndësishëm ekoturistik, ofrohen një numër i madh vlerash, larmishmëri të peizazheve, burime ujore, florë e faunE të egër, monumente bio-gjeonatyrore, etj.

Përveç bukurive natyrore dhe ushqimeve karakteristike, vizitorët e turistët do të njihen me trashëgiminë kulturore, folklorin e pasur, këngët e veglat muzikore; me veshjet e larmishme, dasmat, ritet e zakonet mortore, të cilat dëshmojnë për një zonë jashtëzakonisht të pasur me etnokulturë të veçantë të bukur; me ruajtjen e vlerave morale, shpirtërore njerëzore në familje, në fis, në krahinë e më gjërë, të cilët tërheqin vizitorët, por përbëjnë edhe potenciale për zhvillimin e ardhshëm të ekonomisë, kërkimit shkencor, për qëllime edukuese dhe ndërgjegjësuese.

2. PARKU KOMBËTAR “LURË-MALI I DEJES”

Njësia administrative

Qarku: Dibër dhe Lezhë

Bashkia: Peshkopi, Mat (Qarku Dibër) dhe Kurbnesh (Qarku Lezhë).

Sipërfaqja e përgjithshme: 19,385.58ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarqet Dibër dhe Lezhë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ekosistemi natyror-malor i Lurë-Mali i Dejes karakterizohet nga një reliev i modeluar nga akujt dhe erozioni, dëbora, ngricat etj., me klimën dhe perlat liqenore akullnajore, me pyjet shekullore dhe livadhet e famshme, larminë dhe pasurinë e botës së gjallë bimore e shtazore; me bukuritë mahnitëse të peizazhit akullnajor, tek i cili, të befasonte larmia e ngjyrave dhe e kontrasteve; me pasuritë e mëdha kulturore, parku ishte bërë simboli i bukurisë dhe i vlerave natyrore e shpirtërore të shqiptarëve. Por, për fat keq, nga bukuria dhe madhështia e dikurshme e Lurës ka mbetur jashtëzakonisht pak.

Ndodhet në malet e Lurës dhe të Malit të Dejes, midis lartësive rreth 1,300-2,120m mbi nivelin e detit. Përfshin Kurorën dhe Nezhden e Lurës me liqenet e famshme, Malin e Dejes, pjesë të Zall Gjoçajt dhe të Kunorë-Valmurës. Territori i Lurës është i përbërë nga ultrabazikë, që kontaktojnë tektonikisht me formimet e tjera përreth tij. Lartësitë e tij rriten gradualisht nga Krej-Lura në Kurorën e Lurës, nga ku lartësitë përsëri ulen deri në Qafën e Murrës. Tek ky mal dallohen dy pjesë kryesore: Kurora dhe Nezhda e Lurës. E para përbëhet nga një varg majash të thepisura, të dhëmbëzuara, krejt të zhveshura ose të mbuluara me kullota verore. Ky reliev është rezultat i modelimit akullnajor, nival dhe krionival. Nezhda e Lurës gjendet në shpatin L.

Përfaqëson një prag të madh strukturor, i shkaktuar nga një shkëputje tektonike. Ka shtrirje të madhe (mbi 20km) dhe gjerësi disa qindra metra, ku gjenden forma të larmishme akullnajore: cirqe të thjeshta e ndërliqura, komplekse cirqesh, lugje akullnajore etj. Forma e tyre është e lidhur me mundësinë më të madhe të grumbullimit të dëborës në këtë prag.

Në cirqe ndodhen shtatë liqene akullnajore (me sipërfaqe të përgjithshme rreth 100ha), perla të vërteta, me ujë të pastër dhe bukuri të rrallë natyrore: Liqeni i Madh, Liqeni i Pines, i Lopës, i Rosave, i Zi, i Luleve, me zambakë të bardhë etj. Dikur aty ka pasur më shumë liqene, por një pjesë është tharë nga erozioni regresiv i degëve të Drinit të Zi. Në vendin e tyre, gjenden livadhe, shpesh në gjendje të lagët dhe bimësi higrofile: Fusha e Pelave, livadhi i Martusit etj.

Në J të gropës së përzgatur tektoniko-karstike të Krej-Lurës (rreth 4km e gjatë dhe 1km e gjerë) dhe të luginës karstike të Urakës, shtrihet mali i Dejës, që vazhdon deri në qafën e Murrës. Në malin e Balgjajt dhe në JP të malit të Dejës, shtrihen dy pllaja, e Valmurës dhe e Macukullit, të përbëra nga gëlqerorë të kretës. Edhe pse kanë të njëjtën përbërje litologjike, ato ndodhen hipsometrikisht më poshtë se Mali i Dejës. Kjo, me sa duket, lidhet me shkëputjet tektonike, që kanë çuar në formimin e gropës së Matit. Pllaka gëlqerore, që përbën bërthamën e këtij sinklinali mbi ultrabazikët e Lurës, është deformuar dhe është zhvendosur në drejtim të P. Me këtë deformim lidhet rënia monoklinale e shtresave të gëlqerorëve drejt P dhe thepisja e madhe litologo-strukturoro-erozive në L. Kjo i ka dhënë malit formën e kreshtës së madhe monoklinale dhe karakterin e theksuar asimetric.

Lartësia e malit të Dejës rritet nga V në J, nga 1,613m (maja e Kullgjatës) në 2,246m (maja e Dejës). Që këtë reliev fillon e degradohet, ulen lartësitë dhe rritet copëtimi i tij, që lidhet me shkëputjen tektonike të Qafës së Murrës.

Në J të Kurbneshit, lugina e Urakës, duke shfrytëzuar të çarat karstike dhe shkëputjet tektonike, hyn në gëlqerorët e pllajave karstike të Valmurës dhe të Macukullit, ku merr karakter të plotë karstik. Rrjedhja e saj herë shfaqet në sipërfaqe, herë zhduket në thellësi dhe merr formën e kanionit. Mali i Dejës është ndarë në dy pjesë nga dega e Urakës, përroi i Flimajës, me degë kryesore Zallin e Gjoçajt. Ato i marrin ujërat nga mali i Lurës. Pjesa më e sipërme e luginës së saj është akullnajore dhe ka karakter kontakti, ndërsa pjesa e poshtme, tipare karstike të njëjta me ato të Urakës. Shkëputjet e shumta tektonike dhe faktorët e tjerë shumë të favorshëm klimatikë dhe topografikë në malin e Dejës kanë kushtëzuar zhvillimin e fuqishëm të proceseve të karstit: kanionet, hinkat, dolinat, gropat karstike në sipërfaqe dhe shpellat e shumta, sidomos në formën e puseve vertikale

shumë të thellë. Të përhapura, janë format akullnajore: cirqet e thjeshta, komplekse cirqesh, lugjet dhe morenat e depozitimet fluvio-glaciale.

Klima malore e parkut dallohet për dimrin e ashpër dhe verën e freskët. Mesatarisht në vit bien rreth 1,500mm rreshje, tek të cilat dallohen bora, që formojnë shtresë deri rreth 1m dhe zgjatje mesatare deri 70-80 ditë në vit. Tokat janë kryesisht të murrme pyjore dhe livadhore malore. Hidrografia e pasur dhe me regjim më shumë karstik, përbëhet nga rrjedhjet e sipërme të lumit të Setës, degë e Drinit të Zi, liqenet akullnajore dhe të disa degëve të Lumit të Matit.

Parku kishte vlera shumë të larta të biodiversitetit. Bimësia përbëhet nga shkurre, nga dushku dhe nga kati i Ahut e i halorëve dhe kati i kullotave alpine. Kreshtat dhe shpatet e thepisura janë të zhveshura, ndërsa sipërfaqet me pjerrësi më të vogël janë të mbuluara me kullota verore. Ndër shoqërimet bimore të katit të pyllit përmendim: shoqërimet e Ahut (*Fagus sylvatica* L) dhe të llojeve halore, ndër më të pasurit në vendin tonë dhe ndër më të rrallët në Evropë. Shoqërimet e Pishës së zezë janë përzier me Bredh të bardhë, Ah, Panjë (*Acer sp.*), Arne, Rrobull, Frashër (*Fraxinus sp.*), Vallez (*Sorbus sp.*) etj. Takohen pyje me Ah, Pishë të zezë (*Pinus nigra*), Arneni (*Pinus peuce*), Rrobulli (*Pinus leucodermis* Crist.), Bredhi (*Abies alba*), Hartina (*Pinus silvestris*), Tisi (*Taxus baccata*).etj. Në pyll gjenden edhe drurë gjigantë, mbi 150-200 vjeçarë. Nënkat i pyllit përbëhet nga Shkoza (*C. orientalis*), Thana (*C. mass*), Murrizi (*Crataegus sp.*), Dafnia (*Daphne*), mjedra, manaferra, dëllinja e kuqe (*J. oxycederus* L), dardhë e mollë të egra, kulumbri, lajthi etj. Ndër bimët barishtore dallohen luleshtrydhet, gentianat, primulat etj. Gjenden lloje endemike, si: Boshtra (*Forsythia europea*) dhe subendemike, si: Rudithi shqiptar (*Brachypodium albanicum*); ndërsa në bimët e rralla, të rrezikuara dhe mjekësore dallohet Luletogëza (*Digitalis lutea* L), Lulebasani (*Hypericum perforatum* L.), Rigoni i kuq (*Origanum vulgare var. L.*), Salepet (*Orchis sp.*), Zambaku i bardhë i ujit (*Nymphaea alba* L.) etj. E pasur është bimësia ujore në liqenet, sidomos zambakët e famshëm të ujit dhe fauna karakteristike mjaft e veçantë e këtyre liqeneve etj.

Në këtë rajon, ndonëse studimet nuk janë të plota janë identifikuar disa lloje Amfibësh dhe Zvarranikësh, si: *Salamandra salamandra*, *Triturus vulgaris*, *Bufo bufo*, *Rana dalmatina* dhe *Hyla arborea*; *Testudo hermani*, *Emys orbicularis*, *Lacerta viridis*, *Podarcis muralis*, *Coluber jugularis*, *Coluber najadum*, *Elaphe longissima*, *Vipera ammodytes*, *Natrix natrix*, *Natrix tessellate*, etj.

Nga Shpendët takohen: Bufi (*Bubo bubo*), Shqiponja e malit (*Aquila chrysaetos*), Shqiponja gjarpërngrenëse (*Circaetus gallicus*), Huta grerëzangrenëse (*Pernis apivorus*), Krahëthati (*Falco peregrinus*), Gjeraqina (*Accipiter gentilis*), Gjeli i egër (*Tetrao urogallus*), Qukapiku i zi (*Dryocopus martius*), Korbi (*Corvus corvus*), Thëllëza e malit (*Alectoris graeca*), Pëllumbat e egër, Mëllinja, Shapka malit etj.

Parku është bërthamë për gjitarët e mëdhenj, si: Ariu (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Rrëqebulli (*Lynx lynx*), Macja e eger (*Felis silvestris*), Dhelpra (*Vulpes vulpes*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Dhia e egër (*Rupicapra rupicapra balcanica*), Derri i egër (*Sus scrofa*), Kunadhja (*Martes foina*), Zardafi (*Martes martes*), Baldosa (*Meles meles*), Lepuri i egër (*Lepus europaeus*), Ketri (*Sciurus vulgaris*), Nuselala (*Mustela nivalis*), etj.

Territori i parkut karakterizohet nga një larmi të tipeve të habitateve dhe të llojeve floristike e faunistike me rëndësi kombëtare, rajonale dhe ndërkombëtare.

Pjesa J-L e parkut dominohet nga mjedisë shkëmbore gëlqerore të cilat formojnë edhe faqe shkëmbore të thepisura me një florë të rrallë dhe të rrezikuar. Në territorin e parkut janë identifikuar **17 tipe të habitateve**.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (Nëntor 2019) janë evidencuar: **21 lloje**, floristike të rëndësishme, (rriten **21 lloje**, të rralla (kryesisht subendemike), **18 lloje**, endemike, **2 lloje**, të Aneksit IVb, të

Direktivës së Habitaveve, **1 lloj**, të Konventës së Bernës dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCN-s. Në park rritet gjithashtu gjinia monotipike **endemike** Hayekia (*H. comosiformis*) si dhe lloji globalisht i rrezikuar të Xhërrokullit të Maqedonisë V (*Colchicum macedonicum*).

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **10 lloje**, Thuajse të rrezikur, **6 lloje**, Vulnerabile, **63 lloje**, Jo shqetësuar, për **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **17 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Përveç vlerave shkencore dhe natyrore, parku shquhet edhe për vlera estetike dhe peizazhet me atraksion të madh ekoturistik. Ka disa MN me vlera shkencore, didaktike dhe turistike: *Morenat e Fushë Lurë*, *Cirku i Kurorës së Lurës*, *Fusha e Pelave*, *Liqeni i Luleve*, *Liqeni i Zi*, *Liqeni i Madh*, *Kanioni i Flimit*, etj.

Ripërtëritja e vlerave të dëmtuara të pasurive natyrore e biologjike dhe bukurive të peizazhit do të ofrojë përsëri potenciale të mëdha për zhvillimin e llojeve të ndryshme të turizmit, si ekoturizmin, turizmi i gjelbër, sportet dimërore, hipizëm etj.

Vlerat kulturore të parkut janë të shumta, ato lidhen me monumentet e kulturës dhe me trashëgiminë shumë të pasur shpirtërore. Në territorin e parkut ndodhen monumentet e kulturës: Dhoma e Dom Nikollë Kaçorrit në Krej-Lurë dhe Banesa e Zef Doçit në Fushë-Lurë. Ndërtimet janë prej guri në formën e kullave tradicionale. Njëherazi, popullsia e qendrave të banuara në park dhe afër tij ka tradita shumë të pasura shpirtërore: zakone dhe veshje interesante popullore, folklor dhe kulinari të pasur dhe të larmishme etj.

3. PARKU KOMBËTAR “LLOGORA”

Njësia administrative

Qarku: Vlorë

Bashkia: Vlorë dhe Himarë (Qarku Vlorë)

Sipërfaqja e përgjithshme: 1,771.05ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Vlorë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Gjendet afro 40km në JL të qytetit të Vlorës, në kufirin hapsinor midis detit Adriatik dhe deti Jon. Formohet nga një pellg ujëmbledhës me pyje, kullotë e livadhe dhe vende shkëmbore, tepër të thepisur. Afro gjysma e sipërfaqes ka pjerrësi mbi 30 gradë, me kundrejtim VP, me lartësi nga neveli i detit që varionë nga 450-2,018m, maja e Qores. Toka është e murrme pyjore dhe livadhore malore, mbi gëlqeror. Bën pjesë në zonën klimatike mesdhetare, nënzona malore Jugore.

Në këtë park gjenden të gjitha zonat e bimësisë së vendit tonë: Zona e pyjeve dhe shkurreve mesdhetare, me lartësi 470-600m; Zona e dushkajave, në lartësitë 600-800m; Zona e Ahut, në lartësitë 800-1,300m dhe Zona e kullotave alpine, në lartësitë 1,300-2,000m. Për të mundësuar realizimin e objektivave të ruajtjes së parkut studimet e më vonëshme kanë marrë në konsideratë të gjithë rajonin: Llogara, Rrëza e Kanalit, Karaburun, Laguna e Orikumit, Lugina e Dukatit dhe Gjiri i Dukatit.

Një gamë e gjerë ekosistemesh me male të lartë (deri në 2,000m), lugina alpine dhe subalpine, lloje të ndryshme pyjesh (të përzier halorë me gjethegjërë), kullota, habitate bregdetare, prezencën e burimeve ujore të pijshëm; burimet karstike, laguna, përrenj, shpellat etj. Flora dhe bimësia në këtë rajon është e pasur dhe interesante, njihen rreth 1400 lloje të bimëve të larta. Kjo shpjegohet me praninë e llojeve terciare ose relike (Tisi), me ndikimi i florave të tjera të rajonit Egje, me male të larta dhe barriera deti, me marrëdhënien njeri-naturë, duke krijuar habitate shumë komplekse të bukura (natyrore, gjysmë natyrore, të modifikuara, artificiale) dhe peizazhe.

Me interes shkencor janë shoqërimet bimore: Pishë e zezë e thjeshtë mbi gëlqeror, përzierjet Bredh me Pishë të zezë, Bredh me Panjë mali, Bredh me Mëllezë, Bredh me Pishë të zezë e Mëllezë; Bredh me Panjë e Mëllezë, Rrobulli me Pishë të zezë; Mëllezë e thejshtë, Buxo-Pinetum nigrae, Pinus nigra-Quercus cocciferae, etj. Këto shoqërimet janë të gërshetuar me nënpyll, ku mbizoteron Bushi, Urthi etj. Gjendet dhe grumbuj me moshë të vjetër mbi 150-200 vjet.

Llojet kryesore janë: Pisha e zezë (*Pinus nigra*), Bredhit të Maqedonisë (*Abies borisii-regis*), Rrobulli (*Pinus heldreichii*), Tisi (*Taxus baccata*), Panja fletëgjërë (*Acer obtusatum*), Mëllëza (*Ostrya carpinifolia*), Bushi (*Buxus sempervirens*), Urthi (*Hedera helix*), Trëndafil qeni (*Rosa canina*), Murrizi (*Crataegus monogyna*), Ashja (*Ilex aquifolium*) llojet e dëllinajve dhe të lisave, etj. Takohen lloje endemike e subendemike dhe shumë lloje të rallë e të kërcënuar. Afër Qafës së Llogarasë takohen drurë me forma kurrorash mjaft interesante, të transformuar nga erërat, ndër ta veçohet "Pisha Flamur", një monumet i rrallë i natyrës. Në lartësinë mbi 1,100m, veç florës së pasur të kullotave, gjendet Sherebeli dhe Çaji i malit, në sasi të konsiderueshme.

Bimët mjekësore dhe aromatike përbëjnë një pasuri me vlera ekonomike dhe shkencore, disa prej tyre janë shumë të rralla. Llojet kryesore që takohen në këtë rajon janë: Bar pezmi (*Achillea millefolium*), Bari i bletës (*Melissa officinalis*), *Mentha pulegium*, Agulicia (*Primula veris*), Mëllaga e pyllit (*Malva sylvestris*), Rigon i bardhë (*Origanum vulgare*), Sherebela (*Salvia officinalis*), Çaj mali (*Sideritis roseri*), Xhërrokulli vjeshtor (*Colchicum autumnale*), disa lloje kërpudhash si Kërpudha e Çezarit (*Amanita caesarea*), Kërpudha e Ariut (*Boletus edulis*) dhe një numër të konsiderueshëm dru frytor.

Në sajë të karakteristikave gjeografike rajoni përfaqëson habitate interesante për entomofaunën. Takohen rreth 93 lloje të fluturave. Gjithashtu janë identifikuar 10 lloje të amfibëve (bukura e dheut, bretkoca e përrenjve, etj); 28 lloje të reptilëve (nëperkat, breshka e zakonshme, etj); 105 lloje shpendësh (shqiponja e malit, huta, skifteri, korbi, thëllëzat, qukapiku, pëllumbi i egër, turtulli, mëllenja, bilbilat e shumë zogj të tjerë stinorj); 55 lloje të gjitarëve: Ujku (*Canis lupus*), Baldosa (*Meles meles*), Dhelpra (*Vulpes vulpes*), Derri i egër (*Sus scrofa*), Lepuri i egër (*Lepus europaeus*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Ketri (*Sciurus vulgaris*), Shqarthe-Kunadhja gushëbardhë (*Martes foina*), etj.

Parku Kombëtar i Llogarasë përfaqëson një ndër zonat më të pasura për sa i takon larmisë biologjike. Dallohet për 15 tipe të ndryshme të habitateve natyrore ku, shumë prej tyre janë lloje që ruhen në nivel ndërkombëtar, kombëtar dhe rajonal, dhe 5 prej tyre listohen si habitate prioritare për ruajtje dhe konservim të biotës së vet.

Habitatet e ndryshme të parkut përfaqësohen nga shkurretat e bushit si dhe pyjet e Dushqeve, Shkozës, Bllirit, Panjave, Bredhit të Maqedonisë, Pishës së Zezë dhe Rrobullit. Kullotat mesdhetare të lartësive të ulëta popullohen nga rreth 5 lloje saleporesh, kurse më në lartësi, nga 1,250-2,000 m, Pirra Shqiptare mbizotëron në bimësinë barishtore të parkut.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) janë evidencuar: **16 lloje floristike**, të rëndësishme, **12 lloje**, endemike, **2 lloj**, të Konventës së Bernës dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCN-s. Në park

gjenden gjithashtu Boçëbore e Mbretëreshës Ollga dhe Gështenja e Kalit, 2 lloje këto globalisht të rrezikuar.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloje**, Seriozisht të rrezikur, **2 lloje**, Të rrezikuar, **10 lloje**, Thuajse të rrezikur, **8 lloje**, Vulnerabile, **62 lloje**, Jo shqetësuar, për **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **19 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Parku ofron peizazh të bukur e mahnitës në brendësi dhe në vende karakteristike e pika dominuese. Nga Qafa e Cesarit, përfshihet Karaburuni, Gryka dhe Fusha e Dukatit dhe Laguna e Orikumit; Deti Jon, koni madhështor i Përroit të Thatë, Gërshet e thepisura të maleve të Vetëtimës (Akrokeraunet ose Malet e Rrufeve), fshatrat: Palasë, Dhërmi, Vuno etj; nga maja e Qorres (2,018m) dhe ajo e Paliskës (1,702m) hapet panorama e fshatrave të luginës së Shushicës e me tej.

Parku përshkohet nga rruga automobilistike Vlorë-Himarë-Sarandë dhe nga disa rrugë këmbësorësh dhe shtigjet në drejtime të ndryshme, që ndihmojnë për zhvillimin e ekoturizmit e të aktiviteteve të tjera argëtuese-sportive.

Në mes të parkut janë ngritur fshati turistik dhe mjaft komplekse shërbimesh. Zona e parkut shërben për edukimin e publikut, pasi lidhet edhe me disa ngjareje historike. Qafa e Cesarit, e cila mban emrin e perandorit Jul të Romakëve, në vitin 48 p.e.r, gjatë inkursionit të vet kundër Pompeut, kaloi në këtë qafë.

Në park gërshetohet klima e freskët malore dhe detare, duke e bërë atë tërheqës në çdo stinë të vitit. Në pranverë, verë dhe vjeshtë, pylli, livadhet, kreshtat, dhe majat e zhveshura, burimet e famshme krijojnë një harmoni drithëruese ngjyrash, që shpesh përcillet përmes kartolinave apo fotove që botohen nëpër revista, por që kurrsesi nuk kanë atë bukuri që shijohet duke ardhur këtu. Dimri, shpesh me vallon e tij të bardhë të borës, i jep atraksion të veçantë turistik.

Parku, prej kohësh, përbën një destinacion ekoturistik tepër të kërkuar. Shërben si urë tranziti për bregdetin e Jonit dhe ka potencial të madh për zhvillimin e ekoturizmit, sportet malore, turet dhe udhëtimet. Parku përdoren kryesisht për ecje në natyrë dhe ture. Shpati shkëmbor në J të Llogorasë shërben për gara ndërkombëtare të fluturimeve dhe parashutizmit.

Parku dhe gjithë zona afër tij bëjnë pjesë në krahinën etnogeografike të Labërisë, e cila dallohet për tradita të pasura, si: vallet dhe këngët polifonike karakteristike, veshjet tradicionale, kulinaria, sidomos me mish të pjekur qengji/keci; arkitektura dhe mënyra e veçantë e ndërtimit të banesave të mëdha të familjeve të hershme patriarkale me shumë anëtarë. Në këto banesa, dallohet dhoma e miqve, që rregullohet dhe mobilohet me kujdes të veçantë.

Në park është ngritur dhe Qendra e Vizitorëve.

4. PARKU KOMBËTAR “PRESPA”

Njësia administrative

Qarku: Korçë

Bashkia: Pustec dhe Devoll

Sipërfaqja e përgjithshme: 27,613.06ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës), “Rezervë Ndërkufitare e Biosferës” dhe zonë RAMSAR.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Korçë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në kufi të Shqipërisë, Greqisë dhe Maqedonisë V dhe është vijim natyror i PK Prespa në Greqi dhe PK Galiçica, në Maqedoni. Përfshin liqenet Prespa e Madhe dhe e Vogël dhe territoret përreth tyre. Sipas marrëveshjes trepalëshe, ndërmjet tre vendeve bregliqenore, njëherazi, është park ndërkuftar.

Në brendësi të parkut ka 13 qendra të banuara rurale: Pustec, Diellas, Lajthizë, Zaroshkë, Cerje, Goricë e Vogël, Goricë e Madhe, Kallamas, Gollomboç (Bashkia Pustec) dhe Tren, Buzëliqen, Rakickë, Shuec.

Dallohen për larmi të theksuar, që shprehet tek të gjitha elementet e peizazheve gjeografike. Në përbërje të parkut hyjnë dy liqenet dhe disa njësi të territoreve përreth tyre: Gropa e Prespës së Madhe dhe të Vogël, Mali i Thatë (shpati L) dhe malësia e Rakickës. *Gropa e Prespës së Madhe*, në L të Malit të Thatë, shtrihet pjesërisht brenda kufirit tonë shtetëror. Në P kufiri i saj kalon nga qafa e Manastirit në qafën e Zvezdës, që e ndan atë nga Mali i Thatë. Është e gjatë V-J 20km dhe e gjerë 2-8km. Gropa përbëhet kryesisht nga gëlqerorë dhe nga disa pulla terrigjene të eocenit, pliocenit dhe kuaternarit. Formimi në graben të ri, aktualisht në ngritje, ka kushtëzuar relievin e copëtuar, zvogëlimin e vazhdueshëm të sipërfaqes së liqenit dhe cektësinë e tij. Shtrihet nga 850m në rreth 1,200m mbi nivelin e detit. Zotërojnë lartësitë 853-1,000m.

Përgjatë disa shkëputjeve tektonike janë formuar lugina që, për shkak të proceseve karstike, kanë marrë pamjen e lugjeve të gjera, me plot shkallëzime (lugu i Gollomboçit, Bigllës etj.). Në këtë gropë gjenden edhe dy gropa më të vogla (e Goricës dhe e Liqenasit), të formuara nga fundosje tektonike më të reja, çka dëshmohet nga veçoritë e relievit të tyre: gropa të thella dhe të rrethuara nga shpate të thepisura etj.

Ishujt në liqen janë dëshmitarë të këtyre fundosjeve. Një pjesë e brigjeve, për shkak të fundosjes, mbulohen nga ujërat e liqenit, duke formuar gjire, që më pas u liruan nga ujërat e liqenit. Në këtë gropë janë shumë të zhvilluara proceset e karstit, që lidhen sidomos me copëtimin e madh tektonik të saj. Format më të përhapura karstike janë lugjet dhe luginat e thata.

Peizazhi karstik shprehet dhe në hidrografinë tepër të varfër në rrjedhje sipërfaqësore dhe burime, në bimësi dhe toka. Format negative karstike (gropa e hinka), aq të përhapura në kurrizin e Malit të Thatë, këtu janë të pakta. Kjo dukuri është e lidhur me ruajtjen për një kohë më të gjatë të depozitimeve molasike në gropën e Prespës së Madhe. Karsti mori zhvillim më të madh gjatë kuaternarit dhe u lidh me shkëputjet e shumta tektonike, që çuan në zhvillimin e madh të karstit nëntokësor në krahasim me atë sipërfaqësor. Për këtë arsye luginat lumore u shndërruan shpejt në lugina të thata ose të verbra. Me kohë, proceset e shpatit morën përparësi në krahasim me proceset e erozionit në thellësi. Ndaj, ato u zgjeruan, duke marrë formën e lugjeve karstike. Fundi i tyre është i mbuluar nga argjilat me ngjyrë të kuqërremtë, por të përshkueshme, sepse ka ponore thithëse.

Në vijën bregliqenore shumë të thyer, ka plot gjire të mëdha e të vogla. Dallohet tipi i bregut të lartë dhe të ulët. Mbizotëron tipi i parë. Bregu i ulët gjendet në buzë të fushëzave, ku është argjilor, dhe në disa gjire të vogla, ku kanë grykëderdhjen përrenjtë e thatë, në të cilët gjenden plazhe të vogla gurore. Vetëm në sektorin midis Pustecit (Liqenasit) dhe Zaroshkës shfaqet bregu akumulues ranor, që lidhet me prurjet ranore të përroit, i cili vjen nga pulla terrigjene pliocenike me përmbajtje ranore e qafës së Zvezdës. Gjendet plazhi i gjerë dhe i përshtatshëm për turizëm. Formimi dhe modeli i bregut të lartë liqenor lidhet, në radhë të parë, me shkëputjet tektonike, sidomos në bregun JL. Proceset e abrazionit kanë zhvillim të vogël për shkak të moshës së re të shkëputjeve dhe nga

valëzimi i paktë. i kësaj natyre është dhe sektori i bregut të lartë në J të gadishullit të Gollomboçit dhe nga Kallamasi në kufi.

Në modelimin e bregut luajnë rol edhe proceset karstike, sidomos në sektorin midis gropës së Pustecit dhe asaj të Goricës. Procesi i tretjes ka shkaktuar shembje të vazhdueshme të brigjeve. Disa shtëpi të fshatit të Pustecit të Vjetër sot janë nën ujë. Shembull tipik është Zaveri (vendi ku uji i liqenit depërton në thellësi të Malit të Thatë për në liqenin e Ohrit). Vrojtimit e bëra kanë treguar se në këtë sektor tërheqja e bregut është bërë me shpejtësi mbi një metër në vit, por ky proces nuk ndodh kudo me të njëjtën shpejtësi. Në këto kushte, brigjet e larta janë të karakterit tektoniko-abrazivo-karstik.

Në rrëzë të disa falezave ka një brez shkëmbor ose çakullor, që ka veçuar falezat nga goditja e valëve liqenore, duke i kthyer në faleza të vdekura, mbi të cilat zhvillohet vetëm procesi i tjetërsimit të shkëmbit gëlqeror dhe i rrëzimeve gravitacionore. Ulja e pasqyrës së liqenit është pasqyruar edhe në ndryshimet e pamjes së brigjeve të ulëta akumuluese, prapa të cilave është zgjeruar sipërfaqja e sheshtë e liruar nga liqeni.

Gropa e Prespës së Vogël. Brenda kufijve tanë ndodhet vetëm zgjatimi JP i gropës së Prespës së Vogël, me gjatësi rreth 5km dhe gjerësi nga disa dhjetëra metra deri në afërsisht 3,7km (midis fshatrave Zagradec dhe Shuec). Lidhet me luginën e Devollit, nëpërmjet Grykës së Ujkut. Kjo gropë rrethohet nga shpate të thepisura, madje gati vertikale, që dëshmojnë për origjinën grabenore të saj. Në modelimin e saj rol të dukshëm kanë luajtur edhe proceset karstike. Format e shumta karstike sipërfaqësore e nëntokësore të saj ndodhen në lartësi të ndryshme. Të njëjtën rrugë duhet të ketë ndjekur dhe pasqyra e liqenit, për të cilën dëshmojnë dhe disa mbetje të vogla tarracash liqenore në shpatet rrethuese. Edhe sot karsti po përparon në thellësi. Kati i poshtëm i shpellës së Trenit, në buzë të liqenit, është i lagur dhe gjendet në nivelin e tabanit të liqenit. Duke u nisur nga kjo, mund të themi se edhe zhvillimi i karstit në thellësi, krahas faktorëve të tjerë (lëvizjet ngritëse), kanë ndikuar në uljen e vazhdueshme të pasqyrës së liqenit. Te kjo gropë dallohet bregu i lartë (abraziv) dhe bregu i ulët (akumulues).

Tipi i parë, me gjithë kushtet e përshtatshme litologjike e strukturore, është shumë pak i zhvilluar, sepse dhe valëzimi në liqen është i vogël. Në pjesën më të madhe të tij mbizotërojnë falezat e vdekura që lidhen me uljen e shpejtë të pasqyrës së liqenit dhe me materialet e shumta të shpatit, të depozituara në rrëzë të tij.

Tipi i dytë është i zhvilluar shumë më pak dhe shfaqet në gjirin e vogël të Shuecit dhe të Zagradecit, i formuar në kryqëzimin e shkëputjeve tektonike tërthore me ato të grabenit të Prespës së Vogël. Rrjedhjet ujore që derdhen në gjiret e dikurshme më të mëdha të këtij liqeni, kanë krijuar kone depozitimi, në të cilët u formuan fushëza të vogla. Këto dukuri dhe, sidomos depozitimet e ngurta të Devollit, një pjesë e ujërave të të cilit, me motopompa, u derdh në liqen për të rritur kapacitetin e tij, e futën liqenin në fazën e moçalizimit dhe të tharjes së tij. Forma dhe depozitimet lumore në Grykën e Ujkut tregojnë se në të ka rrjedhur dikur një degë e Devollit, që zinte fill në liqen. Ndarja e saj ndodhi nga ulja e shpejtë e pasqyrës së liqenit. Aty u hap kanali ujitës, që merrte ujë nga liqeni.

Mali i Thatë. Në park përfshihet vetëm shpati L i tij. Shtrihet deri në qafën e Zvezdës, që e ndan atë nga malësia e Rakickës. Përbëhet kryesisht nga gëlqerorët e Trias-Jurasit, pak nga gëlqerorët e kretës dhe terrigjenët e paleogjenit. I formuar në një horst të madh asimetrik e kompleks, rrethohet nga shpate të thepisura, me pjerrësi më të mëdha në P. Si rrjedhim i shkëputjeve tektonike në brendësi të tij, më të shumtat gjatësore, horsti kryesor është copëtuar në horste më të vogla, të kapura nga lëvizje ngritëse me amplitudë jo të njëjtë. Këto e kanë bërë kreshtën të larmishme, ndërsa në shpatet kanë formuar shkallëzime karakteristike.

Ka pllaja me forma karstike, kreshta të thepisura, maja të izoluara, lugina të thata. Shtrihet nga rreth 900m në 2,288m (Pllaja e Pusit). Karsti në këtë mal luan rolin kryesor në fizionominë e peizazhit të tij. Format karstike gjenden kryesisht mbi 1,400m lartësi, në pjesët e sheshta ose me pjerrësi të lehtë. Format më të shumta karstike gjenden përgjatë shkëputjeve tektonike. Proceset karstike, me sa duket morën hov sidomos gjatë ngritjeve të fuqishme të fundit të pliocenit e të kuaternarit. Në këto kushte u krijuan forma të reja dhe u thelluan ekzistueset. Thyerjet e reja ndihmuan që ujërat të qarkullojnë me shpejtësi në thellësi, për pasojë format e vogla karstike u ruajtën nga zgjerimi i mëtejshëm. Prandaj format e mëdha karstike deri në një kilometër gjatësi, fushat dhe uvalat karstike janë më të rralla. Format karstike më të dendura në rrethinat e pllajave janë të përziera me format akullnajore, madje këto të fundit shpesh janë të shkatërruara nga karsti. Ndihet veprimi i borës, prandaj ato janë nivokarstike.

Mbulesa bimore e Malit të Thatë është e varfër, sidomos shpati P dhe kurrizi. Shpati L, me pjerrësi më të vogël, ka bimësi të dendur: dushqe, ahishte të përziera me halorë dhe kullota alpine.

Malësia e Rakickës, me gjatësi rreth 11km dhe gjerësi rreth 6km, shtrihet në J të qafës së Zvezdës dhe arrin deri në gropën e Prespës së Vogël. Është e përbërë kryesisht nga gëlqerorët, ndërsa pjesët e saj më të ulëta nga depozitime terrigjene. Këto depozitime formojnë një horst, midis fundosjes së Prespës së Madhe e të Vogël dhe fushës grabenore të Bilishtit. Në qendër kalon një shkëputje e madhe gjatësore, që vazhdon në J drejt Vërnikut. Përgjatë saj janë formuar disa gropa (e Rakickës, Xerjes), si vijim i gropave në V e në J. Malësia ka reliev të thyer, me kreshta jo të thepisura, gropa të shkallëzuara, lugina të pakta e të rralla, sipërfaqe të sheshta ose me pjerrësi të vogël. Në thellësi ka qarkullim të madh nëntokësor të ujit, me të cilin lidhen burimet karstike në Burimas, Vëntrok etj.

Klima e saj dallohet për verën e freskët: temperatura mesatare e muajve Korrik e Gusht. *Hidrografia*, për shkak të karstit, është shumë e varfër në ujëra rrjedhëse dhe burime, aq sa krijon probleme edhe për ujë të pishëm për qendrat e banuara. Rrjedhje të vazhdueshme të vogla, ka vetëm në formimet terrigjene: përroi i Pustecit dhe i Goricës. *Tokat* i përkasin brezit të tokave të kafenjta.

Bimësia e larmishme përbëhet nga lloje higrofile në ligatinat liqenore, brezi i dushqeve, ahut e halorëve dhe i kullotave alpine, ku takohen bimë të rralla. Në brigjet e liqeneve takohen shumë lloje bimësh higrofile, ndër to dallohen kallamishtet e liqeneve, nga të cilat pjesa më e madhe është në Prespën e Vogël.

Në mjediset e kallamishteve jetojnë disa lloje shpendësh, si: *Acrocephalus arundinaceus*, *Panurus biarmicus*, *Rallus aquaticus* etj. Midis tyre, dy lloje shpendësh janë shumë të rrallë dhe interesantë: *Botaurus stellaris* dhe *Aythya nyroca*. Në sektorët e bregut të liruar nga liqeni hasen herë pas here disa lloje shpendësh, sidomos *Hippolais olivetorum* dhe *Emberiza caesia*.

Në brigjet shkëmbore takohen lloje të tjera mjaft të zakonshme, si *Monticola solitarius*, *Sitta neumayer* etj., më rrallë *Apus melba*.

Brezi i dushqeve shtrihet nga 850-1,200m mbi nivelin e detit. Dushqet klasifikohen në zonën termofile të Ballkanit (*Quercion frainetto*) dhe psikrofilike të tij (*Quercion petraea-cerris*). Mbizotërojnë dushqet gjetherënëse (*Quercus-Carpinetum*) me *Quercus petraea*, *Q. frainetto*, *Q. pubescens* dhe *Q. cerris* (*Quercetum frainetto-cerris*); *Quercetum frainetto*). Përfshihen edhe pyjet e dushqeve me *Ostrya carpinifolia*, *Carpinus orientalis* dhe *Ostryo-Carpinion orientalis*, që rriten në lartësi më të vogla nga niveli i detit.

Në zonat e thata skeletike mbizotëron *Quercus trojana* (*Quercetum trojanae macedonicum*). Në gadishullin Tuminec ka grumbuj pyjorë me Venjë (*Excelsio-Prunetum webbi*). Dushkajat shoqërohen me Shkoze (*Carpinus betulus*, *Ostrya carpinifolia*), Frashri (*Fraxinus ornus*), Murrizi (*Crataegus monogyna*), Thane (*Cornus mas*) etj.

Ndër formacionet bimore të parkut dallohen pyjet me Venjë (*Juniperus excelsa*), në shpatet e thata, kryesisht me ekspozim J: pranë fshatrave Tuminec/Kallamas dhe Gollomboç. Mungesa e ujit, trashësia e vogël e tokës, prerja e drurëve, zjarret dhe mbikullotja i kanë degraduar pyjet. Ndaj mbizotëron formacioni shkurror, i përbërë nga *Crataegus monogyna*, *Cornus mas*, *Corylus avellana* ose *Rosa canina*, nga Bushi (*Buxus sempervirens*), që shënon stadin e fundit të degradimit të pyjeve.

Formacionet me Bush, të qëndrueshme ndaj kullotjes, takohen nga Podgoria deri në Rakickë, nga Cerja në drejtim të Greqisë.

Në pjesën shqiptare të parkut, brezi i Ahut shtrihet në lartësitë nga 1,200- 1,900m të shpatit L të Malit të Thatë. Takohen dy lloje Ahu: *Fagetum moesiaticum* dhe *Fagus sylvatica*, të shoqëruar nga Panja (*Acer obtusatum*, *A. pseudoplatanus*), *Daphnie mezereum* etj. Takohet Lajthia e egër (*Corylus colurna*), që është lloj i rrallë për florën shqiptare, *Lilium spp*, *Orchys spp*. etj., që ua rritin vlerat pyjeve të Ahut. Në brezin e Ahut takohen shpesh pyje të degraduara me *Rubus idaeus* ose *Urtica dioica*.

Mbi kufirin e sipërm të Ahut kalohet drejtpërdrejt në kullota malore, pa u përzier me lloje halore. Në pjesën VL të parkut, midis lartësive 1,500-1,800m, takohen pyje Ahu të përziera me Bredh të llojeve: *Abies alba*, *Abies Borisii-regis*, *Fagus sylvatica* dhe *Fagus moesiaca* dominojnë pjesën e sipërme të pyjeve, ku Bredhat ngrihen mbi Ahet. Në lartësitë 1,800-2,000m takohet bimësia nënalpine, që përbëhet nga shkurre që i bëjnë ballë të ftohtit, dhe nga barishte shumëvjeçare, 30cm deri 50cm të larta. Elementet bimore më të shpeshta janë shkurret xhuxhe *Vaccinium myrtillus*, *Chamaecytisus polytrichus*, *Ch. eriocarpus*, *Juniperus communis nana ssp*, *Bruckenthalia spiculifera*, *Genista spp* etj.

Livadhet alpine shtrihen mbi brezin e Ahut, në kreshtat e Malit të Thatë, të thepisura dhe të ngushta në shpatet L dhe më të gjera dhe më të buta në ato P. Vegetacioni përbëhet nga bimë barishtore kserofite, që rriten në habitate me gurë dhe toka të cekëta. Në verë, në këto kullota, shpesh takohen shoqërimet bimore të *Festuca spp*, që mbulojnë pjesën më të madhe. Në shpatet shkëmbore të ekspozimit J, në zona të kufizuara, janë gjetur *Sesleria coerulans*, dhe *Stipa pennata*, të cilat u japin kullotave ngjyrë gri në të murrme.

Bimësia mezofite dhe mezokserofite përbëhet nga *Agrostis capillaris*, që u përket livadheve gjysmë të thata (mezokserofite). Në toka më të thella të livadheve mezofite mbizotëron *Phleum alpinum*, bashkë me *Trisetum flavescens*, *Cynosiris cristatu* etj. Bimësia nitrofile gjendet në zonat e pasura me pleh organik, ku hasen shoqërimet bimore me *Urtica dioica*, *Chenopodium bonus-Henrikus* dhe *Marrubium peregrinum*.

Llojet bimore të kullotave dhe të livadheve kanë vlera polivalente: mjekësore, aromatike, kullotë për bletët, dekorative etj. Në kullotat e livadhet e Malit të Thatë janë vrojtuar 218 lloje bimësh, të cilat u përkasin 16 shoqërimeve bimore; por jepet edhe një listë me 170 lloje për të njëjtin rajon. Me mbulesë më të lartë janë: *Bellardiolea violacea*, *Festuca sp. diverse*, *Agrostis capillaries*, *Alopecurus gerardii*, *Brachypodium sylvaticum*, etj.

Parku konsiderohet i rëndësishme për praninë e bimëve endemike të Ballkanit, si: *Asyneuma limonifolium*, *Alisum corymbosum*, *Astragalus depressus* etj. Llojet bimore të *Carex curvula*, *Juncus trifidus*, *Carex foetida*, *Polygonum bistorta* etj. shfaqen në kufirin më J të shtrirjes së tyre gjeografike në Malin e Pelisterit (Maqedoni). Ende nuk janë evidentuar bimë endemike, që rriten vetëm në pjesën shqiptare. *Centaurea prespana* ndodhet vetëm në pjesën shqiptare dhe në PK të Prespës në Greqi.

Në varësi të ekspozimit, përmbajtjes së ujit dhe veçorive të tokës, bashkësitë bimore të livadheve variojnë nga tipi *Arrhenatheretea* në bashkësitë bimore *Festuco-Brometea*. Në rajonin e Prespës ka

transgresione mes tipave submesdhetare (*Meso-* ose *Xerobrometum*) dhe tipave kontinentalë, në të cilët mbizotërojnë llojet e *Stipa* (*Festucetum*). Këto transgresione në kufi të zonës së ahut europian duket se janë shumë interesante në këndvështrimin fitogjeografik dhe për ruajtjen e biodiversitetit të rajonit në tërësi.

Kushtet fiziko-geografike, si: klima, tokat, karsti dhe mungesa e ujërave sipërfaqësore, janë arsytet e një bimësie të pazhvilluar mirë. Kjo gjë lidhet edhe me mbikullotjen dhe mungesën e masave përkatëse përmirësuese. Ndaj shumica e kullotave në park janë me origjinë dytësore. Parku ndër shekuj ka pasur ndikim antropogjen, si: përdorim bujqësor, kryesisht nga shtegtimi i blegtorisë në drejtim vertikal.

Deri tani, ekspertët kanë gjetur 1,130 lloje bimore, që grupohen në 430 gjini dhe në 99 familje. Këto lloje u përkasin rajoneve të ndryshme floristike, si: *rajoni mesdhetar*, *skardo-pindian*, *euro-mesdhetar*, *europiano-qendror* apo lloje relikte nga periudha akullnajore. Elementet floristike mesdhetare të parkut përfaqësohen nga lloje, si: *Acantholimon androsaceum*, *Biarum tenuifolium*, *Edraianthus horvatii*, *Fritillaria graeca*, *Salvia officinalis* etj. Llojet *skardo-pindian* përfaqësohen nga *Acer obtusatum*, *Eryngium amethystinum* etj, si edhe nga llojet relikte: *Morina persica*, *Oxytropis dinarica*, *Poa alpine* dhe *Rumex nivalis*, që gjenden të shpërndara në disa pjesë të parku.

Larmia e madhe e llojeve bimore të regjistruara dhe elementet e shumta floristike tregojnë se ekosistemet e Prespës janë të lidhura me ekosistemet e vendeve fqinje. Studimet e fundit kanë zbuluar se rreth 60 lloje bimore të PK të Prespës klasifikohen si të rralla ose të rrezikuara në nivel global (11 lloje), europian dhe/ose kombëtar. Dy lloje të tjera bimore janë të mbrojtura nga Konventa e Bernës (*Fritillaria graeca*) dhe nga direktiva e Habitaveve (*Buxbaumia viridis*), pra të rrezikuara në nivel europian.

Në afërsi të Kallamasit ende rriten mbetjet e pyllit të lashtë 45ha, me vlera të veçanta ekologjike dhe shkencore, të cilat kanë nevojë për studime më të hollësishme në të ardhmen. Në këtë vend haset *Juniperus foetidissima*, që është lloj i rrallë dhe i kërcënuar për zhdukje. Kjo është lloje e Mesdheut Lindor, në drejtim të P shtrihet deri në rajonin e Prespës. Në të njëjtën kohë, ky pyll është propozuar që të shpallet MN Një tjetër pyll lisi ndodhet në afërsi të kishës dhe fshatit Diellas (Shulin), ndaj ka marrë statusin e MN.

Përgjatë brezit shkëmbor të bregut të liqenit rritet Caraci (*Celtis tournerfortii*), lloje e rrallë e pyjeve të dushkut, që duhet të merret në mbrojtje. Për shkak të kushteve të veçanta ekologjike, në këtë brez bimor, rriten lloje *Orchis* dhe bimë të tjera mjekësore.

Takohen lloje globalisht të kërcënuara, si: Vidra/Lundërza (*Lutra lutra*), *Rhinolophus sp.* dhe *M. capaccinii*, mundet edhe Rrëqebulli (*Lynx lynx*). Të shpeshta janë: Baldosa (*Meles meles*), Dhelpra (*Vulpes vulpes*), Ujku (*Canis lupus*) dhe, më rrallë, Ariu (*Ursus arctos*). Takohen 25 lloje lakuriqësh, mes tyre 9 lloje të rrezikuara.

Sipas studimeve të fundit ornitologjike, në park folezojnë 132 lloje shpendësh. Sipas sistemit të IUCN-së, këta shpendë diferencohen: një i ekspozuar ndaj rrezikut, dy pothuajse të kërcënuar dhe 129 llojet e tjera janë më pak të rrezikuara, midis tyre edhe Pelikani (*Pelecanus crispus*, *P. onocrotalus*) dhe Karabullaku (*Phalacrocorax pygmeus*), globalisht të kërcënuar.

Gjenden 18 lloje peshqish, 8 nga të cilët janë endemike të liqeneve të Prespës dhe 15 prej tyre konsiderohen si “të rrezikuara”. Jetojnë 23 lloje reptilësh dhe 11 lloje amfibësh.

Parku Kombëtar i Prespës përfaqëson një ekosistem kompleks ujqor dhe tokësor. Është një ndër parqet me larminë më të lartë të tipeve të habitaveve ndër zonat e mbrojtura të vendit tonë.

Nga rreth 22 tipe habitatesh në ekosistemin natyror të Prespës, pesë prej tyre janë listuar si habitate prioritare me rëndësi të veçantë ruajtjeje për florën dhe faunën e tyre të pasur me lloje të rralla dhe të rrezikuara.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) janë evidencuar: **24 lloje floristike**, të rëndësishme, **17 lloje**, endemike (ku pesë prej tyre janë lloje stenodemike të Malit të Thatë dhe pjesës vazhduese të tij, Galicicës në territorin Maqedon. Në park rriten natyralisht gjithashtu edhe Shafrani i Cvijicit (*Crocus cvijicii*), Lule Bozhuri (*Paeonia mascula*) dhe Zambakut Shqiptar (*Lilium albanicum*) dhe Zambaku i Kalkedonisë (*Lilium chalcedonicum*), **2 lloje**, të Aneksit IVb, **2 lloje**, të Konventës së Bernës dhe **2 lloje**, të Listës së Kuqe të IUCN-s. Flora e rrallë e parkut përfshin **3 lloje stenoendemike** (*Centaurea shumkana*, *Centaurea soskae* subsp. *albida* dhe *Chamaecytisus pseudojankae*) të cilat deri më tani janë hasur vetëm në territorin shqiptar të parkut.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike, të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht të rrezikur, **12 lloje**, Thuajse të rrezikur, **9 lloje**, Vulnerabile, **76 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **18 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Dy liqenet e Prespës së Madhe dhe të Vogël dallohen jo vetëm për Mrenën e Prespës (*Barbus prespensis*), por edhe për llojin indikator të Arrës së ujit (*Trapa natans*) dhe për bimësinë e tyre notuese ose të fikësuar dhe përfqësuar prej llojeve të ndryshme të kallamishteve ose zambakëve të ujit.

Parku dallohet për larminë e peizazheve: liqenore e bregliqenore, gropore, karstike, peizazhe malore pyjore e kullosore mjaft tërheqëse dhe me potenciale për zhvillimin e ekoturizmit. Në këto peizazhe gërshetohen vlerat natyrore me vlerat tradicionale, kulturore e historike.

Në park janë shpallur disa monumente natyre me vlera shkencore, didaktike dhe turistike: *Ishulli i Maligradit, Zgavra e Zaverit, Shpella e Trenit, Gurët Mumie në Tren, Dushqet e Manastirit, Venjat e Kallamasit (Juniperus excels), etj.*

Parku ka edhe pasuri kulturore. Territori i tij ka qenë i banuar që nga epoka e neolitit. Për këtë flasin vendbanimi i lashtë neolitik në Tuminec/Kallamas, një nga më të mëdhenjtë e kohës në Ballkan, dhe shpella e Trenit. Edhe në periudhat e më vona ka qenë mjaft i populluar: vendbanimet e kohës së bronzit, si Kalaja e Trojanit; 11 kisha të mëdha e të vogla bizantine, tri prej të cilave janë të njohura si “kishat e eremitëve”, të gdhendura në gur. Më e vjetra prej tyre është e shek. XII, ndërsa më e reja e shek. XIV. Te kishat shkohet me vështirësi, pas rrugës me barkë, ngjitesh në shkallë të gdhendura në shkëmb. Një tjetër kishë e famshme është ajo e Shën Marisë brenda në shpellën e ishullit të vogël të Maligradit, i quajtur dhe “Ishulli i Gjarpërinjve”, sepse aty ka shumë të tillë. Kisha është ndërtuar për herë të parë në vitin 1345. Kjo kishë e famshme dallohet për pikturat e saj murale bizantine. Specialistët thonë se ajo u pikturua 24 vjet më vonë me porosi të Kosar Novakut dhe gruas së tij, Kalia. Novaku ka qenë njëri prej princërve të zonës. Portreti i tij dhe i gruas së tij janë në murin e përparmë të kishës së vogël, ku kryhen rite fetare. Monumente të kulturës të shpallura janë: Kullat në Goricë, Diellas (Shulin), Gollomboç, Shpella e Shën Marisë, kisha e Shën Mitrit në Bezmisht, Shpella e Shën Marisë në ishullin e Maligradit, Muret në qafën e Zvezdës.

Në park jetojnë rreth 6.000 banorë. Veprimtaria ekonomike e popullsisë lidhet kryesisht me bujqësinë. Kultivohen drithëra, foragjere, fruta, perime, sidomos speci i kuq etj. Sistemi ujitës e merr ujin kryesisht nga liqeni me motopompa. Veprimtari të tjera janë blegtoaria, sidomos të imtat, të mbështetura kryesisht në kullota natyrore; peshkimi dhe, së fundmi, turizmi. Qendrat e përqendruara të banimit kanë arkitekturë të veçantë dhe trashëgimi të pasur materialo-shpirtërore.

5. PARKU KOMBËTAR “BUTRINTI”

Njësia administrative

Qarku: Vlorë

Bashkia: Sarandë dhe Konispol

Sipërfaqja e përgjithshme: 8,614.66ha

Në sipërfaqen e parkut përfshihen edhe 4km gjatësi të Lumit Pavllo.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës), zonë IBA (Zona të Rëndësishme për Shpendët Ujor), RAMSAR dhe e UNESCO-s.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Vlorë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet 25 km larg qytetit të Sarandës dhe shtrihet nga brigjet e detit Jon të fushëgropës së Delvinës deri 825m (maja e Milesë).

Në park bëjnë pjesë: sipërfaqe ujore (laguna, deti dhe ligatina), habitate me bimësi, shkëmbinj të zhveshur, ishuj, sipërfaqe të banuara dhe tokë bujqësore. Larmia e jashtëzakonshme e habitateve natyrore (nga detare dhe ligatinore në P në habitatet malore në L), gjysmënatyrore e artificiale dhe ndërthurja e tyre me site arkeologjike, historike e kulturore të rralla krijojnë një peizazh magjik të veçantë në Mesdhe.

Me gjithë shtrirjen e vogël, parku është një përzierje unike e peizazheve natyrore dhe kulturore, rezultat i bashkëveprimit mbi tremijëvjeçar midis njeriut dhe natyrës. Sipërfaqja tokësore dhe ishujt përbëjnë peizazhe të mrekullueshme detare dhe tokësore, zonën më të rëndësishme në vend, ku ruhen në gjendje natyrore ose gati natyrore shkurre dhe pylli mesdhetar përherë të blertë, ku mbizotërojnë Ilqja (*Quercus ilex*), Rrënja (*Q. robur*), Vërriu (*Alnus glutinosa*), Vidhi (*Ulmus campestris*), Frashri (*Fraxinus angustifolia*) etj.

Nën ujën detar takohet një faunë e florë e pasur, ku veçohet fanerogami (*Halophyla stipulacea*) dhe bivalvori (*Pinna nobilis*), lloje të mbrojtura nga konventat në të cilat aderon Shqipëria. Së bashku me ligatinat e tjera bregdetare të vendit tonë, përbën një hallkë të rëndësishme të zinxhirit të ligatinave, që përdoren si vende strehimi nga një numër i madh shpendësh shtegtarë ujorë në rrugën e tyre V-J dhe L-P. Butrinti shquhet për pasurinë e tij të veçantë për shpendët e baltinave (rendi *Charadriiformes*) dhe është një nga dy sítet e vrojtimit në vendin tonë të kojlikut sqepbollë (*Numenius tenuirostris*), një nga llojet më të rrezikuar globalisht të shpendëve.

Liqeni i Butrintit, liqeni i Rrëzës (Bufit), tepër të rëndësishëm për iktiofaunën/akuakulturën dhe avifaunën, së bashku me mjediset ligatinore e bregdetare përreth, përfaqësojnë një prej 19 zonave bregdetare të vendit tonë të identifikuar si “Specially Protected Area-SPA– Zonë Veçanërisht e Mbrojtur” në kuadrin e veprimtarisë “Specially Protected Areas of the Mediterranean Sea” të Konventës së Barcelonës (RAC/SPA, Tunis, 1995).

Në habitatet e këtij parku jetojnë rreth 35 lloje gjallesash globalisht të kërcënuara. Ekosistemi ligatinor i Butrintit ka biodiversitet të pasur, me larmi habitatesh dhe llojesh. Në të jetojnë: rreth 247 lloje shpendësh, prej të cilëve 70% janë shpendë ujore; 9 lloje amfibësh dhe 25 lloje reptilësh, që

përfaqësojnë rreth 60-75% të herpetofaunës së vendit dhe rreth 39 lloje gjitarësh, ose afro 60% e mamalofaunës së vendit tonë.

Ujërat litorale të Butrintit frekuentohen nga Breshka detare (*Caretta caretta*), Delfinët, kryesisht Delfini turishkurtër (*Tursiops truncatus*), por nuk mungojnë edhe vizitat e rralla të Fokës së Mesdheut (*Monachus monachus*). Ujërat e ëmbla dhe të njelmëta të kompleksit ligator të Butrintit janë populluar nga disa lloje gjitarësh, me rëndësi të veçantë, ndër të cilët veçojmë Lundërzën (*Lutra lutra*), globalisht e rrezikuar.

Gjendet Qendra kryesore Arkeologjike e Butrintit, ndërsa përreth saj ka edhe monumente të tjera që dëshmojnë për qytetërim mbi 3000 vjeçar (shih tek sythi Trashëgimia Kulturore Botërore). Është parku më i organizuar në vendin tonë.

Parku shtrihet në fushëgropën e Delvinës, në të dy nënjesitë përbërëse të saj, Vurgu dhe Mursia. Kjo fushëgropë shtrihet në J të vendit tonë dhe ka drejtim V-J, rreth 30km dhe L-P, rreth 10km. Në brendësi të saj, ngrihen si ishuj disa kodra dhe kurrize kodrinore, të përbëra nga formacione më të vjetra se mosha kuaternare e depozitimeve të fushave rrethuese. Ato janë mbetje të kurrizeve malore ose kodrinore të zhytura në pliokuaternar. Përreth tyre, në sektorët më të ulët, u depozituan formime kuaternare. Vazhdojnë lëvizjet ulëse në Butrint, një pjesë e qytetit antik ndodhet nën ujë.

Dallohen territoret fushore, kodrinore dhe malore në L. Territoret fushore-kodrinore përbëhen nga fushëgropa e Delvinës, që shtrihet në P dhe zë gati gjysmën e saj. Nga V dhe L rrethohet nga male, që në drejtim të saj bien me shpate shumë të pjerrëta. Në J dhe në P ngrihen kodra të ulëta dhe në JP ajo ka dalje të drejtpërdrejtë në detin Jon. Aty ndodhet dhe kanali natyror i Vivarit, që lidh lagunën e Butrintit me detin. Në këtë sektor derdhet në det lumi i Pavllës. Bregu i detit, është akumulues.

Fushat, në përgjithësi, janë të sheshta ose me pjerrësi dhe lartësi fare të vogël. Kjo shprehet më qartë në sektorët e përfshirë nga lëvizjet ulëse: Mursi dhe pjesa qendrore dhe J e Vurgut. Ato përbëjnë pjesën më të madhe të fushëgropës së Delvinës.

Lumenjtë kanë shtretër të cekët dhe të mbushur me depozitime, ndaj, shpesh, gjatë shirave të gjata dhe intensive, dalin nga shtretërit, duke përmbytur tokat përreth. Pjesët më të ulëta kanë qenë mbuluar nga moçalet e kënetat. Për t'u shpëtuar përmbytjeve dhe ujërave të kënetave dhe për të kursyer tokën, qendrat e banuara u vendosën në shpatet dhe në kreshtat e kodrave të ulëta, (kodrat e Vrionit, Finiqit, Vrinës, Çukës etj.). Pjesën V të fushëgropës e përfshin Vurgu i Delvinës, ndërsa pjesën J e zë fusha e Mursisë. Ato ndahen nga laguna e Butrintit. Në park shtrihet pjesa më e madhe e fushës së Mursisë.

Fusha e Mursisë ndahet në dy sektorë: P dhe L. I pari është më i ulët, më i lagët, më i gjerë. Ai përbën fushën e Vrinës. Në VL të saj ndodhet vargu i ulët kodrinor Mursi-Xarë. Sektori i dytë, me shtrirje JP, është më i ngushtë, ka lartësi e pjerrësi më të madhe dhe kodra më të shumta sesa fusha e Vrinës. Përshkohet nga lumi i Pavllës i cili, pasi del nga gryka e ngushtë e Bogazit, rrjedh në një shtrat të cekët e të gjerë, të zhvendosur në rrëzë të kurrizit kodrinor J.

Në P të fushëgropës së Delvinës shtrihet kurrizi kodrinor Gjashtë-Butrint, me drejtim V-J, i përcaktuar nga vija bregdetare në P dhe fushëgropa në L. Përbëhet nga gëlqerorë, ka shpate dhe kreshtë me pjerrësi të vogël, madje diku edhe të rumbullakët. Në P ka mjaft gjire të ngushta e të thella.

Përballë Ksamilit ndodhen katër ishuj, të formuar nga fundosja e kuaternarit. Në J të fushës së Mursisë shtrihet kurrizi kodrinor, deri 200m i lartë, që fillon me kodrat e Çifligut dhe, duke u shtrirë në P, arrin në gjirin e Butrintit. Përbëhet kryesisht nga gëlqerorë. Shpati V është i pjerrët, ndërsa rrëza gati vijëdrejtë, rezultat i shpëputjes tektonike. Në L të parkut ngrihet kurrizi kodrinor-malor

“Mile-Saraqin”, që ndahen nga gryka e Bogazit. Krahu VL i tij përbëhet nga terrigjenë, ndërsa kreshta dhe krahu JP nga gëlqerorë.

Parku ka klimë të ngrohtë, tipike mesdhetare fushore, me dimër të butë dhe shumë të lagësht dhe verë të nxehtë dhe shumë të thatë. Ngricat dhe dëborat janë shumë të rralla. *Hidrografia*, është shumë e pasur, përbëhet nga laguna e Butrintit, liqeni i kripur i Rrëzës, nga rrjedhjet e mesme dhe të poshtme të Kalasës, Bisticës dhe Pavllës dhe nga shumë burime. Në fushat ka ujëra nëntokësore pranë sipërfaqes.

Laguna e Butrintit, dallohet nga lagunat e tjera bregdetare të vendit, për thellësi shumë të madhe, deri 25m, sepse, në formimin e saj, ka vepruar edhe fundosja tektonike. Lidhet me detin nëpërmjet kanalit natyror të Vivarit.

Liqeni i Bufit (Rrëza), rreth 83ha, ndodhet në JL të lagunës së Butrintit, rreth 2m mbi nivelin e detit. Është i cekët, thellësia mesatare rreth 1m. Furnizohet nga burimet e fuqishme të kripura të Rrëzës, në rrëzë të shpatit të Malit të Milesë. Kanali rreth 1km i gjatë shkarkon ujërat e Bufit në pjesën J të lagunës së Butrintit.

Lumi i Bisticës, ka furnizimin me të fuqishëm nëntokësor në Shqipëri. Bistrica i merr ujërat nga burimet karstike të shpatit P të Malit të Gjerë. Burimi më i rëndësishëm është “Syri i Kaltër”. Pasi arrin zonën fushore, Bistrica bashkohet me lumin e Kalasës, dhe, së bashku, derdhen në Detin Jon, përmes kanalit artificial të Çukës.

Lumi i Pavllës, ndodhet në pjesën J të parkut. Zë fill në Greqi. Kalon nëpër fushat e Mursisë, me shtrat të cekët, derdhet me deltë në Detin Jon, në V të kepit të Stillos.

Zona është e varfër me ujëra nëntokësore. Burimet më të fuqishëm karstike janë të Rrëzës, në VL të liqenit të Bufit. Ujërat nëntokësore brenda parkut janë të pakta dhe të kripura. *Tokat*, janë kryesisht të hirta kafe, por takohen nëntipat e hirtë kafe livadhore dhe aluvionale (në brigjet e lumenjve) dhe të kripur në brigjet detare dhe të lagunës së Butrintit.

Bimësia natyrore është tipike mesdhetare, me shkurre dhe pyje gjithmonë të blerta, kaktuse etj. Libri i Kuq Shqiptar liston 32 bimë të gjetura në Butrint me statusin kombëtar jo të favorshëm të ruajtjes. 16 prej tyre konsiderohen si të rrezikuara, 12 si të rralla dhe 4 lloje janë të njohura pak. Ka edhe një lloj endemik dhe 11 llojeve subendemike. Në një sipërfaqe të vogël, ka diversitet shumë lartë të habitateve natyrore, gjysmënatyrore dhe artificiale. Këto habitate variojnë nga detare dhe ligatinore në P, në malore në L.

Ndër to dallohen sidomos *Livadhe me Posidonia (Posidonia oceanicae)*. Janë gjerësisht të përhapura në tabanin litoral detar, deri 30-40m thellësi. Më të zhvilluara janë përgjatë Kepit të Stillos. Në ujërat e cekëta litorale, midis derdhjes së lumit Pavllë dhe kanalit të Vivarit, livadhet me *Posidonia* zëvendësohen nga livadhe me *Cymodocea nodosa* dhe *Zostera nolti*, që tërheqin disa lloje peshq, si: *Pagrus pagrus*, *Serranus hepatus*, *Symphodus roissali* etj. Në ligatinat e kripura, të njelmëta apo të ëmbla, aq të shumta në park, gjenden shumë habitate me lloje dhe shoqërime të larmishme bimësh. Ndër to përmendim: habitatit i baltinave dhe i ranishtave intertidale, shoqërimet e *Phragmites australis* dhe *Typha latifolia*, bimësia njëvjeçare e vijës bregdetare, bimësia endemike *Limonium spp.* në shkëmbinjtë detarë të bregdetit, livadhet kripura mesdhetare (*Juncetalia maritimi*), shkurreta halofile mesdhetare dhe termoatlantike (*SarcoMiseretea fruticosi*), shkurreta halo-nitrofile (*Pegano-Salsoletea*), stepa të kripura mesdhetare (*Limonietalia*), ujëra të forta oligo-mezotrofike me vegjetacion bentik me *Chara spp.*, liqene natyrore eutrofike me vegjetacion të tipit *Magnopotamion* ose *Hydrocharition*, pellgje të përkohshme, kënetat, lumenj me lloje të aleancës *Paspalo-Agrostidion*, shelgje degëvarur e plep të bardhë (*Salix dhe Populus alba*).

Në brigjet dhe në brendësi të parkut gjenden shumë habitate të tjera, me lloje dhe shoqërime të larmishme bimore, ndër të cilat dallohen: grumbuj me Dafinë (*Laurus nobilis*) brenda qytetit antik të Butrintit dhe qendrës arkeologjike, në ishujt e Ksamilit dhe në ishujt e vegjël të Kepit të Stillos; shkurrete termomesdhetare dhe parashkretinore kryesisht në gëlqerorë, përbëjnë tipin e vegjetacionit të klasës së *Quercetea ilicis*; frigane endemike të aleancës *Euphorbio-Verbascion*, që mbulojnë sipërfaqe të vogël në kodrat e Ksamilit dhe përfaqësojnë stadin e parë të degradimit të Ilqes (*Quercus ilex*) në formacionet gëlqerore dhe në vendet e ekspozuara ndaj diellit; pseudostepe me graminore dhe njëvjeçare të klasës *Thero-Brachypodietea* që përbëhen nga bimë njëvjeçare dhe pereniale mesdhetare kserike, termofile, që rriten kryesisht në toka eutrofike dhe oligotrofike; dushkaja përherë të blerta të kullotura (*Quercus spp*), kryesisht në gadishullin dhe ishujt e Ksamilit dhe në kodrinat e pjesës JL dhe P të lagunës së Butrintit; shpella detare të zhytura plotësisht ose pjesërisht, të ekspozuara vetëm gjatë zbatës; grumbuj dhe breza riparianë me kripshmëri të lartë (*Nerio-Tamaricetea*), që gjenden në VP të lagunës së Butrintit dhe në P të fushës së Vrinës etj.

Krahas tyre gjenden edhe habitate të tjera interesante, si: Pyje me ullastër (*Olea*) dhe Xhixhibanoz (*Ceratonia*); Pyje me ilqe (*Quercus ilex*) të përfaqësuar nga llojet dominonte të Ilqes (*Quercus ilex*) dhe Dafinës (*Laurus nobilis*) mbi Vidhin (*Ulmus minor*), Frashrin (*Fraxinus angustifolia*) e Valanidhin (*Quercus macrolepis*), pyje me Valanidh të përhapur më tepër në L dhe J të tij (mali Milesë, kepi i Stillos); niveli i dytë, ose nënpylli, përfaqësohet nga llojet e shkorreteve të dendura më të dobishme: *Rubus ulmifolius*, *Crataegus monogyna*, *Rosa sempervirens* etj., ndërsa niveli i tretë përbëhet nga nënkati barishtor, i përfaqësuar nga llojet, si: *Asparagus acutifolius*, *Gallium mollugo* etj.

Edhe fauna e parkut është e larmishme. Deri më sot, janë raportuar 5 lloje sfungjerësh (Spongia), 2 lloje echinodermatesh, 3 lloje knidaresh, 12 lloje krustacesh, 26 lloje lamelibrankesh dhe 21 lloje gasteropodesh. Mund të ketë rreth 1500-2000 lloje insektesh. Në habitatet takohen 105 lloje peshqish, që përfaqësojnë 33% të gjithë iktiofaunës së Shqipërisë. Ky park strehon 67% të amfibëve dhe 75% të llojeve të reptilëve të regjistruar në Shqipëri. Deri tani janë identifikuar 246 lloje shpendësh. Numri më i madh i tyre është regjistruar në dimër. Llojet më të zakonshme janë: Kredharaku i madh (*Podiceps cristatus*), Karabullaku i detit (*Phalacrocorax carbo*), Kryekuqja (*Aythya ferina*) etj. Kallamishtet e pjesës V dhe J të lagunës së Butrintit popullohen nga Pulëza e ujit (*Gallinula chloropus*) dhe Gjeli i ujit (*Rallus aquaticus*). Këtu pushojnë disa shpendë rrëmbyes, si Shqipja e fushës (*Circus cyaneus*) dhe Shqipja e kënetës (*Circus aeruginosus*). Ndërsa disa lloje harabelorësh, si: bilbilthi me mustaqe (*Acrocephalus melanopogon*), bilbilthi i zhukave (*A. schoenebaenus*), bilbilthi i kallamave (*A. scirpaceus*) etj., këtu gjejnë të vetmin vend folezues. Kënetat e përkohshme ofrojnë vend për ushqim të llojeve, si: çafka e bardhë e vogël (*Egretta garzetta*), çafka e përhime (*Ardea cinerea*), gjelëza pikaloshë (*Pluvialis squatarola*), gjelaci pikalosh ngjyrë ari (*Pluvialis apricaria*, Cinja *Vanellus vanellus*) etj.

Në Butrint janë regjistruar 39 lloje gjitarësh nga 74 lloje që jetojnë në vendin tonë, ose 53% e mamalofaunës së vendit. Pjesa më e madhe e gjitarëve janë tokësorë, në habitatet pyjore dhe shkorretet mesdhetare. Rreth 32 lloje gjitarësh janë banorë të pyjeve dhe makies mesdhetare, ku gjenden: *Martes foina*, *Vulpes vulpes*, *Sus scrofa*, *Canis aureus*, lepuri i egër etj. Mamalofauna e zonave barishtore dhe e tokave bujqësore është relativisht e varfër dhe përfaqësohet nga brejtësit (6 lloje) dhe lakuriqët e natës (7 lloje). Dallohen: *Microtus epiroticus*, *M. thomasi*, *Mus macedonicus*, *M. spicilegus*, *Apodemus sylvaticus* etj. Lakuriqët e natës përbëjnë grupin kryesor të gjitarëve të ligatinave. Të paktën 9 lloje e përdorin këtë zonë gjatë gjuetisë. Prej tyre, 4 lloje konsiderohen si globalisht të kërcënuara. Vlen të përmendim Lundërzën (*Lutra lutra*), e cila mbrohet nga konventat ndërkombëtare. Këto mjedise vizitohen edhe nga Dhelpra (*Vulpes vulpes*) dhe Çakalli (*Canis aureus*).

Habitatet detare, janë mjedise të përshtatshme për Breshkat e detit (*Caretta caretta*) dhe për gjitarët detarë, që dominohen nga rendi i *Cetaceve*. Deri më tani njihen dy llojeve Delfini, *Tursiops truncatus* dhe *Delphinus Delphi*. I vetmi lloj i gjitarëve pinipedë mesdhetarë, Foka mesdhetare (*Monachus monachus*), një lloj globalisht i kërcënuar dhe i klasifikuar si lloj “i rrezikuar në shkallë kritike”, është vizitor rastësor i kësaj zone litorale.

Në park dhe afër tij ka disa monumente natyre me vlera shkencore, didaktike dhe turistike: *Ishujt e Ksamilit, Shpella e Konispolit, Gryka e Bogazit, Kanali i Vivarit, Liqeni i Rrëzës (Bufit), Burimet e Kripura të Mullirit, Pylli i Butrintit (13,5ha)*, gjendet në qendër të qytetit të lashtë të Butrintit. Është mbetje e pyllit mesdhetar me Ilqe (*Quercus ilics*), Rrënjë (*Q. Robur*), Vërrë (*Alnus glutinosa*), Vidh (*Ulmus campestris*), Frashër (*Fraxinus angustifolia*), Dafinë (*Laurus nobilis*) etj., të pleksura me liana, duke formuar kështu një xhungël subtropikale. Lartësia e drurëve arrin 10-12m, diametri 70-80cm dhe mosha 200 vjet.

Në park takohen 9 tipe habitatesh me rëndësi të veçantë ruajtjeje për florën dhe faunën e tyre të pasur, me lloje të rralla dhe të rrezikuara.

Një kombinim fantastik i mjediseve detare, lumore, lagunore, fushor e kodrinor, ku janë mjaft të pranishme edhe elementet historike, të tillë si Kalaja mesjetare e Ali Pashe Tepelenes, e sidomos rrenojat arkeologjike të qytetit të Butrintit, me fillesat që në sh.IV p.e.s. për këte arsye, kjo zone, pjesa arkeologjike e saj, në Gadishillin e Butrintit, është shpallur pjesë e UNESCO, që më 1999, që rrit më tej atraksionin ekoturistik.

Vlerat kulturore të PK të Butrintit janë të shumta dhe me rëndësi të jashtëzakonshme. Rëndësia e Butrintit si pjesë e rëndësishme e trashëgimisë kulturore të Shqipërisë u njoh së pari në vitin 1948, kur ai u bë një “vend me rëndësi historike”. Për këto vlera parku në vitin 1992 u shpall “Trashëgimi Kulturore Botërore”. Analiza e vlerave të shumta natyrore, flet se ky sit meriton dhe duhet të marrë statusin e “Trashëgimisë Botërore Mikse”.

Parku është mjaft tërheqës për turizmin arkeologjik dhe historik, ekoturizmin dhe veprimtari të tjera çlodhëse dhe argëtuese. Sitet e shumta dhe interesante arkeologjike dhe historike, muzeu i pasur frekuentohen kryesisht gjatë pranverës dhe verës, ndërsa natyra, biodiversiteti dhe peizazhi ende nuk janë venë në “agjendën” apo “paketën” turistike të vizitorëve.

6. PARKU KOMBËTAR “MALI I DAJTIT”

Njësia administrative

Qarku: Tiranë

Bashkia: Tiranë dhe Krujë

Sipërfaqja e përgjithshme: 28,723.39ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Tiranë dhe Durrës.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Parku Kombëtar i Malit të Dajtit ndodhet në V-L të Tiranës, rreth 10km, nga Sheshi Skënderbe deri tek pika hyrëse.

Parku është i vendosur në pjesën qendrore të vargmalit Krujë-Dajt, me një gjatësi rreth 30km e gjërësi 10-15km. Shtrihet prej grykës së Skoranës, në pjesën J-P, deri në Malin e Palmoit të madh, në V-L. Kufijtë e parkut lidhen me Krujën, në V-P dhe me Matin, në V-L e L. Kufijtë natyrorë të parkut janë formuar nga dy zona tektonike të quajtura Krasta-Cukali dhe Krujë-Dajti, secila me një strukturë dhe litologji të ndryshme. Vargmali Priskë-Dajt-Brrar-Gamt-Fravesht formon kufirin P, ndërsa Xibër-Malin me Gropa formon kufirin L. Pjesa P e parkut dominohet nga Mali i Dajtit, që vazhdon prej Malit të Fraveshtit deri në grykën e Skoranës.

Lartësia e Malit të Dajtit është 1,613m, mbi rafshin e detit. Në përgjithësi forma gjeometrike e parkut është një trapez i çrregullt. Lartësia maksimale e tij është 1,827m, maja e Mecekut, të Shënmërisë. Kufijtë natyrorë të parkut janë krijuar nga zona tektonike Krasta-Cukal dhe zona Krujë-Dajt, shkëmbinj terrigjen dhe shkëmbinj të karbonat (gëlqerorët dhe dolomitete). Relievi është një prej elementeve natyrorë më të rëndësishëm të parkut, i cili është i lidhur me kompleksitetin morfologjik të zonës.

Shtrihet në zona me karakter peizazhi i cili shfaqet shumë i fragmentuar për shkak të densitetit të lumenjve, përrenjve dhe burimeve. Formacionet karstike duken në formën e hinkave dhe dolomiteve që janë modeluar prej shkrirjes së kimikateve të shkëmbinjëve gëlqerorë gjatë shkëputjeve tektonike lokale. Formacione të tilla tektonike janë gjetur kryesisht në Malin e Brrarit, malin me Gropa dhe atë të Gamtit.

Erozioni regresiv i lumenjve ka rezultuar në kanionet e thella në strukturat karbonatike, dhe terrenet e fragmentuara në strukturat terrigjene, duke krijuar toka të degraduara dhe të paqëndrueshme si në Zall Bastar, Mneri i Sipërm, Qafëmollë, Derje dhe Shkallë.

Format tipike të relievit strukturor janë edhe rrëpirat litologjike dhe tektonike. Rrëpirat janë karakteristike për shpatet V-P dhe V dhe majat e shkëmbinjëve gëlqerorë. Rrëpirat e tjera ndodhen mbi pjerrësitë Veriore të Malit të Fekenit (1,337m) dhe mbi kulmet e Malit Derje (1,308m), Marica (957m), Ruja (1,122m) etj.

Sasia e madhe e reshjeve në kombinim me shkëmbinj të terrigjen të papërshkueshëm, çon në një rrjet të dendur të honeve, përrenjëve dhe lumenjve. Territori i parkut mund të konsiderohet shumë e pasur në burime ujore. Lumenjtë Erzeni, Tirana dhe Tërkuza e kanë origjinën e tyre në pjesën Lindore të parkut, janë të një rëndësie shumë të madhe për qendrat urbane përreth tij. Regjimi i ujit të këtyre lumenjëve është kryesisht prej shiut me disa ndikime prej shkrirjes së dëborës dhe niveli i lartë i shkarkimeve është gjatë muajve Prill dhe Maj. Burimet ujore më të rëndësishme janë Selita, Shënmëria dhe Pëllumbasi. Ujërat nëntokësore dalin në sipërfaqe në pjesë të ndryshme brenda parkut, në formën e burimeve ujore që e kanë gjithashtu origjinën e tyre në masivet malore karstike, veçanërisht prej Malit me Gropa. Brenda territorit të parkut ka edhe disa rezervuara artificiale si Bovilla, Skorana, Shupali, Beshi e Linza. Këto rezerve janë ndërtuar kryesisht për qëllime ujitje, me përjashtim të rezervuarit të Bovillës, i cili është specifikisht për furnizimin me ujë të pijshëm të qytetit të Tiranës.

Parku është i shtrirë midis 2 rajoneve fitogjeografike, Mesdhetar dhe Alpin. Klima e përgjithëshme karakterizuar nga dimër i ftohtë dhe i lagësht, verë e ngrohtë dhe e thatë. Klima dhe përbërja geomorfologjike e truallit kanë ndikuar edhe në prezencën e tipeve të tokave.

Tokat e hirta kafe, Tokave të kafenjta dhe Tokat e murrme pyjore. Vlerësimi i karakterit të peizazhit është bërë në pesë zona me karakteristika pamore dhe kulturore si: Vargmali i Dajtit; Grykat e thella të lumenjve; Rezervuari i Bovillës dhe pellgu ujembledhës i tij; Zona e Qafë Mollës dhe Shpatet e pjerrëta (P) të Malit me Gropa.

Megjithëse bimësia e Malit të Dajtit, konsiderohet ndër më të studiuarat e vëndit tonë, ende paraqitet e larmishme dhe fsheh surpriza interesante në këtë drejtim. Në territorin e parkut janë identifikuar në total 991 lloje bimësh enëzore. Flora dominohet nga Hemikriptofitet (H), me rreth 446 lloj, Terofitet (T) me rreth 209 lloj dhe Geofitet (G) me 133 lloj. Mbizotërimi i llojve me origjinë nga Evropa mesdhetare (Euromedit).

Numri i llojeve bimore endemike dhe subendemike të tij është relativisht i ulët. Në masivin Dajt-Mali me Gropa janë evidentuar vetëm 4 lloje endemike bimore: Lulekambanë e Skënderbeut (*Campanula skanderbegii* Bogdanović, Brullo & D. Lakušić), Presja e Margrafit (*Carex markgrafi*), Lulekambana e Korabit (*Campanula korabensis* F.K.Meyer) dhe Thlaspi shqiptar (*Noccaea albanica* F.K.Meyer).

Vegjetacioni dominohet nga pyjet gjethegjerë. Këndvështrimi vertikal ka katër breza të dallueshëm fito-klimatik:

a. Brezi i Pyjeve dhe Shkurreve Mesdhetare, kryesisht me lloje drurësh dhe shkurresh gjithmonë të gjelbërt;

b. Brezi i Pyjeve të Lisit, me llojet Lis gjethegjerë si: Shparthi (*Quercus frainetto*), Qarri (*Quercus cerris*), Bunga (*Quercus petraea*), dhe *Quercus trojanae* ose faza të degraduara të pyjeve të lisit si: Shkoza e zezë (*Carpinus orientalis*), Shkoza e bardhë (*Carpinus betulus*), Frashëri i bardhë (*Fraxinus ornus*), Dëllinja e kuqe (*Juniperus oxycedrus*), Shelgu i zi (*Salix eleagnos*), Kulumbria (*Prunus spinosa*), Dardha e egër (*Pyrus amygdaliformis*), Driza (*Paliurus spina-cristi*), Mersinë (*Myrtus communis*), Marre (*Arbutus unedo*), Shqopa (*Erica arborea*), *Pistacia terebinthus*, *Pistacia lentiscus*, *Phyllirea latifolia*, *Poa nemoralis*, *Primula vulgaris*.etj. Ky brez lokalizohet midis brezit të Pyllit dhe Shkurret Mesdhetare dhe Brezit të Pyllit të Ahut (*Fagus sylvatica*), Frashëri (*Fraxinus ornus*), Vidhi (*Ulmus glabra*), Plep i bardhë (*Populus alba*), Rrap. Lartësia ndryshon nga 500-1100m mbi nivelin e detit;

c. Brezi i Pyjeve të Ahut, dominuar nga lloji Ahut (*Fagus sylvatica*), Pisha e zezë (*Pinus nigra*), Gështenjës (*Castanea sativa*), Rrobulli (*Pinus heldreichii*), *Corylus colurna*, *Sorbus aucuparia*, *Rosa canina*, *Tilia cordata*, *Ramonda serbica*, *Rusqus aculeatus*.etj.;

d. Brezi i Kullotave Alpine ose i kullotave malore mesdhetare, të cilat janë kryesisht të lokalizuara në pjesën Lindore parkut) dhe janë karakterizuar nga ekosisteme interesante të bimëve barishtore.

Ndër bimët mjekësore janë: Dëllinja e zezë, Sherebela, Lule bliri, Trumza, Trëndafil i egër, Aguliçja, Lule shtogu, Salepi, Lule basani, Hithra, Kokrrat e shtogut, Rigoni, Bar pezma, Njëmijë gjethëshe, Lule kamomili, Thundërmushka, Kulumbria, Mëllaga, Zhumbriçat, Shpatorja e shumë të tjera. Po kështu, gjenden Gështenja, Arra, Lajthia, Molla e egër, Thanat, Kërpudhat, Luleshtrydhet, Manaferra, etj.

Përbërja llojore e faunës së parkut karakterizohet nga shumëllojshmëria jo vetëm përsa i përket grupeve faunistike, por edhe në nivelin e numrit të madh të llojeve, të cilat e cilësojnë parkun si përfaqësues të një ekosistemi shumë të rëndësishëm dhe të pasur, me rreth 668 lloje. Në hapësirën e parkut dhe të zonës së tij përreth janë të fokusuar këta grupe faunistike: Insektet (veçanërisht Pílivesat, rendet Hemiptera, Coleoptera dhe Lepidoptera), Zvarranikët, Amfibët, Gjitarët (veçanërisht mishngrënësit dhe lakuriqët e natës), dhe Shpendët (veçanërisht ata të lidhur me grumbuj pyjorë).

Klasa e insekteve përbën grupimin më të madh të botës shtazore në park, megjithëse studimet nuk janë të plota. Në total në park janë identifikuar 426 lloje, prej të cilëve Rendi Coleoptera është rendi dominant me numrin më të madh të llojeve (140 lloje), Hymenoptera (92 lloje) dhe Rendi Lepidoptera me 86 lloje.

Herpetofauna e hapësirës së parkut është shumë e pasur dhe relativisht e mbrojtur mirë. Vëzhgimet në terren tregojnë që në PKMD janë identifikuar ose parashikuar të gjenden 12 llojeve Amfibësh dhe 25 lloje Zvarranikësh, dhe këto grupe vlerësohet se mund të kenë një llojshmëri më të madhe. Llojet karakteristike të Amfibëve janë: *Salamandra salamandra*, *Triturus vulgaris*, *Triturus cristatus*, *Bufo bufo*, *Bufo viridis*, *Rana dalmatina* dhe *Hyla arborea*. Llojet karakteristike të zvarranikëve janë: *Testudo hermani*, *Emys orbicularis*, *Algyroides nigropunctatus*, *Lacerta trilineata*, *Lacerta viridis*, *Podarcis muralis*, *Anguis fragilis*, *Coluber gemonensis*, *Coluber jugularis*, *Coluber najadum*, *Elaphe longissima*, *Elaphe quatuorlineata*, *Vipera ammodytes*, *Natrix natrix* dhe *Natrix tessellata*.

Në park janë identifikohen 122 lloje të Shpendëve. Numri i llojeve në park vlerësohet se 77 lloje janë të përhershëm, 21 lloje janë dimëruese, 38 veruese dhe 7 lloje janë shtegëtare. 84 lloje ose 59% e shpendëve të parkut janë të lidhur me pyjet, ndërsa 59 lloje ose 41% konsiderohen si shpendë jopyjorë, 108 lloje janë të njohur si shpendë folezues. Në terrenet fushore janë lokalizuar: Korbi (*Corvus corax*), Laraska (*Pica pica*), Shkurta (*Coturnix coturnix*), Mëllenja (*Turdus merula*), Harabeli (*Passer domesticus*), Çerri (*Troglodytes troglodytes*), Laureshat (*Alauda arvensis*, *Lullula arborea*), Gushëkuqi (*Erithacus rubecula*), dhe shumë lloje trishtilash (fam. Poridae). Në shkurreta më tipikë janë: Bilbilat (*Sylvia atricapilla*, *Sylvia melanocephala*, *Sylvia cantillans*), *Hippolais pallida*, etj. Pyjet dallohen për dendësinë e madhe të popullatave të shpendëve: Qukapikët (*Picus viridis*, *Dendrocopos syriacus*, *Dedrocopos minor* etj.), Trishtilët (*Parus major*, *Parus caeruleus*, *Parus lugubris*), dhe *Garrulus glandarius*, *Falco subbuteo*, *Columba palumbus*, *Cuculus canorus*, *Strix aluco*, *Dryocopus martius*, *Certhia brachydactyla*, *Sitta europea*; *Aquila chrysaetos*, *Falco peregrinus*, *Falco tinnunculus*, *Bubo bubo*, dhe *Neophron percnopterus*; *Alectoris graeca*, Shqiponja e maleve (*Aquila chrysaetos*), Gjeraqina (*Accipiter gentilis*), Gjeraqina e shkurtës (*Accipiter nisus*, Huta (*Buteo buteo*), Huta bishtbardhë (*Buteo rufinus*), Kali i qyqes (*Neophron percnopterus*), Shqiponja gjarpërngrënëse (*Circaetus gallicus*). Familja Falconidae përfaqësohet nga 3 lloje: Skifteri i drurëve (*Falco subbuteo*), Krahëthati (*Falco peregrinus*), Skifteri kthetra-zi (*Falco tinnunculus*), Bufi (*Bubo bubo*), Kukurvajka (*Athene noctua*), Kukurvajka e pyjeve (*Strix aluco*), Bufi veshëgjatë (*Asio otus*), Gjoni (*Otus stops*). Familja Tytonidae përfaqësohet nga lloji Kukurvajka mjekërroshe (*Tyto alba*), etj.

Gjitarët përbëjnë një nga grupet më të përfaqësuar në park dhe janë identifikuar 43 lloje. Gjysma e llojeve të gjitarëve të identifikuar në park (19 lloje) janë banorë të habitateve pyjore, ndërsa 24 llojet e tjera kanë një përhapje më të gjerë ku përfshihen edhe pyjet: Ariu i Murrme (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Derrin e egër (*Sus scrofa*), Dhelpra (*Vulpes vulpes*), Kunadhja (*Martes foina*), Baldosa (*Meles meles*), Lepuri (*Lepus europaeus L*), Ketri (*Sciurus vulgaris*), Iriqi (*Erinaceus concolor*), Lundërza (*Lutra lutra*), si lloj i rrallë dhe i kërcënuar; disa lloje lakuriqësh nate etj.

Në territorin e parkut janë evidencuar (Nëntor 2019) **8 tipe të habitateve natyror**. Bazuar në rivlerësimet e fundit janë evidencuar: **11 lloje**, floristike të rëndësishme, **5 lloje**, endemike, **4 lloje**, të Aneksit IVb, **1 lloj**, të Konventës së Bernës dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCNs.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht të rrezikur, **1 lloj**, Të rrezikuar, **10 lloje**, Thuajse të rrezikur, **6 lloje**, Vulnerabile, **58 lloje**, Jo shqetësuar, për **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **16 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Popullsia e Tiranës është mbi 900.000 banorë. Brenda territorit të parkut ndodhen rreth 33 vendbanime dhe fshatra me një popullsi të konsiderueshme si: Zall Herr, Bruzja, Mneri i Sipërm, Zall-Bastari, Murriza, Zall-Dajti, Dajti, Beshi, Tujani, Linza, Selita e Malit, Shëngjergji, Qafmolla, Shkalla, Priska e Madhe, Murthi, Darsheni, Selba, Vrija, Vilza, dhe Cudhini (Krujë). Sektorët kryesorë të punësimit në këtë zonë janë: Bujqësia dhe Blegtoaria, Pylltaria e Kullotat, Bimët

Mjekësore dhe Prodhimet e dyta, Përdorimi i Ujërave, Bizneset, Dyqanet dhe Hotelet, Guroret dhe Minierat, etj.

Potencialet e shumta ekoturistike bëjnë që parku të jetë pjesë e thujtse të gjithë itinerareve turistike vjetore që organizohen në Shqipëri. Rritja e interesit të turistëve të huaj dhe vendas për të vizituar zonat e parkut, identifikon qartë potencialin e tij ekoturistik.

Parku është vlerësuar nga shumë operatorë dhe vizitorë ndërkombëtarë, për peizazhin, natyrën, pamjet e bukura, të cilat konsiderohen gjithashtu si pikat e forta të parkut. Vlerat rekreative që sjell larmia biologjike dhe e peizazhit apo/dhe shërbimet e ekosistemit janë një pasuri e vyer e tij, të cilat mund të përdoret për të nxitur zhvillimin e ekoturizmit.

Zonat natyrore dhe rurale në park ofrojnë mundësi për zhvillimin e ekoturizmit rural, malor, turizmit, agroturizmit dhe veprimtarive në natyrë (rafting, hedhje me parashute sportive, çiklizmi malor, trekking, ngjitjet alpinistike, ecja në natyrë (hiking), shëtitja me kuaj, turet studimore, etj). Disa prej këtyre veprimtarive janë motivi kryesor i vizitave nga vizitorët e huaj në zonat natyrore.

Hapësira e parkut përbën një tërësi tejet të vlefshme peizazhore, të cilën e karakterizojn një sërë zonash me vlera të llojllojshme natyrore. Peizazhin më atraktive dhe turistike e përbëjnë pyjet, kullotat, livadhet, degëzimi i relievit i krijuar me prerjen e një sërë të luginave dhe grykave, lumenjve dhe përrockave, shkëmbinjët e thepisur, rezervuarët, shpellat, ujëvara, etj, plotësojnë veçoritë e peizazhit dhe sigurojnë përjetim të këndshëm të kësaj natyre të bukur me vlera joshëse të larta ekoturistike.

Parku ka edhe vlera të mëdha arkeologjike dhe historike. Dëshmitë më të hershme për ekzistencën e jetës njerëzore në këtë trevë shkojnë deri në paleolitin e vonë (40,000-10,000 vjet p.e.r), të përfaqësuara nga fragmente telesh prej kocke dhe veglash prej stralli të punuar, të zbuluara në malin e Dajtit. Një vendbanim tjetër i zbuluar në këtë trevë, që i përket kësaj epoke, është shpella e Pëllumbasit, ku u gjetëm mbetje të kulturës humane, të cilat i përkasin periudhës nga paleoliti i vonë deri në fillimet e mesjetës. Për trashëgiminë kulturore flasin monumentet e kulturës në territorin e Parkut, si: *Kalaja e Dajtit, Kalaja e Tujanit, Ura e Brrarit, Rrënojat e kishës Shën Mëri, Brrar, Ura-kanal e Zall-Herrit, Kisha e Shën Mërisë, Linzë, Kalaja e Shën Gjergjit, etj.* Monumentet e Natyrës janë të shumtë dhe mjaft karakteristike, që duhen njohur dhe vizituar si biomonumentet: Rrapi i Priskës, Rrapi i Kranës, Gryka e Zezë, Gryka e Skoranës, Tarraca detare e Dajtit, Bokërrimat e Mnerit, Shkalla e Tujanit, Shpella e Pëllumbasit. Në PK të Dajtit janë shpallur disa MN vlera shkencore, ekologjike, turistike: *Shpella e Zezë, Tarraca detare e Dajtit, Gryka e Skoranës, Gryka e Murdharit, Shkalla e Tujanit, Karsti i Malit me Gropa, Bokërrimat e Mnerit, Rrapi i Kranës, Rrapi i Priskës, etj.*

Ndërtimi i teleferikut, që për 14 minuta të çon tek fusha e Dajtit, mjaft e populluar nga restorante dhe antena të radio-televizioneve, ka sjellë frekuentimin masiv të parkut nga turistë të shumtë, por njëherazi edhe shumë probleme e rreziqe për parkun.

Tashmë në park është ndërtuar dhe funksionon edhe Qendra e Vizitorëve.

7. PARKU KOMBËTAR “DIVJAKË-KARAVASTA”

Njësia administrative

Qarku: Fier dhe Tiranë

Bashkia: Divjakë, Fier dhe Rogozhinë

Sipërfaqja e përgjithshme: 22,302.01ha.

Në sipërfaqen e parkut përfshihen edhe 15km gjatësi të Lumit Shkumbin dhe 12km të Lumit Seman.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës), zonë IBA (Zona të Rëndësishme për Shpendët Ujor) dhe RAMSAR.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarqet Fier dhe Tiranë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata

Përshkrimi:

Shtrihet si një hark i gjelbër anës detit Adriatik, gjendet rreth 5km larg qytetit të Divjakës dhe afro 70km larg Tiranës, rreth 20km larg autostradës Rogozhinë-Lushnjë. Ka gjatësi rreth 13km, midis grykëderdhjes së Shkumbinit (V) dhe grykëderdhjes së Semanit (J). Në L, kufiri i tij kalon në kreshtën e kurrizit kodrinor të Divjakës, ndërsa kufiri P shënohet nga deti Adriatik.

Është, pa dyshim, zona më e rëndësishme e mbrojtur përgjatë hapësirë sonë bregdetare, madje nga më të rëndësishmet në brigjet e Mesdheut. Në përbërje të parkut ka pyje dhe shkurre, sipërfaqe bujqësore, ujore, urbane e përzier me tokë bujqësore dhe sipërfaqe joprodhuese (plazhe dhe e zhveshur).

Kushtet natyrore tepër të larmishme lidhen në rradhë të parë me evolucionin e veçantë të territorit të parkut, peizazheve dhe i ekosistemeve të tij. Vija bregdetare e tij ka qenë dhe është vazhdimisht në ndryshim të konfiguracionit të saj, që kushtëzohet nga akumulimet e lumenjve Seman e Shkumbin dhe nga veprimtaria humane. Konturet e plota filloi t'i marrë në fillim të shek. XIX. Formimi i saj ndoqi rrugën e të gjitha lagunave në brigjet e ulëta detare. Përparimi i deltave të lumit të Shkumbinit në V dhe të Semanit në J, krijuan gradualisht një gji detar midis tyre. Me kalimin e kohës, për shkak të mbizotërimit të akumulimit, skajet e deltave të lumenjve në fjalë u lidhën me një brez litoral, i cili gradualisht u stabilizua.

Territori i parkut përbëhet nga depozitime lumore (rëre, argjile), kënetore dhe detare të shkrifëta. Gjatë etapës neotektonike ka pasur prirje në zhytje, ndërsa në kuaternar doli mbi ujë dhe u përfshi nga lëvizjet diferencuese: kodrat nga lëvizjet ngritëse, ndërsa fushat nga lëvizjet ulëse, gjë që dëshmohet nga trashësia e madhe e depozitimeve molasike. Pjesën më të madhe të parkut e zënë fushat, por nuk mungojnë as sektorët nën këtë nivel. Në periudhën e shirave të rrëmbyeshme, disa sektorë përmblyen. Fushat e krijuara nga depozitimet lumore, janë të sheshta dhe me sektorë ligatorë. Element tjetër i relievit të parkut është kurrizi kodrinor i Divjakës, që zgjatet për 18 km, nga Sulzotaj (V) deri në Babunjë (J). Ka lartësi maksimale deri 192m (Guri i Gomares).

Plazhet kanë shtrirje të madhe, dallohet plazhi i madh i Divjakës. Nuk mungojnë plazhet në akumulim: në sektorin e grykëderdhjes aktuale të lumit Shkumbin dhe ata në gërryerje, madje intensive në brigjet e brezit të ri litoral të Godullës dhe në brigjet e deltës së vjetër të Semanit e Shkumbinit.

Brezat litorale janë formuar si rrjedhim i akumulimit nga valët detare të materialeve të sjella nga lumenjtë. Ato kanë transformuar në laguna gjiret detare të formuara nga përparimi i deltave të lumenjve në det. Të tillë janë brezat litorale që kanë çuar në formimin e lagunave ekzistuese: Karavastasë, Spiaxhos, Godulla e Madhe dhe e Vogël, Pishës, Pandeliut dhe brezi në formim e sipër, që po formon lagunën e re përballë asaj ekzistuese të Karavastasë. Deltat formohen në grykëderdhjet e lumenjve nga veprimtaria akumuluese e tyre. Në këto delta, sipërfaqja e tokës zgjerohet dhe vija bregdetare përparon në drejtim të detit. Si delta e Shkumbinit, ashtu dhe e Semanit dallohen për ritme të shpejta të përparimit në det dhe të ndryshimit të kontureve të tyre.

Dunat janë formuar si rrjedhim i veprimtarisë eolike. Ato gjenden përgjatë plazheve dhe arrijnë lartësi deri në 3m. Dunat e vjetra janë mbuluara shkallë-shkallë nga bimësia, që fillon nga bimësia barishtore pioniere, shkurret dhe arrin deri tek pisha. Ato shtrihen gjatë gjithë pyllit dhe janë të fiksuara nga bimësia natyrore. Dunat e reja janë në rrugën e formimit. Në hapësirat pyllit, midis dunave ka ujë, në shumicën e rasteve të ëmbël dhe të njelmët, të mbushura me bimësi higrofile dhe gjallesa të tjera.

Ishulli i Kularit ndodhet pranë deltës së lumit Shkumbin, 0,5m mbi nivelin e detit, i formuar si rezultat i prurjeve aluvionale të lumit. Ishulli është i mbuluar nga shkurret, plep i egër, dru cedri, kullota dimërore dhe lloje të ndryshme bimësie të gjelbër. Aty mund të gjenden disa lloje shpendësh ujorë, veçanërisht, pelikani Dalmat.

Terreni thuhet është i sheshtë, me lartësi mbi nivelin e detit deri në 6m. Mikrorelievi merr forma të ndryshme, me pjesë të ngritura paralel me vijën bregdetare, të quajtur nga vendasit “sope”, medrejtim VL-JP, ku zhvillohet shumica e vegjetacionit bimor e pyjor, të cilët ndërthuren me depresione, të quajtur “struga”, të cilat pjesërisht mbajnë ujë edhe gjatë verës. Kjo larmi e formave të relievit në brezin bregdetar ka kushtëzuar formimin e shumë ekosistemeve dhe habitateve të veçanta, të njohura për vlerat e tyre të mëdha shkencore, ekologjike dhe biologjike si: i. ligatinat me ujë të ëmbël dhe të kripur, ii. kënetat e hapura e të kripura dhe me bar, dhe iii. shkurretat dhe iv. tokat pyjore.

Parku bën pjesë në zonën klimatike mesdhetare fushore, nënzona qendrore e saj. Vera është e nxehtë dhe e butë në dimër, nën ndikimin e fortë të erërave detare dhe me thatësi tipike mesdhetare, në muajt Qershor-Shtator.

Tokat e parkut janë të larmishme. Ndërtimi nga formacionet terrigjene të papërshkueshme, relievi i rrafshët dhe tiparet e klimës mesdhetare kanë çuar në karakterin moçalor të tyre. Tokat përreth lagunës së Karavastasë janë joprodhuese, për shkak se, duke iu afruar lagunës, rritet kripëzimi i tokave. Në këtë park ndodhen tokat e hirta kafe dhe disa nëntipa, si: aluvionale, moçalike dhe të kripura. Në këto kushte të relievit, klimës e tokës edhe vegjetacioni bimor e pyjor, jo vetëm është përshtatur shumë mirë, por paraqesin shumëllojshmëri tipesh habitatesh e llojeve ekologjike.

Rreshjet vjetore arrijnë në 700-800mm, sasia më e madhe bie në vjeshtë. Hidrografia, përbëhet nga lagunat, rrjedhjet e poshtme të Shkumbinit dhe Semanit, ujërat nëntokësore dhe deti. Të gjitha këto përfaqësojnë një nga komplekset hidrologjike më të ndërlikuara e më dinamike të Shqipërisë.

Midis tyre veçojmë: *Laguna e Karavastasë*, shtrihet midis dy grykëderdhjeve të Lumit Seman dhe Shkumbin. Është më e madhja ndër lagunat e vendit, 41,8km². Bregu (P) i lagunës ka disa ishuj të vegjël, të krijuar më tepër nga akumulimet organike të shpendëve, ku ata folezojnë. Dallohet Ishulli i Pelikanëve (MN). Rrethohet me ligatina, më tepër në formën e moçaleve, në të cilat zhvillohet bimësia kryesisht barishtore halofite e llojit *Salicornia europaea L herbacea*. Ruan lidhjen me detin, nëpërmjet tri kanaleve natyrorë, me gjatësi nga 300m (Kanali Jugor), deri në 1,200m (Kanali Qendror, ose i Dajlanit të Madh); gjerësi nga 17-28m, ndërsa thellësia e tyre ndryshon nga 0,6-1,5m. Laguna ka vlera të mëdha shkencore për studimin e proceseve të evolucionit dhe të dinamikës së bregdetit tonë akumulues, formimin dhe funksionimin e ekosistemit interesant ligatinor etj.

Laguna e Godullës së Madhe dhe të Vogël, janë shumë pranë lagunës së Karavastasë. E madhja ka sipërfaqe 8,5km² dhe thellësi maksimale prej 3,8m.

Godulla e Pishës ndodhet në V-P të pyllit të Divjakës, rrethohet nga pylli dhe mjaft duna me shkurre e pisha. *Spiaxho* dhe *Këneta e Osmanit*, janë laguna të vogla në pjesën (V) të sistemit kënetor.

Lumi Shkumbin, në park, ka vetëm rrjedhjen e poshtme, është një nga lumenjtë më erozivë të vendit. Dallohet për zhvendosje të shpeshtë të grykëderdhjes.

Ujërat nëntokësore, shtrihen në zonën e ngopjes së depozitimeve aluvionale. *Deti*, përbën dhe rursin më të madh ujqor të parkut, me rëndësi të madhe në fushën e turizmit.

Ekosistemi lagunor dallohet për biodiversitetin e jashtëzakonshëm, me të cilin lidhen edhe vlera unike natyrore. Të jashtëzakonshme janë vlerat ekologjike të lagunës së Karavastasë, që dallohet për florë dhe faunë të pasur dhe interesante. Kjo lidhet me faktorë të shumtë, si: ndërthurja e mjedisve ujore e tokësore, ujërave të ëmbla, të kripura dhe të njelmëta.

Vegjetacioni nënujqor, përfaqësohet kryesisht nga shoqërimet e *Zostera noltii* dhe më pak nga shoqërimet e *Ruppia cirrhosa*. Vegjetacioni halofil gjendet kryesisht në ligatinat përreth lagunës së Karavastasë, Godullës, grykëderdhjeve të Shkumbinit e Semanit dhe kanaleve që lidhin lagunën me detin.

Në mjediset pranë ujërave me shkallë më të lartë kripëzimi, bimësia mbizotërohet nga shoqërimet e përbëra nga *Arthrocnemum fruticosum*, *A. glaucum*, *Salicornia europaea*, *Limonium vulgare*, *Puccinellia festuciformis*, *Juncus maritimus* etj. Këto shoqërimet ua lënë vendin shkallë-shkallë atyre me mbizotërim të *Juncus acutus* dhe në zona me shkallë më të ulët kripëzimi, zëvendësohen nga shoqërimet me mbizotërim të marinave (*Tamarix dalmatica*, *T. hampeana*) etj.

Parku bën pjesë në brezin bimor të shkurreve dhe të pyjeve mesdhetare. Për shkak të ndërhyrjes së madhe të njeriut, bimësia natyrore ruhet në areale të kufizuara. Prej tyre, në gjendje gati primitive, ruhet vetëm pylli i pishës së Divjakës dhe në ligatinat.

Vegjetacioni hidro-higrofil, që gjendet kryesisht gjatë brigjeve të Shkumbinit e Semanit, buzë kanaleve të shumta, në trajtë njollash edhe në brendësi të pyllit me pisha, në strugat apo në mjediset e shumta ujore. Shoqërimet më të përhapura janë ato me mbizotërim të *Phragmites australis*, *Typha angustifolia*, *Scirpus maritimus* etj. Sipërfaqe më të vogël zënë shoqërimet e mbizotëruara nga llojet e Shelgjeve (*Salix spp.*), Konopica (*Vitex agnus-castus*) etj. Në strugat, në brendësi të pyllit, vihen re edhe shoqërimet drunore, të mbizotëruara nga lloje higrofile, si Vërrin (*Alnus glutinosa*), Frashër gjethengushtë (*Fraxinus angustifolia*), Bulini/Vidhi (*Ulmus laevis*) etj. Sipërfaqja e këtyre shoqërimëve ka ardhur gradualisht duke u zvogëluar si rrjedhim i konkurrencës së pyjeve halore.

Vegjetacioni psamofil, përgjithësisht, ekziston një brez shumë i gjerë ranor, i mbizotëruar nga dy breza bimësie: i pari, nga vija e detit deri në shfaqjen e qëndrueshme të llojeve, si: *Cakile maritima*, *Salsola kali* etj.; brezi i dytë, që fillon me shfaqjen e *Elymus farctus*, *Echinophora spinosa* etj., dhe vijon deri në brezin pyjqor. Në brezin e parë ka shkallë të dobët mbulesë bimore (10-15%), ndërsa në të dytin shkalla e mbulesës së bimësisë është më e lartë (40-50%). Midis dunave në përgjithësi të ulëta, ka depresione me bimësi të ndryshme, si: *Juncus bufonius spp.*, *Sporobolus pungens* etj.

Vlerë e çmuar e parkut është “Pylli Pisha e Divjakës”, monument i rrallë i natyrës etj. Pylli ka gjatësi rreth 10km, gjerësi deri 1,7km dhe sipërfaqe prej 1,100ha, shtrihet në pjesën V të parkut. Në L kufizohet nga ligatinat, toka bujqësore, ndërsa në P nga brezi ranor i plazhit.

Pylli është i zhvilluar mbi duna rëre, por vende-vende hasen dhe struga (kanale, pellgje me ujë). Tërësia e këtyre mikromjedisve ka kushtëzuar biodiversitetin e lartë. Përbën një pyll reliktor, mbetje e pyllit të dikurshëm me shtrirje, ndoshta, në të gjithë bregdetin tonë të Adriatikut. Më mirë kjo dukuri shfaqet tek “Oazi”, në V.

Përfaqëson një ekosistem të rëndësishëm dhe interesant për larminë dhe strukturën, për bukurinë e mjedisve çlodhëse. Ka strukturë vertikale të shprehur, që fillon me kurorat e larta të pishave, vijon me shkurret e dendura nën të dhe lianat kacavjerrëse për të kaluar tek bimësia barishtore. Në pyll

takohen: Pyje me Pishë të egër (*Pinus halepensis*), së bashku me Pishën e butë (*Pinus pinea*) i japin fizionominë këtij pylli interesant.

Në përgjithësi, Pisha e egër (dominuese), është e papërzier në depozitimet ranore. Por, vende-vende, ajo është e përzier me Pishë të butë, që gjendet sidomos në sopat e rërës; Pyje me dushqe, lloji në zhdukje Rrënja (*Quercus robur*), Pisha e detit (*Pinus maritime*), Plep i bardhë (*Populus alba*), Plepi e egër (*Populus tremula*), Frashëri i zi (*Fraxinus ornus*), Vidhi i fushës (*Ulmus foliacea*), Shelgu i thyeshëm (*Salix fragilis*), Shelgu i egër (*Salix caprea*), Shelgu i bardhë (*Salix alba*) etj.

Nëpylli përbëhet nga shkurre mesdhetare gjithmonë të gjelbra, si: Shqopat (*Erica arborea*, *Erica manipuliflora*), Mërsina (*Myrtus communis*), Xina (*Pistacia lentiscus*), Bafra (*Pistacia terebinthus*), Mretë (*Philyrea angustifolia*), Dëllinja e zezë (*Juniperus communis*), Dëllinjë e kuqe (*Juniperus oxycedrus*), Dëllinja kokërrmadhe (*Juniperus monocarpa-nana*), Driza (*Paliurus spina Christi*), Molla e egër (*Malus silvestris*), Murrizi njëbërthamësh (*Crataegus monogyna*), Konopica (*Vitex agnus castus*), Marinat (*Tamarix sp*), Kulprat (*Clematis vitalba*, *Clematis viticella*), Manaferra (*Rubus ulmifolius*), Urthi (*Hedera helix*), etj.

Kodrat e Divjakës përfaqësohen nga pyje dushku të degraduar e të trajtuar si cungishte. Ndër shoqërimet bimore në këtë zonë janë: *Quercus cerris*, *Carpinus orientalis*, *Juniperus oxycedrus*, *Fraxinus ornus*, *Colutea arborescens*, *Aremone agrimonoides*, *Helleborus odoratus*, *Brachypodium pinnatum*, etj. Kati drunor dominohet nga *Quercus frainetto* (shparthi) dhe *Quercus cerris* (qarri), të cilët ndihmojnë në instalimin e një kati shkurror mjaft të dendur, ku dallohen: *Fraxinus ornus* (frashëri), *Carpinus orientalis* (shkoza), *Cornus mas* (thana), *Crataegus monogyna* (murrizi), etj., ndërsa kati barishtor përbëhet nga: *Festuca heterophylla*, *Satureja vulgaris*, *Cynosurus ochinatus*, etj.

Vlerat këtij ekosistemi ia shton dhe prania e disa bimëve endemike si: *Aster albanicus* subsp. *paparistoi*, *Orchis albanica* dhe forma hibride *Orchis x paparistoi* (*Orchis albanica* x *O. coriophora*). Janë të shumta bimët e rrezikuara, si: *Quercus robur* Ex?, *Agrmonia eupatoria* (E), *Colchicum autumnale* (E), *Dezmazeria marina* (E) etj. Në Karavasta gjenden: Hidrokotili i rëndomtë (*Hydrocotyle vulgaris*), Fieri mashkulli (*Dryopteris filix-mas*) dhe Fieri i krojeve (*Adiantum capillus-veneris*).

Fauna e kompleksit Divjakë-Karavasta është mjaft e pasur dhe e larmishme, si rrjedhojë e mjedisëve dhe habitateve të ndryshëm, që shfrytëzohen për dimërim, folezim apo shtegtim nga shumë lloje shpendësh. Takohet edhe një entomofaunë e pasur karakteristike si lloje fluturash, piliveza, mushkonja, etj. Në lagunën e Karavastës makrobentosi përbëhet kryesisht nga moluskë e krustace. Janë evidentuar rreth 25 lloje të gjitarëve, afro 29 lloje zvaranikësh dhe amfibësh (duke përfshirë dhe breshkën e detit) dhe më tepër se 210 lloje shpendësh dimëror.

Nga zvaranikët më të zakonshëm janë: Breshka e zakonshme (*Testudo hermanni*), Breshka e ujit (*Emys orbicularis*), Breshka e detit (*Caretta caretta*), e cila gjatë vitit 2018 ka folezuar në këtë park; Zhapiku i gjelbërt (*Lacerta viridis*), Zhapiku i gjelbët i barit (*Podarcis taurica*), Bullari (*Ophisaurus apodus*), Shigjeta e hollë (*Coluber najadum*), Bolla (*Elaphe ssp.*), Gjarpëri i ujit (*Natrix tessellata*), Nepërkat (*Vipera ssp.*), etj. Ndërsa nga amfibët gjenden: Bretkoca barkëverdhe (*Bombina variegata*), Bretkoca kërcimtare (*Rana dalmatina*), Thithëlopa (*Bufo viridis*) etj.. Po kështu kërmilli i vreshtave (*Helix pomatia*), etj..

Në ligatina, në pyll dhe në sektorët e tjerë të parkut takohen 229 llojeve shpendësh, por ky numër mund të pasurohet edhe më tej nga vrojtimit e mëtejshme ornitologjike. Meqë ligatinat janë mbizotëruese, llojet më të zakonshme janë shpendët e ujit, ndjekur nga shpendët harabelorë (Rendi *Passeriformes*) në mjediset shkurre dhe pyjore. Më e pasur është stina e dimrit, kur vijnë shpendë

nga zonat malore apo nga V i vendit. Më shpesh takohet Kryekuqja (*Anas penelope*), pulëzave (*Fulica atra*), Gicvilja (*Vanellus vanellus*) dhe Pulëbardha e zakonshme (*Larus ridibundus*); Skifteri i zi (*Falco cherrug*) dhe i kënetave, Shqiponja me çizme (*Aquila pomarina*) e bishtshkurtër (*Hieraetus fasciatus*), Shqiponja e detit (*Haliaeetus albicilla*), Shqiponja e madhe e rosave (*Aquila clanga*), Shqipja e stepave (*Circus macrourus*); Prania e disa qindra çifteve të dallëndysheve (*Glareola pratincola*), të Çapkës së bardhë (*Egretta alba*), *Egretta garzeta*, *Ardea cinerea*, të Karabullakëve (*Phalacrocorax carbo*), të Karabullakut të vogël (*Phalacrocorax pygmaeus*), të Sternave (*Sterna hirundo*) etj.

Ky komunitet i shpendëve e bëjnë ekosistemin një vend unik dhe karakteristik, përse i takon shumëllojshmërisë dhe pranisë së llojeve të rrallë, të rrezikuar e të kërcënuar globalisht. Karabullaku i pigmentuar, Rosa kokëbardhë, Dallëndyshja e vogël e detit, *Ixobrychus* sp, *Botarius* sp, *Haemantopus* sp, *Tringa* sp, *Sterna* sp, *Larus* sp, Rosa kokëbardhë (*Oxyura leucocephala*) dhe llojet e rosave, të patave, Çafka e madhe e bardhë, Çafka e murrme, Drenjashi, Bisht tundësi, Bilbili, Mëllënja, Gushëkuqi, Gjeraqina e zezë, Laresha me kreshtë, L. e argjendtë, L. e qiellit etj., janë disa nga llojet e rrezikuar e të kërcënuar për zhdukje.

Laguna e Karavastasë radhitet në lagunat me rëndësi të madhe si zonë e rëndësishme për llojet shtegtare dhe si habitat i mbi 20,000 shpendëve dimërues. Gjatë verës, laguna frekuentohet dhe nga shpendë të tjerë. Ndaj është radhitur në zonat IBA (Important bird Area), ose ligatina Ramsar, me rëndësi ndërkombëtare për shpendët. Rënia e numrit të shpendëve ujqorë dimërues lidhet më tepër me gjuetinë e pakontrolluar. Laguna është e njohur për koloninë e madhe të pelikanit kaçurrel (*Pelecanus crispus*), e vetmja pikë folenizimi bregdetar të Shqipërisë. Ashtu si shumë zogj të mëdhenj, edhe popullimi i pelikanit është në rënie në të gjithë botën. Por vetëm dy lloje, midis tyre, pelikani ynë dalmat, konsiderohen të rrezikuara. Me ndalimin e gjuetisë për një periudhë të caktuar, ka sjellë shtimin e dukshëm të kolonisë së pelikanëve, madje edhe të Flamengove (*Phoenicopterus roseus*), të cilat ishin tepër të rralla.

Gjenden 12 lloje gjitarësh kryesiosht: Dhelpra (*Vulpes vulpes*), Kunadhja (*Martes martes*), Çakalli (*Canis aureus*), Nuselalja (*Mustela nivalis*), Baldosa (*Meles meles*), Lundërza (*Lutra lutra*), gjitar globalisht i kërcënuar, Lepuri i egër (*Lepus europaeus*). Gjithashtu takohen edhe Miu i Pyllit, Lakuriqi i natës hundpatkua i madh (*Rhinolophus ferrumequinum*), i cili është i kërcënuar në shkallë botërore, për shkak të humbjes dhe dëmtimit të mjedisit ku jeton. Në këtë ekosistem takohen edhe urithi i verbër (*Talpa ceca*), dhe në brigjet e detit Delfinët, Fokat, Tursot, Breshka e detit etj.

Në Parkun Kombëtar të Divjakë-Karavastasë janë evidentuar (Nëntor 2019) rreth **16 tipe habitatesh**, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **6 tipe habitatesh** janë listuar si prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje.

Bazuar në rivlerësimet e fundit janë evidencuar: **7 lloje**, floristike të rëndësishme, **1 lloj**, endemike, **2 lloje**, të Aneksit IVb, të Direktivës së Habitave dhe **4 lloje**, të Konventës së Bernës. Rriten **2 lloje**, të rralla dhe subendemike (*Galatella albanica* dhe *Orchis morio* subsp. *caucasica*).

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **2 lloje**, Seriozisht të rrezikur, **3 lloje**, Të rrezikuar, **13 lloje**, Thuajse të rrezikur, **7 lloje**, Vulnerabile, **90 lloje**, Jo shqetësuar, për **3 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **26 lloje**, Jo në listën e IUCN-s.

Në territorin e parkut kombëtar, deri para 30 vitesh, janë mbarështruar, në rrugë gjysëm natyrore, kaprolli, fazani dhe “lopët e egra”, të cilat tashmë nuk mbarështrohen më në këtë zonë. Në zonën e parkut mbarështrohet Buallica (*Bubalus bubalis*) një lloj i mbrojtur në Shqipëri.

Karavastaja dhe mjediset ujore rreth saj si dhe bregdetit janë habitate shumë të rëndësishëm për disa lloje peshqish. Llojet kryesore janë: Ngjala (*Anguilla anguilla*), Kocja (*Sparus aurata*), Levreku

(*Dicentrarchus labrax*), Qefulli (*Mugil cephalus*), Aterinat (*Aterina sp.*, etj. Mushkonjat janë të shumta gjatë verës dhe janë shqetësuese për njeriun në këtë mjedis me bukuri të rrallë.

Në park janë edhe këto MN: *Ishulli i Pelikanit; Dunat e oazit të Divjakës; Pisha e Egër në oazin e Divjakës; Gorrica e Kryekuqit; Vidhat e Zharnecit*, etj.

Parku është ndër vendet e preferuara në bregdetin ranor Shqiptar për ekoturizëm detar, çlodhje, kërkime e studime. Njëherazi ofron mundësi të shumta për të vizituar *atraksione kulturore*. Ndër to janë: qyteza e lashtë në Babunjë, shtatë kisha në fshatin Karavasta: Shën Thanasi (shek. XVIII), Shën Maria, dy kishat e Shënpremtë, Shën Nikollës, Shën Mikael dhe Shën Demetrio. Edhe në afërsi të parkut ka shumë monumente kulturore me vlera turistike. Dallohet Manastiri i Ardenicës, monument kulture me rëndësi të veçantë; parku arkeologjik i Apollonisë etj.

Në park është ndërtuar dhe funksionon Qendra e Vizitorëve, ndër më të mira dhe më e pëlqyera në vend.

8. PARKU KOMBËTAR “SHEBENIK-JABLLANICË”

Njësia administrative

Qarku: Elbasan dhe Dibër

Bashkia: Librazhd, Prrenjas dhe Bulqizë

Sipërfaqja e përgjithshme: 34,509.19ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës), Zonë e UNESCO-s dhe e Brezit të Gjelbër Evropian.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarqet Elbasan dhe Dibër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Zonë ndërkufitare me Republikën e Maqedonisë V në Rajonin J-L të vendit, në sektorin e sipërm të pellgut ujëmbledhës të lumit të Bushtricës e të Qarrishtës dhe në malet përreth tyre; në lartësitë nga 300m deri 2,261m (Maja Rreshpes, në Shebenik). Në park përfshihen masive malore dhe lugina të thella si: *Mali i Shebenikut*, zë pjesën P të vargut të madh malor L të Rajonit J-L të vendit.

Përbëhet kryesisht nga ultrabazikët, që formojnë një masiv të madh. Shtrihet nga 400m deri në 2,261m (Maja e Reshpes). Mbizotërojnë lartësitë mbi 1,000m. Format akullnajore më të zhvilluara dhe më të ruajtura janë në shpatin V dhe L, në lartësitë mbi 1,400m, ku shprehen sidomos me cirqe komplekse (i Rajcës, me liqene akullnajore), Pikës etj., dhe me lugje e shpatullore akullnajore. Vlerat e mëdha ekoturistike lidhen edhe me format e relievit relikto akullnajor, me 14 liqenet glaciare, me livadhet subalpine e alpine, me bukurinë e peizazhit, me kontrastet morfologjike, me burimet e ftohta etj.

Lugina e Bushtricës, zë fill në një lug akullnajor në shpatin L të Shebenikut. Në sektorin e mesëm është formuar në kontaktin tektonik midis gëlqerorëve dhe magmatikëve.

Lugina e Qarrishtës, është zhvilluar në kontaktin tektoniko litologjik midis gëlqerorëve (bregu V i lumit) dhe magmatikëve (bregu J i tij), ndaj është asimetrike. Fillon me një lug akullnajor me depozitime morenore. Në afërsi të Kosharishtës, lugina kthehet në J-P dhe çan magmatikët dhe molasat e luginës së Shkumbinit të Sipërm.

Malet e Jabllanicë-Belicës shtrihen në formën e kurrizit gjatë vijës kufitare nga Qafa e Kryqit, deri në Qafën e Thanës, nga ku zhyten në drejtim të gropës së Ohrit. Këto male ulen gradualisht fillojnë nga 800m deri në 2,136m lartësi (maja e Jabllanicës).

Parku ka klimë mesdhetare malore, me verë të freskët e të shkurtër dhe dimër të gjatë, të ftohtë dhe të lagësht.

Hidrografia e pasur përbëhet nga përrenj dhe lumenj, degë të Shkumbinit, burime të shumta, dhe, jo rrallë, të mëdhenj dhe liqene akullnajore me vlera të mëdha ekologjike e shkencore. Takohen tokat e kafenja, të murrme pyjore, livadhore malore.

Vlerat e këtij parku janë të jashtëzakonshme dhe, me vlera të larta biodiversiteti, me bimë të rralla, endemike, subendemike të shumta, larmi ekosistemesh. Zhvillohen të katër brezat bimorë të vendit: nënkati i Shibliakut, i shkurreve mesdhetare, Dushqe, Ahishte e Halorë dhe Kullota alpine. Ndër llojet kryesore të bimësisë përmendim, pyjet e virgjira të Ahut (*Fagus Sylvatica*), me moshë mbi 140 vjet, të shoqëruar nga Bredhi i bardhë (*Abies Alba*), Arneni, Frashri, Ajdësi, Ajshja, Mështekna (*Betula alba*) dhe lloje me prani më të rrallë, si: Plepi (*Populus tremula*), Shelgu (*Salix purpurca*), Panja e malit (*Acer platanoides*), *Pinus sylvestris*, *Pinus peuce*, *Pinus leucodermis*, *Betula verrucosa*, Tisi, etj.

Takohen lloje të ndryshme të dushkut dhe shoqërimet e tij me Lajthi, Shkozë, Mëllezë, Kullumbri, Vidh, Bli, Shtog, Krekëz, Vodhëz, Qershii e egër, Gorricë e Dardhë e egër; bimë barishtore insektngrënëse; livadhe subalpine dhe alpine të pasura me Çaj mali, Sanëz, Xhërrokull, Lulebalsam, Boronicë, etj. Vlerë të veçantë kanë bimët e rralla dhe të rrezikuara, si Manushaqja e Dukagjinit (*Viola ducadjinika*), bimët endemike, si: Rudithi shqiptar, Gjenista (*Genista hassertiana*) dhe subendemike: Mënishtja shqiptare, *Viola gracilis e Ballkanit*, *Dianthus jabllanicensis dhe zambakët shqiptarë (Lily albanica)*.

Vegjetacioni natyror potencial i zonës Shebenik-Jabllanicë, i përket dy tipeve kryesore: (i) Formacione pyjore ahu përzier me bredh (*Fagus sylvatica*, *Abies alba*), me prani të *Acer pseudoplatanus*, *Rhamnus alpinus subsp. fallax*, *Festuca altissima* etj, në lartësi rreth 700-900m mbi nivelin e detin; (ii)Formacione pyjore dushku (*Quercus sp.*), që mbulojnë hapësira në lartësi më ulëta, 700-900m mbi nivelin e detit.

Mbizotërojnë pyjet të virgjira të ahut (*Fagus sylvatica*), llojet e rralla të *Pinus sylvestris*, *Pinus peuce*, *Pinus leucodermis* *Betula verrucosa* dhe drurë të tjerë, si: bredhi i bardhë, rrobulli, frashri, mështekna (*Betula alba*); habitate të kufizuara të ligatinave dhe të gropave karstike me bimësi karakteristike *Juncus*, *Carex* etj. Përveç llojeve të sipërpërmendura takohen dhe lloje të rralla drurësh si *Populus tremula*, *Salix purpurea*, *Acer platanoides*, *Betula pendula* etj. *Taxus baccata*; *Betula pendula*; *Pinus peuce*; *Juniperus communis*; *Atropa bella-dona*; *Hypericum perforatum*; *Cistus albanicus*; *Laburnum alpinum*; *Oryganum vulgare*; *Dryopteris filix-mas*; *Satureja montana*.

Në zonën 1,300-1,800m (zona e ahut), në kushte temperaturave të ulëta dhe rreshjeve të bollshme ndeshen pyjet e Ahut (*Fagus sylvatica*), të shoqëruara kryesisht me Bredh (*Abies alba*) dhe Pishë (*Pinus nigra*, *Pinus peuce*, *Pinus sylvestris*). Vegjetacioni i shkurreve është gjithashtu shumë i pasur, mund të përmendim *Rubus idaeus*, *Juniperus nana*, *Vaccinium mytilus*, *Daphne oleoides*, *Erica herbacea*, *Sorbus torminalis*, *Sorbus aucuparia*, *Genista radiata* etj.

Bimët e ulëta, në pyjet e dushkut, në vende të hapura dhe të pastra, janë: *Brachypodium sylvaticum*, *Potentilla erecta*, *Orthila secunda*, *Primula veris*, *Asperula odorata*, *Euphorbia amygdaloides*, *Mercurialis perennis*, *Asperula taurina*, *Dryopteris filix-mas*, *sanguisorba officinalis*. *Dentaria bulbifera*, *Erythronium dens-cannis*, *Aruncus dioicus*, *Polysticum lonchitis* etj. Bimët e ulëta, në pyjet me pisha, janë të shumëllojshme, ku përmendim *Festucopsis serpentini* (lloje endemike),

Tanacetum macrophyllum, Geum coccineum, Saxifraga paniculata, Polystichum aculeatum, Alysum bertoloni etj.

Në kullotat dhe lëndinat subalpine/alpine (mbi 1,800m) shfaqet një florë shumë e pasur dhe interesante me lloje bimësh të ndryshme, siç janë *Poa ursina, Festuca, Trifolium pratense, Gentianella crispata, Plantago subulata, Colchicum autumnale, Plantago media, Thymus serpyllum, Primula veris, Silene vulgaris, Veratrum album* etj. Vegetacioni i barërave rritet në kushte lagështire të madhe në ligatinat përreth liqeneve akullnajore të Shebenikut.

Në kullotat dhe livadhet e zonës së studimit gjenden bimë të rritura që përdoren për ushqim për njerëzit dhe kafshët (sidomos në “Fushën e Liqenit” dhe “Fusha e Letemit”). Në të kaluarën (para 1990) ato janë kultivuar me të mbjella (kryesisht patate) dhe sot ato i janë nënshtruar një rehabilitimi natyror, duke marrë statusin e kullotave dhe livadheve. Territorit i parkut për shkak të kushteve shumë të përshtatshme ekologjike është një burim shumë i pasur bimësh mjeksore, aromatike dhe ushqyese.

Dushkajat janë përgjithsisht të degraduara nga prerjet e drurëve për energji dhe ushqim për bagëtitë. Një tregues i qartë i këtij degradimi është përhapja e madhe e fierit (*Pteridium aquilinum*) dhe e dëllinjës (*Juniperus communis*) të cilat nuk lejojnë të rriten filizat e vegjël të dushkut.

Ne park raportohen 10 lloje amfibësh dhe 15 lloje zvarranikësh, nga të cilët 4 lloje amfibësh dhe 11 lloje zvarranikësh i përkasin listës së Aneksit II të Konventës së Bernës. Disa nga llojet e rralla janë: *Testudo hermanni, Salamandra salamandra, Triturus vulgaris, Triturus cristatus, Bombina variegata, Bufo bufo, Bufo viridis, Rana dalmatina, Rana balcanica, Rana graeca, Hyla arborea, etj.; Lacerta trilineata, Lacerta viridis, Podarcis muralis, Coronella austriaca, Coluber jugularis, Coluber najadum, Elaphe longissima, Natrix natrix, Natrix tessellata, Vipera ammodytes, etj.* Ujrat e ëmbla të lumenjve Qarrishta dhe Bushtrica dhe përronjve të maleve janë të rëndësishme për troftën e malit (*Salmo trutta fario*) dhe troftën e kuqërremtë.

Zona e parkut është strehë për një bashkësi zogjsh që janë karakteristike për zona me pyje dhe male larta. Më shumë se 70% e llojeve janë të përherëshme dhe më shumë se gjysma paraqesin interes të veçantë për ruajtje. Këto të dhëna tregojnë vlera ornitologjike të veçanta të zones së studimit dhe në të njëjtën kohë, një apel për masat ruajtëse të duhura për të mbrojtur këto vlera. Llojet kryesore të shpendve janë: *Aquila chrysaetos, Circaetus gallicus, Accipiter nisus, Accipiter gentilis, Tetrao urogallus, Alectoris graeca, Columba oenas, Asio otus, Picus viridis, Dryocopus martius, Garrulus glandarius, Nucifraga caryocatactes, Corvus corax, Turdus merula, etj.*

Gjendet një faunë shumë e pasur dhe interesante gjitarësh. Ndër llojet e ndryshme, 5 gjitarë i përkasin aneksit II të Konventës së Bernës, të cilat kërkojnë mbrojtje strikte. 9 lloje të tjera i përkasin Librit të kuq kombëtar. Ndër këto lloje interes të veçantë për ruajtje shfaqin: Ariu (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Rrëqebulli (*Lynx lynx balcanicus*), Macja e egër, Dhia e egër (*Rupicapra rupicapra*), *Capreolus capreolus*, Derri i egër, Lundërza (*Lutra lutra*); *Meles meles, Sus scrofa, Zardafi, Ketri, Nuselala* etj.

Parku Kombëtar “Shebenik-Jabllanicë” përfaqëson një ekosistem kompleks ujor dhe tokësor, i vendosur kryesisht mbi formacione gjeomorfologjike ultrabazike dhe më pak gëlqerore. Mbizotrojnë habitatet shkurre me Bush (*Buxus sempervirens*), formacione pyjore me dushqe dhe drurë të lartë të Pishës së Zezë dhe Ahut. Takohen gjithashtu drurë të Bredhit të bardhë dhe Hormoqit. Kullotat subalpine dhe alpine zënë një sipërfaqe të konsiderueshme, duke krijuar njëkohësisht habitate të rëndësishme për florën e tij. Larmia e përbërjes gjeomorfologjike, rrjeti ujor si dhe klima e parkut, kanë favorizuar prezencën e **21 tipeve të habitateve**, si strehë e rëndësishme për shumë lloje të rralla dhe të rrezikuara.

Bazuar në rivlerësimet e fundit janë evidencuar (Nëntor 2019) **15 lloje floristike**, të rëndësishme, **13 lloje**, endemike (veçanerisht Kokoceli Shandan (*Centaurea candelabrum*) dhe Festukops i serpentinës (*Festucopsis serpentini*) dhe **1 lloj**, të Aneksit IVb, të Direktivës së Habitaveve. Në florën e rrallë të parkut përfshihet Shafrani i Jabllanicës (*Crocus jablanicensis*), i cili rritet vetëm në Malin e Jabllanicës në të dy anët e kufirit. Dallohet, gjithashtu, edhe për prezencën e Manushaqes së Dukagjinit (*Viola dukadjinica*) dhe Manushaqes Shqiptare (*Viola albanica*).

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht të rrezikur, **9 lloje**, Thuajse të rrezikur, **9 lloje**, Vulnerabile, **56 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **15 lloje**, Jo në listën e IUCN-s.

Ka disa monumente natyre me vlera shkencore, didaktike dhe turistike: *Shpella e Kosharishtit*, *Shpella e Pishkashit*, *Sofra e Skënderbeut*, *Gurra e Kosharishtit*, *Liqenet e Rajcës*, *Liqeni i Shebenikut*, *Mështekna e Qarrishtës* (*Betula alba*), *Rrapi i Taksimit*, *Rrapi i Gizaveshit*, *Ahet e Fushë-Gurrës*, etj.

Trashëgimia kulturore, materiale dhe shpirtërore është shumë e pasur, si: Kalaja e Rajcës, Kalaja e Lunikut, Guri i Pishkashit, muret e Kalasë së Qafa e Kalit të Gjergjit (Qukës-Skënderbej). Vlerë të veçantë ka kisha eremite, në shpellën e Akullit të fshatit Kosharisht, ose siç quhet ndryshe “Shpella Eremite” e Kosharishtit. Kjo kishë ka shërbyer si objekt kulturi edhe më vonë. Për këtë flet piktura me ngjyra e shek. XII-XIII, që tregon Shën Marinë dhe dishepujt e saj gjatë një lutjeje. Në fshatin Zgosht, pranë Rrapit 200 vjeçar, është xhamia mbi 500 vjeçare.

Në territorin e parkut janë 12 fshatra: Borovë, Steblevë, Llangë, Zgosht, Letëm, Kosharisht, Qarrishtë, Gizavesh, Dorëz, Skroskë (Peshtan), Rajcë-Skënderbej dhe Rajcë-Bardhaj. Por ndikimi i parkut shtrihet edhe në fshatrat e tjerë përreth tij. Popullsia merret me bujqësi e blegtori, por përfiton edhe nga pasuritë natyrore të parkut. Veçanërisht, kujtesa popullore është e pasur me simbole, legjenda, gojëdhëna dhe toponime nga periudha e Skënderbeut, si: Rajcë-Skënderbe, Kepi i Skënderbeut, Sofra e Skënderbeut etj. Shumë i pasur është folklori i zonës, i njohur për vallen e famshme të Rajcës. Janë të shumta vlerat etnografike, ku dallohen veshjet e grave dhe të burrave.

Në këtë park ka mundësi shumë të mëdha për zhvillimin e ekoturizmit. Kjo lidhet me resurset dhe potencialet e jashtëzakonshme natyrore dhe njerëzore, si biodiversiteti i madh, format e larmishme të relievit tepër të thyer malor, klima e shëndetshme, ajri dhe uji i pastër, burimet e ftohta, bukuria mahnitëse e peizazhit, MN interesante; me pasurinë e trashëgimisë kulturore; dhe me popullsinë, me tradita të hershme, mjaft e emancipuar dhe mikpritëse etj.

Me interes janë festat vendore tradicionale, gati në çdo fshat, të organizuara nga vetë komuniteti, si: në festën e madhe artistike kulturore “Dorëz”, me veprimtari të shumta kulturore tradicionale në natyrë; në festën e Shën Gjergjit dhe të Luleve në Steblevë, në festën e Qarrishtës, në përkujtim të hebrejve; të Hotolishtit; Lunikut, dhe të valles Rrajcare.

Në këto festa, me atraksion të veçantë ekoturistik, shpalosen bukuria e kostumeve, këngëve, valleve dhe e lodrave popullore, gatimet dhe prodhimet tradicionale. Njëherazi, vizitorët mund të sistemohen në disa kulla tradicionale guri, të përshtatura bukur për turistët. Dallohet kulla e Kosharishtit, ku vizitohen punishtja artizanale e drurit; hidrocentrali familjar i viteve 1960, mrekullia natyrore e Gurrës së Karajt etj.

Kohët e fundit parku është futur në turet turistike të Shqipërisë, si një ndër destinacionet e preferuara të turizmit malor. Në park është percaktuar rrjeti i shtigjeve, janë ndërtuar sheshpushime dhe çezma guri për udhëtarët. Edhe pse numri i turistëve dhe turet janë modeste, përsëri ato flasin për një fillim të mbarë. Turizmi malor ekologjik do të jetë e ardhmja e parkut.

Në Fushë Stude është ndërtuar dhe funksionon Qendra e Vizitorëve, mjaft e pasur dhe më e madhja në vend.

9.PARKU KOMBËTAR “BREDHI I HOTOVËS-DANGËLLI”

Njësia administrative

Qarku: Gjirokastrë dhe Korçë

Bashkia: Përmet dhe Kolonjë

Sipërfaqja e përgjithshme: 34,051.94ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarqet Elbasan dhe Dibër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Parku ndodhet në J-L të Shqipërisë, 35 km në V-L të qytetit të Përmetit; në malësinë e Dangëllisë dhe të Shqërisë dhe në lartësitë nga rreth 230m në 1.663m mbi nivelin e detit, në V-L të lumit Vjosa.

Ky park është më i madhi i vendit dhe dallohet për vlera të larta të biodiversitetit. Formon një kurorë gjigante të gjelbër dhe, për nga madhësia, të vetmin masiv pyjor në J të vendit. Ndaj mund të cilësohet “mushkëria natyrore” e Shqipërisë Jugore. Pamja madhështore e parkut shpaloset bëfas nga hyrja e luginës së Lomnicës, deri afër malit të Kokojkës. Pylli me dominim të bredhit maqedonas (*Abies borissi-regis*) konsiderohet një nga reliktet bimore mesdhetare më të rëndësishme në Shqipëri dhe një nga qarqet më të mëdhenj në Ballkan me këtë bimë relikte.

Njëherazi parku përbën një nga perlat natyrore dhe turistike të vendit, me surpriza të këndshme në çdo stinë të vitit, si në dimër, kur është i mbuluar nga bora, ashtu dhe në verë, ku mund të shijohet larmia e ngjyrave, ajri i pastër, aromat dhe freskia e pyllit. Vlerat e shumta natyrore, peizazhore, historike dhe kulturore ofrojnë potenciale të mëdha për zhvillimin e ekoturizmit.

Parku shtrihet në territoret me reliev më të copëtuar dhe me karakter kryesisht mesdhetar e malor të peizazhit. Zë pjesën më të madhe të malësisë Dangëlli-Leskovic. Territori i tij përbëhet kryesisht nga flishi, midis shtresave të cilit dalin gëlqerorë. Strukturat gjeologjike janë copëtuar nga shkëputje tektonike tërthore e gjatësore, shumica të shprehura në reliev me thepisje, madje në disa prej tyre janë zhvilluar edhe lugina tërthore. Mjaft aktive janë shkëputjet tektonike në krahun e djathtë të sinklinalit të Përmetit dhe në L të antiklinalit Postenan-Melesin, me të cilët lidhen burimet e nxehta minerare në Bënjë e Vromoner dhe avujt minerarë në Postenan. Kjo zonë është e copëtuar nga një rrjet shumë i dendur hidrografik, degë të Osunit e të Vjosës.

Në pjesën VP, relievi ka formën e malësisë. Kreshta dhe lugina lumore kanë orientim të ndryshëm. Luginat janë tërthore: Çarshovë, Lengaricë, Lemnicë, që lidhet me shkëputjet tërthore, bazat e afërta dhe të ulëta të erozionit. Lartësitë e parkut ulen gradualisht drejt JL: Mali i Qelqezës(1,662m), Kokojka e Frashërit (1,549m), mali i Postenanit (1,552m) dhe mali i Melesinit (1,411m), nga ku lartësitë ulen menjëherë në luginën e lumit të Sarandoporos (degë e Vjosës). Lumi i Lengaricës, ndërpret tërthor malësinë e Dangëllisë dhe derdhet në Vjosë. Për shkak edhe të lëvizjeve ngritëse, lumi ka arritur të çajë mbulesën terrigjene dhe të presë tërthor edhe bërthamën karbonatike të eocenit, duke formuar aty kanionet e famshme të Lengaricës, me gjatësi disa kilometra, thellësi mbi

50-70m e gjerësi disa metra (shpallur MN). Burimet termale të Bënjës në këtë sektor tregojnë për shkëputje tektonike aktive, të shfrytëzuara nga lumi për të formuar luginën.

Në JL të kësaj lugine ngrihet kurrizi malor Postenan-Melesin, që fillon me malin e Grabovës (1,239m) dhe vazhdon me të Postenanit (1,552m) dhe të Melesinit (1,411m). Përbëhet nga gëlqerorët e eocenit dhe vjen duke u ngushtuar në drejtim të JL. Për shkak të një shkëputjeje të madhe, që kalon në krahun L, shpati është shumë më i thepisur se ai P. Kjo përbën një dukuri të veçantë në krahasim me malet e tjera të Krahinës Malore Jugore. Malet ndahen nga njëri-tjetri prej luginës tërthore të Çarshovës, që formon aty grykën e Pagomenit, mjaft e ngushtë dhe e ngjashme me atë të Lengaricës. Në pjesën P ngrihen kurrize flishore të vogla, të copëtuara nga degët e Vjosës. Dallohet kurrizi i Bodarit (900) dhe mali i Çarshovës (1,100m), me forma të buta të relievit.

Parku bën pjesë në zonën klimatike mesdhetare paramalore, që dallohet për dimrin e butë në pjesët e ulëta dhe më të ashpër në lartësi të maleve. Bien rreth 1,200-1,300mm rreshje në vit. Dëbora është dukuri jo e zakonshme në sektorët e ulët të parkut, ndërsa në lartësi bëhet gjithmonë e më dominuese, duke arritur trashësinë rreth 2m dhe zgjatje afër 30 ditë në vit.

Hydrografia përbëhet nga disa lumenj dhe përrenj, shumica të përkohshëm, që përfundojnë në Vjosë dhe më pak në Osum. Midis tyre dallohet Lumi i Lemnicës, i Lengaricës dhe i Çarshovës. Lumi i Lemnicës, 17,7km i gjatë dhe buron nga mali i Kokojkës së Frashërit. Lumi i Lengaricës, 36km i gjatë, buron nga mali i Golos (Kolonjë). Lumi i Çarshovës, 19km i gjatë, buron nga mali i Sheshit të Pallamarit dhe derdhet në Vjosë. Vend të rëndësishëm zënë burimet, ndër të cilët dallohen burimet e Ogrenit, Suropullit, Borockës, burimet termominerare të Bënjës etj.

Tokat janë kryesisht të kafenjta, por poshtë brezit të tyre takohen toka të hirta kafe, ndërsa mbi brezit e tokave të kafenjta takohen tokat e murrme pyjore dhe shumë pak tokat livadhore malore.

Parku ka vlera të larta të biodiversitetit, larmi të ekosistemeve, duke përfshirë një koleksion të rëndësishëm të bredhit të Maqedonisë (*Abies borisii-regis*). Habitatet kryesore të parkut përbëhen nga habitati pyjor, kryesisht halore dhe gjethegjera; habitati i kullotave dhe i livadheve, tokave bujqësore, të vendosura në afërsi të fshatrave; habitati i zonave të eroduara e të djegura, habitatet ujore dhe urbane.

Bimësia përbëhet nga të katër brezat bimorë: shkurre dhe pyje mesdhetare, dushqe, halorë dhe kullota alpine. Shtrirjen më të madhe e kanë brezi i dytë dhe i tretë, ndërsa më të vogël brezi i katërt, vetëm në majat mbi 1,550m lartësi.

Parku kombëtar ka vlerë të lartë biodiversiteti. Shkurret mesdhetare lidhen me ndikimin mesdhetar. Gjenden në pjesën e poshtme të shpateve deri në Çarshovë. Takohen dy nënkate, makie dhe shibliak. Në përbërje të makies, më e shpeshtë është shqopa (*Erica arborea*), por edhe më e dëmtuara. Ndër makiet e tjera përmendim Marenë (*Arbutus unedo*), Mërsinën (*Myrtus communis L.*), Gjineshtra (*Spartum junceum*), Mbretën (*Phillynea latifolia*), Mënishten (*Cistus*) si dhe Lofata (*Ceris siliquastrum*), Murrizi (*Crataegus*), Mugashtra (*Dittrichia*) etj.

Brezi i dushqeve, mbi katin e shkurreve, në disa sektorë (shpati P i malit të Çarshovës dhe të Melesinit) thuhet mungon, sepse këtu bëhet kalimi i drejtpërdrejtë nga shkurret në halorët. Mbizotërojnë llojet e dushqeve kserofile, si: Bungëbuta (*Quercus pubescens*), Qarri (*Quercus cerris*), i përzier me Frashër gjethegjere (*Fraxinus ornus*), Ilqja (*Quercus ilex*), Shkoza (*Carpinus orientalis Miler*), Dëllinja kuqe (*Juniperus oxycedrus L*) etj. si dhe bimësi barishtore të ndryshme graminore. Në lartësinë 800-1,000m takohen livadhe të rrethuara nga drurë shekullorë të përmasave të mëdha. Pyjet e përziëra përbëhen nga Shpardh (*Quercus frainetto*), Qarr, Panjë, shkozë e bardhë dhe dëllinjë.

Pylli i bredhit (800-1,500m), mbizotërohet nga *Abies borisii-regis* i cili, në përgjithësi është i thjeshtë, por edhe i përzier me Bungë, Panjë mali, Pishë të zezë, ndërsa në pjesën e poshtme me lloje drurësh mesdhetarë, si: Qarr, Shkozë, Mëllezë, Qersh i egër, Lajthi, Dëllinjë e zezë dhe e kuqe, Trëndafil i egër, Manaferra etj. Parku gjithashtu ka pyje pishe, kryesisht Pishë të egër (*Pinus halepensis*) dhe Pishë të zezë (*Pinus nigra*).

Në brendësi të parkut takohen edhe Gështenja e kalit (*Aesculus hippocastanum* CR), Bliri gjetheargjendtë (*Tilia platyphyllos* CR), Lajthia (*Corylus columna*). Përgjatë përrenjve dhe lumenjve, ka pyll Rrapi (*Platanus orientalis*), veçanërisht në afërsi të lumit Lengaricë dhe grumbullimeve pyjore të Polmenit. Rrapishtet përfshijn disa drurë të vjetër.

Në livadhet takohen shumë lloje të rëndësishme e me status të veçantë. Llojet kryesore të luleve përfshijnë: Rigon (*Origanum vulgare*), *Asperula clorantha*, Haraqinë e Bertiskut (*Valeriana bertisceae*), Haraqinë mjekësore (*Valeriana officinalis*), Bari i mushkërisë (*Symphytum officinale*), Trëndafil qeni (*Rosa canina*), Urthi (*Hedera helix*), Xhërrokulli vjeshtor (*Colchicum autumnale*), Pelini (*Artemisia absinthium*), Luleshqerra (*Bellis perennis*), Çikorja (*Cichorium intybus*), Saleporet (*Orchis spp.*), Kërpudha e Cezarit (*Amanita caesarea*), Kërpudha e Arrit (*Boletus edulis*) etj, shumica e bimëve kanë vlera mjekësore.

Bota shtazore është e larmishme. Parku ka një nivel të lartë të llojeve të kafshëve të egra. Takohet një shumëllojshmëri grupesh invertebrore dhe vertebrore. Në park takohen 11 lloje Amfibësh, më të njohura janë: Bretkosa barkëverdhe (*Bombina variegata*), Thithlopa (*Bufo bufo*), Bretkoca e pemëve (*Hyla arborea*), Bretkosa e përrenjve (*Rana graeca*), Bretkosa e zakonshme (*Rana balcanica*), Tritoni i madh (*Triturus cristatus*), E bukura e dheut (*Salamandra salamandra*), etj.

Gjenden rreth 19 lloje Reptilësh që përfaqësohen nga: Breshka e zakonshme (*Testudo hermani*), Breshkujësja evropiane (*Emys orbicularis*), Zhapiku i gjelbër (*Lacerta muralis*), Shigjeta e gjatë (*Coluber caspius*), Shigjeta e gjatë e Ballkanit (*Coluber gemonensis*), Bolla laramane (*Elaphe situla*), bolla me katër vija (*Elaphe quatuorlineata*), Bolla e shtëpisë (*Elaphe longissima*), Bolla me katër vija (*Elaphe quatrolineata*), Gjarpri i vogël i ujit (*Natrix natrix*), Nepërka (*Vipera ammodytes*) etj.

Janë gjetur 14 lloje peshqish, kryesisht në Lumin e Vjosës, si: Mërena e Mesdheut (*Barbus meridionalis*), Mërena me gjemba (*Cobitis taenia*), Peshku i motit (*Misgurnus fossilis*) etj.

Parku dallohet për lloje të shpendëve dhe brenda parkut takohen 142 lloje Shpendësh të lidhur me ekosisteme dhe habitate të ndryshme si: Shqiponja e maleve (*Aquila chrysaetos*), Shqiponja gjarpërngrenëse (*Circaetus gallicus*), Kali i qyqes (*Neophron percnopterus*), Bufi (*Bubo bubo*), Kukurvajka mjekroshe (*Tyto alba*), Qyqja (*Cuculus canorus*), Huta (*Buteo buteo*), Huta bishtbardhë (*Buteo rufinus*), Huta e zezë bishtgërrshërë (*Milvus migrans*), Gjeraqina (*Accipiter gentilis*), Gjeraqina këmbëshkurtër (*Accipiter brevipes*), Skifteri i Mesdheut (*Falco biarmicus*), Skifteri kthetriverdhë (*Falco naumanni*), Skifteri kthetrazi (*Falco tinnunculus*), Qukapiku i përhimë (*Picus canus dhe D. major, D. medius, D. minor*), Pupëza (*Upupa epops*), Thëllëza e malit (*Alctoris graeca*), Pëllumbi i egër i shkëmbit (*Columba livia*), Tusha e madhe e malit (*Turdus viscivorus*), lloje të ndryshëm harabelorësh të tillë, si trishtilat (*Parus spp, Aegithalos caudatus*), parosët, bilbilat dhe zvarritësi i zakonshëm (*Sitta europaea*) etj. Përgjatë Vjosës dhe degëve të saj, mund të shihen lloje shpendësh ujorë, si: çafka e përhimë (*Ardea cinerea*), çafka e bardhë e vogël (*Egretta garzetta*), bilbili peshkatar (*Alcedo atthis*).

Janë evidentuar rreth 46 lloje të Gjitarëve, më të zakonshme janë: Ariu i murrmë (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Baldosa (*Meles meles*), Dhelpra (*Vulpes vulpes*), Shqarthe (*Martes foina*), Derrin e egër (*Sus scopa*), Dhija e eger (*Rupicapra rupicapra*), Macja e egër (*Felis sylvestris*),

Lundërza/vidra (*Lutra lutra*), Kunadhja gushëbardhë (*Martes foina*), Baldosa (*Meles Meles*), Lepurin e egër (*Lepus europeaus*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Iriqi (*Erinaceus concolor*), Ketri (*Sciurus vulgaris*), etj. Takohet lakuriqi hundëpatkua i Mesdheut (*Rhinolophus euryale*), i Blasit (*Rhinolophus blasii*) dhe lakuriqi i natës veshmiu gishtgjatë (*Myotis cappaccinii*), gjumashi i majmë i pyllit (*Glis Glis*), gjumashi i lajthive (*Muscardinus avellanarius*). Parku ka rëndësi edhe si zonë ndërkufitare për gjitarët e mëdhenj.

Larmia e përbërjes gjeomorfologjike, rrjeti ujqor si dhe klima e parkut, kanë favorizuar prezencën e **15 tipeve të habitateve natyror** (Nëntor 2019).

Flora e këtij parku është shumë e pasur dhe sipas studimeve të bëra së fundi (në kuadrin e Natura 2000), janë evidencuar më se **450** taksonë bimore. Bazuar në rivlerësimet e fundit janë evidencuar: **4 lloje**, floristike të rëndësishme, **2 lloje**, endemike dhe **1 lloj**, që përfshihet në aneksin IV, të Direktivës së Habitatit.

Pjesa më e madhe e tyre përfshihen në listën e kuqe (aktuale) të Shqipërisë. Bimësia dominuese është ajo e bredhishteve (*Abies borissi regis*), më e mirëmbajtura i këtij lloji në Shqipëri, ahishteve, dushkajave gjetherënëse dhe makies. Këtu vlen të theksohet prania e makies me Mëllagjeri (*Arbutus andrachne*), thuajse i vetmi vend i saj në Shqipëri.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **2 lloje**, Seriozisht të rrezikur, **1 lloj**, Të rrezikuar, **12 lloje**, Thuajse të rrezikur, **8 lloje**, Vulnerabile, **60 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **16 lloje**, Jo në listën e IUCN-s.

Në park gjenden disa MN me vlera shkencore, didaktike dhe turistike: - *Perëndia e Boroçkës (Kanioni Guri i Bletës)*; *Pusi i Cilikokave*, gjendet afër fshatit Çorrogunj; *Shpella e Pëllumbave*, gjendet në kanionin e Lengaricës (fshati Bënjë); *Kanioni i Lengaricës*, gjendet pranë fshatit Bënjë; *Guri i Petranit*, gjendet 300m pranë fshatit; *Bokërrimat e Dangëllisë*, gjenden në territorin Frashër-Miçan; *Kanioni i Kamenckës*, gjendet pranë fshatit; *Ujërat Termale të Bënjës*, gjenden në luginën e Lengaricës; *Banjat e avullit në Postenan*; *Bredhi i Kokojkës së Frashërit*, në afërsi të fshatit; *Gështenja e Teqesë së Frashërit*; *Bredhi i Çarshovës së Vjetër*; *Bredhi i Petranit*; *Grumbulli pyjor i Polmenit*; *Pylli i Ropushës*, gjendet në malësinë e Dangëllisë, etj.

Popullsia merret kryesisht me bujqësi dhe blegtori. Toka e punuar zë 6,4% të sipërfaqes së parkut. Bujqësia, me zhvillim të ulët, bëhet në parcela të vogla, kopshte me perime, fruta, vreshta. Prodhimet bujqësore janë të pakta, për shkak numrit të vogël të njerëzve të aftë për punë (moshat e reja kanë mërguar), të ujitjes dhe plehërimit të paktë. Zona përmendet për prodhimin e produkteve të frutave (reçeli dhe marmelata), etj. Është i njohur prodhimi i verës së kuqe dhe të bardhë, prodhimi artizanal i rakisë së manit, maresë, manaferrës, thanës dhe dëllinjës; prodhimet blegtorale të ndryshme; prodhimet artizanale: objekte druri (fuçi, tavolina, karrige, punime artistike etj.); punuesit e bakrit, gurgdhendësit, përpunuesit e leshit për qilima dhe rrugica tradicionale, pelarina, çanta, qëndisjet me motive popullore.

Treva e Përmetit, sidomos Dangëllia dhe Shqeria si pjesë të kësaj treve, kanë ardhur në ditët tona përmes një historie të lashtë e të gjatë, të ngjeshur me ngjarje, luftëra për liri e përparim, për kulturë e dinjitet kombëtar. Si dëshmi e kësaj historie, është trashëgimia e pasur dhe e larmishme kulturore e parkut: fshatra karakteristike, monumentet e shumta të kulturës, peizazhet dhe trashëgimia e pasur shpirtërore: folklori, zakonet, legjendat, traditat dhe artet.

Në zonat malore e kodrinore të Dangëllisë, Shqerisë dhe Cerjes ruhet mjaft mirë arkitektura karakteristike tradicionale. Banesat e ndërtuara me gurë e të mbuluara me rrasa guri, sidomos në fshatrat karakteristike, përbëjnë vlera të trashëgimisë kulturore. Ndër to dallohen: *Frashëri*

përmendet për herë të parë në regjistrin osman të vitit 1431-1432. Frashëri u shqua dhe u veçua për jetën intelektuale dhe kulturore në periudhat më të vështira historike të Shqipërisë.

Në Frashër u hap shkolla më hershme shqipe, ku, në shek. XIX mësuam gjuhën shqipe të tre vëllezërit nga paraardhësit e tyre. Frashëri është fshati që i ka dhënë Shqipërisë universitarët e parë, institucionin e parë të dritës, Teqenë Bektashiane, shkollën dhe vatrën e parë të ndezur patriotike, tre vëllezërit Frashëri të cilët koha i ka ngritur në tempullin e identitetit tonë kombëtar, për mendimin filozofik, historinë dhe, mbi të gjitha, për gjuhën e bukur shqipe, që identifikon kombin shqiptar - *Kosova*, fshat i vogël, rrëzë të malit të Vlahinjës, ka shtëpi guri, dëshmi e një zone banimi të dokumentuar që nga shek. XV. *Bënja*, fshat në terren të thyer, ofron pamje panoramike të këndshme. Në nëntor 2016 u shpall Qendër e Mbrojtur Historike. *Odriçan*: fshat i vogël karakteristik etj.

Në park dhe afër tij ndodhen disa objekte dhe ndërtesa të rëndësishme kulturore e historike, që kanë marrë statusin e monumentit të kulturës. Numri e larmia e tyre flet për pasurinë e madhe të kulturës materiale të parkut. Ndër to dallohen: *Kisha e Shën Marisë*, në fshatin Kosinë; *Kisha e Shën Sotirit*, në fshatin Tremisht; *Kisha e Shën Marisë*, në fshatin Seran; *Kisha e Shën Marisë*, në fshatin Ogdunan, u shpall Monument Kulture në vitin 1970; *Kisha e Shën Marisë*, në fshatin Bënjë, njihet për ikonostasin e gdhendur në dru; *Teqeja e Frashërit* u themelua në vitin 1815, ka qenë qendër e patriotizmit, në të cilën, në kohën e Rilindjes, janë bërë pesë kuvende për çështje kombëtare. Teqeja shërbeu si seli e degës së Lidhjes së Prizrenit për J e Shqipërisë. Në vitin 1879 në këtë teqe u zhvillua mbledhja e krerëve të Toskërisë për të protestuar e marrë masa kundër vendimeve të Kongresit të Berlinit, të cilat copëtonin trojet e Shqipërisë; Shtëpia muze "Vëllezërit Frashëri"; Ura e Katiut, e ndërtuar në shek. XVIII mbi Lengaricë; Ura në Përroin e Bënjës, përfshihet në tipin e urave me qemer, tip shigjetë, etj.

Si e gjithë popullsia përmetare, banorët e fshatrave të parkut dallohen për pasuri të mëdha kulturore-shpirtërore: vlera etnografike (prodhime zejtare, artistike, veshje popullore), zakone, doke, folklor i rrallë. Gjenden zonat etnografike të Dangëllisë, Shqerisë dhe *Ceries*. Në mënyrën e të kënduarit të burrave mbizotëron polifonia. Dangëllia, Shqeria dhe qyteti i Përmetit, u lidhën ngushtë me Leskovikun, mes të cilëve u ngjiz bashkëpunimi frytdhënës, që formoi e kristalizoi portretin e sazeve muzikore isopolifonike. Gjatë gjithë historisë së përpjekjeve për liri e progres, për vazhdimësi, kulturë e dinjitet shqiptar kanë shkëlqyer figura të mëdha përmetare, nderi i kombit, me rezonancë mbarëkombëtare e më gjerë.

Ky park është një nga perlat ekoturistike të Shqipërisë, që ofron surpriza të këndshme në çdo stinë të vitit. Vlerat ekoturistike të tij janë të shumta dhe të larmishme. Ato lidhen me bukuritë dhe veçantitë natyrore e kulturore. Mundësi të mëdha për ekoturizëm, turizëm rural, kurues, malor, familjar etj. Prej disa vitesh, parku është kthyer në një vend që vizitohet shpesh nga turistët vendas dhe të huaj, numri i të cilëve ka ardhur në rritje nga viti në vit.

10.PARKU KOMBËTAR "KARABURUN-SAZAN"

Njësia administrative

Qarku: Vlorë

Bashkia: Vlorë dhe Himarë

Sipërfaqja e përgjithshme: 12,445.88ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Vlorë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Shtrihet në hapnësirën detare me gjerësi 1 milje detare, përgjatë Gadishullit të Karaburunit (nga Kepi i Shën Vasilit deri te faqja e Langadhës) dhe rreth Ishullit të Sazanit. Është parku i parë detar në Shqipëri, me sipërfaqje të përgjithshme 12.570,82ha, ku zona detare pranë Karaburunit përbëhet nga 9.848,95ha dhe zona detare pranë Ishullit të Sazanit përbëhet nga 2.721,87ha. Me VKM nr.444, datë 9.6.2010 sipërfaqja u zvogëlua në 12,427,95ha. Në kuadër të projektit të rivlerësimit të kufijve të ZMM, rezulton një sipërfaqe prej 12,445.88ha.

Parku Kombëtar Detar është krijuar të ofrojë një qasje pragmatiste që synon vendosjen e ekuilibrit ndërmjet zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik dhe ruajtjes së burimeve natyrore, duke siguruar mbrojtjen afatgjatë dhe mirëmbajtjen e biodiversitetit, teksa ofron në të njëjtën kohë një rrjedhë të qëndrueshme të produkteve natyrore dhe shërbimeve për të mbështetur zhvillimin e komuniteteve bregdetare.

Shpatet e Gadishullit të Karaburunit janë vende tejet të rrëpira në anën P, me kulme të larta në pjesën qendrore. Bregu Perëndimor i Gadishullit skalitet nga shpella dhe kanione të thella, që rrallëherë përfundojnë me plazhe zalli ose xhepa rëre. Shpatet e tij karakterizohen nga shkëmbinj të lartë vertikale që vazhdojnë nën ujë në thellësi të mëdha. Këta shkëmbinj janë tepër të gërryer dhe mund të vërehen një numër i madh shpellash, kryesisht nënujore, aty ku shpesh rrjedhin burime të ujërave të ëmbla.

Gadishulli i Karaburunit është vendi më i spikatur me cilësi mesdhetare. Karakterizohet nga një nivel shumë i ulët turbullimi të ujit. Mjedisi medio-litoral karakterizohet nga formacione koralogjene ndonjëherë mbi një metër, të përbëra prej algash koralogjene *Lithophyllum lichenoides*, lloj i mbrojtur dhe shumë i veçantë nga pikëpamja gjeo-morfologjike, biologjike dhe turistike, dhe që mund të shfaqet me pamje jashtëzakonisht të mahnitshme.

Ishulli i Sazanit (16km i gjatë dhe 3-5km i gjerë), përballë Vlorës dhe në V të Gadishullit të Karaburunit, ka një formë elipsoide në V-VJ-JL, duke pasur majën kulmore në lartësi 345m, tek Gryka e Djallit. Pjesa P karakterizohet nga brigje shkëmbore vertikale që janë skalitur nga kanione të thella dhe që zgjerohen nga shpella të shfaqura kryesisht nën-ujë, siç shfaqen tek Gadishulli i Karaburunit. Kanionet më të rëndësishme janë tek Kepi i Pëllumbave dhe Gryka e Ferrit. Në pjesën L, vija bregdetare është më e ulët dhe pjesa J-P e saj formohet nga shtresa të rrëpira gëlqerore që zhyten në det.

PKD karakterizohet nga një klimë mesdhetare, me dimër të butë, reshje të bollshme dhe me verë të nxehtë dhe të thatë. Në dimër, erërat fryjnë kryesisht nga V-L dhe J.

Parku përfshin dy njësi gjeo-morfologjike, formacionet terrigjene (flish) depozita kuaternare të molasës dhe shkëmbinj karbonatikë (gurë gëlqerorë dhe gëlqerorë-dolomit, me *rudiste*/molusqe dyvalvore fosile në formë koni ose fosile foraminiferesh), të Kretakut të sipërm.

Zona Rrëza e Kanalit-Karaburuni karakterizohet nga një platformë e ngushtë dhe e pjerrët. Brigjet shkëmbore zhyten vertikalisht me shpejtësi të madhe në det, duke arritur shpejt thellësi të konsiderueshme që arrijnë më shumë se 20-200m larg bregut të detit. Ana Lindore e Gadishullit të Karaburunit përbëhet nga një numër shkëmbinjsh të moshave të ndryshme, nga epokat Jurasike dhe Neogjene. Pjesa J përbëhet kryesisht nga shkëmbinj të periudhës Pliocene, të shoqëruar me sedimente të kohëve të fundit. Bregdeti Lindor është nga epoka e Kretakut të Sipërm, e përbërë kryesisht nga gurë gëlqerorë.

Pjesa P e Ishullit të Sazanit përbëhet nga shkëmbinj të epokës së Kretakut të Sipërm (gurë gëlqerorë masivë ose *rudiste*/molusqe dyvalvore fosilesh në formë koni, ose fosile foraminiferesh), ndërsa pjesa Lindore përbëhet nga shkëmbinj të epokës Burdigaliane (gurë gëlqerorë litografikë).

Ujërat nëntokësore janë të pasura dhe shfaqen në burime karstike. Përgjatë Gadishullit të Karaburunit mund të hasen burime të ujërave të ëmbla përgjatë bregdetit, që shkarkojnë ujërat e tyre të ftohta nga fundi i sipërfaqes së detit.

Zona bregdetare e parkut është kryesisht shkëmbore, e shoqëruar në disa vende me brigje të rëndësishme me shkëmbinj gëlqerorë të mbuluara me bimësi tipike mesdhetare, ndërsa në nivel lokal përgjatë bregdetit, me plazhe në formë xhepush me zhavorr (zall) dhe rërë. Brigjet shkëmbore janë të mbuluara zakonisht nga një kaçube tipike mesdhetare, e cila është ende me shumicë në Ishullin e Sazanit dhe përgjatë Rrëzës së Kanalit-Karaburunit. Kjo pjesë e gjithë bregdetit shkëmbor paraqet peizazhe me cilësi të jashtëzakonshme panoramike, veçanërisht nga mjetet e lundrimit, kur vizitohen shpellat, kanionet dhe gjiret e vogla, p.sh. shpella e Haxhi Aliut dhe shpella e Duk Gjonit.

Peizazhet nënujore janë gjithashtu të një cilësie të jashtëzakonshme, me shkëmbinj të shpellat nënujore, shoqërimet e faunës dhe florës, dhe në disa vende të shoqëruara edhe me mbetje arkeologjike.

Diversiteti biologjik është relativisht i lartë, në ujërat detare të parkut, me lloje të rralla dhe një florë dhe faunë shumë të zhvilluar të fundit të detit bregdetar dhe me një fizionomi tipike mesdhetare që karakterizohet nga një shumësi llojesh Mesdhetare-Atlantike. Livadhet e *Posidonia oceanica* ofrojnë një biodiversitet relativisht të lartë të makrofaunës së fundit të detit, duke përfshirë Sfungjerët, Knidarët, Brizoarët, Molusqet, Anelidët, Krustacet, Ekinodermët etj.) dhe Ascidiët. *Alga koralogjene*, një formacion biogjenik në formë rrethore, të cilat mund të shtrihen në nivel lokal në më shumë se 1m gjerësi, janë të pranishme në fazën mediolitorale përgjatë brigjeve P të Karaburunit, Ishullit të Sazanit dhe zonës së Rrëzës së Kanalit.

Një diversitet i lartë i bimësisë karakterizon shpatet e kodrave dhe habitateve të tjera të Gadishullit dhe Ishullit. Rrëza e Kanalit-Karaburuni dhe Ishulli i Sazanit kanë kryesisht makia të llojit seromesdhetar skerofilik, me dominim të *Pistacia lentiscus*, *Quercus coccifera*, *Juniperus phoenicea* dhe *Brachypodium ramosus*. Pylli me *Quercus ithaburensis subsp. macrolepis* në Gadishullin Karaburunit konsiderohet si një nga pyjet më të mirë-ruajtura të lisit në Shqipëri. Gryka e Xhenemit dhe Ishulli i Sazanit përbëjnë gjithashtu dy habitate të tjera të rëndësishme për shtretërit e zgjeruar të *Euphorbia dendroides* dhe aleancës *Oleo-Ceratonion*, të cilat kanë vlera shkencore në aspektet biogeografike dhe ekologjike.

Në këtë zonë janë të pranishme gjithashtu një numër i konsiderueshëm i llojeve të bimëve tokësore, të cilat i përkasin Listës së Kuqe të Florës Shqiptare si: *Athamanta macedonica*, *Brassica oleracea subsp. oleracea*, *Brassica incana*, *Laurus nobilis*, *Origanum vulgare*, *Prunus webbii*, *Quercus ilex*, *Limonium anfractum*, *Lotus cytisoides*, *Desmazeria marina*, *Capparis spinosa*, *Prasium majus*, *Ephedra distachia*, *Orchis sp.div.*, dhe *Daphne gnidiu*. Vegjetacioni shkëmbor bregdetar është i pranishëm në Ishullin e Sazanit dhe Gadishullin e Karaburunit, ku shumica e brigjet janë shkëmbore.

Habitatet detare dhe bregdetare shqiptare vizitohen shpesh nga gjitarët e rrallë detarë. Foka mesdhetare (*Monachus monachus*), vizitor shumë i rrallë i ujërave bregdetare shqiptare. Kanionet dhe shpellat e zonës, shpesh të pamundura të arrihen, përfaqësojnë një habitat ideal për fokën mesdhetare. Zona është vizituar herë pas here edhe nga Delfini i zakonshëm (*Delphinus delphis*) dhe Delfini turishkurtër (*Tursiops truncatus*). Në ujërat detare të kësaj zone është regjistruar edhe prania e Breshkës së detit (*Caretta caretta*). Kjo zonë mund të jetë një korridor i rëndësishëm i emigrimit të

Breshkave të detit në detin Jon për në bregdetin e Detit Adriatik, i cili është identifikuar kohët e fundit si një vend i rëndësishëm ushqimi për këto lloje.

Nënshtresa shkëmbore, në veçanti vargjet shkëmbore të larta të Karaburunit dhe Ishullit të Sazanit, janë ideale për foletë pelagjike të vezëve të Pulëbardhave, p.sh. *Laridae*. Llojet më përfaqësuese të shpendëve në Gadishullin e Karaburunit janë Kali i Qyqes dhe Krahëthati (*Falco peregrines*). Jetojnë rreth 36 lloje të faunës dhe të florës detare me rëndësi kombëtare, rajonale e globale. Vlerë të madhe kanë livadhet nënujore të posidonias (*Posidonia oceanica*), që cilësohen si “lloj i përkeqësuar” i detit Mesdhe. Shtrirja e tyre varet nga natyra dhe përbërja e funddetit, nga karakteristikat e ujit, si kthjelltësia, pastërtia etj., të cilat plotësohen më së miri rreth Gadishullit të Karaburunit dhe Ishullit të Sazanit. Veç të tjerave, kjo zonë banohet ose vizitohet edhe nga lloje të globalisht të rrezikuara në shkallë kritike, të regjistruara edhe në konventat ndërkombëtare, ku aderon Shqipëria, si: disa lloje peshqish, Peshkaqen, Breshka e detit, Delfinë dhe Foka e Mesdheut etj.

Fauna nënujore është mjaft e larmishme dhe relativisht e bollshme, veçanërisht në pjesën P të Rrëzës së Kanalit-Karaburun dhe përreth Ishullit të Sazanit. Komunitetet e peshkut të detit pelagjik përbëhen nga *Merluccius merluccius*, *Trachurus trachurus*, *Parapenaeus longirostris*, *Mullus surmulletus*, dhe *Exocoetis volitans*. Në nënshtresat shkëmbore afër bregdetit janë të pranishme edhe komunitetet e mëposhtme: *Diplodus Sargus*, *D. vulgaris*, *D. annularis*, *Serranus cabrilla*, *Spicara maena*, *Coris sp*, *Thalassoma pavo*, popullatat e Vopës; në gropat e thella ka gjithashtu *Anthias anthias*, *Phycis phycis*, kerr/rufjo të madh *Epinephelus sp*. dhe morena. Janë regjistruar edhe lloje të tjera interesante të përmasave të mëdha si *Mola mola* dhe *Xiphias gladius*.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (Nëntor 2019) në territorin e PKD janë evidencuar: **2 tipe habitatesh** natyror, **4 lloje**, floristike të rëndësishme dhe **3 lloje**, i përkasin Konventës së Bernës.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **2 lloje**, Seriozisht të rrezikur, **1 lloj**, Të rrezikuar, **1 lloj**, Vulnerabile, **6 lloje**, Jo shqetësuar, **1 lloj**, Nuk ka të dhëna dhe **4 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Zona është gjithashtu e rëndësishme për peshkimin. Përgjatë brigjeve të Rrëzës së Kanalit-Karaburun dhe Sazanit kryhet peshkim artizanal. Peshkatarët profesionistë përdorin kryesisht peshkimin me grep dhe me varka peshkimi me rrjetë. Fauna e peshqve me interes tregtar përbëhet nga disa lloje që jetojnë në fund të detit dhe në grupe, peshq të vegjël dhe të mëdhenj, krustace dhe molusqe.

Parku ka vlera kulturore dhe historike nënujore: dëshmi dhe atraksione arkeologjike (anije të mbytura) të periudhave të lashtësisë (greke, ilire, romake), të mesjetës dhe të epokës moderne, që gjenden nën ujë, por janë të shumta edhe në bregdet, si mbishkrimet e lashta të detarëve në shkëmbinj etj. Vlerat historike dhe arkeologjike të këtyre viseve janë unike dhe mund të tërheqin turistët. Të pranishme janë gjithashtu disa mbetje arkeologjike dhe historike në zonën e lagunës së Orikumit, gjirit të Vlorës, Karaburunit, p.sh. Gjiri i Gramës dhe disa shpella.

Në brigjet e parku takohen peizazhe të larmishme: plazhe të vogla, të izoluara, kepa, shpella, faleza të thepisura, shpate pak të pjerrëta, që zhyten ashtu ngadalë, në ujërat e kaltra të detit. Për vlera të jashtëzakonshme shkencore dhe ekologjike, por edhe estetike, dallohen peizazhet nënujore: gremina, kanione, shpella, por edhe shpate me pjerrësi të vogël, sipërfaqe të sheshta, habitate të shumëllojshme, që përbëjnë substrate të përshtatshme për rritjen e shumë organizmave bimorë e shtazorë nënujorë: Alga detare, Sfungjerë, Knidarë, Molusqe, Krustace, Lëkurëgjëmborë, Koral i kuq, Reptilë, Gjitarë dhe habitate të mundshme për Fokën e Mesdheut. Në çdo hap në sipërfaqe, por

sidomos në thellësi të detit, shpalosen bukuri befasuese, marramendëse. Kaltërsia e ujërave detare pasqyrohet dhe përzihet me të blertën e bimëve të shpateve dhe me kaltërsinë e qiellit.

Vlerat e shumta turistike të parkut lidhen me objektet e dukuritë interesante të tokës dhe të ujit, nga sipërfaqja e deri në fundin e detit. Lundrimi në hapësirën detare të gjirit të Vlorës, përreth Gadishullit të Karaburunit dhe Ishullit të Sazanit nuk është thjesht një shëtitje e zakonshme, sepse ajo të jep mundësinë të njohësh dhe të prekësh nga afër bukuritë e skalitura nga natyra, që shpalosen befas njëra pas tjetrës. Uji i kthjellët dhe natyra tërësisht e virgjër të krijojnë ndjesinë se ndodhesh diku, larg, në një vend ku imagjinata të çon rrallë. Midis tyre shquhet peizazhi mahnitës i gjirit të vogël detar të Shën Vasilit, në bregun V të Karaburunit, ku të befason bardhësia verbuese e plazhit të zallor, gjelbërimi i theksuar i kurorës së shkurreve dhe e kaltra e ujërave të kristalta të detit. Ky mozaik ngjyrash dhe vlerash formon një perlë të vërtetë natyrore, që të krijon ndjesinë e ekzotizmit mesdhetar.

Plazhet, ashtu si edhe disa hapësira të tjera në këtë park, kanë nisur të frekuentohen nga qytetarë. Krahas kësaj ka fillësa të turizmit eksplorues të natyrës së Karaburunit, MN dhe shpellave mahnitëse; ka fillësa të turizmit kulturor në Orikun e Vjetër, si dhe të sporteve të zhytjes nënujore. Por në vazhdimësi, ekzistojnë kushte dhe mundësi të shkëlqyera zhvillimi, që do të pasurojnë dhe diversifikojnë paketën turistike të parkut dhe Vlorës.

11.PARKU KOMBËTAR “MALI I TOMORRIT”

Njësia administrative

Qarku:Berat dhe Elbasan

Bashkia:Berat, Poliçan, Skrapar dhe Gramsh.

Sipërfaqja e përgjithshme: 27,176.45ha.

Statusi: Park Kombëtar, Kategoria e II-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Berat dhe Elbasan.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ekosistemi natyror-malor i Malit të Tomorrit, për herë të parë u shpall “Park Kombëtar” me VKM nr. 102, datë 15.01.1996, me sipërfaqe prej 4,000ha, në të cilën pëfshihej vetëm qarku i Beratit. Me VKM nr. 432, datë 18.7.2012. sipërfaqja u zgjeruar në 24,723.1ha, duke përfshirë pjesë edhe të qarkun Elbasan (Gramsh). Me urdhër të ministrit të Mjedisit nr. 2027, datë 31.12.2014 është miratur dhe Plani i Menaxhimit për parkun kombëtar. Me Vendim të Këshillit të Ministrave nr. 467, datë 26.07.2018, është bërë zgjerimi i sipërfaqes së parkut kombëtar me 1,383.08ha dhe sipërfaqja arrin në 26,106.27ha.Per kete zgjerim ka patur ankesa dhe Gjykata Administrative e shkallës së pare e anulloj kete vendim. VKM nr. 611, datë 11.9.2019, pas ankese dhe rivleresimit nga na a e MTM dhe AKZM, rithekson zgjerimin e sipërfaqes së parkut me 1,383ha. Ne kuder te projektit “Studimi I zonave te mbvrojtura ne Shqiperi” gjate procesit te rishikimit te kufijhve rezulton nje siperfaqe e ;parkut prej 27,176.67ha.

Mali i Tomorrit ndodhet 30 km. në L të qytetit të Beratit e Poliçanit, në J-JL të Çorovodës, në P të Gramshit dhe në pjesën më V të vargut malor Tomorr-Kulmak-Miçan, në hapsirën Verilindore të

Krahinës Malore Jugore. Ngrihet në lartësitë nga rreth 300-2,416m (Çuka Partizan), mbi rafshin e detit.

Shtrihet mbi formacione gjeologjike të shumëllojshme, të dominuara kryesisht nga gëlqerorë dhe shkëmbinj porozë.

Relievi i shumëllojshëm dominohet sidomos nga majat e larta (Çuka Partizan 2,417m, Kulmaku 2,175m etj.), ku nuk mungojnë edhe xhepat me dëborë të përherëshme. Ky varg dallohet për kontrastet e mëdha të relievit dhe ndryshime të theksuara nga një sektor në tjetrin. Ngrihet mbi zonën kodrinore dhe luginat rrethuese, është formuar në antiklinalin homonim, që, në V ndërpritet tërthor nga disa shkëputje tektonike paralele, që shprehen me thepisje në shpatin V.

Në lartësitë V dhe VL gjenden dy pragje akullnajore dhe disa cirqe akullnajore të thjeshta e komplekse (MN), që të mahnitin me ashpërsinë dhe formën e tyre. Pjesa J është shumë uniforme, e mbushur me forma karstike, jo rrallë në formën e hojeve të bletëve, shpella dhe puse të thella karstike.

Takohen edhe disa lugje me forma të ndryshme, shumica pa rrjedhje sipërfaqësore, që zbresin nga të dy krahët, por sidomos në shpatin L. Në fshatin Ujanik ka depozitime morenore. Në kontaktin midis gëlqerorëve e flishit, në shumë raste tektonik, dalin shumë burime. Në J ndodhet qafa tektoniko-erozive e Kulmakut (1,473m), e formuar përgjatë brezit shumë të ngushtë të flishit të sinklinalit, që shtrihet në P të malit të Kulmakut.

Parku ka klimë malore me verë të shkurtër dhe të freskët, ndërsa dimri është i gjatë, i ashpër, me erë të shpeshtë dhe të fortë. Rrjeti hidrografik, tepër i rrallë, përbëhet nga përrenj të përkohshëm. Dallohen dy përrenj që derdhen në lumin e Devollit: përroi i Sotirës dhe i Tomorricës, që burojnë në anën L të malit të Tomorit. Në luginën e Tomorricës ka disa burime karstike, dallohen burimet e Kërpicës dhe të Sotirës, ndërsa burimet e Ujanikut, lidhen me depozitimet morenore. Burime ka edhe në rrëzë të shpatit P, ndër të cilët dallohen burimet e Tomorrit dhe të Bogovës. Uji përdoret nga bashkësitë vendore për ujën e pishëm, ujitjen, energji elektrike, dhe veprimtari rekreacioni.

Tokat janë të kafenjta, të murrme, pyjore dhe livadhore-malore.

Klima mesdhetare paramalore dhe malore, si dhe prania e disa burimeve karstike, janë premisa të rëndësishëm për shkallën e lartë të biodiversitetit të parkut.

Parku dallohet për biodiversitet të theksuar: shkurre mesdhetare, dushqe, ahishte, halorë dhe kullota subalpine e alpine. Bimësia përfaqësohet nga të 4 katet bimore të vendit. Deri 500m lartësi, takohen shkurret mesdhetare të nënkatit të makies, si Shqopa (*Erica arborea*), Krifsha (*Phillyrea media*), Mareja (*Arbutus unedo*), Xina (*Pistacia lentiscus*) dhe Ilqe (*Quercus ilex*), Bungëbutë (*Quercus pubescens*) dhe Bulgeri (*Quercus trojana*). Në lartësitë 500-1100m, bimësia dominohet nga Lajthia (*Corylus avellana*), Shkoza e zezë (*Carpinus orientalis*), Arra (*Juglans regia*), Frashri fletëngushtë (*Fraxinus excelsior*), Dëllinjë të kuqe (*Juniperus oxycedrus*), Dëllinjë të zezë (*Juniperus communis*), etj.

Në lartësitë 1000-1700m, mbizotëron pylli i Ahut (*Fagus sylvatica*), sidomos mbi fshatrat Lybeshë, Kapinovë dhe Dardhë. Nuk mungojnë pyjet e Ahut të përzier me Pishë të zezë (*Pinus nigra*) dhe Panja e malit (*Acer pseudoplatanus*), ndërsa lartësitë 1,500-1,800m dominohen nga Rrobulli (*Pinus heldreichii*), i cili, në ndonjë rast zbret edhe në lartësitë 800-1,000m, por i dëmtuar nga njeriu. Më rrallë takohet Frashëri (*Fraxinus* sp.) dhe Vallëza (*Sorbus aucuparia*) etj. Nënpylli përbëhet edhe nga Mollë e egër (*Malus sylvestris*), Kullumbria (*Prunus spinosa*), Driza (*Paliurus aculeatus*), Shtogu i zi (*Sambucus nigra*) etj. Mbi lartësinë 1,800m takohen livadhe dhe kullotat subalpine e alpine.

Takohen bimë endemike, subendemike, 20 lloje bimësh të konsideruara të rrezikuara ose tejet të rralla, si: *Astragatus autranci*, *Aubrieta intermedia*, *Cupris baldacii*; etj. Bimët mjekësore me vlera mjekuese dhe tregtare janë: Sanëza (*Gentiana lutea*), Bërsheni (*Juniperus foetidissima*), Barpezmi mijefletesh (*Achillea millefolium*), Xhërrokulli (*Colchicum autumnale*), Rigoni i bardhë (*Origanum vulgare ssp.*), Mëllaga e pyjeve (*Malva sylvestris*), Sherbela (*Salvia officinalis*), Trumza (*Saturea Montana*), Murriz njëbërthamësh (*Crataegus monogyna*), Lajthi e egër (*Corylus columna*), Çaj mali (*Sideritis raeseri*), Trëndafil qeni (*Rosa canina*), Netulla e Nikollait (*Verbascum nicolai*), Aguliçja (*Primula veris*), Lulebasani (*Hypericum perforatum*), Hithra (*Urtica dioica*), Salepi (*Orchis sp.*), Myshku i ahut (*Evernia prunastri*), etj.

Parku dallohet për botë shtazore shumë të larmishme: Gjenden 11 lloje amfibësh, si: Bretkoca barkverdhë (*Bombina variegata*), Thithëlopa (*Bufo bufo*) dhe Tritoni me kreshtë (*Triturus cristatus*); 19 lloje zvarranikësh: Bolla laramane (*Elaphe situla*), Bolla me katër vija (*Elaphe quatuorlineata*), Nepërka (*Vipera ammodytes*), Breshka e zakonshme (*Testudo hermanni*) etj.

Takohen rreth 141 lloje shpendësh, midis tyre disa lloje rezidente, si: Bufi (*Bubo bubo*), Shqiponja e malit (*Aquila chrysaetos*), Krahëthati (*Falco peregrinus*), Gjeli i egër (*Tetrao urogallus*), Qukapiku i zi (*Dryocopus martius*), Korbi (*Corvus corvus*), por dhe disa lloje që riprodhohen në park, si: Gjeraqina e shkurtës (*Accipiter nisus*), Gjeraqina (*Accipiter gentilis*), pak çifte riprodhuese të shqiponjës gjarpërngrënëse (*Circaetus gallicus*) dhe Huta grerëzangrënëse (*Pernis apivorus*); përhapje të konsiderueshme kanë: Thëllëza e malit (*Alectoris graeca*), rreth njëqind çifte riprodhuese, Pëllumbat e egër, Mëllenja, Shapka malit etj.

Janë prezent 34 lloje gjitarësh, midis tyre edhe të rrezikuara, si: Ariu i murrmë (*Ursus arctos*), Derri i egër (*Sus scrofa*), Dhia e egër (*Rupicapra rupicapra balcanica*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Macja e egër (*Felis silvestris*), Ujku (*Canis lupus*), Dhelpra (*Vulpes vulpes*), Kunadhja (*Martes foina*), Baldosa (*Meles meles*), Lepuri i egër (*Lepus europeus*), Ketri (*Sciurus vulgaris*), Iriqi (*Erinaceus concolor*), Nuselala (*Mustela nivalis*), etj.

Takohen disa lloje lakuriqësh nate si: *Rhinolophus hipposideros*, *Miniopterus schreibersi* dhe *Myotis capaccinii*, që riprodhohen në shpellat e parkut.

Parku kombëtar është ndoshta me biodiversitet më të pasur në vend. Aty hasen elementë bimore si të zonës biogeografike mesdhetare ashtu dhe të asaj alpine. Kjo pasqyrohet në praninë e të katër brezave fitoklimatike të vendit. Pra, aty janë të pranishëm grupimet bimore të makies, shibljakut, shknozës e cermëdellit, dushkajave gjetherënëse, ahishteve, rrobullishteve si dhe kullotave alpine.

Habitatet e mjediseve shkëmbore e atyre çakëllishtore janë gjithashtu mjaft të pranishëm e interesante. Janë evidencuar **16 tipe habitesh natyror** të rëndësishëm, nga të cilët 5 janë habitate parësore (Nëntor 2019).

Parku dallohet për një larmi e jashtëzakonshme të florës e faunës. Flora e pasur përfshin edhe mjaft bimë me vlera për genofondin. Bazuar në rivlerësimet e fundit në territorin e PK janë evidencuar: **22 lloje**, floristike të rëndësishme (5 lloje me mbrojtje ndërkombëtare), **18 lloje**, endemike, **2 lloje**, i përkasin Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit; **1 lloj**, të Konventës së Bernës dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCNs.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Të rrezikuara, **12 lloje**, Thujse të rrezikuara, **8 lloje**, Vulnerabile, **56 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **19 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Biodiversiteti i lartë si dhe domethëniet mitike të këtij mali madhështor, ofrojnë mundësi të mëdha, të cilat, nëpërmjet mirëmenaxhimit të tij, ndihmojnë në rritjen e turizmi natyror e atij kulturor, gjë që do të ndikonte shumë në të ardhurat e banorëve vendas.

Krahas vlerave të mëdha shkencore, biodiversitet të pasur, bimë endemike dhe subendemike, peizazhe me bukuri mahnitëse, parku dallohet edhe për vlerat historike dhe kulturore. Në park ka disa monumente natyrore (MN) dhe kulturore me vlera shkencore, didaktike e turistike. Përbën një ballkon të madh nga ku shpalosen pamje të mrekullueshme dhe me shtrirje të gjerë, nga deti, fushat dhe kodrat e Ultësirës Perëndimore deri në malet e larta të Krahinës Malore Qendrore dhe Jugore.

Brenda parkut ka disa qendra të banuara rurale, me veprimtari kryesore bujqësore të pakta, kryesisht për konsum familjar. Toka e përdorur përbëhet kryesisht nga bujqësore, pyjet dhe kullotat. Megjithatë, zona është e famshme për prodhimet e saj blegtorale që shërbehen në mënyrë tradicionale. Gjithashtu, njihet tradita e kultivimit të rrushit dhe e prodhimit të rakisë dhe e mjaltit cilësor. Përdoren drutë e zjarrit dhe lënda e drurit, gjethet e lisit për blegtorinë, etj. Parku është i pasur me kullota, që përdoren për kullotje dhe si bazë ushqimore për blegtorinë.

Mali i Tomorrit, prej kohësh, ka tërhequr vëmendjen e shqiptarëve, duke u bërë simbol i natyrës, pjesë e botës shpirtërore të tyre, të evidentuar me aq dashuri nga rilindësit tanë të mëdhenj: A. Z. Çajupi në librin e tij “Baba Tomorri” (1902), e quan malin e Tomorrit “Me kryet në qiell, Mbret i Qiellit, Kishë e Shqipërisë dhe Fron i Perëndisë”. Në lartësitë e tij dhe të qafës së Kulmakut, ndodhet Teqeja e famshme e Kulmakut, vend i shenjtë i besimtarëve bektashinj dhe shumë objekte dhe monumente të tjerë kulture.

Zakonet, këngët, traditat vendore flasin për pasuri kulturore që duhen zbuluar. Dallohen fshatrat me strukturë urbanistike dhe arkitekturë karakteristike. Një prej tyre është Dardha, e krijuar në vitin 1600, e njohur për përpunimin e shajakut për kostume popullore tradicionale kuq e zi, për kishën e Shën Gjergjit me ikonografinë e saj të famshme, për rrugët me kalldrëm që të çojnë në shtëpitë tipike me gur, për mënyrën tradicionale të jetesës etj.

Burimet e famshme të Bogovës, të Kërpicës, ujëvara e Sotirës, luginat e gjelbra dhe malet e parkut krijojnë një peizazh çlodhës dhe një vend të përsosur për veprimtari të larmishme turistike: mundësi të shumta për ski, ngjitje mali dhe alpinizëm, çiklizëm malor etj.

Pyjet dhe kullotat janë potenciale natyrore të përshtatshme për veprimtaritë e kampingut dhe të pelegrinazhit turistik. Të gjitha këto përbëjnë një potencial të lartë për rekreacion dhe zhvillim të qëndrueshëm të ekoturizmit. Megjithatë, turizmi pengohet nga infrastruktura e rrugëve dhe e shërbimeve publike, mbeturinat, gjuetia e paligjshme, paqartësia e pronësisë së tokës, cenimet nga HEC-t dhe guroret etj.

1. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “BREDHI I KARDHIQIT”

Njësia administrative

Qarku: Gjirokastrë

Bashkia: Gjirokastrë

Sipërfaqja e përgjithshme: 1,702.51ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Gjirokastrë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Shtrihet në shpatet e Malit të Gjerë, përgjatë luginës që krijon rrjedha e degës së djathtë të Lumit të Kardhiqit (në sektorin e sipërm të pellgut ujëmbledhës), degë e Lumit Drino. E gjithë zona vendoste mbi substrate gëlqerore dhe dallohet për shkak të pejsazhit me larmi formash karstesh si dhe një florë të veçantë dhe faunë ta pasur.

Ka relief mjaft të thyer dhe shumë të thepisur, me kontraste të konsiderueshme dhe shtrirje nga 600-1600m. Janë të shumta format e relievit karstik, prej të cilave dallohet kanioni i Piksit, me gjatësi 100m, thellësi 50-60m e gjerësi 2-3 m, i formuar nga shembja e tavaneve të kalimit të dikurshëm nëntokësor të lumit të Piksit, degë e Lumit të Kardhiqit. Vende-vende kanioni shndërrohet në tunele natyrore, të cilat janë mbetje të gjendjes së dikurshme të tij.

Interesante është zhdukja e rrjedhjes sipërfaqësore në disa sektorë të lumit, rezultat i zhvillimit të karstit në shtratin e tij. Në njërin prej hinkave karstike, në afërsi të fshatit Kolonjë, ndodhet liqeni karstik i Kacojthit, i formuar në gjipset e permo-triasit. Ka formë elipsi me gjatësi 100m e gjerësi 60m.

Për vlerat e mëdha shkencore, ekologjike, estetike, didaktike, kanioni i Piksit dhe liqeni i Kacojthit kanë marrë statusin të MN.

Në këtë RNM/PN takohen të gjitha zonat fitoklimatike dhe gërshetohen në mënyrë harmonike peizazhet dhe ekosistemet lumore, shkurre e pyjore, deri tek pyjet e virgjra ose pothuajse të virgjra, kullosore, shkëmbore. Kjo e bën atë vlerë të rrallë natyrore. Dallohet për biodiversitet të lartë të habitateve dhe të llojeve. Në zonë, deri në lartësi rreth 1000 m dominojnë shoqërime bimore të përziera me Shkozë, Cërmëdell dhe përgjatë shtratit të lumit edhe formacionet e pseudomakjes me Bush (*Buxus sempervirens*). Mbi to vendosen shoqërime bimore të përziera me Bredh dhe sipër tyre pyje të Bredhit të Maqedonisë.

Mbizotërojnë kryesisht pyjet e dushkut, të shoqëruar me drurë të tjerë, si Frashëri i bardhë (*Fraxinus ornus*), Krekëz (*Acer campestre*), Panja fletegjere (*Acer obtusatum*); drurë të rrallë si Bli gjethegjërë (*Tilia platyphyllos*) dhe Bliri fletësërme (*Tilia tomentosa*).

Formacioni pyjor më i rëndësishëm dhe më i ruajtur është bredhi i Maqedonisë (*Abies borisii-regis*), që mbulon edhe shpatet më të thepisura. Takohet edhe formacioni pyjor i rrallë vetëm me Panjë mali (*Acer pseudoplatanus*), i kërcënuar nga veprimtaria humane.

Takohen dhe disa prej bimëve të rrezikuara, si; Gështenjë kali (*Aesculus hippocastanum*), Tisi (*Taxus baccata*), *Achillea grandifolia* etj.

RNM/PN përfshin rreth **10-tipe habitatesh**, ku dallohen pothuajse të gjitha zonat e bimësisë, përjashtuar brezin e Ahut. **3 tipe habitatesh** listohen si prioritare për shkak të llojeve indikatore që rriten në to (*Nëntor 2019*).

Flora e rrallë e zonës përfaqësohet nga drurë shumë të rrallë të **Gështenjës së Kalit** (*A. hippocastanum*), **Tisit** (*T. baccata*) si dhe **lloji endemik** i Lulebasanit Haplofill (*H. haplophyloides* subsp. *haplophyloides*).

Bazuar në rivlerësimet e fundit në territorin e PN janë evidencuar: **4 lloje**, floristike të rëndësishme, **2 lloje**, endemike dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCNs.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Të rrezikuar, **11 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **8 lloje**, Vulnerabile, **59 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **22 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Gjatë viteve të fundit si pasojë e mbikullotjes, zjarreve si dhe prerjeve ilegale, zona vuan ndikimin e madh të njeriut.

Mbi brezin pyjor dominojnë kullotat kserofitike barishtore. Zona shërben si biokorridor për kalimin e shpendëve.

Gjenden komunitete shpendësh dhe gjitarësh, të lidhura me mjediset pyjore, ujore e shkëmbore, si: Dhia e egër (*Rupicapra rupicapra*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Derri i egër (*Sus scrofa*), Ujku (*Canis lupus*), Baldosa (*Meles meles*) etj.; është edhe një nga rrugët e shtegimit të shpendëve.

Duke qenë i banuar qysh në lashtësi, ka vlera kulturore.

2. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “QAFË SHTAMË-MALI I KRUIJËS”

Njësia administrative

Qarku: Durrës

Bashkia: Krujë

Sipërfaqja e përgjithshme: 6,866.27ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Zona e Qafë Shtamës (ish PK) është pjesë e rrjetit EMERALD (Zonat me Interes të Veçantë për Mbrojtje të Evropës).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Durrës.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet 25km në VL, të qytetit të Krujës, në J, të malit të Skënderbeut, në qafën midis këtij mali dhe malit të Xibrit, në lartësitë nga 525-1,724m. Përshkohet nga rruga automobilistike që lidh Krujën me Burrelin dhe luginën e Matit. Dallohet për natyrën e veçantë, me forma interesante të relievit strukturor, akullnajor dhe eroziv, për peizazhin mahnitës, burimet me ujë të pastër, të ftohtë dhe kurues; për botën e egër të pasur dhe të larmishme.

Bën pjesë në zonën malore qëndrore. Përfshin një ekosistem natyror tokësor i vendosur kryesisht mbi formacione gjeomorfologjike ultrabazike, flish alevrolite-ranoro-mergelor dhe gëlqeror-mergelor. Në JL, të grykës së Matit ngrihet mali i Skënderbeut (1,724m), me majën e Shkallës së Valës dhe të Mëllezit (1,113m), të përbëra nga gëlqerorë. Më në JL, gëlqerorët ngushtohen, ulen dhe marrin karakterin e blloqeve të veçuara.

Vargjet malore të Skënderbeut përbëhen nga dy vargjet kryesore: nga vargu Krujë-Dajt, në P, dhe vargu mali i Skënderbeut-Mali me Gropa, në L. Midis këtyre qafave dallohet Shkalla e Vajës dhe Qafa e Shtamës (1,230m) etj. Zona ndërtohet nga gëlqeroret e Trias-Jurasit dhe të Kretës së sipërme, nga magmatiket dhe pjesërisht nga flishe.

Vargu malor Krujë-Dajt karakterizohet nga një strukturë e rrudhosur e tipit linear e prirur nga P, me njerin krah të përmbysur, zakonisht të ndërlikuar nga shkëputjet tektonike, e cila kalon gjatë rrezes P, të vargut malor Krujë-Brar-Dajt.

Vargjet malore ndërpriten tërthor nga luginat lumore të përrenjve Zezës dhe Drojës, që formojnë në gryka të thella e tepër të ngushta që presin vetëm vargun Krujë-Dajt. Shtretërit e këtyre përrenjve kanë gjerësi prej 10-40m, në lumin e Zezës, shtrati zgjerohet 50-80m. Duke vazhduar rrjedhjen e tyre nga L, në P, kanë formuar dy gryka të ngushta dhe të thepisura: Shkallën e Vajës dhe Grykën e Zezës.

Në zhvillimin morfologjik të vargut rol të madh kanë luajtur thyerjet tektonike dhe zhvillimi i vrullshëm neotektonik Pliocen-Kuaternar. Rrjedhim i këtij copëtimi është formimi i një relievi me kontraste të theksuara si: mali i Krujës (1,422m), etj.

Mali i Krujës, përbëhet nga shkëmbinj gëlqerorë të Kretakut të sipërm dhe Eocenit. Pjesa e poshtme e shpateve mbulohet kryesisht nga Flishi-Oligocenik. Përfaqëson një strukturë të rrudhosur, të tipit linear me krah P, të përmbysur e të ndërlikuar nga shkëputjet tektonike. Në VP ulet gradualisht me një reliev të butë karstik, në drejtim të Laçit dhe Milotit, kurse në JL bie thikë mbi grykën e Zezës, që e ndan nga mali i Gamtit dhe i Brarit. Lartësia e faqeve kufizuese arrin 700-800m, pjerrësia 50-70⁰, duke formuar në këtë mënyrë humnera e rrëpira vertikale. Mbulesa bimore është relativisht e varfër. Përfaqësohet nga llojet e dushkut, Ahu dhe halorët, në rrëpirat (shpati P). Në grykat lumore bimësia është relativisht e dendur. Dallohet veçanërisht kati i makjeve (Mare, Shqope, Xinë, Ilqe e Mrete).

Qafa e Shtama e ndan vargun nga mali i Xibrit. Është formuar në kontaktin tektoniko-litologjik, midis ultrabazikeve dhe terrigjeneve. Në rajonin e Qafë Shtamës shfaqen shkëmbinj flishi të paleogjenit. Në pellgun e Qafë Shtamës zenë fill dy përrenj me drejtim të kundërt, përroi i Qafë Shtamës dhe një degë e Lumit të Zezës. Në Lumin e Zezës derdhen dy përrenjë: i Tenës dhe i Lugut Lazrait. Në Qafë Shtamë gjendet një pyll pishash dhe disa burime me ujë të ftohtë dhe bukuri të rrallë.

Pjesa me e madhe e territorit përfshihet në zonën klimatike mesdhetare paramalore, nënzona paramalore V. Klima është mesdhetare malore. Dimri karakterizohet i ftohtë dhe vera e freskët. Ditët e akullta zgjasin 80-100 ditë. Dëbora zgjat 35-40 ditë, 40-80cm trashësi. Rreshjet vjetore arrijnë në 1,000-1,700mm. Në këto vargje mbizotërojnë kryesisht tokat e kafenjta dhe të murrme pyjore.

Kushtet klimatike, tokësore dhe ekologjike favorizojnë zhvillimin e një bote bimore e shtazore tipike të zonave malore V.

Bimësia në përgjithësi është e pasur dhe e shumëllojshme, me shtrirje vertikale shumë të qartë. Brezi i ulët (deri në 600m) është i veshur me makje (Mare, Shqopë, Ilqe, Mretë etj.). Në pjesët e tjera, me rritjen e lartësisë, ndodhin ndryshime në mbulesën bimore. Brezi i mesëm (deri në 1,000m)

përfaqesohet nga Dushku, Shkoza, Mëlleza, Frashëri, Panja, Bliri, Krekëza etj., kurse Brezi i lartë (1,400-1,700m) nga Ahishtet dhe Halorët (kryesisht Pisha e zezë).

Aspekti më me vlerë vegjetacional është shoqërimi *Forsythio-Pinion*, specifike për vëndin tonë. Kati drusor, në lartësi, përfaqësohet kryesisht nga shoqërimet e Pishës së zezë (*Pinus nigra*) dhe Ahut (*Fagus sylvatica*). Shoqërimet bimore të Pishës së zezë me *Erica herbacea* dhe me *Euphorbia*, konsiderohen karakteristike për shkëmbinj të ultrabazikë të vendeve të ndriçuara e të thata.

Parku shquhet për pyjet e tij të dominuara nga Pisha e Zezë dhe Ahu në lartësitë mbi 800-900m ose me dushqe dhe shkozë poshtë këtyre lartësive.

Shoqërimet bimore Pishë e zezë me *Erica herbacea* dhe me *Euphorbia*, konsiderohen karakteristike për shkëmbinj të ultrabazik, të vendeve të ndriçuara dhe të thata. Katet e bimësisë janë të diferencuar. Kati drusor përbëhet kryesisht nga llojet Pishë e zezë dhe Ah në lartësi, ndërsa në vendet më të ulta nga llojet e lisit: Shparthi (*Quercus frainetto*), Qarri (*Quercus cerris*), Bunga (*Quercus petraea*), etj.

Nënpylli dominohet nga shkurretat mesdhetare, me bimë shtatshkurtër dhe të grumbulluar në tufa. Përfaqesohen nga Shqopa (*Erica arborea*) dhe euforbia. Në territorin e parkut takohet shpesh edhe Boshtra (*Forsythia europaea*), bimë endemike e Shqipërisë. Në brendësi të grumbujve pyjor gjenden, në përhapje të konsiderueshme, Dëllinja e kuqe (*Juniperus oxydenrus*), Shkoza e zezë (*Carpinus orientalis*), Frashëri i bardhë (*Fraxinus ornus*), *Pistacia terebinthus*, Lofata (*Ceris siliquastrum*), Murrizi (*Crataegus*), Driza (*Paliurus spina-cristi*), Gështenjës (*Castanea sativa*), etj.

Bimësia barishtore përgjithësisht nuk është e larmishme. Përfaqësohet nga graminacet. Të shpeshtë në park janë bimët e familjes së trendafilave, luleshtrydhja, etj. Bimët mjekësore si: Sherebela, Lule bliri, Trumza, Agulicja, Lule shtogu, Salepi, Lule basani, Hithra, Kokrrat e shtogut, Rigoni, Bar pezma, Njëmijë gjetshë, Lule kamomili, Thundërmushka, Mëllaga, Zhumbricat, Shpatorja e shumë të tjera. Vende vende takohet edhe fier mashkulli.

Mbi brezin e drurëve pyjorë ose në çelirat pyjore dominojnë kullota natyrore me bimësi të dominuara nga Rudithet Bishtpelëza (*Festuca* sp.) (*Brachypodium* sp.) dhe Pendëkaposhi (*Stipa* sp.), të cilat shpesh përzihen me Dëllinjën e zezë dhe të kuqe.

Janë identifikuar disa lloje Amfibësh dhe Zvarranikësh, si: *Salamandra salamandra*, *Triturus vulgaris*, *Bufo bufo*, *Rana dalmatina* dhe *Hyla arborea*; *Testudo hermani*, *Emys orbicularis*, *Lacerta viridis*, *Podarcis muralis*, *Coluber jugularis*, *Coluber najadum*, *Elaphe longissima*, *Vipera ammodytes*, *Natrix natrix*, etj.

Nga Shpendët takohen: Bufi (*Bubo bubo*), Shqiponja e malit (*Aquila chrysaetos*), Huta grerëzangrënëse (*Pernis apivorus*), Krahëthati (*Falco peregrinus*), Gjeraçina (*Accipiter gentilis*), Qukapiku i zi (*Dryocopus martius*), Korbi (*Corvus corvus*), Thëllëza e malit (*Alectoris graeca*), Pëllumbat e egër, Mëllinja, Shapka malit etj.

Parku është bërthamë për gjitarët e mëdhenj, si: Ariu (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Dhelpra (*Vulpes vulpes*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Derri i egër (*Sus scrofa*), Kunadhja (*Martes foina*), Zardafi (*Martes martes*), Baldosa (*Meles meles*), Lepuri i egër (*Lepus europaeus*), Ketri (*Sciurus vulgaris*), Nuselala (*Mustela nivalis*), etj.

Flora e parkut nuk shquhet për sasi në lloje, por për llojet e rralla të habitateve kullimore dhe shkurre të tij. Bazuar në rivlerësimet e fundit (Nëntor 2019) në territorin e PN janë evidencuar: **7 tipe habitatesh** natyror, **10 lloje**, floristike të rëndësishme (Ndër llojet e rralla dhe të rrezikuara të parkut dallohet Lulekambana e Skëndërbeut, në mjediset gëlqerore dhe Boshtra (*Forsythia europaea*) me Yllin Shqiptar (*Galatella albanica*), në mjediset serpentinore), **8 lloje**, endemike, **1 lloj**, të

Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit, **1 lloj**, të Konventës së Bernës dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCNs.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **11 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **49 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **12 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Ka vlerë ekologjike, estetike, turistike dhe kurative. Në përgjithësi pamja e parkut është rrethore e piktoreske. Konfiguracioni përbëhet nga shpate, kurrize, lugina e lëndina. Lartësia më e madhe është maja e Liqenit 1,723m dhe maja Rjepa e Qetkolës 1,680m dhe kuota më e ulët është maja e Fraveshit 791m. Vlerat e mëdha shëndetësore dhe turistike të parkut lidhen me klimën e shëndetshme, të peizazheve, ajrin e pastër, aromën kuruese të pyllit të pishave. Vlerë të veçantë kanë edhe liqenet akullnajore në pjesën V. Zonë malore e preferuar nga publiku për vlerat e sajestetike, çlodhëse dhe kurative.

Ndër burimet ujore përmendet Çezmja e Nënës Mbretëresh, me ujë të pastër, të ftohtë dhe kurativ. Ndaj aty u ngrit qendra e kurimit të sëmundjeve të mushkërive. Njëherazi, vlerat e mëdha turistike lidhen edhe me pamjet spektakolare të majave të larta mbresëlënëse, të pishës dhe të ahut.

Në park janë shpallur MN, me vlera shkencore, didaktike dhe turistike: *Kroi i Nënës Mbretëreshë*, rreth 1,100m mbi nivelin e detit, midis pyllit të pishës. Burimi është i njohur për ujë të pastër dhe të shëndetshëm. Uji i tij vlerësohet si i lehtë, i varfër në kripëra, por i pasur me magnez. Emrin e ka marrë në vitet 1930 të shekullit të kaluar, sepse këtu merrte ujin e pishëm familja mbretërore. Tashmë është rregulluar me mur guri. Pranë është dhe impianti për ujin e pishëm “Qafshatama”; *Pisha e Zezë* në Qafë-Shtamë, 1,220m mbi nivelin e detit.

Këto vlera të spikatura peizazhore, estetike, çlodhëse dhe kuruese e bëjnë parkun të pëlqyer dhe përbëjnë një bazë për zhvillimin e ekoturizmit. Interesi dhe atraksioni turistik i tureve të parkut fillojnë me Krujën, si qytet-muze; me kalanë dhe muzeun e heroit kombëtar Gjergj Kastrioti-Skënderbeu; me pazarin karakteristik; me teqenë e kompleksin e Sarisalltëkut; me disa vendbanime të hershme historike; me Shkëmbin e Vajës, që të kujton periudhën e lavdishme të Skënderbeut, kur 90 vajza e gra u hodhën nga shkëmbi për të mos rënë në dorë të armikut etj.

Këto vlera i kanë bërë turet turistike në këtë park ndër më të pëlqyeshmet e Shqipërisë. Ato i bën më të arritshme pozicioni afër Tiranës, Durrësit, Rinasit, Lezhës dhe përmirësimi e asfaltimi i rrugës që lidh qytetin e Krujës me parkun.

3. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “BREDHI I SOTIRËS”

Njësia administrative

Qarku: Gjirokastrë

Bashkia: Dropull

Sipërfaqja e përgjithshme: 4,927.67ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Gjirokastrë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Shtrihet në shpatet V-L, të Malit të Stugarës, në pellgun ujëmbledhës të përroit të Sotirës, degë e majtë e lumit të Drinos; nga rreth 550-1,806m mbi nivelin e detit si dhe në V-P, të Malit të Murganës. I gjithë relievi ka formën e një hinke me fund në fshatin e Sotirës.

Pozicioni në J, të vendit, në reliev mjaft të thyer, në të cilin gërshetohet ndikimi i klimës mesdhetare me atë malore, dhe larg rrugës kombëtare e bën vend mjaft të qetë, me biodiversitet të lartë të habitateve dhe të llojeve.

Dallohet për shoqërimin bimor të *Junglo-Plantanetum orientalis*, i shoqëruar nga llojet *Crataegus monogyna*, *Rubus ulmifolius*, *Sanguisorba minor* etj. Shoqërim interesant dhe mbizotërues mbetet *Abies borisii-regis* (*Huetio-Abietum*), i cili, përbën një pyll relik, që dikur ka veshur gjithë pjesën J të vendit në lartësitë mbi 1,000m.

Pylli është i virgjër ose pothuajse i virgjër. Kjo është një vlerë e madhe, sepse ndihmon të rindërtohet peizazhi gjeografik i Shqipërisë Jugore, duke hedhur dritë mbi evolucionin e botës bimore dhe të ekosistemeve të saj. Ndaj, me të drejtë, konsiderohet si “perle shkencore e natyrës shqiptare”.

Bredhi i Sotirës është shpallur ZM përshkak të bimësisë së veçantë që mbulon shpatet e maleve të Stugarës dhe Murganës. Mbulesa kryesore e zonës së mbrojtur janë pylli i Bredhit të Maqedonisë (*Abies borisii-regis*) dhe Gështenjës së butë (*Castanea sativa*). Pavarësisht këtyre, sipërfaqe të konsiderushme në zonë mbulojnë pyjet shkurre gjithmonë të gjelbër, të dominuar nga Prralli, Ilqia si dhe pyjet e përziara me Cërmëdell, Shkozë, Blin, Panjë etj.

Në zonën e bredhit gjenden edhe drurë të Pishës së zezë, duke përfunduar në vijën ndarëse me kullotat, ku gjenden edhe drurë të rrallë të Ahut, të cilët përbëjnë edhe skajin më J të përhapjes së tij në Shqipëri.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e PN janë evidencuar: **9 tipe habitatesh** natyror, **4 lloje**, floristike të rëndësishme, **2 lloje**, endemike, **1 lloj**, të Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCNs. Në shpatet shkëmbore gëlqerore të përroit të Murganës gjenden edhe drurë të rrezikuar globalisht si **Gështenja e egër** (*Aesculus hippocastanum*). Ndër llojet e tjera me interes ruajtje në zonë përmenden Manushaqia e Epirit (*Viola epirota*), Kokoçeli i Epirit (*Centaurea epirota*) dhe rreth **10 lloje** saleporesh.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Të rrezikuar, **9 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **8 lloje**, Vulnerabile, **46 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje** Nuk ka të dhëna dhe **11 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

4. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “SYRI I KALTËR”

Njësia administrative

Qarku: Vlorë

Bashkia: Delvinë

Sipërfaqja e përgjithshme: 293.30ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Vlorë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në afërsi të fshatit Muzinë, përballë fshatit Krongji, në rrëzën P, të Malit të Gjerë, në lartësitë rreth 70-100m mbi nivelin e detit dhe pranë rrugës kombëtare Gjirokastër-Delivë e Sarandë.

Dukuritë më interesante janë burimet e shumta karstike dhe ekosistemi pyjor rreth tyre. Burimet dalin në kontaktin tektoniko-litologjik midis gëlqerorëve të karstëzuar dhe terrigjenëve të papërshkueshëm. Për shkak të karstit tepër të zhvilluar në Malin e Gjerë, pellgu hidrogeologjik (nëntokësor) i burimeve është shumë më i madh sesa pellgu topografik (sipërfaqësor) i tyre. Kjo ka kushtëzuar koeficientin shumë të madh të rrjedhjes (1,21), që do të thotë se nga këta burime del më shumë ujë sesa sigurohet nga reshjet që bien në pellgun e tyre topografik. Ky ujë i tepërt sigurohet nga reshjet, që bien në shpatin L të Malit të Gjerë. Pasi kalon në boshllëqet e shumta karstike nëntokësore të këtij mali, ky ujë del në formën e burimeve të fuqishme në kontaktin me formacionet e papërshkueshme. Me këtë dukuri lidhen edhe prurjet e mëdha të ujit të burimeve, 17,7 m³/sek regjimi gati i rregullt i tyre dhe mënyra e daljes së ujit në sipërfaqe. Këtu zë fill lumi i Bisticës.

Burimi më i madh dhe më interesant ndër 18 burimet karstike që shpërthejnë në rrëzë të Malit të Gjerë, është “Syri i Kaltër”, me prurje mesatare vjetore 6 m³/sek. Uji i ftohtë dhe i pastër si kristal i këtij burim shpërthen nga poshtë lart, duke të lënë përshtypjen e një kazani që “vlon”. Në fundin e pusit vertikal të burimit, zë fill një galeri horizontale, nëpër të cilën vjen uji nga masivi gëlqeror i Malit të Gjerë Në qendër të “syrin” të rrumbullakët me diametër disa metra, ndodhet “bebja”, me ngjyrë blu në të zezë, e cila rrethohet nga pjesa e kaltër e Syrit.

Uji i burimit përfundon në liqenin e hidrocentralit të Bisticës. I rrethuar nga bimë përherë të blerta dhe rrepe shekullore, që, për shkak të sëmundjes po thahen, burimi i Syrit të Kaltër dhuron pamje magjepsëse, ku ngjyrat shkrihen dhe harmonizohen me njëra-tjetrën, sa e ke të vështirë të dallosh kufirin midis ujit dhe bimëve. Kjo mrekulli e natyrës, tërheq shumë turistë, të cilët mahniten me ngjyrat dhe ujërat e kthjellëta të burimit.

Nga lashtësia e deri më sot, njerëzit, duke e parë këtë burim uji si fillesën e jetës, kanë kryer rite fetare. Afërsia e tij me qytetet e lashta, si Finiqi e Butrinti, të krijon bindjen se Syri i Kaltër mund të ketë qenë qendër ritualesh të ngjashme me ato në Francë dhe Itali. Rituale të pagane bëheshin për të nderuar perënditë e tyre, duke bërë fli kafshë dhe duke hedhur në burim verë, vegla të ndryshme. Ende njerëzit hedhin monedha, për fat të mbarë.

Sipas legjendës, në ato zona sundonte një dragua, që rrëmbente vajzat, ndalte ujin, duke ua bërë të vështirë jetën banorëve, derisa, më në fund, ata e vranë dhe nga syri i dragoit buroi ky ujë i kulluar. Kjo legjendë simbolizon përpjekjen e njeriut për të mposhtur të keqen, forcat e verbra të natyrës për t'i hapur rrugën jetës; por dhe varësinë prej natyrës. Syri i Kaltër, me gjithçka përreth tij, është tempull natyror, që i kushtohet misterit të jetës, luftës së njeriut për të mposhtur natyrën dhe njëherësh pandashmërinë e tij prej saj.

Për përmasat e mëdha, mënyrën e daljes, vlerat e veçanta estetike dhe shpirtërore, ky burim ka marrë statusin e ZM. Burimi u dëmtua para disa vjetëve nga mbushja me çakëll të sjellë nga përrenj gurorë. Investimi i paktë, nuk mundi të shpëtonte të gjitha vlerat e kësaj mrekullie, sepse uji shpërtheu përreth, duke ulur bukurinë.

Ekosistemi pyjor mesdhetar përreth burimeve përbëhet nga drurë të lartë e të vjetër të Rrapit (*Platanus orientalis*), Qarri (*Quercus cerris*), Shpardihi (*Quercus frainetto Ten*), Bulgri (*Quercus trajana Webb*), Bungëbuta (*Quercus pubescens Wild*) dhe bimësi higrofile. Vende-vende vegjetacioni është i dendur dhe i padepërtueshëm, është një “xhungël” e vërtetë.

Edhe bota shtazore është e pasur dhe e larmishme. Në këtë ekosistem, kohët e fundit, është takuar një lloj i ri lakuriqi nate për vendin tonë (*Myotis bechsteini*).

Syrit të Kaltër përbën një ndër zonat më të rëndësishme të kësaj kategorie për shkak të burimit ujqor madhështor që del në luginën e Bistricës. Habitatit që krijon rrjedha ujore si dhe bimësia përreth tij e bëjnë atë një ekosistem natyror interesant për jetën e gjallesave bimore dhe shtazore.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e PN janë evidencuar: **7 tipe habitatesh** natyror, **7 lloje**, floristike të rëndësishme, **3 lloje**, endemike, **1 lloj**, të Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCNs. Krahas bimësisë gjetembajtëse dhe gjethe rënëse të përfaqësuara nga Prralli, Marja, Ilqja, Gjineshtra dhe dushqet me shkozën, etj. Në zonë rriten edhe Lule Boçebore e mbretëreshës Ollga (*Galanthus reginae-olgae*) si dhe mbi 30 lloje saleporesh.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Të rrezikuar, **9 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **9 lloje**, Vulnerabile, **40 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **13 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Në disa sektorë të veçantë, ndërtimet pa kriter të restoranteve, arkitektura krejt e huaj për traditën e zonës dhe mbetjet e tyre dëmtojnë vlerat ekologjike dhe estetike të sitit. Ndaj, propozojmë që, në rishikimin e statusit të këtij MN, të përjashtohet hapësira e zënë nga veprimtaria turistike; të ruhet statusi i MN për burimin e Syrit të Kaltër, të cilit t'i bashkëngjitet pjesa e ruajtur e pyllit mesdhetar.

5. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “KARABURUN-ISHULLI I SAZANIT”

Njësia administrative

Qarku: Vlorë

Bashkia: Vlorë dhe Himarë

Sipërfaqja e përgjithshme: 17,858.67ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD dhe IBA.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Vlorë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në Gadishullin e Karaburunit; deri 1,446m (maja e Gjipalit) nga rafshi i detit. Gadishulli i Karaburunit, shënon fillimin e degëzimit P të Maleve Bregdetare. Ky gadishull zë fill në JL të ngushticës së Gjuhëzës (midis Sazanit dhe Kepit të Gjuhëzës) dhe vijon deri në qafën e Llogorasë.

Përbëhet kryesisht nga gëlqerorë të kretës dhe ka reliev kodrinor. Lartësia e tij rritet në drejtim të JL, deri në pllajën e Ravenës. Në V, ndodhet Maja e Ilqes (731m), ndërsa në J e Koretës (826m). Kjo pjesë ka kreshta të rrumbullakëta dhe shpate të thepisura, ku gjenden përrenj të rrallë e të thatë, më tepër gurorë. Kjo pjesë ka kreshta të rrumbullakëta dhe shpate të thepisura, ku gjenden përrenj të rrallë e të thatë, më tepër gurorë.

Në J, të Majës së Koretës ndodhet pllaja e Ravenës, me lartësi rreth 300m. Formimi i saj lidhet me dy shkëputje të mëdha, në V e J. Me sa duket, ajo është e kapur nga lëvizje ngritëse me amplitudë më të vogël sesa pjesa tjetër e gadishullit. Kjo pllajë është e sheshtë dhe me forma karstike.

Në JL, të saj ngrihet gradualisht mali i Rrëzës së Kanalit. Në këtë drejtim radhiten majat e Sinan Dukës (818m), Kollovoçkës (238m) dhe Shën Ilisë (1,498m), ku kreshta bëhet më e ngushtë, deri e thepisur.

Klima është mesdhetare, me verë të gjatë, të thatë dhe tepër të nxehtë, ndërsa dimri i butë dhe i lagësht. Këto kushte klimatike dhe sidomos zhvillimi intensiv i karstit kanë kushtëzuar hidrografi tepër të varfër me rrjedhje të përkohshme dhe pothuajse pa burime uji, të cilët dalin me shumicë në fund të detit. Tokat janë të hirta kafe dhe në lartësi të kafenjta.

Bimësia, kryesisht kserofile, përbëhet më tepër nga lloje barishtore dhe më pak nga shkurre të rralla të llojit të makies. Duke qenë e pabanuar dhe zonë rreptësisht e ndaluar ushtarake gjatë periudhës komuniste, ishte një “tullë e gjelbër” e natyrës sonë, që dallohej për biodiversitet të lartë dhe të rëndësishëm në Mesdhe: livadhe, pyje Pisha të zezë (*Pinus nigra*) dhe Rrobulli (*Pinus peuce*, *Pinus leucodermis*), Bredhi i Maqedonisë (*Abies borisii-regis*), Ilqe (*Quercus coccifera*), Valanidh (*Q. macrolepis*), makie mesdhetare, bimësi e shkëmbinjve detarë. Kati litoral është i shprehur mjaft mirë.

Në territorin e këtij PN shënohet kufiri V i aleancës *Oleo Ceratinion* dhe i qepës së detit (*Scilla maritima*). Këtu takohen lloje endemike e subendemike si dhe lloje të rralla e të kërcënuara (*Taxus bacata*, *Ceratonia siliqua* etj.)

Përfaqëson një hapsirë shumë të madhe, me potenciale të rëndësishme si për biodiversitetin ashtu dhe zhvillim ekonomik e turistik.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e PN janë evidencuar: **10 tipe habitatesh** natyror (2 habitate parësorë), **8 lloje**, floristike të rëndësishme, **5 lloje**, endemike dhe **1 lloj**, të Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit. Grupimet kryesore janë ata të kullotave të thata mesdhetare, pyjeve të çlirët me valanidh (*Quercus ithaburensis subsp. macrolepis*) e ndonjë tjetër dushk gjetherënës, makies me ilqe (*Q. ilex*) e më rrallë me dafine (*Laurus nobilis*), garrigave e friganëve, të ndryshme etj.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **2 lloje**, Seriozisht të rrezikuar, **2 lloje**, Të rrezikuar, **10 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **60 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **19 lloje**, Jo në listën e IUCN-s.

PN është gjithashtu një burim i mirë për blegtori, turizëm, ndoshta dhe veprimtari të tjera zhvilluese, por menaxhimi i tyre duhet bërë me kujdes për moskeqsimin e biodiversitetit. Kështu, nëse ka plane për krijimin e mëtejshëm të fshatrave turistike, atëhereato duhet të mospërfshihen në kufijtë e zonës. Problem kryesor është gjithashtu prania e zjarreve gjatë verës si dhe mbikullotja.

Zona ka potenciale të mëdha për zhvillimin e turizmit dhe të ekoturizmit. Por fillimet e tij janë më tepër kaotike dhe spontane, që po dëmtojnë vlerat e mëdha ekologjike.

6. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “RRËZOMA”

Njësia administrative

Qarku: Vlorë

Bashkia: Delvinë

Sipërfaqja e përgjithshme: 2,601.12ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Vlorë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi.

Parku Natyror shtrihet në shpatet me kundrejtim J, të Malit të Gjerë ose në krahinën me të njëjtën emër. Ndodhet nga rreth 600-1,600m mbi rafshin e detit; midis kufijve: në V, ZM të Kardhiqit; në L, kurrizi i Makrigim-Kamenikut; në J, fshati Varfaj, maja e Palohorit, Juvistës, Qafa e Vergoit; në P, kurrizi me kuota 266m dhe 1,561m.

I gjithë territori vendoset mbi formacione gëlqerore dhe përbëhet kryesisht nga gëlqerorë të karstëzuar, ka reliev kodrinor dhe malor, me lugina dhe maja të larta; klimë dhe bimësi mesdhetare, që dominohet nga shkurre dhe drurë gjetherënës.

Vegjetacioni barishtor mesdhetar mbulon sipërfaqet më të mëdha të parkut. Vegjetacionin shkurror dhe drunor e dominojnë shkoza, dushqet, drurë të rrallë të Blirit si dhe drurë të Gështenjës së butë.

Dallohet për biodiversitet të lartë habitatesh e llojesh, ku veçohen bimë aromatiko-mjekësore, formacione të *Phlomis fruticosa*, që përfaqësojnë stadin e parafundit të degradimit të pyjeve të *Quercetum ilicis*, për shkak të prerjeve abuzive dhe sidomos të mbikullotjes. Formacioni me vlerë është *Ostryo-Carpinion*, me individë të *Ostrya carpinifolia*, *Cornus mas*, *Carpinus orientalis* e *Corylus avellana* në përmasa më të mëdha në Shqipëri, duke i dhënë territorit vlera fitosociologjike e dinamike.

Në kufirin e sipërm të vegjetacionit pyjor takohen formacionet monokulturë, pothuajse të virgjra të *Abies borisii-regis*, me peizazhe mjaft të bukura.

Në lartësitë e territorit takohen kullota malore mesdhetare. Zona është rrugë shtegtimi për shpendët rrëmbyes. Rëndësi kanë burimet karstike.

Në këtë park natyror gjendet MN “Mëllezë e Rrëzomës”, pranë fshatit Kopaçëz, 1,200m mbi nivelin e detit, e cila është shoqërim bimor (50 ha) klimaks, ku mbizotëron druri i Mëllezës (*Ostrya carpinifolia*), me lartësi 8-10m dhe diametër të trungut 30-40cm.

Vegjetacioni barishtor mesdhetar mbulon sipërfaqet më të mëdha të parkut. Vegjetacionin shkurror dhe drunor e dominojnë shkoza, dushqet, drurë të rrallë të blirit si dhe drurë të gështenjës së butë.

Zona e Rrëzomës dallohet për habitatet tipike për rritjen e llojeve të saleporëve. Zona shërben gjithashtu si një korridor i rëndësishëm për kalimin e gjallesave shtazore drejt J dhe bregdetit.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e PN janë evidencuar: **5 tipe habitatesh** natyror, **5 lloje** floristike të rëndësishme (globalisht e rrezikuar të Gështenjës së Kalit (*Aesculus hippocastanum*), **4 lloje** endemike (Aubrietën shqiptare (*Aubrieta albanica*) dhe **1 lloj** të Listës së Kuqe të IUCNs.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj** Të rrezikuar, **8 lloje** Thuajse të rrezikuar, **7 lloje** Vulnerabile, **48 lloje** Jo shqetësuar, për **2 lloje** nuk ka të dhëna dhe **12 lloje** Jo në listën e IUCNs.

7. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “GËRMENJ”

Njësia administrative

Qarku: Korçë

Bashkia: Kolonjë

Sipërfaqja e përgjithshme: 1,410.06ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Korçë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në kurrizin malor Kamenik-Mali i Vashës, në lartësitë nga rreth 1,000-2,043m, vazhdon përgjatë kufirit shtetëror dhe, duke u ulur, arrin deri tek Mali i Vashës. Veçohet nga pjesa J e malësisë nëpërmjet disa zgjerimeve të përzgjeta: Shelegurit, Sotirës dhe Gërmenjit.

Përbëhet nga magmatikë, ndërsa majat e thepisura nga gëlqerorë: e Kamenikut (2,043m), Koziakut (1,600m), Kabashit (1,651m), e Vashës (1,638m), në trajtën e horsteve, të diferencuara si rrjedhim i lëvizjeve me kahe dhe shpejtësi të ndryshme. Mali i Koziakut zotëron gjithë shpatin magmatik të Gërmenjit, në formën e një thepi të madh. Në JL, ky kurriz zhytet në flish. Është vend i thyer e malor, me ndërthurje interesante të luginave të thella, shpateve pak të pjerrëta dhe të thepisura, maja të larta mbi 2,000m, livadhe polifite dhe çeltira në pyll.

Është vend i pasur me burime të ftohta, që ia rritin vlerat shkencore, turistike e çlodhëse, dhe përbëjnë njëherazi burime të ardhurash ekonomike për popullsinë vendore.

Takohen të gjitha zonat fitoklimatike, nga pyjet e shkurret mesdhetare deri në kullota malore mesdhetare. Mbulesa bimore e tij është mjaft e dendur dhe përbëhet nga halorë (Pishë e Bredh) dhe nga Ahishte të përziera.

Formacionet më interesante janë të *Abies borissii-regis* Matf. Me zhvillim të mirë janë formacionet pyjore të Pishës së zezë (*Pinus nigra*) dhe të Ahut (*Fagus sylvatica*), formacionet e rralla interesante të *Alnus glutinosa-Salix sp*, *Populus nigra*, me lajthi (*Corylus avellana*). Në brendësi, gjenden ligatina me vlera peizazhore dhe floristike. Pyjet e Pishës, Ahut dhe të Bredhit, përfaqësojnë habitate të rëndësishme për gjitarët e mëdhenj, si Ariu (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*) etj.

Ky park, e ndodhur përgjatë rrugës në skajin JL të vendit, përfaqëson një zonë interesante për biodiversitetin. Sidomos bimësia është e larmishme, e dominuar kryesisht nga Bredhi Maqedonise (*Abies borissii-regis*), Pisha e zezë (*Pinus nigra*), dushqe gjetherënës (*Quercus sp.*), Lajthi (*Coryllus avellana*) dhe Livadhe.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (Nëntor 2019) në territorin e PN janë evidencuar: **6 tipe habitatesh** natyror, **3 lloje**, floristike të rëndësishme dhe **3 lloje**, endemike. Flora është interesante, sidomos mbi shkëmbinj serpentimore (*Cistus albanicus*-endemike), (*Festucopsis serpentini* –subendemike), etj.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Të rrezikuar, **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **44 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **13 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

8. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “STRAVAJ-SOPOT”

Njësia administrative

Qarku: Elbasan

Bashkia: Elbasan, Prrenjas, Gramsh

Sipërfaqja e përgjithshme: 1,548.91ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Elbasan.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në vargun malor Polis-Lenie, nga rreth 1,000m në mbi 2.050m mbi rafshin e detit, me shtrirje 36km, nga gryka e Shkumbinit në V, deri në Sopot e Shpellë në J. Përbëhet kryesisht nga gëlqerorë, që formojnë një strukturë sinklinale të çrregullt dhe magmatikë, tepër të copëtuar nga shkëputje tektonike, dhe disa pulla terrigjene të eocenit.

Në përgjithësi, struktura e tij gjeologjike ka formën e një pllake të madhe gëlqerore të valëzuar dhe tepër të copëtuar, të rrethuar pothuajse nga të gjitha anët me shpate të thepisura. Në të ngrihen disa kreshta paralele, të ndara nga lugje dhe gropa me gjenezë të ndryshme. Ky mal shtrihet nga 200-1,800m lartësi; mbizotërojnë majat mbi 1,000m. Gjatë boshtit të sinklinalit të Polisit shtrihen majat më të larta të tij: Faqja e Madhe (1,975m) dhe Mali Plak (1,940m). Lugjet, në formën e govatës, me gjatësi deri në 2km e gjerësi 200-250m dhe depozitime morenore, janë akullnajore-karstike.

Ndër gropat më të mëdha dallohet: gropa e Malit Plak (1,560m) dhe e Sopotit (1,100m), me diametër deri në 2km, që janë gropa kontakti të modeluara fuqimisht nga akujt dhe erozioni. Në vazhdim të saj, shtrihet lugina e Gostimës (degë e Shkumbinit), që dallohet për gjarpërime dhe shpate të thepisura. Bimësia e malit të Polisit është e varfër. Më e dendur është në rrethinat e pllakës karbonatike me lagështirë më të madhe. Përbëhet kryesisht nga ahishtet, që veshin sidomos shpatet. Kreshta është e veshur me kullota të mira verore.

Ky rezervat përmbledh një mori habitatesh: pyje, kullota subalpine dhe alpine, liqene akullnajore, kanione, maja etj. Dallohet për diversitet të madh llojor e habitator dhe për bimë endemike dhe subendemike, si: *Hypericum albanicum* dhe *Lilium albanicum*. Llojet kryesore bimore janë: *Fagus sylvatica*, *Quercus petraea*, *Quercus cerris*, *Abies alba*, *Pinus nigra*, *Fraxinus ornus*, *Vaccinium vitis-idaea*, *Juniperus communis*, *Juniperus oxycedrus*, *Saturea montana*, *Hypericum albanicum*, *Genista sp.*, *Festucopsis serpentini*, *Pinus peuce*, *Pinus leucodermis*, *Euphorbia amygdaloides*, *Poa alpina*, *Rosa sp. etj.*

Përbën një bërthamë dhe biokorridor për gjitarët e mëdhenj: Ariun (*Ursus arctos*), Ujkun (*Canis lupus*), Rrëqebullin (*Lynx lynx*), Dhinë e egër (*Rupicapra rupicapra*), Kaprollin (*Capreolus capreolus*) etj.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (Nëntor 2019) në territorin e PN janë evidencuar: **4 tipe habitatesh** natyror.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Të rrezikuar, **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **50 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **14 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Ndërthurja e pyjeve me Ah e Bredh, në terrene të pjerrëta, me *Pinus leucodermis*, *Pinus peuce*, kullota alpine dhe bimësinë e çeltirave, i japin këtij rezervati bukuri të veçantë, me vlera turistike dhe shkencore. Dallohet për larmi peizazhesh, në të cilat pikasin pyjet halore dhe gjethegjëra, kullotat, reliefet relikte akullnajore në formën e cirqeve, format erozive, karstike etj.

9. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “LIQENI I SHKODRËS”

Njësia administrative

Qarku: Shkodër

Bashkia: Shkodër, Malësia e Madhe

Sipërfaqja e përgjithshme: 24,893.85ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD, zonë RAMSAR dhe IBA.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Shkodër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Liqeni i Shkodrës ndodhet në V-P të Shqipërisë, në kufi me Malin e Zi. Ujërat e liqenit derdhen në Detin Adriatik përmes Lumit Buna.

Liqeni i Shkodrës është më i madhi në Ballkan, me një sipërfaqe nga 360-540 km², dhe sëbashku me Lumenjtë Moraça, Drini e Buna përfaqëson një sistem unikal me potenciale të larta natyrore, biologjike dhe hidrologjike. Liqeni ka karakter litoral, me shumë kriptodepresione dhe me luhatje të madhe të ujit.

Përfshin pjesën shqiptare të liqenit (14.900ha), fillimet e lumit Bunë dhe rrethinat fushore e kodrinore të tij (11.635ha). PN përbëhet nga hapësira ujore (liqeni) dhe rrethinat tokësore.

Liqeni i Shkodrës është më i madhi në vendin tonë dhe i gjithë Ballkanit (369km²). 149km² janë brenda kufijve politikë të vendit tonë dhe pjesa tjetër jashtë tyre. Është 45 km i gjatë dhe 13km i gjerë. Grumbullon ujërat nga pellgu ujëmbledhës prej rreth 5.179km². Thellësia mesatare është 7-10m, ndërsa maksimalja 44m dhe vëllimi i ujit 2,6km³. Është fushor, fundi i tij përbën një kriptodepresion.

Nga ky liqen buron Buna, që derdhet në Adriatik. Brigjet P të liqenit janë gëlqerore e me plot ishuj shkëmborë, ndërsa brigjet L janë të ulëta të tipit akumulues. Aty mbarojnë me delta përrenjtë. Dikur, liqeni shtrihej deri në rrëzë të Alpeve.

Tiparet e sotme të liqenit janë formuar jo shumë kohë përpara. Sipas disa autorëve, ende vonë, në kohën historike, përmasat e liqenit ishin shumë të vogla. Më vonë sipërfaqja filloi të rritet, madje kjo rritje vazhdon edhe sot. Rritja më e madhe filloi sidomos në mesin e shekullit të kaluar, kur u formua një degë e Drinit, që derdhej në Bunë.

Drini me aluvionet e tij po e mbush shtratin e Bunës, duke e bërë këtë të fundit gjithmonë e më të paaftë për të nxjerrë ujë. Rritja e sipërfaqes është e lidhur edhe me uljen e ngadalshme të tokës

(brigjeve), me mbushjen e fundit të liqenit nga aluvionet e përrrenjve që derdhen në liqen. Për këtë rritje dëshmojnë: kthimi i gadishullit të Vraninës në ishull, zbulimet e shumta arkeologjike, banesa nën ujë, pohimet e banorëve vendas.

Për liqenin e Shkodrës janë karakteristike luhatjet e mëdha të niveleve. Në ushqimin e liqenit rolin kryesor e luajnë ujërat rrjedhëse sipërfaqësore, por vend të rëndësishëm luajnë edhe ujërat nëntokësore. Në të derdhet lumi i Moraçës (jashtë kufirit) dhe shumë përrenj malorë: Cvarica, Orakovska, Rjeka, Karshuma, Plavnica (jashtë kufirit), Përroi i Thatë, Rrjollli, Siça, Banushi, Vraka, që dallohen për regjimin e tyre tepër të çrregullt. Pellgu ujëmbledhës i liqenit është malor, i përbërë kryesisht nga gëlqerorë, tepër të karstëzuar dhe, në përgjithësi, i zhveshur nga bimësia.

Liqeni i Shkodrës përbën nivelin më të ulët të gjithë zonës, prandaj edhe burimet karstike, që dalin në taban ose në afërsi të tij janë të shumta (Syri i Sheganit, Viri, Krevenica, Shala e Kastranit, Ivanaji, Hoti etj.).

Ndërtimi i ujëmbajtësve të mëdhenj të hidrocentraleve mbi Lumin Drin, duke i shpërndarë plotat e këtij lumi në to, ka ndikuar disi në rregullimin e rrjedhjes së tij. Për pasojë edhe ndikimi i Drinit në fryrjen e liqenit të Shkodrës është pakësuar. Njëherazi, për të njëjtat arsye, edhe materialet e ngurta që çon Drini në Bunë tashmë janë më të pakta. Ndaj edhe mbathja e shtratit të Bunës tani bëhet shumë më ngadalë se më përpara.

Ujërat e liqenit të Shkodrës janë të ngrohta. Temperatura mesatare e shkurtit arrin 4–6° C dhe vjetore 16,3° C. Diferenca midis temperaturës së sipërfaqes dhe temperaturës në thellësi është e vogël (rreth 2° C), pasojë e thellësisë së vogël të liqenit. Si rrjedhojë e thellësisë së vogël, ujërat e liqenit janë të ngopura me oksigjen nga sipërfaqja në tabanin të tij. Uji, si pasojë e sasisë së madhe të lëndës së ngurtë të sjellë nga përrrenjtë dhe i zhvillimit të mikrogjallesave, është i turbullt dhe me tejdukshmëri të vogël, ndërsa ngjyra jeshile deri në blu të errët.

Klima subtropikale dhe kompleksi i habitateve liqenore, kënetore e lumore dhe me shumë nishe ekologjike ka krijuar kushte për një zhvillim të harlisur të makrofiteve submerse (*Potamogeton sp.*, *Ceratophyllum demersum*, *Najas marina*, *Valisneria spiralis* etj.), flotuese (*Nymphaea alba*, *Nuphar lutem*, *Trapa natans* etj.) dhe emergjente, si (kallmishte, xunkth, zubë, zhavar etj.)

Edhe fauna e tij është e pasur dhe nga më interesantet në Evropë. Lumi i Bunës shërben si vendkalim i peshqve Det-Liqen dhe ndërsjelltas. Në të jetojnë afro 45 lloje peshqish, ndërmjet të cilëve dhe blini (*Acipenser sturio*). Disa kanë rëndësi ekonomike, si: Gjuca, Krapë, Qefulli, Ngjala, Njila, Lloska, Kubla etj.

Liqeni i Shkodrës është vlerësuar ndër hapësirat ujore më të mëdha në Ballkan, me ekosistem të pasur me peshq dhe shpendë. Për këtë arsye, qeveria shqiptare dhe ajo malazeze e kanë shpallur atë “zonë të mbrojtur”. Njëherësh është zonë e rëndësishme IBA për shpendët në Evropë (afro 40 lloje shpendësh ujorë) dhe për llojin globalisht të kërcënuar *Phalacrocorax pygmeus*. Përdoret për peshkim, ujitje dhe turizëm.

Liqeni karakterizohet nga një florë dhe faunë shumë e pasur e me shumë endemizma, si dhe nga një kapacitet dhe diversitet i lartë shpendësh, prej të cilëve 168 lloje u përkasin habitateve ujore.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e PN janë evidencuar: **15 tipe habitatesh** natyror (sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **3 tipe habitatesh**, janë të listuara si prioritare), **13 lloje**, floristike të rëndësishme, **3 lloje**, endemike, **4 lloje**, të Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit dhe **7 lloje**, që përfshihen në Konventën e Bernës. Në Liqeni i Shkodrës rriten një subspcie endemike (*Minuartia baldaccii* subsp. *scutariensis*), **2 lloje**, të rralla (*Tanacetum*

cinerariifolium dhe *Campanula austroadriatica*), **3 lloje**, të kërcënuara globalisht (*Caldesia parnassifolia*, *Marsilea quadrifolia*, *Trapa natans*), etj.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **3 lloje**, Seriozisht të rrezikuar, **1 lloj**, Të rrezikuar, **11 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **76 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **24 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Ka disa MN me rëndësi shkencore, ekologjike dhe turistike: *Mbihipja tektonike e Shirokës*, *Mullarët e gurtë në Bajzë*, *Shpella e Krevenicës*, *Syri i Sheganit*, etj.

10. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “KUNE-VAIN-PATOK-FUSHËKUQE”

Njësia administrative

Qarku:Lezhë

Bashkia:Lezhë ,Kurbin.

Sipërfaqja e përgjithshme: 9,054.83ha.

Në sipërfaqen e parkut natyror përfshihen 5km gjatësi të Lumit Drin dhe 8km të Lumit Mat.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD, zonë IBA.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Lezhë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

a. Rajoni “Kune-Vain-Tale”, shtrihet në V-P të Shqipërisë. Rajoni lagunore përfshin lagunat e Kunes (10 km²), Merxhanit (2.5 km²), Knallës (2.2 km²), Cekës (2.2 km²), Vainit (14.5 km²) dhe deltën e Drinit të Lezhës. Është sistemi ligatinor më i ndërlikuar, i vendosur në deltën e rrjedhjes së poshtme të Drinit, të Lezhës, në breg të detit Adriatik. Ndodhet shumë afër qytetit të Shëngjinit dhe pranë fshatrave Ishull Lezhë, Ishull Shëngjin, Tale etj. Përfshin habitate tokësore, laguna, moçale dhe kënetat.

Territori përbëhet nga depozitime kënetore, detare e lumore të kuaternarit. Të parat përfaqësohen nga argjila, rëra argjilore e rëra të imëta, me trashësi rreth 1 m, ndërsa trashësia e tokave të pasura me lëndë organike arrin 0,1-0,2m. Depozitimet detare, kryesisht rëra, formojnë brezin 100-300m të gjerë dhe 20-25 të thellë në bregdetit.

Në deltën e Drinit të Lezhës, aktualisht, veprojnë dy faktorë të vazhdueshëm dhe tepër të fuqishëm: natyrorë, të shprehur me lëvizjet ulëse të fushës Lezhë-Ishëm, të shoqëruar me përparimin e detit drejt tokës dhe me ngritjen e vazhdueshme të nivelit të ujërave nëntokësore, dhe faktorët artificialë, ndër të cilët janë tre kryesorë: kthimi i Drinit të Lezhës në Bunë, në verën e vitit 1963, që u shoqërua me zvogëlimin e menjëhershëm të prurjeve të ngurta në grykëderdhjen e tij; bonifikimi i sipërfaqeve të gjera në pjesën qendrore dhe L të fushës së Lezhës. Me këto shkaqe është e lidhur përmbytja e deltës së Drinit, që ka rritur sipërfaqen ligatinore dhe mbizotërimin e gërryerjes së brigjeve, gjë që ka për pasojë zvogëlimin e vazhdueshëm të sipërfaqes.

b. Rajoni “Patok-Fushëkuqe-Ishëm”, me sipërfaqe rreth 47 km² ndodhet përgjatë bregdetit bregdetit të Detit Adriatik, në P të Shqipërisë, midis deltës së Lumit Mat dhe Kepit të Rodonit. Ndër

sipërfaqet më të rëndësishme janë Laguna e Patokut, delta e Lumit Mat, Droja, kënetat e Godullës dhe Negli.

Vija bregdetare e rezervatit, tepër dinamike, është shumë e ndërliqur: delta në formim dhe të braktisura; breza litoralë të rinj dhe të vjetër; sektorë në gërryerje intensive; laguna të vjetra drejt kënetëzimit dhe në formim e sipër. Në sektorin midis deltës së Matit dhe asaj të Ishmit evolucioni i fushës dhe përparimi i saj drejt detit u kushtëzua nga formimi dhe evolucioni i vazhdueshëm i lagunave detare midis dy deltave fqinje.

Në fushën midis Laçit dhe lagunës së Patokut gjenden tri mbetje të brezave të vjetër litoralë, mbi të cilët u vendosën qendrat e banuara (Gore, Fushëkuqe, Patok) për t'u shpëtuar përmbytjeve të lumenjve apo lagështirës së tepërt.

Rritja e brezit litoral fillon nga kepat ose nga mbetjet e deltave të vjetra të lumenjve, duke sjellë formimin e gjireve detare dhe, më pas, të lagunave bregdetare. Në këtë sektor janë formuar katër brezni lagunash, që kanë ndjekur njëra-tjetrën, si pasojë e bllokimit të lidhjes dhe të komunikimit me detin.

Ky proces natyror është shoqëruar me formimin e bregdetit të marsheve, që dallohet nga ndërthurja e sipërfaqeve të thata me rripat apo sipërfaqet e lagura: moçale, pellgje me ujë të mbushura me bimësi higrofile. I tillë është edhe territori i rezervatit, i krijuar nga kënetëzimi i lagunës dhe më pas nga tharja e kënetës, që e pasoi në rrugë natyrore.

Në P ndodhet laguna e Patokut, e cila po shkon drejt kënetëzimit gradual, ndërsa përballë saj po formohet një lagunë e re, që po veçohet nga deti nëpërmjet një brezi litoral, që zë fill në kepin J të deltës së Matit. Ky brez litoral, rreth 1-2m mbi nivelin e detit dhe me shtrirje paralele me të parin, pas rreth 30 vjetësh, mbi të është vendosur bimësia dhe është formua plazhi i ri, ku kanë filluar ndërtimet turistike.

Brezi po rritet me shpejtësi nga V në J, sepse furnizohet me aluvione nga Mati, Grykëderdhja e të cilit tashmë ka pozicion J. Ky proces nuk po zhvillohet me të njëjtin ritëm në drejtim të kundërt: nga J drejt V, pra nga delta e Ishmit. Ky proces do të çonte në formimin e plotë të lagunës së re, e cila është e pesta në radhën e lagunave të formuara në këtë sektor të bregdetit të Adriatikut.

Dinamizmi aktual shprehet edhe me gërryerjen intensive të shumë sektorëve të bregdetit të ulët akumulues. Më i shprehur është në brezin litoral që ka krijuar lagunën ekzistuese dhe plazhin e Patokut, mbi të cilin u ngrit infrastruktura turistike. Në tre dhjetëvjeçarët vijues, në këtë plazh filloi erozioni detar, intensiteti i të cilit u rrit në mënyrë të ndjeshme. Erozioni solli përparimin e detit në drejtim të tokës në mbi 300 m, copëtoi brezin, madje në J e zhduku plotësisht. Këtu ujërat e lagunës së vjetër janë bashkuar me ujërat e lagunës së re, ndërsa ndërtesat e plazhit janë në ujë. Pasojat e këtij erozioni kaq intensiv janë jo vetëm ekonomike, por edhe ekologjike, sepse janë zhdukur habitate të shumë gjallesave dhe rrezikon edhe sektorë të gjerë të vetë rajonit.

Ndër faktorët natyrorë theksohen luhatjet e grykëderdhjeve të lumenjve, sidomos të Matit, por prurjet e tij të ngurta furnizojnë brezin e ri litoral, ndërsa në të vjetrin ka një bilanc negativ të prurjeve të ngurta. Ndërsa në grykëderdhjen e Ishmit ka ndërhyrë njeriu, duke e devijuar atë tërësisht brenda në lagunë.

Në faktorët artificialë janë ndërtimi i digave të hidrocentraleve mbi lumin e Matit; ndërhyrjet në shtretërit e lumenjve, duke i devijuar dhe duke marrë në ta materiale inerte, që u shoqëruan me pakësimin e madh të prurjeve të ngurta në det prej këtij lumi; sistemin e kanaleve kulluese dhe bonifikimin e kënetave dhe shumë ligatinave, që gjithsesi prishën ekuilibrin natyror.

Në këtë rajon janë dy gjeomonumente: Ishulli i Cabakut (4,5 ha) dhe Brezi litoral i Bregut të Ri.

Në të dy rajonet, përgjithësisht, takohen disa tipa tokash: aluviale (Eutrix fluvisols), të varfra dhe alkaline pranë shtratit të lumit, të lidhura me vërshimet e tij; arenosolet, kryesisht në bregdet dhe disa herë në thellësi të masivit, të krijuara nga transportit selektiv i materialeve të ngurta nga ujërat detare dhe lumore, vende-vende, kur janë shkatërruar dunat, të mbuluara me pisha ssp.; të kripura, që janë rëra me kripëzim të lartë në pjesën e sipërme; clay hydromorphis, tipike për zonat kënetore, zakonisht të kripura dhe me tri shtresa; Eutrix (Cambisols), të formuara nga procesi i transformimit në tokë bujqësore, të thella me shumë lagështi dhe argjila në pjesën e poshtme.

Janë identifikuar rreth 277 lloje të bimëve vaskulare, të përfshira në 67 familje dhe 202 gjini. Numrin më të madh të llojeve bimore e shënon familja *Graminaceae*, me rreth 35 lloje, e ndjekur nga familja *Compositae*, me 24 lloje etj. Larmia e faunës, e kushtëzuar nga tiparet fiziko-gjeografike të zonës, shprehet në numrin e madh të llojeve: rreth 110 lloje planktonësh, 17 lloje molusqesh, 117 tipa insektesh, 59 lloje krustacësh, 10 lloje amfibesh, 29 lloje reptilash, 26 lloje peshqish, 196 lloje zogjsh, 23 lloje gjitarësh.

Rajoni përmban peizazh tokësor, ligatinor dhe detar tërheqës dhe një sistem lagunash, të lidhura me njëra-tjetrën nga Drini i Lezhës. Karakteristikat fizike të mjedisit kanë krijuar kushte të përshtatshme për zhvillimin e habitateve shumë të qëndrueshme, që ofrojnë strehë, ushqim dhe mundësi riprodhimi për shumë lloje llojesh. Në PIM të RNM Kune-Vain janë dalluar këta tipa: marin, estuarin, palustrin, riverin. Habitati estuarin është më i rëndësishëm dhe me shtrirje më të madhe, 64% të rezervatit. Takohen këta tipa kryesorë vegjetacioni: bimësi ujore, hidro-higrofile, halophys, psamofile, pyje dhe shkurre.

Ka vegjetacion ujqor (të ujërave të njelmëta e të ëmbla) të shprehur mirë, me shtrirje të kallamishteve të ndërthurur me pasqyra uji. Llojet kryesore të vegjetacionit ujqor janë: *Zostera noltii* dhe *Ruppia cirrhosa*. Së bashku me algat, formojnë disa biocenoza, që janë një nga burimet e oksigjenit në ujërat e lagunës.

Bimësia hidro-higrofilike mbulon një pjesë relativisht të madhe të lagunës së Kune-Vainit. Përbëhet nga komuniteti i *Phragmites australis*, shumë i qëndrueshëm ndaj ndryshimeve mjedisore dhe i përhapur më shumë në brigjet e lagunës, të Cekës; komuniteti me *Typha angustifolia*, më pak i përhapur në lagunë se i pari, në formën e brezit përgjatë lumenjve, kanaleve apo rrjedhjeve të tjera; komuniteti me *Scirpus s.* etj.

Bimësia halofile, e përhapur në zonat me kripëzim të madh, shprehet me: komunitetet me llojet dominuese *Arthrocnemum genera* (*Arthrocnemum fruticosum*, *A. perenne*, *A. glaucum*, *Salicornia europaea* etj.), që jetojnë në tokat kënetore me shumë kripë, të mbuluara nga uji në pjesën më të madhe të vitit; komunitetet me lloje mbizotëruese *Juncus genera*, të përfaqësuar nga *Juncus acutus* dhe *Juncus maritimus*, që shpesh formojnë breza të pandarë dhe, në ndonjë rast, të ndërthurur me komunitete të tjera si *Arthrocnemum sp.*; komuniteti i *Juncus acutus*, shumë i qëndrueshëm ndaj ujërave të kripura; komuniteti me dominim të llojeve të *Scirpus holoschoenus*, *Saccarum ravennae* etj., me shtrirje të vogël, pas dunave ranore mes komuniteteve të tjera; vegjetacioni i dunave ranore, *psamofil*, në formë brezi; llojet pioniere pas bregut, si: *Cakile maritime*, *Xanthium stumarium*. Rol më të dukshëm luan *Cyperus capitatus*, *Euphorbia palasis* etj.

Bimësia e lartë përbëhet nga pyjet dhe shkurre tipike mesdhetare. Komuniteti pyjqor është i përqendruar kryesisht në ishullin e Kunes dhe Zajet. Dallohen lloje mbizotëruese të *Alnus glutinosa*, *Fraxinus angustifolia*, ka *Ulmus minor*, *Quercus robur*, *Populus alba* etj. Nënkat i shkurreve përbëhet nga *Rubus ulmifolius*, *Tamarix dalmatica* etj. Nënkat i barishtor është i pasur me *Lythrum salicaria*, *asparagus acutifolius* etj.

Larmia e tipareve të habitateve natyrore ose gati natyrore ka krijuar kushtet për larmi llojesh të faunës. Larmia dhe pasuria e shpendëve të ujit, me rëndësi të veçantë, ka qenë motivi i shpalljes së saj “Rezervat Gjuetie” në vitin 1940. Ndër gjallesat e egra, rëndësi kanë llojet e rrezikuara në shkallë botërore, si: Karabullaku (*Phalacrocorax Pygmeus*) dhe Lundërza (*Lutra lutra*), por edhe lloje të tjera të rrezikuara si: *Rhinolopus euryale*, *Milvus migrants*, *Rana balcanika*, *R lessone* etj. Më të rëndësishmit në nivel vendor dhe kombëtar janë *Ardeides*, si *Ardea cinerea*, *Egretta garzetta*, *Egretta alba*. Për *Ardea cinerea* dhe *Egretta garzetta*.

Ndër shpendët rrëmbyes me dendësi më të lartë në vendin tonë, dallohen Shqiponja e malit (*Aquila chrysaetus*) dhe Petriti (*Falco peregrinus*) dhe lloje të rralla që mbrohen nga disa konventa. Rajoni vizitohet shpesh nga Breshka deti dhe Foka mesdhetare, me rëndësi të veçantë në ekosistemin mesdhetar.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e RNM/PN „Kune-Vain-Tale“ janë evidencuar: **16 tipe** habitatesh natyror (sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **3 tipe** habitatesh janë të listuara si prioritare), **5 lloje**, floristike të rëndësishme, **1 lloj**, endemike, **2 lloje**, të Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit dhe **2 lloje**, të Konventës së Bernës.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **2 lloje**, Seriozisht të rrezikuara, **3 lloje**, Të rrezikuara, **12 lloje**, Thuajse të rrezikuara, **8 lloje**, Vulnerabile, **85 lloje**, Jo shqetësuar, **3 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **23 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Me gjithë dëmtimet e mëdha, rajoni ruan ende vlera shkencore dhe ekologjike, si zonë me një sërë tipash të habitateve dhe si IBA shumë e rëndësishme për shpendët shtegtarë dhe sidomos për koloninë e çafkave (*familja Ardeidae*), ndërsa në lagunën e Merxhanit dhe ligatinat përreth saj takohen lloje të shumta shpendësh, për të cilat ajo ka statusin “IBA”.

Ligatinat e përbëra nga ujëra bregdetarë, laguna e kënetat, ujëra të ëmbla (lumenjtë dhe kanalet kullues) etj. kushtëzojnë praninë e shumë llojeve peshqish me vlera ekonomike. Zona është përdorur vazhdimisht për peshkim dhe për gjueti, si veprimtari ekonomike, po vitet e fundit mbipeshkimi dhe peshkimi i paautorizuar kanë dëmtuar bazën dhe burimin e jetës së lagunës. Por trysnia ndaj tyre është rritur në mënyrë dramatike gjatë shekullit të fundit.

Zhvillimi spontan i turizmit joformal me ndërtime të paligjishme në territorin e ZM, ka copëtuar habitatin, ka rritur ndotjen dhe ka dëmtuar vlerat estetike. Në këtë rajon janë dy monumente natyre: Këneta e Kashtës, Rivat e Drinit.

Panorama e mrekullueshme, trashëgimia e pasur natyrore, por edhe kulturore që shprehet në veshjet, muzikën dhe gatimin tradicional, vlerat arkeologjike përreth, kushtet dhe mjetet lehtësuese për vizitorët, përbëjnë potenciale të mëdha turistike.

Për të vënë në eficiencë dhe për të përmirësuar funksionet çlodhëse, janë rrealizuar disa investime të rëndësishme në infrastrukturë, si: kulla vëzhgimi, ura mbi lumin Drin, që do të lidhë pjesën e Kunes me atë të Vainit; ndërtesa e zyrave; barrierat dhe kabinat e kontrollit në hyrjen e Vainit të Kunes; gardh rrethues midis rrugës dhe plazhit; shenja dhe tabela treguese; shërbime emergjente shëndetësore dhe mjedise higjienike për vizitorët etj. Në Vain është ndërtuar dhe funksionon edhe Qendra e Vizitorëve të parkut natyror.

Rajoni Patok-Fushëkuqe-Ishëm është i pasur me ligatina dhe bimësi karakteristike. Ligatinat, tokat e lagëta dhe sidomos grykëderdhja e Matit mbajnë një numër të konsiderueshëm shpendësh të ujit dhe janë të rëndësishëm për peshqit. Larmia e tipeve të habitateve ujore, dhe klima e përshtatshme subtripokale kanë favorizuar rritjen e një bimësie të zhvilluar submerse, (*Zostera* and *Ruppia*), emergjente (kallamishte, zhavar etj.), pyjore, halofite dhe të dunave ranore (psamofite). Këtu takohet bimësi halofite (e tokave të

kripura); është një nga lagunat më të rëndësishme të Mesdheut për shpendët limikole (*Charadriiformes*); e vetmja lagunë ku takohet lloji globalisht i kërcënuar *Numenius tenuirostris*, duke përbërë kështu një IBA të një rëndësie të veçantë për vendin, vend ushqimi e strehimi për Breshkujcën detare (*Chelonia mydas*) etj.. Ruhet ende një areal i vogël pylli të rrënjës (*Quercus robur*), dru gati në zhdukje në vendin tonë.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e RNM/PN „Patok-Fushëkuqe-Ishëm“ janë evidencuar: **14 tipe** habitatesh natyror (sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **3 tipe** habitatesh janë të listuara si prioritare), **5 lloje**, floristike të rëndësishme, **1 lloj**, endemike, **2 lloje**, të Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit dhe **2 lloje**, të Konventës së Bernës.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **2 lloje**, Seriozisht të rrezikuar, **2 lloje**, Të rrezikuar, **11 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **80 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **21 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

11. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “KORAB-KORITNIK”

Njësia administrative

Qarku: Kukës, Dibër

Bashkia: Kukës, Dibër.

Sipërfaqja e përgjithshme: 55,417.69ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD dhe e Brezit të Gjelbër.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Kukës dhe Dibër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Përfaqëson një zonë me sipërfaqe shumë të madhe dhe ndodhet në vargun malor të Korabit, midis lumenjve Drini i Zi dhe Drini i Bardhë, në lartësitë nga rreth 800m në 2,754m (maja e Korabit) si dhe në kufi me shtetet fqinje, Kosovë dhe Maqedoninë e Veriut. Është vargu malor më i lartë, më kompakt dhe me reliev më të larmishëm në vendin tone, ku ndërthuren forma dhe mbetje të relievit të periudhave apo etapave të ndryshme të këtij evolucioni.

Përfaqësohet nga një masiv malor, tipik alpin, sidomos në pjesën V, kurse në atë J relievi është disi më i zbutur. Gjithashtu, rrjeti ujqor është i pasur me lumenj, përrenj dhe liqene karstike, habitate këta mjaft të përshtatshëm edhe për një numër të madh amfibësh, reptilësh e peshqish.

Përbën pjesën më P dhe më të lartë të harkut të madh malor Sharr-Korab-Rudokë, që në pjesën më të madhe të tij shtrihet jashtë kufijve shtetërorë të Shqipërisë. Përbëhet nga rreshe dhe gëlqerorë e dolomite të paleozoit, në gjendje të mermerizuar, që formojnë relievet më të larta e më të thepisura; nga gëlqerorët e mesozoit, në VP dhe në J; nga gjipset në pjesën qendrore; nga efuzivët (mali i Gramës) dhe flishi, që përbëjnë skajin më JL, të vargut.

Vargu është formuar në horstin e madh midis grabenit të Drinit të Zi, në P dhe të Pollogut, në L. Ka ndërtim luspore e bllokor, të shprehur në reliev, rezultat i ndërthurjes së regjimit të lëvizjeve neotektonike në ngjeshje me ato në tërheqje, që krijuan shkëputje të shumta tektonike në trajtë harkore, që ndërpresin strukturat e tij kryq e tërthor, duke e ndarë atë në blloqe dhe luspa të veçanta, që kanë hipur mbi njëra-tjetrën.

Ky ndërtim gjeologjik i vargut të Korabit ka kushtëzuar shkallëzimin e relievit, në përgjithësi nga L në P dhe ka thelluar vazhdimisht kontrastet morfologjike dhe formën harkore të vargut të Korabit. Si rrjedhojë e lëvizjeve të fuqishme neotektonike vargu u ngrit, u deformua dhe u copëtua, u shoqërua me lartësinë e madhe, me zhvillimin karakteristik të rrjetit hidrografik, me copëtimin e madh të relievit.

Lartësitë në këtë varg malor ndryshojnë nga rreth 400-500m në mbi 2,750m. Lartësitë rriten nga P në L, ku ndodhen edhe majat më të lara (Korabi 2,754m, Portat e Korabit 2,725m etj.).

Lëvizjet diferencuese që përmendëm më lart sollën riaktivizimin e fuqishëm të veprimtarisë gërryese të ujërave rrjedhëse dhe të proceseve të shpateve, që u shoqërua me shtimin e fuqishëm të erozionit regresiv të degëve të djathta të Drinit të Zi, si Përroi i Banjës, Gramës, Veleshicës, Bushtricës dhe lumi i Lumës etj. Këta përrrenj kanë depërtuar deri në kreshtën kryesore të vargut të Korabit, duke e copëtuar atë në një mori kurrizesh.

Luginat, për shkak të përbërjes litologjike, herë ngushtohen, duke marrë dhe formën e kanionit, herë zgjerohen deri në formën e pellgut. Në përgjithësi, degëzimet e shumta në terrigjenet mblidhen në një grykë të vetme, ku përroi apo lumi çan brezin e gëlqerorëve në P, duke marrë kështu formën e kanionit të ngushtë (i Vanave, Bicajt dhe i Bushtricës).

Rrjeti hidrografik i vargmalit të Korabit përfaqësohet nga Lumi i Lumës dhe i Bushtricës, të cilët dallohen për rrjedhje të përhershme.

Kurrizi malor Koritnik-Gjallicë, karakterizohet nga një reliev mjaft i ashpër, që bën kontrast të theksuar me pllajën e lartpërmendur. Përbëhet tërësisht nga gëlqerorë dhe shtrihet ndërmjet Bicajt, në JP dhe Zhurit të Prizrenit, në VL. Lartësimi i menjëhershëm i këtij kurrizi dhe shtrirja e pellgut tektoniko-eroziv të Kukësit nga VP dhe e depresioneve të kontaktit nga JL kanë nxjerrë në reliev një kurriz malor tipik alpin.

Gryka e Vanave (mbi 300 m thellësi), e formuar nga Lumi i Lumës e ndan kurrizin në dy male të veçanta, Koritnikun dhe Gjallicën. Koritniku, me lartësi 2,392 m (Maja e Pikëllimës) shtrihet midis Grykës së Vanave dhe Zhurit të Prizrenit. Në JP bie thik në Grykën e Vanave, kurse nga VL, duke filluar nga Maja e Pikëllimës, ulet gradualisht me një rieliv karstik. Dy cirqe akullnajore i kanë dhënë Majës së Pikëllimës një formë piramidale. Në shpatin VP janë formuar dy shkallë të qarta, me lartësi 1,200-1,300m, dhe tjetra me lartësi 500- 600m në kontaktin midis gëlqeroreve dhe efuziveve (fshati Pobreg e Bardhoc). Shpati JL bie pjerrtas mbi prahun litologjik të Zapodit dhe luginën e përroit të Orgjostit.

Mbulesa bimore e malit të Koritnikut përfaqësohet kryesisht nga Rrobulli, në shpatin JL, dushqet dhe Ahu në shpatin VP (1,800-2,000 m). Mbi këtë lartësi shtrihen kullota alpine.

Në territoret e ndërtuara nga gipsi ka forma karstike, ndërsa në lartësitë mbi 1,400-1,600m mbizotëron relievi relik akullnajor, me cirqe, shpatullime, lugje etj. Në këtë varg malor dallohet pllaja e Shishtavecit e malet përreth saj dhe vargu Korab-Deshat, të ndara lugu akullnajor i rrafshit të Korabit, i cili ndan malin e Serakolit nga i Korabit.

Pllaja e Shishtavecit e malet përreth, fillon me malin e Koritnikut (2,395m), që vijon me malin e Gjallicës (2,486m), të cilët ndahen nga Gryka e Vanave, nëpër të cilën lumi i Lumës hyn në gropën e Kukësit. Mali i Kolesjanit (2,051m) shtrihet në J, të Gjallicës dhe ndahet prej tij nga gryka e Bicajt. Në vazhdimin JL, lartësohet mali i Serakolit (2,119m), i Kallabakut (2,175m) dhe i Tërfojës. Midis këtyre maleve shtrihet pllaja e Shishtavecit (1,300-1,700m), që vijon edhe jashtë kufirit shtetëror. Është e gjatë rreth 15km (brenda kufirit shtetëror) dhe e gjerë 11km. E përbërë nga rreshpet, në

përgjithësi, ka relief shumë të copëtuar nga degët e lumit të Lumës. Në pjesën më të lartë JL, të kësaj pllaje ka forma akullnajore.

Gjallica, që shtrihet më në JP, ngrihet menjëherë në formën eliptike, deri në lartësinë 2,484m. Pjesa kulmore formon një kreshtë të mprehtë, që bie thikë mbi Grykën e Vanave, në VL dhe mbi Bicajt, në JP. Shpati VP formon një rrëpirë thyerje madhështore mbi pellgun e Kukësit, me lartësi afro 2,000m. Kurse shpati JL, bie më butë në depresionet e kontaktit të Topojanit e Tërshanës si dhe lidhet gradualisht me pllajën e Shishtavecit. Në ndryshim nga mali i Koritnikut, cirqet akullnajore këtu janë ruajtur shumë pak, për shkak të pjerrësisë së madhe të shpateve.

Në J, të Gjallicës shtrihet Mali i Kolesianit, që në pjesën dërmuese përbëhet prej rreshpesh të paleozoit dhe pjesërisht nga gëlqerorë të mesozoit. Pjesa kulmore është shumë e butë, kurse shpatet janë mjaft të mprehta, derisa formojnë rrëpira tektonike në gëlqerorët e pjesës së poshtme të tyre. Shtrirja e malit midis luginës së Drinit të Zi, në P dhe dy degëve të djathta të luginës së Bushtricës dhe të Bicajt, e kanë vecuar mjaft qartë nga mjedisi rrethues.

Mali i Serakolit, shtrihet në J të pllajës së Shishtavecit, i ndarë nga lugina Përroit të Çajës (Bushtricë), i përbërë gati tërësisht nga rreshpe dhe me strukturë luspore e bllokore. Ka një formë të përzgatur me drejtim VP-JL, midis luginës së Bushtricës, në V dhe të Veleshicës, në J. Mali i Serakolit ndahet në dy pjesë, pjesa JL, që përfaqëson relievin më të lartë (Kulla e Zyberit, 2,372m), dhe pjesa VP, që ulet menjëherë në luginën e Drinit të Zi. Shpati V, midis Sarakolit e Kullës së Zyberit, është modeluar nga cirqe akullnajore, kurse në JL bie pjerrëtas mbi luginën e Veleshicës.

Vargu Korab-Deshat, ka përbërje më të larmishme litologjike. Këtu dalin gëlqerorët e mermerizuar, tepër të qëndrueshëm. Mali i Korabit (2,754m) ku dallohen tri kreshta kryesore, që ndahen nga gropa dhe lugje kontakti: e Panairit, e Staneve të Preshit dhe Bjeshka e Shehut. Mali i Deshatit, i përbërë nga gëlqerorë dhe terrigjenë, ku kulmojnë maja e Velivarit (2,374m) dhe Kërçinës (2,325m).

Kreshta tjetër e këtij vargu është Porta e Korabit, e cila ndahet nga maja e Korabit, prej qafës me të njejtin emër (2,475m lartësi). Kjo kreshtë, ndan gropën e Staneve të Preshit, në VL nga e Bjeshkës së Shehut, në JP.

Në J, Korabi vazhdon me malin e Gramës (2,345m), dhe në JP arrin në formë të ngushtuar mbi qytetin e Peshkopisë. Mali i Gramës, nga ana strukturore, përfaqëson një luspë të fuqishme efu-zivo-sedimentare të hipur mbi gipset deri në 15-20 km. Në drejtim të malit të Gramës, kurrizi ulet dhe bëhet më i butë, sepse gëlqerorët i lënë vendin rreshpeve. Shpati P bie mjaft pjerrët në shpatullën akullnajore të Bjeshkës së Zonjave, midis Malit të Bardhë e të Gramës. Kjo shpatullinë është formuar në kontaktin tektonik të rreshpeve me gipset e Malit të Bardhë dhe përbën një prag litologjik.

Mali i Deshatit, mbyll përfundimisht këtë varg malor. Përbëhet kryesisht nga flishe, ndërsa gëlqerorët formojnë vetëm majat më të larta të tij. Ka një formë të përzgatur dhe ngushtohet gradualisht, derisa përfundon në Grykën e Radikës (jashtë kufirit). Kurrizi i tij është relativisht i butë, me përjashtim të majës së Velivarit (2,374m) dhe të Kërçinës (2,325m), ku dalin shkëmbinj gëlqerorë.

Klima dhe hidrografia e këtij vargu malor janë trajtuar tek pllaja e Shishtavecit, jo vetëm se zë pjesën dërmuese të tij, por dhe për shkak të mungesës së të dhënave për pjesët e larta malore.

Tokat në vargun e Korabit përfaqësohen nga të kafenjta malore, të murrme pyjore dhe livadhore malore. Tokat e kafenjta malore shtrihen në 600-1,300m lartësi, pjesa më e madhe janë të zhvilluara në formime rreshpore e gëlqerore. Kanë trashësi të konsiderueshme, përshkak të pjerrësisë së vogël të relievit dhe përbëjnë fondin kryesor të tokave bujqësore.

Vargu i Korabit ka veshje të paktë bimore, veçanërisht pyjore, që lidhet me shtrirjen e konsiderueshme të lartësive. Bimësia përbëhet nga dushqe, halorë (Pisha, Bredhi, Rrobulli) dhe Ahishte me shpërndarje ishullore, ndërsa lartësitë kanë kullota verore.

Shkallëzimi vertikal i bimësisë fillon me katin e Dushkut, që shtrihet nga 400-1,100m dhe përbëhet nga llojet Qarr, Bungë, etj. Sipërfaqja e këtij brezi zvogëlohet gradualisht, pasi po zëvendësohet nga drurë frutore (mollë, kumbulla, arrë, gështenj etj.) dhe kultura të tjera bujqësore.

Kati i Ahut i përqendruar në disa sektorë të këtij vargu, ka shpërndarje mjaft të çrregullt. Shtrirjen më të gjerë e ka në malin e Kolesianit, ku formon pyje të dendura, pastaj në malin e Koritnikut (shpati VP e JL) dhe të Deshatit (midis Gramës e Velivarit). Në malet e tjera Ahu formon areale mjaft të ngushtë ose zëvendësohet nga Pisha e zezë (*Pinus nigra*), si në Malin e Bardhë. Ahu shtrihet midis 1,300-1,900m lartësi, veçse mbi lartësinë e 1,800m përgjithësisht takohet në gjendje të degraduar. Në këtë kat rritet edhe pylli i Mështeknës, (*Betula verrucosa*) që ndodhet në pllajën e Shishtavecit, midis fshatrave Turaj dhe Shishtavecit, në lartësinë 1,300-1,800m. Pylli i Mështeknës, në Shishtavec, përbën arealin më të madh në vendin tonë.

Në malin e Koritnikut dhe të Gjallicës (në lartësinë 1,800-2,000m), sidomos në rrëpirat gëlqerore, shtrihet një brez mjaft i zhvilluar i Rrobullit (*Pinus Heldreichii*).

Kati i kullotave alpine, shtrihet në lartësitë 1,800-2,700m, të cilat janë mjaft të pasura dhe formojnë një rezervë të madhe. kullotash verore. Të njohura janë sidomos kullotat e Shishtavecit, Korabit dhe Deshatit.

Larmia e jashtëzakonëshme gjeologjike, klimatike, orografike dhe hidrologjike, gjë që pasqyrohet dhe në një shkallë shumë të lartë biodiversiteti. Një larmi të madhe peizazhesh malore, përfshirë forma relievi pasakullnajore, gryka të thella dhe formacione shkëmbore.

Livadhet alpine janë të pasura me lloje të rralla dhe endemike, mjaft pre tyre përdoren për vlerat e tyre kuruese dhe ushqimore. Komunitetet drusore janë gjithashtu të pranishme në zonën e kullotave alpine me shoqata tipike të bimëve. Bimësia e pasur përbën një habitat të rëndësishëm të disa llojeve të faunës së kërcënuar me rëndësi të përbashkët evropiane, të cilat kërkojnë ekosisteme pyjore të mëdha të çrregulluara, përfshirë gjitarë të mëdhenj.

Ekosistemi natyror është i pasur me burime ujore, përfshirë lumenj, përrenj dhe liqene natyralë me ujë të pastër dhe kryesisht status natyror të shtratit të lumenjve dhe brigjeve (përveç faktit se cilësia e ujit në disa rrjedhave është kërcënuar nga ndotësit organikë nga delet). Këto sigurojnë habitatet për një numër lloje amfibësh dhe peshqish.

Në livadhet nën-alpine dhe alpine mbizotërojnë llojet: *Sesleria aumnalis*, *Seslerietum comosae*, *Festuca valesiaca*, dhe *Festucetum paniculatae*. Livadhet alpine janë të pasura me lloje të rralla dhe endemike si: *Primula halleri*, *Juniperus foetidissima*, *Aconitum lamarckii*, *Trifolium wetsteinii*, *Ranunculus degenni*, *Ranunculus wettsteinii*.

Po kështu në livadhet gjenden kryesisht: Dëllinja e zezë (*Juniperus communis*), Boronica (*Vaccinium myrtillus*), *Potentilla erecta*, etj. Gjithashtu, edhe bimët më të zakonshme mjekësore si: *Gentiana lutea*, *Hithra (Urtica dioica)*, *Rigoni (Origanum vulgare)*, *Trumza (Thymus serpyllum)*, *Trifoli (Trifolium campestre)*, *Trëndafili qeni (Rosa canina)*, *Sherebela (Salvia officinalis)*, etj.

Shpatet malore janë të mbuluara me pyje Ahu (*Fagus sylvatica*), Pishë e zezë (*Pinus nigra*), Mështeknë (*Betula verrucosa*), Bredhi i Bardhë (*Abies alba*), Rrobulli (*Pinus heldreichii ssp. Leucodermis*), Hartina (*Pinus peuce*), Vërriu i Zi (*Alnus glutinosa*), si dhe pyjet me *Quercus cerris*, *Quercus petraea*, *Quercus pubescens*, *Carpinus orientalis*, *Quercus trojana*, *Acer campestre*, *Pyrus amygdaliformis*, *Ruta graveolens*, *Acanthus balcanicus* etj.

Pyjet e Ahut (*Fagus sylvatica*) mbulojnë zona të mëdha duke përfshirë Shishtavecit, Kolesianin, Malin e Korabit, Deshatin, etj..

Bimësia e pasur e ekosistemit natyror përbën një habitat të rëndësishëm të disa llojeve të faunës së kërcënuar me rëndësi të përbashkët evropiane, të cilat kërkojnë ekosisteme pyjore të mëdha të çrregulluara, përfshirë gjitarë të mëdhenj. Shumëllojshmëria e habitateve krijon një diversitet dhe dendësi të madhe të llojeve të shpendëve në zonë, përfshirë llojet rezidente, migratore, mbarëshuese dhe dimërore.

37 lloje gjitarësh gjenden në zonën Korabi-Koritnik. Mishngrënësit e mëdhenj përfaqësohen nga Ariu murrmë (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Rrëqebulli (*Lynx Lynx*). Gjithashtu, dhe lloje të tilla si Dhija e egër (*Rupicapra rupicapra*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Derri i egër (*Sus scrofa*), *Lutra lutra*, *Lepus europaeus*, *Sciurus vulgaris*, *Apodemus sylvaticus*, *Martes martes*, *Meles meles*, *Mustela nivalis*, etj. Lakuriqët janë gjithashtu të pranishëm si: *Rhinolophus blasii* dhe *Myotis cappaccinii*.

Llojet më të rëndësishme të shpendëve në zonë janë: *Aquila chrysaetos*, *Tetrao urogallus*, *Falco peregrinus*, *Accipiter gentilis*, *Buteo buteo*, *Accipiter brevipes*, *Bubo bubo*, *Buteo rufinus*, *Falco biarmicus*, *Bonrast Tetrastes*, *Accipiter nisus*, *Hieraetus fasciatus*, *Pernis apivorus*, *Neophron percnopterus*, *Circaetus gallicus*, *Tyto alba*, etj.

Zvarranikët më të zakonshëm tokësorë në zonë janë: *Coluber gemonensis*, *Elaphe situla*, *Elaphe longissima*, *Natrix natrix*, *Natrix tessellata*, *Vipera ursini*, *Vipera amodytes*, *Zootoca vivipara*, *Lacerta vivipara*, *Lacerta trilineata* dhe *Podarcis taurica*.

Ekosistemi natyror është i pasur me burime ujore, përfshirë lumenj, përrenj dhe liqene natyralë me ujë të pastër dhe kryesisht status natyror të shtratit të lumenjve dhe brigjeve (përveç faktit se cilësia e ujit në disa rrjedhave është kërcën timer nga ndotësit organikë nga delet). Këto sigurojnë habitatet për një numër lloje amfibësh dhe peshqish. Llojet më të zakonshme të amfibeve janë: *Rana balcanica*, *Salamandra salamandra*, *Lissotriton vulgaris*, *Triturus vulgaris*, *Triturus cristatus*, *Bombina variegata*, *Bufo viridis*, *Hyla arborea*, *Rana dalmatina*, *Rana graeca* dhe *Rana temporaria*.

Në liqene, pellgje dhe lumenj të zonës llojet kryesore të peshkut me ujë të ëmbël janë: *Salaria fluviatilis*, *Cottus gobio*, *Cobitis sp.*, *Nemachelius sp.*, *Anguilla anguilla*, *Alburnus alburnus*, *Chondrostoma sp.*, *Gobio sp.*, *Leucis cuscephalus*, *Pseudorasbora parva*, *Rutilus sp.* dhe Trofta (*Salmo sp.*).

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e RNM/PN „Korab-Koritnik“ janë evidencuar: **27 tipe** habitatesh natyror (sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **5 tipe** habitatesh janë të listuara si prioritare), **34 lloje**, floristike të rëndësishme, **22 lloje**, endemike, **5 lloje**, të Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit dhe **4 lloje**, të Konventës së Bernës. Interesante është gjithashtu edhe bimësia shkëmbore dhe e çakëllishteve apo zonave pranë dëborës. Në këtë zonë vërehet një larmi e jashtëzakonshme e florës; ajo është e pasur jo vetëm në numër, por edhe me mjaft taksone endemike, subendemike, balkanike, shumica e të cilave pjesë e listave të kuqe.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **8 lloje**, Thuajse të rrezikuara, **7 lloje**, Vulnerabile, **60 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **19 lloje**, Jo në listën e IUCN-s.

Numri relativisht i vogël i banorëve në zonë, ka bërë që edhe shkalla e përdorimit të tij të jetë jo shumë e madhe, gje që ka çuar në ruajtjen të konsiderueshme, të vlerave të biodiversitetit. Ky biodiversitet i lartë, i kombinuar me zakonet e traditat shumë të veçanta të zonës, përbën një bazë të jashtëzakonshme për zhvillimin e qëndrueshëm të saj.

Për vlerat e veçanta ornitologjike, ekosistemi konsiderohet si zonë me rëndësi për shpendët malorë në Evropë dhe si zonë veçanërisht e mbrojtur. Studimet kanë evidentuar në këtë ekosistem malor se një numër habitatesh dhe llojesh janë të rrezikuara dhe kanë nevojë urgjente për masa mbrojtëse dhe menaxhuese. PN është pjesë e zonës ndërkufitare me Parkun Kombëtar të Mavrovës (Maqedoni V) dhe nëpërmjet një biokorridori lidhet me Parkun Kombëtar të Sharrit (Kosovë).

Zonat bujqësore janë zakonisht të vendosura afër fshatrave të banuar. Habitatet e kullotave dhe livadheve, që përdoren kryesisht për kullotje, janë gjithashtu të pranishme në zonë. Zonat malore shkëmbore mbulojnë një zonë të konsiderueshme të parkut natyror. Zonat urbane janë të vendosura kryesisht në JL afër kufijve të parkut natyror. Këto zona mbulojnë një sipërfaqe të kufizuar të sipërfaqes totale të mbrojtur.

Përdorimet më të rëndësishme tradicionale tokësore dhe të burimeve natyrore me rëndësi mbizotëruese për jetesë dhe përmbushjen e kërkesave ekonomike të banorëve lokalë përfshijnë mbarështimin e deleve dhe kullotjen e livadheve dhe të kullotave malore, kositjen e sanës, bujqësinë dhe blegtorinë (dele, lopë dhe dhi) , prodhimi i frutave të freskëta, patatet dhe perimet, bletarinë, bimët mjekësore etj. Produktet tradicionale vendase janë djathi i bardhë, qumështi dhe produktet e mishit, mjalti, dhe bimët mjekësore.

PN ka vlera të veçanta natyrore turistike me rëndësi kombëtare dhe ndërkombëtare, si: pyjet, peizazhet, majat e maleve, kullotat alpine, bjeshkët, luginat, grykat, liqenet, lumenjtë.

Në këtë rezervat janë edhe disa MN me vlera të mëdha shkencore, ekologjike dhe turistike: Karsti i Malit të Bardhë, Shpella e Qytezës, Pasqyrat e Gramës (Pelpanikut), Gropa e Panairit, Bjeshka e Zonjave në Gramë, Shllinasi, Guri i Kërçinit, Rrafshi i Korabit, Liqeni i Zi, Ujëvara e Pocerës në Maqellarë, Uji i Ftohtë (Vleshë), Kroi i Mbretit, Burimi termomineral i Ilixhave të Peshkopisë, Burimet e Bellovës, Krasta e Pocerit, Boroviku i Begjunecit, Gryka e Çajës, Guri i Mëngjesit, Guri i Shqipës, Kanioni i Bicajt, Kanioni i Vanave, Kroi i Kuq në Gjallicë, Burimi i Kolesjanit, Kroi i Bardhë, Pisha e Gjeganit, Mështekna e Shishtavecit, Rrobulli Laku i Topojanit, etj.

Janë disa monumente kulture me vlera historike: kalaja e Grazhdanit, kalaja e Lashkizës (Zall Dardhë), Kalaja e Dodës, Gradishta e Bellovës, kisha e Shën Sotirit dhe e Shën Dhimitrit në Kërçisht, Kisha e Shpërfytyrimit në Herbel të Maqellarës, xhamia e Allajbegisë në Burim të Maqellarës, banesa e Mustafa Shirës (Hasan Shirës) në Zall-Dardhë; kalaja e Vilës, Hisari në Domaj, Gradishta e Bardhocit etj.

Trashëgimia kulturore e PN përfshin rajonin etnografik të Gorës, në anën lindore të Kukësit; e dokumentuar që nga viti 1348, Mali i Zercës, Kacinës, Gllava, Kallabaku etj. Rajoni i Gorës përfshin fshatrat; Shishtavec, Borje, Oreshka, Cernaleva, Orgjost, Zapod, Kosharisht, Pakisht. Gjallica dhe Kallabaku shënojnë kufirin e zonës së Gorës.

Në vitin 1923 zona e Gorës u nda në dy pjesë. Nga 39 fshatra e Gorës 28 janë pjesë e Kosovës dhe 11 mbetën në Shqipëri. Banorët quhen Goranë.

12. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “ZAGORI”

Njësia administrative

Qarku: Gjirokastrë

Bashkia: Libohovë, Këlcyrë, Tepelenë.

Sipërfaqja e përgjithshme: 24,607.64ha.

Në sipërfaqen e parkut natyror përfshihen 15km gjatësi të Lumit Vjosë.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Gjirokastrë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

PN është pjesë e Rajonit të Krahinës Malore Jugore. Vargmalet ndërtohen nga gëlqerorë të paleogjenit dhe më pak nga të kretakut. Luginat që i ndajnë dhe pjesët e poshtme të shpateve ndërtohen nga formacione terrigjene dhe depozitime kuaternare. Elementet kryesore morfostrukturore të tyre janë antikinali Trebeshinë-Dhëmbel-Nëmerckë dhe Shëndëlli-Lunxheri-Bureto, që ndahen nga sinklinali Zagori-Pogon-Maricaj.

Relievi dallohet për përhapje të gjerë të formave karstike. Në pjesët më të larta të vargmaleve, kryesisht në shpatet L, të Nëmerckës dhe malit të Lunxherisë, mbi 1,700m lartësi, ruhen ende gjurmë të akujve të kuaternarit, në trajtën e cirqeve dhe të depozitimeve periglaciare. Malet ndahen nga njeri-tjetri nga lugina, gryka e qafa, që shpesh shtrihen në lartësi të mëdha. Kështu, lugina e Zagori-Pogonit ndan vargun Dhëmbel-Nëmerckë nga Lunxheri-Bureto, ndërsa Trebeshina ndahet nga Shëndëllia prej luginave të vogla të Maricajt dhe të Mezhgoranit.

Ndër qafat më të rëndësishme janë: Qafa e Qajupit (në qënder të malit të Lunxherisë), Qafa e Dhëmbelit (ndërmjet malit të Dhëmbelit e Nëmerckës), Qafa e Këçokut, (në V të malit të Trebeshinës) dhe Qafa Martin, që ndan Nëmerckën nga mali i Makrikambos. Zheji shtrihet në shpatin L të malit të Lunxherisë, afër qafës së famshme të Çajupit, në lartësitë 600-1,776m.

Mali i Lunxherisë, shtrihet midis Grykës së Këlcyrës dhe të Sukës, në një gjatësi rreth 30km dhe gjerësi që luhet nga 4-7km. Maja me e lartë është e Spilesë (2,155m). Maja të tjera janë Goliku (1,722m), Strakaveci (1,958m), Marota (2,039m), Kosula (2,090m), Çajupi (1,536m) etj. Mali i Lunxherisë ndërtohet nga gëlqerorë të kretak-paleogjenit dhe më pak nga flishe dhe depozitime të kuaternarit. Peizazhi karstik përfaqësohet nga forma të shumëllojshme ku dallon sidomos fusha e Çajupit (2.5km²) me origjinë tektoniko-karstike. Kjo fushë malore shquhet për bukurinë e peizazhit dhe klimën e shëndetshme. Në fundin e saj dalin burime të rëndësishme karstike. Shpati L i malit të Lunxherisë, që bie në drejtim të luginës së Zagorisë, është më i rregullt. Mbi lartësinë 1,800m, ruhen gjurmë të 6-7 cirqeve akullnajore të vendosura në një rresht. Prej tyre dalin përrenj të perkohshëm me shtrat të ngushtë e relativisht të thellë, të cilët në luginën e Zagorisë përfundojnë me kone të vjetra depozitimi.

Nga Topova e deri në Peshtan relievi është tepër i thyer me pjerrësi të madhe (si te Shkëmbi i Zhejit), ku merr pamjen e humnerave. Rrjeti hidrografik në këtë krah mungon krejtësisht, burimet janë të pakta dhe me prurje të vogël.

Vargu Shëndëlli-Lunxheri-Bureto, sikurse vargu Trebeshinë-Dhëmbel-Nëmerckë, ka mbulesë bimore të varfër. Takohen rrallë dushqet e më rrallë halorët. Në brezin e poshtëm, deri në lartësinë 700-800m, rriten shkurre, të cilat shpesh janë zëvendësuar nga drurë frutorë. Kjo vihet re në zonën e Lunxherisë dhe të Rrëzë. Vargu përmendet për kullotat e pasura verore si ato të Çajupit.

Lugina e Zagorisë, ndan malin e Lunxherisë, në P, nga Dhëmbeli, në L. Lugina e Zagorisë është një luginë sinklinale, me shtrat të ngushtë dhe shpate të pjerrëta, ku në pjesën e poshtëme, vjen duke u ngushtuar. Fundi i luginës ndodhet në lartësinë 700m dhe 200m (në grykëderdhje). Proceset erozive në luginën e Zagorisë, sidomos në shpatin e djathtë, janë mjaft të fuqishme.

Lugina e Zagorisë përshkohet nga përroi i Zagorisë, me gjatësi 27km, që derdhet në Lumin Vjosë dhe krijon një pellg ujëmbledhës me sipërfaqe 171km². Lumi ushqehet nga burime të shumta karstike, sidomos në krahun e djathtë të luginës. Ujërat e tij përdoren për ujitjen e tokave bujqësore. Në përroin e Zagorisë, që përshkon mospërmas luginën, janë të zhvilluara mirë zallishtorja dhe tarracat lumore. Shtrati është i ngushtë, vende-vende i cekët dhe i papërpunuar mirë. Në këtë luginën vërehen edhe 2-3 nivele tarracash erozivo-akumuluese.

Klima e Zagorisë është me dimër relativisht të ftohtë, me rreshje të shumta bore, që formojnë shtresë të qëndrueshme. Erërat e ftohta që fryjnë përmes luginës e ulin shumë temperature, deri në formimin e ngricave. Tokat përfaqësohen të katër zonat vertikale. Përhapja e madhe e formacioneve gëlqerore, relievi tepër i copëtuar, shpatet e thepisura, bimësia e varfër dhe shumë e varfër, rreshjet e çrregullta etj, nuk janë të përshtatshme për krijimin e shtresës së dheut, ku mbi zotërojnë terrene shkëmbore dhe toka të varfra skeletore, por përhapjen më të madhe e kanë tokat e hirta kafe dhe të kafenjta.

Mbulesa bimore e luginës është relativisht e rrallë. Sipërfaqe të shumta pyjore janë shpyllëzuar dhe mbjellë me kultura bujqësore. Rriten llojet e dushqeve, Lajthia e egër etj. Brezi i dytë bimor i dushkut, i cili ngjitet deri në 1,200m lartësi, ka përhapje relativisht të madhe, sidomos në pjesën L. Përfaqësohet nga llojet e Qarrit, Bungës, Bungëbutës, Shparthit, Bulgrit. Në këtë zonë rriten me pakicë Gështenja e kalit, Panja, Frashri, Bliri, Mëlleza, Krekëza etj.

Brezin e tretë e përbëjnë halorët, siç Bredhi i bardhë, Pisha e zezë, etj., të cilët shtrihen nga 1,100-1,200m deri në 1,800-1,900m, por në sektorë të veçantë, në varësi të topografisë dhe mikroklimës, zbresin më poshtë ose ngjiten më lart.

Brezi i kullotave alpine zë territore të pakta, në lartësitë mbi 2,000-2,200m (Nemerckë, Lunxheri etj).

Gjithashtu rajoni është i pasur në bimë mjekësore, aromatike e mjaltëse, që përbëjnë një pasuri të madhe edhe për vendin.

Fauna nuk është e pasur në kafshë të mëdha, gjitarë barngrënës dhe mishngrënës. Kafshë të rralla të kësaj krahine janë: Ariu i murrmë, Macja e egër, Rrëqebulli, Ujku, Dhelpra, Dhija e egër, Kunadhja, Derri i egër, Lepuri, Baldosa etj. Nga shpendet gjendet Shqiponja, Thëllëza e malit rrallë Gjeli i egër, Pëllumbi i egër, Turtulli, Shkurta etj.

Pozicioni në J të vendit, në reliev shumë të thyer, në të cilin gërshetohet ndikimi i klimës mesdhetare me atë malore, larg rrugës kombëtare dhe në një zonë aktualisht shumë pak të populluar, ka siguruar qetësi natyrore dhe, për pasojë, biodiversitet të lartë të habitateve dhe të llojeve. Dallohet për shoqërimin bimor të bredhit të Maqedonisë (*Abies borisii-regis*), i cili, siç theksuam më lart, ka rëndësi shumë të madhe ekologjike, vlera natyrore, biologjike, peizazhore, skenike të veçanta dhe shkencore.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e RNM/PN „Zagori“ janë evidencuar: **6 tipe** habitatesh natyror.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht të rrezikuar, **2 lloje**, Të rrezikuar, **9 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **10 lloje**, Vulnerabile, **52 lloje**, Jo shqetësuar, **3 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **17 lloje**, Jo në listën e IUCN-s.

Lugina e Zagorisë, është e begatshme. Fshatrat e saj, të vendosura në të dy anët, shtrihen deri në 800m lartësi, ku më kryesorët janë Sheperi, Nivani, Topova, Zheji etj.

13. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “MALI ME GROPA-BIZË-MARTANESH”

Njësia administrative

Qarku: Tiranë, Dibër

Bashkia: Tiranë, Bulqizë.

Sipërfaqja e përgjithshme: 26,046.15ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Tiranë dhe Dibër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Shtrihet në një sipërfaqe të madhe, për më tepër e bashkëngjitur me sipërfaqen PK “Mali i Dajtit” dhe prane Qafe Shtames. Përfaqëson një masiv të madh malor, i përbëhet nga gëlqerorë të Trias-Jurasit, me trashësi shumë të madhe (mbi 1,000m) dhe tepër të copëtuar nga tektonika, flishi me shtrirje të kufizuar dhe magmatikë të llojit ultrabazik në L. Ndërpritet nga disa lugina, të pasura me përrenj, që shpesh përbëjnë fillësën e lumenjve të mëdhenj, siç është rasti i Lumit të Matit. Bien në sy disa male interesante si: Mali i Lopës (2,000m.), i Snoit të Madh (1,846m), si dhe i Malit me Gropa (mesatarisht 1,500-1,600m.), krejt i veçantë, falë gropave karstike të pranishme në të.

Njësia më interesante është Mali me Gropa, që përbën një masiv të madh malor, në formën e një kështjelle gjigante mbi territoret terrigjene. Gjatë zhvendosjes mbi një taban jo të sheshtë, kanë ndodhur çarje të shumta, që e përshkojnë bllokun gëlqeror kryq e tërthor. Mbulesa ka ndërtim ashkëlor të blloqeve të ndryshme të hedhur njëri mbi tjetrin.

Në P, V e J mali rrethohet nga thepisje të mëdha gëlqerore, të formuara nga mbihipja e madhe dhe e evidencuar në disa raste nga erozioni i përrenjve, të zhvilluar në kontaktet litologjike midis gëlqerorëve dhe terrigjenëve.

Në L, kalimi, nga ultrabazikët e malësisë së Martaneshit, në gëlqerorët e Malit me Gropa, është më i butë, madje territoret ultrabazike, në disa sektorë, janë më të lartë se ata gëlqerore. Kreshta, 1,400-1,500m, është e valëzuar. Mbi të ngrihen disa maja të veçuara, si: maja e Bastarit (1,740m), Micekut (1,824m), Snoit të Madh (1,846m), etj.

Në pjesën qendrore shtrihet lugina e përroit të Linosit (degë e Matit), e formuar në brezi flishor të vjetër.

Këto veçori të ndërtimit litologjik, strukturor dhe të morfologjisës së relievit të tij, së bashku me sasinë e madhe të reshjeve, sidomos në formën e dëborës, përbën zhvillimin më klasik të karstit në vendin tonë. Mbizotërojnë gropat dhe hinkat me përmasa të ndryshme, që i kanë dhënë edhe emrin karakteristik “Mali me Gropa”. Kjo lidhet me lëvizjet e fuqishme ngritëse, që e përfshinë këtë masiv në kohën e formimit të këtyre gropave. Ngritjet si dhe rrethimi nga baza të ulëta erozive, intensifikuan karstin në thellësi, dhe për rrjedhojë, u ruajtën në sipërfaqe format karstike me përmasa fillestare, të cilat krijojnë peizazhe të papërsëritshme, që të kujtojnë shpesh hojet e bletëve. Karsti i Malit me Gropa, për vlerat e veçanta, është MN.

Gropa e Bizës, në skajin JL, është e gjatë 4km, e gjerë deri në 2km, shtrihet rreth 1,200m mbi rafshin e detit. Fundi i saj është i sheshtë (në pjesën L), ndërsa në P, ngrihen disa kodra të ulëta terrigjene. Është e vendosur në kontaktin litologjik e tektonik midis gëlqerorëve, magmatikëve dhe terrigjenëve. Në formimin e saj kanë ndikuar proceset erozive, që e kanë zgjeruar atë në flish dhe magmatikë, si dhe proceset karstike, që e zgjeruan gropën në drejtim të gëlqerorëve. Kjo gropë është erozive dhe karstike, por përmasat e mëdha dhe karakteri rrafshët, pjesa L, ndoshta, flasin për ndikimin edhe të fundosjes tektonike.

Gropën e Bizës e drenon lumi me të njëjtin emër, i cili hyn në brendësi të masivit gëlqeror, në një grykë të ngushtë. Pas një rruge të shkurtër sipërfaqësore, kthehet nga e djathta dhe humbet në brendësi të shpellës së madhe karstike të Ariut ose Valit. Uji i tij, sipas pohimeve të banorëve vendas, del poshtë fshatit Val dhe përfundon në Lumin Mat. Në vazhdim, lugina erozive krejt e thatë, ka evoluar nën veprimin e karstit, si pasojë e të cilit, në fundin e saj, janë formuar gropa dhe hinka të shumta.

Klima e gropës së Bizës, për shkak të lartësisë së konsiderueshme dhe hapjes nga L, rrethimit nga malet, është shumë e ftohtë: temperatura të ulëta (minimumi absolut nën -20°C); era e ftohtë dhe dëborat me trashësi të madhe.

Në këtë PN bëjnë pjesë edhe dy sektorë të tjerë, pjesa L e Malësisë së Martaneshit dhe pjesa V e Malësisë së Çermenikës.

E para, përbëhet nga ultrabazikë, ka peizazh dominues akullnajor. Dallohet për bimësi të dendur pyjore të Ahut, të përziara me Arnen e bardhë (*Pinus peuce*) dhe Bredhin e bardhë (*Abies alba*), më rrallë me Mështeknë (*Betula alba*), si dhe kullotat alpine.

E dyta, përbëhet nga flishi, ka relief më të butë, por tepër të copëtuar. Mbizotërojnë peizazhet gërryese-zhveshëse, madje ka edhe vatra të shumta të erozionit, përrenj torrencialë, rrëshqitjet, rryma balte etj.

Bimësia është e pasur në lartësinë e kurrizeve, ndërsa në lugina e rrallë. Shtrirjen më të madhe e ka dushqet. Lartësitë janë të veshura me Ahishte, të përziara vende-vende me halorë.

Më të përhapura janë tokat e kafenjta karbonatike, tokat karbonato-humusore, por takohen edhe toka të murrme pyjore dhe livadhore malore.

Format karstike (shpellat, gropat, hinkat), burimet e shumta krijojnë habitate dhe nishe ekologjike të larmishme. Dallohen livadhet e zonës së Ahut dhe Alpine.

Në përgjithësi ekosistemet dhe peizazhet e zonës janë relativisht të ruajtura. Kjo, kryesisht për shkak të zvogëlimit të numrit të banorëve brenda zonës, dhe nivelit të ulët të prodhimit bujqësor. Sidoqoftë, humbja dhe copëzimi i habitatit, për shkak të përdorimit të tepërt të pyjeve, praktikave të përhapura të paligjshme të prerjeve dhe zjarreve të krijuara nga faktorë natyrorë dhe/ose antropogjenikë kanë qënë një kërcënim serioz për habitatet dhe ruajtjen e jetës së egër.

Tipet e habitateve krijojnë një komunitet të larmishëm të florës dhe faunës, strehojnë lloje të ndryshme bimore, shoqërime bimësh dhe grupe të gjera faunistike, duke i bërë habitatet mjaft komplekse. Rajoni përfshin pyje, shkurre, kullota e livadhe, shoqërime bimore, toka bujqësore dhe hapësira me bimë të pakta. Po kështu janë të pranishëm një gamë e gjerë të habitateve natyrore dhe gjysëm natyrore. Vërehet se tipi i habitateve gjysëm natyrore dhe ato të modifikuara, veçanërisht ato që përdoren intensivisht për dru zjarri, kullotje, grumbullimin e bimëve mjekësore, të prodhimeve të dyta pyjore, të sanes, etj, përbëjnë pjesën më të madhe të habitateve të pranishme, ndërsa habitatet artificiale janë të përfaqësuara kryesisht nga objektet me pishë të zezë (*Pinus nigra*) dhe lloje të tjera pyjore, në shpatet e gërryera mbulojnë vetëm sipërfaqe të vogla pranë Livadhet e Selitës.

Mbulimi i bimësisë në zonën e peizazhit është i pasur si pasojë e ndryshimeve në lartësi, tokave të pasura dhe lagështia e duhur në sezonin e verës. Bimësia dominuese në livadhe e kullota, më të larmishmet dhe interesantet, janë ato të Malit me Gropa, kryesisht nga *Festuca bosniaca*, *Nardus stricta*, *Thymus cherlerioides* etj. Po kështu, janë mjaft të pranishëm edhe pyje gjetherënës, kryesisht Ahishte e Dushkaja (në brezin e poshtëm).

Flora është e larmishme dhe interesante, jo vetëm në sasi, por edhe në praninë e disa bimëve endemike, si: *Carex markgrafii*, *Minuartia baldaccii* subsp. *skutariensis*, *Sesleria robusta* subsp. *skanderbegii*, *Stachys albanica*, apo edhe subendemike, si *Campanula versicolor* subsp. *korabensis*, *Cistus albanicus*, *Colchicum macedonicum*, *Fritillaria macedonica*, *Viola macedonica*.

Pyjet e ahut (*Fagus sylvatica*) shpesh formojnë grupime të pastra, por në disa raste mund të përzihen me halorë (*Abies alba*). Zakonisht keta pyje shtrihen në lartësitë 1,700-1,800 m. Flora karakterizohet nga një llojshmri e konsiderueshme e llojeve. Studimet dhe sondazhet në terren të ndërmarra identifikojnë që rreth 450 lloje ose 12% e florës së bimëve më të larta shqiptare gjenden brenda zonës. Zona e Mbrojtur "Mali me Gropa-Bizë-Martanesh, është e lidhur ekologjikisht me PK të Dajtin, i cili ka një larmi të rëndësishme të tipeve të habitatit dhe peizazhit.

Ndër llojet më tipike të identifikuar në këtë rajon përmenden: *Achillea ageratifolia*, *Allium flavum*, *Anthyllis vulneraria*, *Arctostaphylos uva-ursi*, *Asplenium ruta-muraria*, *A. trichomanes*, *A. viride*, *Armeria alpina*, *Carex kitaibeliana*, *Cystopteris fragilis*, *Ceterach officinarum*, *Cerastium alpinum*, *Campanula versicolor*, *Daphne blagayana*, *Draba aizoides*, *Juncus trifidus*, *Laserpitium siler*, *Saxifraga paniculata*, *Potentilla apennina*, *Dianthus petraeus*, *Festuca valesiaca*, *Melica ciliate*, *Poa alpina*, *P. nemoralis*, *Rosa spp.* etj. Në llojet e rralla përmendim: *Sempervivum heuffelii*, *Moltkia petraea*, *Viola grisebachiana*.

Disa lloje rriten edhe në çarjet e shkëmbinjve gëlqerorë si: *Fraxinus ornus*, *Ostrya carpinifolia*, *Pinus nigra*, *shkurre Arctostaphylos uva-ursi*, *Cotinus coggygria*, *Juniperus communis* etj.

Kushtet e vështira klimatike (temperaturat e ulëta, ngrica e zgjatur, akumulimi i dëborës), të cilat kufizojnë periudhën vegjetative në disa muaj, si dhe karakterizojnë tipet e habitave. Livadhet alpine gëlqerore janë shumë të larmishme, me lloje të bollshme endemike dhe të rralla.

Komunitetet bimore të kullotave dhe livadheve janë të vendosura në zonat më të ekspozuara të majave malore dhe të kushteve të vështira klimatike që i bëjnë këto zona të popullohen nga bimë shumëvjeçare si: *Sesleria tenuifolia*, *Carex kitabeliana*, *Carex firma*, *Helianthemum alpestre*, *Aster alpinus*, *Edraianthus graminifolius*. Kullotat alpine dhe subalpine janë gjithashtu përbërës i rëndësishëm i diversitetit të peizazhit dhe një faktor të rëndësishëm për banorët e zonës, vizitorët dhe ekoturizmin.

Fauna është e pasur dhe e larmishme. Ndër jovetëbrorët grupi më i bollshëm janë insektet, që popullojnë habitatet e peizazhit të mbrojtura. Lloje të rëndësishme të insekteve në zonë janë: *Rosalia alpina*, *Cerambyx cerdo*, *Lucanus cervus*, *Osmoderma eremite*, etj.

Inventari i grupeve të synuara faunistike ka treguar që rajoni përfaqëson një zonë të rëndësishëm si në nivel kombëtar ashtu edhe ndërkombëtar. Brenda rajonit janë raportuar 29 lloje gjitarësh, 134 lloje shpendësh, 15 lloje zvarranikësh dhe 12 lloje amfibësh.

Rajoni i Malit me Gropa-Bize-Martanesh është shumë i pasur dhe relativisht i ruajtur. Amfibët dhe Zvarranikët janë të lidhur ngushtë me habitatet e ndryshme të rajonit. Llojet kryesore që hasen janë: *Elaphe situla*, *Emys orbularis*, *Testudo hermanni*, *Triturus cristatus*, *Bombina variegata* dhe *Hyla arborea*.

Shpendët përbëjnë një popullim të rëndësishëm, të pasur dhe të larmishme. Statusi i ruajtjes për shumicën e lloje është relativisht i mirë. Llojet kryesore dhe veçanërisht të mbrojtura janë: *Bubo bubo*, *Aquila chrysaetos*, *Falco peregrinus*, *Dendrocopos leucotos*, *Alectoris graeca*, *Buteo rufinus*, *Accipiter nisus*, *Accipiter geinensis*, *Pernis apivorus*, *Neophron percnopterus*, *Circaetus gallicus*, *Falco columbarius*, *Perdix Perdix*, etj.

Në grupe të ndryshme të gjitarëve janë të pranishëm në rajon si gjitarët e vegjël dhe mishngrënësit e mëdhenj. Llojet kryesore janë: Ariu (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Rrëqebulli (*Lynx lynx*), Macja e egër (*Felis sylvestris*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Derri i egër (*Sus scrofa*), Lundërza (*Lutra lutra*), etj.

Rajoni funksionon si bërthamë dhe biokorridor i rëndësishëm për shumë lloje me rëndësi kombëtare dhe ndërkombëtare, sidomos për Ariun, Ujkun dhe Kaprollin.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e RNM/PN: Mali me Gropa-Bizë-Martanesh“ janë evidencuar: **10 tipe** habitatesh natyror, **10 lloje**, floristike të rëndësishme, **9 lloje**, endemike dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCNs.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht të rrezikuar, **1 lloj**, Të rrezikuar, **9 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **53 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **14 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Përdorimi tradicional i burimeve mjedisore ofron mundësinë e rritjes së të ardhurave për popullsinë lokale. Aktivitetet bujqësore dhe bujqësore janë kryesorët prej tyre popullsia lokale sigurojnë burime të ardhurash.

Toka bujqësore, megjithse e pakët, përbëhet bazë e jetesës së popullsisë, po kështu pyje, blegtoria, kullota dhe bimët mjekësore. Ujërat gjithashtu përdoren për nevoja të ndryshme në nivelin lokal dhe rajonal.

Rajoni konsiderohet si një vend me një potencial të madh ekoturistik. Ekoturizmi dhe turizmi kulturor janë faktorë të rëndësishëm të një zhvillimi të mundshëm të qëndrueshëm dhe rritje të mëtejshme të nivelit ekonomik për komunitetet lokale. Në të vërtetë zona ofron vlera natyrore, kulturore dhe historike. por oferta për akomodim dhe objekte të tjera turistike është akoma në një nivel të ulët. Praktikohet kryesisht turizmi ditor dhe javor, gjatë periudhës Qershor-Tetor.

Monumentet e pranishme rritin ofertën për zhvillimin e ekoturizmit. Vlerat natyrore, kulturore dhe historike të monumenteve janë tërheqje të mundshme për vizitorët me vlera shkencore, ekologjike, si: Shpella e Shutresë, Shpella e Valit ose Ariut, Karsti i Malit me Gropa, Xixëll Martanesh, Kroi i Gjeneralit, Burimi i Shutresë, etj.

Në këtë rajon shtrihet krahina etnogjeografike e Shëngjergjit ose Tomadheja, që, së bashku me Bendën, përbën Malësinë e Tiranës. Qendër e saj është fshati Shëngjergj, me histori shumë interesante dhe të hershme. Ai dëshmohet si vendbanim mesjetar në qendër të zonës malore të mbrojtur nga male të larta, por që lidhet me rrugë të rëndësishme me Tiranën, Krujën, Matin, Dibrën dhe Elbasanin.

Pranë fshatit ndodhet monumenti i kulturës *Kalaja e Shën Gjergjit*, e vendosur në një pllajë të vogël, në rrjedhën e sipërme të Erzenit. Materiali i qeramikës i gjetur, teknika e ndërtimit të saj si dhe forma e saj flasin për një kështjellë garnizoni, të ndërtuar në shek. IV-VI. Kjo kala mbronte dhe kontrollonte një pjesë të mirë të luginës së lumit Erzen, degëzimin rrugor që kalonte nga qafa e Priskës në Shën Gjergj, Elbasan, Mat dhe Dibër.

Aktivitetet fetare dhe produktet tradicionale janë arsye të rëndësishme tërheqëse për vizitorët. Pelegrinazhi dhe kampingu zhvillohen në Shëngjergjit dhe zonat përreth.

Qendrat e banuara, si: Shëngjergji, ish-qendra tradicionale e krahinës, Vërria (Burraj), Burimasi (Shëmria), Shëngjini, Façeshi etj., kanë tradita të pasura etnografike, folklorike.

14. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “BREDHI I ZHULATIT”

Njësia administrative

Qarku: Gjirokastrë

Bashkia: Gjirokastrë

Sipërfaqja e përgjithshme: 936.22ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Gjirokastrë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Është pjesë e Luginës së Kardhiqit, e cila shtrihet në shpatet e Malit të Gjerë. Ndërtohet nga formacione gëlqerore të pasura me fosfate, evaporite, flishe dhe në sektorë të kufizuar nga depozitime kuaternare. Midis formacioneve gëlqerore përhapjen më të madhe e kanë gëlqerorët e kretakut, të cilët janë mjaft të karstëzuar. Nga ana strukturore lugina e Kardhiqit përfaqëson një graben, Grabenin e Kardhiqit, i cili është diferencuar në një sërë strukturash të tjera, të një rangu më të ulët.

Rajoni ka reliev mjaft të thyer dhe shumë të thepisur, me kontraste të konsiderueshme, me shtrirje nga 600-1,600m. Relievi ngrihet gradualisht në formë shkallësh, duke filluar nga pjesa më e ulët e luginës, në skajin VL deri në kuotat më të larta në periferi. Fundi i luginës është i çrregullt, i përçarë nga lumi i Kardhiqit dhe degët e tij. Janë të shumta format e relievit karstik, prej të cilave dallohet kanioni i Piksit, i formuar nga shembja e tavaneve të kalimit të dikurshëm nëntokësor të lumit të Piksit, degë e Lumit të Kardhiqit.

Sipërfaqe të madhe zë relievi kodrinore-malor. Për t'u përmendur janë zonat e Kardhiqit, të Fushëbardhës, të Plesatit dhe të Kaparjelit. Mbizotërojnë dy tipe relievi, karstik dhe erozivo-denudues. Relievi karstik lidhet me daljen e gjërë të gëlqerorëve dhe gipseve. Përhapje ka karsti nëntokësor, që përfaqësohet nga burime, shpella, galeri dhe rrugë të shumta të qarkullimit nëntokësor të ujit, deri te formimi i kanioneve, si kanioni i Piksit.

Lugina e përroit të Piskit, ka formën e një tuneli dhe të jep përshtypjen se evolucioni i saj është bërë kryesisht nëntokë. Gjatë shtratit vërehen gurë me përmasa të mëdha e të papërpunuar, dëshmi e shëmbjes së tavanit.

Lugina e përroit të Fushëbardhës, është me rrjedhje të përkohshme, ka natyrë tipike karstike. Ngritja e vazhdueshme e territorit dhe kryqëzimi i disa linjave tektonike kanë kushtëzuar qarkullimin nëntokësor të ujit.

Tipi i relievit erozivo-denudues zë, gjithashtu, një pjesë të mirë të sipërfaqes. Përfaqësohet nga përroska të shumta erozive, përrenj, që gjatë pjesës më të madhe të vitit, janë pa rrjedhje, rrëzime e

rrëshqitje. Rrëshqitjet janë më të shpeshta në sektorin ndërmjet Fushëbardhës dhe Zhulatit si dhe në luginën e përroit të Kaparjelit.

Në luginën e Kardhiqit, bien sasi të mëdha reshjesh, mesatarisht mbi 2000 m/m në vit, si dhe nga breshri dhe dëbora.

Rrjeti hidrografik përfaqësohet nga përroi i Kardhiqit me degët e tij: si përroi i Kaparjelit, i Piksit, i Picarit, i Fushëbardhës etj.

Në këtë RNM/PN takohen të gjitha zonat fitoklimatike dhe gërshetohen në mënyrë harmonike peizazhet dhe ekosistemet lumore, shkurre e pyjore, deri tek pyjet e virgjir ose pothuajse të natyror e gjysemnatyror, kullosore, shkëmbore. Kjo e bën atë vlerë të rrallë natyrore. Dallohet për biodiversitet të lartë të habitateve dhe të llojeve.

Në rajon, deri në lartësitë 1,000 m dominojnë shoqërime bimore të përziera me Shkozë, Cërmëdell dhe përgjatë shtratit të lumit edhe formacionet e pseudomakjes me Bush (*Buxus sempervirens*). Mbi to vendosen shoqërime bimore të përziera me Bredh dhe sipër tyre pyje të Bredhit të Maqedonisë. Bimësia më e përhapur në luginën e Kardhiqit janë shkurret mesdhetare, sidomos përherëblerta (Përralli, Marja, Mretja, Shqopa etj.) dhe takohen disa lloje dushqesh. Në shtratin dhe brigjet e përrenjve rriten me shumicë Rrapi dhe Shelgu.

Po kështu, takohen pyjet e dushkut, të shoqëruar me drurë të tjerë, si Frashëri i bardhë (*Fraxinus ornus*), Krekëz (*Acer campestre*), Panja fletegjere (*Acer obtusatum*); drurë të rrallë si Bli gjethegjërë (*Tilia platyphyllos*) dhe Bliri fletësërm (*Tilia tomentosa*).

Formacioni pyjor më i rëndësishëm dhe më i ruajtur është bredhi i Maqedonisë (*Abies borisii-regis*), që mbulon edhe shpatet më të thepisura. Takohet edhe formacioni pyjor i rrallë vetëm me Panjë mali (*Acer pseudoplatanus*), i kërcënuar nga veprimtaria humane.

Gjenden komunitete shpendësh dhe gjitarësh, të lidhura me mjediset pyjore, ujore e shkëmbore, si: Dhia e egër (*Rupicapra rupicapra*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Derri i egër (*Sus scrofa*), Ujku (*Canis lupus*), Baldosa (*Meles meles*) etj.; është edhe një nga rrugët e shtegimit të shpendëve.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (Nëntor 2019) në territorin e PN janë evidencuar: **10 tipe** habitatesh natyror, **4 lloje**, floristike të rëndësishme, **2 lloje**, endemike dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCNs.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Të rrezikuar, **11 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **8 lloje**, Vulnerabile, **59 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **22 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

15. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “PORTO PALERMO”

Njësia administrative

Qarku: Vlorë

Bashkia: Himarë

Sipërfaqja e përgjithshme: 1,751.90ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Vlorë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Zona e mbrojtur Gjiri Porto Palermos-Llamanit gjëndet tërësisht brenda territorit administrativ të Bashkisë Himarë dhe shtrihet në JL të qytetit.

Zona e mbrojtur përfshin pjesë detare dhe tokësore. Terreni është kryesisht shkëmbor, në mjaft raste bien direkt në det. Pjerrësia është krijuar kryesisht nga shkëmbinj gëlqeror. Pjerrësitë përgjatë bregdetit janë të mbuluar me bimësi të ndryshme. Depozitat e zhavorrit janë të pranishme në rrymën e deltës së bregdetit. Këto dukuri kanë krijuar plazhet të bukura. Përgjithësisht është e varfër në rrjetin hidrografik. Në gjirin e Llamanit, në pjesën J të tij, gjënden edhe disa burime ujore nëndetare. Burime të tilla gjënden dhe në gjirin e Portopalermos (Armeridhës).

Klima është shumë e ndryshme për shkak të pozicionit gjeografik, amplitudës së madhe të lartësisë mbi nivelin e detit dhe kryesisht për shkak të relievit. Në përgjithësi, zona e mbrojtur ka klimë mesdhetare, për shkak të pozicionit gjeografik dhe shtrirjes së saj. Reshjet mesatare vjetore janë vlerësuar nga 1,000-1,200mm/vit, në formën e shiut.

Brenda sipërfaqes së ZM gjëndjen: Kodra e Ullirit të Hollë, plazhi i Llamanit, Qafa e. Lerës, Gadishulli i madh i Kavadonit, Rrënojat e ndërtesave ushtarake, fortifikime dhe tuneli; Stanet, Moli, Ndërtesa të peshkatarëve, Kisha e Shën Nikollës, Kalaja e Aliut, Maja e Palermos, në të cilën janë vendosur antenat e komunikimit, një bimësi mesdhetare dhe të kullotave.

Mjediset bregdetare-detare e nënujor karakterizohen nga shkëmbinjë dhe gjiret. Takohen Gjiri i Llamanit, Gjiri i Porto Palermos, i cili përbëhet nga dy gjire: Armeridhës dhe Shën Nikollës si dhe Gjiri i Gravës, në J.

Të dhënat studimore dhe ato të mbledhura nga kërkimet e fundit në rajonin bregdetar J të Shqipërisë, tregojnë një florë të pasur dhe diversitet të madh të habitateve, shoqërimeve bimore, të llojeve me një rëndësi të veçantë kombëtare, nga pikëpamja shkencore, ekologjike dhe socio-ekonomike.

Vegjetacioni i zonave të ulëta apo pyjet dhe shkurret, gjithmonë të gjelbra, shtrihet nga ultësira bregdetare deri në lartësinë 900m.

Shoqërimet me formacionet e Rryellit/Flomit (*Euphorbia dendroides*) janë konsideruar më interesante dhe afërsisht unike në Shqipëri. Është habitat natyror me rëndësi rajonale.

Takohen pyje gjethegjërë gjithmonë të gjelbër dhe pyjet e dominuara nga *Quercus ithaburensis subsp. macrolepis* (i njohur lisi i Vlorës), është lloje dominuese e pyjeve të lisit. Ky tip pylli gjëndet në rajonin Himarë-Porto Palermo dhe konsiderohet lloje relikte që prej periudhës Terciare.

Përbërja floristike e kësaj bashkësie konsiston kryesisht në llojet: *Anagyrris foetida*, *Salvia triloba*, *Lotus cytisoides*, *Phlomis fruticosa*, *Glaucium flavum*, *Galium aparine*, *Pistacia terebinthus*, *Salvia triloba*, *Calicotome villosa*, *Spartium junceum*, *Ruscus aculeatus*, *Asparagus acutifolius*, *Urginea maritima*, *Asphodelus aestivus*, *Chrysopogon gryllus*, *Acanthus spinosus*, *Trifolium angustifolium*, *Brassica incana*, *Paliurus spina-christi*, etj.

Bimësia e shkëmbinjve bregdetare, Bimësia xero- halophytic e klasës Crithmo-Limonieta dominon shtresën më të ulët mbi nivelin e veprimt të valëve. Llojet më të zakonshme në këtë zonë janë *Crithmum maritimum*, *Limonium anfractum*, *Elymus pycnanthus*, *Desmazeria marina*, *Lotus cytisoides*, etj., të cilat përfaqësojnë bashkësitë endemike *Crithmo-Limonietum anfracti*.

Barërat e detit janë të llojeve Magnoliophytes detare. Formojnë shtretërit nënujor, të cilat janë habitate të rëndësishme për ekosistemet detare. Ato ofrojnë ushqim dhe strehim për një numër të madh të llojeve detare.

Në zonë janë të pranishme tre lloje bimësh: *Posidonia oceanica*, *Cymodocea nodosa* dhe *Halophila stipulacea*. *Posidonia oceanica* ose bari i detit, është lloji më i bollshëm, që formon livadhe të mëdha në thellësi të cekët dhe të mesme. Livadhet me *Posidonia* janë ndër habitatet më të rëndësishme të Mesdheut, dhe ruajtja e tyre është një prioritet i lartë kombëtar dhe ndërkombëtar.

Kufiri i sipërm i livadheve me *Posidonia* është identifikuar në 3.5m thellësi dhe në kufirin më të ulët në 28m. Një grup i ngushtë me *Posidonia*, me gjethe të shkurtër gjendet në një zonë të poshtme shkëmbore, përballë kështjellës, në 23m thellësi. Në zonat, ku pastërtia e ujit është më e lartë, janë vërejtur shtretër me *Posidonia* në thellësinë 25-27m. Në përgjithësi, zona tregon një regres të këtij kufiri të poshtëm me thellësi që shkon në 18-20 m.

Ndër habitatet më të ndjeshme të Mesdheut duhen përmendur *Lithophylum byssoides* (të ndjeshëm ndaj hidrokarbureve) për zonat mediolitorale, komunitetet *Cystoseira* si një indeks hydrodinamik në zonën e sipërme littorale dhe livadhet me *Posidonia*, në zonën infralitorale.

Në zonën e Porto Palermos-Llamani është gjetur një diversitet i madh peshku, por ato më të zakonshmet janë: *Chelon sp.*, *Mullus surmulletus*, *Diplodus sp.*, *Coris juli*, *Serranus cabrilla*, *Oblada sp.*, *Chromis sp.*, etj. Brenda dhe përreth gjirit të Porto Palermos-Llamani takohen 26 lloje të peshqëve.

Në zonën e Palermos, sipas studimeve të deri sotme, janë regjistruar **54 lloje**, floristike, prej tyre **10 lloje**, cilësohen të rëndësishme dhe **13 lloje**, përfshihen në Librin e Kuq të Florës dhe Faunës Shqiptare. Algat përfaqësohen nga **52 lloje** (12 të gjelbra, 14 të kafe dhe 26 të të kuqe). Llojet detare përfaqësohen nga **31 lloje**, të cilët mbrohen nga Protokollin i Barcelonës, Konventat e Bonit, e Bernës dhe e CITES. Llojet peshkore përfaqësohen nga **26 lloje**.

Livadhet me *Posidonia oceanica* janë ndër habitatet më të rëndësishme të Mesdheut dhe të ZM. Ruajtja e tyre është prioritet i lartë kombëtar dhe ndërkombëtar (Direktiva për Habitatet BE 92/43/CEE, 21 maj 1992). *Posidonia oceanica* është përfshirë në Shtojcën I (Llojet e Florës së mbrojtur në mënyrë rigoroz) të Konventës së Bernës, dhe Shtojca II (Lista e llojeve të rrezikuara ose të kërcënuara) të Konventës së Barcelonës. *Posidonia oceanica* është përfshirë gjithashtu në Listën e Kuqe të Florës Shqiptare.

Në zonën e Porto Palermos janë regjistruar **2 lloje** bimësh invasive/pushtuese, *Agave americana* L. dhe *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle.

Veprimtaritë kryesore social-ekonomike lidhur me zonën e mbrojtur dhe rreth saj, sidomos veprimtaritë rurale, kanë një rëndësi të madhe për rajonin, për qëndrueshmërinë e tij ekonomike. Burimet kryesore janë: toka bujqësore, blegtoaria, bimët mjekësore, pylltaria e kullotat, gjuetia, peshkimi e akuakultura, përdorimi i ujërave, turizmi e ekoturizmit dhe veprimtaritë tradicionale e kulturore.

Peshkimi dhe marinë-kultura, zona e Porto Palermos- Llamanit, sidomos gjiret janë një burim shumë i rëndësishëm për peshkimin dhe marinë-kulturën.

Turizmi, ekoturizmi dhe veprimtaritë çlodhëse, është një burim i rëndësishëm i të ardhurave ekonomike për zonën. Në të vërtetë zona ofron vlera natyrore, kulturore dhe historike. Turizmi gjatë viteve të fundit në qytetin e Himarës, rrethinat e saj dhe Gjirin e Porto Palermos-Llamanit ka parë disa përmirësime. Kohët e fundit, turizmi ka zgjeruar potencialet natyrore dhe kulturore të zonës duke ofruar një shumëllojshmëri të lartë të mundësive për turizim si: për plazh, sporte ujore, marshime, ngjitje, ecje në natyrë, kulturor, etj.

Livadhet me Posidonia formojnë lëndina nëndetare, hapsirë e pastër detare-bregdetare dhe nënujore ende të paprishura, fantastike për zhytjen, prania e mbetjeve arkeologjike (amforat) të shekullit II para krishtit, si dhe tri qendra të rritjes së peshkut (marinë-kulturë).

Brenda territorit gjenden disa rrugë dytësore jo të mirëmbajtura si ato që të çojnë tek Kepi i Alpunit, Gjiri i Lllamanit, tek Kepi i Kavadonit, tek gadishulli dhe Kepi i Panorës, tek rrënojat e Kalasë së Kukumit, dhe tek Kepi i Spinarasit, etj.

16: REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “LIQENI I ULZËS”

Njësia administrative

Qarku: Dibër

Bashkia: Mat

Sipërfaqja e përgjithshme: 4,206.00 ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Dibër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Rajoni përfaqëson një ekosistem kompleks ujqor dhe malor, që përfshin Liqenin e Ulzës, Liqenin e Shkopetit dhe malet dhe kodrat përreth.

Nga pikpamja gjeografike ndodhet vetëm 5km larg nga rruga Milot-Mat. Ulëza gjëndet në një zonë me reliev policen-kuaternar, kohë në të cilën u formua relievi kodrinor dhe i kësaj zone dhe nga pikpamja gjeologjike mban emrin e zonës Mirdita.

Zona gjeologjike Mirdita, njihet si Zona e Shkëmbinjve Magmatikë ose Zona e Ofioliteve. Depozitimet gjeologjike me kryesore janë të Triasikut të mesëm, të pandarë që janë veçuar në zonat rreth liqenit të Ulzës. Shkëmbintë magmatike formojnë dy breza më masive, një L dhe një P, janë kryesisht të moshës Jurasike.

Pjesa kryesore është vendosur mbi shkëmbinj gabroidë, të njësisë ofiolitike Jurasike, të cilat përcaktojnë kufirin P të një depresioni të gjerë të mbushur me sedimente mollasike Terciare (ranorë, konglomeratë, argjilite) dhe depozitime lumore Kuaternare. Depresioni përfaqëson një “strukturë grabenore”, e cila formon një strukturë sinklinale të gjërë, e cila është formuar gjatë Terciarit nga prishje tektonike normale në kufitë e tij. Një nga këto prishje normale me orjentim VP-JL pret rezervuarin e Ulzës, pikërisht në anën P të digës.

Në formimin e klimës në Ulzë, një rol të rëndësishëm luan lugina e Matit, liqenet e Ulzës dhe Shkopetit si dhe hapja e saj në drejtim të P. Klima është mesatare kontinentale me verë të nxehte dhe të thatë, dimër të ftohtë e të lagët.

Tipet kryesore të tokave janë tokat e kafenjta, formohen mbi shkëmbinj sedimentare. Zona ka rrjet hidrografik të dendur, me aktivizim gjithë vjetor dhe intensitet më të madh në dimër dhe në pranverë. Elementi kryesor hidrografik është lumi i Matit dhe i Urakës. Degradimi i tokës ka ardhur si rezultat i mosmarrjes në konsideratë të vetive të saj ekologjike. Pasoja ka qenë shkatërrimi nga erozioni i ujrave rrjedhëse e për pasojë një pjese e tokave është gërryer e shplarë gjatë viteve.

Përfaqëson një njësi unike sa i përket sistemeve ekologjike që mbart. Prania e dy liqeneve, të Ulzës dhe Shkopetit ka bërë që aty të krijohen habitate ujore krejtësisht të veçanta dhe me rëndësi të madhe për biodiversitetin në vend.

Ka lloje të një rëndësie kombëtare e ndërkombëtare të florës dhe faunës, të mjedisve të lagëta dhe tokësore, ku gjenden këta lloje kryesore: *Pyje me shkozë të zezë*; *Pyje termofile të ahut*; *Pyje malore dhe sub-alpine të ahut*; *Pyje me dushqe dhe shkoze*; *Habitatet të përrenjve dhe lumenjve*; *Habitatet ujore në liqenet e Ulzës dhe Shkopetit*; *Kullotat termofile*; *Habitatet shkëmbore të zonës së tempëruar*.

Pozicioni gjeografik, klima e përshtatshme mesdhetare dhe prania e lumit kanë favorizuar zhvillimin e një larmi habitatesh ujore, lumore, urbane, malore, kodrinore dhe të një bimësie të larmishme mesdhetare, si pyje dushqesh me Qarr (*Quercus cerris*), Bungë (*Q. petrea*), Shparth (*Q. frainetto*), Gështenja (*Castanea sativa*), pyje gjethegjera të përziera, pyje të Pishës zezë (*Pinus nigra*), shkorreta mesdhetare, si Mare (*Arbutus unedo*), Shqopë (*Erica arborea*), Krifshë (*Phylerea latifolia*), Dëllinjë të kuqe (*Juniperus oxycedrus*) etj. Përgjatë lumit rritet Rrapi (*Platanus orientalis*), Plepi i zi (*Populus nigra*) etj.

Flora është tepër e rëndësishme dhe e larmishme edhe se përfaqësohet nga një larmi e madhe e llojeve të bimëve të rralla, shkurreve dhe drurëve. Ndër llojet më kryesore të rralla në inventar përfshihen: 22 llojesh bimësh, drurësh e shkurresh të rralla dhe 6 lloje shoqërimesh bimore gjithashtu të rralla.

Pyjet e shkozës, lisit, shqopës etj, janë shumë të përshtatshme për faunën e egër. Gjitarët kryesorë që gjenden në park dhe zonë e përreth janë: Ujku, Ariu, Derri i egër, Kaprolli, Lepuri i egër etj. Me qëllim që të dalë më në pah rëndësia e zonës, një rëndësi e veçantë në inventarin e llojeve, ju është kushtuar llojeve të rralla, të rrezikuara dhe në rrezik zhdukje që janë pjesë e Librit të Kuq të florës dhe faunës shqiptare.

Në liqene gjendet një faunë e pasur ujore me të pakten 8 lloje peshqish. Një pjesë e këtyre peshqeve janë në librin e kuq të faunës Shqiptare, sepse janë lloje të rralla, të kërcënuara dhe në rrezik zhdukje.

Një komunitet relativisht i madh zogjsh ndodhet në shkurret dhe pyjet mesdhetare, ndër të cilët dallohen Qukapikët (*Dendrocopos sp.*, *Jynx torquilla*, *Picus canus*, *P. viridis*), disa lloje shikëla (*Perdix perdix*, *Coturnix coturnix*) dhe harabelash (*Parus sp*, *Fringila sp*, *Carduelis sp.*, *Emberiza sp.*, *Sylvia sp.*, *Sitta sp.*, *Lanius sp.*, *Turdus sp.*, etj). Disa zogj ujorë vizitojnë rezervuarët e Ulzës dhe Shkopetit si *Podiceps nigricollis*, *P. cristatus*, *Tachybaptus ruficollis*, *Egretta alba*, *E.garzetta*, *Ardea cinerea*, *Larus ridibundus*, *Alcedo atthis* etj.

Gjithashtu, gjenden edhe: 10 lloje të rralla Bretkosash, 2 lloje Breshkash, 11 lloje Zvarranikësh, 8 lloje të rralla Gjitarësh, 16 lloje Insektesh, 3 lloje kërpudhash. Në habitatet ujore janë dalluar; *Emys orbicularis*, *Natrix natrix*, *Natrix tessellata*, *Triturus vulgaris*, *Triturus cristatus*, *Salamandra salamandra*, *Hyla arborea*, *Bufo viridis*, *Bufo bufo*, dhe lloje të ndryshme bretkocash (*Rana sp.div.*)

Në ujrat e freskëta të liqenit të Ulzës dhe Shkopetit janë gjetur lloje të ndryshme peshqish, si Coregonus “forma hybrida”, *Gobio gobio lepidolemus*, *Gobio gobio albanicus*, *Cyprinus carpio*, *Carassius auratus gibelio*, *Barbus meridionalis petenyi*, *Alburnus alburnus alborella*, *Nemachilus barbatulus*, *Anguilla anguilla*, *Hypophthalmichthys molitrix*, *Aristichthys nobilis*, *Pachychilon pictum*, etj, nga të cilat disa kanë rëndësi ekonomike dhe janë me interes për popullsinë lokale që jeton rreth liqeneve.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e PN janë evidencuar: **7 tipe** habitatesh natyror (sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, **1 tip** habitati është i listuara si prioritar), që kërkon masa specifike për ruajtje., **6 lloje**, floristike të rëndësishme, **4 lloje**, endemike, **1 lloj**, të Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit dhe **1 lloj**, të Konventës së Bernës. Në rajonin e Liqenit të Ulzës rritet **3 lloje**, të rralla ose subendemike (*Forsythia europae*, *Galatella albanica* dhe *Euphorbia deflexa*) dhe **1** sublloje endemike (*Festucopsis serpentini* subsp. *serpentini*).

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht të kërcënuar, **10 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **49 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloj**, Nuk ka të dhëna dhe **13 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Përdorimet kryesore të zonës janë: *Bujqësia*, *Blegtoria*, *Pylltaria*, *Peshkimi*, *Turizmi* ditor, dhe *Hidrocentralet*. Prej vitesh Ulza është kthyer në një destinacion të rëndësishëm ekoturistik për vizitorët. Aktualisht, pjesa më e madhe e vizitoreve është ditor, por në një të ardhme të afërt, bashkë me përmirësimin e infrastrukturës rrugore, pritet që zona të bëhet një destinacion turistik me kapacitet të shumëfishuar.

Ulza është një nga komunitet më të rëndësishme që ka treguar, në vite, një përkushtim dhe dëshirë për të ruajtur objektet fetare dhe të kultit, të cilat sot dëshmojnë kulturën dhe respektin ndaj së kaluarës. Përveç vlerave sociale dhe ekonomike, një element i rëndësishëm në zonë janë edhe vlerat kulturore të saj që në mënyre të përmbledhur janë: Ceremonitë dhe ritet; Argëtimi; Gatimet tradicionale; Elemente të kulturës Ilire; Kalaja e Shkopetit; Arkitektura, etj.

17. REZERVAT NATYROR I MENAXHUAR/PARK NATYROR “LUGINA E GJERGJEVICËS“

Njësia administrative

Qarku: Korçë

Bashkia: Korçë

Sipërfaqja e përgjithshme: 2,966.28 ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Korçë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Shtrihet në krahinën e Oparit, në një prej degëve të rrjedhës së sipërme të Lumit të Devollit ose në malësitë midis Devollit dhe Osumit të sipërm. Malësitë kanë një morfologji të ndërlikuar, ku ndërthuren kreshta malore të thyera e me drejtime të ndryshme, lugina që i ndërpresin, zgjerime të shumtë në trajtën e gropave të përzgjatura, pllaja të rrafshëta, vargje majash të shkëputura etj.

Përbërja geomorfologjike e truallit dominohet nga shkëmbinj magmatikë të mbizotëruara nga kurrizi malor i Shullërit të Madh (substrate serpentimore) në anën L dhe J të zonës dhe shkëmbinj karbonatikë në kurrizin P të mbizotëruar nga Krasta e Tejme dhe Liseci. Formacionet flishore zënë më pak sipërfaqe, e krahasuar kjo me ato serpentimore dhe gëlqerore dhe shtrihen kryesisht nga Lindi në Kurorë e deri në afërsi të Gurit të Bardhë.

Mbështetur në veçoritë morfologjike dhe morfogenetike, në këtë rajon dallohet malësia e Voskopojës dhe e Vithkuqit. Kufiri midis tyre kalon përgjatë luginës së Gjergjevicës, në vazhdim gjatë kontaktit midis magmatikëve dhe gëlqerorëve.

Malësia e Voskopojës, shtrihet në pjesën V, dallohet për kontrastet të mëdha të relievit, për luginat e ngushta në trajtën e grykave si për luginat dhe zgjerimet e kontaktit, për thepiset tektoniko-erozive etj.

Lartësia e malësisë rritet nga V në J dhe nga L në P, duke ndryshuar nga rreth 600-1,650m mbi rafshin e detit. Elementi kryesor morfologjik përfaqësohet nga kurrizi malor i Shullerit të Madh, me lartësi nga 850-1,653m.

Në J ngushtohet, midis prerjes së thellë erozive të lumit të Gjergjevicës dhe lumit të Zhombrit. Në këtë sector, kreshta e tij bëhet e thepisur. Në vazhdim shtrihet në pjesën qendrore të malësisë së Vithkuqit.

Malësia e Vithkuqit, shtrihet në J, të Malësisë së Voskopojës. Dallohet për relievin më të larmishëm, që shprehet në ndryshimet morfologjike dhe morfogjenetike. Kontrastet e relievit rriten nga qendra në drejtim të P. Pjesa qendrore është përbërë nga magmatikët, ndërsa rrethinat nga terrigjenet (molasa, flishe e gëlqerorë).

Nga qendra, në drejtim të gropave rrethuese dhe prerjeve erosive, rrjedhin shumë përrenj dhe që kanë shkaktuar drejtimin rrezor të kurrizeve. Lartësitë e kësaj malësie rriten sidomos nga L (rreth 1,000m) në drejtim të P (mbi 2,380m, Ostrovicë). Malësia ka amplitudën hipsometrike më të madhe së Malësia e Voskopojës, gjë që lidhet me diferencimet më të theksuara të ndërtimit gjeologjik e të modelimit të saj. Mbizotërojnë lartësitë mbi 1,300m.

Në këtë malësi dallohen disa kurrize gëlqerorë, me lartësi e shtrirje jo të njëjtë, disa kurrize molasike L, pllaja qendrore e malësisë, fushëgropa e Leshnjes dhe lugina e Cemerricës.

Lugina më e madhe e kontaktit tektoniko-litologjik është e Gjergjevicës. Ndoshet ndërmjet Malësisë së Voskopojës dhe Vithkuqit, e zhvilluar midis gëlqerorëve të kurrizit Krasta e Tejme dhe magmatikëve të Shullerit të Madh. Me këtë kontakt është i lidhur dhe zhvillimi i saj gati vijëdrejtë. Shquhet për shpate të thepitura dhe asimetrike. Pjerrësia e madhe e lumit dhe e shpateve të luginës si dhe sasia e konsiderueshme e ujit të lumit ka në kushtëzuar forcën e dukshme gërryese të tij, dhe zhvillimin e madh të proceseve erozivo-denuduese.

Flora dhe bimësia e Luginës së Gjergjevicës përfaqëson ndërthurje të elementëve floristikë ballkanikë-mesdhetarë (veçanërisht Pindikë) me ato Veriorë ose alpinë (Alston & Sandwith, 1940). Në territorin e luginës janë gjetur **3 lloje** relikte si *Halascya sendtneri* (Boiss.) Dörfner (*Borraginaceae*), relikte e periudhës së Terciarit, *Morina persica* L. (*Dipsacaceae*) bimë e klimës së stepave (me origjinë nga Asia e Vogël dhe Lindja), që sundoi fundin e periudhës së Terciarit dhe fillimin e Pliocenit, dhe *Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spring (*Ericaceae*), lloj arktik alpin. Këto, së bashku edhe me praninë e Bushit (*Buxus sempervirens* L.), si përfaqësues i pseudomakjes, tregojnë jo vetëm vjetërsinë dhe origjinën e florës në këto mjedise, por tregojnë se kjo lugina është vend takimi i të dy rrymave florike të sipërpërmendura.

Në këtë zonë, megjithëse jo mirë të studiuar, janë identifikuar **8 lloje** endemike (*Allium albanicum*, *Alyssum smolikanum* subsp. *moravense*, *Hypericum haplophylloides* subsp. *devollense*, *Taraxacum aestuans*, *Carduus quercifolius*, *Ornithogalum ostrovicense*, *Centaurea candelabrum*, *Festucopsis serpentini*, *Arenaria conferta* subsp. *serpentine*), kurse dy të tjera janë në proces përshkrimi (*Centaurea* sp. dhe *Crocus* sp.). Brënda territorit të zonës rriten edhe rreth **19 lloje** subendemike, **4 lloje**, të mbrojtura nga Direktiva e Habitave dhe **1 lloj** i mbrojtur, nga konventa e Bernës (Aneksi I).

Lugina është *locus classicus* ose vendzbulimi i **2 llojeve** mjaftë të rëndësishme dhe indikatorë të mjedisve serpentimore të vendit tone: *Festucopsis serpentini* dhe *Arenaria serpentine*.

Në zonë gjendet gjithashtu llojet shumë të rralla të Nejcë shqiptare (*Polygonum albanicum*), Kanilqyqe me spica (*Saponaria sicula* subsp. *Intermedia*) dhe Halashë e Sendtnerit (*Halacsya sendtneri*) e gjinisë monofiletike me të njëjtin emër.

Midis të tjerash, specifike për zonën është edhe prezenca pranë njëra tjetrës të Zambakut Shqiptar (*Lilium albanicum*) dhe Zambakut të Kalkedonisë (*Lilium chalcedonicum*).

Nga këndvështrimi i natyralitetit, zona mbetet në gjëndie natyrale ose pa ndikime njerzore, kjo edhe për shkak të migrimit të banorëve të saj drejt zonave urbane ose jashtë vendit.

Në listën e llojeve të rëndësishme bimore të luginës mund të përfshihen edhe pyjet me Bredh të Maqedonisë (*Abies borisii-regis* Mattf.), Pishë të zezë (*Pinus nigra* J. F. Arnold.), ose me shkurre të Dëllinjës së kuqe (*Juniperus oxycedrus* L.) dhe Dëllinjës së zezë (*Juniperus communis* L.) si lloje indikatorë të habitateve të rëndësishme si dhe me interes Evropian konservimi.

Zona shërben edhe si rrugë kalimi për shpendët dhe gjitarët drejt J, sepse shtrihet midis degës së Lumit të Devollit dhe rrjedhës së sipërme të Lumit Osum.

Në zonë janë regjistruar Ariu i Murrëm, Ujku, Dhia e Egër, Sorkadhja, Macja e egër, Derri i egër, Kunadhja, etj. Mbi 30 lloje fluturash, 8 lloje pilivesash, 2 lloje molusqesh tokësorë endemikë, 1 lloj karkaleci endemik etj.

Lugina e Gjergjevicës megjithëse me një sipërfaqe relativisht të vogël, dallohet për larmi të lartë tipesh të ndryshme habitatesh, ku dominojnë habitatet me shoqërime bimore të Dushqeve, Shkozës, Lajthisë, Bushit, Pishës së Zezë, Bredhit të Maqedonisë dhe Ahut (*Fagus sylvatica*).

Në zonë hasen, gjithashtu, habitate bimësh barishtore serpentinofile, livadhe natyrore që shërbejnë për kositje, habitate moçalore, kullota në mjedise gëlqerore dhe shpate shkëmbore me vegjetacion hazmofitik.

Larmia e lartë e habitateve shfaqet në prezencën e rreth **16 tipeve** të ndryshme të habitateve, **5** prej të cilave janë habitate prioritare me interes Evropian.

Të dhënat e deritanishme mbi florën, llojet e rralla, të rrezikuara dhe larminë e tipeve të ndryshme të habitateve (sipas NATURA 2000), lejojnë të arrijmë në përfundimin se Lugina e Gjergjevicës përmbush kriteret e një zone të rëndësishme jo vetëm në këndvështrimin e Florës dhe Faunës, por edhe me interes shkencor për tu studiuar në vazhdimësi, për shkak se zona gjendet në kufirin ndarës midis 2 rajoneve biogeografike.

1. PEIZAZH I MBROJTUR “BREDHI I DRENOVËS”

Njësia administrative

Qarku: Korçë

Bashkia: Korçë

Sipërfaqja e përgjithshme: 1,400.08 ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Korçë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në vargmalin e Moravës, në lartësitë nga rreth 1,200-1,798m (maja Biglla e Drenovës). Vargmali ka përbërje gjeologjike të larmishme gëlqerorësh, të moshave nga Triasi i sipërm-Jura e poshtme, në Neogjenike, shkëmbinj ultrabazike dhe sidomos Terrigjen e Molasa (në V) dhe flishe në pjesën qendrore. Struktura gjeologjike është e larmishme, ka trajtën e masiveve magmatike, të horsteve në përmasa të ndryshme, dhe të monoklinaleve të thjeshta, të ndërlikuara etj. Të shumta janë edhe shkëputjet tektonike gjatësore e tërthore.. Nisur nga këto ndryshime në vargmal dallohen: Malet e Moravës, Mali i Gramozit dhe Kurrizi Kamenik-Mali i Vashës.

Dallohen dy kurrize kryesore me ndryshime të dukshme morfologjike. Ndërtimi jo i njëjtë gjeologjik ka kushtëzuar rezistencë të ndryshme ndaj erozionit. Shtrirjen më të madhe e ka kreshta monoklinale e Majës së Lartë, me ballë nga P, e formuar në strukturë monoklinale, të ndërtuar kryesisht nga gëlqerorët litotamikë të burdigalianit, konglomerate e ranorë. Në të ngrihen disa maja: Maja e Lartë (1,808m), Maja e Rrumbullakët (1,798m), Elbit, Biglla e Drenovës dhe e Boboshticës, etj., me lartësi rreth 1,500-1,750m.

Majat e ndërtuara nga konglomeratet e ranorët kanë mikroforma interesante të relievit: shtylla, kërpudha, gamile (Guri i Capit) etj. Për shkak të rënies së shtresave në drejtim të L, burimet e ujit, në kontaktet e gëlqerorëve me argjilat, janë të pakta e të vogla. Shpati L copëtohet nga lugina konsekuente: Vërrenit, Ziçishtit, Hoçishtit etj.

Kurrizi i pjesës V i Shëndëllisë, shtrihet në P të maleve të Moravës. Kurrizi është i përbërë kryesisht nga magmatiket dhe në drejtim të V ngushtohet dhe ulët, ndërsa në drejtim të J lartësohet, zgjerohet dhe gradualisht shkrihet me sektorin J të Llofkës të maleve të Moravës. Kreshta është e rrumbullakët dhe lidhet me shkëmbinj të që e përbëjnë. Ka shpate asimetrike. Shpati P i kurrizit ka pjerrësi të konsiderueshme. Copëtohet tërthor nga disa gryka depërtuese, që përshkohen nga degët e Dunavecit (degë e Devollit). Në këto kurrize ndodhet ZM “Bredhi i Drenovës” dhe qendrat e turistike Dardhë, Brozdevec, etj..

Në L, të këtij kurrizi, në kontaktin midis magmatikëve dhe molasës, luginat dhe pellgjet e përrenjve zgjerohen në formën e hallkave të një zinxhiri, që përbëjnë zgjerime kontakti subsekuente dhe të bashkimit të përrenjve. Dahan nga njëri-tjetri nga ujëndarës të lartë e të ngushtë. Formimi i këtyre grykave është i lidhur me erozionin regresiv të degëve të Dunavecit.

Gjatë zhvillimit të këtij procesi, në rrjedhën e tyre të sipërme, kanë ndodhur edhe kaptime, me të cilat lidhen qafat: Qafa e Qytetit (1,200m), e Shëndëllisë (1,300m) etj. Pjesë të rëndësishme të vargmalit janë edhe:

Spektori i Llofkës, ka reliev më të çrregullt dhe me kontraste më të mëdha. Në këtë pjesë, malet kanë më tepër formën e blloqeve, me ndryshime të mëdha nga njëri-tjetri. Midis tyre dallohet Mali i Kuq dhe i Llofkës, që përbëhen nga ultrabazikë dhe kanë më tepër pamjen e një kupole të madhe me forma në përgjithësi të buta, por mjaft të copëtuara. Këtu gjenden cirqe të thjeshta, ku zënë fill luginat, me shpërndarje rrezore drejt gropave rrethuese.

Mali i Furkës dhe i Badaroshit, përbëjnë blloqe gëlqerorësh, me kontraste më të theksuara. Pjesët e sipërme të tyre janë të sheshta e të valëzuara lehtë, ku janë zhvilluar forma të shumta karstike: lugina të thata, hinka, gropa me diametër 200-300m etj. Në rrethinat e tyre dalin burime të shumta ujore. Format akullnajore kanë shtrirje më të madhe, por ruhen më pak për shkak të veprimit të karstit. Në një cirk akullnajor zë fill lumi i Devollit. Në vijim, lugina e tij merr formën e grykës depërtuese në masivin gëlqeror të Badaroshit, të formuar me ndihmën e karstit dhe të një shkëputjeje tektonike.

Klima malore, është e freskët në verë dhe e ftohtë në dimër. Bie shumë dëborë, që formon shtresë deri në disa dhjetëra centimetra të trashë dhe zgjatje deri në 30-40 ditë.

Reshjet e dëborës dhe pistat e shumta natyrore të përshtatshme për zhvillimin e sporteve, ndihmuan në krijimin e traditës së rrëshqitjes në dëborë tek qytetarët korçarë dhe tek dardharët.

Hidrografia, është e pasur me burime të shumta. Të shumta janë rrjedhjet sipërfaqësore në formën e përrenjve të vrullshëm dhe me regjim tepër të çrregullt.

Tokat janë kryesisht të kafenjta dhe të murrme pyjore, me përmbajtje mjaft të mirë humusi.

Në pjesën P të këtyre maleve bimësia është e varfër, kurse në brendësi dhe në L është më e pasur. Përbëhet nga Shkurre, Dushqe, Ahishte dhe Halorë, sidomos Bredhë.

Bredhi i Drenovës ka përfaqësuar një ekosistem tokësor të mbuluar kryesisht me Bredh të Maqedonisë dhe në kufijtë e sipërm të tij, mbi 1300m, me Ah. Në kufijtë e poshtëm të Bredhit, bimësia përfaqësohet nga pyje të përzier gjetherënës, të dominuara kryesisht nga Lajthia dhe Shkoza. Gjatë viteve të fundit bimësia paraqitet e degraduar në masën mbi 50%, për shkak të prerjeve dhe djegies.

Nuk shquhet për florë të rrallë dhe të rrezikuar ose lloje indikatore.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e PM janë evidencuar: **5 tipe**, habitatesh natyror, sipas Listës së Habitatesh të NATURA 2000, **4 lloje**, floristike të rëndësishme dhe **1 lloj**, endemike, Zhetina shqiptare (*Acantholimon albanicum*) dhe **3 lloje** të tjera subendemike.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **9 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **10 lloje**, Vulnerabile, **52 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **14 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

ZM ka rëndësi të veçantë për shkëmbimin e elementeve faunistike dhe floristike të vendit tonë me ato të Greqisë. Njëherazi, është bërthamë dhe biokorridor për gjitarët e mëdhenj, si Ariu i Bozdovecit (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Baldosa (*Meles meles*), Dhelpra (*Vulpes vulpes*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), etj. Kjo i jep atij edhe rëndësi rajonale ballkanike.

Brenda sipërfaqes dhe në afërsi gjenden MN me vlera shkencore, didaktike dhe turistike: *Guri i Capit*, *Lisat e Shën Thanasit*, *Pisha e Shëndëllisë*, *Bredhi i Burimit të Çardakut*, *Ahishte e Shën Kostandinit*, *Bredhi i Vishnjës*, etj.

Gjithashtu rajoni përreth ka shumë vlera kulturore, që shprehen në monumentet e kulturës: *Kalaja e Mborjes, Kisha e Shën Jovanit, Kisha e Shën Mitrit, Kisha e Ristozit, Kisha e Shën Gjergjit, në Dardhë, Banesa e Ilo Kuneshkës* (Boboshticë). Në Bozdovec ndodhet *Kisha e "Shën Pjetrit"* dhe e "*Shën Pavlit*", e rindërtuar së fundi.

Dallohen dhe disa fshatra karakteristike me tradita të pasura dhe vlera kulturore, si: *Drenova*. Ndodhet 5km larg nga qyteti i Korçës. Është vendlindja e poetit të madh Aleksandër Stavre Drenova (Asdreni), autorit të vargjeve të Himnit tonë Kombëtar. Banorët e saj kultivojnë manin e zi, nga e cili nxjerrin rakinë e famshme. - *Boboshtica*. Është vendlindja e shkrimtarit rumun me origjinë shqiptare Viktor Eftimiut. Në Boboshticë e Drenovë janë kishat e hershme "Shën Marisë" dhe "Shën Gjonit".

Janë të shumta burimet natyrore me ujë të pastër dhe të ftohtë, si: Burimi i Shën Gjergjit, Plakës, Pllicës, Gjergos, Çardakut, Izvori etj. Ato i shtojnë vlerat atraktive të zonës, tek i cili, prej kohësh, qytetarët korçarë organizojnë piknikët e dëgjuar e mbresëlënës dhe i këndojnë bukurisë së vajzave drenovare, pyllit, peizazhit dhe burimeve të ftohta, etj. Zona, pra, ka peizazhe tërheqëse me potenciale të mëdha për zhvillimin e qëndrueshëm të turizmit natyror dhe kulturor.

2. PEIZAZH I MBROJTUR "KUTURMAN-QAFË BUSHI"

Njësia administrative

Qarku:Elbasan

Bashkia:Elbasan, Librazhd

Sipërfaqja e përgjithshme:4,165.50 ha.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria e V-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Elbasan.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Rajoni ndodhet në reliev kodrinor-malor të thyer, në lartësitë nga 500,600-1,400m. Përbëhet nga dy tipe kryesore të formacioneve shkëmbore si: karbonat dhe magmatik.Por, ka larmi gjeologjike: flish, ultrabazikë dhe gëlqerorë të përzier me njëri-tjetrin dhe me kontakte tektonike midis tyre.

Formacionet karbonatike përfaqësohen kryesisht nga gëlqerorët e sheshtë. Ato janë të zgjatura midis formacioneve magmatike veçanërisht në pjesën perëndimore të zonës.

Formacionet magmatike përfaqësohen kryesisht nga hartzburgite dhe nga shkëmbinjtë metamorfikë. Formacionet magmatike zakonisht shpërndahen në mënyrë uniforme dhe rrallë kombinohen me gurë gëlqerorë.

Këto formacione janë të mbuluara nga bimësia. Mbulesa e vegjetacionit arrin nga 0.5-15m në 20m dhe më shumë në vendet ku favorizohet nga ndërtimi gjeo-morfologjik. Shpërndarja e tyre nuk është uniforme në zonë.

Ky ndërtimi gjeologjik dhe relievi i thyer, krahas faktorëve të tjerë, sidomos dëmtimi i bimësisë nga njeriu, përbëjnë premisa për erozion të zhvilluar. Po ashtu, relievi i tij modelohet nga proceset e shpëlarjeve sipërfaqësore, erozioni i koncentruar dhe proceset e shpatit: shembje, rrëshqitje dhe rrëzime gravitacionore, më të përhapura në shpatet dhe në shtretërit e degëve të Zallit të Kuturmanit, Rrapunit, Shmilit,Gurakuqit dhe të Ballgjinit.

Të gjitha këto kanë krijuar aty-këtu sipërfaqe të zhveshura, deri vatra erozioni, me pritje drejt zgjerimit. Rrethinat karakterizohen, me erozion intensiv, sidomos në P dhe J, ku bimësia është e degraduar në fazën e shkurreve, të friganës, madje edhe në fazën e graminaceve, por nuk mungojnë edhe sipërfaqet krejt të zhveshura, ku rrëkeza, rrëke, përroska, përrenj torrencialë dhe rrëshqitje të vjetra e të reja.

Më eroziv është përroi i Xibrakës, me pjerrësi të madhe të shtratit dhe të pellgut ujëmbledhës. Për gjatë shtratit të tij nuk është ndërtuar asnjë pritë apo sistemim tjetër malor. Përroi dhe format e tjera erozive rrahin të depërtojnë nga rrethinat drejt brendësisë, duke ndjekur shtimin e ndërhyrjes së njeriut. Kjo ndërhyrje është intensive në afërsi të qendrave të banuara, dhe përbën një rrezik real që degradimi i bimësisë dhe erozioni të përparojnë në drejtim të brendësisë dhe lartësive të rezervatit.

Nga pikëpamja hidrologjike zona përbëhet nga disa përrenj dhe burime që nuk kanë rrjedhje të përhershme të ujit. Trashësia e tokave vegjetative në këto formacione janë zakonisht 0.5-1.5m për shkak të mungesës së pyjeve dhe varësisë së lartë të shpateve.

Habitatet në zonë krijojnë një komunitet të larmishëm të florës dhe faunësduke strehuar lloje të ndryshme bimore, shoqerime bimësh dhe grupe faunistike. Në këtë rajon janë identifikuar 10 tipe habitati, të klasifikuar sipas Natura 2000.

Pyjet dhe Pyjet e përzier të lisit mbizotërojnë pjesën më të madhe të sipërfaqes së këtij rajoni. Formacionet pyjore dominohen kryesisht nga: *Quercus frainetto*, *Quercus pubescens*, *Quercus cerris* dhe faza e degradimit *Carpinus orientalis*, gjenden në një pjesë të konsiderueshme të zonës, nga 300,350-1,000m lartësi, por rrallë në gjendje të mirë. Lloje të tjera me një pjesëmarrje janë: *Juniperus oxycedrus*, *Ostrya carpinifolia*, *Coryllus avellana*, *Buxus sempervirens*, *Acer platanoides*, *Colutea arborescens*, *Cornus mas*, *Coronilla emerus*, *Cotinus coggygria*, *Crataegus monogyna*, *Acer monspessulanum*, *Paliurus spina-christi*, *Cercis siliquastrum*, *Hedera helix*, *Cistus villosus* etj.

Ndër llojet e bimëve barishtore gjenden: *Asparagus acutifolius*, *Brachypodium pinnatum*, *Calamintha nepeta*, *Buglossoides purpureocaerulea*, *Clinopodium vulgare*, *Cnidium silaifolium*, *Cynosurus echinatus*, *Helleborus odorus*, *Knautiaaumula*, *Microulaula*, *Lotha Purulurulaa*, *Lulusulaula*, *Lulusulaula*, *Lulusula*, *Lulusula*, *Lulo vulgaris*, *Prunella vulgare*, *Ruscus aculeatus*, *Satureja montana*, *Symphytum bulbosum*, *Thymus longicaulis*, *Vicia grandiflora* etj.

Në rrjedhat e përrenjve kodrinor-malorë, në degët dhe Lumit Shkumbini, bimësia karakterizohet nga mbizotërimi i *Platanus orientalis*, *Populus nigra*, *Populus alba*, *Salix alba*, *Salix purpurea*, *Alnus incana*, *Tamarix parviflora*, *Phragmites australis*, *Typha latifolia*, *Lythrum salicaria*, *Mentha aquatica*, *Hedera helix*, etj.

Në një pjesë të vogël të territorit (afër urës së Murrashit dhe përgjatë luginës së Rrapuni) kryesisht në shpatet shumë të ekspozuara ndaj erozionit, janë të dukshme fragmente të pyjeve të pishave mesdhetare, kryesisht Pishë e egër (*Pinus halepensis*), e mbjellë 40 vjet më parë.

Kryesisht në shpatet e shkëmbinjve, mund të vërehen disa lloje endemike dhe subendemike si *Aster albanicus subsp. albanicus*, *Festucopsis serpentini*, *Forsythia europaea*, *Genista hassertiana*, *Polygala doerfleri*.

Vertebrorët prezantohen nga të gjitha grupet si peshq, amfibë, zvarranikë, zogj dhe gjitarë. Komuniteti i zakonshëm i peshkut që haset kryesisht në lumin Rapuni të Shkumbinit, të është Barbeli i Ballkanit Perëndimor (*Barbus rebeli*).

Herpetofauna është relativisht e dobët. Vëzhgimet tregojnë për praninë e 8 specieve të amfibëve si: *Bufo bufo*, *Bufo viridis*, *Rana dalmatina*, *Bombina variegata*, *Hyla arborea*, etj. Zvarranikët përfaqësohen nga 15 lloje si *Lacerta viridis*, *L. trilineata*, *Coluber jugularis*, *C. najadum*, *Coluber*

gemonensis, Elaphe longissima, Coronella austriaca, Testudo hermanni, Algyroides nigropunctatus, Podarcis muralis, Anguis fragilis, Salamandra salamandra, Natrix natrix, etj.

Llojet e vëzhguar të shpendëve u përkasin kryesisht kalimtarëve (porosia Passeriformes) që janë të specializuara për habitatet e pyjeve dhe shkurreve, në të cilat mbizotërojnë pemët me gjethe. Po kështu takohen lloje të familjes Fringillidae, (*Carduelis carduelis*, *Carduelis chloris*, etj). Speciet e tjera të shpendëve janë: *Columba palumbus*, *Garrulus glandarius*, *Dendrocopos syriacus* dhe *Dendrocopos minor*. Njëherazi janë vërejtur lloje të tilla si *Erithacus rubecula*, *Emberiza cirilu*, *Sylvia melanocephala*, *Buteo buteo*, *Stric aluco*, *Falco tinnunculus* etj.

Takohjen rreth 21 lloje Gjitarësh, kryesisht: Ariu murrmë (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), *Meles meles*, *Martes foina*, *Lepus europaeus*, *Sus scrofa*, *Capreolus capreolus*, *Lutra lutra*, etj. Nga gjitarët e vegjël raportohen llojet e lakuriqëve si: *Myotis myotis*, *Rhinolophus blasii*, *Rhinolophus ferrumequinum* dhe *Rhinolophus hiposideros*.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e PM janë evidencuar: **4 tipe** habitatesh natyror, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, **3 lloje**, floristike të rëndësishme dhe **2 lloje**, endemike. Dallohet për një florë të pasur e specifike të shkëmbinjve serpentinore, sidomos për praninë e disa taksonëve endemike të tilla si *Forsythia europaea*, *Galatella albanica* *Festucopsis serpentini*, apo subendemike, *Genista hassertiana*, *Fumana bonapartei* etj.

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht të rrezikuar, **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **39 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **12 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Aktiviteti kryesor i zonës është bujqësia. Përdorimet më të rëndësishme tradicionale të tokës dhe burimeve natyrore me rëndësi mbizotëruese për jetesë dhe plotësimin e kërkesave ekonomike të banorëve vendas përfshijnë mbarështimin e deleve dhe kullotjen e livadheve dhe kullotave, kositjen e barit, bujqësinë dhe blegtorinë, pemët e freskëta, prodhimin e perimeve, bletarinë, medicinale grumbullimi i bimëve. Produktet vendore tradicionale janë djathi i bardhë, qumështi dhe produktet e tjera të qumështit, produktet e mishit, mjalti, barërat mjekësore.

Popullsia lokale përdor kullotat për kullotje të bagëtive. Blegtoria përbëhet kryesisht nga dhi, dele dhe bagëti. Fshatrat e banuar janë kryesisht jashtë kufijve të zonave të mbrojtura. Brenda rezervës së menaxhuar të natyrës janë të vendosura disa shtëpi, kështu që kullotja nuk është e pranishme në zonë.

Zhvillimi i turizmit është shumë i kufizuar. I vetmi vend i frekuentuar brenda zonës së mbrojtur është Shatervani Stela, në Miraka. Ky vend vizitohet kryesisht nga vizitorët e përditshëm të amatorëve. Që nga viti 1940 shatërvani konsiderohet si një objekt turistik, historik dhe kulturor i zonës.

3. PEIZAZH I MBROJTUR “LIQENI I POGRADECIT”

Njësia administrative

Qarku: Korçë

Bashkia: Pogradec

Sipërfaqja e përgjithshme: 31,410.64 ha.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria e V-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Korçë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet nga 695-2,288m mbi nivelin e detit. Përfshin trevën përreth liqenit të Ohrit, brenda kufirit shtetëror me Maqedoninë e Veriut. Dallohet për larminë e theksuar të peizazheve, ekosistemeve dhe kontrasteve natyrore. Në përbërje të tij hyjnë: Liqeni i Ohrit (sit i trashëgimisë natyrore botërore), gropa e Pogradecit, pragu i Çërravës, Mali i Thatë dhe pjesa L e malësisë së Mokrës.

Liqeni i Pogradecit, është liqeni më i thellë tektonik në Ballkan (289m). Përfshin një sipërfaqe prej 358.2km², ku 109 km² i takon Shqipërisë. Lartësia e Liqenit është 695m mbi rafshin e detit. Vija bregdetare është 87.5km e gjatë, nga të cilat i takojnë 31.5km Shqipërisë dhe 56km Maqedonisë V.

Niveli i ujit të Liqenit është zvogëluar gradualisht me kalimin e kohës. Dëshmia e kësaj është e dukshme në tarracat përgjatë liqenit. Tarracat përgjatë anëve të liqenit paraqesin disa nga fushat më produktive për bujqësi (Buçimash, Lin, Struga, Ohër). Ishujt e lashtë të Lini dhe Ohri janë shndërruar në gadishuj. Fusha e Lini ka ruajtur qartë gjurmët e origjinës së saj liqenore (terren i lagësht dhe ngjyra e zezë e aluviumit).

Mali i Thatë dhe Mali i Galicicës janë shumë poroze, me një kapacitet të lartë për transport ujqor. Për shkak dhe përmbajtjes së ujit, shkëmbinjët e zonës Prespa-Ohër klasifikohen si akuiferë porozë, akuiferë karstikë dhe të copëtuar dhe akuiferë të thyer.

Përbërja gjeologjike është e shkëmbinjve karbonikë. Liqeni i Ohrit e merr ujin si nga rrjedha ujore sipërfaqësore, edhe nga rrjedhja nëntokësore si dhe nga Liqeni i Prespës. Rreth 50% e ujit në burimet e Shën Naumit dhe Tushemishtit në bregdetin J të Liqenit të Ohrit janë nga Liqeni i Prespës.

Gropa e Pogradecit, zë pjesën J dhe JP të gropës së Ohrit/Pogradecit dhe përfshin fushën e Buçimasit e rripin bregliqenor P. Shtrihet nga 695m (niveli i liqenit) deri në rreth 800m, me mbizotërim të lartësive rreth 700m. Relievi dallohet për larminë morfologjike e morfogjenetike. Me shkëputjet e reja tektonike dhe përbërjen nga konglomerate dhe gëlqerorë lidhen thepiset e shpateve, dukuri më e shprehur në konglomeratët e Kalasë së Pogradecit dhe në gëlqerorët e Gurit të Kuq.

Në gropën e Pogradecit brigjet e liqenit janë të tipit akumulues dhe abraziv, me mbizotërim të tipit të parë. Ky tip bregu shtrihet gjatë brigjeve të fushës së Buçimasit (Tushemisht-rrëza e Kalasë), gjatë koneve të mëdha akumuluese si dhe në brigjet V e J të fushës së Linit. Lumenjtë që derdhen aty, sjellin materiale shumë të imëta, që akumulohen në grykëderdhjet e tyre, duke formuar në bashkëveprim me valëzimin e liqenit plazhin. Bregu i ulët përgjatë koneve të depozitimit të përrenjve të Memëlishtit, Përroit të Bardhë etj. ndryshon nga bregu i ulët që përmendëm më lart. Përrenjtë mbushën gjiret e dikurshme, të ndihmuar në këtë proces edhe nga tërheqja e liqenit. Konet e tyre përbëhen nga materiale tepër të trasha, por rrjedhjet ujore i kanë copëtuar, duke u dhënë brigjeve të ulëta pamje të çrregullt.

Bregu abraziv përfshin sektorë të veçantë të shkëputur dhe është i tipit tektoniko-abraziv dhe abraziv. Shtrihet në rrëzë të Malit të Qytetit (nga kufiri në Tushemisht), në rrëzë të Malit të Kalasë, kepit të Buqezës, brigjeve L të gadishullit të Linit dhe skajit më V të vijës bregliqenore të gropës së Pogradecit. Falezat janë të gjalla vetëm në gadishullin e Linit, ku ruhen dëshmitarët në platformën e abrazionit.

Fusha e Buçimasit, shtrihet në J të liqenit të Ohrit, me gjatësi L-P, 6km dhe gjerësi V-J, 3km, ka formën e një gjysmërrethi, me pjerrësi në drejtim të liqenit. Pjesa V e VL është më e sheshtë, me lartësi shumë të vogël mbi nivelin e liqenit, madje sektori i Drilonit është gati në të njëjtin nivel me

të. Kjo veçori e saj është e lidhur me moshën e saj të re, me lëvizjet ulëse dhe me sasinë shumë të vogël të prurjeve të ngurta të përrrenjve që përfundojnë në të.

Fusha e Linit, midis gadishullit homonim dhe Qafës së Thanës, ka shtrirje V-J, 2km, gjerësi deri rreth 1km dhe lartësi rreth 700m. Mbulohet nga depozitimet liqenore, është e sheshtë.

Në format lumore dallohen pjesët e poshtme të luginave të përrrenjve dhe konet e depozitimit të tyre në gjiret e dikurshme të bregut P të liqenit ku, si pasojë e tyre, janë formuar fushëza të vogla në formën e trekëndëshit. Midis tyre dallohet fushëza midis Memëlishtit dhe Gurit të Kuq, e Hundënishtit, e Pjorskës, e Piskupatit etj.

Hidrografia përbëhet nga disa përrrenj të vegjël dhe nga burimet e shumta karstike: të Drilonit dhe të Tushemishtit, uji i të cilëve vjen nga liqeni i Prespës së Madhe dhe kreshta e Malit të Thatë. ... Regjimi hidrologjik i zonës karakterizohet nga një shpërndarje jo e rregullt sezonale dhe hapësinore e reshjeve. Masat kryesore ujore që rrjedhin në Liqenin e Ohrit janë burimet që rrjedhin nga Mali Galicica, dhe uji sipërfaqësor që rrjedh nga degët e tij.

Lumi Pogradec rrjedh nëpër qytetin e Pogradecit dhe origjina e tij është në malet përreth qytetit. Karakteristika kryesore është pjerrësia, rreth 9.2%, që paraqet një kërcënim për qytetin e Pogradecit gjatë stuhive të mëdha.

Lumi Verdovës derdhet në pjesën J-P, të Liqenit të Ohrit.

Klima, kushtëzohet sidomos nga faktorët vendorë: ndikimi i liqenit, që zbut klimën e saj në dimër, kurse në stinën e verës e freskon.

Tokat, janë kryesisht të kafenjta livadhore dhe aluvionale gjatë rrjedhjes së lumenjve, afër liqenit, por takohen edhe tokat kënetore në L dhe pak tokat primitive në buzë të liqenit.

Në PM ndërthuren ekosisteme tokësore dhe ujore, bregliqenore, fushore, kodrinore dhe malore; liqenore dhe lumore; sipërfaqësore dhe nëntokësore; karstike dhe erozive; pyjore, kullosore dhe shkëmbore të zhveshura; natyrore dhe artificiale. Bimësia natyrore pothuajse është zëvendësuar nga bimët e kultivuara. Ruhet vetëm përreth burimeve të Drilonit, ku ka bimësi higrofile (kallama, leshterikë etj.).

Peizazhi i mbrojtur i Pogradecit përbën një ekosistem natyror kompleks ujqor dhe tokësor. Përfshin disa nivele vegjetacioni të dalluara mirë, bazuar në kushtet klimatike dhe bio-fizike të zonës. Pyjet e lisit mbizotërojnë kodrat L të zonës dhe kodrat e Malit të Thate, si dhe pjesën e poshtme të kodrave në P në liqen, deri në 1,400m.

Llojet e rëndësishme përfshijnë llojet e dushqeve si: *Quercus frainetto*, *Q. Pubescens*, *Q. Trojana*, *Q. Petrea* dhe *Q.cerris*; llojet e tjerë: *Carpinus orientalis*, *Ostrya carpinifolia*, *Fraxinus ornus*, *Prunus spinosa* dhe *Acer campestre*. Sidoqoftë, pasi një pjesë e madhe e tyre janë degraduar sepse prerja e pyllit të lisit, habitatit pyjor është ndryshuar në shkurre me gjelbërim të përhershëm të *Juniperus foetidissima*, *J. Oxycedrus* dhe *Buxus sempervirens*. Në zonat më të ftohta pylli i lisit plotësohet gjithashtu nga *Fraxinus excelsior* dhe *Acer opalus subsp. obtusatum*.

Sipërfaqe të konsiderueshme zenë ripyllëzimit me Pisha e Zezë (*Pinus nigra*).

Në lartësi 1,200m, në kodrat në P të liqenit, peizazhi karakterizohet nga pylli i degjeneruar i Ahut (*Fagus sylvatica*), Lajthia (*Corylus avellana*) dhe Shkoza e zezë (*Carpinus orientalis*).

Pylli i Gështenjës (*Castanea sativa*) mbizotërojnë në V me shpatet e J drejt qytetit të Pogradecit dhe Bucimas, kryesisht në kodrat afër Pogradecit, Verdovës, Geshtenjas dhe Leshnica, në një lartësi mesatare midis 700-1,000m.

Zonat malore të Malit të Thatë karakterizohen nga bimësia e kullotave malore dhe alpine, 1,800-2,200m. Në livadhet alpine mbizotërojnë kryesisht llojet: *Arabis alpina*, *Aster alpinus*, *Achillea atrata*, *Festuca sp.*, *Nardus rrepta*, *Juniperus communis*, *Vaccinium myrtillus*, *Potentilla erecta*, etj.

Bimët më të zakonshme mjekësore janë: *Gentiana lutea*, *Urtica dioica*, *Origanum vulgare*, *Thymus serpyllum*, *Trifolium campestre*, *Rosa canina*, *Salvia officinalis*, etj.

Kullotat, tokat e punueshme dhe tokat e punueshme të braktisura ofrojnë mbështetje për llojet e shpendëve, kalimtarë të tjerë të vegjël.

Zogjtë më tipik janë kryesisht rendi Passeriformes (*Parus major*, *Parus caeruleus*, *Parus lugubris*, etj), *Coturnix coturnix*, *Erithacus rubecula*, *Passer localus*, *Troglodytes troglodytes*, *Alaudidae*, *Sylvia atricapilla*, *Sylvia cantillans*, *Sylvia melanocephala*, *Emberiza spp*, *Cettia cetti*, *Hippolais pallida*, *Upupa upupa*, *Regulus regulus*, *R. ignicapillus*, *Carduelis carduelis*, *Merops apiaster*, *Turdus merula*, *Garrulus glandarius*, *Picus viridis*, *Dendrocopos syriacus*, *Dendrocopos minor*.

Llojet më të shpeshta të gjitarëve në zonën janë: Lundërza (*Lutra lutra*), Ariu i murmë (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*), Derri i egër (*Sus scrofa*), të tjera dhe gjitarë më të zakonshëm janë: *Martes foina*, *Meles meles*, *Mustela nivalis*, *Vulpes vulpes*, *Sciurus vulgaris*, *Lepus europeus*, *Erinacues concolor*, *Glis glis*, *Apodemus flavicollis*, *A. sylvaticus*, *Talpa stankovici*, etj. Po kështu takohen edhe Lakuriqët paraqiten kryesisht nga *Myotis nattereri*, *Nyctalus leisleri*, *Rhinolophus ferruequinum*, *R. blasii*.

Amfibët dhe zvarranikët janë të zakonshëm të lidhur me habitate të ndryshme gjatë ciklit të jetës së tyre; veçanërisht habitatet ujore për riprodhim dhe funksione të tjera. Në zonën mund të vërehen kryesisht lloje të zakonshme, si: *Triturus cristatus*, *T. Vulgaris*, *Salamandra salamandra*, *Bombina variegata*, *Rana balcanica*, *Rana dalmatina*, *Rana graeca*, *Bufo viridis*, *Hyla arborea*, *Emys orbularis*, *Natrix natrix*, *Podarcis muralis*, *Lacerta viridis*, *Testudo Hermannii*, *Vipera amodytes*, *Coluber spp.*, etj.

Flora dhe fauna dhe shkalla e biodiversitetit në Liqenin e Pogradecit është e lidhur fort me cilësinë e ujit të liqeneve dhe kushtet e ekosistemit. Bimësia bregdetare e Liqenit të Pogradecit është e pasur me 125 lloje, nga të cilat 9 lloje janë bimë ujore.

Llojet më të zakonshme janë: *Phragmites australis*, *Potamogeton spp.*, *Chara spp.*, *Ceratophyllum spp.*, *Myriophyllum spp.* etj. Bimësia luan një rol të rëndësishëm që funksionon si filtra biologjikë dhe mekanikë të ndotësve organikë dhe inorganikë. Bimësia ujore është gjithashtu e një rëndësie të madhe në erozionin dhe kontrollin e rrjedhës së ujit. Më tej, bimësia krijon një habitat vendas për specie të ndryshme jovertebrore dhe vertebrore, dhe funksionon si tokë shumimi për shumë peshq dhe vend mbrojtës nga grabitqarët.

Fauna bentike e Liqenit të Pogradecit përmban një dendësi të lartë dhe shumëllojshmëri të llojeve. arkaike, endemike dhe të rralla. Sfungjeri i rumbullakët (*Ochridospongia rotunda*) gjendet vetëm në Liqenin e Pogradecit dhe është një specie endemike dhe e rrallë. Grupi më i zakonshëm dhe i bollshëm janë Gastropodët (kërmijtë), dhe shumica e tyre në liqen janë lloje endemike. Niveli i lartë i endemizmit është i përfaqësuar edhe në taksitë e tjerë, si Triclads (Tricladida), Krimbat (Oligochaeta), Leeches (Hirudinea), Karkalecat (Ostracoda), Krustacet (Amphipoda) dhe (Isopoda).

Phyto dhe zooplankton, mikroalgat, janë tregues biologjikë dhe shumë të ndjeshëm ndaj ndryshimeve në regjimin/cilësinë e ujit. Fitoplanktoni përfaqësohet nga *Cyclotella ocellata*, *Achnanthes minutissima*, *Achnanthes biasolettiana*, *Fragilaria capucina*, etj. Llojet e ujërave eutrofike ose poltrofike janë *Coccones ipedculus*, *Cymbella minuta*, *Gomphonema minutum*, etj.

Zooplankton gjithashtu mund të përdoret si tregues i ndjeshëm i kushteve të ekosistemit të liqenit. Komunitetet e Zooplanktonit përbëhen kryesisht nga *Gastropuss tylifer*, *Keratella cochlearis*, *Filina terminalis*; *Dafnia pulicaria* dhe *Eudiaptomus gracilis*.

Fauna e peshkut të Liqenit të Pogradecit përmban një përqindje të lartë (60%) të llojeve endemike të peshkut. Takohen 21 lloje vendase të peshqve, nga të cilat 11 shfrytëzohen për tregëti. Dy salmonidet, Korani (*Salmo letnica*) dhe Belushka (*Salmothymus ohridanus*). Gjithashtu, lloje të rëndësishme për peshkim janë: *Alburnus alburnus*, *Cyprinus carpio*, *Anguilla anguilla*, *Rutilus rubilio ohridanus*, etj.

Gjatë viteve të fundit speciet jo-natyrore të peshkut u futën në liqen; trofta e ylberit (*Oncorhynchus mykiss*), peshk mushkonje (*Gambusia affinis*) ose luledielli me kunguj (*Lepomis gibbosus*).

Pellgu ujëmbledhës i Liqenit të Pogradecit janë identifikuar 23 lloje shpendësh, si: *Fulica atra*, *Netta rufina*, *Athya Fuligula*, *Anser albifrons*, *Podiceps nigricollis*, *Tachibaptus ruficollis*, *Phalacrocorax pygmaeus*, *Pelecanus crispus*, *Ciconia ciconia*, *Circus cyaneus*, etj.

Liqeni i Ohrit dhe liqenet e Prespës përbëjnë një bërthamë të rëndësishme të Rezervës së Biosferës. Numri i madh i fosileve të gjalla të llojeve endemike, parruazorë (sidomos molusqe gastropodë) dhe rruazorë (peshq), i japin liqenit vlera të trashëgimisë botërore.

Bazuar në rivlerësimet e fundit (*Nëntor 2019*) në territorin e PM janë evidencuar: **13 tipe habitatesh** natyror, sipas Listës së Habitatesh të NATURA 2000, **12 lloje**, floristike të rëndësishme dhe **9 lloje**, endemike, **2 lloje**, i përkasin aneksit IV, të Direktivës së Habitatit, dhe **1 lloj**, Konventës e Bernës.

Liqeni i Ohrit dallohet për numrin e lartë të llojeve endemike të algave një qelizore ose diatomeve me mbi **80 lloje**. Në liqen rritet gjithashtu edhe një makro algë **endemike**, Shara e Ohrit (*Chara ohridana*), kurse në habitatet tokësore krahas llojeve obligate të mjediseve serpentine Festukops i serpentinës (*Festucopsis serpentine*) gjenden edhe **3 lloje** të tjera **endemike**: Luleshurda (*Taraxacum ohritense*, *Taraxacum oppidanum* dhe *Taraxacum meyeri*).

Gjithashtu, janë evidencuar llojet faunistike të Listës së IUCN-s, ku: **1 lloj**, Seriozisht të rrezikuar, **14 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **60 lloje**, Jo shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **18 lloje**, Jo në listën e IUCN-s.

Në dt. 5 Korrik 2019, për shkak të **pasurisë së lartë biologjike** dhe kulturore të Liqenit të Ohrit, pjesa shqiptare e tij bashkë me zonën përreth, u përfshi në Listën e Trazhëgimisë mikse Natyrore dhe Kulturore Botërore të UNESCO-s.

Bujqësia në zonë karakterizohet nga një intensitet i ulët me përdorim të kufizuar, që lidhen me madhësinë shumë të vogël të tokës, etj. Sistemet tradicionale vazhdojnë të jenë baza e rritjes së kafshëve, veçanërisht deleve, dhive, pemtore, vreshtaria, bletët, peimet, etj janë faktorë të rëndësishëm për ekonominë lokale. Aktivitetet e peshkimit paraqesin një mjet të rëndësishëm të ardhurave për popullsinë që jeton në zonën e peizazhit të mbrojtur.

Turizmi është i përqendruar në afërsi të liqenit përgjatë vijës bregdetare midis Tushemishtit dhe Pogradecit. Janë ndërtuar një numër i konsiderueshëm shtëpish tradicionale, shtëpi pritjeje, vendpushime duke përdorur materiale lokale duke respektuar infrastrukturën ekzistuese të mbrojtura të peizazhit. Turistët që vizitojnë zonën janë kryesisht shqiptarë dhe shumica e turistëve vijnë vetëm për një fundjavë ose disa ditë qëndrim vetëm. Bashkia Pogradec ka një qendër informacioni turistike po kështu edhe AdZM, qarku Korçë. Data 21 Qershori është shpalluar "Dita e liqenit", dhe në këtë rast zhvillohen veprimtari të ndryshme promovimi.

Ekoturizmi është i lidhur kryesisht me pyjet e pranishme në zonë, veçanërisht monumentet e natyrës, të cilat tërheqin vizitorët, si: Guri i Kamjes, Mullarët e Gurtë në Trebinjë, Fragmenti i shkëputjes tektonike të grabenit të Ohrit, Shpella e Memlishtit, Shpella e Rodokalit, Shpella e Najazmës, Burimi i Drilonit, Selvia e kishës Fjetja e Shën Mërisë, Sallkëni i Tushemishtit, Rrapi i Rodokalit, Rrapi në Selcën e Sipërme, Rrënojat e kishës paleokristiane të Linit, Rrënojat e kishës bizantine të Linit, etj.

Trashëgimia e pasur natyrore dhe kulturore, niveli i lartë i emancipimit të popullsisë, pozicioni i mirë gjeografik, veprimtari tradicionale kulturore e artistike, që mund të kombinohen edhe me vendet fqinje mundësojnë zhvillimin e turizmit.

4. PEIZAZH I MBROJTUR “VJOSË-NARTË-PISHË PORO”

Njësia administrative

Qarku: Vlorë, Fier

Bashkia: Vlorë, Fier

Sipërfaqja e përgjithshme: 21,678.85 ha.

Në sipërfaqen e peizazhit të mbrojtur përfshihen 30km gjatësi të Lumit Vjosë.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria e V-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD dhe IBA.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Vlorë dhe Fier.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Përbëhet nga dy pjesë: Pishë Poro dhe Vjosë-Narta. Ndodhet në Grykëderdhjen e lumit të Vjosës. Gjatë bregdetit, ka sektorë me akumulim të madh, në ekuilibër dhe në gjërryerje intensive.

Akumulimi, në zonën e Pishë Poros, aktualisht, zhvillohet në të dy anët e grykëderdhjes së kanalit kullues të Povelçës, në rreth 7km gjatësi. Për këtë flasin: ndryshimi drejt VP i grykëderdhjes së kanalit të Povelçës; rritja e shpejtë e gjerësisë së plazhit, rreth 400-500m, me ritëm vjetor të akumulimit 40-50m. Karakteri i sheshtë i plazhit, pa duna, me gjerësi shumë të madhe të pjesës sterile (pa bimësi), flet për moshën vetëm disaveçare të tij; bunkerët, të vendosur rreth 100m larg vijës detare, aktualisht ndodhen mbi 500m, në brendësi të detit.

Procesi i gjërryerjes së brigjeve, takohet në dy skajet e vijës bregdetare, por me shtrirje, përshkallëzim dhe kohë veprimi jo të njëjtë. Në sektorin V, pranë plazhit të Semanit, erozioni është vijim i procesit intensiv të gjërryerjes së këtij plazhi. Pra, intensiteti vjetor i gjërryerje këtu arin 25–30 m. Në sektorin J, gjërryerja filloi në pjesën më të përparme të deltës së braktisur kohët e fundit nga grykëderdhja e Vjosës. Kjo prishi bilancin e akumulimeve lumore dhe të shpëlarjes detare. Ky erozion intensiv vazhdon, duke u përbërë një rrezik serioz për rajonin. Materiali i shkëputur prej këtij sektori ushqen, në sasira të mëdha, plazhin e Povelçës, ku ndodh akumulimi intensiv.

Sektorët e plazheve në ekuilibër, kanë shtrirje të vogël, midis sektorëve në gjërryerje (V dhe J) dhe sektorit qendror në akumulim. Të parashikosh perspektivën e akumulimit dhe të gjërryerjes nuk është e lehtë, sepse janë shfaqur dy dukuri të reja: zhvendosja e grykëderdhjes së Semanit shumë më në J se pozicioni i shekullit të kaluar dhe zhvendosja e grykëderdhjes së Vjosës, para disa vjetëve, në drejtim të J. Në këto kushte, pritet që të dobësohet gjërryerja në sektorin V të Pishë Poros dhe të shfaqet gjërryerja në skajin J të tij, në sektorin e braktisur të Grykëderdhjes së Vjosës. Por në

proceset e bregdetit veprojnë shumë faktorë, që është e vështirë të parashikohen për periudha të gjata.

Zona e Vjosë-Nartës, ndodhet nga grykëderdhja e Vjosës deri afër Vlorës, me lartësi, nga niveli i detit deri 246m, midis fshatrave Hoshtimë dhe Llakatund. Është pjesë e Myzeqesë së Vlorës, e cila shtrihet në të majtë të rrjedhjes së poshtme të Vjosë, lagunës së Nartës, Vlorës dhe detit. Përfshin zonën bregdetare ligatinore të Nartës; kodrat e Mishikarta, Ciplaku, Kisha dhe Babica e Vogël; Ishullin e Zvërnecit, Pusin e Mezinit dhe Pyllin të Sodës. Bëjnë pjesë: fusha e Akërnisë, kodrat e Panajasë, rrjedhja e Vjosës, laguna e Nartës dhe e Kallëngës dhe pylli i Pishë Poros. Fusha e Akërnisë, ish tokë kënetore, u zëvendësua nga toka bujqësore. Kodrat e Panajasë (246m) përbëhen nga molasa të buta, me të cilat lidhet shkalla e madhe e copëtimit të relievit, makia mesdhetare dhe ish pylli i dushkut, i kthyer në ullishta dhe vreshta.

Pjerrësia jashtëzakonisht e vogël e fushave kushtëzon akumulime masive të Vjosës. Ndaj shtrati i saj është shumë i cekët, i gjerë, i ishulluar dhe i meandruar. Kjo është arsyeja pse ka vërshuar shpesh, duke përmbytur, kënetëzuar tokat përreth. Të shumta janë kënetat edhe në brezin bregdetar, të formuara gjatë përparimit të tokës drejt detit dhe nga vërshimet e Vjosës, e cila ka ndryshuar shpesh shtratin dhe grykëderdhjen e saj, duke ndikuar në formimin e lagunës së Nartës dhe në evolucionin e vijës bregdetare.

Laguna e Nartës (41,5km²), bën pjesë në lagunat e mëdha të bregdetit tonë të Adriatikut. Në skajin J të lagunës ngrihen kodrat e ulëta terrigjene të Triportit, të cilat, nëpërmjet brezit litoral, lidhen me skajin J të deltës së Vjosës. Ky brez litoral, i mbuluar në pjesën më të madhe me pisha, veçoi lagunën nga deti. Në të janë dy kanale natyrore, nëpërmjet të cilave laguna e Nartës komunikon me detin. Laguna ka thellësi të vogël, mesatare 1,2m dhe maksimalja rreth 2m. Kodra e ulët e Zvërnecit formon një ishull në lagunë. Pjesa V e lagunës është kthyer në kripore në fillimet e viteve 1950. Kriporja zë rreth 1,500ha dhe ndahet nga laguna me argjinaturë. Përbëhet nga shumë pellgje të cekëta dhe ishuj të vegjël, të përshtatshëm për shpendët folezues të ujit. Dallohet për botë të gjallë të pasur dhe të larmishëm, ku dallohen shpendët ndenjëtarë dhe shtegtarë.

Laguna e Kallëngës (450ha), është lagunë e cekët. Lidhet me detin me kanal të hapur kohët e fundit. Përdoret për peshkim, në grykën e kanalit, ku është vendosur dajlani.

Pjesa më e madhe e tokave të Myzeqesë së Vlorës janë të hirta kafe livadhore. Në të dy anët e rrjedhjes së lumenjve gjenden toka aluvionale dhe në brezin bregdetar toka të kripura. Bimësia natyrore tani ruhet vetëm në sektorë të veçantë e të vegjël, sidomos në brezin bregdetar. Vendin e tyre e kanë zënë bimët e kultivuara.

Laguna e Nartës sëbashku me deltën e Lumit Vjosa, Lagunën e Kallëngas dhe Kepin e Dajlanit, janë formuar nga prurjet aluvionale të Lumit të Vjosës dhe karakterizohet nga cektësia dhe përmbytja herë pas herëshme.

Rajoni Vjosë-Nartë-Pishë Poro është i njohur për florën e veçantë dhe larminë e habitateve, me vlera të veçanta shkencore, ekologjike (shumë gjallesa të rralla) dhe ekonomike (bimë mjekësore, aromatike, industriale dhe dekorative). Mendohet se në të rriten të paktën 800 bimë enësore. Takohen rreth 25 lloje bimësh të rrezikuara. Midis tyre, 9 bimë janë të rrezikuara në shkallë vendore, ndërsa dy lloje janë endemike shqiptare. Me interes të madh cilësohet sidomos *Orchis albanica* dhe forma hibride *Orchis paparisti*, ndërsa 67 lloje cilësohen me interes ekonomik dhe shkencor.

Në këtë rajon, dallohen tipe të ndryshëm habitatesh natyrore me shtrirje tepër të kufizuar; gjysmënatyrore dhe artificiale me shtrirje dominuese; habitate ujore dhe tokësore, të përbëra nga shumë nënhabitatë, si: kënetat të përkohshme e të përhershme, kanale kullimi dhe ujitjeje, rezervuarë

me ujë të ëmbël, pyje aluvionale dhe të pishës, bimësi mesdhetare në ishullin e Zvërnecit dhe në kodrat rrethuese.

Kënetat me pak kripësi mbizotërohen nga *Ranunculus spp*, *Chara spp*. etj. Në sektorët me kripësi më të lartë dominojnë: *Chara canescens*, *Ruppia maritima* dhe *Zannichellia pedunculata*. Gjatë verës së thatë, mbulohen nga *Suaeda maritima*, *Suaeda splendens* etj., ndërsa në sektorët që janë nën trysninë e kullotjes, zhvillohen komunitete *Scirpus spp* etj.

Fundet e lagunave të kripura mbulohen nga *Zostera noltii*, mbizotëruese, dhe *Ruppia cirrhosa*. Të dy llojet, si dhe disa alga, përfaqësojnë biocenozën më të rëndësishme të lagunës së Nartës. Në rrethinat e lagunave, dhe kënetave në J të Vjosës popullohen nga disa komunitete bimore, si: *Salicornia spp.*, *Arthrocnemum spp.*, *Salsola soda*, *Limonium spp*. Zvogëlimi i kripësisë shoqërohet me rritjen e numrit të llojeve si *Arthrocnemum fruticosum*, *A. perenne* etj.

Kanalet ujitëse e kulluese dhe rezervuarët e ujit të ëmbël, strehojnë bimësi komplekse, që, në varësi të thellësisë dhe të kripësisë, përbëhet nga përzierje tipash të vegjetacioni të kënetave të përkohshme dhe të përhershme. Mbizotëron bimësia halo-higrofile e përfaqësuar nga *Phragmites australis*, *Typha angustifolia* etj. Tipat e tjerë të bimësisë përfshijnë algat lundruese *Lemna minor*, *Spyrodela polyrhiza* etj. Në rezervuarët e ujit të ëmbël mbizotërojnë kryesisht kallamishtet me *Phragmites australis*, *Scirpus maritimus* etj., që janë habitat i vlefshëm, si burim i ujit të ëmbël për shumë kafshë të egra.

Pyjet aluvionale në shtratin e lumit janë me dy kate. I pari përfaqësohet kryesisht nga kallamishte dhe lloje të tjera hidrofile; i dyti kryesisht nga klasa *Phragmitetalia*, me mbizotërim të shoqërimit *Phragmites australis*, me plasticitet ekologjik mjaft të lartë dhe shtrirje nga brigjet e lumenjve deri larg tyre, ku gjenden llojet: *Populus alba*, *Populus nigra*, *Salix alba*, *Salix purpurea*, *Salix amplexicaulis*, *Alnus glutinosa*, *Platanus orientalis*, *Ulmus minor*, *Ulmus glabra*, *Fraxinus angustifolia* etj.

Bimësia barishtore, në përgjithësi e varfër, përfaqësohet nga *Equisetum telmateia*, *Prunella vulgaris* etj. Në sektorët e lumit me rrymë të fortë dhe substrat zhavorror, rriten shkorrete, si shelgu *Salix*, i shoqëruar me drurë, si Rrapi (*Platanus orientalis*), Shelgjet (*Salix elaeagnos*), Marina (*Tamarix parviflora*) etj. Në pjesën e poshtme të lumit, ku rryma dobësohet dhe me substrat ranor dhe argjilor, bimësia dominohet nga *Alnus glutinosa*, *Fraxinus angustifolia*, *Ulmus minor*, *Quercus robur* (rrallë), *Populus alba* etj.

Pylli i Pishës shtrihet në sistemin e dunave. Pishat janë mbjellë 40-50 vjet më parë. Ky formacion përfaqësohet nga disa lloje pishash, më të zakonshmet janë *Pinus maritima*, *P. pinea* dhe *P. pinaster*. Kati shkurretor i tij përfaqësohet nga lloje mesdhetare, si *Pistacia lentiscus*, *Erica manipuliflora*, *Myrtus communis* etj. Midis këtyre komuniteteve natyrore, ka breza të kultivuar, me lloje të ndërfitura të *Acacia saligna*, *Agave americana*.

Ishulli i Zvërnecit mbulohet nga pylli i selvisë (*Cupressus sempervirens*), në shoqërim me *Quercus ilex*, *Quercus pubescens* dhe *Pinus spp*. Kati i shkurretave përbëhet nga lloje si: *Myrtus communis*, *Pistacia lentiscus*, *Laurus nobilis* etj. Kati barishtor ka pak lloje, si *Chrysopogon gryllus*, *Asparagus acutifolius* etj.

Në kodrat rrethuese nga L, ka shkurre makiesh mjaft të degraduara dhe bimë të kultivuara. Rajoni ka larmi kafshësh: insekte, peshq, amfibë, reptilë, gjitarë dhe sidomos shpendë. Studimet tregojnë se takohen rreth 390 lloje pararruazorësh, si: molusqe, flutura, krahëfortë, krustace dhe ekinodermate; 102 lloje peshqish, si: Ngjala (*Anguilla anguilla*), Kocja (*Sparus aurata*), Levreku (*Dicentrarchus labrax*), Qefulli (*Mugil cephalus*), aterinat (*Aterina sp.*) etj.; 9 lloje amfibësh; 26 lloje reptilësh, si:

Natrix natrix, *Malpolon monspensulanum*, *Testudo hermanni* etj.; 192 lloje shpendësh, sidomos të ujit, dimërues dhe folezues.

Narta është laguna e dytë në vend për nga rëndësia për shpendët e ujit, një IBA e rëndësishme. Më të zakonshme janë rosat dhe bajzat. Gjatë sezonit të folezimit, Narta kthehet në vendin e shumimit për shpendësh uji. Afro 88% e tyre përqendrohet në kriporet. Narta është vendushqimi për pelikanin (*Pelicanus crispus*), por takohen rregullisht flamingot (*Phenicopterus ruber*).

Në rajonin Vjosë-Nartë-Pishë Poro regjistrohen 32 lloje gjitarësh, të cilët dominohen nga brejtësit e ndjekur nga lakuriqtë e natës dhe llojet mishngrënëse. Ky rajon është një nga zonat kryesore bregdetare për gjitarët me rëndësi rajonale, kombëtare dhe ndërkombëtare. Dallohen katër lloje gjitarësh të vegjël: dy insektivorë (*Talpa caeca* dhe *Talpa stankovici*) dhe dy brejtës (*Pitymys thomasi* dhe *P. felteni*), të cilët janë endemikë për Ballkanin P dhe/ose rajonin mesdhetar. Katër lloje të rralla janë banorë të përthershëm ose vizitorë: *Rhinolophus blasii*, *Myotis myotis*, *Mus spicilegus* (*abboti*) dhe *Stenella coeruleoalba*.

Në ujërat e deltës së Vjosës takohet lundërza (*Lutra lutra*), lloj globalisht i rrezikuar. Lumi i Vjosës ka rëndësi shumë të madhe për peshqit shtegtarë (troftat) dhe për shpendët, sidomos për shpendët rrëmbyes (*Falconiformes*).

Në zonën e Pishë-Poros, pylli i pishës së zezë (*Pinus nigra*), është i ruajtur në gjendje të mirë. Sipas vlerësimit të fundit (*Nëntor 2019*) janë evidentuar **5 tipe** habitatesh, sipas Listës së Habiteteve të Natura 2000, prej të cilave **2 tipe** habitatesh janë të listuara si prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje.

Gjithashtu, rriten **4 lloje**, floristike të rëndësishëm, **9 lloje**, endemike ose subendemike (*Galatella albanica*), dhe **2 lloje**, janë të përfshira në Aneksin IVb, të Direktivës së Habiteteve.

Gjithashtu, nga ana faunistike rezulton se: **2 lloje**, Seriozisht të rrezikuar, **1 lloj**, Të rrezikuar, **10 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **61 lloje**, Jo shqetësues, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **27 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Veprimtaria dinamike e deltës së Lumit të Vjosës, paqëndrueshmëria e bregdetit dhe ndryshimi i nivelit të ujit në këtë kompleks lagunor kanë krijuar një tërësi habitatesh përshtatshme, si deltë lumi, duna ranore të mëdhaja e disa të vjetra, kënetat të kripura, livadhe të lagështa etj., për rritjen e një bimësie të larmishme barishtore hidrofile submerse (*Zostera noltii*, *Ruppia cirhosa*), higrofile, halofite, psamofite (mbi duna ranore), pyje aluvionale, pyje pishash mesdhetare (*Pinus pinea*, *P. halepensis*), pyll selvie (*Cupressus sempervirens*) në Zvernec etj. Në substrate ranore të zonës detare takohen livadhe submerse të *Posidonia oceanica*, ndërsa në zona të cekta zëvendësohet nga *Cymodocea nodosa*.

Kompleksi lagunor Nartë-Vjosë është një nga vendet më të rëndësishme për dimërimin dhe folezimin e shumë llojeve të shpendëve ujor.

Zona lagunore dhe bregdetare ka qenë e ndotur nga mbeturinat e ngurta dhe të lëngta të industrisë së mëparshme dhe aktualisht nga mbetjet urbane të qytetit të Vlorës.

Në zonën “Nartë-Vjosë” janë evidentuar **18 tipe** habitatesh, sipas Listës së Habiteteve të Natura 2000, prej të cilave **6 tipe** habitatesh të listuara si prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje.

Bazuar në vlerësimin e fundit (*Nëntor 2019*) të “Nartë-Vjosës” janë evidencuar **7 lloje**, floristike të rëndësishëm, **1 lloj**, endemik dhe **2 lloje**, të përfshira në Aneksin IVb, të Direktivës së Habiteteve.

Gjithashtu, nga llojet faunistike: **3 lloje**, Seriozisht të rrezikuar, **2 lloje**, Të rrezikuar, **11 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **8 lloje**, Vulnerabile, **81 lloje**, Jo shqetësues, **3 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **21 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Në rajonin Vjosë-Nartë-Pishë Poro ndodhen MN me vlera shkencore, ekologjike dhe turistike: Dunat e Nartës, Laguna Limopuo, Pylli i Zvërnecit (rreth 7ha), Rrapi i Çezmës, Dunat e Semanit, Pisha e Zezë në Poro, Manastiri i Shën Marisë i shek. XVIII dhe kisha e shek. XIII–XIV, etj.

Të dhënat arkeologjike flasin për ndërtesa të lashta greko-romake. Triporti ka qenë port i rëndësishëm, që lidhte qendra antike, si: Aulona, Apollonia, Oriku dhe Amantia; *Spinarica* ishte një nga qytetet mesdhetare të Adriatikut. Gjendej në afërsi të lagunës së Nartës, në grykëderdhjen e Vjosës. Ishte qendër e rëndësishme tregtare, etj.

Rajoni gërshetohet nga larmi kushtesh të përshtatshme për zhvillimin e turizmit, si: pozita gjeografike, klima e shëndetshme, biodiversiteti i madh, MN dhe kulture, kushte sociale e ekonomike të favorshme etj. Zvërneci dhe Narta, fshatrat e peshkatarëve dhe vreshtarëve të zotë, dallohen për bukuritë bregdetare të ndërthurura me pasuritë e tyre kulturore e tradicionale, me kulinarinë e famshme të peshkut, verën e dëgjuar dhe për vajin e ullirit, të rrallë për cilësi. Ngjarje kulturore e rëndësishme janë Karnavalet e Nartës, të cilat rritin atraksionin turistik.

Me gjithë rritjen e kërkesës për turizëm, zhvillimin e tij e pengon mungesa e infrastrukturës, e planeve urbane, strategjive të qarta për turizmin; vendimet e fundit të qeverisë për kërkimin e naftës; krijimi i parkut industrial dhe energjetik, që dëmtojnë perspektivën turistike. Megjithatë, po praktikohet turizmi ditor dhe familjar me përmasa ende të kufizuara.

5: PEIZAZH I MBROJTUR “LUMI I BUNËS-VELIPOJË”

Njësia administrative

Qarku: Shkodër

Bashkia: Shkodër

Sipërfaqja e përgjithshme: 21,678.85 ha.

Në sipërfaqen e peizazhit të mbrojtur përfshihen 40km gjatësi të Lumit Buna dhe 8km të Lumit Drin.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria e V-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD dhe IBA.

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Shkodër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Përfshin lumin Bunë dhe zonën bregdetare-ligatinore të Velipojës. Ndodhet në fushën e Nënshkodrës, pjesën J të gjithë Ultësirës së Shkodrës. Ultësira është formuar në brezin e takimit të katër zonave tektonike: Alpeve, Mirditës, Krasta-Cukalit dhe Krujës, që kushtëzon larminë e ndërtimit litologjik (gëlqerore, flish e molasa) dhe strukturor. Fusha përbëhet nga depozitime të imëta, më shumë argjilore, të Drinit, Gjadrit dhe Kirit. Kanë mbizotëruar lëvizjet ulëse, ndaj fushat janë të sheshta dhe me lartësi fare të vogël mbi nivelin e detit, madje ka sektorë me të njëjtën lartësi me këtë nivel. Lumenjtë, për shkak të shtretërve të tyre të cekët, dalin nga shtrati, duke shkaktuar përmytje, që krijuan kënetat e moçale (ish Kakarriqi, Velipojë etj.). Në pjesën qendrore të fushës ngrihen kodra terrigjene të formuara në horste: të Bushatit, Bërdicës, Taraboshit dhe kodrat e përzgatura të Rencit e Kakarriqit, të ndara nga grabeni i Torovicës. Në këto kodra janë disa gryka

karakteristike që kanë tërhequr vëmendjen e studiuesve si: Gjo Lulit, midis kodrinës së Thanishtës e të Shtirës dhe e Bunës.

Në këtë rajon shtrihen fushat e Bunës dhe e Torovicës. *Klima* e fushës së Nënshkodrës, duke qenë nën ndikimin më të fuqishëm të detit, është më e ngrohtë dhe me kontraste më të vogla sesa ajo e Mbishkodrës. *Hidrografia* është më e pasur dhe më e plotujshme se ajo e fushës së Mbishkodrës. Kjo lidhet me ushqimin më të bollshëm të përfaqësuar nga liqeni dhe pellgu i madh ujëmbledhës i Drinit. Ujërat nëntokësore janë të shumta dhe afër sipërfaqes. Lumenjtë janë Buna dhe Drini.

Lumi i Drinit, nga Vau i Dejës deri në Bunë, ka shtrat shumë të gjerë, 2-3km. Drini e ka ndryshuar vazhdimisht shtratin e tij, gjë që lidhet me depozitimet e shumta të ngurta. Ndarja e Drinit në dy degë përmendet për herë të parë në shekullin XV dhe për herë të dytë në mesin e shekullit XIX.

Zona e mbrojtur përfshin pjesën J të Grykëderdhjes së lumit Buna, i vetmi lumë fushor që buron nga liqeni i Shkodrës. Ka gjatësi 44km, gjerësi 35-50m, rrjedh përgjatë kufirit me Malin e Zi, për tu derdhur në detin Adriatik. Regjimi hidrologjik i Bunës përcaktohet nga regjimi i liqenit të Shkodrës dhe i Drinit, duke qenë kështu pjesë e një rrjeti hidrografik shumë kompleks, i cili shtrihet gati në 1/5 e Gadishullit të Ballkanit, në Shqipëri, Mali i Zi, Kosovë dhe Maqedonia e Veriut.

Rrjedha e fortë e lumenjve ka krijuar një nga sistemet më të rëndësishme ligatinore në Shqipëri, duke siguruar një habitat të rëndësishëm për shumë lloje shtazore dhe bimore. Njëherazi shërben si një rezervuar kompensues për zonën e përmytjes së Bunës, duke ruajtur ekuilibrin e ujit dhe zvogëlimin e përmytjeve. Sedimentet e bartura nga Buna kanë një rol të rëndësishëm për morfologjinë e bregdetit dhe të vijës bregdetare, e cila është subjekt i erozionit të fortë bregdetar në zonën e Velipojës. Zona e mbrojtur përfshin tre njësi kryesore tokësore:

- Rrafshi alluvial, i përbërë nga grykëderdhje dhe torfat holocenike të depozituara nga lumi Buna, kënetat, pyje aluviale dhe lumenjsh;
- Vargu i kodrave të ulëta, përmbajnë gëlqerorë të sipërm Kreteko-Paleocenik dhe Dolomite, dhe mbulohen me bimësi mesdhetare. Kodra ka drejtimin JL-VP, pjesa V, e njësisë administrative të Velipojës dhe pjesa J, e njësisë administrative të Dajçit, me lartësinë maksimale prej 500m, në Majën e Zezë (në V të Lagunës së Viluni).
- Sistemi i dunave bregdetare, i përbërë nga rëra të depozituara nga lumi Buna, si një rrip i ngushtë përgjatë gjithë bregdetit.

Përgjatë rrjedhjes së poshtme, Buna krijon një kompleks ligatinor, si Liqeni i Shasit, kënetat e Mertemzës, e Domnit, e Velipojës dhe Laguna e Vilunit dhe shumë kanale lidhëse midis tyre. Të gjithë këto habitate janë të pasura me pyje, makrofite të zhvilluara dhe shpendë dimëruar dhe folenizues.

Karakteristikat kryesore natyrore përfshijnë:

- Lumi Buna, është tipik fushor dhe i vetmi lum me deltë të vërtet natyrore, në të cilën ndodhet Ishulli Ada.
- Zona ligatinore Grykëderdhja e Bunës-Velipojë mbulon një trekëndësh toke midis lumit Buna, detit dhe skajit P, të Velipojës. Rajoni mbështet një mozaik të larmishëm të habitateve ligatinore, duke përfshirë kënetën e Pentaria dhe një pjesë të konsiderueshme të pyjeve aluvionale.
- Bregu i përmytjes së Bunës, përfshin pjesën kryesore të ZM, dhe tani është shndërruar kryesisht në tokë bujqësore.
- Kënetat e ujërave të ëmbla Domni, përfshin një zonë të konsiderueshme me kallamishte, e vendosur përgjatë rrugës nga Shkodër në Velipojë, midis kodrave karbonike në kryqëzimin e njësive administrative Dajç, Bushat dhe Velipojë.

- Laguna e Viluni, përfshin një trup të konsiderueshëm me ujë të thekur të vendosur në njësinë administrative të Velipojës, rreth 2km në L të plazhit të Velipojës. Laguna, gjithashtu, merr ujë nga deti, me të cilin është e lidhur me një kanal rreth 500m i gjatë dhe 30-40m i gjerë.

Laguna e Vilunit, më kryesorja e zonës ndodhet në skajin J, të fushë së Velipojës. Është veçuar nga deti, nëpërmjet brezit litoral. Lidhet me detin me një kanal natyror, në të cilin shkëmbehet uji midis detit dhe lagunës. Dallohet për botë të gjallë të pasur dhe të larmishme, sidomos shpendë. Baks-Rrjollit, shtrihet përgjatë vijës bregdetare, në L, të Lagunës së Viluni.

Përveç lumit Buna, takohen një larmi të madhe të zonave ligatinore sipërfaqësore që variojnë nga sezonale në të përhershme dhe me ujëra të ëmbla. Shtrirja e ligatinave është zvogëluar nga bonifikimi në vitet 1970. Po kështu, zhvillimi i digave në rrjedhën e Lumit Drin ka modifikuar regjimin e rrjedhës dhe një ulje të ndjeshme të sedimentit në lumin Buna.

Rajoni përbënë një akuifer me shumë shtresa të mbyllur në sedimentet aluviale, të cilat arrijnë në dhjetëra metra në thellësi dhe rimbushen nga infiltrimi i drejtpërdrejtë, ujërat sipërfaqësorë të lidhur hidrologjikisht (lumi Buna dhe kanalet kulluese) dhe nga rrjedhja e ujërave nëntokësorë që vijnë nga formacione karstiku.

Bimësia natyrore kufizohet kryesisht në pjesën e mbetur të 40% të zonës. Megjithkëtë ZM paraqet një larmi të madhe të bashkësive të bimëve. Ky diversitet ka të bëjë jo me pasurinë e florës, e cila nuk është e jashtëzakonshme për një zonë mesdhetare, por me një mozaik kompleks të habitateve që lidhen me ndryshime delikate gjeologjike.

Vegjetacioni i ligatinave është veçanërisht i larmishëm. Tre nga shoqërimet bimore përshkruhen si të reja: *Clematido viticellae-Punicetum granatae* (pyje të ulët pyjore në pjesët e poshtme të kodrave), *Medicago minima-Aegilopetum triuncialis* (tokë me bar të ulët në zonat e shqetësuara, në dunat e pasme të plazhit të Rrojës) dhe *Periploco-Alnetum* (pyll alluvial, në grykëderdhjen e Lumit Buna). Janë identifikuar gjithsej 19 bashkësi specifike të bimëve me interes të veçantë për ruajtjen. Këto përmbajnë të 5 llojet pyjore aluviale, 8 lloje ligatinash, 3 lloje dunash rëre dhe, në zonën kodrinore 1 komunitet lisi të thatë dhe 2 bashkësi shkurresh.

ZM mbështet një larmi të gjerë të llojeve shtazore dhe është veçanërisht i pasur me lloje ujore, me interes global, rajonal dhe kombëtar për ruajtje.

Llojet më të zakonshme të gjitarëve përfshijnë: *Lepus capensis*, *Vulpes vulpes*, *Canis aureus*, *Meles meles*, *Mustela nivalis* dhe *Sus scrofa*. Në lumin Buna, deri në Grykëderdhje, takohen: *Tursiops trunگون* dhe *Lutra lutra*, globalisht të kërcënuar.

ZM mbështet një komunitet të pasur zogjsh, gjithashtu është një nga tre korridoret më të rëndësishme V për shtegtimin e shpendëve në Europë, si edhe një vend i rëndësishëm për dimërimin dhe folenizimin e shpendëve ujqor. Janë rregjistruar rreth 138 lloje të shpendëve, nga të cilë 114 lloje që shumohen, 16 lloje të mbarështimit të mundshme, 52 specie klasifikohen si të rregullta dhe 51 si kalimtarë të rastit ose vizitorë të dimrit, etj.

Reptilët përfaqësohen nga 19 lloje, të gjitha përfshihen në listën e kuqe të IUCNs. Amfibët 11 lloje. Buna dallohet për rolin e saj ihtifaunformues, pasi nëpërmjet saj migrojnë rreth 13 lloje peshqish për në det nga Liqeni i Shkodrës dhe Lumi Drin. Janë regjistruar rreth 143 lloje të peshqve (Lumi Buna, Deti dhe Laguna e Viluni). Lloji *Acipenser sturio*, konsidderohet thuajse i zhdukur. Megjithëse në komunitetin e peshkut e mbizotërojnë llojet tipike të ujërave të freskëta, përfshin një numër të llojeve detare. Nga jovertebrore brenda ZM janë regjistruar 217 lloje: Laguna e Viluni, ligatinat e Velipojës etj.

Bazuar në vlerësimin e fundit (Nëntor 2019) të “Lumi Bunës-Velipojë” janë evidencuar: **26 tipe** habitatesh, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **7 tipe** habitatesh të listuara si prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje.

Nga flora janë evidencuar: **7 lloje**, floristike të rëndësishëm, **1 lloj**, endemik (**2 lloje**, të rralla: *Tanacetum cinerariifolia* dhe *Quercus robur* var. *scutariensis*), **2 lloje**, janë të përfshira në Aneksin IVb, të Direktivës së Habitave dhe **3 lloje**, të Konventes së Bernës.

Gjithashtu, janë evidencuar lloje faunistike si: **3 lloje**, Seriozisht të rrezikuar, **2 lloj**, Të rrezikuar, **10 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **8 lloje**, Vulnerabël, **78 lloje**, Jo shqetësues, **3 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **24 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Rreth 60% e sipërfaqes së ZM është shndërruar në vendbanime dhe përdorime bujqësore (fusha, pemishte, vreshta, kullota), veçanërisht në pjesën e përmytjes. Aktivitetet kryesore janë prodhimi bujqësor, i blegtorisë dhe përdorimim i ujërave. Pronësia e tokës është shumë e fragmentuar dhe madhësitë janë shumë të vogla. Afërsisht gjysma e sipërfaqes përdoret për prodhimin bujqësor e foragjere, me një larmi të gjerë drithërash, perimesh, frutash dhe ullinjsh. Nga bagëtisë mbizotërohet nga lopët, delet dhe dhitë, të cilat ofrojnë mish, qumësht dhe djathë. Shumica e prodhimeve përdoren për vetë-konsum ose për shitje të drejtpërdrejta. Veprimtaria e peshkimit kryhet në lumin Buna, në det dhe në zonat me lagështi më të mëdha, veçanërisht në Lagunën e Viluni.

Vlerat natyrore, plazhet ranore dhe tradita e pasur kulturore e popullsisë janë burime për zhvillimin e turizmit, por mungojnë strategjitë, programet dhe planet rregulluese. Aktiviteti kryesor i turizmit është turizmi veror për plazh. Vizitorët zakonisht qëndrojnë vetëm për një periudhë të shkurtër (nga disa ditë, deri në dy javë). Cilësia e shërbimeve të turizmit në përgjithësi nuk është në nivelin e duhur. Zonat rurale përballen me probleme të rëndësishme në aspektin e infrastrukturës, për sigurimin e ujit të pijshëm, mungesa e trajtimit të ujërave të ndotura dhe të zeza si dhe menaxhimi i mbetjeve të ngurta, etj. Urbanizimi intensiv dhe zhvillimi i turizmit janë faktorët kryesor kërcënues për pasuritë biologjike të zonës.

Në ZM është ngritur dhe funksionon Qendra e Vizitorëve, e cila administrohet nga AdZM, qarku Shkodër.

6: PEIZAZH I MBROJTUR “KRASTË-VERJON”

Njësia administrative

Qarku: Durrës

Bashkia: Krujë

Sipërfaqja e përgjithshme: 1,470.05 ha.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria e V-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Durrës.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në vargun Krujë-Dajt. Zona ndërtohet nga gëlqerorët e Trias-Jurasit dhe të Kretës së sipërme, nga magmatiket (ultrabaziket) dhe pjesërisht nga Flishe, mbi zonën tektonike të Krastë-Cukalit dhe të Krujës. Pjesët më të ulëta të tyre, sidomos në krahët P, të strukturave, mbulohen nga

flishi i Krastë-Cukalit. Në zhvillimin morfologjik të vargut malor një rol të madh kanë luajtur thyerjet tektonike dhe zhvillimi i vrullshëm neotektonik Pliocen-Kuaternar.

Rrjedhim i këtij copëtimi dhe i larmisë morfologjike e litologjike është formimi i një relievi me kontraste të theksuara, i ndarë në male të veçanta. Vargu kodrinor Krastë-Shelbun fillon nga gryka e përroit të Zezës deri në kodrën e Shelbunit, duke u kufizuar në L, nga vargu malor Krujë-Dajt e Mali i Velës dhe në P, nga fusha e Tiranës dhe e Lezhës. Përfaqësohet kryesisht nga një serë kodrash me lartësi 300-500m, që janë përçarë tërthor nga përroi i Zezës, i Drojës, etj.

Si rezultat i lëvizjeve ngritëse sipërfaqja e tarracës detare sot gjendet në lartësi të ndryshme mbi nivelin e detit. Niveli i dytë i tarracës së vjetër detare dallohet qartë në Krastën e Krujës, që ndan vargun Krujë-Dajt nga kodrat e Krastës (në J, të vargut); kurse niveli i tretë gjendet me poshtë rreth 60m mbi nivelin e detit.

Kodrat e Krastës, shtrihen nga përroi i Zezës, deri afër fshatit Gjorm, kanë drejtim VP-JL. Në përgjithësi ka shpate asimetrike, për shkak të një thyerjeje tektonike që kalon në P, të tyre dhe të përbërjes së ndryshme litologjike (karbonatike në pjesën qendrore dhe terrigjene në skajin V dhe J). Në pjesën qendrore gjenden gjurmë të tarracave detare Kuaternare, dëshmi e abrazionit detar të dikurshëm.

Dukuritë e format karstike janë mjaft të zhvilluara, veçanërisht; ato sipërfaqësore, pjesërisht edhe nëntokësore. Në skajin V, vargu vjen duke u ulur për shkak të zhytjes së strukturës të Makareshit, nën depozitimet neogjenike.

Vargu kodrinor i Krastës ndërpritet tërthor nga lugina e përroit të Zezës, e përroit të Drojës etj, të cilët kanë thelluar shtratin e tyre gjatë ngritjes neotektonike. Veçori karakteristike janë ngushtimet që pësojnë, kur kalojnë nëpër shkëmbinjtë gëlqerorë dhe zgjerimet, kur futen në shkëmbinjtë terrigjene.

Zona Krastë-Verjon përfaqëson një ekosistem kompleks kodrinor. Mbulesa bimore është relativisht e varfër. Brezi i ulët (deri në 600m) është i veshur me makje (Mare, Shqopë, Ilqe, Xinë, Mretë, Krifshë, Dëllinjë e kuqe etj., etj.). Këto përbëjnë bimësinë karakteristike përherë të blertë, deri në brendësi të luginave lumore. Në pjesët e tjera, si pasojë e rritjes së lartësisë, ndodhin ndryshime në mbulesën bimore. Pyjet halorë janë kryesisht ripyllëzime me pisha mesdhetare.

Bazuar në vlerësimin e fundit (*Nëntor 2019*) të “Krastë-Verjon” janë evidencuar: **1 tip** habitati natyror, sipas Listës së Habiteteve të NATURA 2000.

Zona nuk ka lloje të rëndësishme floristike.

Gjithashtu, janë evidencuar lloje faunistike si: **1 lloj**, Të rrezikuar, **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **47 lloje**, Jo shqetësues, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **14 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

7. PEIZAZH I MBROJTUR “BJESHKA E OROSHIT”

Njësia administrative

Qarku:Lezhë

Bashkia:Mirditë

Sipërfaqja e përgjithshme:4,683.36 ha.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria e V-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Lezhë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në pjesën V, të maleve të Lurës, midis Mall e Krej-Lurës, luginës së Fanit të Vogël dhe Qafës së Kombit, në lartësitë nga 500-2,246m (Deja) mbi rafshin e detit. Dallohet për larmi dhe kompleksitet të theksuar natyror. Përbëhet nga shkëmbinj kryesisht ultrabazikë (pjesa qendrore dhe J) dhe gëlqerorë (pjesa V dhe VP). Ka strukturë të ndërlikuar, të rrudhosur antiklinale e sinklinale dhe strukturë shkëputëse të zhvilluar, me shtrirje tërthore.

Vargmalet e Lurës janë formuar në një sinklinal të madh, i cili është kapur nga lëvizjet e reja tektonike ngritëse dhe shtytëse, të cilët ruhen në trajtë fragmentare në Bjeshkët e Oroshit. Vargjet ndahen në dy pjesë: Në vargun VL dhe J. Vargu VL, përbëhet nga tre male kryesore, me tipare morfologjike të ndryshme: Mali i Rrunjës, i Zepës dhe Bjeshkët e Oroshit.

Mali i Zepës ngrihet gradualisht deri në 1,987m, ndodhet midis dy luginave të thella: Fanit të Vogël në VP dhe Mallë-Lurës (dega e Drinit të Zi) në JL. Është vazhdim i drejtpërdrejtë i Bjeshkëve të Oroshit, në drejtim të VL, veçse është formuar mbi një bllok gëlqeror relativisht më të ngritur. Nën mbulesën gëlqerore dalin shkëmbinj efuzive, në VP dhe ultrabazikë, në J. Ky ndërtim litologjik i ka dhënë dy shpateve të Zepës një formë të shkallëzuar (pikërisht në kontaktin tektonik të shkëmbinjve midis 1,100-1,300m lartësi).

Përbërja gëlqerore, thyerjet tektonike dhe veprimtaria erozive e lumenjve kushtëzojnë shpatet rrethuese të thepisura. Kreshtat e tyre, duke iu përgjigjur strukturës sinklinale, në përgjithësi janë të sheshta ose me valëzime të vogla, me forma të shumta karstike: fusha, shpella, gropa dhe hinka, tepër të dendura, si hoje bletësh, sidomos në pllajën karstike Bjeshka e Oroshit, ku takohen edhe uvala, më e madhja uvala e Fushë-Lugjeve, me reliev të çrregullt, me forma të vogla karstike dhe bimësi pyjore mjaft të dendur. Karsti është i gërshetuar me veprimin e akujve dhe sidomos me të dëborës.

Forma më e madhe karstike, është gropa e përzgatur tektoniko-karstike e Krej-Lurës, rreth 4km e gjatë dhe 1km e gjerë, e zhvilluar përgjatë thyerjes tektonike. Është pa rrjedhje sipërfaqësore. Të shumta janë burimet e mëdha karstike, që dalin sidomos në rrëzën V, dhe VP, të malit të Zebës dhe të Shenjtit, ku gëlqerorët e karstifikuar kontaktojnë me formacionet e papërshkueshme. Në disa raste, këto burime formojnë ujëvara mjaft të bukura.

Midis shkallës së Fanit, në VL, dhe Kurbneshit, në JP, shtrihet mali i fundit i vargut i Bjeshkëve të Oroshit ose Mali i Shenjtit. Ky mal ngushtohet gradualisht derisa përfundon menjëherë, në Kurbnesh, midis luginës së Fanit të Vogël, në VP, dhe të Urakës, në JL.

Bjeshkët e Oroshit kanë reliev krejt të ndryshëm. Përfaqësojnë një pllajë tipike karstike, me sipërfaqe afro 53km² dhe lartësi 1,300-1,400m, lartësinë më të madhe e arrinë në skajin VL (Maja e Zezë 1,583m). Pllaja formohet mbi një bllok gëlqeror më të ulët se i Zepës, përfaqëson sipërfaqe erozive neogjenike, e cila i është nënshtruar fuqimisht procesit të karstifikimit. Shpatet e saj dallohen për asimetri të theksuar, për shkak të ndryshimeve litologjike dhe të nivelit të ndryshëm të bazës së erozionit. Shpati VP, ka thyerje pjerrësie midis rrëpirës gëlqerore të mbulesës dhe nënshtrorës efuzive. Kurse shpati JL, me përbërje tërësisht gëlqerore, zbret shumë pjerrët në luginën e Urakës dhe të Krej-Lurës. Dukuritë karstike kanë arritur një zhvillim të plotë dhe përfaqësohen nga hinka, dolina dhe fusha karstike. Këto ndahen midis tyre nga një reliev i butë kodrinor me lartësi relative 100-150m. Fushat karstike, të tilla si e Vierthit, Fushës së Lugjeve, e Nënshetit, e Shargzit etj, shtrihen në gjysmën VL, të këtij mali. Në gjysmën JP, mbizotëron relievi me hinka e dolina karstike, ku rolin kryesor në procesin e tretjes e kanë luajtur ujërat e dëborës.

Rajoni dallohet edhe për shpellat e gropat karstike. Karsti shumë i zhvilluar ka krijuar peizazhe karstike interesante, me botë të gjallë të veçantë dhe me vlerë të madhe shkencore e njohëse. Bimësia dominohet nga Ahishtet (*Aremonio-Fagion*), shpesh në gjendje klimaksi; ndonjëherë janë të përziera edhe me Rrobull (*Pinus heldreichii*), apo Pishë të zezë (*Pinus nigra*), sidomos në nivelet e poshtëme. Interesant është asociacioni endemik *Pinus nigra-Forsythia europaea*.

Takohen pyjet e Pishës së zezë, Rrobullit dhe Ahishtave, ndërsa në lartësi gjenden kullotat alpine, me bimësi të larmishme barishtore. Nëpër të çarat karstike të shkëmbinjve takohen bimë, si *Geranium macrorrhizum*, *Asplenium trichomanes* etj., të gjitha treguese të karakterit natyror të pyllit apo të gjendjes klimax të tij.

Rajoni konsiderohet si rezervat i rëndësishëm i gjitarëve të mëdhenj e të mbrojtur, si: Ariu (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Macja e egër (*Felis silvestris*), Rrëqebulli (*Lynx lynx*), Dhija e egër (*Rupicapra rupicapra*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*) etj. Ndërsa nga shpendët veçohen: Shqiponja perandore (*Aquila heliaca*), Shqiponja e maleve (*Aquila chrysaetos*), Gjeraqina (*Accipiter gentilis*), Skifteri kthetrazi (*Falco tinnunculus*), Skifteri i drurëve (*Falco subbuteo*), Shqiponja e malit (*Aquila chrysaetos*) etj.

Bazuar në vlerësimin e fundit (*Nëntor 2019*) të “Bjeshka e Oroshit” janë evidencuar: **5 tipe** habitatesh natyror, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000.

Nga flora janë evidencuar: **2 lloje**, floristike më të rëndësishëm dhe **1 lloj**, të përfshir në Aneksin IVb, të Direktivës së Habitave.

Gjithashtu, janë evidencuar lloje faunistike si: **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **46 lloje**, Jo shqetësues, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **14 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Ka disa MN me vlera shkencore, ekologjike dhe turistike: Gryka e Mallë-Lurës, Guri i Nuses, Lisat e Marpepës, etj. Njëherazi ka një peizazh tërheqës, me plot forma karstike interesante, shpella, ende të paeksploruara, pyje dhe botë shtazore të egër, me tradita të pasura kulturore, ofron potenciale të shumta për ekoturizmin, i cili ende nuk ka filluar.

8: PEIZAZH I MBROJTUR “GURI I NIKËS-LENIE-VALAMARË”

Njësia administrative

Qarku: Korçë, Elbasan

Bashkia: Maliq, Pogradec, Gramsh

Sipërfaqja e përgjithshme: 5,136.87 ha.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria e V-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Korçë dhe Elbasan.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Shtrihet në pjesën P, të malësisë së Mokrës dhe në pjesën J, të vargut malor Polis-Lenie, në lartësitë nga rreth 1,000-2,373m mbi rafshin e detit. Kufizohet në V, kurrizi me lartësi deri 1,375m, lumi Shkumbin; në L, përroi i Sharrës; në J, kurrizi maja Grenda e Zezë-Valamarë (2,373m); në P, qafa Gryka e Bojës, Qafa e Gurit dhe Shkëmbi i Llëngës (1,789m).

Malësia e Mokrës, ka thuajse gjatësi e gjerësi të njëjtë (rreth 20km). Përshkohet nga shumë degë të Shkumbinit, që rrjedhin në drejtime të ndryshme. Përbëhet nga disa kurrize, si: Shkëmbi i Llëngës-Qafa e Gurit dhe Maja e Niçes-Maja e Kultit, me kreshta të dhëmbëzuara dhe shpate të thepisura.

Vargu malor Polis-Lenie, përbëhet nga disa male, si: Guri i Zi, Guri i Topit, Valamara dhe Lenia.

Guri i Zi shtrihet në J, të malit të Polisit, deri në rrjedhën e sipërme të përroit të Zanit e të Shpellës. Është i përbërë nga ultrabazikë. Maja më e lartë arrin 2,072m. Ka forma akullnajore, si cirqe, ku ndodhen edhe liqene, lugje dhe shpatullore akullnajore. Bimësia është e pasur me ahishtet, të përziera me fletorë të tjerë dhe halorët (Pishë e Bredh), kurse kreshta ka kullota alpine.

Guri i Nikës shtrihet në sektorin e Çezmës të kësaj malësie. Ka relief më të çrregullt dhe me kontraste të mëdha hipsometrike. Dallohet për larmi dhe kompleksitet të theksuar natyror, që lidhet sidomos me shtrirjen e theksuar në drejtim vertikal. Shtrihet në dy njësi fiziko-gjeografike, në malësinë e Mokrës dhe në vargun malor Polis-Lenie.

Mali i Gurit të Topit (2,122m), shtrihet në J, të Gurit të Zi dhe ndahet nga mali i Valamarës nëpërmjet fushës së Varrit të Plakës. Ka drejtim V-J, me gjatësi rreth 9km dhe gjerësi rreth 5km. Formon një kreshtë të madhe me valëzime të vogla, gati e sheshtë, asimetrike, me pjerrësi më të theksuar në shpatin P. Shkallëzimet e shpatit P, lidhen me rënien monoklinale dhe ndërthurjen e shtresave me rezistencë të ndryshme. Mbizotërojnë lartësitë mbi 1,500m, maja më e lartë arrin në 2,122m. Formimet e ndryshme litologjike (gëlqerorë, efuzivë e flish) dhe struktura e ndërlikuar i japin këtij mali një morfologji të shkallëzuar. Kreshtën e tij e ndërton luspa tektonike e Gurit të Topit. Krahas saj ndodhen edhe luspa e Gunës dhe e Ligatës së Madhe, që ndërtojnë kreshta të tjera më të vogla.

Takohen forma akullnajore dhe liqene akullnajore, të tillë si cirqet komplekse, morenat etj., sidomos në shpatin L.

Bimësia përbëhet kryesisht nga Ahishtet e përziera me fletorë të tjerë dhe me halorë. Kreshta e tij është e veshur me kullota alpine. Më i veshur është shpati L, për shkak të pjerrësisë më të madhe dhe depozitimeve morenike; ndërsa kreshta ka edhe kullota alpine.

Mali i Valamarës, ndodhet në J, të Gurit të Topit, me shtrirje VJ, deri në 13km dhe gjerësi rreth 10km. Ka formën e një masivi me shpate të mprehta dhe kurrizin mjaft të çrregullt.

Mbizotërojnë lartësitë mbi 1,300m, në qendër kulmon Valamara (2,373m). Struktura në trajtën e një masivi të rrethuar nga shkëputje tektonike dhe erozioni në periferinë terrigjene ka evidentuar thepisje të medha tektoniko-erozive, të shprehura në L, të Lenies e të Grabovës dhe tek kurrizi Bregu i Qarrit.

Gjenden format më të shumta dhe më të ruajtura akullnajore, në disa prej cirqeve ka liqene akullnajore, si kompleksi Mogalet e Ariut, fushës së Valamarës, lugu i Grykës së Bojës, Fusha e Qypave, etj. Format akullnajore ndodhen mbi 1,500m.

Bimësia e Valamarës, në ndryshim nga Guri i Topit, është më e varfër dhe pjesa më e madhe është e veshur me Ahishte të përziera, kurse në shpatin P dhe J, ka areale të veçuara halorësh.

Mali i Lenies, shtrihet në J, të Valamarës, deri tek lugina e Devollit, kurse në L, deri në malësinë e Gorës. Ngrihet nga 500-2,013m, në majën e Lenies. Në këto lartësi vlerat e copëtimit horizontal të relievit janë më të mëdha dhe lidhen me depozitimet flishore, pjerrësitë e shpatit, zhveshjen bimore dhe burimet e shumta karstike. Kati i sipërm përbëhet nga gëlqerorët.

Mali i Lenies është i përbërë nga tre kreshta me drejtim LP, të ndara nga njëra-tjetra nga shkëputje gravitative, që kanë kushtëzuar shkallëzimin e tyre. Copëtimi tektonik i kreshtave gëlqerore dhe forma e tyre pak a shumë e sheshtë i kanë zhvilluar proceset karstike, sidomos karstit nëntokësor. Në

katin e poshtëm të përbërë nga flishi, janë përhapur gjerësisht proceset e denudimit të relievit, ku pikasin rrëshqitjet e shumëllojshme. Shpati nga Gur Shqipja deri në Dobergan është përfshirë nga rrëshqitje të ndryshme, të cilat kushtëzohen nga përhapja e argjilit, sasia e madhe e ujit, erozioni i fuqishëm i degëve dhe i Lumit Devoll, bimësia e degraduar, përdorimi pa kriter i tokës dhe i ujit, etj. Rrëshqitja me e madhe e vrojtuar ka qenë e Moglicës (1977).

Bimësia e Lenies dhe e malit të Valamarës është e varfër. Dallohet për shkallë të lartë biodiversiteti bimor, shtazor e habitatesh. Takohen pyje të virgjra Ahu (*Fagus sylvatica*) dhe të përzier (*Fagus sylvatica*, *Abies alba*, *Pinus leucodermis* dhe *Acer pseudoplatanus*). Në disa raste takohet dhe *Pinus peuce*. Gjenden drurë Ahu e Pische me përmasa të mëdha dhe filizëri e dendur në pjesët e shfrytëzuara, që sigurojnë ripërtëritje të mirë natyrore. Ka kullota alpine, takohen ligatina me bimësi interesante. Për pozicionin larg qendrave të banuara, është konsideruar si rajon i përshtatshëm për kafshët e shpendët e egra.

Bazuar në vlerësimin e fundit (Nëntor 2019) konstatohet se zona e mbrojtur Guri i Nikës-Lenie-Valamarë-Guri i Topit përfshin një ekosistem kompleks tokësor, me formacione gjeomorfologjike të ndryshme dhe ujqor, për shkak të prezencës së disa liqeneve natyrore me origjinë akullnajore. Megjithatë rajoni mbetet pak i studiuar, larmia e lartë e tipeve të habitateve dhe të vegjetacionit e bën atë me interes për ruajtjen e florës dhe faunës së saj. Vegjetacioni i zonës dominohet nga shoqërime dushqesh, Ahu dhe nga halorët (Pishës së Zezë, Bredhit dhe Rrobullit). Sipërfaqen më të madhe të territorit në zonë e zënë kullotat subalpine dhe alpine serpentinofile. Në zonë gjenden gjithashtu shpate dhe çakëllishte shkëmbore serpentinoe.

Flora e rrallë e zonës përbëhet nga **1 lloj**, endemike (*Festucopsis serpentini*) dhe rreth **14 lloje**, subendemike, ku disa prej tyre si: *Dichoropetalum stridii*, *Cerastium smolikanum*, *Silene damboltiana*, *Silene parnassica* subsp. *pindicola* dhe *Taraxacum pindicum* rriten vetëm në këtë ekosistem. Lloje të tjera **me rëndësi ruajtje**, që rriten në zonën janë: Zambaku Shqiptar (*Lilium albanicum*), Kokoçeli i Vllakohorit (*Centaurea vlachorum*), Shafrani i Cvijicit (*Crocus cvijicii*), Manushaqia e Dukagjinit (*Viola dukagjinica*) dhe Manushaqia Shqiptare (*Viola albanica*).

Gjithashtu, janë evidencuar lloje faunistike si: **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **46 lloje**, Jo shqetësues, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **10 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Gjenden disa MN me vlera shkencore, ekologjike dhe turistike: *Shpella e Shën Marenës*, gjendet pranë Manastirit e kishës së Shën Marenës (Mokër). *Kanioni i Llëngës*, gjendet pranë fshatit, i formuar në gëlqerorët nga karsti dhe përroi i Llëngës, degë e Shkumbinit; *Gurët Nusja dhe Dhëndri*, në afërsi të fshatit Senisht. etj. Po kështu, gjenden edhe disa monumente kulture me vlera të veçanta: *Urat mesjetare*, në rrugën që lidhte Çezmën, Shpellën, Llëngën dhe Zgallën. Ato janë të shek. XVII; *Manastiri i Shën Marenës*, ndodhet afër fshatit Llëngë. Kisha u ndërtua rreth vitit 1660 dhe u rindërtua në vitin 1754. Vlerë ka ikonostasi i saj, 6,5m i gjatë dhe 4m i lartë, i gdhendur në dru të polikromuar dhe me motive mbizotëruese lulore. Pikturat e rrallat janë të piktorit të famshëm Kostandin Shpataraku, të cilat u rindërtuan në vitin 1991.

1. PEIZAZH I MBROJTUR “RRUSHKULL-BISHTKAMËZ”

Njësia administrative

Qarku: Durrës

Bashkia: Durrës

Sipërfaqja e përgjithshme: 1,375.44 ha.

Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror “Rrushkull”, Kategoria e IV-t (IUCN), është shpallur me urdhër (ish MB) nr. 2, datë 26.12.1995, me sipërfaqe 650.0ha. Pjesë e rrjetit IBA.

Gjatë sudimit për zonat e mbrojtura është propozohet bashkimi me sipërfaqen e Bishtkamzës. Në sipërfaqen e peizazhit përfshihen edhe 2km gjatësi të Lumit Erzen.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria e V-t (IUCN).

Administrimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Durrës.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Zona e Mbrojtur lagunore “Rrushkull-Bishtkamëz” ndodhet në bregdetin e Adriatikut, në pjesën P të Shqipërisë, në hapësirën midis Kepit të Rodonit dhe Bishtit të Pallës, brenda hapësirës së Gjirit të Lalzit. Shtrihet në të dy anët e Grykëderdhjes së Lumit Erzen, nga Grykëderdhja e përroit të Tarinit deri tek Bishkamza. Laguna e Bishtakut, Godullës, Grykëderdhja e Lumit të Erzenit dhe Bishtkamza janë sipërfaqet më të rëndësishme të kësaj zone. Sipas ndarjes klimatike të Shqipërisë, zona bën pjesë në Nënzonën Mesdhetare Fushore Qëndrore. Pozicioni gjeografik dhe afërsia me detin ndikojnë dukshëm në kushtet klimatike të zonës.

Rajoni aktualisht preket nga një erozion i jashtëzakonisht i madh i bregut detar. Për këtë flasin: ngushtimi i vazhdueshëm i plazheve ranore: nga 150-200m gjerësi para 35-45 vjetëve, në rreth 10-20m në gjendjen e sotme, madje në sektorë të veçantë edhe 2-5m; zhdukje e plotë në disa sektorë e brezit të dunave, duke treguar se deti ka përparuar rreth 350-400m, me ritëm gërryerjeje rreth 10-15m; tërheqja e kallamishteve drejt L, si pasojë e përparimit të detit në këtë drejtim dhe, bashkë me të, edhe i kripës; dalja e argjilës në plazhet ekzistuese, në pjesën e poshtme të prerjes së skarpateve vertikale, deri 1,5m.

Veprimtaria e detit Adriatik, së bashku me atë të lumenjve Erzen dhe Tarin, luan rol parësor në proceset hidrogjeomorfologjike të formimit dhe zhvillimit të këtij rajoni. Dukuria e erozionit është intensifikuar më tepër gjatë viteve të fundit, dhe shtrihet në V, të Grykëderdhjes së Erzenit, ku është më aktive. Prirja është që të rritet intensiteti i gërryerjes, duke rrezikuar ZM, sepse po zvogëlohet sipërfaqja dhe madje së shpejti, po bashkohet deti me kënetën etj, kjo dhe veçori të tjera, për shkak të kripësisë, do të shoqërohet me zhdukjen e biodiversitetit të kënetës dhe të ligatinave.

Laguna e Bishtarakës, e Godullës dhe e Bishtkamzës janë rrethuar në të gjithë gjatësinë nga argjinatura dhe kanali që lidhet me hidrovorin në V dhe në J, të fashatit Rinia. Lagunat dhe mjediset përreth kanë bërë të mundur egzistencën e një mozaiku habitatesh bregdetare si duna ranore, toka të kripura, mjedise me ujra të ëmbla, pyje gjetherënëse etj., të cilët së bashku apo veç e veç sigurojnë mjediset të përshtatshme jetese për një shumëllojshmëri bimësh dhe kafshësh, mjaft prej të cilave janë të rralla apo të rrezikuara në shkallë të ndryshme. Krahas formacioneve natyrore. Janë të pranishme rezultatet e ndërhyrjes së njeriut në formën e argjinaturave, kanalizimeve të shumta dhe

pyjeve artificiale apo të kultivuar me pishë përgjatë bregut të detit, me plep kryesisht gjatë rrjedhës së lumit Erzen dhe mbi të gjitha urbanizimi, betonizimi dhe zhvillimi i një turizmi masiv.

ZM ka vlera të veçanta natyrore, të biodiversitetit, formacionet gjeomorfologjike dhe veçoritë e peizazhit që kanë luan një rol të rëndësishëm në mbështetjen e politikave lokale, kombëtare dhe ndërkombetare për biodiversitetin. Shërben, gjithashtu, dhe si vend për kërkime shkencore, ruajtjen e florës dhe të faunës së egër, sigurimin e shërbimeve mjedisore, edukimin, ekoturizmin dhe rekreacionin.

Ndër tipet me kryesore të habitateve dhe shoqërimeve bimore përmenden:

1. Vegjetacion njëvjeçar i brezit ranor menjëherë pas depozitimeve detare. Në brezin ranor ka përhapje *Asoc. Cakilo-Xanthietum strumarii*. Në këtë shoqërim takohen llojet: *Xanthium strumarium* dhe *Cakile maritima*, që kanë një frekuencë dhe mbulesë më të lartë. Brezi ranor, ku shfaqet ky shoqërim përmblytet shpesh nga ujrat detare, vihen re grumbuj mbeturinash të shumta të bimëve detare *Posidonia oceanica*, *Cymodocea nodosa*, etj.

2. Vegjetacioni i dunave embrionale mesdhetare. Llojet më karakteristike janë: *Euphorbia paralias*, *Elymus farctus*, *Medicago marina*, *Pancratium maritimum*, *Eryngium maritimum*, *Sporobolus pungens*, etj.,

3. Vegjetacioni i dunave të bardha mesdhetare. Llojet kryesore: *Ammophila arenaria*, *Medicago marina*, *Euphorbia paralias*, *Elymus farctus*, *Echinophora spinosa*, *Eryngium maritimum*, etj.

4. *Pyje bregdetarë me *Juniperus oxycedrus* subsp. *Macrocarpa* dhe *Pyje bregdetarë të dunave ranore me *Pinus pinaster*, *P. halepensis*, *P. pinea*. Takohen llojet: *Juniperus oxycedrus* ssp. *Macrocarpa*, *Pistacia lentiscus*, *Phillyrea angustifolia*, *Phillyrea latifolia*, *Erica manipuliflora*, *Rhamnus alaternus*, *Myrtus communis*, *Hedera helix*, *Ligustrum vulgare*, *Crataegus monogyna*, *Rubus ulmifolius*, *Smilax aspera*, si dhe shpesh filizëri e pishave mesdhetare: *Pinus pinea*, *P. pinaster*, *P. halepensis*. Kati barishtor i dominuar kryesisht nga lloje psamofile: *Euphorbia paralias*, *Elymus farctus*, *Lagurus ovata*, *Eryngium maritimum*, *Pancratium maritimum*, *Scirpus holoschoenus*, *Teucrium polium*, *Cistus salvifolius*, *C. incanus* etj.

5. Moçalishte apo Livadhe të kripura mesdhetare të dominuara nga *Juncus acutus* dhe *Juncus maritimus* (*Juncetalia maritimi*). Karakterizohen nga një përbërje floristike më e pasur, ku krahas llojeve tipike halofile *Arthrocnemum fruticosum*, *Salicornia europaea*, *Limonium vulgare*, *Inula crithmoides*, në një masë të konsiderueshme marrin pjesë dhe halohigrofile të tilla si *Phragmites australis*, *Scirpus maritimus*, *Tamarix dalmatica*, *Vitex agnus-castus*, *Tamarix hampeana* etj.

6. Shoqërime ujore. Me llojet *Lemna minor*, *Potamogeton pectinatus*, *Callitriche stagnalis*, *Ranunculus spp.*, apo *Hottonia palustris*, etj.

7. Brezat e kallamishteve. Mbulojnë sipërfaqe të konsiderueshme në brigjet e lagunave të Bishtarakës, Bishtkamzës dhe përgjatë rrjedhës së lumit Erzen, në trajtën e brezave shpesh herë me gjerësi të konsiderueshme. Përfaqësohen nga: *Typha angustifolia*, *Scirpus lacustris*, *S. maritimus*, *Tamarix parviflora*, *Lythrum salicaria*, *Polygonum hydropiper*, *Polygonum lapathifolium*, *Sium latifolium*, *Gratiola officinalis*, *Cladium mariscus*, *Alisma plantago-aquatica*, *Sparganium erectum*, *Typha angustifolia*, etj

8. Pyje mesdhetare aluvionale apo të brigjeve të lumenjve. Ky shoqërim i përket pyjeve mesdhetarë dominuar nga *Populus alba* apo Plepi i bardhë, me pjesëmarrje të llojeve drunore të tilla si *Populus nigra*, *Fraxinus angustifolia*, *Ulmus minor*, *Quercus robur*, *Salix alba*, *Salix spp.*, *Alnus glutinosa*, *Rubus ulmifolius*, *Juniperus communis*, *Ligustrum vulgare*, *Tamarix dalmatica*, *T. parviflora*, *Crataegus monogyna*, *Prunus spinosa*, *Euonymus verrucosus*, *Humulus lupulus*, *Clematis vitalba*, etj.

Ndër bimë të rralla dhe të kërcënuara, endemike, subendemike janë identifikuar **13 lloje** dhe që i përkasin grupit të dunave ranore, pyjeve halorë mesdhetarë bregdetarë mbi duna ranore, pyjeve aluvionalë.

Bazuar në vlerësimet (Nentor 2019) për zonën e mbrojtur “Rrushkull-Bishtkamëz” janë evidencuar **11 tipe**, habitatesh natyror, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **4 tipe** habitatesh, janë të listuara si prioritare, të cilët kërkojnë masa specifike për ruajtje.

Janë evidencuar **4 lloje**, floristike më të rëndësishëm, **1 lloj**, Endemik, **1 lloj**, i përfshirë në Aneksin IVb, të Direktivës së Habitave dhe **1 lloj**, në Konventën e Bernës. Gjithashtu, nga llojet faunistike rezultojnë: **1 lloj**, Seriozisht të kërcënuar, **1 lloj**, Të kërcënuar, **10 lloje**, Thuajse të kërcënuar, **8 lloje**, Vulnerable, **52 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **17 lloje**, Jo të listës së IUCNs.

Në këtë rajon ka grumbullime në numër të madh për një pjesë të madhe të llojeve të shpendëve të ujit, gjatë sezonit të dimërimit me mbi 4000 individë/ditë. Në kufijtë e saj folezojnë 105 çifte të dallëndyshes së detit (*Glareola pratincola*) ose rreth 1.4 % popullatës Evropiane të këtij lloji. Rajoni është një ndër segmentet më të rëndësishme të rrugështegimit të Adriatikut. Mbart një diversitet të lartë avifaunistik, kryesisht të shpendëve të ujit.

Sipas studimeve, numërohen rreth 171 lloje të shpendëve të egër, prej të cilëve 104 lloje janë pjesë e “shtojcës II” të Konventës së Bernës, 61 lloje janë pjesë e “shtojcës III” të po kësaj konvente. Në vijim, 38 lloje janë pjesë e shtojcës 1, të Rrjetit Emerald; 81 lloje janë me interes të veçantë ruajtjeje, të konventës RAMSAR; 4 lloje mbartin statusin “i përkeqsuar” në nivel Evropian dhe 11 lloje statusin “afër kërcënimit” në nivel Evropian; 23 lloje janë me interes të veçantë ruajtjeje për Bashkimin Evropian ku 5, 14 dhe 4 lloje mbartin përkatësisht statusin “i rrezikuar”, “i përkeqsuar” dhe “afër kërcënimit”.

Gjithashtu, 13 lloje janë me interes të veçantë ruajtjeje në nivel global, nga të cilat 3 lloje mbartin statusin “i përkeqsuar” dhe 10 llojet e tjera mbartin statusin “afër kërcënimit”.

Për sa i përket shtojcave të Direktivës Evropiane të Shpendëve, një numër prej 92 llojesh gjendet në këto shtojca, nga të cilat 50 lloje gjenden në shtojcën I; 105 llojesh në shtojcën II të Konventës për Llojet Shtegtare (CMS) dhe 79 lloje janë pjesë e Marrveshjes për Ruajtjen e Shpendëve Shtegtarë të Afrikës dhe Euro-Azisë (AEWA).

Po kështu 39 lloje janë me interes të veçantë ruajtjeje në nivel kombëtar (Lista e kuqe e faunës së shqipërisë 2013), nga të cilët 3 lloje mbartin statusin “i rrezikuar në mënyrë kritike për zhdukje”; 11 lloje mbartin statusin “i rrezikuar”; 20 lloje mbartin statusin “i përkeqsuar” dhe 5 lloje “afër kërcënimit”.

Zona është rëndësishme për peshkim, si vend frekuentimi nga breshkat detare (*Caretta caretta* dhe *Chelonia mydas*), etj. Grykëderdhja e Erzenit ka rëndësi për peshqit, që riprodhohen në ujëra të ëmbla.

2. PARK NATYROR BASHKIAK “CANGONJ”

Njësia administrative

Qarku: Korçë
Bashkia: Devoll

Sipërfaqja e përgjithshme: 250.00ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me urdhër MB, datë 27.07.1977, me sipërfaqe 250.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e

habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Devoll dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Korçë.

Përshkrimi topografik i kufirit:
(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në grykën e Cangonjit, në skajin V, të maleve të Moravës, në lartësitë mbi 900m. Shtrihet pikërisht ku zvogëlohet shumë pjerrësia e shpatit L, të Moravës. Pozicioni dhe veshja e dendur me bimësi, sidomos shkurre, kushtëzojnë erozionin e papërfillshëm ose fare të dobët, i cili, tani për tani, nuk përbën ndonjë problem shqetësues, por që mund të fuqizohet nëse dëmtohet bimësia e shkurreve dhe barishtore. Kujdes i duhet kushtuar pjesës së poshtme të shpateve të përroit, që përshkon zonën, të cilët janë më të prirur për t'u përfshirë nga erozioni.

Përfaqëson një grumbull pyjor në vargmalin e Moravës. Një pjesë e vogël është gjysëmnatyrore (dushkajat). Megjithë se nuk ka studime të mirëfillta dhe të plota rajoni është i dominuar nga dushkaja gjetherënëse, me shkurre, etj.. Takohen dhe lloje pyjore të ripyllëzuara vite më parë si: *Pinus nigra*, *Tilia latyphyllos*, *Castanea sativa*, *Acer obtusatum*, *Abies borissi-regis*, *Acer pseudoplatanus*, *Populus*, *Robinia pseudoacacia*, etj..

Bazuar në strukturën e llojeve floristike, gjeomorfologjike dhe sipërfaqes rezulton se nga pikëpamja faunistike nuk është shumë i pasur. Llojet e shpendeve pjesëmarres janë të Rendin *Passeriformes* (Harabelorët), të përshtatshëm për jetesën në mjediset pyjore/shkurreta. Ndër llojet kryesor faunistik përmenden: Trishtili i madh (*Parus major*), Trishtili i kaltër (*P. caeruleus*), Gardalina (*Carduelis carduelis*), Grifsha (*Garrulus glandarius*), Qukapiku sirian (*Dendropos syriacus*), Fishkëllenjësi (*Phylloscopus collybita*), etj.

Në këto habitate gjendet: Lepuri i egër, Derri i egër, Baldosa, Dhelpra, Ujku, Kaprolli etj.

Për këtë zonë të mbrojtur nuk ka një informacion të plotë dhe nuk njihet ecuria gjatë këtyre 10 viteve. Monitorimi i fundit është kryer në vitin 2008.

Mbështetur në vlerësimet e kryera, në kuadër të studimit të ZMM (*Nëntor 2019*), rezulton se në këtë zonë gjenden: **3 tipe**, habitate natyror; **1 lloj**, floristik më i rëndësishëm, nga llojet faunistike: **7 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **46 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **13 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Ka peizazhe tërheqës me potenciale për zhvillimin e ekoturizmit.

3. PARK NATYROR BASHKIAK “BALLOLL”

Njësia administrative

Qarku: Berat
Bashkia: Berat

Sipërfaqja e përgjithshme: 323.30ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me urdhër MB, datë 27.07.1977, me sipërfaqe 250.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Berat dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Berat.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në reliev kodrinor, në lartësitë nga rreth 400-900m, në të dy shpatet e kurrizit malor të Tërpanit. Territori i tij përbëhet nga flishi dhe gëlqerorë, të përziera me njëri-tjetrin dhe me kontakte tektonike midis tyre. Rrethinat dhe brendësia zonës dallohen për erozion intensiv, sidomos në P dhe J, ku bimësia, si pasojë e veprimtarisë së njeriut, është e degraduar në fazën e shkurreve, të friganës, madje edhe në fazën e graminaceve, por nuk mungojnë edhe sipërfaqet krejt të zhveshura.

Mali i Terpanit (895 m), ku bënë pjesë ZM, është i zhveshur, me shpate të buta e asimetrrike që bien në mënyrë graduale në drejtim të luginës së Molishtit dhe Vokopolës. Përbëhet prej gëlqeroresh thuajse të zhveshur e të thatë. Shpatet dhe kurrizet e tyre shërbejnë si kullota për bagëtitë. Kodrat zënë më shumë se gjysmën e territorit, duke arritur lartësinë më të madhe 700-800m. Kanë forma të përzgjatura me valëzime e shpate të buta me drejtim VJ dhe ndërpriten tërthor nga përrenj. Nga ana strukturore bëjnë pjesë në antiklinalin e Terpanit, ndërtuar kryesisht prej gëlqerorësh. Tokat më të përhapura janë të hinjta kafe.

Përrenjtë janë të përkohshëm, me pjerrësi të madhe të shtratit dhe të pellgut ujëmbledhës, të cilët, gjatë shirave intensive, më tepër marrin formën e rrjedhjeve të baltës të furishme, duke gërryer shtratin dhe brigjet e tyre.

Për këtë zonë të mbrojtur ka munguar monitorimi si dhe nuk janë kryer studime të mirëfillta dhe të plota për tippet e habitateve, floristike dhe faunistike.

Përfaqëson një grumbull pyjor kryesisht të dushkajave të përziera me lloje të makieve mesdhetare, pishje mesdhetare të kultivuar dhe biodiversitet të kufizuar.

Nga pikëpamja faunistike nuk është shumë i pasur. Llojet e shpendeve pjesëmarrës janë të Rendit *Passeriformes* (Harabelorët), të përshtatshëm për jetesën në mjediset pyjore/shkurreta. Ndër llojet kryesor faunistik përmenden: Trishtili i madh (*Parus major*), Trishtili i kaltër (*P. caeruleus*), Gardalina (*Carduelis carduelis*), Grifsha (*Garrulus glandarius*), Qukapiku sirian (*Dendropus syriacus*), Fishkëllenjësi (*Phylloscopus collybita*), etj.

Në këto habitate gjendet: Lepuri i egër, Derri i egër, Baldosa, Dhelpra, Ujku, Kaprolli, Macja e egër etj. Zona ka qenë tipik në mbajtjen e Derrit të egër dhe shërbente për popullimin edhe të zonave të tjera përreth. Gjendja ka filluar të përmirësohet dhe të vizitohet nga llojet të ndryshme të kafshësh e shpendësh shtegtarë.

Për këtë zonë të mbrojtur nuk ka një informacion të plotë dhe nuk njihet ecuria gjatë këtyre 10 viteve. Gjithashtu, diversitet floristik e faunistik i pakët i zonës nuk justifikon statusin aktual, prandaj propozohet park natyror bashkiak.

Mbështetur në vlerësimet jo të thelluara të kryera, në kuadër të studimit të ZMM (Nëntor 2019), rezulton se në këtë zonë gjenden: **3 tipe**, habitate natyror, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **2 tipe**, habitatesh janë të listuara si prioritare; **2 lloje**, floristik më të rëndësishëm dhe **1 lloj**, i përfshirë në Konventën e Bernës; nga llojet faunistike: **1 lloj**, Të rrezikuar, **9 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **40 lloje**, Jo të shqetësuar, **1 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **10 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

Ka kushte të mira edhe për zhvillimin e ekoturizmit.

4. PARK NATYROR BASHKIAK “BOGOVË”

Njësia administrative

Qarku: Berat

Bashkia: Berat

Sipërfaqja e përgjithshme: 342.13ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me urdhër MB, datë 27.07.1977, me sipërfaqe 330.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë poliçan dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Berat.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet afër Bogovës, në shpatin e majtë të luginës së Osumit të Mesëm, midis fshatrave Therepel, Valë dhe Bogovë, nga 200-700m mbi rrafshin e detit. Territori i tij përbëhet nga depozitime flishi, që përfaqësohet nga argjila, suargjila, ranorë etj. Këto depozitime janë të prira për zhvillimin e erozionit intensiv, që nxitet edhe nga: djegia e shpeshtë e bimësisë, sidomos në sektorin J; braktisja e sipërfaqes së kultivuar me kullota polifite (1970-85) të shekullit të kaluar, e cila tani është përfshirë nga erozioni dhe rrëshqitja; shtimi i prerjeve abuzive dhe i mbikullotjes etj.

Është i mbuluar kryesisht nga shkurret, ku dominon Ilqja (*Quercus ilex*), Shqopa (*Erica arborea*), Mareja (*Arbutus unedo*), Dëllinjat, Shkoza, Bulgëri, Mretja etj. Pjesa më e madhe e ekosistemit paraqitet në gjendje të mire, ka mbirje të filizave të rinj si: Ilqe, Frashër, Panjë, Mëllezë.

Kjo situatë pasqyrohet edhe në llojshmërinë e faunës. Fauna e egër përbëhet nga : Dhelpra, Baldosa, Kunadhja, Mëllenja, Guhaku dhe kohët e fundit ka filluar të popullohet edhe nga Derri i egër.

Për këtë zonë të mbrojtur nuk ka një informacion të plotë dhe nuk njihet ecuria gjatë këtyre 10 viteve. Gjithashtu, diversitetet floristik e faunistik i pakët i zonës nuk justifikon statusin aktual, prandaj propozohet park natyror bashkiak.

Mbështetur në vlerësimet jo të thelluara të kryera, në kuadër të studimit të ZMM (*Nëntor 2019*), rezulton se në këtë zonë gjenden: **4 tipe**, habitate natyror; **2 lloj**, floristik më të rëndësishëm, **1 lloj**, i Aneksit IV, të Direktivës së Habitatit dhe **1 lloj**, të Listës së Kuqe të IUCNs; nga llojet faunistike: **1 lloj**, Seriozisht të rrezikuar, **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **46 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **14 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

5. PARK NATYROR BASHKIAK “BËZANË”

Njësia administrative

Qarku: Lezhë

Bashkia: Lezhë

Sipërfaqja e përgjithshme: 898.17ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Pjesë e rrjetit EMERALD. Shpallur me urdhër MB, datë 27.07.1977, me sipërfaqe 880.0ha. Propozohet të

plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Lezhë dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Lezhë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në një reliev kodrinor, që shtrihet nga rreth 300-480m mbi rafshin e detit. Territori i përbëhet nga terrigenë dhe magmatikë, ndërsa relievi i tij është kodrinor, me mbizotërimin e shpateve të pjerrëta. Megjithatë, problemet e erozionit janë të pakta; shfaqen vetëm në pjesën e poshtme të përroit të Bërzanës. Në sektorin e poshtëm janë shfaqur problem të erozionit në thellësi dhe anësor i përroit. Këto procese lidhen me rritjen e prurjes së përroit dhe veprimtarinë e banorëve të fshatit Bërzanë.

Rajoni ka bimësi mesdhetare të përfaqësuar nga *Erica arborea*, *Spartium junceum*, *Phillyrea media* (*Phillyrea latifolia*), *Cotinus coggygra*, *Arbutus unedo*, pyje lisi, *Quercus petraea*, *Q. fraineto*, *Q. cerris*, *Fraxinus ornus*, etj. Përgjatë përrenjve janë gjetur lloje si *Salix purpurea*, *Mentha pulegium*, etj. Interes kanë bimësia barishtore mjekësore dhe tanifere.

Takohen Ujku, Dhelpra, Kunadhja, Baldosa, Lepuri I eger, etj., Zona ka qenë e rëndësishme si një habitat për Derrin e egër (*Sus scrofa*). Gjendet dhe një komunitet karakteristik shpendësh si Thëllëza e malit, Shapka, Turtulli, Pupa, Grifsha, etj. Numri i përgjithshëm i llojeve Emerald (2008) të regjistruar është 35, nga të cilat 1 jovertebrorë, 6 amfibë dhe zvarranikë, 4 peshq, 17 zogj dhe 7 gjitarë, por këto të dhëna duhen rivlerësuar.

Është kryer një monitorim në vitin 2008. Gjithashtu për këtë zonë të mbrojtur nuk ka një informacion të plotë dhe nuk njihet ecuria gjatë këtyre 10 viteve, prandaj propozohet të kryhet një studim i plotë dhe të ketë statusin park natyror bashkiak.

Sipas vlerësimit (*Nëntor 2019*), në rajonin e Bërzanës rritet një bimësi tipike mesdhetare e përbërë nga pyje dushku dhe shkorreta shqope, boshtre (*Forsythia europaea*), frashëri të bardhë, shkoze etj ;presupozohen; **3 tipe** habitatesh natyror, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **1 tip** habitati është i listuar si prioritar; **3 lloje**, Të rëndësishëm floristike, të rralla/subendemike (*Forsythia europaea* dhe *Festucopsis serpentini*) dhe nga llojet faunistike gjenden: **7 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **5 lloje**, Vulnerabile, **40 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **9 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

6. PARK NATYROR BASHKIAK “LEVAN”

Njësia administrative

Qarku:Fier

Bashkia:Fier

Sipërfaqja e përgjithshme: 200.00ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me urdhër MB, datë 27.07.1977, me sipërfaqe 200.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Fier dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Fier.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në kodrat e Frakullës, në lartësitë nga rreth 70-240m mbi tafshin e detit. Territori i rezervatit përbëhet nga molasa, me mbizotërim të argjilave, rërave dhe ranorëve, ndërsa relievi kodrinor ka pjerrësi të vogël të shpateve, ku zhvillohet erozion i paktë.

Bimësia përbëhet nga shkurre mesdhetare dhe nga pylli i dushkajave, tepër i degraduar nga prerjet abuzive, mbikullotja dhe zjarret, aktualisht gjendja është në përmirësim. Ka dhe ripëllëzime me lloje të pishave mesdhetare. Nuk dallohet për larmi të biodiversitetit. Gjithsesi, zona ka rëndësi për mbrojtjen e peizazhit dhe zhvillimin e ekoturizmit.

Takohen Ujku, Dhelpra, Kunadhja, Baldosa, Lepuri I eger, etj., Zona ka qenë e rëndësishme si një habitat për Derrin e egër (*Sus scrofa*). Gjendet dhe një komunitet karakteristik shpendësh të lidhur me mjedist pyjore.

Duke u nisur nga shkalla e madhe e dëmtimit dhe nga vështirësitë e ripërtërimit në kushtet e klimës mesdhetare dhe sidomos të trysnisë së madhe njerëzore, ky rezervat ka nevojë për trajtim të veçantë. Mund t'i ndryshohet statusi, në park natyror rajonal.

Për këtë zonë nuk është kryer një monitorim a vlerësim për një periudhë 30 vjeçare. Kësisoj ka mungesë informacioni të plotë dhe nuk njihet ecuria e këtij ekosistemi, prandaj propozohet të kryhet një studim i plotë dhe të ketë statusin park natyror bashkiak, pasi është një nga dushkajat gjetherënëse të pakta të pranishme në zonat fushore-kodrinore, dhe si e tillë shërben mjaft mirë si një "model" për këta lloj ekosistemesh.

Sipas vlerësimit (*Nëntor 2019*), rajoni i Levanit përfaqëson një dushkaje gjetherënëse, të dominuar nga Shparthi (*Q. frainetto*) dhe Qarri (*Q. cerris*), e dëtuar deri rreth 2 dekada më parë, por e ripërtërirë shumë mirë këto kohët e fundit; mendohet të jetë i pranishëm **1 tip** habitati natyror; **2 lloje**, Të rëndësishëm floristik dhe nga llojet faunistike: **8 lloje**, Thuajse të rrezikuara, **6 lloje**, Vulnerabile, **34 lloje**, Jo të shqetësuar, **1 lloj**, Nuk ka të dhëna dhe **9 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

7. PARK NATYROR BASHKIAK "POLIS"

Njësia administrative

Qarku: Elbasan

Bashkia: Librazhd

Sipërfaqja e përgjithshme: 45.00ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me VKM nr.102, datë 15.01.1996, me sipërfaqe 45.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Librazhd dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Elbasan.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Mali i Polisit shtrihet nga gryka e Shkumbinit, V deri në Sopot e Shpellë, J. Dallohet për relievin tepër kompleks nga ana morfografike, morfometrike dhe morfogjenetike. Mbizo- tërojnë lartësitë mbi 1,000m. Përbëhet kryesisht nga gëlqerorët që formojnë një structure sinklinale të çrregullt dhe shkëmbinj të magmatikë. Në pamje të përgjithshme ka formën e një pllake të madhe gëlqerore të valezuar dhe tepër të copëtuar, të rrcethuar nga të gjitha anët prej shpatësh të thepisura. Në pjesën JL, morfografia është shumë më e thjeshtë, ka formën e një kreshte herë të sheshtë dhe herë të mprehtë. Ndër gropat më të mëdha dallohet e Malit Plak (1,560m) dhe e Sopotit.

Bimësia e Malit të Polisit, për shkak të zhvillimit të karstit, në kreshtën e tij është e varfër, dhe në zonat me lagështi përbëhet kryesisht edhe nga Ahishtet, që veshin shpatet. Kreshta është e veshur me kullota të mira subalpine dhe alpine, liqene akullnajore, kanione, ujëvara, guva, maja etj.

Sipërfaqja e zonës së mbrojtur është shumë e vogël, kryesisht me pyje Ahu e pishnaja. Takohen edhe bimë endemike dhe subendemike, si Ylli i alpeve. Zona përbën një bërthamë dhe biokorridor shumë të rëndësishëm për gjitarët e mëdhenj, si: Ariu (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Rrëqebulli (*Lynx lynx*), Dhia e egër (*Rupicapra rupicapra*), Kaprolli (*Capreolus capreolus*) etj. Konsiderohet edhe si zonë e rrugëkalimit të shpendëve shtegtarë rrëmbyes.

Megjithëse me sipërfaqe të vogël për këtë zonë nuk është kryer një monitorim a vlerësim për një periudhë 30 vjeçare. Kësisoj ka mungesë informacioni të plotë dhe nuk njihet ecuria e këtij ekosistemi, prandaj propozohet të kryhet një studim i plotë dhe të ketë statusin park natyror bashkiak.

Sipas vlerësimit (*Nëntor 2019*), rajoni i Polisit përfaqëson një Ahishte dhe mendohet të jenë të pranishëm **4 tipe** habitati natyror; nuk ka **lloje** të rëndësishëm floristik dhe nga llojet faunistike, që frekuentojnë zonën, mendohet: **1 lloj**, Të rrezikur, **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **34 lloje**, Jo të shqetësuar, **1 lloj**, Nuk ka të dhëna dhe **9 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

8. PARK NATYROR BASHKIAK “DARDHË-XHYRË”

Njësia administrative

Qarku: Elbasan

Bashkia: Librazhd

Sipërfaqja e përgjithshme: 400.00ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me VKM nr.102, datë 15.01.1996, me sipërfaqe 400.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Librazhd dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Elbasan.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet midis fshatrave Dardhë dhe Xhyrë, në malin e Polisit, nga rreth 1,100m në 1,773m mbi rafshin e detit. Ka vlera të larta biodiversiteti: pyje të virgjira, të dominuara nga Ahu, por takohen dhe drurë të tjerë. Zona përfaqëson një kombinim të pyjeve të dushkajave dhe të ahishtave. Dushkajat dominohen nga Qarri (*Quercus cerris*), që përzihet me Bungë (*Quercus petraea*) dhe në vendet e

dëmtuara me Mëllezë (*Ostrya carpinifolia*) e Dëllinjë të kuqe (*Juniperus oxycedrus*) etj. Pyjet e Ahut (*Fagus sylvatica*) janë në gjendje thuajse të virgjër.

Në çeltirat e krijuara pas prerjes së drurëve të Qarrit përhapen masivisht individë të Badhrës (*Asphodelus albus*), të Dëllinjës së kuqe (*Juniperus oxycedrus*) dhe të qumështores (*Euphorbia myrsinites*). Takohen dhe bimë endemike e subendemike. Në të çarat e shkëmbinjve takohen *Geranium macrorrhizum*, *Asplenium trichomanes*, *Saxofraga paniculata*, *Athamanta Achillea frasi* etj.

Është bërthamë dhe biokorridor i gjitarëve të mëdhenj, me rëndësi rajonale/ballkanike si: Ariu (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Rrëqebulli (*Lynx lynx*), Dhia e egër (*Rupicapra rupicapra*), etj.

Për këtë zonë nuk është kryer monitorimi apo vlerësimi për një periudhë 30 vjeçare. Kësisoj ka mungesë informacioni të plotë dhe nuk njihet ecuria e këtij ekosistemi, prandaj propozohet të kryhet një studim i plotë dhe të ketë statusin park natyror bashkiak.

Sipas vlerësimit (*Nëntor 2019*), rajoni i Dardhë-Xhyrës, kryesisht, përfaqëson Dushkaja dhe Ahishte. Mendohet të jenë të pranishëm **3 tipe** habitati natyror; nuk ka **lloje** të rëndësishëm floristike dhe nga llojet faunistike, që frekuentojnë zonën, mendohet: **1 lloj**, Të rrezikur, **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **46 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **13 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

9. PARK NATYROR BASHKIAK “NIKOLICA”

Njësia administrative

Qarku: Korçë
Bashkia: Devoll

Sipërfaqja e përgjithshme: 510.00ha.

Statusi: Peizazh i Mbrojtur, Kategoria e V-t (IUCN). Shpallur me VKM nr.102, datë 15.01.1996, me sipërfaqe 510.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Devoll dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Korçë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet midis fshatrave Nikolicë dhe Arrëzë; në JL të maleve të Moravës. Në pjesën më të sipërme të pellgut ujëmbledhës të lumit të Devollit, në lartësitë nga rreth 1,000-1,800m mbi rafshin e detit.

Dallohet për ndërtim fiziko-gjeografik të ndërlikuar. Përbëhet nga magmatikë, terrigjenë dhe shumë pak nga gëlqerorë. Shtrihet në sektorin e Llofkës me relief të çrregullt, më tepër në formën e blloqeve: Mali i Kuq, i Llofkës, i Furkës dhe i Badaroshës. Dy të parat përbëhen nga ultrabazikë, kanë formën e kupolës, me morfologji të butë, por me shkallë të madhe copëtimi. Gjenden cirqe të thjeshta, ku zënë fill luginat, me shpërndarje rrezore.

Mali i Furkës dhe i Badaroshës përbëjnë blloqe gëlqerorësh, me kontraste më të theksuara. Pjesët e sipërme të tyre janë të sheshta e të valëzuara lehtë, me forma karstike: lugina, hinka, gropa. Në rrethinat e tyre dalin burime të shumta ujore.

Format akullnajore në këto male kanë shtrirje më të madhe, por ruhen më pak për shkak të veprimit në to të karstit. Në një cirk akullnajor zë fill lumi i Devollit. Në vijim, lugina e tij merr formën e grykës depërtuese në masivin gëlqeror të Badaroshës, të formuar prej karstit në shkëputjen tektonike.

Është zonë ndërkufitare me rëndësi për shkëmbimin e elementeve faunistike dhe floristike me Greqinë. Ka mjaft bimë të rralla dhe nënendemike. Pylli dominohet nga Ahu (*Fagus sylvatica*), i shoqëruar nga Bredhi i Maqedonisë (*Abies borisii regis*), më rrallë nga Pisha e zezë (*Pinus nigra*) dhe Qarri (*Quercus cerris*). Kati shkurror përbëhet kryesisht nga Murrizi (*Crataegus heldreichii*), Dëllinja e zezë (*Juniperus communis*), Xërxelja (*Daphne mezereum*) etj. Buzë pyllit takohen Lajthishte (*Corylletum avellanae*), Dardha e egër (*Pyrus pyraster*), ndërsa në shtretërit e përrenjve takohen formacione me Shelg (*Salix ssp.*). Bimësia barishtore dominohet nga *Fagetum ssp.*, *Asperula odorata*, *Calamintha grandiflora* etj.

Është bërthamë dhe biokorridor për kurrizorët e mëdhenj: Ariu (*Ursus arctos*), Ujku (*Canis lupus*), Dhia e egër, Kaprolli, që i japin rëndësi ballkanike.

Për këtë zonë nuk është kryer monitorimi apo vlerësimi për një periudhë 30 vjeçare. Kësisoj ka mungesë informacioni të plotë dhe nuk njihet ecuria e këtij ekosistemi, prandaj propozohet të kryhet një studim i plotë dhe të ketë statusin park natyror bashkiak.

Sipas vlerësimit (*Nëntor 2019*), rajoni i Dardhë-Xhyrës, kryesisht, përfaqëson Dushkaja dhe Ahishte. Mendohet të jenë të pranishëm **3 tipe** habitati natyror; **1 lloj**, të rëndësishëm floristik dhe nga llojet faunistike, që frekuentojnë zonën, mendohet: **9 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **8 lloje**, Vulnerabile, **47 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **13 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

10. PARK NATYROR BASHKIAK “KRASTAFILLK”

Njësia administrative

Qarku: Korçë

Bashkia: Maliq

Sipërfaqja e përgjithshme: 250.00ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me urdhër të MB nr. 1, datë 27.07.1977, me sipërfaqe 250.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Maliq dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Korçë.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në JP të qytetit të Maliqit, në reliev kodrinor-malor me lartësi nga rreth 850m në 1,252m. Relievi i zonës ka shpatë mjaft të pjerrëta, të përbëra nga molasa të shkrifëta.

Mbulesa bimore me vegjetacion të përzier të Lajthishteve, Dushqeve, Shkozës dhe Gështenje si dhe rrallë drurë të lartë të degraduar.

Dallohet pjesa P, J dhe V, me shkallë jo të njëjtë zhvillimi dhe dëmtimi. Pjesa P dhe J, më shtrirje më të madhe, mbulohet nga shkurre më të dendura, që e mbrojnë mjaft mirë tokën nga erozioni; pjesa V, me shtrirje më të vogël, mbulohet nga shkurre të rralla, të degraduara, më tepër në formën e

friganës. Nuk mungojnë sektorë mjaft të pjerrët, krejt të zhveshur në ujëndarëset, në shtretërit dhe në pjesën e poshtme të shpateve të përrenjve, ku zhvillohet erozion intensiv, që rrezikon të shtrihet në sektorët fqinjë me bimësi shkurresh të degraduara.

Sipas vëzhgimit të kryer më 2008, rezulton se në brendësi të territorit dominojnë shkurretat të cilat kanë zënë vendin e dushkajave. Këta habitate frekuentohen nga kafshë dhe shpendë të pakët si për dimërim, folezim apo megrim, kryesisht: Arriu i murrmë, Ujku, Dheplra, Baldosa, Lepuri i eger; llojet e shpendet te rendit te Harabeloreve, *Sylvia atricapilla*, *S. melanocephala*, *Parus major*, *P. caeruleus*, *Phylloscopus phylloscopus* etj.

Për këtë zonë nuk është kryer monitorimi apo vlerësimi për një periudhë 30 vjeçare. Kësisoj ka mungesë informacioni të plotë dhe nuk njihet ecuria e këtij ekosistemi, prandaj propozohet të kryhet një studim i plotë dhe të ketë statusin park natyror bashkiak.

Sipas vlerësimit (*Nëntor 2019*), në rajonin e Krastafillakut, mendohet të jenë të pranishëm: **1 tip** habitati natyror; nuk ka **lloje** të rëndësishëm floristik dhe nga llojet faunistike, që frekuentojnë zonën, mendohet: **8 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **39 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **11 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

11. PARK NATYROR BASHKIAK “LUZNI-BULAÇ”

Njësia administrative

Qarku: Dibër

Bashkia: Dibër, Bujqizë

Sipërfaqja e përgjithshme: 5,900.00ha.

Statusi: Zonë e Mbrojtur e Burimeve Natyrore të Menaxhuara, Kategoria e VI-t (IUCN). Shpallur me VKM nr. 102, datë 15.012.1996, me sipërfaqe 5,900.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Dibër-Bulqizë dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Dibër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në pjesën qendrore të maleve të Lurës, në shpatet JL, të rrugës Selishtë-Muhr, ose në shpatet P, të segmentit Maqellarë-Peshkopi-Drini i Zi; në lartësitë nga rreth 450m deri rreth 1,750m mbi rafshin e detit.

Dallohet për larmi dhe kompleksitet të theksuar natyror, që lidhet sidomos me shtrirjen e madhe në drejtim vertikal. Në përbërje të saj hyjnë: Vargu Maja e Sukës-lugina e Vajkalit, ka përbërje gjeologjike të larmishme (gëlqerore, terrigjene etj.) dhe përshkohet nga disa shkëputje tektonike, të reflektuara në copëtimin dhe në kontrastet e mëdha dhe shkallëzimin e e relievit nga P në L dhe forma harkore. Dominojnë peizazhet e degraduara dhe shpatet e rrëshqitshme, sidomos pranë luginës së Drinit të Zi.

Tokat janë të kafenjta dhe të murrme pyjore. Bimësia përbëhet nga pyje dushqesh të Shparthit (*Quercus frainetto*) dhe Bungëbutës (*Q. pubescens*), ne pjesën e poshtme te perhapjes. Kati shkurre perbeht: *Crataegus mogyna*, *Rosa spp.*, *Buxux sempervirens*, *Cistus incanus*, etj. Bimesia barishtore pergjithesisht eshte ajo e ahishteve natyrore dhe perbehet nga *Galium odoratum*, *Lathyrus*

venetus, Viola reichenbachiana, Actaea spicata, Mercurialis perennis, Brachypodium sylvaticum, Prenanthes purpurea etj.

Pylli natyror i mëparshem ka qënë përbërë kryesisht nga Qarri (*Quercus cerris*), i shoqëruar nga Bungë buta (*Quercus pubescens*), Shparthi (*Quercus frainetto*). Mbas dëmtimit vendin e Qarrit e ka zënë Bulgri (*Quercus trojana*). Po kështu përhapje masive ka Shkoza e zezë (*Carpinus orientalis*), Dëllinja e kuqe (*Juniperus oxycedrus*), Cërmëdellit (*Cotynus coggygria*) dhe në raste të degradimit është shfaqur Driza (*Paliurus spina-christi*).

Gjitarët e mëdhenj nga një mungesë e gjatë tashme janë të pranishëm, takohen Ariu, Ujku, Derri i egër, Kaprolli, Dhelpra, Kunadhja, Lepuri i egër etj.

Habitatet e sipërpërmendur shfrytëzohen nga shpendë të pakët si për dimerim, folezim apo megrim, veçanërisht nga Harabelorët, *Sylvia atricapilla, S. melanocephala, Parus major, P. caeruleus, Phylloscopus phylloscopus* etj.

Nga amfibët takohen: *Salamandra salamandra, B.bufo, B.viridis, H.arborea, R. balcanica, R.dalmatina* dhe lloje të reptileve: *C. austriaca, T.hermanni, A. nigropunctatus, L. viridis, C. jugularis, C.najadum, E. longissima e V. ammodytes.* etj.

Ka edhe sektorë të degraduar dhe të tejshfrytëzuar, megjithatë zona ka vlera të pyllit të dushkut, ahut, halorëve dhe të florës e faunës së tyre. Për këtë zonë nuk është kryer monitorimi apo vlerësimi për një periudhë 30 vjeçare. Kësisoj ka mungesë informacioni të plotë dhe nuk njihet ecuria e këtij ekosistemi, prandaj propozohet të kryhet një studim i plotë dhe të ketë statusin park natyror bashkiak.

Sipas vlerësimit (Nëntor 2019), në rajonin e Luzni-Bulaçit, mendohet të jenë të pranishëm: **4 tipe** habitati natyror, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **2 tipe** habitatesh të listuara si prioritare; **2 lloje**, Të rëndësishëm floristik, **2 lloje**, Endemik: *Scilla albanica* dhe *Festucopsis serpentini* subsp. *serpentine*. Nga llojet faunistike, që frekuentojnë zonën, mendohet: **9 lloje**, Thuajse të rrezikuara, **6 lloje**, Vulnerabile, **51 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **15 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

12. PARK NATYROR BASHKIAK “PISKAL-SHQERI”

Njësia administrative

Qarku: Korçë

Bashkia: Kolonjë

Sipërfaqja e përgjithshme: 5,400.00ha.

Statusi: Zonë e Mbrojtur e Burimeve Natyrore të Menaxhuara, Kategoria e VI-t (IUCN). Shpallur me VKM nr. 102, datë 15.012.1996, me sipërfaqe 5,400.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitave, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Kolonjë dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Dibër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në Malësinë Qendrore dhe Jugore të Kolonjës, pranë lumit të Çarshovës (degë e Vjosës), në lartësitë nga rreth 350m në 2,000m mbi rrafshin e detit. Dallohet për larmi dhe kompleksitet natyror, ku bën pjesë malësia e Radomit, e Podës, maja e Kories, maja e Lipecit, maja e Postenanit, etj. Përfaqëson në territor kodrinor-malor ku dominojnë territoret thellësisht të eroduara e të rëshqitëshme.

Malësia e Radomit, në J, shtrihet deri në luginën e lumit të Borovës dhe të Lengaricës. Ka relief të copëtuar nga përrenj të shumtë: i Orgockës, Kurtezit, Zharkanjit, Piskalit, Novoselës etj.

Malësia e Podës, përfshin gjithë pjesën J të malësive të Kolonjës. Ka copëtimin më të madh tektonik dhe strukturë më të ndërlikuar. Pllaja karstike e Podës është formuar në sinklinalin e Radanjit.

Klima është mesdhetare me verë të thatë, ndërsa dimri i lagësht. Rrjeti hidrografik është i varfër në rrjedhje sipërfaqësore, më shumë të përkohshme. Takohen tokat e hirta-kafe, të kafenjta dhe të murrme pyjore.

Paraqet një territor me biodiversitet të tipeve të habitateve dhe llojor, si dhe një numur të konsiderueshëm bimësh aromatiko-mjekësore me vlera të mëdha ekonomike për të ardhmen e rajonit.

Formacioni bazë është Pisha e Mbreshtanit, me një sipërfaqe të kufizuar me pishë të zezë (*Pinus nigra*), e bashkëshoqëruar me *Quercetea-ileicis*, dhe *Arbutus andrachne*. Ndër llojet e tjerë takohen: *Arbutus unedo*, *Phillyrea media*, *Cotynus coggygria*, *Cistus villosus*, *Quercus frainetto*, *Pistacia lentiscus*, *Dactylis glomerata*, *Juniperus oxycedrus*, *Carpinus orientalis*, *Corylus avellana*, *Fraxinus ornus*, *Stachelina uniflosculosa*, *Thymus longicaulis*, *Micromeria juliana*, *Origanum vulgare*, *Helianthemum viridis*, *Dorycnium pentaphyllum*, *Dorycnium hirsutum*, *Stachys germanica*, *Teucrium polium* etj.

Si rezultat i degradimit të formacionit natyror bimor, bimësia është pushtuar apo zëvendësuar nga dushqe kserofile të rralla të Bulgurit (*Quercus trojana*), nga shkurreza e Mënishtes (*Cystus villosus*), Dëllinja e kuqe (*Juniperus oxycedrus*), Belizma e zezë (*Chrysopogon gryllus*), Shpardhi (*Quercus frainetto*), Qarri (*Quercus franietto*), Shkoza e zezë (*Carpinus orientalis*) etj.

Pjesa më e madhe e zonës ende ka rëndësi për faunën e egër, veçanërisht për Derrin e egër (*Sus scrofa*) dhe elemente të tjera faunistike të lidhur me pyjet e dushkut.

Në përgjithësi, peizazhi është i degraduar me vatra të shumta të eroduara, deri të shkretëtirëzuar, rezultat i përbërjes prej flishit lehtësisht të gërryeshëm dhe sidomos i veprimit të faktorit human: prerje abuzive, mbikullotje, zjarre etj.

Për këtë zonë nuk është kryer monitorimi apo vlerësimi për një periudhë 30 vjeçare. Kësisoj ka mungesë informacioni të plotë dhe nuk njihet ecuria e këtij ekosistemi, prandaj propozohet të kryhet një studim i plotë dhe të ketë statusin park natyror bashkiak.

Sipas vlerësimit (*Nëntor 2019*), në rajonin e Piskal-Shqerisë, mendohet të jenë të pranishëm: **4 tip** habitati natyror dhe **1 lloj**, Të rëndësishëm floristik, Nga llojet faunistike, që frekuentojnë zonën, mendohet: **9 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **7 lloje**, Vulnerabile, **43 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **13 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

13. PARK NATYROR BASHKIAK “TEJ DRINI I BARDHË”

Njësia administrative

Qarku: Kukës

Bashkia: Has

Sipërfaqja e përgjithshme: 30.00ha.

Statusi: Rezervat Natyror i Menaxhuar/Park Natyror, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me VKM nr. 102, datë 15.012.1996, me sipërfaqe 30.0ha. Propozohet të plotësohen studimet në lidhje me tipet e habitateve, llojet floristike dhe faunistike, sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017, të bashkohet me pjesën e Pashtrikut dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Has dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Kukës.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Ndodhet në krahun e djathtë të grykës së Morinit, ku Drini i Bardhë hyn në territorin e Shqipërisë, në kufi me Kosovën. Është ZM ndërkuftare, e pasur me lloje floristike e faunistike. Vlera të veçanta ka përhapja e dy tipave të pyjeve, dushkajat dhe ahishtet. Pylli natyror i mëparshëm ka qenë përbërë kryesisht nga qarri (*Quercus cerris*), i shoqëruar nga bungëbuta (*Quercus pubescens*) apo shpardihi (*Quercus frainetto*). Por, pas dëmtimit masiv, vendin e qarrit e ka zënë bulgri (*Quercus trojana*). Gjendet shkurrja endemike e boshtres (*Forsythia europaea*), shkoza (*Carpinus orientalis*), dëllinja e kuqe (*Juniperus oxycedrus*), çermëdelli (*Cotynus coggygria*), driza (*Paliurus spina-christi*) etj. Vlerat potenciale natyrore gërshetohen dhe me vlerat ekoturistike.

Për këtë zonë nuk është kryer monitorimi apo vlerësimi për një periudhë 30 vjeçare. Kësisoj ka mungesë informacioni të plotë dhe nuk njihet ecuria e këtij ekosistemi, prandaj propozohet të kryhet një studim i plotë, të bashkohet me pjesën e Pashtrikut dhe të ketë statusin park natyror bashkiak.

Sipas vlerësimit (*Nëntor 2019*), në rajonin e Tej Drini i Bardhë, mendohet të jenë të pranishëm: **1 tip** habitati natyror dhe nuk ka **lloje** të rëndësishëm floristic (sipërfaqe e vogël), Nga llojet faunistike, që frekuentojnë zonën, mendohet: **7 lloje**, Thuajse të rrezikuar, **6 lloje**, Vulnerabile, **47 lloje**, Jo të shqetësuar, **2 lloje**, Nuk ka të dhëna dhe **15 lloje**, Jo në listën e IUCNs.

MALI I PASHTRIKUT

Mali i Pashtrikut ngrihet mbi pllajën e Krumës, në malësinë e Hasit dhe vendoset midis Alpeve Veriore Shqiptare dhe masivit Korab-Koritnik. Pjesa Shqiptare e Malit të Pashtrikut shquhet për format e larmishme të relievit ku veçohen gropat tipike karstike të cila zënë vend qysh mbi fshatrat Cahan, Kishaj dhe Shalqin. Maja e Malit përfundon në formën e një krateri vullkanik me diametër rreth 1,150m.

Trualli i Malit të Pashtrikut është i ndërtuar kryesisht nga formacione gëlqerore, ku rrymat e ngrohta të Drinit si dhe ato kontinentale që vijnë nga Evropa Qendrore dhe Lindore kanë krijuar mbi të një florë dhe bimësi specifike.

Bimësia e pjesës Shqiptare të malit, deri në lartësitë rreth 1,000m përfaqësohet nga shoqërimet e Dushkut, kurse në faqet VP, nga të Ahut me Rrobullin. Pjesën kryesore të mbulesës bimore të malit e zënë kullotat e thata barishtore subalpine dhe alpine.

Flora e Malit të Pashtrikut, krahas llojeve shumë të rralla për vëndin tonë si *Clematis integrifolia* L., *Iris variegata* L., *Prunus tenella* Batsch., *Serratula radiata* (Waldst. & Kit.) M. Bieb. subsp. *cecinjensis* (Rohlena) Hayek, *Veratrum nigrum* L. dhe *Pulsatilla halleri*, përfshin edhe **2 lloje** Endemike, **2 lloje** Subendemike dhe **1 lloj** nga Direktiva e habitateve, të gjitha me interes ruajtjeje për komunitetin.

14. PARK NATYROR BASHKIAK “NIKAJ-MËRTUR”

Njësia administrative

Qarku: Kukës

Bashkia: Tropojë

Sipërfaqja e përgjithshme: 17,505.00ha.

Statusi: Park Natyror Bashkiak, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me Vendim të Këshillit të Qarkut, Kukës, nr. 32, datë 13.10.2014, me sipërfaqe 17505.0ha. Ka përfunduar dhe plani i menaxhimit, por ende nuk është miratuar, për rrjedhojë nuk është përfshirë në Rrjetin Kombëtar të ZMM. Propozohet të rishikohet sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Tropojë dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Kukës.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Nikaj-Mërtur përfaqëson një peizazh thujtash natyror, të kombinuar me atë rural, ku qendrat e banuara dhe tokat bujqësore përbëjnë elementët bashkëjetues të natyralitetit të zonës. I gjithë territori është krejtësisht malor. Paraqet një pjesë tipike të maleve V shqiptare dhe të pjesës J të Harkut Dinarik. Ndërtuar plotësisht nga masive gëlqerorë të periudhes së Triasit, zona shtrihet nga lartësitë 180m deri majën e Grykës së Hapët (2,625m) mbi rafshin e detit.

Lugina e Nikaj-Mërturit shtrihet në JL, të luginës së Valbonës, duke u kufizuar me luginën e Shalës, në P dhe me lumin e Drinit, në J.

Lugina e Currajve përbën segmentin e sipërm të luginës së Nikaj-Mërturit, duke u kufizuar nga kreshta malore të larta mbi 2,300m, në L, si Maja e Ndërmajës (2,250m), Maja e Kakisë (2,360m), Maja e Boshit (2,414m) dhe disa kreshta malore të larta mbi 2,500m, në V, si Maja e Zhaboreve (2,559m), etj. Kjo zonë është pjesë e nënzonës së Valbonës, me përbërje gjeologjike të ngjashme, e ndërtuar kryesisht nga gëlqerorë të Triasikut, Dolomite dhe Rreshpe të Mesozoit.

Rrjeti hidrografik i luginës së Currajve është i pasur. Pavarësisht nga një nivel i lartë i reshjeve vjetore, zona vuan nga thatësira gjatë çdo sezonit të verës. Gjeologjia nëntokësore, e ndërtuar tërësisht nga gëlqerorë, është pjesë e formimit jashtëzakonisht karstike të harkut Dinarik, që karakterizohet nga pamundësia për të mbledhur dhe për të mbajtur ujë. Kështu vetëm dy lumenj të përherëshëm, ekzistojnë në zonë; Lumi i Currajt dhe i Nikajt. Të dy këta lumenj të vegjël bashkohen në Currajt e poshtëm dhe formojnë Lumin e Mërturit ose i Currajve.

Lugina e Currajve ndikohen nga një klimë malore, me dimër të ashpër e reshje të shumta shiu dhe bore, dhe me verë pak të nxehtë dhe me pak reshje shiu. Rajoni përfshin pothuajse diversitetin e plotë të peizazheve dhe ekosistemet të territoreve V malore të Shqipërisë. Mungojnë liqenet natyror.

Në përgjithësi peizazhi mund të krahasohet me të parkut të Valbonës dhe të Thethit, por këtu është më e fragmentarizuar: Majat e maleve janë të larta dhe shtrihen deri në kufi të parqeve të tjera. Mungojnë luginat e gjera dhe të gjata si të lumenjve të Valbonës dhe Thethit. Një vend i jashtëzakonshme është lugina e Currajt të Epërm, në V të zonës, rrethuar me maja të larta, të izoluar tërësisht, pa asnjë akses rrugor apo energjisë elektrike, një luginë e kultivuar kohe më parë, por pothuajse aktualisht e braktisur tërësisht.

Zonat e poshtme të territorit deri në brezin e pyjeve të Ahut janë të banuara dhe të kultivuara: toka të tarracuara, ferma të shpërndara, sipërfaqe masive pyjesh cungishte, shumë pak pyje me pisha dhe disa plantacione të gjera gështenjë - janë karakteristikat kryesore.

Mbulesa bimore është mjaftë e zhvilluar, e përbërë nga pyje gjethegjera e halore të larta, shkorreta dhe një bimësi barishtore të larmishme. Pyjet më të zhvilluara janë të Ahut, Arnenit (*Pinus peuce*), Pishë të zezë (*Pinus nigra*), etj.

Brezi i pyjeve të dushkut, përbëhet kryesisht nga llojet si; Shparthi (*Quercus frainetto*), Qarri (*Quercus cerris*), Bunga (*Quercus petraea*), Bulgri (*Quercus trojana*), Mëlleza (*Ostrya carpinifolia*), Shkoza e zezë (*Carpinus orientalis*), Gështenja (*Castanea sativa*), Panjat (*Acer sp*), Thana (*Cornus mass*), Frashri i bardhë (*Fraxinus ornus*), Lajthi (*Corullus avellana*), Arrci (*Rhamnus fallax*), Bushi (*Buxus sempervirens*), Fshikartha (*Culutea arboreschens*), Boshtra (*Forsythia europaea*) etj.

Brezi i pyjeve të Ahut, ku dominon kryesisht Ahu (*Fagus sylvatica*) i cili përziehet me Panjat, apo lloje të tjera si dhe Rrobullit (*Pinus helderichii*).

Brezi i kullotave alpine, dominohet kryesisht nga: *Sesleria comosa Velen.* dhe *Panicled Fescue (Festucetum paniculatae)*

Në rrjedhjet ujore gjenden: Shelgu i bardhë (*Salix alba*), Shelgu i butë (*Salix eleagnos*), Rrapi (*Platanus orientalis*), Vërrini i zi (*Alnus glutinosa*), Vidhi i malit (*Ulmus glabra*), Molla e egër (*Malus sylvestris*) etj.

Rriten **10 lloje** shumë të rralla, si *Aquilegia dinarica*, *Campanula albanica*, *Crepis baldaccii* subsp. *albanica*, *Dianthus sylvestris* subsp. *bertiscus*, *Hieracium albanicum* subsp. *albanicum*, *Petasites doerfleri*, *Silene macrantha*, *Tanacetum larvatum*, *Valeriana saxatilis* subsp. *pancicii* etj.

Brënda territorit të Currajve janë evidentuar rreth **20 tipe** habitatesh, sipas Listës së Habiteteve të NATURA 2000, prej të cilave **3 tipe** habitatesh janë listuar si prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje.

Në Curraj dhe për rreth rriten **4 lloje** dhe Sublloje endemike: *Hieracium geminum*, *Hieracium transiens* subsp. *abatanum*, *Stahys recta* subsp. *doerfleri* dhe *Pedicularis brachyodonta* subsp. *brachyodonta*, ndërsa **7 lloje** janë të përfshira në Aneksin IIB, IVb të Direktivës së Habiteteve ose në Konventën e Bernës.

Rjoni përban një popullatë të kufizuar të llojeve si mishngrënësit e mëdhenj; Ariu i murrmë (*Ursus arctos*), Rrëqebulli (*Lynx lynx*), dhe Ujku (*Canis lupus*), të bimëngrënësve si Dhia e egër (*Rupicapra rupicapra*), etj

Në zonë mendohet, gjithashtu, se gjenden edhe Gjeli i egër (*Tetrao urogallus*), Shkaba (*Gyps fulvus*), Skifteri krahëthatë (*Falco peregrinus*), Skifteri (*Falco tinnunculus*), etj.

15. PARK NATYROR BASHKIAK “SHKREL”

Njësia administrative

Qarku: Shkodër

Bashkia: Malësia e Madhe

Sipërfaqja e përgjithshme: 20,282.00ha.

Statusi: Park Natyror Bashkiak, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me Vendim të Këshillit të Qarkut, Shkodër. Ka përfunduar dhe plani i menaxhimit, por ende nuk është miratuar, për rrjedhojë

nuk është përfshirë në Rrjetin Kombëtar të ZMM. Propozohet të rishikohet sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Malësia e Madhe dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Shkodër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Vargmali i Parunit shtrihet midis Luginës së Përroit të Thatë, në P e VP, dhe luginës së Kirit në L. Në J kufizuar me Luginën e Rrjollit (Kokpapaj), ndërsa në V e VL kufizohet me luginën e Shalës (Kapre-Gimaj).

Vargmali është i ndërtuar krejtsisht nga shkëmbinj gëlqeror, me coptim horizontal më të ulët se pjesa tjetër e Alpeve, por me coptimi vertikal shumë të lartë.

Relievi tepër i ashpër i këtij vargmali karakterizohet nga një seri kreshtash gëlqerore të njëpasnjëshme të rrethuara nga shpate shumë të larta dhe të pjerrta dhe dy gropa nivalo-karstike, gropa e Shtogut dhe gropa e Parunit.

Vargmali përbëhet nga blloku malor Rabë-Troshan, me shtrirje deri në Qafë Thores (1,660m), dhe vargmali Biga e Gimajve-Maja e Ndreut (1,918m) i ndarë në dy degë; dega JL me kreshta të mprehta, që përfundon në malin e Maranajt (1,577m), dhe dega P, krejtsisht karbonatike, që përfundon në malin e Kunorës së Lohes (1,848m).

Mbulesa bimore është relativisht e zhvilluar, veçanërisht në shpatet malore, ku dominojnë dushkajat, ahishte, rrobulli dhe kullotat alpine mbi lartësinë 1,700-1,800m. Formacionet shkurre janë mjaft të zhvilluara. Përbëhen kryesisht nga Frashëri i bardhë, Shkoza, Lajthia, Mëlleza, një dru relik i Terciarit, Dëllinja e kuqe etj.

Flora është mjaft e pasur, veçanërisht me lloje të rralla dhe endemike, si *Aquilegia dinarica*, *Campanula albanica*, *Crepis baldaccii* subsp. *albanica*, *Hieracium coloriscapum* subsp. *parunicum*, *Lunaria telekiana*, *Silene macrantha*, *Tanacetum larvatum* etj.

Përgjatë vargmalit të Parunit janë evidentuar **17 tipe** habitatesh, sipas Listës së Habitave të NATURA 2000, prej të cilave **2 tipe** habitatesh janë listuar si prioritare, të cilat kërkojnë masa specifike për ruajtje.

Në Parun rriten **4 lloje** e Sublloje endemike: *Wulfenia baldaccii*, e cila ka *locus classicus* në Qafën e Shtogut, *Hieracium fritchianum*, *Hieracium caesium* subsp. *adenosteum* dhe *Hieracium wettsteinianum* subsp. *wettsteinianum*, ndërsa **5 lloje** janë të përfshira në Aneksin IIB, IVb të Direktivës së Habitave ose në Konventën e Bernës.

16. PARK NATYROR BASHKIAK “KTHELLË”

Njësia administrative

Qarku: Lezhë

Bashkia: Mirditë

Sipërfaqja e përgjithshme: 9,395.80ha.

Statusi: Park Natyror Bashkiak, Kategoria e IV-t (IUCN). Shpallur me Vendim të Këshillit të Qarkut, Lezhë nr. 16, datë 30.01.2015. Ka përfunduar dhe plani i menaxhimit, por ende nuk është

miratuar, për rrjedhojë nuk është përfshirë në Rrjetin Kombëtar të ZMM. Propozohet të rishikohet sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të ketë statusin PNB.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Mirditë dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Shkodër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

>>>

17. PARK NATYROR BASHKIAK “LIQENI I THANËS-BELSH”

Njësia administrative

Qarku: Elbasan

Bashkia: Belsh

Sipërfaqja e përgjithshme: 20,000.00ha.

Statusi: Park Natyror Bashkiak, Kategoria e IV-t (IUCN). Propozohet të rishikohet sipas kërkesave të dispozitave të ligjit nr. 81/2017 dhe të akteve nënligjore në zbatim të tij.

Administrimi: Institucioni i Bashkisë Belsh dhe Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, nëpërmjet Administratës Rajonale të Zonave të Mbrojtura, qarku Shkodër.

Përshkrimi topografik i kufirit:

(Vështro tabelën me koordinata)

Përshkrimi:

Territori i propozuar shtrihet në Ultësirën Perëndimore, zë një sipërfaqe rreth **20 mijë ha, ku** përfshin tre habitate kryesore: Ujëmbledhësi i Thanës, Pylli i Dëshiranit dhe një pjesë e shtratit të lumit Devoll.

Zona e Dumre-Thanës është një zonë kryesisht fushore, e alternuar me disa kodra. Kodrat dallohen për një shtrirje gjatësore dhe tërthore të vogël. Lartësia maksimale e kodrave arrin në 239 m mbi nivelin e detit (kodra e Gradishtës).

Dumre-Thana është një rajon i pasur me ujëra sipërfaqësorë, të cilët përfaqësohen nga liqene, lumenj dhe nga disa ujëmbledhësa.

Liqenet janë formuar si rezultat i fenomeneve karstike, që vazhdojnë të ndodhin akoma edhe sot në rajonin e Dumresë. Regjimi i liqeneve varet në përgjithësi nga reshjet e shiut. Këto liqene shfrytëzohen kryesisht për peshkim dhe ujitjen e kulturave bujqësore. Në liqenet kryesore të zonës së Dumresë, përmendim: Liqenin e Serefanit, të Merhojës, Çestijes dhe Degës. Dy janë lumenjtë kryesorë që përshkrojnë territorin e Dumre-Thanës: Lumi Devoll dhe Osum, që bashkohen në Kuçovë, për të formuar Lumin Seman. Disa nga ujëmbledhësat më të mëdhenj të zonës janë: ujëmbledhësi i Thanës, i Gjazës, i Pultarisë, i Dëshiranit dhe Përroi i Zi, ku më i rëndësishmi është ujëmbledhësi i Thanës.

Ujërat nëntokësore të zonës janë të lidhura ngushtë me grupet e karbonit (kalcite dhe dolomite) dhe shkëmbinj të me përbërje sulfati (Gipsi dhe Anhidriti). Klasifikimi i tokës për këtë zonë karakterizohet nga një tokë gri në kafe. Ka një origjinë të grumbulluar, të varur nga aktivitetet e ujit si pasojë e depozitimit dhe transportit të sedimenteve.

Rajoni Dumre-Thanës karakterizohet nga një larmi e pasur e specieve bimore dhe shtazore, për të cilën është arritur të krijohet një bazë të dhënash bazuar në studime të pjesshme, vëzhgime në terren dhe intervista me përdorues të zonës.

Bimësia është tipike me atë të Europës Qendrore, e asociuar me elementët e klimës Mesdhetare. Dallohen kati i drurëve të lartë, kati i shkurreve, i përfaqësuar nga makia mesdhetare me gjelbërim të përhershëm dhe kati i bimëve barishtore.

Në zonën tipike të dafinës dhe gështenjës, është mbizotëruese dhe paraqet rëndësi të veçantë gjinia e dushqeve, që përfaqësohet me Bungën (*Quercus petraea*), Shparthin (*Quercus frainetto*) dhe Qarrin (*Quercus cerris*).

Lloje të tjera bimore me rëndësi janë: Mareja (*Arbutus unedo*), Shkoza (*Carpinus betulus*), Lofata (*Cercis siliquastrum*), Lajthia e egër (*Colyrus colurna*), Dëllinja e zezë (*Juniperus communis*), Dëllinja e kuqe (*Juniperus oxycedrus*), Thana (*Cornus mas*), Frashëri i bardhë (*Fraxinus ornus*), Murrizi (*Crataegus monogyna*), Thanukla (*Cornus sanguine*), Akacia (*Robinia pseudoacacia*), etj.

Nga lista e llojeve bimore të rrezikuara, në nivel kombëtar, që gjenden në rajonin Dumre-Thanës, përmendim **8 lloje**: *Digitalis lanata*, *Hypericum perforatum*, *Juglans regia*, *Juniperus communis*, *Juniperus oxycedrus*, *Origanum vulgare*, *Alyssum bertolonii*, *Pedicularis graeca*.

Fauna e zonës Dumre-Thanë përfaqësohet nga lloje të mjediseve ujore dhe tokësore, ku përfshihen gjitarët, shpendët, zvarranikët, amfibët, peshqit, insektet, etj.

Grupi i gjitarëve përfaqësohet nga të paktën **21 lloje** (përfshijë lakuriqët e natës) ku përmendim: Çakallin (*Canis aureus*), Ujkun (*Canis lupus*), Dhelprën (*Vulpes vulpes*), Nuselalën (*Mustela nivalis*), Lundërzën (*Lutra lutra*), Vjedullën (*Meles meles*), Derrin e egër (*Sus scrofa*), etj. Nga këto, **8 lloje** janë të rrezikuara/kërcënuara në nivel kombëtar.

Pjesë e grupit të gjitarëve janë edhe **30 lloje** të lakuriqëve të natës, të pranishëm në territorin e Dumre-Thanës, përmendim: Lakuriq nate hundëpatkua i vogël (*Rhinolophus hipposideros*), Lakuriq nate gishtgjatë (*Myotis capaccinii*), Noktulë e zakonshme (*Nyctalus noctula*), etj., nga të cilat, **12 lloje** të Lakuriqëve të natës janë të rrezikuara/kërcënuar në të gjithë Europën.

Grupi i shpendëve është më i mirëpërfaqësuar në rajon për shkak të pranisë së ligatinave natyrore dhe artificiale, që ndihmojnë në krijimin e habitateve vecanërisht të pasur. Rajoni Dumre-Thanës strehon të paktën **214 lloje** shpendësh, ose rreth 63% të llojeve në vendin tonë. Në total numërohen rreth **12 lloje** të rrezikuara /kërcënuara, nga të cilat **3 lloje** janë vulnerabël, pra të rrezikuara globalisht, përkatësisht Kryekuqja e mjeme (*Aythya ferina*), Turtulli (*Streptopelia turtur*) dhe Shqiponja e madhe e rosave (*Clanga clanga*).

Liqeni i Thanës përbën pjesën qendrore të shpërndarjes së shpendëve dhe sidomos shpendëve të ujit. Zona Dumre-Thanë ofron habitate të favorshme për **79 lloje**, të Aneksit 1, të Direktivës së Shpendëve.

Grupi i zvarranikëve është i përfaqësuar nga **20 lloje**, ku **10 lloje** janë të rrezikura/kërcënuara në nivel kombëtar, prej të cilave **3 lloje** janë të rrezikuara në mënyrë kritike, përkatësisht: Shigjeta e shkurtër (*Hierophis gemonensis*), Bolla me katër vija (*Elaphe quatuorlineata*) dhe Bolla laramane (*Zamenis situla*). Prania e këtyre llojeve të rrezikuara thekson edhe njëherë rëndësinë që ka mbrojtja dhe ruajtja e habitateve të rëndësishme për to, siç janë dhe habitatet brenda territorit të Dumre-Thanës.

Amfibët përfaqësohen nga të paktën **5 lloje**, përmendim: Tritoni me kreshtë (*Triturus macedonicus*), Triton i zakonshëm (*Lissotriton vulgaris*), Thithlopa (*Bufo bufo*), Thithlopa e gjelbër (*Bufo viridis*), Bretkosa e zakonshme (*Pelophylax kurtmuelleri*).

Habitatet ujore në territorin e Dumre-Thanës luajnë një rol të rëndësishëm për sa i përket larmisë biologjike të pranishme në këtë zonë. Ato janë të rëndësishme për shpendët e shumtë që ushqehen dhe dimërojnë në këto habitate; për gjitarët si lundërza që është një specie e rrezikuar, për amfibët e ndryshëm që ciklin e tyre jetësor e kanë të lidhur në mënyrë të pandarë midis mjediseve ujore dhe atyre tokësore; si dhe për shumë organizma të tjerë, si peshq, insekte, etj. Kështu, në rrjedhat ujore brenda territorit të Dumre-Thanës janë identifikuar rreth **11 lloje** peshqish, midis të cilëve dhe Ngjala (*Anguilla anguilla*), e cila është e rrezikuar globalisht. Ndërkohë, në brigjet ripariane të lumit Devoll strehohen të paktën rreth **24 lloje** insektesh, nga të cilat të paktën **3 lloje** janë të rrezikuara në nivel kombëtar..

Zona e Dumre-Thanës karakterizohet nga një pasuri e madhe ujore, e përfaqësuar kryesisht nga liqenet, dy prej të cilëve janë shpallur Monument Natyre dhe Gjeomonument (Liqeni i Serefanit dhe Liqeni i Degës), nga lumenjtë (Lumi Devoll, Lumi Osum dhe Lumi Seman) dhe nga disa ujëmbledhësa, ku më i rëndësishmi midis të cilëve është Ujëmbledhësi i Thanës. Prania e lartë e burimeve ujore ndikon në praninë e një larmie biologjike të pasur, të përfaqësuar nga bimë, gjitarë, shpendë, zvarranikë, amfibë, peshq, insekte, etj. Gjithashtu, pjesë e kësaj larmie biologjike janë dhe llojet e ndjeshme ose të rrezikuara/kërcënuara, përkatësisht: **8 lloje** bimore, **20 lloje** gjitarësh (përfshirë dhe lakuriqët e natës), **12 lloje** shpendësh, **10 lloje** zvarranikësh, **3 lloj** amfibësh, **3 lloje** insektesh. Prania e të paktën **56 llojeve** bimore dhe shtazore të rrezikuara/kërcënuara në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar thekson rëndësinë që ka ruajtja e habitateve të rëndësishme që strehojnë këtë larmi biologjike.

Zona e Dumre-Thanës karakterizohet gjithashtu nga një larmi formash dhe habitatesh, si habitatet ujore, tokat bujqësore dhe habitatet pyjore, ku këtu përmendim pyllin e Dëshirimit me një sipërfaqe rreth 764ha, që përfaqëson një nga habitatet e pakta të mbetura të pyllit natyror të dushkajave në vendin tonë.

Gjendja e florës dhe faunës paraqet problematika të ndryshme, kryesisht për shkak të zhvillimit të aktivitetit njerëzor në këtë zonë. Ndërhyrjet kryesore, të cilat mund të ndikojnë në biodiversitetin e zonës janë: Urbanizimi, Fragmentimi i habitateve nga ndërtimi i infrastrukturës rrugore apo i veprave të ndryshme; pa marrë parasysh parimet e mbrojtjes së mjedisit; Gjuetia e paligjshme dhe e pakontrolluar; Shpyllëzimi; Peshkimi i pakontrolluar; dhe Mbledhja e bimëve mjekësore apo nën produkteve të tjera të pyllit pa kriter, etj.

Në **Planin e Përgjithshëm Vendor**, të Bashkisë Belsh, miratuar me vendim të Këshillit Kombëtar të Territorit **nr. 1, datë 27.02.2019**, është parashikuar që ky territor të shpallet “Zonë e mbrojtur mjedisore”.

18. PEIZAZH I MBROJTUR “MUNELLA”

19. PARK KOMBËTAR “LUGINA E SHALËS”

20. PEIZAZH I MBROJTUR “LUGINA E VJOSËS”

21. PEIZAZH I MBROJTUR “KEPI I RODONIT”

D – PASAPORTA E ZONËS SË MBROJTUR MJEDISORE

ANEKSET

Aneksi 1: Lista e plotë e habitateve të identifikuara dhe numri i zonave të mbrojtura ku ato janë hasur. _____	283
Aneksi 2: Lista e zonave të mbrojtura me numrin e habitateve të identifikuara në secilën prej tyre. _____	286
Aneksi 3: Lista e llojeve bimore të identifikuara si dhe përkatësia e tyre në listat e ndryshme ndërkombëtare _____	288
Aneksi 4: Pasuria floristike e secilës zonë të mbrojtur _____	293
Aneksi 5: Lista e plotë të llojeve të përfshira në analizë bashkë me përkatësinë e tyre në anekset e direktivave evropiane të mbrojtjes së natyrës dhe përcaktimet në listën e kuqe të IUCN. _____	295
Aneksi 6: Shpërndarja e detajuar e llojeve të listuar në Aneksin I të Direktivës së Shpendëve dhe Aneksin II të Direktivës së Habitave për secilën zonë të mbrojtur. _____	303
Aneksi 7: Shpërndarja e detajuar e llojeve të listuar në Aneksin IV të Direktivës së Habitave për secilën zonë të mbrojtur. _____	303
Aneksi 8: Shpërndarja e llojeve sipas kategorive të Listës së Kuqe të IUCN _____	304
Aneksi 9: Numri i llojeve sipas lategorive të Listës së Kuqe të IUCN për secilën zonë të mbrojtur	311

Aneksi 1: Lista e plotë e habitateve të identifikuara dhe numri i zonave të mbrojtura ku ato janë hasur.

Nr.	Lista e habitateve (N2000)	Kodi	Numri i ZM
Habitatet detare e bregdetare			
1	1110 - Brigje ranore të mbuluara lehtësisht nga ujrat detare gjatë gjithë kohës	1110	5
2	1120 - * Livadhe të Posidonieve (Posidonion oceanicae)	1120	5
3	1130 - Grykëderdhje të lumenjve	1130	4
4	1150 - * Laguna bregdetare	1150	7
5	1160 - Godulla dhe gjire të cekët të mëdhenj detare	1160	2
6	1170 - Shkëmbinj nënujorë detarë	1170	2
7	1240 - Shkëmbinj detarë të veshur me bimësi të brigjeve të Mesdheut me llojin endemik Limonium spp.	1240	1
8	1310 - Salicornia dhe lloje të tjera njëvjeçare që kolonizojnë toka argjilore dhe ranore	1310	8
9	1410 - Livadhe të kripura mesdhetare (Juncetalia maritimi)	1410	9
10	1420 - Formacione shkurrëzash halofitike Mesdhetare dhe Termo-Atlantike (Sarcocornetea fruticosi)	1420	7
11	1430 - Formacione shkurrëzash halo-nitrofilike (Pegano-Salsoletea)	1430	4
12	1510 - * Stepa e kripur mesdhetare (Limonietalia)	1510	4
Duna ranore bregdetare dhe duna të brendshme			
13	2110 - Duna të lëvizshme embrionale	2110	3
14	2120 - Duna të lëvizshme përgjatë brigjeve me Ammophila arenaria ('Duna të bardha')	2120	5
15	2190 - Depresione dunore me lagështi	2190	1
16	2250 - * Duna bregdetare me Juniperus spp.	2250	5
17	2270 - * Duna të pyllëzuara me Pinus pinea dhe/ose Pinus pinaster	2270	5
Habitatet e ujërave të ëmbla			
18	3130 - Ujëra të palëvizshme oligotrofike deri mesotrofike me vegjetacion të klasës Littorelletea uniflorae dhe/ose të klasës Isoëto-Nanojuncetea	3130	2
19	3140 - Habitatet e ujërave të forta oligo-mesotrofike të karakterizuara nga vegjetacioni benthik i Chara spp.	3140	4
20	3150 - Liqene natyrore eutrofikë të karakterizuara nga tipa vegjetacioni të aleancave Magnopotamion ose Hydrocharition	3150	2
21	3170 - * Pellgje ujore të përkohshëm Mesdhetarë	3170	1
22	3220 - Lumenjtë alpinë dhe bimësia barishtore përgjatë brigjeve të tyre	3220	2
23	3240 - Lumenj alpinë dhe vegjetacioni i tyre drunor me Salix elaeagnos	3240	8
24	3280 - Lumenj Mesdhetarë me rrjedhje të vazhdueshme të karakterizuar nga specie të aleancës Paspalo-Agrostidion dhe brezave pyjore me dominancë të Salix dhe Populus alba	3280	5
25	3290 - Lumenj Mesdhetarë me rrjedhje jo të vazhdueshme (që thahen herëpashere) të karakterizuar nga specie të aleancës Paspalo-Agrostidion	3290	1
26	34.37 - Stepa Serpentinore dhe kullota shkëmbore ultrabazike me vegjetacion barishtor pionier	34.3	2
Habitatet shkurretash të temperuara			
27	4060 - Shqipishte alpine dhe të Borealit	4060	4
28	4070 - *Shkorreta me Pinus mugo dhe Rhododendron hirsutum (Mugo-Rhododendretum hirsutum)	4070	2
Habitatet me shkurreta sklerofile			
29	5110 - Formacione të qëndrueshme kserotermofile me bush Buxus sempervirens	5110	7

	në shpate shkëmbore (Berberidion p.p.)		
30	5130 - Formazione me Juniperus communis në shqopishte apo kullota të rajoneve me natyrë gëlqerore	5130	6
31	5210 - Shkorretë me Juniperus spp.	5210	9
32	5230 *- Shkorretë me Laurus nobilis	5230	2
33	5320 - Formazione të ulta me Euphorbia pranë shkëmbinjve	5320	1
Formacione kullimore natyrore e gjysëm natyrore			
34	6110 - * Kullota shkëmbore gëlqerore ose bazoflike të aleancës Alysso-Sedion albi	6110	11
35	6150 - Kullota alpine dhe boreale mbi silicore	6150	4
36	6170 - Kullota alpine dhe subalpine në vende shkëmbore gëlqerore	6170	9
37	6210 - Barishtore gjysëm natyrore të mjediseve të thata gëlqerore të klasës Festuco Brometalia	6210	12
38	6220 - * Pseudo- stepë me lloje barishtore dhe njëvjeçare të klasës Thero-Brachypodietea	6220	5
39	6230* - Kullota floristikisht te pasura të Nardus stricta, në substrate silicore të zonave malore (dhe zonave gatimalore të Europës Kontinentale)	6230	6
40	62A0* - Kullota të thata sub – Mesdhetare Lindore (Scorzoneratalia villosae)	62A0	5
41	62B0 - * Kullota në substrate serpentinore	62B0	4
42	62D0 - Kullota malore acidofile Moesiane	62D0	3
43	6310 - Dehasas me lloje dushqesh Quercus spp. përherëblertë	6310	6
44	6420 - Kullota Mesdhetare të lagështa me lloje barishtore të lartë të aleancës Molinio-Holoschoenion	6420	4
45	6430 - Shoqërime barishtore hidrofile të buzë-ujërave, nga ultësirat deri në nivelet alpine	6430	6
46	6510 - Livadhe të vendeve të ulëta që shfrytëzohen për kositjen e barit (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)	6510	2
47	6520 - Livadhe malore deri subalpine që shfrytëzohen për kositjen e barit	6520	10
Mocalishte të zonave të larta			
48	7110 - * Moçalishte me ngritje aktive	7110	1
49	7140 - Ligata tranzitore dhe moçalishte lëvizëse apo e paqëndrueshme	7140	5
50	7210 - * Ligata gëlqerore me Cladium mariscus dhe specie të aleancës Caricion davallianae	7210	4
Habitat shkëmbore dhe shpella			
51	8110 - Çakëllishte silicore malore deri në nivel të borës së qëndrueshme (Androsacetalia alpinae dhe Galeopsetalia ladani)	8110	3
52	8120 - Çakëllishte gëlqerore dhe shisto-gëlqerore malore deri në nivele alpine (Thlaspietia rotundifolia)	8120	3
53	8140 - Çakëllishte të Mesdhet Lindor	8140	7
54	8210 - Shpate shkëmbore gëlqerore me vegjetacion hasmofitik	8210	19
55	8220 - Shpate shkëmbore silicore me bimësi hasmofitike	8220	2
56	8240 - *Sipërfaqe shkëmbore të sheshta	8240	4
57	8310 - Shpella jo të hapura për publikun	8310	3
58	8330 - Shpella detare nënujore ose pjesërisht nënujore	8330	1
Habitat pyjore			
59	9110 - Pyje ahu të karakterizuara nga asoc. Luzulo-Fagetum	9110	10
60	9130 - Pyje ahu të karakterizuara nga asoc. Asperulo-Fagetum	9130	4
61	9150 - Pyje ahu Medio-Europiane mbi gëlqeror të aleancës Cephalanthero-Fagion	9150	3
62	9170 - Pyje dushku dhe shkoze të karakterizuara nga asoc. Galio-Carpinetum	9170	15

63	9180 - * Pyje të aleancës Tilio-Acerion të shpateve shkëmbore, çakëllishteve dhe luginave të thella	9180	5
64	91BA - Pyje Moesianë me Bredh	91BA	2
65	91E0* - Pyje aluvionalë me <i>Alnus glutinosa</i> dhe <i>Fraxinus excelsior</i> (Alno-Padion, <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	91E0	1
66	91F0 - Pyje të përzier riparianë të <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> dhe <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> ose <i>Fraxinus angustifolia</i> , përgjatë lumenjve të mëdhenj (<i>Ulmenion minoris</i>)	91F0	9
67	91G0 - *Pyjet panonike me dushqe (<i>Quercus petraea</i>) dhe shkozë (<i>Carpinus betulus</i>)	91G0	3
68	91K0 - Pyje ilirike me <i>Fagus sylvatica</i> (Aremonio-Fagion)	91K0	12
69	91L0 - Pyje Ilirikë me dushk dhe shkozë (<i>Erythronio-Carpinion</i>)	91L0	7
70	91M0 - Dushkaja te perziera, kryesisht qarri (<i>Quercus cerris</i>), shparthi (<i>Q. frainetto</i>) dhe bunge (<i>Q. petraea</i>) të rajonit te Panonisë dhe Ballkanit.	91M0	17
71	9250 - Pyje me <i>Quercus trojana</i>	9250	11
72	9260 - Pyje me Gështenjë të Butë (<i>Castanea sativa</i>)	9260	5
73	9270 - Pyje ahu Helenikë me <i>Abies borisii-regis</i>	9270	7
74	9280- Pyje me <i>Quercus frainetto</i> (shpesh të perziera dhe me <i>Q. cerris</i> dhe <i>Carpinus orientalis</i> - kryesisht si stad degradues i dushkajave gjetherenese)	9280	8
75	9290 - Pyje me qiparis (<i>Cupressus sempervirens</i>) të aleancës (Acero-Cupression)	9290	1
76	92A0 - Galeri apo breza pyjore me <i>Salix alba</i> dhe <i>Populus alba</i>	92A0	6
77	92C0 - Pyje me rrap (<i>Platanus orientalis</i>) dhe <i>Liquidambar orientalis</i> (<i>Platanion orientalis</i>)	92C0	11
78	92D0 - Galeri apo breza shkurrore ripariante Jugore (<i>Nerio-Tamaricetea</i> dhe <i>Securinegion tinctoriae</i>)	92D0	7
79	9320 - Pyje me <i>Olea</i> dhe <i>Ceratonia</i>	9320	3
80	9340 - Pyje me <i>Quercus ilex</i> dhe <i>Quercus rotundifolia</i> (<i>A. andrachne</i> included)	9340	10
81	9350 - Pyje me <i>Quercus macrolepis</i>	9350	2
82	9410 - Pyje acidofilë me <i>Picea</i> të zonave malore deri alpine (<i>Vaccinio-Piceetea</i>)	9410	2
83	9530 - *Pyje halorësh (Sub-) Mesdhetarë të dominuar nga pisha e zezë endemike (<i>Pinus nigra</i>)	9530	15
84	9540 Pyje me pishë mesdhetare të karakterizuar nga Pishat endemike Mesogeane	9540	1
85	9560 - *Pyje endemike me <i>Juniperus</i> spp.	9560	9
86	9580 - * Pyje Mesdhetare me <i>Taxus baccata</i>	9580	1
87	95A0 - Pyje pishash të lartë të zonave malore të Mesdheut	95A0	11

Aneksi 2: Lista e zonave të mbrojtura me numrin e habitateve të identifikuara në secilën prej tyre.

Nr.	Emri ZM	Numri i habitateve
1	Balloll	3
2	Berzanë	3
3	Bjeshka e Oroshit	5
4	Bogovë	4
5	Bredhi i Drenovës	5
6	Bredhi i Hotovës -Dangëlli	15
7	Bredhi i Sotirës	9/0
8	Butrinti	9
9	Cangonj	3
10	Dardhë - Xhyrë	3
11	Divjakë - Karavasta	16/17
12	Gërmenj - Shelegur	6
13	Guri i Nikës	1
14	Kanionet e Osunit	4
15	Karaburun	11/2
16	Karaburun Sazan	2
17	Kardhiq	10/10
18	Korab-Koritnik	27
19	Krastafillak	1
20	Krastë - Verjon	1
21	Kune - Vain - Tale	15
22	Kurora e Semanit	3
23	Kuturman	4
24	Levan	1
25	Liqeni i Shkodrës	9
26	Liqeni i Ulëz dhe zona perreth tij	6
27	Llogara	15
28	Lugina e Valbonës	26
29	Lumi Buna - Velipojë	20
30	Lumi i Gashit	14
31	Lurë - Mali i Dejës	17
32	Luzni - Bulac	5
33	Mali i Dajtit	8
34	Mali i Tomorrit	16/20
35	Mali me Gropa - Bizë-Martanesh	5
36	Nikolicë	3
37	Patok - Fushë Kuqe -Ishëm	14
38	Pishë Poro	5
39	Piskal - Shqeri	4
40	Pogradec	13
41	Polis	4
42	Prespa	22

43	Pylli i Maliqit	1
44	Qafë Bushi	4
45	Qafë Shtamë	7
46	Rrëzomë	5/0
47	Rrushkull	9
48	Shebenik - Jabllanicë	21/20
49	Sopot	3
50	Stravaj	3
51	Syri i Kaltër	7/0
52	Tej Drini Bardhë	1
53	Thethi	20
54	Uji i Ftohtë	4
55	Vjosë - Nartë	18
56	Vlashaj	3
57	Zagori	1
58	Zhej	5

Aneksi 3: Lista e llojeve bimore të identifikuara si dhe përkatësia e tyre në listat e ndryshme ndërkombëtare

Llojet bimore	Numri i ZM	Endemike/ subendemike	Aneksi IV	Konventa e Bernës	Lista e kuqe IUCN
<i>Acantholimon albanicum</i>	1				
<i>Achillea cunoraea</i>	1	x			
<i>Achillea corabensis</i>	1	x			
<i>Achillea cunoraea</i>	1	x			
<i>Acis ionica</i>	1	x			
<i>Aconitum burnatii</i> subsp. <i>Pentheri</i>	1	x			
<i>Aesculus hippocastanum</i>	3				x
<i>Alchemilla albanica</i>	1	x			
<i>Alkanna scardica</i>	1	x			
<i>Allium horvatii</i>	1	x			
<i>Alyssum lurense</i>	1	x			
<i>Alyssum markgrafii</i>	1	x			
<i>Anacamptis pyramidalis</i>	16		x		
<i>Aquilegia amaliae</i>	1	x			
<i>Aquilegia dinarica</i>	1	x			
<i>Arabis scopoliana</i>	1		x	x	
<i>Arenaria cikaea</i>	1	x			
<i>Arenaria conferta</i> subsp. <i>serpentini</i>	1	x			
<i>Artemisia eriantha</i>	4				
<i>Aster albanicus</i>	2	x			
<i>Astragalus autranii</i>	1	x			
<i>Astragalus fialae</i>	2	x			
<i>Astragalus mayeri</i>	1	x			
<i>Aubrieta albanica</i>	1	x			
<i>Bornmuellera baldaccii</i>	2	x			
<i>Buxbaumia viridis</i>	1		x		
<i>Caldesia parnassiifolia</i>	1		x	x	
<i>Campanula aureliana</i>	1	x			
<i>Campanula austroadriatica</i>	1	x			
<i>Campanula hawkinsiana</i>	2	x			
<i>Campanula scheuchzeri</i>	3				
<i>Campanula skanderbegii</i>	2	x			
<i>Campanula tymphaea</i>	1	x			
<i>Campanula versicolor</i> subsp. <i>Korabensis</i>	3	x			
<i>Carduus cronius</i> subsp. <i>baldacci</i>	1	x			
<i>Carex markgrafii</i>	1	x			
<i>Centaurea candelabrum</i>	1	x			
<i>Centaurea epirota</i>	2	x			
<i>Centaurea galicicae</i>	1	x			
<i>Centaurea graeca</i> Var. <i>ceccariniana</i>	2	x			
<i>Centaurea ipecensis</i>	1	x			

Llojet bimore	Numri i ZM	Endemike/ subendemike	Aneksi IV	Konventa e Bernës	Lista e kuqe IUCN
<i>Centaurea rupestris</i> subsp. <i>Kozanii</i>	1	x			
<i>Centaurea shumkana</i>	1	x			
<i>Centaurea soskae</i> subsp. <i>Albida</i>	1	x			
<i>Centaurea spruneri</i> subsp. <i>Guicciardii</i>	2	2			
<i>Centaurea vlachorum</i>	1	x			
<i>Centaurea zuccariniana</i>	1	x			
<i>Cerastium dinaricum</i>	2		x	x	
<i>Cerastium grandiflorum</i>	1	x			
<i>Cerastium hekuravense</i>	1	x			
<i>Chamaecytisus korabensis</i>	2	x			
<i>Chamaecytisus pseudojankae</i>	1	x			
<i>Cirsium boujartii</i> subsp. <i>Wettsteinii</i>	1	x			
<i>Cistus albanicus</i>	5	x			
<i>Colchicum macedonicum</i>	2	x		x	x
<i>Crataegus heldreichii</i>	1	x			
<i>Crepis baldaccii</i>	3	x			
<i>Crepis baldaccii</i> subsp. <i>Albanica</i>	2	x			
<i>Crepis bertisceae</i>	2	x			
<i>Crepis turcica</i>	1	x			
<i>Crocus boryi</i>	2	x			
<i>Crocus jablanicensis</i>	1	x			
<i>Crocus pelistericus</i>	1	x			
<i>Crocus tomoricus</i>	1	x			
<i>Cymbalaria microcalix</i> subsp. <i>Ebeli</i>	1			x	
<i>Cymodocea nodosa</i>	1			x	
<i>Danthoniastrum brevidentatum</i>	1	x			
<i>Dianthus galicicae</i>	1	x			
<i>Dianthus sylvestris</i> subsp. <i>Albroseus</i>	2	x			
<i>Dianthus sylvestris</i> subsp. <i>Bertiscus</i>	2	x			
<i>Dioscorea balcanica</i>	1	x			
<i>Draba korabensis</i>	1	x			
<i>Echium russicum</i>	1		x		
<i>Edraianthus australis</i>	1	x			
<i>Edraianthus caespitosus</i>	1	x			
<i>Edraianthus horvatii</i>	1	x			
<i>Edraianthus montenegrinus</i>	1	x			
<i>Edraianthus serpyllifolius</i>	1	x			
<i>Erysimum korabense</i>	1	x			
<i>Erysimum kuemmerlei</i>	1	x			
<i>Euphorbia deflexa</i>	1	x			
<i>Festuca galicicae</i>	1	x			x
<i>Festuca korabensis</i>	2	x			
<i>Festucopsis serpentini</i>	11	x			

Llojet bimore	Numri i ZM	Endemike/ subendemike	Aneksi IV	Konventa e Bernës	Lista e kuqe IUCN
<i>Forsythia europaea</i>	8	x			
<i>Frangula pedunculata</i>	1	x			
<i>Fritillaria graeca</i>	2			x	
<i>Fritillaria gussichiae</i>	1		x		
<i>Galanthus nivalis</i>	2				
<i>Galanthus reginae-olgae</i>	10				x
<i>Galatella albanica</i>	10	x			
<i>Gentiana lutea</i>	8			x	
<i>Gentianella albanica</i>	2	2			
<i>Geum bulgaricum</i>	2			x	
<i>Gladiolus palustris</i>	9		x	x	
<i>Hayekia comosiformis</i>	2	x			
<i>Heliospema pusilla</i> subsp. <i>Candavica</i>	1	x			
<i>Heliosperma nikolicii</i>	1	x			
<i>Hesperis theophrasti</i>	1	x			
<i>Hieracium guentheri-beckii</i> subsp. <i>Phaedroleucum</i>	1	x			
<i>Hieracium oroglaucum</i>	1	x			
<i>Hieracium wettsteinianum</i> subsp. <i>atroviolascens</i>	1	x			
<i>Hypericum haplophyloides</i>	3	x			
<i>Laserpitium ochridanum</i>	1	x			
<i>Leontodon albanicus</i>	1	x			
<i>Ligusticum albanicum</i>	1	x			
<i>Lilium chalcedonicum</i>	3	x			
<i>Limonium himariense</i>	1	x			
<i>Lindernia procumbens</i>	1		x	x	
<i>Lunaria telekiana</i>	1	x			
<i>Malcolmia graeca</i> subsp. <i>Bicolor</i>	1	x			
<i>Marsilea quadrifolia</i>	1		x	x	
<i>Melampyrum doerfleri</i>	1	x			
<i>Melampyrum heracleoticum</i>	1	x			
<i>Melampyrum trichocalycinum</i>	1	x			
<i>Micromeria cristata</i> subsp. <i>Kosaninii</i>	3	x			
<i>Minuartia baldaccii</i> subsp. <i>Skutariensis</i>	2	x			
<i>Minuartia verna</i> ssp. <i>Verna</i>	8		x		
<i>Narcissus poeticus</i> ssp. <i>Radiiflorus</i>	1	x		x	
<i>Nepeta spruneri</i>	2	x			
<i>Noccaea albanica</i>	1	x			
<i>Onosma mattirolii</i>	1	x			
<i>Onosma pygmaeum</i>	1	x			
<i>Ophrys apifera</i>	8			x	
<i>Ophrys helenae</i>	2	x			
<i>Ophrys oestriifera</i>	4			x	

Llojet bimore	Numri i ZM	Endemike/ subendemike	Aneksi IV	Konventa e Bernës	Lista e kuqe IUCN
<i>Orchis provincialis</i>	1			x	
<i>Orobanche krylowii</i>	1	x			
<i>Orobanche nowackiana</i>	2	x			
<i>Oxytropis dinarica</i> subsp. <i>Weberi</i>	1	x			
<i>Oxytropis halleri</i> subsp. <i>korabensis</i>	1	x			
<i>Oxytropis korabensis</i>	1	x			
<i>Oxytropis purpurea</i>	1	x			
<i>Oxytropis tomoriensis</i>	1	x			
<i>Pedicularis graeca</i>	1	x			
<i>Petasites doerfleri</i>	1	x			
<i>Pinguicula hirtiflora</i> Var. <i>louisii</i>	1	x			
<i>Posidonia oceanica</i>	1			x	
<i>Pterocephalus perennis</i> subsp. <i>Bellidifolius</i>	1	x			
<i>Ramonda serbica</i>	12		x	x	
<i>Ranunculus degenii</i>	1	x			
<i>Ranunculus fontanus</i>	1			x	
<i>Ranunculus wettsteinii</i>	1	x			
<i>Reichardia albanica</i>	1	x			
<i>Riella helicophylla</i>	1		x		
<i>Ruscus aculeatus</i>	24				
<i>Salvinia natans</i>	2			x	
<i>Scilla albanica</i>	2	x			
<i>Sempervivum ciliosum</i>	1				
<i>Sesleria albanica</i>	2	x			
<i>Sesleria robusta</i> subsp. <i>Skanderbegii</i>	1	x			
<i>Sesleria wettsteinii</i>	1	x			
<i>Sideritis raeseri</i>	4	x			
<i>Silene macrantha</i>	2	x			
<i>Silene pusilla</i> subsp. <i>Candavica</i>	1	x			
<i>Silene schwarzenbergeri</i>	2	x			
<i>Silene ungeri</i>	2	x			
<i>Stachys albanica</i>	1	x			
<i>Tanacetum albanicum</i>	1	x			
<i>Tanacetum cinerariifolium</i>	2	x			
<i>Tanacetum larvatum</i>	3	x			
<i>Taraxacum meyeri</i>	1	x			
<i>Taraxacum ohritense</i>	1	x			
<i>Taraxacum oppidanum</i>	1	x			
<i>Thymus teucrioides</i>	1	x			
<i>Trapa natans</i>	5			x	
<i>Tulipa albanica</i>	1	x		x	
<i>Typha shuttleworthii</i>	3			x	
<i>Valeriana crinii</i>	2	x			

Llojet bimore	Numri i ZM	Endemike/ subendemike	Aneksi IV	Konventa e Bernës	Lista e kuqe IUCN
Valeriana saxatilis subsp. Pancicii	1	x			
Viola acrocerauniensis	1	x			
Viola albanica	2	x			
Viola dukadjinica	2	x			
Viola epirota	1	x			
Viola kosaninii	1	x			
Viola macedonica	3	x			
Viola pseudoaetolica	1	x			
Viola schariensis	2	x			
Wulfenia baldaccii	1	x			
Zostera marina	1			x	
Gjithsej	180	145	13	24	4

Aneksi 4: Pasuria floristike e secilës zonë të mbrojtur

Nr.	Zona e mbrojtur	Numri i llojeve	Endemike	Aneksi IV	Konventa e Bernës	Lista e Kuqe IUCN
1	Balloll	2			1	
2	Berzanë	3	2			
3	Bjeshka e Oroshit	2		1		
4	Bogovë	2		1		1
5	Bredhi i Drenovës	4	3			
6	Bredhi i Hotovës - Dangëlli	4	2	1		
7	Bredhi i Sotirës	4	2	1		1
8	Butrinti	2		1		
9	Cangonj	1				
10	Dardhë - Xhyrë	Nuk ka specie të rëndësishme				
11	Divjakë - Karavasta	7	1	2	4	
12	Gërmenj - Shelegur	3	3			
13	Guri i Nikës	Nuk ka specie të rëndësishme				
14	Kanionet e Osunit	1		1		
15	Karaburun	8	5	1		
16	Kardhiq	4	2			1
17	Korab-Koritnik	34	22	5	4	
18	Krastafillak	Nuk ka specie të rëndësishme				
19	Krastë - Verjon	Nuk ka specie të rëndësishme				
20	Kune - Vain - Tale	5	1	2	2	
21	Kurora e Semanit	5	1	2	2	
22	Kurturman	3	2			
23	Levan	2				
24	Liqeni i Pogradecit	12	9	2	1	
25	Liqeni i Shkodrës	13	3	4	7	
26	Liqeni i Ulzës	6	4	1	1	
27	Llogara	16	12		2	1
28	Lugina e Valbonës	27	20	3	3	
29	Lumi Buna - Velipojë	7	1	2	3	
30	Lumi i Gashit	7	2	1	1	
31	Lurë - Mali i Dejës	21	18	2	1	1
32	Luzni - Bulac	2	2			
33	Mali i Dajtit	11	5	4	1	1
34	Mali i Tomorrit	22	18	2	1	1
35	Mali me Gropa - Bizë - Martanesh	10	9		1	
36	Nikolicë	1				
37	Patok - Fushë Kuqe -Ishëm	5	1	2	2	
38	Pishë Poro	4	1	2		
39	Piska - Shqeri	1				
40	PKD Karaburun - Sazan	4			3	
41	Polis	Nuk ka specie të rëndësishme				

42	Prespa	24	17	2	2	2
43	Pylli i Maliqit	Nuk ka specie të rëndësishme				
44	Qafë Bushi	3	2			
45	Qafë Shtamë	10	8	1	1	1
46	Rrëzomë	5	4			1
47	Rrushkull	4	1	1	1	
48	Shebenik - Jabllanicë	15	13	1		
49	Sopot	Nuk ka specie të rëndësishme				
50	Stravaj	Nuk ka specie të rëndësishme				
51	Syri i Kaltër	7	3	1	1	1
52	Tej Drini i Bardhë	Nuk ka specie të rëndësishme				
53	Thethi	24	18	3	5	
54	Uji i ftohtë	Nuk ka specie të rëndësishme				
55	Vjosë - Nartë	7	1	3	3	
56	Vlashaj	3	3			
57	Zagori	Nuk ka specie të rëndësishme				
58	Zhej	Nuk ka specie të rëndësishme				

Aneksi 5: Lista e plotë të llojeve të përfshira në analizë bashkë me përkatësinë e tyre në anekset e direktivave evropiane të mbrojtjes së natyrës dhe përcaktimet në listën e kuqe të IUCN.

RENDI/KLASA/Familja/LLoji	Emertimi në shqip	ANEKSI II	ANEKSI IV	Lista e Kuqe IUCN
AMPHIBIA				
ANURA				
Bufonidae				
Bufo viridis	Thithlopa e gjelbër Evropiane, Zhaba e gjelbër		x	
Discoglossidae				
Bombina variegata	Bretkosa barkeverdhe	x	x	x
Hylidae				
Hyla arborea	Bretkoca e pemëve		x	x
Pelobatidae				
Pelobates syriacus			x	x
Ranidae				
Pelophylax epeiroticus	Bretkosa e Epirit		N	x
Pelophylax shqipericus	Bretkosa e Shqipërisë		N	x
Rana dalmatina	Bretkoca dalmatine, Bretkoca kërcimtare		x	x
Rana graeca	Bretkoca Greke e përrenjve		x	x
CAUDATA				
Salamandridae				
Salamandra atra	E bukura e dheut e zezë, Salamandra e zezë		x	x
Triturus macedonicus		x		
BIRDS				
ANSERIFORMES				
Anatidae				
Anser albifrons flavirostris	Pata ballëbardhë	x		
Aythya nyroca	Kryekuqja e vogël	x		x
Cygnus beïckii (Cygnus columbianus beïckii)	Mjelma e vogël	x		x
Cygnus cygnus	Mjelma qafedrejtë	x		x
Mergus albellus (Mergellus albellus)	Zhytësi i vogël laraman	x		x
Oxyura leucocephala	Rosa kokëbardhë	x		x
Tadorna ferruginea	Kuqaloshja	x		x
Anser erythropus	Pata këmbëkuqe	x		x
Branta ruficollis	Pata e vogël laramane	x		x
Marmaronetta angustirostris	Rosa pikaloshe	x		x
CAPRIMULGIFORMES				
Caprimulgidae				
Caprimulgus europaeus	Dallëndyshe nate	x		x
CHARADRIIFORMES				
Burhinidae				
Burhinus oedicephalus	Gjelaci symadh	x		x

Charadriidae				
Charadrius alexandrinus	Vraponjësi gushëbardhë	x		x
Pluvialis apricaria	Gjelaci pikalosh ngjyrë ari	x		x
Glareolidae				
Glareola pratincola	Dallëndyshe deti	x		x
Laridae				
Chlidonias hybridus	Dallëndyshe deti faqebardhë	x		
Chlidonias niger	Dallëndyshe deti e zezë	x		x
Gelochelidon nilotica (Sterna nilotica)	Dallëndyshe deti këmbëzezë	x		x
Larus audouinii	Pulbardha e kepit	x		x
Larus genei	Pulbardha rozë	x		x
Larus melanocephalus	Pulbardha kokëzezë	x		x
Larus minutus	Pulbardha e vogël	x		
Sterna albifrons	Dallëndyshe deti ballëbardhë	x		
Sterna caspia	Dallëndyshe e madhe deti	x		
Sterna hirundo	Dallëndyshe deti e zakonshme	x		x
Sterna sandvicensis	Dallëndyshe deti dimërore	x		
Recurvirostridae				
Himantopus himantopus	Kalorësi	x		x
Recurvirostra avosetta	Sqepbiza	x		x
Scolopacidae				
Calidris alpina schinzii	Gjelza gushëzezë	x		
Gallinago media	Shapka e madhe e ujit	x		x
Limosa lapponica	Gjelza e vogël bishtvijëzuar	x		x
Numenius tenuirostris	Kojliku sqepbollë	x		x
Phalaropus lobatus	(blank)	x		x
Philomachus pugnax	Luftëtari	x		
Tringa glareola	Qyrylyku i zallit	x		x
CICONIIFORMES				
Ardeidae				
Ardea purpurea	Çafka e purpurtë	x		x
Ardeola ralloides	Çafka e verdhë	x		x
Botaurus stellaris	Gakthi	x		x
Egretta alba (Ardea alba)	Çafka e madhe e bardhë	x		x
Egretta garzetta	Çafka e vogël e bardhë	x		x
Ixobrychus minutus	Gakthi i vogël	x		x
Nycticorax nycticorax	Çafka e natës	x		x
Ciconiidae				

<i>Ciconia ciconia</i>	Lejleku i bardhë	x	
<i>Ciconia nigra</i>	Lejleku i zi	x	x
Threskiornithidae			
<i>Platalea leucorodia</i>	Çafka sqeplugë	x	x
<i>Plegadis falcinellus</i>	Kojliku i zi	x	x
CORACIIFORMES			
Alcedinidae			
<i>Alcedo atthis</i>	Bilbili peshkatar	x	x
Coraciidae			
<i>Coracias garrulus</i>	Grifsha e detit	x	x
FALCONIFORMES			
Accipitridae			
<i>Accipiter brevipes</i>	Gjeraqina këmbëshkurtër	x	x
<i>Accipiter gentilis arrigonii</i>	Gjeraqina	x	
<i>Accipiter nisus granti</i>	Gjeraqina e shkurtës	x	
<i>Aegypius monachus</i>	Shkaba e zezë	x	x
<i>Aquila chrysaetos</i>	Shqiponja e maleve	x	x
<i>Aquila clanga</i>	Shqiponja e madhe e rosave	x	
<i>Aquila heliaca</i>	Shqiponja perandorake	x	x
<i>Aquila pomarina</i>	Shqiponja e vogël e rosave	x	
<i>Buteo rufinus</i>	Huta bishtbardhë	x	x
<i>Circus gallicus</i>	Shqiponja gjarpërngrenëse	x	x
<i>Circus aeruginosus</i>	Shqipja e kënetës	x	x
<i>Circus cyaneus</i>	Shqipja e fushës	x	x
<i>Circus macrourus</i>	Shqipja e stepave	x	x
<i>Circus pygargus</i>	Shqipja e balltaqeve	x	x
<i>Gypaetus barbatus</i>	Shkaba mjekroshe	x	x
<i>Gyps fulvus</i>	Shkaba	x	x
<i>Haliaeetus albicilla</i>	Shqiponja e detit	x	x
<i>Hieraetus fasciatus</i>	Shqiponja bishtvijëzuar	x	
<i>Hieraetus pennatus</i>	Shqiponja e vogël	x	x
<i>Milvus migrans</i>	Huta e zezë bishtgërshërë	x	x
<i>Milvus milvus</i>	Huta bishtgërshërë e kuqerreme	x	x
<i>Neophron percnopterus</i>	Kali i qyqes	x	x
<i>Pernis apivorus</i>	Huta grenxangrenëse	x	x
Falconidae			
<i>Falco biarmicus</i>	Skifteri i Mesdheut	x	
<i>Falco cherrug</i>	Skifteri i gjuetisë	x	x
<i>Falco columbarius</i>	Skifteri i vogël	x	x
<i>Falco eleonora</i>	Skifteri mbretëror	x	x
<i>Falco naumanni</i>	Skifteri kthetraverdhë	x	x

Falco peregrinus	Krahëthati	x	x
Falco vesperinus	Skifteri këmbëkuq	x	x
Pandionidae			
Pandion haliaetus	Shqiponja peshkngrënëse	x	x
GALLIFORMES			
Phasianidae			
Alectoris graeca	Thëllëza e malit	x	x
Perdix perdix italica	Thëllëza italiane e fushës	x	
Tetraonidae			
Bonasa bonasia	Pula me çafkë	x	x
Tetrao tetrix tetrix	(blank)	x	
Tetrao urogallus	Gjeli i egër	x	x
GAVIIFORMES			
Gaviidae			
Gavia arctica	Nori gushëzi	x	x
Gavia stellata	Nori gushëkuq	x	x
Gavia immer	Nori polar	x	x
GRUIFORMES			
Gruidae			
Grus grus	Krilla	x	x
Otididae			
Otis tarda	Pula me mjekër	x	x
Tetrax tetrax	Pula e livadheve	x	x
Rallidae			
Crex crex	Mbreti i shkurtëzës	x	x
Porzana parva	Pulëza e vogël	x	
Porzana porzana	Pulëza pikaloshe	x	x
Porzana pusilla	Pulëza zogëz	x	
PASSERIFORMES			
Alaudidae			
Calandrella brachydactyla	Drenja e përhime	x	x
Lullula arborea	Drenja	x	x
Melanocorypha calandra	Drenja e madhe qafëzezë	x	x
Certhiidae			
Certhia brachydactyla dorotheae	Rrotulluesi gishtshkurtër	x	
Corvidae			
Pyrrhocorax pyrrhocorax	Stërqoka sqepkuqe	x	x
Emberizidae (Emberizinae)			
Emberiza hortulana	Cërla e kopshtit	x	x
Fringillidae (Fringillinae)			
Fringilla coelebs ombriosa	Zboraksi	x	
Laniidae			
Lanius collurio	Larashi kurrizkuq	x	x

Lanius minor	Larashi i vogël ballzi	x	x
Lanius nubicus	Larushi ballëbardhë	x	x
Motacillidae			
Anthus campestris	Drenja e fushës	x	x
Muscicapidae (Muscicapinae)			
Ficedula albicollis	Mizakapësi qafëbardhë	x	x
Ficedula parva	Mizakapësi gushëkuq	x	x
Ficedula semitorquata	Mizakapësi krahëvizuar	x	
Muscicapidae (Turdinae)			
Acrocephalus melanopogon	Bilbilthi me mustaqe	x	x
Hippolais olivetorum	Përqeshësi i madh i ullinjve	x	x
Luscinia svecica	Bilbili gjokskaltër	x	
Sylvia nisoria	Bilbilthi gjoksvizuar	x	x
Sylvia rueppelli	Bilbilthi gushëzi	x	
Sylvia undata	Bilbilthi shpinëmurmë	x	x
Troglodytidae			
Troglodytes troglodytes fridariensis	Çerri	x	
PELECANIFORMES			
Pelecanidae			
Pelecanus crispus	Pelikani kacurrel	x	x
Pelecanus onocrotalus	Pelikani rozë	x	x
Phalacrocoracidae			
Phalacrocorax aristotelis desmarestii	Karabullaku me çafkë	x	
Phalacrocorax pygmeus	Karabullaku i vogël	x	
PHOENICOPTERIFORMES			
Phoenicopus ruber	Lejleku krahëkuq	x	
PICIFORMES			
Picidae			
Dendrocopos leucotos	Qukapiku larosh kurrizbardhë	x	x
Dendrocopos major thanneri	Qukapiku larosh	x	
Dendrocopos medius	Qukapiku i mesëm larosh	x	
Dendrocopos syriacus	Qukapiku i zakonshëm larosh	x	x
Dryocopus martius	Qukapiku i zi	x	x
Picus canus	Qukapiku i përhimë	x	x
PODICIPEDIFORMES			
Podicipedidae			
Podiceps auritus	Kredharaku me veshë	x	x
PROCELLARIIFORMES			
Hydrobatidae			
Hydrobates pelagicus	Zgalemi i vogël	x	x
Procellariidae			

<i>Calonectris diomedea</i>	Lajmëtari i madh i furtunës	x		x
<i>Puffinus yelkouan</i>	Lajmëtari i vogël i furtunës	x		x
STRIGIFORMES				
Strigidae				
<i>Asio flammeus</i>	Bufi veshëshkurtër	x		x
<i>Bubo bubo</i>	Bufi i madh	x		x
<i>Aegolius funereus</i>	Kukuvajka e vogël kokemadhe	x		x
FISH				
ACIPENSERIFORMES				
Acipenseridae				
* <i>Acipenser naccarii</i>	Blini i Adriatikut	x	x	x
* <i>Acipenser sturio</i>	Blini i Evropës perëndimore	x	x	x
ANGUILLIFORMES				
Anguillidae				
<i>Anguilla anguilla</i>	Ngjala		N	x
ATHERINIFORMES				
Cyprinodontidae				
* <i>Valencia letourneuxi</i> (<i>Valencia hispanica</i>)		x		x
<i>Aphanius fasciatus</i>	Çeliku	x		x
<i>Aphanius iberus</i>	Lareza	x		x
BLENNIFORMES				
Blennidae				
<i>Salaria fluviatilis</i>	Barboriqi		N	x
CLUPEIFORMES				
Clupeidae				
<i>Alosa spp.</i>	Kubla	x		x
CYPRINIFORMES				
Cyprinidae				
<i>Alburnus belvica</i>	Gjuca e Prespës		N	x
<i>Misgurnus fossilis</i>	Guvori	x		x
<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	Idhtaku	x		
PETROMYZONIFORMES				
Petromyzonidae				
<i>Lampetra fluviatilis</i>	Kavall lumi	x		
<i>Lampetra planeri</i>		x		
<i>Petromyzon marinus</i>		x		
<i>Eudontomyzon spp.</i>		x		x
SALMONIFORMES				
Salmonidae				
<i>Salmo marmoratus</i>	Trofta e mermertë	x		x
<i>Salmo lentica</i>	Korani		N	
SCORPAENIFORMES				

Cottidae				
Cottus gobio	Peshku mace	x		x
MAMMALS				
ARTIODACTYLA				
Bovidae				
Rupicapra rupicapra balcanica	Dhia e eger	x	x	
CARNIVORA				
Canidae				
* Canis lupus	Ujku	x	x	x
Canis aureus	Cakalli		N	x
Felidae				
Felis silvestris	Macja e egër		x	x
Lynx lynx	Rriqebulli i Euroazise	x	x	x
Mustelidae				
Lutra lutra	Lundërza	x	x	x
Phocidae				
* Monachus monachus	Foka e Mesdheut	x	x	x
Ursidae				
* Ursus arctos	Ariu i murrme	x	x	x
CETACEA				
Tursiops truncatus	Delfini turishkurter	x	x	x
CHIROPTERA				
Miniopteridae				
Miniopterus schreibersii	Lakuriq nate i Schreiber-it	x	x	
Molossidae				
Tadarida teniotis	Lakuriq nate bisht-lirë		x	x
Rhinolophidae				
Rhinolophus blasii	Lakuriq nate hundëpatkua i Blasit	x	x	x
Rhinolophus euryale	Lakuriq nate hundëpatkua i Mesdheut	x	x	x
Rhinolophus ferrumequinum	Lakuriqi i madh hundëpatkua	x	x	x
Rhinolophus hipposideros	Lakuriq nate i vogël hundëpatkua	x	x	x
Rhinolophus mehelyi	Lakuriqi formë patkoi	x	x	x
Vespertilionidae				
Barbastella barbastellus	Barbastelë	x	x	x
Eptesicus serotinus	Serotinë e zakonshme		x	x
Hypsugo savii	Pipistrel i Savi-it		x	x
Myotis alcathoe	Lakuriq nate i Alkatoe-s		x	x
Myotis bechsteini	Lakuriq nate i Bechsteini-it	x	x	x
Myotis blythii	Lakuriq nate vesh-miu i vogël	x	x	x
Myotis brandtii	Lakuriq nate i Brandt-it		x	x
Myotis capaccinii	Lakuriq nate gisht-	x	x	x

	gjate			
Myotis daubentonii	Lakuriq nate i Daubenton-it		x	x
Myotis emarginatus	Lakuriq nate i Geoffroy-it	x	x	x
Myotis myotis	Lakuriq nate vesh-miu i madh	x	x	x
Myotis mystacinus	Lakuriq nate me mustaqe		x	x
Myotis nattereri	Lakuriq nate i Natterer-it		x	x
Nyctalus lasiopterus	Noktulë gjigante		x	x
Nyctalus leisleri	Lakuriq nate i Leisler-it		x	x
Nyctalus noctula	Noktulë		x	x
Pipistrellus kuhlii	Pipistrel i Kuhl-it		x	x
Pipistrellus nathusii	Pipistrel i Nathusi-it		x	x
Pipistrellus pipistrellus	Pipistrel i zakonshëm		x	x
Pipistrellus pygmaeus	Pipistrel xhuxh		x	x
Plecotus auritus	Lakuriq nate veshgjatë i zakonshëm		x	x
Plecotus austriacus	Lakuriq nate veshgjatë i hirtë		x	x
Plecotus kolombatovici	Lakuriq nate veshgjatë i Ballkanit		x	x
Plecotus macrobullaris	Lakuriq nate veshgjatë alpin		x	x
Vespertilio murinus	Lakuriq nate dy ngjyrësh		x	x
RODENTIA				
Dryomys nitedula			x	x
Muscardinus avellanarius			x	x
REPTILE				
CHELONIA (TESTUDINES)				
Cheloniidae				
* Caretta caretta	Breshka detare kokemadhe	x	x	x
* Chelonia mydas	Breshka detare e gjelber	x	x	x
Dermochelyidae				
Dermochelys coriacea	Breshka e detit me lekure		x	x
Emydidae				
Emys orbicularis	Breshkujza Evropiane	x	x	x
Mauremys caspica (rivulata)	Breshkujza qafëshiritore	x	x	x
Testudinidae				
Testudo graeca	Breshka Greke e tokes	x	x	x
Testudo hermanni	Breshka e zakonshme e tokes	x	x	x
Testudo marginata	Breshka e maleve	x	x	x
OPHIDIA (SERPENTES)				
Boidae				
Eryx jaculus	Bolla e rërës		x	x
Colubridae				
Coluber caspius	Shigjeta e gjatë		x	
Coluber jugularis			x	
Coluber najadum			x	

Coronella austriaca	Gjarpri i butë		x	x
Elaphe/Zamenis longissima			x	
Elaphe quatuorlineata	Bolla me katër vija	x	x	x
Elaphe/Zamenis situla	Bolla laramane	x	x	x
Natrix tessellata			x	x
Telescopus falax	Gjarpri me lara, Gjarpri mace		x	
Viperidae				
Vipera ammodytes	Nëpërka, Nëpërka me brirë		x	x
Vipera ursinii (përveç Vipera ursinii rakosiensis)	Neperka e malit	x	x	x
SAURIA				
Anguidae				
Ophisaurus apodus	Bullari		x	
Gekkonidae				
Cyrtopodion kotschy			x	
Lacertidae				
Algyroides nigropunctatus	Hardhuca e shkëmbinjve, Hardhuca pikazezë		x	x
Lacerta agilis	Zhapiku i shpejtë		x	x
Lacerta trilineata	Zhapiku me tre vija		x	x
Lacerta viridis	Zhapiku i gjelbër		x	x
Podarcis erhardii	Hardhuca e mureve e Erhardit, Hardhuca e gurëve		x	x
Podarcis melisellensis	Hardhuca shpinëgjelbër, Hardhuca e mureve dalmatine		x	x
Podarcis muralis	Hardhuca e zakonshme e mureve, Hardhja		x	x
Podarcis taurica			x	
Lacerta horvathi	Hardhuca e shkëmbinjve e Horvathit		x	x
Ophisops elegans	Zhapiku sy-gjarpër Evropian		x	x
Scincidae				
Ablepharus kitaibelii	Zhapiku këmbëvogël		x	x
Lloje gjithsej	237	178	91	190

**Llojet e shënuara me N në kollonën Aneksi II janë lloje me rëndësi kombëtare dhe nuk janë të përfshira në Aneksin II të Direktivës së Habitaveve.*

Aneksi 6: Shpërndarja e detajuar e llojeve të listuar në Aneksin I të Direktivës së Shpendëve dhe Aneksin II të Direktivës së Habitaveve për secilën zonë të mbrojtur.

(printohet me vete ne format A3)

Aneksi 7: Shpërndarja e detajuar e llojeve të listuar në Aneksin IV të Direktivës së Habitaveve për secilën zonë të mbrojtur.

(printohet me vete ne format A3)

Aneksi 8: Shpërndarja e llojeve sipas kategorive të Listës së Kuqe të IUCN

RENDI/KLASA/Familja/LLoji	Emertimi në shqip	CR	EN	NT	VU	LC	DD
AMPHIBIA							
ANURA							
Discoglossidae							
Bombina variegata	Bretkosa barkeverdhe					X	
Hylidae							
Hyla arborea	Bretkoca e pemëve					X	
Pelobatidae							
Pelobates syriacus						X	
Ranidae							
Pelophylax epeiroticus	Bretkosa e Epirit				X		
Pelophylax shqipericus	Bretkosa e Shqipërisë		X				
Rana dalmatina	Bretkoca dalmatine, Bretkoca kërcimtare					X	
Rana graeca	Bretkoca Greke e përrrenjve					X	
CAUDATA							
Salamandridae							
Salamandra atra	E bukura e dheut e zezë, Salamandra e zezë					X	
BIRDS							
ANSERIFORMES							
Anatidae							
Aythya nyroca	Kryekuqja e vogël					X	
Cygnus beïckii (Cygnus columbianus beïckii)	Mjelma e vogël		X				
Cygnus cygnus	Mjelma qafedrejtë					X	
Mergus albellus (Mergellus albellus)	Zhytësi i vogël laraman					X	
Oxyura leucocephala	Rosa kokëbardhë		X				
Tadorna ferruginea	Kuqaloshja					X	
Anser erythropus	Pata këmbëkuqe		X				
Branta ruficollis	Pata e vogël laramane			X			
Marmaronetta angustirostris	Rosa pikaloshë				X		
CAPRIMULGIFORMES							
Caprimulgidae							
Caprimulgus europaeus	Dallëndyshe nate					X	
CHARADRIIFORMES							
Burhinidae							
Burhinus oedicnemus	Gjelaci symadh					X	
Charadriidae							
Charadrius alexandrinus	Vraponjësi gushëbardhë					X	
Pluvialis apricaria	Gjelaci pikalosh ngjyrë ari					X	
Glareolidae							
Glareola pratincola	Dallëndyshe deti					X	

Laridae				
Chlidonias niger	Dallëndyshe deti e zezë			X
Gelochelidon nilotica (Sterna nilotica)	Dallëndyshe deti këmbëzezë			X
Larus audouinii	Pulbardha e kepit			X
Larus genei	Pulbardha rozë			X
Larus melanocephalus	Pulbardha kokëzezë			X
Sterna hirundo	Dallëndyshe deti e zakonshme			X
Recurvirostridae				
Himantopus himantopus	Kalorësi			X
Recurvirostra avosetta	Sqepbiza			X
Scolopacidae				
Gallinago media	Shapka e madhe e ujit			X
Limosa lapponica	Gjelza e vogël bishtvijëzuar			X
Numenius tenuirostris	Kojliku sqepbollë	X		
Phalaropus lobatus	(blank)			X
Tringa glareola	Qyrylyku i zallit			X
CICONIIFORMES				
Ardeidae				
Ardea purpurea	Çafka e purpurtë			X
Ardeola ralloides	Çafka e verdhë			X
Botaurus stellaris	Gakthi			X
Egretta alba (Ardea alba)	Çafka e madhe e bardhë			X
Egretta garzetta	Çafka e vogël e bardhë			X
Ixobrychus minutus	Gakthi i vogël			X
Nycticorax nycticorax	Çafka e natës			X
Ciconiidae				
Ciconia nigra	Lejleku i zi			X
Threskiornithidae				
Platalea leucorodia	Çafka sqeplugë			X
Plegadis falcinellus	Kojliku i zi			X
CORACIIFORMES				
Alcedinidae				
Alcedo atthis	Bilbili peshkatar		X	
Coraciidae				
Coracias garrulus	Grifsha e detit			X
FALCONIFORMES				
Accipitridae				
Accipiter brevipes	Gjeraqina këmbëshkurtër			X
Aegypius monachus	Shkaba e zezë			X
Aquila chrysaetos	Shqiponja e maleve			X
Aquila heliaca	Shqiponja perandorake			X
Buteo rufinus	Huta bishtbardhë			X
Circaetus gallicus	Shqiponja gjarpërngrënëse			X
Circus aeruginosus	Shqipja e kënetës			X

Circus cyaneus	Shqipja e fushës			X	
Circus macrourus	Shqipja e stepave			X	
Circus pygargus	Shqipja e balltaqeve				X
Gypaetus barbatus	Shkaba mjekroshe				X
Gyps fulvus	Shkaba				X
Haliaeetus albicilla	Shqiponja e detit				X
Hieraetus pennatus	Shqiponja e vogël				X
Milvus migrans	Huta e zezë bishtgërshërë				X
Milvus milvus	Huta bishtgërshërë e kuqerreme			X	
Neophron percnopterus	Kali i qyqes	X			
Pernis apivorus	Huta grenxangrënëse				X
Falconidae					
Falco cherrug	Skifteri i gjuetisë				X
Falco columbarius	Skifteri i vogël				X
Falco eleonora	Skifteri mbretëror				X
Falco naumanni	Skifteri kthetraverdhë				X
Falco peregrinus	Krahëthati				X
Falco vespertinus	Skifteri këmbëkuq			X	
Pandionidae					
Pandion haliaetus	Shqiponja peshkngrënëse				X
GALLIFORMES					
Phasianidae					
Alectoris graeca	Thëllëza e malit			X	
Tetraonidae					
Bonasa bonasia	Pula me çafkë				X
Tetrao urogallus	Gjeli i egër				X
GAVIIFORMES					
Gaviidae					
Gavia arctica	Nori gushëzi				X
Gavia stellata	Nori gushëkuq				X
Gavia immer	Nori polar			X	
GRUIFORMES					
Gruidae					
Grus grus	Krilla				X
Otididae					
Otis tarda	Pula me mjekër				X
Tetrax tetrax	Pula e livadheve			X	
Rallidae					
Crex crex	Mbreti i shkurtëzës				X
Porzana porzana	Pulëza pikaloshe				X
PASSERIFORMES					
Alaudidae					
Calandrella brachydactyla	Drenja e përhime				X
Lullula arborea	Drenja				X

Melanocorypha calandra	Drenja e madhe qafëzezë			X
Corvidae				
Pyrrhocorax pyrrhocorax	Stërqoka sqepkuqe			X
Emberizidae (Emberizinae)				
Emberiza hortulana	Cërla e kopshtit			X
Laniidae				
Lanius collurio	Larashi kurrizkuq			X
Lanius minor	Larashi i vogël ballzi			X
Lanius nubicus	Larushi ballëbardhë			X
Motacillidae				
Anthus campestris	Drenja e fushës			X
Muscicapidae (Muscicapinae)				
Ficedula albicollis	Mizakapësi qafëbardhë			X
Ficedula parva	Mizakapësi gushëkuq			X
Muscicapidae (Turdinae)				
Acrocephalus melanopogon	Bilbilthi me mustaqe			X
Hippolais olivetorum	Përqeshësi i madh i ullinjve			X
Sylvia nisoria	Bilbilthi gjoksvizuar			X
Sylvia undata	Bilbilthi shpinëmurrinë		X	
PELECANIFORMES				
Pelecanidae				
Pelecanus crispus	Pelikani kacurrel			X
Pelecanus onocrotalus	Pelikani rozë			X
PICIFORMES				
Picidae				
Dendrocopos leucotos	Qukapiku larosh kurrizbardhë			X
Dendrocopos syriacus	Qukapiku i zakonshëm larosh			X
Dryocopus martius	Qukapiku i zi			X
Picus canus	Qukapiku i përhimë			X
PODICIPEDIFORMES				
Podicipedidae				
Podiceps auritus	Kredharaku me veshë		X	
PROCELLARIIFORMES				
Hydrobatidae				
Hydrobates pelagicus	Zgalemi i vogël			X
Procellariidae				
Calonectris diomedea	Lajmëtari i madh i furtunës			X
Puffinus yelkouan	Lajmëtari i vogël i furtunës			X
STRIGIFORMES				
Strigidae				
Asio flammeus	Bufi veshëshkurtër			X
Bubo bubo	Bufi i madh			X
Aegolius funereus	Kukuvajka e vogel kokemadhe			X
FISH				

ACIPENSERIFORMES				
Acipenseridae				
* <i>Acipenser naccarii</i>	Blini i Adriatikut	x		
* <i>Acipenser sturio</i>	Blini i Evropës perëndimore	x		
ANGUILLIFORMES				
Anguillidae				
<i>Anguilla anguilla</i>	Ngjala	x		
ATHERINIFORMES				
Cyprinodontidae				
* <i>Valencia letourneuxi</i> (<i>Valencia hispanica</i>)	(blank)	x		
<i>Aphanius fasciatus</i>	Çeliku			x
<i>Aphanius iberus</i>	Lareza		x	
BLENNIFORMES				
Blennidae				
<i>Salaria fluviatilis</i>	Barboriqi			x
CLUPEIFORMES				
Clupeidae				
<i>Alosa spp.</i>	Kubla			x
CYPRINIFORMES				
Cyprinidae				
<i>Alburnus belvica</i>	Gjuca e Prespës		x	
<i>Misgurnus fossilis</i>	Guvori			x
PETROMYZONIFORMES				
Petromyzonidae				
<i>Eudontomyzon spp.</i>				x
SALMONIFORMES				
Salmonidae				
<i>Salmo marmoratus</i>	Trofta e mermertë			x
SCORPAENIFORMES				
Cottidae				
<i>Cottus gobio</i>	Peshku mace			x
MAMMALS				
CARNIVORA				
Canidae				
* <i>Canis lupus</i>	Ujku			x
<i>Canis aureus</i>	Cakalli			x
Felidae				
<i>Felis silvestris</i>	Macja e egër			x
<i>Lynx lynx</i>	Rriqebulli i Euroazise			x
Mustelidae				
<i>Lutra lutra</i>	Lundërza		x	
Phocidae				
* <i>Monachus monachus</i>	Foka e Mesdheut	x		
Ursidae				
* <i>Ursus arctos</i>	Ariu i murrme			x

CETACEA					
Tursiops truncatus	Delfini turishkurter				X
CHIROPTERA					
Molossidae					
Tadarida teniotis	Lakuriq nate bisht-lirë			X	
Rhinolophidae					
Rhinolophus blasii	Lakuriq nate hundëpatkua i Blasit			X	
Rhinolophus euryale	Lakuriq nate hundpatkua i Mesdheut			X	
Rhinolophus ferrumequinum	Lakuriqi i madh hundëpatkua	X			
Rhinolophus hipposideros	Lakuriq nate i vogël hundëpatkua	X			
Rhinolophus mehelyi	Lakuriqi formë patkoi			X	
Vespertilionidae					
Barbastella barbastellus	Barbastelë			X	
Eptesicus serotinus	Serotinë e zakonshme				X
Hypsugo savii	Pipistrel i Savi-it				X
Myotis alcaethoe	Lakuriq nate i Alkatoe-s				X
Myotis bechsteini	Lakuriq nate i Bechsteini-it			X	
Myotis blythii	Lakuriq nate vesh-miu i vogel	X			
Myotis brandtii	Lakuriq nate i Brandt-it				X
Myotis capaccinii	Lakuriq nate gisht-gjate			X	
Myotis daubentonii	Lakuriq nate i Daubenton-it				X
Myotis emarginatus	Lakuriq nate i Geoffroy-it				X
Myotis myotis	Lakuriq nate vesh-miu i madh				X
Myotis mystacinus	Lakuriq nate me mustaqe				X
Myotis nattereri	Lakuriq nate i Natterer-it				X
Nyctalus lasiopterus	Noktulë gjigante				X
Nyctalus leisleri	Lakuriq nate i Leisler-it				X
Nyctalus noctula	Noktulë				X
Pipistrellus kuhlii	Pipistrel i Kuhl-it				X
Pipistrellus nathusii	Pipistrel i Nathusi-it				X
Pipistrellus pipistrellus	Pipistrel i zakonshëm				X
Pipistrellus pygmaeus	Pipistrel xhuxh				X
Plecotus auritus	Lakuriq nate veshgjatë i zakonshëm				X
Plecotus austriacus	Lakuriq nate veshgjatë i hirtë				X
Plecotus kolombatovici	Lakuriq nate veshgjatë i Ballkanit	X			
Plecotus macrobullaris	Lakuriq nate veshgjatë alpin	X			
Vespertilio murinus	Lakuriq nate dy ngjyrësh				X
RODENTIA					
Dryomys nitedula					X
Muscardinus avellanarius					X
REPTILE					

CHELONIA (TESTUDINES)**Cheloniidae**

- * *Caretta caretta* Breshka detare kokemadhe
- * *Chelonia mydas* Breshka detare e gjelber

Dermochelyidae

- Dermochelys coriacea* Breshka e detit me lekure

Emydidae

- Emys orbicularis* Breshkujza Evropiane
- Mauremys caspica (rivulata)* Breshkujza qafëshiritore

Testudinidae

- Testudo graeca* Breshka Greke e tokes
- Testudo hermanni* Breshka e zakonshme e tokes
- Testudo marginata* Breshka e maleve

OPHIDIA (SERPENTES)**Boidae**

- Eryx jaculus* Bolla e rërës

Colubridae

- Coronella austriaca* Gjarpri i butë
- Elaphe quatuorlineata* Bolla me katër vija
- Elaphe/Zamenis situla* Bolla laramane
- Natrix tessellata* (blank)

Viperidae

- Vipera ammodytes* Nëpërka, Nëpërka me brirë
- Vipera ursinii (përveç Vipera ursinii rakosiensis)* Neperka e malit

SAURIA**Lacertidae**

- Algyroides nigropunctatus* Hardhuca e shkëmbinjve, Hardhuca pikazezë
- Lacerta agilis* Zhapiku i shpejtë
- Lacerta trilineata* Zhapiku me tre vija
- Lacerta viridis* Zhapiku i gjelbër
- Podarcis erhardii* Hardhuca e mureve e Erhardit, Hardhuca e gurëve
- Podarcis melisellensis* Hardhuca shpinëgjelbër, Hardhuca e mureve dalmatine
- Podarcis muralis* Hardhuca e zakonshme e mureve, Hardhja
- Lacerta horvathi* Hardhuca e shkëmbinjve e Horvathit
- Ophisops elegans* Zhapiku sy-gjarpër Evropian

Scincidae

- Ablepharus kitaibelii* Zhapiku këmbëvogël

Aneksi 9: Numri i llojeve të kafshëve, sipas Kategorive të Listës së Kuqe të IUCNs, për secilën ZMM

Zona e mbrojtur	Seriozisht të rrezikuara	Të rrezikuara	Pothuaj të rrezikuara	Vulnerable	Jo shqetësues	Nuk ka të dhëna	Jo në listën e IUCN
Balloll		1	9	7	40	1	10
Berzane			7	5	40	2	9
Bjeshka Oroshit			8	6	46	2	13
Bogove	1		8	6	46	2	17
Bredhi Drenoves			9	10	52	2	14
Bredhi i Hotoves	2	1	12	8	60	2	16
Bredhi i Sotires		1	9	8	46	2	11
Buna - Velipoje	3	2	10	8	78	3	24
Butrinti	4	1	12	11	96	3	26
Cangonj			7	7	46	2	16
Dajti	1	1	10	6	58	2	16
Dardhe Xhyre		1	8	6	46	2	13
Divjake Karavasta	2	3	13	7	90	3	26
Germenj Shelegur		1	8	7	44	2	13
Guri i Nikes			8	7	46	2	10
Kanionet e osunit	1		8	6	33	2	9
Karaburun	2	2	10	7	60	2	19
Karaburun Sazan	2	1		1	6	1	4
Kardhiq		1	11	8	59	2	22
Korab-Koritnik			8	7	57	2	15
Krastafillak			8	7	39	2	11
Kraste - Verjon		1	8	6	47	2	14
Kune-Vain	2	3	12	8	85	3	23
Kurora Seman	1	1	11	7	38	2	12
Kuturman	1		8	5	39	2	12
Levan			8	6	34	1	9
Liqeni Shkodres	3	1	11	6	76	2	24
Llogara	1	2	10	8	62	2	19
Lugina Valbones	1		10	8	65	2	20
Lumi Gashit			10	8	59	2	16
Lure			10	6	63	2	17
Luzni - Bulac			9	6	51	2	15
Mali i Tomorit		1	12	8	56	2	19
Mali me gropa	1	1	9	7	53	2	14
Maliq			9	8	31	2	12
Nikolice			9	8	47	2	13
Patok fushe Kuqe	2	2	11	7	80	2	21
Pishe Poro	2	1	10	7	61	2	27

Piskal Shqeri			9	7	43	2	13
Pogradec	1		14	7	60	2	18
Polis		1	8	5	50	2	13
Prespa	1		12	9	76	2	18
Qafe Bushi			7	6	35	2	9
Qafshtame			11	6	49	2	12
Rrezome		1	8	7	48	2	12
Rrushkull	1	1	10	8	52	2	17
Shebenik - Jabllanice	1		9	9	56	2	15
Sopot		1	7	6	47	2	13
Stravaj		1	8	5	46	2	14
Syri i kalter		1	9	9	40	2	13
Tej Drini i Bardhe			7	6	47	2	15
Thethi	1		11	8	68	2	20
Uje i ftohte	1	1	9	7	40	2	10
Ulez	1		10	6	49	2	13
Vjose - Narte	3	2	11	8	81	3	21
Vlashaj			8	6	41	2	13
Zagori	1	1	9	10	52	3	17
Zhej		1	9	7	44	2	12